

Det norske Folks Historie

fremstillet

af

P. A. Munch.

Anden Hovedafdeling. Unionsperioden.

Deyr fé
deyja frændr,
deyr sjálfr it sama;
ek veit einn
at aldri deyr:
dómr um dauðan hvern.

Hávamál.

Anden Deel.

Christiania.

Chr. Tonsbergs Forlag.

H. Tonsbergs Bøgetrykkeri.

1863.

24898
19/9/92

Forord.

De dette Bind medfølgende Slægt-Tavler har jeg høvedsagelig udarbejdet efter de i denne Afdelings 1ste Bind (S. 389—412 og 900—914) og 2det Bind (S. 148—190) indtagne Afsnit: „Anseede Mænd og Etter“, hvor Forfatteren har samlet alt hidhenhørende af Betydning, som indeholdes i de forhaandenværende Kilder. Til ydermere Betryggelse for deres Paalidelighed har jeg sammenholdt dem med de Uddrag, som Professor Munch for Udarbejdelsen af dette Afsnit havde gjort af Diplomatarium Norvegicum for det Tidrum, han har behandlet i de foreliggende tvende Bind (1319—1397).

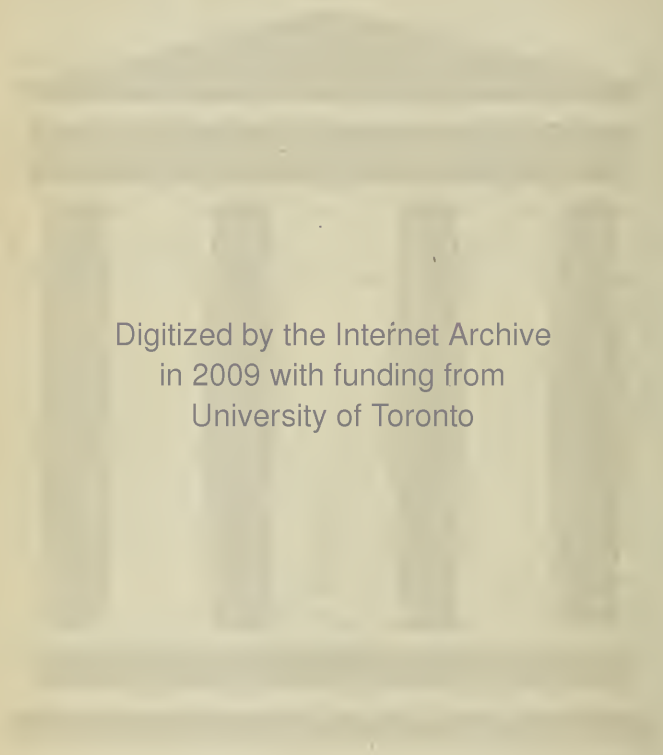
Et Par af Slægt-Tavlerne, nemlig No. 2 (Etten Bolt) og 9 (Etten Stumpe), ere uforandret meddelte efter Professor Munchs egne Optegnelser.

Som man af dette Bind (S. 153, 287 og især 288) vil se, er Prof. Munch med Hensyn til Høsthorssønnernes og deres Etz (Sudreim-Ettens) Slægtsskabsforhold til den Norske Konge-Et her kommen til et Resultat, der i forskjellige Punkter afviger fra det af ham tidligere antagne. Jeg har derfor troet det nødvendigt at meddele en ny Slægt-Tavle over Sudreim-Etten (No. 17), hvorved Tavle No. 5 i denne Afdelings 1ste Bind berigtiges.

Med Hensyn til de tvende høstøjede Registre har jeg fulgt den samme Plan, hvorefter de tidligere Registre til nærværende Verk ere udarbejdede.

Christiania, 15de October 1863.

Otto Gr. Lundh.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
University of Toronto

Udsigt over P. A. Munchs Levnet og Forfatter= Virksomhed *).

(Ved P. Botten Hansen).

Stamfaderen for Slægten Munch skal efter et Sagn inden denne oprindelig være indkommen fra England. Den ældste af Slægten, som nu med Bestemthed kan opgives, er Søren Munch, der deeltog med Tordenskjold i Slaget ved Dnyefilen 1716, afgik som Kapitaenlieutenant i Soetaten 1719 og boede først i Frederiksstad og siden i Christiania, hvor han døde 1748, 62 Aar gammel. Han skrev sit Navn deels med k, deels med ch. Det sidste var som bekjendt en yndet Bogstavkombination i Begyndelsen af det attende Aarhundrede, og vedtoges ogsaa af hans Sonner, ligesom den senere har holdt sig i Familien. Kun Biskop Joh. Storm Munch skrev i en kort Tid af sin Ungdom sit Navn Munk.

Kapitaenlieutenant Søren Munch var gift med Kirstine Røring (en Søster af de berømte Jurister Jacob Edvard og Christian Colbjørnsens Moder) og havde tvende Sonner, Edvard, der 2den Nov. 1791 blev Told- og Konsumptionsinspektør i Christianssand med Justitsraad's Titel og døde 28de Marts 1793, og Peter, født den 24de Mai 1740, 1776 Sognepræst til Baage og 1786 til Land, hvor han døde 28de Oktober 1802. Denne sidste, Profesør Munchs Farsfader, var gift med Christine Storm († 13de Jan. 1825), Datter af hans Formand i Baage Præstekald, Johan Storm, i dennes første

*) I det nærværende Værk nu afsluttes, har Forlæggeren med mig troet, at en Udsigt over dets lærde og for tidlig bortkaldte Forfatters Levnet her ikke vilde være paa urette Plads. Jeg har derfor bearbejdet og fortsat min i Rækken af „Norske Historikere“ i „Illustreret Nyhedsblad“ for 1857 givne Biographi af P. A. Munch, hvortil han ikke alene selv meddeelte væsentlige Materialier, men hvorpaa han ogsaa inden Trykningen læste en Korrektur, og hvilken Fremstilling forsaavidt turde være den fuldstændigste og paalideligste, som for Dieblittet kan tilbeiebringes.

Egteskab, og en Halvsøster af Digteren Edvard Storm, hvis Moder igjen var en Søster af Peter Munchs Moder.

Præsten Peter Munch havde to Sønner og syv Døtre. Sønerne vare: Johan Storm, født 1778 og død 26 Jan. 1832 som Biskop i Christianssand (Digteren Andreas Munchs Fader), og Edvard, født 1780. Den Sidste, Professor Munchs Fader, var først Lærer ved Kadetakademiet i Christiania, men blev siden (1813) Sognepræst til Gjerpen og 1833 Stiftsprovst i Christiania, hvor han døde 14de Juli 1847. Begge Brodrene vare gifte med hver sin Datter af forhenværende Sognepræst til Aal, siden til Sigdal, A. Høsgaard, hvilken Familie er meget udbredt, især i Omegnen af Drammen. Og de viedes ogsaa til hver af Søstrene paa samme Dag, i Haslum Kirke. Johan Storm Munchs Kone var Else Petronelle, og Edvard Munchs Johanne Sophie.

Professor Peter Andreas Munch var den ældste af 7 Sødsfænde, tre Sønner og fire Døtre, der naaede en moden Alder. Han var født i Christiania den 15de December 1810, medens Faderen endnu var Akademielærer her. Ved Rejsen til Gjerpen i 1813 var han saaledes kun i sit tredje Aar, og dog stod endnu i hans sidste Aar enkelte Momenter af den dunkelt tilbage i hans Erindring.

Sin væsentligste Underviisning som Barn fik han af Faderen, der ifølge Vidnesbyrd af Folk, som have kjendt ham noiere, var en ligesaa fint, humanistisk dannet som personlig elskværdig Mand, hvad der dog langtfra paaafhønedes paa det nye Sted og under de nye Forholde, han i en fremrykket Alder flyttedes hen i.

Da Stiens nyoprettede Skole seenhøstes 1823 traadte i Virksomhed, sattes Peter Andreas derind som Discipel. Han optoges i anden Klasse, der tillige var den overste; thi Skolen havde endda ikke flere viderekomne Disciple. Paa den Maade gik det til, at han altid var i overste Klasse; thi den Klasse, hvortil han hørte, avancerede efterhaanden til at blive tredje og fjerde (den egentlige Mesterlektie), uden at der i hans Tid meldte sig nogen Discipel, hvis Kundskaber anviste ham Plads i nogen høiere Klasse.

Den Klasse, hvori Munch var, bestod ved Oprettelsen kun af 4 Disciple og havde aldrig over 8. Denne Omstændighed hidrog vistnok til at danne etflags engere og fortroligere Forhold mellem Lærerne og Disciplene, ligesom ogsaa disse derved mere udeelt kunde nyde godt af Underviisningen. Naar man nu tillige veed, at Skolens Bestyrer var den udmærkede Rector Dru, der er ligesaa bekendt for sin Nidkærlighed og Humanitet, som for sin Evne til at vække den videnskabelige Sands hos Disciplene, da vil man lettelig kunne forstaae, at saasnart der

fandtes mindste Anlæg og Billie hos hine Disciple, maatte enhver af dem gjøre gode Fremfritid. Hvad Munch angaar, havde allerede den Underviisning, han havde nydt af sin Fader, og end mere den videnskabelige Interesse, denne havde vidst at bibringe ham, skaffet ham et godt og sikkert Underlag.

Af hvad ovenfor er sagt, vil man let slutte, at Munch maatte høre til det Kulde Disciple, der allerførst dimitteredes fra Skiens Skole 1828. Han var No. 2, Professor Schweigaard No 1, nuværende Høiesteretsassessor D. Lovenskjold No. 3 og nuværende Sognepræst til Drangedal F. C. Müller No. 4. Da Rektoren gjerne vilde — og det har ogsaa slaaet ind — at det første Kulde ret skulde gjøre Skolen Vre, havde han i den sidste Tid med fordoblet Omhu ledet Dimittendernes Studier og navnlig formaaet dem til at læse og lægge op et betydeligt større Kvantum Latin og Græsk, end der efter Reglementet udfordredes.

Men uanseet denne udvidede Examens-Læsning havde dog Munch netop i sidste Aar fundet den fornødne Tid til at lægge sig efter vort ældre Sprog, hvortil han tidligt folte sig stærkt hendragen. Faderen havde blandt sine Bøger Rasks islandske Grammatik, Bjørn Haldorsens Lexikon og et Par Sagaer, navnlig første Bind af Folio-Udga-ven af Heimskringla. Disse Bøger vakte hos Drengen Lysten til at lære vort gamle Sprog og Literatur at kende; og da han med sit forbausende hurtige Sprogmemorie allerede i sin tidligere Barndom havde lært saameget Fransk og Tydsk, at han ei behøvede yderligere at beskæftige sig med disse Sprog, kunde han anvende saameget mere Tid paa Oldnorsken. Til dette Studium opmuntrede desuden Faderen ham særdeles og skaffede ham med al ønskelig Liberalitet yderligere Hjælpemidler, navnlig de just da udkommende første Bind af Forn-manna Sögur. Da han afgik fra Skolen til Universitetet, var han allerede kommen saavidt, at han med Lethed kunde læse oldnorsk Prosa. Han var sig imidlertid fuldkommen bevidst, at Sprogstudiet maatte, fornemmelig som nødvendigt Hjælpemiddel til et grundigere Studium af Fædrelandets Historie, have overveiende Betydning for ham. Og Historien i Almindelighed og Fædrelandets i Særdeleshed var hans afgjorte Yndlingsfag*).

*) I et Mindetigt siger P. A. Munchs jævnaldrende Fætter, Digteren A. Munch:

„Alt tidlig var han fuld af
 Sit store Kald.
 Jeg mindes grant,
 Alt som Dreng sagde han til mig:
 „Jeg vil blive
 Vort Fædrelands Herodot —
 Bliv saa Du bets Tyrtaus!“

(„For Hjemmet“ IV, S. 342).

Examen Artium tog Munch med Charakteren Laudabilis. Han fik Udmærkelse i alle mundtlige Fag, men for Udarbeidelse i Modersmaalet kun „Godt“, og gik saaledes glip af sit Præceteris til Hovedcharakter. Anden Examen tog han imidlertid Aaret efter (1829) med denne Udmærkelse.

I Ungdomsaarene sluttede Munch sig paa det Næreste til N. M. Schweigaard, J. S. Welhaven og afdøde L. C. Langberg, af hvilke den første var hans Skole- og Artiumskammerat, og den anden tre Aar ældre Student. Disse fire, af Studier, og tildeels ogsaa af Interessier saa forskjellige unge Mænd, hvoraf imidlertid enhver var bestemt til i Tiden at indtage en Professors Stilling ved vort Universitet, kom hyppigt sammen og tilbragte især Søndagene med hverandre. I denne sluttede Kredz, der af Nogle betegnedes som „Klubben“, men som rettere kunde gives Navn af et aandeligt Fostbroderskab, lagdes Spiren til en Virksomhed, der gennem Studenterforbundet og Ugeskriftet „Vidar“ blev folgerig og vidtgribende. Munch har solt og udtalt, at han i dette Forhold fandt en Støtte for sin let boielige Personlighed og en klarere Bevidsthed om sin eiendommelige Begavelse.

I Christiania bode Universitetets Skatte ham en rig Anledning til at fortsætte sine Bndlingsstudier. Heldigviis aabnede ogsaa N. Keyser just da sine Forelæsninger over vort ældre Sprog og vor ældre Historie. Da Munch var kommet noget videre end de øvrige Tilhørere, tilbød Keyser ham velvilligt sin private Veiledning og gennemgik saaledes i et Aars Tid med ham de dengang fordetmeste kun i Afskrifter tilgængelige gamle norske Love og desuden de i Heimskringla forekommende Skaldevers. Imidlertid fortsatte han sine historiske Studier og lagde sig efter flere nyere Sprog, som Engelsk, Spansk og Portugisisk. Ogsaa begyndte han for det sammenlignende Sprogstudiums Skyld at lægge sig efter Angelsagisk.

Munch ofrede saaledes den første Tid af sit Universitetsliv til reent videnskabelige Syssler. Men der skal meget Held til, for at Videnskaberne alene hertillands skulle kunne skaffe en Mand Levevei, og han fandt det derfor raadeligt, ligesom Andre, at tænke paa Embedsexamen. Han agtede først at studere Philologi; men da de klasfiske Studier ikke vare ham synderlig tiltrækkende, og det juridiske Studium derimod tyktes ham at give bedre Forkundskaber til Fædrelandshistorien, valgte han dette. I Mai 1834 underkastede han sig den juridiske Embedsexamen med bedste Charakter og var for et Dieblisk endog betænkt paa at gaae Departements=Veien, hvilket dog ved et med hans Evner og Tilboieligheder nærmere liggende Hværv blev forhindret.

Allerede af Stortinget i 1830 var der bevilget en Sum Penge til Samling og Afstrivning af Materialier til en vordende Udgave af Norges gamle Love. Dette Arbeide blev ved fgl. Resol. af 27de Aug. 1834 overdraget til daværende Lektor Keyser med Munch som Medhjælper, og i Mai 1835 begave de sig begge i hiint Diemed til Kjøbenhavn, hvor de forbleve indtil April 1837, da de efter Planen toge, først til Lund og siden til Stockholm, for at fortsætte Arbeidet ved de derværende Bibliotheker.

Munchs Ophold i Stockholm blev dog ikke langvarigt; thi i Mai 1837 udnævntes han til Lektor i Historien ved vort Universitet i den kort forhen afdedede Profesjor Steenblochs Sted, og maatte saaledes strax efter vende tilbage til Christiania for at overtage sin Lærerpost.

Allerede i Januar 1833 var Munch bleven forlovet med sin tilkommende Hustru Natalia Charlotte Linnae, en med sjeldne musikalske Talenter begavet Dame, der var noget over et Aar yngre end han, og Datter af forhenværende Kjøbmand i Laurvig H. Linnae. Førend han reiste ned til Danmark, giftede han sig (i April 1835) og bragte sin unge Viv med til Kjøbenhavn, hvorfra hun kort efter hans Afreise til Sverige vendte umiddelbart tilbage til Norge. Dette Ophold i Kjøbenhavn udgjør, som Munch selv har sagt, en af de behageligste Perioder i hans Liv.

Om Munchs senere Universitetsliv kunne vi fatte os kort. I 1841 udnævntes han til Profesjor. Mere og mere blev Fædrelandets Historie, især Oldhistorien, hans Hovedstudium, og de Forelæsninger han ved Universitetet holdt, kom især til at omfatte Grene deraf. For desto grundigere at kunne undersøge Nationens ældre ethnographiske Forhold og sprede Lys over denne Materie, lagde han mere og mere Vind paa det sammenlignende Sprogstudium, dog kun indensfor de indoeuropæiske Sprogs Kreds og fornemmelig med Hensyn til de germaniske.

For at anstille Undersøgelser om Levningerne af norsk Nationalitet og norsk Sprog i vore ældre Kolonilande, Nordmandie og Orknoerne, samt ellers i Bibliothekerne og Arkiverne i Paris og Edinburgh søge efter Oplysninger til vor Historie, ansøgte han om og fik Stipendier, hvorved han kunde foretage sig tvende Reiser i dette Diemed. Saaledes bereiste han i Sommeren 1846 Nordmandie og opholdt sig nogen Tid i Paris, og om Høsten 1849 foretog han en Reise til Skotland og Orknoerne, hvorfra han over London vendte tilbage i Januar 1850. Paa denne Reise gjorde han flere vigtige videnskabelige Fund. I et stoft Bibliothek opdagede han i Haandskrift en for største Delen ubekjendt og ubenyttet „Historia Norvegiæ“, som han senere udgav. Af den tidligere udgivne manste Kronike erhvervede han efter Original-

haandskriftet i London Texten til Brug for den nye Udgave deraf, som han senere gav, og flere tidligere ubekjendte Diplomer, vedkommende Orknoerne, Høtland og Nordmændene paa disse Der, affrev han og bragte hjem og lod dem siden trykke i *Diplomatarium Norvegicum*. I 1854 gjorde han, understøttet af et mindre Stipendium, ogsaa en videnskabelig Reise til München og Berlin.

Undersøgelser angaaende det gamle Norges Geographi bragte ham til at ofre Norges Geographi i det Hele taget et noiere Studium, hvorved han igjen, næsten som et slags Udspredelse eller Fritids-Arbejde, lededes til at beskæftige sig med Konstruktionen af Kartter over Fædrelandet. For at indhente Oplysninger til disse fra mindre bekjendte Fjeldegne i Landet, bereiste han i Sommeren 1842 og 1843 med Understøttelse af Universitetsstipendier Fjeldene mellem Thelemarken, Nummedal og Hallingdal, Voss og Hardanger. Med lignende Understøttelse foretog han i 1850, i antikvarisk Diemed, en Reise til Bergen og Sogn, og i 1855 en Reise til Throndhjem for at undersøge Domkirken i antikvarisk Henseende. Allerede tidligere havde han ved flere Afhandlinger udbredt rigtigere Kundskab om dette Nationens Storbærk af middelalderst Bygningsskunst; men ved denne paa Stedet foretagne Undersøgelse lykkedes det ham at faae end yderligere Bys over dette Emne (i Pragtværket „*Throndhjems Domkirke*“, hvis Text han forfattede).

Det Udbytte for Norges Historie, som Munch havde gjort paa sin stotste Reise, havde vaakt det Ønske hos ham, ogsaa at kunne komme til at undersøge Archiverne i andre Lande, med hvem Norge i Middelalderen paa en eller anden Maade havde staaet i Forbindelse. Alt efter som han skred frem i Bearbejdelsen af sin i 1851 paabegyndte „*Det norske Folks Historie*“ og ind i den Periode af vor Historie, hvor Konge-Sagaernes Omstændelighed og Noiagtighed afløses af en yderlig historisk Tomhed og Magerhed, hvorpaa der ved Ødelæggelsen af samtidige Archivalier her i Landet er bleven umuligt at raade Bod, maatte dette Ønske fremtræde mere og mere levende, og til det i 1857 forsamlede Stortthing indgav han endelig et motiveret Andragende om Bevilling af de fornødne Midler til en Reise og et længere Ophold i Udlandet, navnlig i Rom. Det var især de pavelige Archiver, hvorra han lovede sig et rigt Udbytte og hvis Undersøgelse han saaledes stillede som Reisens Hovedformaal, medens han dog paa Gen- eller Hjemveien ogsaa agtede at undersøge andre Archiver, især i London og Paris. Naar han i Roms Archiver ventede at forefinde Auktstykker, „der i flere Henseender vilde kunne give vor Historiographi en ganske ny Skit,“ byggede han sine Forventninger ikke blot paa den Omstændighed, at Norge som Storstedelen af Europa i Middelalderen havde

hort under Paven's aandelige Styrelse, og at dets Biskopsstoler saaledes maatte have staaet i stadig Brevvexling med Pavehoffet, men ogsaa i det Hele paa de enkelte allerede bekjendte Pavebrevs Vigtighed for Nordens Historie. Allerede Suhm havde vaeret opmaerkksom herpaa, og til Brug for sine historiske Arbejder erhvervet sig endeel Afskrifter af de pavelige Kopibøger, og endeel saadanne Afskrifter (paa anden Haand) vare ogsaa for ikke lang Tid tilbage erhvervede for vort Rigssærligt. Men for at udvinde det hele Udbytte krævedes et længere Ophold i selve Rom og en Gjennemgaaelse af dets Archiver med specielt Hensyn paa Norden. Og netop Munch var i den Henseende Manden. Med sit hartad divinatoriske Blik for hvor Oplysninger vare at søge, sin forbausende Hurtighed i at gjennemsee utrykte som trykte Sager, sin Stærkindsighed i Bedømmelsen og Færdighed i Læsningen og Afstrivningen af Archivalier, vilde han hurtigere og sikrere end nogen Anden kunne fremstaafe de der skjulte og spredte Skatte. Hertil kom hans videnskabelige Navn, hans literære Forbindelser i Udlandet og hans store Færdighed i at tale fremmede Sprog — alt sammen vigtige Egenskaber, hvor det gjaldt at borttrydde de Vansteligheder, som i Rom, navnlig for Fkke-Katholiker, pleiede at stille sig i Veien for Archivernes frie Benyttelse. Denne hjeldne Forening af gunstige Betingelser toges da ogsaa i fuld Betragtning af den bevilgende Myndighed, og med den Liberalitet, som altid har udmærket det norske Storting hvor det gjaldt Pengebidrag i videnskabelige Formaal, tilstodes Munch under 21 September 1857 et Rejsestipendium af indtil 3000 Spd. for 2 Aar, og det naagtes der samtidigt, ifølge fgl. Proposition, krævedes andre nye Bevillinger i historisk Siemed, nemlig til norske Kildekrifters Udgivelse.

Kort efterat Bevillingen var tilstaaet, reiste Munch til Kjøbenhavn, hvor Familien allerede forud besandt sig. Deels beskæftiget med den fortsatte Afvattelse af sin Historie, deels med Undersøgelser, der stode i nogen Forbindelse med det ved Bevillingen tilsigtede Siemed, forblev han der Vinteren over og til ud paa næste Sommer. I Juli 1858 reiste han til Wien, hvor han opholdt sig nogen Tid og foretog Undersøgelser i dets Archiver. Han foresandt der flere Dokumenter, som angik den bevægede Tid i Norden fra 1530 til 1536 og kastede meget Lys over Reformationshistorien samt Begivenhederne i Norden under den saakaldte Greve-Feide. Et andet Formaal ved Opholdet i Wien var at staae i Forbindelse med katolske Prælater, der kunde lette ham Udgangen til den friere Benyttelse af de romerske Archiver, som han attraaede og trængte. Fyrst-Erkebiskopen af Wien, Cardinal Rauscher, tog sig især af ham og anbefalede ham til Rom.

Fra Wien fortsatte han Reisen direkte til Rom, hvor han ankom i November s. A. Til det vatikanske Archiv pleiede Fremmede, som Munch paa Forhaand vidste, kun at faae en meget indskrænket Adgang; det tillodes ikke engang selv at affrive Dokumenterne, men Afskrifterne maatte betales med 1 Scudo pr. No. i Afskriverløn. Det blev ogsaa ham strax sagt, at det ikke tillodes selv at affrive. Men snart fik han ikke alene Tilladelse dertil, men overhovedet en Adgang til at undersøge de i Archiverne opbevarede Materialier til Nordens Historie, som overgik hans dristigste Forventning. Dette skyldtes især Direktorens, Pater Theiner's Humanitet, videnskabelige Sver og den for Munch fattede personlige Godhed. Theiner, selv en lærd Mand, og befhæstiget med Udgivelsen af de store kirkehistoriske Samlerværker, Hungaria sacra, Polonia sacra m. fl., maatte saamegetmere begunstige Munchs Granskuinger, som disse gik i Retningen af hans egne, og han for sine Arbejder ogsaa i et eller andet Stykke kunde hente Raad og Bistand hos sin lærde Gæst. Efterhaanden fik Munch ikke alene Tilladelse til selv at affrive Alt udenfor de egentlige Kopibøger, men ogsaa omfjerd indskrænket Adgang til disse.

I sit Andragende til Stortinget havde Munch gjort opmærksom paa, at det hverken for den Stat, der udsendte ham, var anstændigt, eller for Sagen i sig selv gavnligt, om han optraadte under altsfor indskrænkede økonomiske Forhold, og havde derfor selv anslaaet sit maanedlige Stipendium til 120 Spd., som en efter hans Formening tilstrækkelig Sum. Han havde imidlertid ikke længe boet i „den evige Stad“, hvorhen hans Familie snart var fulgt efter ham, førend det viste sig, baade at hans Stipendium var utilstrækkeligt, og den til Undersøgelserne i Rom anslaaede Tid altsfor knap. Efter et halvt Aars Ophold androg han derfor hos Departementet om forskudsviis Forøgelse af Stipendiet til 200 Spd. maanedlig samt om nye Bevillinger. Det første afsløges, hvorimod Regjeringen forelagde for Stortinget 1859—60 Propositionen om Bevilling af 2200 Spd. til halvandet Aars forlænget Ophold i Udlandet. Stortinget forøgede Summen til 3800 Spd., hvoraf 800 Spd. skulde være at betragte som et Tilskud til hans tidligere Stipendium, eller til Dækkelse af et Veløb, som Munchs Venner midlertidig havde tilveiebragt for at han kunde blive i Rom, indtil Stortingetsbeslutningen faldt. (Stortingsforhandl. 1859—60, VII S. 196—98.) Saaledes forblev han der indtil Foraaret 1861, da han selv vendte tilbage til Fædrelandet, men efterlod sin Familie. Han kom hjem kort efter sin Ven Rigsgæstgæst Chr. Langes Død; og vistnok tildeels for at hjælpe paa hans økonomiske Stilling, konstituerede Regjeringen ham nu i Oktober s. A. til at bestyre Rigsgæstgæstet

og at forestaae Udgivelsen af Kilde skrifter til Norges Historie, som Lange allerede fra Begyndelsen havde indehavt. Han lagde strax Haanden paa Fortsættelsen af sin Historie fra det Tidspunkt, hvor han havde afbrudt. For at erhverve sig de archivaliske Oplysninger dertil, som maatte forefindes i Stockholm, foretog han trende Gange Reiser didhen. Under den sidste Reise, ved Juletider 1862, led han meget baade paa Grund af Aarstiden og formedelst Uheld, idet Hesten paa en lang øde Strækning løb ud, og Munch i Sne og Søle maatte traffe meget langt, inden han kunde finde Følk og Huusly.

Allerede for Storthinget 1859—60 havde Regjeringen foreslaaet en forhoiet Gage for ham enten i Egenstaa af Rigs-historiograph eller som extraordinær Professor, for at han udelukkende kunde „ofre sin Virksomhed for literære Arbejder, vedkommende Nordens og navnlig Fædrelandets Historie“. Men Storthinget, som af Hensyn til det dengang trykkede Budget var endnu mere utilbojeligt end ellers til at bevilge nye Gager, forkastede Propositionen, og Munch blev fremdeles staaende som Universitetslærer; dog indrømmedes der ham nu som før al onstelig Frihed med Hensyn til Varetagelsen af Embeds-Forretninger. Et lignende Forslag til Storthinget 1862—63 forkastedes ligeledes, hvorimod den foreslaaede Forøgelse i Gage indtil 1500 Spd. opnaaedes, idet han fik et personligt Tillæg til sin Professor-Gage af 300 Spd. Forjaaviddt Meningen var, at han tillige skulde fritages for sine Forretninger ved Universitetet, gav Storthingets Beslutning imidlertid hertil ingen formel Afgang, saasom den fornødne Løn til en Vicarius ikke bevilgedes.

De næsten uafbrudt trykkende dyre Kaar, hvorunder Munch havde arbeidet, havde siden hans Hjemkomst fra Rom, trods Familiens Op- hold i denne dyre Stad, i det Hele meget forbedret sig, og paa Grund heraf og sin forhoiede Gage kunde han nu see en lysere økonomisk Fremtid imøde. Det var da med dobbelt Tilfredshed, at han efter et an- strengt Arbejde Paaskeaften 1863 kunde begive sig paa Reisen til Rom for at hente hjem sin Familie, den han med saamegen Omhed og Underlighed hang ved. Men desværre skulde det ikke forundes ham, selv at ledsage sine Kjære tilbage og med dem gjensee Hjemmet og Fædrelandet. Han reiste over Kjøbenhavn og gennem Tydskland videre med Jernbane. Paa Reisen gennem Alperne, herstede i Forhold til Aarstiden en Kulde, som han ikke var beredt paa at modstaae, og da han naaede Venedig, var han stærkt forholet. Efterat være kommen til Rom i sin Families Skød, led han fremdeles af nogen For- hoelse, da han med Gæt blev overfaldt af en heftig, ham selv usor- klarlig Sygdom, som han imidlertid kom sig af saavidt, at han troede al Fare var forbi. 23de Mai skrev han til en af sine Slægtninger

her i Christiania: „— — Jeg blev syg Tirsdag i forrige Uge, om Morgen, just som jeg var halv paaklædt, for at skynde mig at drikke The, og derefter at gaa paa Vaticanet. Jeg folte mig fuldkommen vel, paa nogen Forkjølelse nær, da jeg med Et, ved at hoste noget heftigt, folte en saa voldsom og tillige ubeskrivelig Smerte i Hovedet, at jeg næsten tabte Besindelsen. Men næsten oieblikkelig trængte denne Smerte nedover gjennem Halsen til Siderne, Ryggen, Benene og lige ud i Fodsaalen, saa at jeg sank ganske sammen og maatte ligge paa Gulvet uden at kunne røre mig et Par Minutter, indtil man fik slæbt mig op i Sengen igjen og klædt mig af; hvorefter jeg da blev liggende under heftige Smertes, der kun langsomt og gradevis horte op, i hele 9 Dage; jeg maatte bruge idelige kolde Omslag paa Hovedet, tildels med Is, og flere Slags Medicin; jeg veed egentlig ingensinde at have gennemgaaet en saa smertelig Sygdom, thi, hvorvel den i 1855 var langt farligere, var den dog ei forbunden med saa mange legemlige Lidelser. Lægerne ere nok ikke enige om, hvorvidt det har været Virkning af et eller andet Solsstik, der kunde have angrebet Hjernen og derfra naturligvis afficeret det øvrige Nervesystem, eller om det har været Eftervirkningen af mit maaste for overdrevne Arbeide i Vinter, forenet med Sindsbevægelser, samt dertil den altsfor pludselige Overgang fra Kulden hjemme til den allerede voldsomme Hede her, eller endelig om det er en rheumatisk Affektion, der har angrebet hele Muskel- og Nervesystemet og derfra igjen afficeret Hjernen. Det bedste er dog, at der ei har været eller er nogen Fare; jeg har vel endnu megen Bærk i Lemmerne, og er saa svag, at jeg neppe formaar at gaa og kun nogle Timer om Dagen at sidde oppe (hvorfor jeg, som Du vel af Skriften kan domme, skriver dette i Sengen), men Bedringen synes dog at gaa rask fremad, saa at jeg vel i Midten af næste Uge kan være paa Benene, og udrette saa smaat hvad der er nødvendigt til Afreisen. Men desværre maa jeg aldeles give Slip paa at arbeide mere paa Vaticanet. Det forbyde Lægerne absolut, da det vilde angribe mig formeget. En stor Trost har det naturligvis været for mig at have mine Kjære omkring mig, og ligeledes at modtage saamange Beviser paa vore troe Venners Kjærlighed og Deeltagelse — —.“ Reisen fra Rom havde han bestemt til 3die Juli; men to Dage efterat dette Brev var skrevet, altsaa 25de Mai, bortreves han af et nyt Slagansald. Den 27de Mai henimod Solnedgang jordeedes han paa Ikke-Katholikerne Kirkegaard ved Foden af Cestius's Pyramide, ligeoverfor den Aurelianste Stadsmuur. Ved Graven talte Decent L. Dietrichsen og Dr. Gregorius. Pastor Golz, protestantisk Præst ved det preussiske Gesandtskab i Rom, udførte de kirkelige Ceremonier. Budskabet om hans Død

naaede gennem Telegraphen næste Dag hans Fædreland og vakte her, kan man sige, en sand Folkesorg. Det pludselige Dødsbudskab maatte ramme saameget smerteligere, som Munch endnu befandt sig i en lidet fremrykket Alder og var af en tilsyneladende stærk Hælbred, saaledes at Fædrelandet og Videnskaden af hans utrolige Arbeidskraft og denne sjeldne Forening af Lærdom og lykkelige Aands=Erver endnu kunde ventet sig store Resultater. Og uagtet han havde fundet den materielle Paaskjonnelse, som nogen Videnskabsmand efter vore Forhold billigviis kunde vente, og navnlig den fornødne Understøttelse til sine videnskabelige Granskninger, maatte det være en smertelig Tanke, at hans tidlige Død maastee var fremkaldt af dette anstrængte, umaadelige Arbeide, hvortil hans økonomiske Forsætning lige saa meget som Granskerens Trang gennem en lang Arrække havde drevet ham. Deeltagelsen ved hans Død udtalte sig paa forskjellige Maader. Saasnart Dødsbudskabet var indlobet, tilstod Storchtinget hans efterladte Hustru en aarlig (extraordinær) Pension af 300 Spd. og bevilgede desuden det Fornødne (1050 Spd.) til Familiens Hjemreise fra Rom. En Nationalsubskription, med Mænd af alle Stænder i Epidsen, aabnedes for Tilveiebringelsen af et Legat, der skal bære Munchs Navn, „og hvis Renter skulle tilfalde forst hans fire Dotre, saalænge de leve og tiltrænge Understøttelse, og siden anvendes til Stipendier for Studerende, fortrinnsviis for saadanne, der dyrke nogen af de Videnskaber, hvori den Afdøde udmærkede sig“. Endelig har den akademiske Ungdom stillet sig i Epidsen for en Subskription til Anstæffelsen af hans Portræt for Universitetets Samling af fortjente Læreres Portræter.

Som Anerkjendelse af Munchs videnskabelige Fortjenester var St. Olafs Ordenen i 1857 og Nordstjerne=Ordenen i 1862 bleven ham tildelt. Nordstjerne=Ordenen modtog han af Hs. Maj. Kongen personligen i Stockholm, med udtryffeligg Tilkjendegivelse af, at det var et Erkjendtlighedstegn for de Tjenester, han havde viist Sverige ved i Rom at affrive og overgive til de svenske Archiver de Dokumenter angaaende dets Historie, som han under sine Granskninger havde stød paa. — I Tidens Lob var han bleven optaget som Medlem af en Række af lærde Selskaber. Saaledes var han ordentlig Medlem af Oldskriftselskabet, det throndhjemste Videnskaberz Selskab og det i Christiania i 1857 oprettede Videnskabernez Selskab; korresponderende Medlem af det preussiske Videnskabs=Akademi i Berlin, af det Göttingenske Videnskabs=Selskab, af det franske geographiske Selskab i Paris, af det kongelig engelske geographiske Selskab i London af det keiserlig russiske geographiske Selskab i Petersburg og af det keiserlige Videnskabernez Akademi sammesteds, foruden af flere andre videnskabelige Sel-

staber i Udlandet. Ogsaa var han Eresmedlem af det stotste antikvariske Selskab, det islandske Literatur-selskab og den norske Forening for Oldtidsminderes Bevaring. —

Til den her forsøgte Skizze af Munchs Liv horer nødvendigvis en Udsgt over hans Forfattervirksomhed. Men hvis denne skulde opnaae nogen Grad af Fuldstændighed, maatte den blive temmelig omfattende og indeholde en saa stor Dypregning af Skrifter og Afhandlinger, at Mængden af Læsere derved vilde føle sig lidet tiltrukne. Vi maae derfor indskrænke os til det Vigtigere og for en større Overskueligheds Skyld søge at gruppere dette under visse Synspunkter.

Dog inden vi her indlade os paa Munchs enkelte Skrifter, turde det være passende at paapege hans vigtigste historiske Synsmaader, forjaavidt disse ikke ere udtalte i enkelt Skrift eller Afhandling, men i flere, og ikke sjelden i de senere Udtalelser have undergaaet enkelte Modifikationer. Thi det gjaldt om Munch, at han aldrig, selv efterat være kommen til en Anskuelse, som syntes ganske uforkastelig, blindt hængte sig til No derved, men at han vedblev at granske videre og lod sig ikke i sine Undersøgelser afskrække fra at ændre en tidligere fremsat Mening, om han end derved maatte paadrage sig Ord for at skifte Mening og i hvert Fald i det mindre videnskabelige Publikum sine maatte svække dette Sin af Useilbarhed, hvori det helst vil see sine store Mænd.

Vi maa saaledes her fremhæve hans Forskninger og antagne Resultater med Hensyn til Nordens ældste historisk-ethnographiske Forhold og hans Vindikation af Norges Ret med Hensyn paa dets gamle Literatur. Han maa heri dele Eren med N. Keyser som den, der først brød Banen og opstillede rigtigere Anskuelser istedetfor de tidligere antagne. Men det maae erkjendes, at han har videre forfulgt og udviklet disse og ogsaa opstillet egne nye Meninger, hvorved Keyser selv er bleven bragt til i enkelte Dele at afændre sine. Og overhoved maa, hvad der er udrettet paa dette Felt, til en vis Grad betragtes under Eet, og begge Granskere maa siges at have sin fuldstore Andeel deri, uden at den Enes eller Andens Fortjeneste derved forringes. Ligesom Begge om enkelte Arbejder af anden Art have været fælles, saaledes turde der ogsaa med Hensyn til denne Materie være et vist Fællesskab, ikke med Hensyn til dens skriftlige Behandling, men dog til hvad der foreligger som historisk Udbytte. Allerede den gjensidige Meddeelsomhed, hvorved vore Historikere have udmærket sig maaskee fremfor alle andre Landes, gjør saadan en Antagelse mere end rimelig.

Munch har i et eget Skrift „om den nyere historiske Skole i Norge“ 1852 fremsat de Resultater, han var kommen til, dengang denne Af-

handling skreves, saa at man deri vil finde hvad Skolen har søgt og udrettet. Men han har imidlertid siden foretaget enkelte Modifikationer, saa en Redegjorelse herfor turde have sin Interesse. Jeg formaaede ham derfor i 1857 til at meddele mig en kort Udsigt over sit System, til Optagelse i den biographiske Skizze af ham, hvorpaa jeg arbejdede, og da denne hans Fremstilling tillige er hans seneste af dette Emne, vil den vistnok til almindelig Orientering her have en berettiget Plads.

„Jeg er, siger Munch, efterhaanden kommen til den Overbeviisning, at man maaskee gjør rettest i at dele den hele germaniske Folkestamme i tre sideordnede Grene: den nordlige (de egentlige Nordboer), den mellemste, eller Mellemgermaner (Goter, Burgunder, Angler, m. fl., hovedsagligt boende om den sydvestlige Deel af Østersøen og paa dens Øer), samt den sydligste; at der for Tiden inden Germanernes oprindelige Omraade egentlig kun findes Repræsentanter for den nordlige (Norse, Svenske, Danske) og den sydlige (Tydskere, medens den mellemste deels ved Udvandring (Goterne, Vandalernes, Burgunderne, Anglerne), deels ved Blanding (som Goterne og Anglerne i Danmark med Nordgermaner til nyere Danske, Anglerne med Nordmanner i England til Engelmænd o. s. v.) tildeels ere forsvundne fra deres gamle Boliger, medens deels Nordgermaner nordfra, deels Sydgermaner sydfra havde optaget deres Plads, ligesaa at i sin Tid alle Germaner, saavel Sydgermaner og Mellemgermaner som Nordgermaner, ere komne østfra, enten nordenfra, eller over Østersøen (eller hvad der i hiin fjerne Artid svarede til Østersøen nuomstunder), saaledes at ikke et eneste, endog sydgermanisk Folk er kommet direkte til Tydskland fra Østen langs Østersøens Sydkyst, men at alle Tydsklands germaniske Indvaanere ere komne over det nuværende Skaane og de danske Øer, der i hiin fjerne Tid vare større, og adskilte fra begge Fastlande og sig selv indbyrdes ved smaalere Søstrækninger end nu; at naturligviis Sydgermanerne ere komne forst, dernæst Mellemgermanerne, af hvilke dog de fleste forbleve paa Nord siden af Østersøen; at Mellem- og Sydgermanerne trængte ind over Lande, beboede af Kelter (Danmark-Nordtydskland), hvis Indbyggere tildeels bleve undertvungne, og dannede den ringeste Arbeidsklasse; og at Germanerne i Tydskland saaledes kom til at indtage Pladsen mellem de ikke undertvungne Kelter i Vest og Slaverne i Øst. De egentlige Nordgermaner derimod, Goter, Svear og Nordmænd, ere komne til Skandinaviens Fastland i et noget nordligere Strog, hine omtrent over Nalands havet til Gotaland og Mælarstræterne, disse endnu nordligere, omkring Finmarken til Haalogaland og Throndhjem; begge have derpaa trængt videre, hine mod Vest og disse mod Syd, Svearne og Goterne altid forstærkede ved nye Indvan-

dringer, indtil de endelig i Braavallaslaget brod den samlede dansk-gotiske Magt og gjorde sig til Herrer over Danmark, hvor deres Efterkommere, antagende Navnet Daner, blandede sig med det tidligere gotiske Folk af dette Navn og dannede det nyere Danefolk.

„Disse Anskuelser, saavel som mine Bestræbelser for at vindicere vor Nationalitets Ret og overhoved den historiske Sandhed, have, som bekendt, vakt megen Modsigelse især blandt de Danske, der ikke kunde finde sig i at man afviger fra de gamle ukritiske Hypotheser fra tidligere Dage, da Alt gik ud paa at fremstille Danerne som Nordens Principalfolk. Min Hovedmaxime er dog kun suum cuique og Sandheden fremfor alt. Det er intet, som har skadet den nordiske Historieforskring mere end den Sammenvoren af dansk, norsk og svensk, som de tidligere, især danske Historikere i deres Iver for at være nordiske, (og maasse tildeels paa Grund af den tilfældige Omstændighed, at saa mange nordiske Manuskripter ere komne i Danmarks Børge) have gjort sig skyldig i. Det maa nødvendigviis lede til gale Resultater, naar man af den Omstændighed, at Sagaer fortælle, at den og den Skit brugtes ved Gilder paa Island, eller at Nordmændene byggede saadanne og saadanne Huse, slutter, at netop det samme fandtes i Danmark. Saaledes især med Sprøget. Det er en bekendt Sag, at man i Danmark lægger særdeles Vægt paa, at kalde vort Oldsprog „oldnordisk“, som om det var fælles for hele Norden. Nu har jeg naturligviis aldrig nægtet, at der maa have været den Tid, da alle nordiske Folk talte samme Sprog; men jeg mener kun, at denne Tid ligger næsten forud for den nordiske Historie, og at vi i alle Fald ingen Sproglevninger have derfra. De Skrifter, fra hvilke vi kjende vore Oldsprog, naae ikke længer op end til det 12te Aarhundrede i det allerhøieste, og da vare de tre nordiske Sprog, skjønt meget lige, — som de endnu ere — dog ligesaa afgjort forskellige, som Svensk og Dansk ere nu; altsaa med samme Ret, som nu Svensk og Dansk kaldes to særskilte Sprog, med samme Ret maa Svensk, Dansk og Norsk e. 1200 kaldes trede særskilte Sprog. Man behøver ogsaa kun at sammenligne Sproget i Kongespeilet og Magnus Haakonsons norske Lov med den omtrent samtidige Valdemar II's jydsk Lov, for at see, hvor forskjelligt Norsk og Dansk da vare. Nu mener jeg altsaa — og enhver vil give mig Ret deri — at det er en ei alene latterlig, men endogsaa skadelig Paastaalighed (da den er vildfarende), naar de Danske altid kalde det i Norge i Middelalderen og paa Island brugelige Sprog Oldnordisk istedetfor Oldnorsk eller gammel Norsk. Man behøver jo kun at iagttage det Urimelige i at f. Ex. Magnus's Lov og Haakon Haakonsons Saga skal siges at være skrevet paa Old-

nordisk, medens den samtidige jydsk Lov siges at være skrevet paa gammel Dansk. Thi hvad der er Oldnordisk eller gammel Nordisk, er jo dog tillige gammel Dansk; men da nu Sproget i jydsk Lov ikke er det samme som Sproget i den norske Lov eller Sagaen, saa er det altsaa ikke Oldnordisk i dansk Betydning, følgelig er gammel Dansk forskjellig fra Oldnordisk, og Dansk saaledes ikke Nordisk, — og dog skal det jo tillige være nordisk — kort man indvikler sig i et uoploseligt Bæv af Selvmødigelser, for at holde paa en Benævnelse, som aldrig Vedkommende selv brugte, thi saavel Nordmændene, som Islænderne kaldte deres Sprog norrønt, d. e. norsk. Vistnok søge de Danske ogsaa at faae ud, at norrøn, der oprindeligt betyder „hvad der er fra Norden“, anvendt paa Folk og Sprog skulde betyde „nordisk“; men det er en ubestridelig Kjendsgjerning, at det ligesom Substantivet „Nordmand“ endog nuomstunder, kun sigter til Norge og betegner hvad der er derfra; saaledes f. Ex., naar der i den gamle vestgetiske Lov skjelnes mellem „gotisk Mand“, „svenisk Mand“, „norrøn Mand“ og „dansk Mand“, eller naar der i islandsk Sagaer tales om et Skib besat „deels med islandsk, deels med norrøne Mand“, eller i et norsk Diplom om „norrøne Skind og islandsk Skind“. Islænderne have igjen, deels paa Grund af deres Forsædres Fortjenester af Literaturen, deels fordi Sproget i sin gamle grammatiske Bygning nu kun lever hos dem, fordret at det skulde kaldes islandsk. Benævnelsen er vistnok mindre vildledende end Oldnordisk; men deels strider det mod al Rimelighed og Brug, at et Sprog skal benævnes efter en Koloni, ikke efter Moderfolket, og at det saaledes f. Ex. skal hede, at Nordmanden Gyvind Skaldaspilder, neppe 100 Aar efter Islands Opdagelse, digtede sit Haakonarmaal, ikke paa Norsk, men paa Islandsk; deels gaaer man ikke Islændernes Gre for nær, naar man bruger den Benævnelse paa Sproget, som de selv brugte lige til det 18de Aarhundrede, nemlig norrønt, d. e. Norsk; endog den islandsk Bibeludgave af 1728 siges paa Titelladet at være å norrønu“. For Vindikationen af Norges Ret i denne Henseende har jeg derfor og maattet høre ilde af Islænderne, som om jeg vilde forringe deres Hæder; dog har den Udførlighed, hvormed Islands Historie af mig i Norges Historie er behandlet, som det lader, vist dem, at jeg kun har søgt for, hvad jeg ansaa for Sandhed, og at jeg er beredvillig til at yde Nationen al fortjent Roes. Formedelt mine sproghistoriske Underjøgelse have og de mere Ensidige, der ei kunde finde sig i at Sandheden skal overordnes nationale Hensyn og som derhos ikke selv besidde sproglige Kundskaber nok til at forstaae Underjøgelsefernes Gang, imputeret mig Meninger, som jeg aldrig har

haft, end mindre ytret. Saaledes anføres der etsteds, at jeg skulde mene, at Gotisk er det germaniske Ursprog, deraf Lydsk, deraf Dansk, deraf Norsk, deraf Islandsk: en Mening, jeg ikke engang behøver at fralægge mig; thi jeg har kun benyttet Gotisk som et germanisk Sprog paa et ældre Stadium end noget andet til Indsig i det ældre Sprog-Maffineri, uden nogenfinde at udgive det for Moderssproget."

Et af Munchs alvorligste Skridt for at vindicere Norges nationale Ret, var hans Optræden i 1845 mod Oldskriftselskabets daværende Bestyrelse, hvis Virksomhed udviste adskillige Misligheder. Egentlig kan man sige, at der fra den Tid Munch og Kexner sendtes ned til Kjøbenhavn begyndte en ny Perode i Behandlingen af oldnorske Skrifter; thi da viste det sig, at man ikke altid behøvede Islandingerne til Mellemmænd ved disse Skrifters Udgivelse; og den Kontrol, disse norske Lærde viste sig at kunne udøve, gjorde Bedkommende varsommere og noiagtigere. Men efterhaanden løiede Oldskriftselskabet af, og i 1845 var det saaledes nødvendigt at give det en ny Vækker. Munch gjorde det med Strengthed og Grundighed, idet han i en Artikel i Dahl's Literaturtidende blottede de af Selskabet begangne Feil især mod Norge, hvis Deeltagelse i den gamle Literatur ligesom skubbedes bort. Senere fik Munch en særegen Foranledning til at beklage sig over Oldskriftselskabet, eller rettere Sjælen i samme, Konferentsraad Rafn. Efter Finn Magnussons Død tog han nemlig paa Rafns Anmodning Deel i Redaktionen af de af Oldskriftselskabet besjergede „Antiquités Russes & orientales“, saaledes at han leverede samtlige Indledninger og oplysende Noter til Stykkerne i hele første Bind fra S. 15 af og til en stor Deel af andet Bind, navnlig til den deri optagne Udgave af Ottars og Ulsteins Reiseberetninger; og desuden meddelte han særskilte Afhandlinger, foruden at han i det Hele taget havde en Stemme med i Valget af Stykkerne. Men dette blev af Rafn saa lidet eller dunkelt fremhævet i Fortalen til Værket, at Rafn selv er bleven anseet som Forfatteren, navnlig i en vidtloftig Recension af den lærde Akademiker Kunik i det petersborgske Videnskabs-Akademies Skrifter. Endog danske Lærde ere her bleve stussede med Hensyn til Forfatterstabet. I detmindste synes Genealogen Konigsseldt at have antaget Rafn for Forfatter af ovennævnte Værk. Thi da Munch (i „Illustr. Nyhedsblad“ for 1855) havde berigtiget en gjentaget Bildfarelse i de danske Kongers Slægtstrække med Henviisning til Antiq. Russes, i hvis genealogiske Tabeller, forfattede af ham selv, han allerede i Forveien havde indført Forbedringen, rettede Konigsseldt i den nye Udgave af sine fortjenstlige „Genealogisk-historiske Tabeller“ Feilen efter Munch, men

paa den Maade, at han anførte Antiq. Russes som Kilde og hertil bemærkede, at den der udtalte Mening var „tiltraadt af P. A. Munch i Christiania illustrerede Nyhedsblad for 22de Sept. 1855“. Paa denne Maade saa det ud, som om Munch havde gjort sig vigtig med Rafns Lærdom, medens de Undersøgelser, hvortil han havde henvist, dog vare af ham selv og ingen Anden. Mod Dansternes gjentagne Forsøg paa at tilegne sig en Hovedandeel i den oldnorske Litteratur ved at hense til Island alene og indføre Benævnelsen „oldnordisk“ som den ene gyldige Oversættelse af „norrön“, har Munch jensest og vistnok med størst Klarhed og Skarphed udtalt sig i en Artikel „Nordisk, Norsk, Dansk“ i „Illustr. Nyhedsblad“ for 1861, hvori han resumerede Stridens Hovedpunkter med de mest afgjørende og slaaende Beviser.

Munchs Forfatterstab kan hense under fire forskjellige Afdelinger: Historie, Geographie, Sprogforskning og Journalistik. Af disse Afdelinger, er den første, hvorunder tillige maa hense hans antikvariske og mythologiske Arbejder, baade den indholdsrigeste og betydningssuldeste.

Munchs tidligste Forsøg i historisk Retning og tillige hans første Forfatterstab er en udførlig Bedømmelse af Faye's Norges Historie, skrevet i Novbr. 1831, altsaa i hans etogtyvende Aar, hvilken fik Plads i det af Danmarks dygtigste Videnskabsmand redigerede, „Maanedsskrift for Litteratur“. Han viste allerede her, at han ikke alene var noie hjemme i Fædrelandets Historie, men at han ogsaa var en Mand, der ikke agtede blindt hen at vandre i Forgængernes Fodspor. Sin historiske Dygtighed godtgjorde han snart end yderligere ved forskjellige Bidrag i „Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie“, hvortil Aftjykker i Kjøbenhavn vare samlede, og hvoriblandt kan nævnes en Textudgave med Oversættelse af de saa kaldte Ágrip af Norges Historie. Munchs første større og særskilte historiske Arbejde var en temmelig udførlig „Norges, Sveriges og Danmarks Historie“, der udkom i Christiania i 1838 og næste Aar efterfulgtes af et Udtog samt af en kort Norges Historie for Begyndere. Disse Skrifter vare alle egentlig bestemte til Skolebrug; men i det første og største kom Forfatteren til i saa mange og væsentlige Stykker at afvige fra det Bestemte, at det blev et videnskabeligt Arbejde med originale Synsmaader. Den danske Historiker Paludan-Müller fandt sig besejret til i en udførlig Anmeldelse i Petersens „Tidskrift for Litteratur“ (3die Bind) at fremhæve som et Misgreb, at uagtet denne Scandinaviens Historie skulde være en Skolebog, dog Forfatteren „i Almindelighed havde villet fremsætte sin Anskuelse om Nordens Historie for et større Publikum“.

Hvad der især maatte mishage den danske Recensent var Forfatterens nationale Over, der stillede Danmarks Forhold til Norge i et slettere Lys end man tidligere var vant til. Justitiarius Berg havde i den Sag først brudt Banen, og Munch, som nu talte i samme Retning, maatte derfor finde sig i at blive betegnet som den, der ganske fulgte i hans Spor, og som paany bragte „uretsfærdige Ytringer om Danmark“ ud iblandt Publikum. Hvad ellers Müller mest bebrejdede Forf. var ubillige Domme om Personer; men han erkjendte ogsaa hans Arbejdes gode Sider, og da anden Udgave af Allens priisbelønnede Danmarks-Historie udkom, sagde han i sin Anmeldelse heraf, at man „maatte foretrække Munchs kortsatte Udtog af Skandinaviens Historie, — havde denne Bog blot været skrevet i en anden Aand og Tone“. (For Literatur og Kritik I, 108). Men da dette Skrift, ligesom overhovedet alle Munchs større Arbejder, var bleven forfattet under Trykningen og alt efter som denne stred frem, var derved fremkommet en vis Uensartethed i Behandlingen af de forskjellige Partier, der kunde gjøre en ny Bearbejdelse af Værket ønskelig, og navnlig gjaldt dette om første Afsnit. En saadan Bearbejdelse havde han ogsaa begyndt paa og nogle Aar vare allerede trykte, da han begav sig paa Rejse til Rom, hvormed uheldigvis den nye Udgave ganske indstilledes.

Paa de ovenfor nævnte Skrifter fulgte „Nordens gamle Gude- og Heltesagn i kortsatt Fremstilling“ (Christiania 1840). Denne Bog, i hvis Fremstilling flere af den yngre Eddas Fortællinger ere gjengivne i Oversættelse, udmærker sig ved et særdeles populært og simpelt Sprog og har derfor fundet en meget stor Læsekreds og mægtigen bidraget til at vække Sandse for vor Sagntid. Bogens egentlige mythologiske Deel var usfuldstændig og mindre tilfredsstillende og er ogsaa ganske bleven omarbejdet i tvende senere udfomne Dplag (1845 og 1854, hvert med sin forskjellige Titel).

Efterat Munch havde forseggt at afhjælpe Trangen til Lærebøger i Fædrelandets Historie, vendte han sig ogsaa til Bearbejdelsen af Verdenhistorien. Han udgav saaledes i 1840 „Verdenhistoriens vigtigste Begivenheder fra de ældste Tider indtil den franske Revolution i kortsatt Fremstilling“. Men Bogen, hvori Rottet tildeels sees at have været Forfatterens Monster, var for sammentrængt og stofrig til i Almindelighed at kunne tjene som Lærebog; thi for at kunne benytte den med Fordeel, maatte man have det historiske Stof inde. Ikke desto mindre træer vi at finde Historikeres Medhold, naar vi betegne den som et historisk Arbejde, der er hoist mærkeligt baade ved Begivenhedernes pragmatiske Fremstilling og ved en historisk Kunst, som neppe er overtruffet i Forfatterens mere læste og kjendte Skrifter. Tiden fra

franske Revolution behandlede Munch siden med større Udførlighed i et særegent Arbeide, der var bestemt til Brug ved Læsningen til Anden-Examen, men hvilket Skrift imidlertid forblev ufuldført. Senere leverede han ingen Arbeider i Verdenshistorien, uden forsaavidt han bearbejdede og rettede den norske i 1847 paabegyndte, men aldrig fuldførte Oversættelse af Held og Corvins „Illustrerede Verdenshistorie,“ til hvis anden Deel han gav en selvstændig Fremstilling af Skandinaviens Middelalder-Historie.

Han var imidlertid paany vendt tilbage til Fremstillingen af Fædrelandets Historie, og udgav 1847 „Underholdende Tildragelser af Norges Historie“, et nærmest paa Ungdommen beregnet Populærskrift. Dette Arbeide udmærker sig ved en let og tiltalende Fremstilling, der endog paa enkelte Steder, som allerede tidligere en sagkyndig Anmelder har bemærket, „minder om W. Scotts uovertræffelige Tales of a Grandfather“. Hos Mange opstod Lysten til at see vor hele Historie behandlet paa samme Maade, og Munch indbød ogsaa kort efter til Subskription paa en „Norges Historie i Fortællinger“, idet han foruden Andre henpegede paa Fryxell og W. Scott som sine Monstre. Men paa Grund af den ringe Subskription udkom dog ikke disse Fortællinger, og dette turde forsaavidt være godt, som han maaskee ellers vilde blevet forhindret fra over samme Emne at give os det Værk, som ikke blot er blevet Forfatterens Hovedværk, men ogsaa et Hovedværk i hele Nordens historiske Literatur, nemlig „Det norske Folks Historie“.

Bed det Motto, Forfatteren har valgt til dette sit Arbeide, har han udtalt det Maal, han derved havde stillet sig. Det er Niebuhrs Ord: „Ich werde suchen die Kritik der Geschichte nicht nach dunkeln Gefühlen, sondern forschend, auszuführen, nicht ihre Resultate, welche nur blinde Meinungen stiften, sondern die Untersuchungen selbst in ihrem ganzen Umfange vortragen“. Med andre Ord: som kritisk Historieforfatter har han ikke villet lade det berøve ved at meddele sine Resultater, — han har tillige stræbt „at føre Læseren ind i det hele Apparat, hvoraf Resultaterne fremgaae.“ Saa uryddet og tildeels forusset, som den norske Historie tidligere var, har der saaledes ingen slagen Landevei været at ile jævnt frem paa, men han har selv „Skridt for Skridt maattet bane sig Vej med Øxen og Spaden i Haanden“; og der har, som han i Værkets Fortale siger, ei alene været naturlige, men endog kunstige Hindringer at rydde tilside og træde under Fodder. Derfor har Fortællingens Gang maattet afbrydes af mange Digressioner og Undersøgelser, hvorved Værket nødvendigviis er blevet en „mindre underholdende Læsning for Alle og Enhver“, end han maa-

see selv forudsatte dengang han fattede Planen og inden Udarbejdelsen endnu viste, hvilket vidtloftigt kritisk Apparat der, paa Grund af Emnets og den tidligere Behandlings Vægfærdighed, her vilde udkræves. Men et saadant Arbeide maatte gaae forud for en Bearbejdelse af „Norges Historie til underholdende Læsning“, der først nu kan give sikre og faste Resultater. Lettere og behageligere Fremstillinger af vor Historie ville ikke kunne forringe Værkets Betydning og Værd, mindst som en kritisk drosket Materialsamling og Grundlag for den fremtidige Historieforskning. Det er, som enhver lettelig vil indsee, en Fundgrube af Lærdom og skarpsindige Hypotheser og kritiske Undersøgelser, hvoraf Historieforskeren stadig vil kunne hente Raad og Bælgelære, og som endog i større historiske Literaturer end vor maatte kunne „gjøre Epoche“. Værkets fire første Afsnit ere indførte i den dytste Literatur ved G. T. Clausen, der har oversat og udgivet dem som tvende særskilte Skrifter. Ogsaa en polsk Lærd har i et eget Skrift gjort sine Landsmænd bekendt med dets ethnographiske Resultater.

Det laa allerede fra først af i Munchs Plan i hvert Fald at føre Værket ned til Kalmar-Unionen som det almindelige Periode-Afsnit. Men under Udarbejdelsen fandt han Aaret 1319 eller Haakon Magnussøn den Eldres Død at være et bekvemmere Delingspunkt; thi dermed fremstod ikke blot et nyt Dynasti, men der indtraadte ogsaa en Unions-Tilstand, som dannede den umiddelbare Forberedelse til selve Kalmar-Unionen. Hertil kom Ønsket om først at undersøge de udenlandske Archiver og hvad der i disse fandtes til Oplysning af den følgende Periode, inden han behandlede denne. Han afbrød saaledes med fjerde Deels andet Bind, hvilket for Storsteparten blev udarbejdet under Rejsen, og hvis Fortale dateredes Rom den 24de Juni 1859. Denne Værkets første Hovedafdeling udgjør, da saavel 1ste som 4de Bind er todeelt, ialt 6 Dele, hver paa 44 til 68 Ark. Paa Værkets Fortsættelse, der betegnedes som anden Hovedafdeling, eller Unionsperioden, lagde han som sagt Haand, saasnart han var kommen hjem fra Rom, og endnu inden Aarets Udgang vare 2 Hefter trykte. Dette Afsnit var bestemt til at gaa til 1537. Men mærkelig nok faldt Pennen Forfatteren af Haanden, netop som han havde naaet det Tidspunkt, han først havde sat sig som det oprindelige Maal, nemlig Kalmar-Unionen. Afbrøddelsen var forsaavidt heldig, som et afsluttet Heelt dog nu have. Men beklageligt var det, at der ikke timestes ham Tid til at behandle den egentlige Unionshistorie; thi denne Periode trænger maasse mere end nogen anden til en kritisk og altnæssig Udredning. Paa dette Arbeide havde ogsaa den utrættelige og dygtige Historieforsker Rigzarchivar Chr. Lange anvendt megen Tid, men ogsaa ham

havde Døden bortkaldt netop som han skulde lægge den afsluttende Haand paa Værket *).

Efterat de første Hefter af „Det norske Folks Historie“ vare trykte, fremkom der i Svenska Tidningen en Opfattelse undertegnet — Im — (Wahlman), hvori Gehalten af Munchs historisk-ethnographiske Graaffninger blev bestredet. Dette foranledigede Munch til i en egen Afhandling, først indført i Morgenbladet og siden særskilt trykt („Om den saakaldte nyere historiske Skole i Norge“, Chra. 1853), at gjøre Rede for de i Værket fulgte historiske Principer og med Stærkehed hævde og forsvare de af ham og R. Keyser opstillede ethnographiske Theorier. Dette Skrift, der i egentlig Forstand kan kaldes Programmet til Munchs norske Historie, indtager saavel ved slaaende Beviisførelse som klar Fremstillingsmaade en fremragende Plads blandt Forfatterens Afhandlinger. En udforligere Døstelse af Munchs ethnologiske og historiske Ansuelser fremkaldte dette Skrift samt de første Hefter af „Det norske Folks Historie“ i det af Aftonbladets nuværende Redaktor Aug. Sohlman udgivne „Nordisk Tidsskrift“, hvor Munch og „den nyere Norske historieforskningen“ fandt fuld Anerkjendelse. (Tidsskriftet S. 232—258). — Men medens flere af Naborigernes Forfattere, og det endog danske, ialfald deelviis have antaget eller dog nærmet sig Keyser's og Munchs historisk-ethnographiske Ansuelser, have navnlig en et Par af de ældre danske Historikere stillet sig som deres afgjorte Modstandere. Dog Ingen af dem har fundet sig foranlediget til at møde i Marken med videnskabelige Grunde, men vel med leilighedsvis Udvald. Afdøde Professor N. M. Petersen lod sig noie med (i den nye Ud-gave af sin „Danmarks Historie i Hedenold“) at henkaste nogle utroligt slaae Biter mod den norske Indvandringstheori, medens en anden dansk Historiker valgte „Nordisk Conserverings-Lexicon“ som Organ for sin Meningsforfæjllighed og en Underkjendelse af samme Theori. Først i det sidste Aar er der af et Par yngre danske Forfattere gjort Forsøg til en kritisk Døstning af Munchs ethnographiske Theorier.

*) Chr. Langes Arbeide over Unionshistorien var anlagt i annalistisk Form, som aktmæssigt Forarbeide, og saaledes ikke beregnet paa at gjøre en sammenhængende Fremstilling som Munchs oversleddig. Endnu mindre har dette været Tilfældet med den grundige Fremstilling ogsaa af Statshistorien, som Professor Keyser har givet i sidste Afsnit af sit hyperlige Værk over den norske Kirkes Historie indtil Reformationen, saasom Forfatterens egentlige Opgave her maatte ligge i en anden Retning. Langes værdifulde Forarbeider til Unions-Annalerne bleve tilligemed hans øvrige haandstrevede Samlinger til Norges Historie, efter Munchs Raad og Døst, i 1862 indkjøbte for Statens Regning og opbevares nu i vort Rigssarkiv.

Den ene af disse, C. A. F. Jessen, der for sit Arbejde („Undersøgelser til nordisk Oldhistorie“) endog opnaaede Doktor-Graden, var Munch et Dieblig betænkt paa at møde med et Tilsvær. Men den Tryghed, hvormed han kunde sige sig selv, at disse „Undersøgelser“, trods Forf.s ungdommelig raske og overmodige Tone, dog kun vare blevne mulige paa Basis af hans egne Forskninger, bragte ham ved nærmere Overveielse til at bevare Taussheden ligeover for dette som saamange andre personligt bitre Angreb.

Mangfoldige i historisk Henseende vigtige Afhandlinger af Munch findes nedlagte i Tidsskrifter og Aviser. At opregne dem alle, vilde her føre for vidt. De, der ere ældre end 1859, findes anførte i „Norsk Forfatter-Lexicon“. Hans seneste Afhandlinger ere fornemmelig at søge i „Annaler for nordisk-Oldkyndighed“ og „Illustreret Nyhedsblad“. Resultaterne af de ældre Afhandlinger vilde for en stor Deel findes optagne i „Det norske Folks Historie“. Dog har dette ikke kunnet stee med dem alle, og en samlet Udgave af Munchs samtlige mindre Skrifter, der ogsaa forberedes til Trykken, vil derfor kunne regne paa det literære Publikums fulde Understøttelse*). -- Blandt Munchs Afhandlinger i de ældre Aargange af Annalerne maa dog her særlig fremhæves en meget udførlig „Undersøgelse angaaende Danmarks ethnographiske Forhold i de ældste Tider og om Gensartetheden i Danmarks Befolkning“, hvilken fremkom, især efter en Opfordring af Professor Krieger, som et Bidrag til at opklare Danmarks ældste Forhold til Lydsland, og indførtes i Bindet for 1848. Endvidere „Kilderne til Sveriges Historie i den forchristelige Tid“, i Bindet for 1850. I denne Afhandling, som Munch selv ansaa for det bedste af alle sine kritisk-undersøgende Arbejder, søgte han at borttrydde flere væsentlige Feiltagelser med Hensyn til den ældre svenske Historiographi, og navnlig godtgjorde han, „at Sverige ei har besiddet egne national-historiske Sagaer eller Sagn ældre end Christendommen“. Men uagtet slige Resultater, hengik dog Afhandlingen uimodsagt, hvilket her turde være det bedste Beviis for Resultaternes Holdbarhed. Munchs to sidste Bidrag til Annalerne findes i den efter hans Dod udkomne Aargang for 1860. Det største af disse, „Diplomatisk Bidrag til Erkebiskop Jens Grands Levnetshistorie“, indeholder, deels in extenso, deels i Uddrag, en stor Deel forhen ukjendte i Breve vedkommende denne

*) Oldskriftselskabet i Kjøbenhavn bebuder i sin Prospectus 1863 et „særskilt Bind“ af Munchs i Annalerne meddeelte historisk-ethnographiske Undersøgelser til Oplysning om de gamle Nordboers Forbindelser med de østlige Lande, hvilket saaledes vilde komme i Kollision med den paatænkte samlede Udgave af Munchs Afhandlinger, og derfor tør vistnok Foretagendet ventes opgivet.

mærtelige Prælat, hvilke det var Iyffedes Munch at opdage ved hans Gjennemgaaelse af de pavelige Regefter m. m.

Arbejder af Munch, der med lige Ret lade sig henføre til historisk og sprogligt Forfatterskab, ere hans Oversættelser fra vort gamle Sprog og de Oldskriftudgaver, han har besørget. Hans tidligste Oversættelser fra Oldnorsk findes i det af Studenterforbundet udgivne Ugeblad „Vidar“, blandt hvis Stiftere og Redaktorer han hørte. Allerede i No. 3 af dette Blad (19 Aug. 1832) leverede han „Prover af en Oversættelse af Heimskringla“. Aaret efter udgav han særskilt Begyndelsen af dette Arbeide under Titelen „Snorre Sturlesons Norske Kongehistorie“. Men kun første Hefte udkom, og snart optraadte det Kjøbenhavnste Oldskriftselskab med Planen til en Oversættelse af samme Værk, hvorved det private Foretagende foreløbig maatte træde i Baggrunden. Dog da Aar vare henrundne, uden at Oldskriftselskabets Arbeide kunde udfomme, begyndte Munch at lade sin Oversættelse udgaa paa Boghandlervei, og saaledes udkom „Norges Konge-Sagaer fra de ældste Tider til 1177“, eller Snorres egentlige Værk, i en hestevijs Godtjæbsudgave, der sluttedes 1859. Dgsaa Snorres Fortsættere var han betænkt paa at levere som Værkets andet Bind; men dette er desværre ikke udkommet. Bogen var i denne nye Oversættelse fornemmelig beregnet paa at blive Folkelæsning — ligesom den alt gennem Tiderne havde været i de ældre Oversættelser af Peder Clausson, Grundtvig og endelig Jacob Aall; og med dette Hensyn for Die bleve Versene udelatte og Prisen yderst lavt beregnet. Men Oversættelsen blev ikke destomindre af Vigtighed selv for dem, der i egentlig Forstand beskæftige sig med Historien, forsaavidt den i mange Stykker boder paa det længe sølte Savn af en korrekt Textudgave; thi Munch bandt sig ikke som Oversætter til de feilfulde Udgaver, der havees, men gjengav Texten saaledes som han ved Haandskrifternes kritiske Østersyn havde fundet at den burde være. Dette blev ham især muligt derved, at han længe havde syset med Forberedelsen af en Text-Udgave af Snorre, hvilken ligeledes Oldskriftselskabet i Kjøbenhavn havde besluttet at lade udgaae, men som ligesaalidt som Oversættelsen er bleven færdig. Det er vanskeligt at sige, om Grunden hertil nærmest er at søge i Munchs Mølen med Arbeidets Guldforelse, eller i Mangel paa oprigtig Interesse for et Foretagende, som Selskabet igjennem Rækker af Aar havde holdt frem som et Løffemiddel for indtrædende Medlemmer i Norge, eller maastee begge Dele i Forening. Men saameget er vist, at Munch endnu længe efterat Selskabet paa Grund af dets Tausshed maatte antages at have slaaet Snorre af Tankerne, dog fremdeles ansaa sig bunden med Hensyn til de gjorte Forarbeiders fri Benyttelse; thi da jeg i

1853, i en Anmeldelse af hans Udgate af Olaf den Helliges Saga ved Snorre, stillede en Opfordring til at give en fuldstændig Haandudgate af denne Forfatter, fremkom Munch i Morgenbladet med den Indvending, at en saadan Udgate fra norsk Side ikke vel lod sig foranstalte, blandt Andet af den Grund, at Haandskrifterne fandtes i Kjøbenhavn og de gjorde Forarbejder tilhorte Oldskriftselskabet. Men i Forhold til Oldskriftselskabet var i den paafølgende Tid formodentlig indtraadt en Ændring, saaledes at Selskabet havde definitivt opgivet sin Udgate; thi kort før sin Dod overtog dog Munch at besørge en Haandudgate af Snorre før det her i Christiania bestaaende Oldskriftselskab og havde endog erhvervet det Thronhjemste Videnskabs Selskabs Samtykke til i denne Retning at anvende et Bidrag, han fra det havde modtaget til en Udgate af Orkneyinga-Saga, der imidlertid nu paa Grund af Flateyjarbok'ens fuldstændige Udgivelse var bleven overflødig. Endog paa Reisen til Rom og under Opholdet der var det hans Agt at synde med denne Udgate, hvorfor han tog Forarbejderne med sig.

I 1845 gav Munch, under Fællestitelen „Sagaer eller Fortællinger om Nordmænds og Islænderes Bedrifter i Oldtiden“, Oversættelse af et Par mindre Sagaer (Gisle Suurssons Saga og Hønses Thorer's Saga), hvilken Samling var bestemt til at indeholde flere Smaasagaer, men dog ikke blev fortsat, vel tildeels fordi den ikke fandt Publikums Understøttelse. Senere meddelte han i Norsk Folkekalender nogle lignende Oversættelser.

Af større Betydning end disse Oversættelser ere imidlertid de af Munch besørgede Udgaver af norske Oldskrifter, som det akademiske Kollegium har ladet bestøtte. Munch var den første, der begyndte med at faae det Slags Skrifter udgivne som Universitetsprogrammer, istedetfor de tidligere brugelige latinske Afhandlinger over alstens Gjenstande, uden særlig Interesse for vort Land og de Studerende overhoved. Det første Forsøg med hiint Slags nye Programmer gjordes i 1843, idet Munch udgav det saakaldte Bergens Kalvstind. Herpaa fulgte i 1845 Munkalifs Fordebog og i 1847 en kritisk Textudgate af den ældre Edda samt en Udgate af en tidligere utrykt fortsattet norsk Kongesaga, kaldet „Fagrskinna“. Begge sidstnævnte Udgaver besørgede han i Forening med nuværende Professor C. N. Unger, sammen med hvem han ogsaa i 1853 udgav den nævnte Olaf den Helliges Saga ved Snorre. I Forening med baade Unger og N. Keyser udgav han 1848 „Kongespeilet“, tilligemed et saamtidigt Skrift om den norske Kirkes Stilling i Staten som Anhang. Alene udgav han som Universitetsprogram til Kronprindsens (vor værende Konges) Formæling 1850 den ovennævnte, paa Latin forfattede Norges Historie, som han

under sit Ophold i Skotland havde opdaget; 1852 Nislas Bolts Forde-
brog og 1853, som Indbydelseskrift til Universitetsfejsten i Anledning
af Kong Oscars Helbredelse, Olaf Tryggvesons Saga af Munk Odd
Snorreson. Hans sidste, som Program udgivne Oldskriftudgave var
„Chronica regum Manniæ & insularum“, forsynet med historisk- kritiske
Anmærkninger paa Engelsk, af hvilken Udgave Trykningen allerede var
begyndt før Afreisen til Rom, men dog først fuldendtes i 1860.

I Forening med N. Keyser udgav Munch, ifølge offentlig Foranstalt-
ning, Norges gamle Love indtil 1387, der udkom i 3 Bind 4to
Ohra. 1846—1849. Efterat de gamle Haandskrifter i Danmark vare
gjennemgaaede af Keyser og Munch i Forening, og i Sverige af den
Førstnævnte saagodtsom alene, overdroges det Munch at forberede til
Trykken det samlede Materiale. Dog afbrødes Arbeidet af Mangel
paa de til Udgivelsen fornødne Midler lige fra 1839 til 1844, da baade
Munch og Keyser udnævntes til Medlemmer af Udgivelseskommissionen
og i Forening paatog sig Arbeidet. Et 4de Bind, der skulde inde-
holde det til Bæret hørende videnskabelige Apparat, skulde Munch alene
have besørget. Men først efter Hjemkomsten fra Rom var han, efter lang
Standsning, igjen begyndt at arbejde derpaa og da kommet saavidt, at
forhaabentlig Bindet vil blive fuldført ved hans dygtige Medarbejder
Profesør C. N. Unger.

Af de i Rom affrevne pavelige Nuntiers Breve og Regnskabs-
bøger angaaende Norge var ved Munchs Død et halvt Snees Art
trykte. Andre i Rom affrevne Brevstaber var begyndt at trykkes i
Diplomatarium Norvegicum, hvis 6te Binds 1ste Samling næsten
ganske optages af pavelige Diplomer. En Udgave af den saakaldte
„røde Bog“, som Munch for længe siden havde affrevet i Kjøbenhavn,
hørte med i Planen til de nærmeste Foretagender for de til Kilde skrifter
Udgivelse bevilgede Midler.

Vende vi os nu fra Munchs Udgiver-Virksomhed til hans sprog-
lige Forfatterskab, da ville vi finde, at dette baade er af den Be-
staaenhed og Udstrækning, at det snarere kunde antages for Frugten
af en paa Sprogforskningens Feldt udeelt Virksomhed, end at tilhøre
en Mand, hvis egentlige Fag ligger derudenfor. Ja vi have endog
hørt Folk af Faget ytre den Mening, at den komparative Sprogforsk-
ning maaskee var hans Begavelses egentligste Feldt, og at han ialfald
i denne Retning havde ligesaa afgjort Talent som i Historiegranskning-
gen. Hans Arbejder i Sprogvidenskaben ere deels særskilt udgivne Skrif-
ter, beregnede fornemlig paa de Studerendes Behov, deels Afhand-
linger, indrykkede i forskjellige Blade og Tidsskrifter. I 1847 udkom
„Det norske Sprogs Grammatik“ tilligemed en „Oldnorsk Læsebog“

(begge bearbejdede i Fællesskab med Unger), hvorpaa næste Aar fulgte „Kortfattet Fremstilling af den ældste Nordiske Runeskrift“, „Det gotiske Sprogs Formlære“, og en „Sammenlignende Fremstilling af det tydske, svenske og danske Sprogs Formlære“, samt 1849 „Forn-Svenskans och Forn-Norskans Språkbyggnad“. Sidstnævnte Skrift er forfattet paa Svenskt og trykkes i Sverige, hvor det ogsaa af Kritiken fik den Ros, at „det vidnede om en klar Opfatning samt en dyb Sprogkundskab i Almindelighed“. (Anmeldelse i Tidsskriftet „Frey“.)

Blandt Munchs sproglige Afhandlinger maa nævnes en i *Annaler for nordisk Oldkyndighed* (1846) indført Underjogelse „om det ældste fælles-nordiske Sprogs Udseende og Forsøg til at bestemme den olddanske og oldsvenske Mundarts normale Orthographi, Grammatik og rette Forhold til Norrona-Mundarten“; en i *Langes Tidsskrift* for 1850 givne Kritik over Prof. Holmboe's sammenlignende Sprogarbejder (Sanskrit og Oldnorsk) og en Række Artikler om det norske Sprog, indrykkede i *Morgenbladet*. Om en norsk Sprogreformation skrev Munch allerede i „*Vidar*“, hvor han begyndte den Vækkelse af Interessesen for vort Sprog og vor Nationalitets Bevaring, som han siden forfulgte, og hvorved han, som ovenfor meldt, kom i et spændt Forhold til det tidligere Broderlands Videnskabsmænd.

Efterat Munch var begyndt paa det norske Folks Historie, trængtes hans sproglige, som de fleste andre literære Arbejder derved mere i Baggrunden. Nogle „Sprogbemærkninger“, som han indrykkede i første Bind af sit i 1855 paabegyndte „*Norsk Maanedsskrift*“ fremkaldte nogen Polemik fra en dansk Sproggranskers Side, men vare forresten af underordnet Betydning. Derimod fortjener en udførlig Afhandling i *Maanedsskriftets* 3die Bind „om Betydningen af vore nationale Navne tilligemed Binf ang. deres rette Skrivemaade og Udtale,“ særligen at fremhæves som et baade i videnskabelig og national Henseende vigtigt Arbejde.

Mange af de nyere europæiske Sprog ikke blot læste og talte Munch med Færdighed, men han skrev dem ogsaa saa korrekt, at hvor der var Spørgsmaal om Gjengivelse af hans Arbejder i fremmede Sprog, var han sin egen Oversætter; saaledes af den engelske Text til Bærket om *Thronhjems Domkirke*, og af flere Beskrivelser til Billedværket „*Norge i Tegninger*“, m. fl. Fra første Haand forfattede han Arbejder i Svenskt („*Forn-Svenskans och Forn-Norskans Språkbyggnad*“), paa Tydskt (Artiklen „*Norwegen*“ i „*Die Gegenwart*“ bl. fl.) samt paa Engelsk (Indledningen og Anmærkningerne i *Cronica regum Manniæ*). Undertiden lod han dog, af Hensyn til Sprogets finere Nuanceren, sit Arbejde gennemgaa af Indfødte i vedkommende Sprog og

af andre ypperlige Sprogmand, hvilket var Tilfældet med sidstnævnte Arbejde og Texten til Thronhjems Domkirke.

Med Runologien beskæftigede han sig særligen og leverede, foruden den nævnte særskilt udfomne Veiledning i den ældste nordiske Runestrift, flere derhenhørende værdifulde Afhandlinger. Den mærkeligste af disse er maaskee den, der findes i Annaler for nordisk Oldkyndighed for 1847 om Indskriften paa det ved Gallehuus i 1734 fundne Guldhorn. Som bekendt havde denne Indskrift voldt de Lærde stort Hovedbrud og fremkaldt den ene Læsning mere besynderlig end den anden. Den ellers saa fortjente P. C. Müller havde i sit store Skrift om Guldhornene antaget Indskriften for celtiberisk og faaet ud deraf nogle barbariske Ord, som hverken han selv eller nogen Anden kunde forklare. Ved at følge en af Dr. J. H. Bredsdorff forsøgt Fortolkningsmaade lykkedes det Munch at godtgjøre, at Hornindskriften var reen gothisk, rimeligviis fra det første eller andet Aarhundrede for Kristus. Om denne Læsning sendte han ogsaa en Afhandling til Videnskabs-Akademiet i Berlin, hvoraf han kort i Forveien var bleven Medlem, hvilken optoges i Akademiets „Monatsbericht“ for 1848 tilligemed Bemærkninger derved af Jac. Grimm. I „Illust. Nyhedsblad“ for 1857 leverede han en Afhandling om den mærkelige Indskrift paa den da netop til Universitetet hidførte Runesteen fra Tune, hvilken siden har gjort en vis Opfigt i den lærde Verden; thi af A. Uppström er den gjort til Gjenstand for en særegen Afhandling i Nova Acta regiae societ. scient. Upsalensis, og herpaa har igjen Dr. Fr. Dietrich i Marburg bygget sin Fremstilling af Tunesteens-Indskriften i hans i 1863 udfomne Monographi, „Die Blefinger Inschriften, der Stein von Tune und andre deutsche Runen in Scandinavien entziffert und erläutert.“

Munchs Ny som Runolog foranledigede den rige engelske Gods-eier James Farrer til i 1861 at henvende sig til ham, ligesom til en heel Deel andre Oldgranslere over den hele vide Verden, angaaende Læsningen af nogle Runeindskrifter, der vare opdagede ved Steinsnæs paa Detnoerne, hvor Hr. Farrer havde ladet foretage Udgravninger paa sin egen Bekostning. Uden at være vidende om, hvilken runologisk Kapsestrid Hr. Farrer havde indrettet, imodkom Munch med stor Beredvillighed Opfordringen. Dog endnu inden han havde sendt Hr. Farrer sin Læsning af hine Indskrifter, meddeelte han mig til Illust. Nyhedsblad en Afhandling om deres Opdagelse og Indhold, fordi han nemlig fandt dette Fund af nordiske Runer at være af en almindeligere Interesse ogsaa for norske Læsere. Men danske Runologer, som ogsaa vare indbudte til at forsøge en Læsning, ansaa sig herved foregrebne, og i de danske Aviser fremkom derfor meget nærgaaende Angreb

paa Munch som den, der havde sveget en eugelsk Gentlemans Tillid og endog odelagt hans hele, med stor Beføstning gjorte Dydagelse. (!) For et Dieblit lykkedes det ogsaa at trække Farrer ind i denne herne-rede Dydning. Men da den fulde Sammenhæng blev ham bekendt, maatte han strax indsee, at Munch i videnskabelig Henseende her som altid var en fuldstændig „Gentleman“. Den Afhandling af Steinsnæs-Ind-skrifterne, som Munch meddeelte, optog da ogsaa Farrer i sit derom senere udgivne, prægtigt udstyrede og blot for privat Distribution bestemte Bærk, hvori den vistnok kan siges at danne den egentlige Kjerne. Og det var saa langt fra, at Hr. Farrer fremdeles ansaa sig for „mindre gentlemansmæssig behandlet“ af Munch, at han med al Forbindtighed sendte denne sit Skrift, vedblev at korrespondere med ham, og paa Foranledning fra Munchs Side endog lod sig forlyde til ham med, at St. Olavs-Ordenen ikke vilde være ham ukjærkommen, hvilken da ogsaa Munch skaffede ham. Vi have her med Forsæt dvælet ved denne i og for sig ubetydelige Sag, fordi den nærgaaende Maade, hvorpaa Munch derunder behandlede, virkelig ærgrede ham, og det saameget mere, som han godt skjønnede, at der bag det Hele stak lærd Laugs-Jalusi, i Forening med politisk Animositet fra vedkommende forresten i Sagen ganske vindviede danske Journalisters Side. Han leverede da ogsaa Tilsvær til disse Angreb haade i Nyhedsbladet og Aftenbladet.

Ligesom Munch nærmest i historisk Diemed kom til at beskæftige sig med det sammenlignende Sprogstudium, saaledes bragtes han i samme Diemed ind paa Undersøgelser angaaende vor gamle og dermed Landets Geographi i det Hele. Frugter heraf blev blandt Andet en udførlig „Historisk-geographisk Beskrivelse over Norge (Noregsveldi) i Middelalderen“ (Moss 1849), en omfattende Afhandling „om Nordens, især Norges Bebyggelse af vore Forfædre, belyst sær-nemmelig ved Undersøgelse af geographiske Forholde, Stedsnavne og andre topographisk-lingvistiske Data“ (Oldnord. Annaler for 1846), „Geographiske Dplysninger om de i Sagaerne forekommende stotste og irske Stedsnavne“ (Annalerne 1852, fortsat i Aargangen 1857), og desuden flere Bidrag til at bestemme Norges Grændser, samt endelig forskjellige Kartter over Fædrelandet. Ved Beskrivelsen over „Noregsveldi“ har Forf. afhjulpet „et Savn, som for alle dem, der enten til Belærelse eller Underholdning beskæftige sig med vort Fædrelands ældre Historie, maa have været mere eller mindre føleligt: Savnet af en fuldstændig Haandbog i vort Fædrelands ældre Geographi. En lykkelig og sjelden Forening af lingvistiske, geographiske og historiske Kundskaber, Specialstudiet af Norges physiske Natur, som hans Kartarbejder have foranlediget, og dertil en for andre ufattelig Kombinationsevne og Huskom-

melse er den Udrustning, hvormed Professor Munch var gaaet til dette Arbeide, som han da og, midt under mangehaande andre literære Syssler, fuldendte i et Tidsrum, som for andre neppe vilde forslaaet til en enkelt Afdelings nogentunde forsvartlige Behandling". (Chr. Lange i *Norsk Tidsskrift* for 1849). I dette Skrift viste sig Vigtigheden af de af Forfatteren udgivne geistlige Fordebøger, da disse have afgivet et væsentligt Materiale, navnlig med Hensyn til Inddelingen.

Endog en større Beskrivelse over Fædrelandet, i Udforslighed nærmest svarende til Kraft's store Arbeide, men udført efter en forandret, mere overfluelig Plan, hørte i Munch's sidste Aar med til hans fremtidige Forfatter=Forfatter; ialfald talte han endnu kort for sin Dod om Trangen til et saadant Arbeide og om sin store Lyft til med Tiden at forsøge derpaa. Hvem vil og kan optage Planen og give os et Bærk, der ikke blot for vor Tid vorder hvad S. Kraft's var for sin, men som ved Stoffets hensigtsmæssigere Ordning og ved fornødne artistiske Bilag (Karter og Afbildninger) kunde blive for Norge, hvad S. P. Trap's „statistisk-topographiske“ Beskrivelse nu er for Danmark? — En kortfattet Skildring af Norge i dets physiske, sociale og politiske Forhold leverede han i den nævnte Artikel i „Die Gegenwart“ (B. 11), hvilket Hefestrift Brochhaus i Leipzig udgav som et Supplement til de ældre Dplag af hans Konversations-Lexicon og Forarbejder for en ny Udgave.

Foruden et Par Stolekarter over Fædrelandet samt Keilhaus „erster Versuch einer geognostischen Karte von Norwegen“ (i „Gæa Norvegica“,) leverede Munch et fuldstændigt Generalkart over Norge bestaaende af 4 Blader, nemlig 2 for den sydlige og 2 for den nordlige Deel. I Anledning af Kartet over „det sydlige Norge“, der udkom 1845 og først i 1857 blev efterfulgt af den nordlige Deel, erklærede en kyndig Anmelder (nuværende Statsraad Bergeland), at dets Konstruktion var udført med „en til det Yderste gaaende Detail ikke alene i den Deel af Landet, hvorover noiagtige Detailkarter havees, men ogsaa i den mindre bekjendte Deel af Landet“. Af Kartets sydlige Deel, der saavel hvad Fuldstændighed som Noiagtighed angaar er anerkjendt for det bedste Norges-Kart der havees, vil udkomme en ny, forbedret og ved en sparsommere Beskrivning tydeliggjort Udgave, hvormed Munch strax for sin sidste Afreise til Rom var bleven færdig*). Ifølge Storthingets Beslutning i 1860 overdroges det ogsaa Munch, med en

*) Det store Norges-Kart af Munch, hvorpaa Kapitain Prahls i Bergen for mange Aar siden indbød til Subscription, var saavidt vides ikke fuldsærdigt fra Forfatterens Haand og vil da formentlig heller ikke udkomme.

offentlig Understøttelse af 600 Spd., at udarbejde et større General-kart over Norge i Middeltalderen; dog hellerikke dette var færdigt ved hans Dod, men dog nok kommen saavidt, at det forhaabentlig vil kunne fuldføres og udgives.

Ved Siden af sit videnskabelige eller lærde Forfatterstab har ogsaa Munch, indenfor den periodiske Presse, udfoldet en ikke ringe Virksomhed, beregnet deels paa at fremme Almeenoplysning, deels paa at klare enkelte af Tidens Spørgsmaal, hvorom hans Kundskaber og Studier maatte give ham Ret til at have en grundet Formening. I omtrent 10 Aar (fra 1847 af) var han fast Medarbejder i Morgenbladet, og under Storthingene i 1851 og 54 rogtede han dets Hovedredaktion. Hørende til Grundlæggerne af „Vidar“ og den Kredts af talentfulde Mænd, som ved Udgivelsen af „den Constitutionelle“ søgte at danne en Modvægt mod Morgenbladets ultra-demokratiste Bestræbelse, havde Munch allerede tidlig stillet sig i afgjort Opposition til dette Blad og de Ideer, det dengang forsøgte. Hans Indtræden deri blev derfor af Mange betragtet som politisk Svaghed og Holdningsløshed, eller ialfald som et Offer, den kun lidet politisk anlagte Forfatter bragte for sin økonomiske Existence. Vist er det ogsaa, at hvor meget end Munch ved sit Navn og sit Kundskabsforraad mægtede at give et Blad Anseelse og Værdighed, var han kun lidet stiftet som politisk Leder. Han manglede, for at vi skulle bruge et drøit Udtryk, denne blinde Hengivelse i et Partis Interesse, som kan fægte selv en absurd Sag ud med Skin af Værdighed og Overbeviisning. Men een Fortjeneste troede han dog at kunne tilegne sig som Journalist, og det var den: ved sit Eksempel og sin Virken at have bidraget til at bringe en mere dannet og human Tone ind i vor offentlige Diskussion. Men selv i denne Bestræbelse maatte han tildeels føle sig bunden ved Bladets Fortid og Traditioner og saaledes ofte gaae paa Akkord med Omstændighedernes mangehaande Krav og Paavirkninger. I sit journalistiske Forfatterstab indskrænkede han sig hovedsagelig til hvad man kunde kalde de mere videnskabelige Dagsspørgsmaal, hvori han ved sine Kundskaber og Interesser kaldtes til at optræde som Dpmand: saaledes Sprogsgagen og Scandinavismen med de dansk-tydske Stridigheder. De mange skjæve og forvirrede Begreber i Sprogsgagen søgte han at klare gennem en Række, især mod Overlærer Knudsen rettede polemiske Artikler; men under Stridens Hede kom han ogsaa til at opstille Principer, der i Konsekventsens Medfør nødte ham selv til efterhaanden at gjøre Brud paa sin tidligere fulgte Skrivemaade og foretage vieblikkelige orthographiske Ændringer, som hverken i hans egne eller Andres Skrifter senere have faaet Hævd.

Hans Afhandlinger om Skandinavismen ere baade mange, omfangsrige og mærkelige. Nærmest fremkaldtes de af den dansk-tydske Strid, der fremdeles staar paa Dagsordenen. De første og vigtigste indrykkedes i Morgenbladet 1849, men aftrykkes siden som tvende særskilte Brochurer (den ene baade her og i Kjøbenhavn). Saavel i Norge som i Danmark og Tydskland fremkaldte de megen Opmærksomhed og endog særskilte Modskrifter af nuværende Lektor ved Universitetet L. K. Daa og af F. J. A. Worsaae i Kjøbenhavn, foruden en kritisk Drostelse af den verdensberømte Jacob Grimm. Yderligere behandlede Munch samme Emne i Norst Maanedsskrift (B. 2) i en Artikel „om Skandinavismen i dens nyeste Stikfelse og fornemmelig i Forhold til den svenske-norske Union“, hvilken ogsaa oversattes paa Tydsk (Hamburg 1857). I den mellemliggende Tid havde hans Anskuelser om Skandinavismen i det Enkelte ændret sig, men de vare ligesaa lidt nu som tidligere egnede til at staffe ham entusiastiske „Skandinavers“ Undest og Bevaagenhed, og endnu ved hans Død kunde man bag velvilige Ord skimte Partiets indædte Nag.

Paa samme Tid som Munch i Egenstab af Morgenbladets Medarbejder deeltog i Udredningen af Tidens forviklede politiske Spørgsmaal paa Basis af den historisk-ethnographiske Forskning, søgte han gennem særskilte Tidsskrifter at give Almeenheten en i samme Retning orienterende eller almindelig belærende Lektüre. Allerede i 1849 begyndte han at udgive et Maanedsskrift med Titelen „Almeenlæsning,“ bestaaende af længere, deels originale, deels oversatte populære Afhandlinger. Dette Tidsskrift standsede med 1ste Bind; men i 1855 optog han Planen paany i „Norst Maanedsskrift,“ hvoraf der ialt udkom 6 Bind. Det var imidlertid kun i de første Bind af dette Tidsskrift, Munch ved originale Bidrag eller paa anden Maade tog aktiv Deel; thi fra sin Afreise til Rom lod han det ganske stotte sig selv og laante kun Foretagendet sit Navn. Endnu efterat Maanedsskriftet var gaaet ind, deeltog han, efter Hjemkomsten fra Rom, nogen Tid i et lignende Tidsskrift, dog med en mere æsthetisk Tendens, nemlig „For Hjemmet“, hvilket hans Fætter Digteren A. Munch i 1861 havde paabegyndt; dog leverede han deri intetsomhelst originalt Bidrag af Betydning.

Overskue vi nu hele Munchs Forfatterstab, i dets forskjellige Retninger og mangfoldige Forgreninger, da er den første Mærkelighed, som derved springer i Øinene, en umaadelig, næsten ubegribelig Produktivitet. Man har udregnet, hvor mange Vers Lope de Vega, Verdens frugtbareste Poet, ialt har skrevet, og derved faaet ud et forbausende Tal. Men vilde man paa lignende Maade, ved en Udreg-

ning i Side- og Arketal, estergaa Munchs Forfatterstab, turde Resultatet ogsaa her blive skicket til at forbause. Vi behøve dog ingen saadan kvantitativ Udmaalning for at fatte denne uhyre Produktivitet, da vi jo alle have seet den udsolde sig lige usforstyrret til hans Livs sidste Dieblit; og Esterverdenen vil kunne klargjøre sig den ved et Blik paa hans særskilte Værker og den lange Fortegnelse paa spredte Afhandlinger, som Norss Forfatter-Lexicon indeholder. — Denne uhyre Produktivitet, hvortil ikke Phantasien, men Granstningen skulde levere Materialet, blev kun mulig derved, at Munch forenede en Sukommelse, der Intet kunde glemme, med en Arbeidskraft, der aldrig gif træt, og en Lethed i at bruge sin Mand's sjeldne Evner, som maa kaldes eksempelvis. Ikke som saamange andre Lærde havde Munch ophobede Notater og Excerpter at gribe til, naar en speciel Materie skulde behandles. Sukommelsen var det Forraadskammer, hvorfra han paa staaende Fod kunde hente Svar paa næsten ethvert Spørgsmaal, der faldt inden hans Granstnings og Studiums Omraade. Om Styrken af denne Sukommelse kan man neppe gjøre sig et fuldstændigt Begreb, uden at have kjendt Munch personligen. I de utallige historiske Kildestrifter, han havde gjenemgaaet, kunde han huske hvad der fandtes og hvor det fandtes med en saadan Sikkerhed, at han selv paa Reisen til Rom fjernet fra alle Kilder, paa Hoteller, og vistnok endog i Jernbanefoupeer, vedblev at skrive paa sin Historie, og efter Sukommelsen alene anforte han ordlydende Citater, med Henviisninger til Bind og Side, af de forskjelligste Værker, idet han forresten overlod sin Ven Rigsarchivar Lange i Korrekturen at udfylde et Tal og i tvivlsomt Fald kontrollere Citaternes Nøiagtighed. Det var ikke blot i historisk Retning at Munch besad denne Sukommelse. Alt hvad han havde læst eller hørt blev han næsten usfrivillig nødt til at høre paa. Avis-Indsendter lige fra hans Studenterdage kunde han huske, ikke blot naar og hvor de havde staaet, men endog ordlydende deres Indhold, forsaavidt dette engang havde fængslet hans Opmærksomhed. Fortællingens Gang og Navne paa de handlende Personer i selv de dummeste Romaner, han i sin Skoletid havde læst, vedblev, som han beklagede sig over, at staae levende for hans Grindring, uden at han kunde blive dem kvit. Det var ligesom Intet var for smaat til at lægge sig ham paa Minde. Endog om ubetydelige Folks Familieforholde vidste han fuld Bested ligetil den yderste Detail, og selv Samtidens saakaldte Chronique scandaleuse fandt i denne velvillige Sukommelse ofte et sikkert Opbevaringssted.

En anden ikke mindre lykkelig Stotte for sin Lærdom, end denne Sukommelse afgav, fandt Munch i sin lykkelige Evne til at ane hvor en forenklet Oplysning var at finde. Det var ligesom Folianterne aab-

nede sig for ham, hvor det fandtes, som han for Diebliffet havde Brug for. Og hans Blik slog paa de lange Sider med Falkens Hurtighed og Sikkerhed ned paa det Sted, hvor Byttet skjulte sig.

De stærkest fremtrædende Egenstaber i Munchs Historiekrivning var en sjelden Skarpsindighed, en alt oplosende Kritik og en overordentlig Kombinationsevne. „Det var — har en af hans Kolleger sagt — som om Intet, der kunde tjene til Beviis for en Mening, formaaede at skjule sig for ham, og med hvilkensomhelst Gjenstand han lysselsatte sig, forstod han altid, endog om Stoffet var af den mest overvældende og kaotiske Beskaffenhed, at bringe Sammenhæng tilveie og sammenstille Enkeltheder paa den mest overraskende Maade“. Men med al sin Skarpsindighed robede han ofte en mærkelig Mangel paa Judicium saavel i Bedømmelsen af en Kjendsgjernings større eller mindre Betydning, som i Udviklingens mere eller mindre indgribende Motiver. Heraf fulgte, at hans Behandling af et givet Stof hyppig savnede den dybere philosophiske Opfatning og strengere Begrændsning, og saaledes fik den noget Tilbygningsmæssigt ved sig, hvorved Hovedinteressen splittedes og den egentlige kunstneriske Virkning gik til Spilde. Det faktisk Rigtige var for ham det ene Væsentlige. Gaaende ud fra Tvivl om Alt, slog han sig paa intet Punkt til Ro med en traditionel historisk Sandhed, men gik provende, kritisk oplosende frem, brydende med alle Fordomme, inden han lod en Sag gjælde som uantastelig Sandhed. Mangen en Fortælling, der gjaldt for „god Historie“ i vore Fædres Tid, har for Munchs kritiske Skarpsyn opløst sig i lutter Misforstaaelser, Anachronismer og digterisk Tant og Taage. Al romantisk og sentimental Udsmykning af Historien var ham en Forargelse, og hvor han foresandt den, ryddede han den til Side. Han solte i dette Stykke ingen Barmhertighed hverken med Digterne, som deraf maaffee havde hentet Motiverne for sine bedste Værker, eller med Læserne, som af disse have solt sig dobbelt tiltalte netop formedelst den historiske Baggrund. Fortællingen om Frithjof og Ingeborg, om Arzel og Valborg, som havde rørt og tiltalt saa Mange, endog i den Skikkelse, hvori de forelaa som blot og bart Emne for Tegners og Dehlenschlägers berømte Digtninger, berovedes ved Munchs Kritik al sin historiske Troværdighed. At en historisk Fortælling var benyttet som Stof for en Digtning, var Munch en yderligere Grund til kritisk at undersøge dens Holdbarhed, ikke fordi han afviste Digtningens Beretigelse, hvilket var saa langt fra, at han tvertimod ofte og gjerne læste Romaner og poetiske Værker, men fordi det paa ethvert Punkt inden Historiens Omraade syntes ham den fornemste og uomgængeligste Be-

tingelse, at vinde Klarhed og Visshed med Hensyn til det Faktiske. „Sandheden fremfor Alt“ var jo hans Gransker-Maxime.

Men med denne sin nogterne Kritik, med sin Tilside sættelse af Formens for Stoffets og Kjendsgjerningers Krav og sin Mangel paa ideelt Syn, nærmede dog Munch sig i een Henseende Digteren, nemlig i Kombinationsveene. Dog var det her den Forstjæl, at medens Digteren fritthen konstruerer ud af sin Phantasi, konstruerede Munch ud af de stovede Alttstykker, der tale baade tort og sparsomt. En Tanke skimter frem i sine store, men løse Durids; Forbindelsen er usikker, men den træder for Forsterens Sands frem med den subjektive Sandheds hele Fylde. Det gjælder kun at klare den ud af dens Dunkelhed og hæve den til historisk Gyldighed gennem Alttstykkernes spredte, men klogtig jævnsferte Vidnesbyrd. Og heri havde Munch sin forbausende Styrke. I sine Kombinationer slog han med Digterens Dristighed ned paa et Punkt, der syntes at ligge udenfor det Beviisliges Omraade. Men fra dette Punkt, hvortil man ikke vilde vundet frem ved Stridt for Stridt at holde sig til Dokumenternes Ledelse, vandt han med Lethed tilbage til Udgangspunktet, idet han ved en skarpsindig Sagttagelse af Dokumenternes spredte Bink under denne retrograde Vandring kom til Visshed om, at den først saa dristig tilbagelagte Fart havde været i ret Leid, og at man nu ogsaa godt kunde tilbagelægge Veien fremad med „Øgen og Spaden i Haanden“. At dog mangan uholdbar Hypothes maatte blive opstillet, og mangan orkesløs Konjektur stænkes en rumspildende, mod den strengt ordnede og knappe Fremstillings Krav stridende Opmærksomhed, fulgte ligesom med Nødvendighed af selve Methoden. Læseren deelagtiggjøres ikke blot i de Underfogelsers hele Maskineri, hvora et sikkert Resultat endeligen er fremkommet, men ogsaa i dem, der blot give et negativt Udbytte, og nærmest kun tjene til at godtgjøre for Granskeren, at paa den forsøgte Maade ingen historisk Visshed er at vinde.

Det er et Særtjende for Munchs Forfatterstab ligetil hans Dagbladsartikler, at de ere prægede af hans Gransking og Lærdom og i Regelen altid indeholde noget videnskabeligt Nytt, eller give i det mindste et eller andet værdifuldt Bink til en ny Belysning af en Sag, om end ikke altid netop den, der er Behandlingens Gjenstand. Thi under Drostelsen af et vist Spørgsmaal kom han ofte ind paa Side-spørgsmaal, som han leilighedsviis belyste ved Hjælp af dette uendelige Fond af Lærdom, der overalt stod ham til Raadighed. Skulde man derfor ville betrygge sig med at gaa glip af nogen lærd Oplysning, nogen ny Betragtning, som Munch muligens havde bragt i Anvendelse, maatte man kjende ikke blot hans særstille Arbejder og Afhandlinger,

men saa at sige alt hvad der er slydt fra hans Pen i Lobet af 30 Aar, endog de mest ephemere Dagsartikler, der i sin Tid henslængtes uden Navn og Mærke, men som heller ikke sjelden indeholde videnskabelige Bink og Kjendsgjerninger. Om Munchs hele Forfatterstab gjælder det, at det er gjennemvævet med Videnskab; ofte, kan man sige, i Uttrængsmaal og til uegentlig Tid og Sted. Men dette var kun en simpel Følge af hans hele videnskabelige Habitus, af denne Fritagelse for al strengere Begrændsning, som han indrommede sin Aands overstrømmende Produktivitet, og den Hurtighed, hvormed han forfattede. Denne sidste var saa stor, at han — som jeg af Erfaring veed — paa en Aften, eller rettere en Nat, kunde levere en Monographi, der for Folk af Faget maatte synes at have kostet Dages, ja Ugers Arbeide. I den Raskhed, hvormed hans Forfatterstab foregik, formaaede ingen ydre Hindringer at virke forstyrrende. Midt i sin Families Skjod, under Huuslivets mangehaande smaa Distractioner kunde han arbeide lige raskt og lige let. Han kunde sidde oppe saa længe det skulde være, og han kunde, engang falden i Søvn, til enhver Tid paa Matten igjen tage Arbeidet fat. Men den Lethed, hvormed han producerede har ogsaa havt sin store Indflydelse paa hans Stil og hans Forbringinger til en „stilistisk“ Fremstilling. Han tillod Sagen at skrive sig faktisk og umiddelbar selv; klar, grei, ja endog syndig blev Fremstillingen; men kunstnerisk Fuldendelse var ikke hans Stræben. Hvad der magelig kunde fylde et Par Blade, indstrænkede han ikke af stilistiske Hensyn til et Par Linier. Hans Stil gav derfor heller ikke Indtrykket af nogen Lethed og Afrundethed; thi disse Egenstaber ere i Regelen ikke Resultatet af Produktionslethed, men, som hos Johannes v. Müller, Macaulay, Guizot m. fl., af et anstrængt Arbeide. Uagtet sin store Lethed i skriftligen at behandle et Emne, manglede Munch Evnen til mundtlig Foredrag. Han var en gemyttlig og luun Fortæller, men paa Kathedret eller som Taler var han lidet hjemme. Han optraadte derfor ogsaa næsten aldrig offentlig, og kom efterhaanden mere og mere til Overbeviisning om, at Kathedret ikke var hans egentlige Plads, og at derfor baade han og Universitetet vilde være bedst tjent med, at han anvistes en derfra affondret, uafhængig Virkefreds*). En saa-

*) Munchs betydeligste Forelæsninger have omfattet Nordens ældste Historie og Sprog, saaledes Danmarks og Sveriges Oldhistorie (1848, 1853—54), nordisk Sproghistorie, tildeels med Hensyn paa Gotisk og Angelsachsisk, (1846—1853), og en Række historisk-ethnographiske Forelæsninger (1855—56). Desuden foretog han igjennem flere Aar (1840—45) de europæiske Folkeslags Historie i Middealderen, samt Europas ældre Geographi (1856—57), Ruslands og Englands ældste Historie, osv. Som en fortjenslig Deel af Munchs Universitets-Virksomhed maa fremhæves hans Stiftelse af det ethnographiske Museum, hvis Bestyrer han i længere Tid var.

dan var det, den foreslaaede Rigs-historiographpost efter hans egen og Departementets Mening bekvemmelig kunde afgivet. Men vorder end hans Plads som Univerfitetslærer let at udfylde, saa vil det Tab, som Vidensfaberne have lidt ved hans Bortgang, ikke kunne erstattes. Han var en Mand, udrustet med en saadan Forening af lykkelige Gvner, som Naturen ikke i hver Mennefsaalder koncentrerer paa een Haand. Og han anvendte disse sine Gvner til Vidensfabens og Fædrelandets Gavn og Hæder. Ved at skrive sit Folks Historie og bringe dets ældre Sprogmonumenter frem for Dagen har han løftet, lutret og styrket denne nationale Bevidsthed, som kan bære frem i Trængselsens Dage; og for sin Granstning og dens Resultater har han staffet sig Opmærksomhed ikke blot i Norden og inden de germaniske Folks Literatur, men selv langt udover den Kreds af Europas Lærde, hvor et norsk Sprog og en norsk Literatur tidligere har været kjendt endog blot af Navn. Hans Gjerning og hans Minde skal derfor leve i erkjendelig Grindring gjennem den fjerne Fremtid.

I n d h o l d.

Andet Afsnit. Norge efter Adskillelsen fra Sverige 1371 og under Personal-Unionen med Danmark efter 1380 indtil Unionen mellem alle tre Riger 1397.

1. Norges Tilstand ved Adskillelsen og dets Stilling ligeoverfor Nabomagterne. Geistlige og verdslige Hovdinge.
2. Spændt Forhold med Sverige. Underhandlinger og Etiskand med Hansestæderne.
3. Kongernes Reiser i Landet og Lovgivnings-Virksomhed.
4. Kirkelige Tiltraaelfer. Ny Pavetiende paabudt.
5. Kong Haakon indsetter Alexander de le Arde til Hovedsmand paa Orkno og lader Islenbingerne Sverige sig Trostabsæet. Dronning Margretes Morgengave.
6. Det nye Unionsforhold til Danmark. Fred med Hansestæderne.
7. Krigen med Medlenburgerne i Danmark og Sverige.
8. Kong Haakons Bestræbelse for at indskrænke Hansestæderne og ordne Handelsforholdene paa den for Undersaatterne fordelagtigste Maade. Montforhold.
9. Henrik af St. Clair bliver Jarl paa Orkno. Begivenheder paa Island og Grønland.
10. Andre Tilbragelser under Kong Haakons Enerement.
11. Kong Haakons Død og Eftermæle.
12. Kong Olaf hylbes som Konge. Union med Danmark.
13. Anseede Mænd. Biskoper og andre Geistlige.
14. Fremragende Personligheder. Verdslige Embedsmænd.
15. Lagmænd, Eysfelmænd og haandgangne Mænd.
16. Forhandlinger med Hansestæderne. Bekræftelse af deres Privilegier i Norge udsætted. Dronningen faar de skaanste Slotte tilbage og forliger sig med Greverne af Holsten.
17. Kong Albrecht i Sverige paa en spændt Fod med de svenske Herrer. Dr. Margrete søger at vinde dem. Albrechts Krigstog til Søndretholland.
18. Indenlænstse Forhandlinger og Raadsmøder. Forordninger om Islandsfarernes Afgifter m. m. Russerne herje i Nordland og Finmarken.
19. Begivenheder paa Island, Grønland og i de øvrige Statslande.
20. Kong Olaf opnaar Myndigheds-Ålderen, men afgaar ej lunge derefter uformodentligt ved Døden. Ugrundede Bestyrelser, senere fremsatte mod Dronningen i den Anledning.
21. Dronning Margrete hylbes som Rigesstyrerinde, først i Danmark, siden i Norge.
22. Tilbragelser i Sverige. De svenske Stormænd i aabenbar Fejde med Kong Albrecht, henvende sig til Margrete og overdrage hende Styrelsen. Kong Albrecht slagen og fangen ved Kalfoping.
23. Erik af Pomern tages til Konge i Norge.
24. Margrete overtager Regjeringen i Sverige. Krig med Medlenburgerne og Vitaliebrødrene. Bergen herjet af disse. Fredsslutning ved Lindholm. Kong Albrecht kommer paa fri Fod.
25. Forholdene i Norge. Biskopperne Jakob og Eystein. Dronningen og Raadet udsæder Retterbod. Begivenheder paa Island og Uroligheder paa Færøerne.
26. Erik af Pomern tages til Konge i Danmark og Sverige og krones i Kalmar under eet for alle tre Riger. De tre Rigers Forening

Andet Afsnit.

Norge efter Adskillelsen fra Sverige 1371 og under Personal-Unionen med Danmark efter 1380 indtil Unionen mellem alle tre Riger 1397.

1. Norges Tilstand ved Adskillelsen og dets Stilling ligeoverfor Nabolagterne. Geistlige og verdslige Høvdinger.

Da Foreningen mellem Norge og Sverige opløstes ved Fredsslutningen i Stockholm 1371, befandt Norge sig, fra det sedvanlige politiske Standpunkt at dømme, i en bedre Stilling end det sidstnævnte Rige. Medens der i Sverige herskede indbyrdes Splid og Anarchi, havde man i Norge Hellighed og en ordnet Styrelse, hvis Myndighed af alle Undersaatter villigt og ærbødigt erkjendtes. Medens Sverige havde en udenlandsk Konge, der, selv ubetydelig, egentlig kun var et Medskab i sin statskloge Faders Haand, hvorved denne, ubekymret om Sveriges Interesser, kun søgte at benytte det til at fremme sine ærgjerrige Planer i Tydskland, havde Nordmændene en indfødt Konge, hvis Interesser, om de end tildeels ogsaa gik ud paa Indflydelse i Naborigerne, dog idetmindste ikke strakte sig udenfor Norden, og for hvem Norges Velmagt og Anseelse dog altid var Hovedsagen. Medens Kongedynastiet i Sverige, deels paa Grund af hine Forhold, deels og formedelt Kongens personlige Ubetydelighed og hans egen, i alle Fald hans Omgivelses, Uelsteværdighed, var i højeste Maade upopulært, og for at verne sig mod Birkningen af denne Upopularitet maatte gribe til Midler, der alene forøgede den, nemlig fremdeles at omgive sig med overmodige, tøjsløse Landsmænd, der udsugede Rigets bedste Kraft og tyranniserede dets Indbyggere, var Norges Kongedynasti aabenbart almindelig afholdt, og dets nærmeste Omgivelser saavel som Befalingsmændene fordetmeste indfødte eller i alle Fald fuldkommen naturaliserede, og om end ikke

bedre, saa dog i alle Fald ikke flettere end dem, man nu havde haft i henved et Aarhundrede. Medens Sverige under de sidste Uroligheder havde mistet dyrekjæbte Erhvervesser — Skaane med Tilbehør — havde Norge ej alene intet tabt, men endog saa godt som vundet en Udvidelse paa Sveriges Befolking, idet de vestlige Dele af dette, Bermeland, Dalsland, tildeels endog Vestergotland, havde fulgt det forrige Kongedynasti og vilde, om den nærværende Tilstand længe havde vedvaret, sandsynligviis endog for stedse have løsrevet sig fra Sverige og sluttet sig til Norge.

Ikke desto mindre var Norge, nøjere betragtet, mere at beklage end Sverige. I Sverige var der vel Uorden og Anarchi, men der var Liv og Rørelse. Folket var vaagnet til Bevidsthed, Nationalsjælelsen vakt og stærket, og Interessen for de offentlige Anliggender opfrisket, endog hos de ringere Klasser. Nationen befandt sig aabenbart i en Gjenfødelsestilstand og vilde, om det lykkedes den at overvinde den nærværende Krisis, stride frem med ungdommelig Kraft. I Norge derimod var der Dødsighed, Dvale, Stillestand. Folket havde saa at sige overlevet sig selv. Dets høje Cultur, politiske Udvikling, Magt og Anseelse i de forrige Aarhundrede, tildeels fremdrevne ved Tronkrigene, vare Frugterne af en altfor tidlig Modenhed, der stod i et fuldkomment Misforhold til Folkets Kræfter og medførte en saadan Fortærelse af disse, at der siden, da den glimtende Periode var forbi, indtraadte Slappelse og Kraftløshed. Nationen behøvede efter hine Overanspændelser Aarhundreder til at udhvile, men det laa i Sagens Natur, at disse Aarhundreder tillige bleve Svaghedens, Tilbagegangens, Fornedrelsens, medens Sverige, der i saa lang Tid havde staaet i Skyggen, nu først kunde siges at være traadt virksomt frem paa den historiske Stueplads, og ved en heldig Tilstiftelse havde undgaaet en altfor tidlig Udvikling, for med desto friskere Kræfter at kunne tage Deel i Begivenhederne, naar den rette Tid kom. Derfor ville vi og i det følgende Tidsrum see det svenske Folk efterhaanden arbejde sig op til det mægtigste og mest anseede af de trende nordiske, altsaa til den Rang, hvorpaa allerede dets gamle Konger gjorde Paastand, medens Norge næsten forsvinder af Staternes Række, og Danmark, uagtet det fik Norge under sig og kunde raade over dets Kræfter, dog kun med Møje formaade at holde Sverige Stangen.

Imidlertid maa man ikke forestille sig, at Samtiden i Almindelighed havde nogen ret Forestilling om disse Forhold. Dertil var den politiske Indsigt endnu for ubetydelig, Begreberne for lidet opklarede. Det er af mange Omstændigheder tydeligt nok og ligger desuden i Sagens Natur, at ej alene Nordmændene selv betragtede sig som bedre farne end de Svenske og tildeels de Danske, men at ogsaa idetmindste de Svenske, ved

at sammenligne den urolige Tilstand hos dem selv med den Ro og Orden, der herskede i Norge, ansaa Nordmændene for langt bedre farne end dem selv, hvilket vel ogsaa var en af Hovedgrundene til, at de svenske Grændselandskaber foretrak at blive i Forening med Norge under det gamle Dynasti¹⁾. Man havde vistnok i Norge en vis Følelse af Afmagt, af Fattigdom, af Mangel paa Hjælpemidler, der stundom endog kom til Orde²⁾ og røbede, at Dødet, om man end ikke ret var sig bevidst, hvori det bestod, dog var tilstede og trykkende; men nogen rigtig Forestilling om Sagens sande Beskaffenhed havde neppe Nogen, uden det maaskee skulde være de statskloge Hansæter, hvis overmodige Optræden i Norge i alle Fald viser, hvor ringe de nu agtede Folket i Sammenligning med tidligere Dage. Men ganske klart var det vist heller ikke for dem, hvorledes dette egentlig var gaaet til; de søgte kun, at de havde faaet Overhaand.

Den forømtalte Forbindelse mellem Norge og de svenske Grænds-provinser var af en egen Natur. Da Kongerne Magnus og Haakon ved Fredstractaten i Stockholm gav Afkald paa Sverige, blev kun Skara Biskopsdømme, eller Vestergotland, Dalsland og Vermeland beholdte Kong Magnus for Livstid til Underholdning, medens det saakaldte „Frelse“ i disse Landskaber skulde lyde under Kong Albrecht. Dette kan ikke forstaaes anderledes, end at Kong Magnus ikke egentlig skulde have noget at bestille med Landskabets Regjering, og at alle Herrerne eller Frelsemændene skulde være Kong Albrechts Undersaatter³⁾. Men paa den anden Side kunde det der efter de Tidens Begreber heller ikke være Meningen, at Albrechts Befalingsmænd skulde opkræve Indtagterne og udbetale dem til Kong Magnus; denne maatte saaledes selv holde Ombudsmænd til Indkrævning, og disse Ombudsmænd være forsynede med den dertil nødvendige Myndighed, hvilket efter de Tidens Begreber medførte en virkelig Styrelse, saadan som Sysselmændene udøvede i Kon-

1) De allerede for over 30 Aar tilbage af Biskop Hallvard fra Hamar og Biskop Haakon i Bergen brugte Udtryk: „det slaar meget ilde til i Sverige og end værre i Skaane“ (see forrige Bind S. 219), viser allerede da, hvorledes man i Norge, ved at bedømme Forholdene i Sverige, betragtede dette Rige med en vis overlegen Medynk, uagtet dets Tilstand da langtfra var saa beklagelig som i 1370.

2) Udtryk som „dette vort fattige Land“ var allerede i hiin Tid ikke sjældne og bleve stadigt hyppigere.

3) Det er ilde, at vi her skulle savne Tractaten selv, saa at vi ej kunne erfare, hvorledes Ordene egentligt lod. Dlaus Petri, efter hvis korte Referat vi omtrentligt lære Indholdet at kjende, siger kun: „Och skulle Kong Magnus haaffua alt Skara sicht til uppehelle i sin lifsz tijdh, utan frelset som skulle lydha under konung Albrecht“.

gens Navn i Norge. Altsaa var dog allerede herved den egentlige Regjering i Kong Magnus's Hænder. Ligeledes er det vist, at de vigtigste Slotte, idetmindste i Vermeland, Dalsland og den nordre Deel af Vestergotland, vare i Kongernes eller deres Mænds Bold, thi Agnholm i Vermeland, der med tilhørende Lehn (Vermeland) endnu i Februar 1371 lod under Kong Haakon og indehaves af Kongernes tro Mand Hr. Erik Ketilsson, blev ikke overleveret til Mecklenburgerne, da det endnu lang Tid derefter havde Hr. Erik til Befalingsmand, og denne visselig ikke hylde Kong Albrecht, ja ikke engang indtog den Stilling i Kong Albrechts Raad, der var ham bestemt, men vedblev at holde sig til Magnus og Haakon, samt deres Huus¹⁾. Ljodhuus med tilliggende District og Eggen søndenfor Benern lige til Kindahereds Ostgrændse vedblev ligeledes at staa under Kongerne, altsaa folgelig ogsaa hele Dalsland med Dalaborg, hvor Hr. Knut Algotsson, deres ivrige Tilhænger, synes en Tidlang at have været Befalingsmand, og hvor desuden Hr. Ulf Jonsen idetmindste senere hen var Heredsherding, ligesom ogsaa Jon Martinsen havde store Besiddelser og meget at sige der²⁾. Overhoved lader det til, at hele „Frelset“ i de nysnævnte Grændse-Egne vedblev at holde sig til Magnus og Haakon, siden de fornemste Herrer endog indtraadte i det norske Rigsraad, og der ikke findes Spor af, at en eneste Stemme løftede sig til Fordeel for Kong Albrecht. Derimod naaede Kongernes Herredømme ikke over hele Vestergotland. Den sydvestlige Deel, med Elfsborgs, Open-

¹⁾ Den 28de Februar 1371 udslede Kong Haakon fra Naranes i Kindahered i Vestergotland en Befaling til Indbyggerne i Agnholms Fogderi (Vermeland) om at adlyde Hr. Erik Ketilsson; altsaa raabede denne da for Slottet og Fogderiet. Endnu i 1386 sees Hr. Erik eller Ulf Holmgeirsson at have haft Raadighed over Agnholms Slot, og Ulf bortbyttede da sin Andeel deri til Erik for Guds paa Soler. Om Hr. Sigurd Hastthorsens Besiddelser i Vermeland er i det foregaaende talt. I 1379 kalde tvende Sogneprester Kong Haakon udtrykkeligt sin „allerkjæreste Herre Norges og Sveriges Konge“, Etyffe, Bidrag No. 73, S. 177.

²⁾ I 1371 pantsatte Hr. Knut Algotsson Guds i Dalsland til Gaute Erlíksson, 1373 til Jon Martinsen, paa Dalaborg i Hr. Erik Ketilssons Nærvarrelse. (Etyffe, Bidrag, S. LIV.); heraf sees, at han da maaskee havde Befalningen over Dalaborg; Gaute Erlíksson havde hiint Guds endnu i 1387, da han overdrog det til Vadstena Kloster (Dipl. i sv. Rigsarchiv). Kong Haakon forlæned i 1377 en af sine Mænd med Guds i Male Hered, ganske nær ved Ljodhuus, see Etyffe, Bidrag S. LXX. Kindahered (der staar vel in Ostgocia — i Vestergotland, — men dette maa ganske vist være en Skrivfejl for Vestgocia, da Magnus og Haakon umuligt kan have beholdt noget af dette,) forlæned de i 1373 bort som Pantelehn, Dipl. N. III. 383 (see nedenfor). I 1372 erhvervede Hr. Erik Ketilsson Guds i Kindahered; Brevet derom (i sv. Rigsarchiv) er udslett paa Fersholms Slot (ved Sjeraas i s. Hered), der altsaa ogsaa synes at have været i Hr. Erlíks Besiddelse.

steens og sandsynligviis ogsaa Drefsteens Slotte vare endnu i de Danstes Magt¹⁾. Den nordøstlige Deel, med Arevalla Slot, hvor Laurents Bjørnsøn, dengang en Tilhænger af Kong Haakon, var Befalingsmand, kom derimod nu, da denne aabenbart gif Kong Albrecht til Haande²⁾, ogsaa derved til at udgjøre en Deel af dennes Omraade. Grændserne for de norske Kongers Omraade i denne Tid maa saaledes fra Sammenstødet af Herdalen, Vermeland og Dalerne af drages langs Vermelands Østgrændse til Venern og fra dennes i Vest-sydvest ved Kindahered noget østefor det nuværende Lidköping, lige i Syd indtil Kindahered, hvor det danske Herredomme tog ved og strakte sig østover indtil Smaalands Grændse vestefor Jonköping. Men uagtet Indbyggerne i hine nysnævnte, under Magnus og Haakon lydende Dele af Sverige adlød disse i Egenstab af Norges Konger, var det dog ikke derfor deres Mening at regnes som Nordmend; de erkjendte sig fremdeles som svensk Lov undergivne³⁾, og de betragtede saaledes maaskee den nærværende Tilstand kun som midlertidig, indtil de under heldigere Forhold, hvortil de vistnok først og fremst regnede den gamle Kongeræts Gjenindsættelse paa Sveriges Trone, kunde indtræde i sit gamle Forhold til Riget. Dette synes ogsaa at have været Magnus og Haakons Betragtningssmaade af Forholdene. Den Omstændighed, at de fremdeles bibeholdt Titlen „Sveriges Konge“, viser noksom, at de ikke opgave Fordringerne paa dette Rige eller Haabet om at erhverve det igjen.

Med Danmarks Kongehuus var det norske nu formedelsk Kong Haakons og Margrete Baldemarsdatters Giftermaal allerede kommet i den Forbindelse, der om søje Tid ogsaa førte Nationernes Forbindelse og omsider saagodtsom deres Sammensmeltning med sig. Imidlertid var det endnu uafgjort, om hiin Forbindelse skulde drage saadanne Følger efter sig. Dette var afhængigt af Spørgsmaalet om, hvilken af Kong Baldemars Dattersønner og eneste nulevende mandlige Efterkommere med Tiden skulde blive hans Efterfølger; thi uagtet den danske Trone ikke egent-

¹⁾ Etyffe, Vibrag S. LXIX, jvfr. foregaaende B. S. 807, og Fredeslutningen mellem Danmark og Hansetænderne 1370, Rappenbergs Sartorius II. S. 675—677.

²⁾ Laurents Bjørnsøn optræder oftere blandt Albrechts Raadsherrer som Lagmand i Västergötland, ogsaa sees det af et Brev i det svenske Rigsarchiv, dateret 23de Novbr. 1373, at Gerhard Snakenborg da havde faaet Aranes, der ligger nær ved Arevall, tilbage: altsaa var denne Deel af Vermeland, Bartofsta o. fl. Hereder under Kong Albrechts Herredømme.

³⁾ I Brevet af 20de August 1378, hvori Hr. Ulf Jonsøn omtales som Heredshevdning paa Dal, paaberaabes udtrykkelig svensk Lov (som lag eru i Sverige).

lig var arvelig, saa forstod det sig dog ligesom af sig selv, at man til Konge alene kunde velge et Medlem af Kongehuset, og saaledes var det sikkert at vente, at en af hans to Dattersonner vilde blive valgt: den mecklenburgske Hertug Henriks Søn Albrecht, eller Kong Haakons Søn Olaf. Begge Fedre havde bestemte Forhaabninger, ja endog Fordringer, i dette Henseende. Da man med Grund ansaa Kong Baldemars egen Stemme for meget formaaende, om ikke afgjorende, i dette Stykke, søgte idetmindste den ene af dem, og formodentlig begge to, at sikke sig den. Mecklenburgeren var først paa Ferde, idet han benyttede den bekvemme Lejlighed, medens Kong Baldemar endnu var i Tyskland. Den 14de August 1371, samme Dag, som Kong Albrecht sluttede Fred med Kong Haakon og Kong Magnus, indgik Hertug Henrik af Mecklenburg en Overenskomst med Kong Baldemar, hvorved han afstod til denne alle de Slotte og Befestninger, som han og hans Hjelpere havde erobret i Danmark, imod at hans Søn med Baldemars Datter Ingeborg, Albrecht, skulde blive Konge i Danmark efter Baldemar, hvis denne ingen mandlige Arvinger efterlod, og Margrete, Kong Haakons Dronning, saavelsom hendes Søn Olaf, alene skulde have hvad der ellers maatte tilkomme dem i Danmark¹⁾. At Baldemar gjerne gik ind paa at give et saadant Løfte, som egentlig ingen forbindende Kraft havde, naar han derved kunde faa de af Mecklenburgerne gjorte Erobringelser tilbage, er ej synderligt at undres over. En Følge af denne Tractat var det vel ogsaa, at Kong Albrecht fra 1372 af opgav sin nys antagne Titel af „Herre til Skaane“, saa meget mere som nu ogsaa Hansestederne, hvis Gunst det gjaldt at sikke sig, havde faaet Naadighed over de vigtigste skaanske Slotte. At Haakon ogsaa paa sin Side ikke undlod at varetage Sønnen Olafs Krav i samme Retning, kan man ej betvivle, om end intet udtrykkeligt derom er nævnt: saaledes var der al Udsigt til, at den Strid mellem Mecklenburgerne og det folkungske Kongehus, der nys var ført om Sveriges Trone, med det første vilde opstaa igjen mellem dem om Danmarks. Til end yderligere Betryggelse for sit Dynasti udvirkede Hertug Albrecht sidenester hos den tydske Keiser, Karl den 4de, Tilfagnsbreve om hans venlige Bistand til, saavel at hans Sønesøn skulde faa Kongedømmet i Danmark, som at hans Søn skulde beholde Sverige²⁾. Alle disse Breve havde vel i sig selv ikke stort at betyde, naar de ikke understøttedes af et sterkt Parti i Danmark selv, men ogsaa et saadant havde det lykkelige Mecklenburgerne at sikke sig, som det i det Følgende vil vise

¹⁾ Euhm, XIII S. 690. Skade, at Originalen til dette merkkelige Brev ingensteds er trykt, saa at man ikke veed, hvor det er udstedt.

²⁾ Styffe, Bidrag o. s. v. S. LXII. No. 52, S. 147.

sig, og det tegnede sig derfor til, at en alvorlig Strid vilde vente Kong Haakon og Dronning Margrete, naar de i sin Tid skulde til at gjøre de Fordringer gjeldende, som de ansaa sig berettigede til at fremsætte paa deres Søn Olafs Vegne.

Ogsaa Hansestæderne vare nøje interesserede i Spørgsmaalet om den danske Succession. I Fredstractaten mellem dem og Danmark var det udtrykkeligt bestemt, at der ikke skulde udnævnes nogen Efterfølger efter Baldemar uden med Stædernes Samtykke. Derfor kom det nu ogsaa særdeles meget an paa at besidde deres Venstab, og deres Magt og Indflydelse i Norden var større end nogensinde. De vare nu midlertidigt igjen tildeels indtraadte i sine gamle Forhold i Norge, skjønt endnu ingen endelig Fred var kommen istand, og der fremdeles underhandlede om en saadan, som det i det Følgende vil blive nærmere omtalt. Deres Rettighed med Hensyn til Kongevalget i Danmark kan neppe andet end have forøget deres Ansæelse i de tvende andre nordiske Magters Øjne og gjort det dobbelt onskeligt for hvert af de tvende Dynastier, der nu tvistede om Nordens Troner, at vinde dem for sig.

Disse vare Rigets Forhold til de nærmeste Naboer. I den Riget selv indtraadte nu atter de Forhold, som havde fundet Sted før Kong Magnus's Tilfangetagelse, og idetmindste af Navn tog denne nu atter sin bestemte Deel af Riget (Tunsberg, Skienshøysel m. m.) under sin Bestyrelse¹⁾. Endnu samme Høst, som han var kommen paa fri Fod, bereiste han denne Deel og udgav fra Gimsø Kloster ved Skien den 21de November 1371 et Brev, hvori han bekræftede de af ham selv og Sønnen tidligere givne Frihedsbreve for denne Stad, og forbed navnlig alle og Enhver at holde nogen Kjøbmandskab i Gimsø, undtagen hvad Abbedisfen behøvede at købe til Klosters Ophold²⁾. Hensigten med denne Kong Magnus's Reise til Skien var neppe nogen anden end at opdrive Penge for at skaffe den ved Fredsslutningen i Stockholm vedtagne Løsningssum til Beje. Af denne Marsag var det vel ogsaa især,

¹⁾ Dette vil sees af det følgende, jvfr. forrige Bind S. 613. Allerede d. 25de Febr. 1372 udsteder Kong Magnus i Oslo Landbrev for en Thov Gunnarsson i Nisfedal, Thelemarken (Dipl. N. I. 417). Vel findes Forhørsbrevet over denne Sag at være henvendt til K. Haakon og dateret senere, 2den Juni 1372 (Dipl. N. I. 420), men efter nærmere Overveelse bliver det os klart, at Udstederen, Høyselmanen Bjørn Thorleifssøns Lensmand, maa have skrevet XVII istedetfor XVI (17de istedetfor 16de Mar), hvilket let kunde ske, og at Brevet saaledes er af 1371; dermed passer det netop, at det er henvendt til Haakon, saasom Magnus da endnu var fangen. Desuden sees Forhørsbrevet ved Magnus's eget Segl, paatrykt ved Udstedelsen af Landbrevet, at have været forbundet med dette, sølgelig maa det være eldre.

²⁾ Norges gl. Love III. S. 189.

at Kongerne, efterat have tilbragt Julen i Oslo¹⁾, tidligt om Vaaren det følgende Aar (1372) reiste først til Throndhjem, hvor der holdtes et Raadsmøde, siden langs Kysten til Bergen, hvor idetmindste Kong Haakon og sandsynligviis ogsaa hans Fader Magnus endnu befandt sig i Begyndelsen af August. Magnus havde Aaret forud henvendt en Anmodning til Bønderne i flere Hereder om at unde ham en Hjælp til Løsnin-gen²⁾. De ifølge denne Anmodning indkomne Penge — thi noget maa dog vel være kommet ind — har Kongerne formodentlig paa denne Reise modtaget. Paa denne Reise var ogsaa Dronning Margrete med, og Tydskerne i Bergen skulle have grebet sig meget an og gjort store Udgifter ved at opvarte Kongerne og hende³⁾. Magnus skyldte ogsaa, som det allerede tidligere er viist, endnu fremdeles mange Penge paa det store Laan af 1371, der vel ikke længer synes at have været krævet tilbagebetalt med saadan Strengthed, som før, men hvorom dog Fordringen fra Tid til anden blev fremsat, sidste Gang endog, som vi ville see, efter Magnus's Død, og hvoraf idetmindste Cautionisterne engang imellem maatte udrede Afdrag⁴⁾. Fuldstændigt betalt blev Gjelden ikke.

I det samme Aar, hvori Freden gjenoprettedes med Sverige, og Kong Magnus igjen erholdt sin Frihed, fik Norges Kirke ogsaa et nyt Overhoved. Erkebiskop Olaf var, som det tidligere er nævnt, død i Oslo den 14de August, den selvsamme Dag Freden blev sluttet. Umiddelbart derefter maa der være gaaet Bud til den pavelige Curie om hans Død, thi Pave Gregorius, som strax ved denne Efterretning forbeholdt sig den ledige Erkestols Besættelse, udnævnte dertil allerede den 22de October, ikke stort over sex Uger efterat Budskabet kan have naaet ham, den throndhjemske Chorsbroder **Thronð Gardarsson**, der havde prestlig Vielse⁵⁾. Det er ikke usandsynligt, at Thronð selv var den, der bragte Budskabet, da det ellers ikke er let at forstaa, hvad han just paa denne Tid havde at gjøre ved Curien, hvor han ganske vist maa have været,

1) See nysaanførte Landsviisbrev samt K. Haakons Gavebrev af 27de Febr. 1372, Dipl. N. I. 418.

2) Den 16de April vare begge Konger i Nidaros (Dipl. N. II. 421); den 3die Mai var Kong Haakon paa Nordmøre, sandsynligviis paa Vejen til Bergen (N. gl. Love III. 190) og Kong Magnus muligviis i Følge med ham, thi de islandse Annaler (Udg. S. 322) melde udtrykkeligt, at Kong Magnus strax efter sin Befrielse reiste lige til Bergen, og den 8de August finde vi K. Haakon der (Norges gl. L. III. S. 191).

3) See nedenfor, hvor der handles om Stædernes Underhandlinger 1372.

4) I 1375, efter Kong Magnus's Død, betalte Biskop Nicolas af Skara et lidet Afdrag paa Magnus's Gjæld, som han dog siden forbrede tilbage, da det var betalt til en uberettiget Person.

5) Regest. Gregor. XI. cod. chart. T. I. fol. 180.

og det endnu i December 1371, da han den Dag fik flere saadanne Gunstbeviisninger af Paven, som Biskopperne sedvanlig fik, naar de personligt vare tilstede ved Curien for at modtage sin Bekræftelse og Indvælselse. Der nævnes heller ikke nogensteds om, at Palliet blev ham tilsendt, hvad der heller ikke efter de gjældende Bedtægter godt kunde finde Sted, da det alene plejede at skee, naar en allerede indviet Biskop ophøjedes til erkebiskopelig Verdighed. Det er derfor ikke usandsynligt, at Thronð i al Stilhed var valgt og nedsendt af Capitlet, der nu næsten paa Forhaand kunde vide, at Besættelsen af Erkestolen var reserveret Paven, og at et offentligt, officielt Valg af dem vilde blive undertkjendt. De Gunstbeviisninger, Thronð modtog af Paven, var først denne, at han i Betragtning af den store Afgang paa Geistlige, som de forskjellige Pestsygdomme havde bevirket, saa at der nu i alt ikke fandtes flere end 40 Prestes, og disse gamle og affeldige, medens der tidligere havde været henved trehundrede, fik Tilladelse til at dispensere 30 Personer, der ellers vare stikede til at modtage Presteverdigheden, fra de Mangler ved deres Fødsel, som ifølge de kanoniske Bestemmelser hindrede dem fra at modtage den, nemlig tyve, der vare fødte af ugifte Forældre, og ti, der vare Sønnen af Prestes og ugifte Kvinder; fremdeles at han fik et Indulgensbrev til Bedste for Nidarøos Christkirke, der trængte til en betydelig Reparation, og endelig fik for sig selv den sedvanlige Tilladelse til at velge en Skriftefader, der paa hans Dødsleje kunde meddele ham fuldständig Absolution¹⁾. Kort efter maa Erkebiskop Thronð være reist hjem til sin Erkebiskopsstol, thi det er vist, at han sidst i Mai det følgende Aar allerede havde været hjemme en god Stund. Om hans foregaaende Liv, Charakter og Talenter, saavel som om hans følgende Embedsvirksomhed vides forresten saagodtsom intet²⁾. Dysaa i Bergen og Dslo fandt der Biskopsstifter Sted omtrent paa samme Tid, som i Nidarøos. Den i Januar 1370 ved Provision udnævnte Biskop, Broder Benedict Ringstad, døde allerede det følgende Aar efter en kort og ubetydelig Embedsførelse, og atter nød den pavelige Penitentiarius for Norden — han heed Jakob Jensson og var dansk af Fødsel samt Predikebroder — godt af sin indflydelsesrige Stilling ved Curien, idet Paven ved Provision befordrede ham til Bergens Biskopsstol (d. 7de April 1372), hvilken han beklædte i en lang Række af Aar, og som det lader til, ikke uden Nidkjærlighed³⁾. Biskop Hallvard i Dslo døde sandsynlig-

1) Dipl. Norv. V. 268. Regest. Gregor. XI. De indult. et privil. Ann. I. cod. chartac. T. II. f. 380.

2) Thronð Garðarðsen nævnes som Chorsbroder i Nidarøos allerede i et Brev af 23de August 1363, udfædet i Bergen, Dipl. N. II. 374.

3) Biskop Jakobs Provision, der sees at have kostet i Cancelligebyr 120 Gylden,

viis fort efter; Capitlet valgte strax af sin egen Midte Chorsbroderen **Jon**, ordineret Prest, til hans Efterfølger, uvidende eller foregivende Uvidenbed om, at Paven havde reserveret sig Biskopsstolens Besættelse. Følgen var altsaa den sedvanlige, at Paven ved hans Ankomst til Curien erklærede Valget ugjældigt, men derimod selv ved Provision overdrog ham Biskopsstolen. Jon kom formodentlig først i det følgende Aar (1373) tilbage til sit Sæde, som han nu beklædte i henved femten Aar¹⁾. Biskopperne i Hamar og Stavanger, **Magnús Slangesthorp** og **Botulf**, ere allerede tidligere omtalte, de levede fremdeles i hele Kong Haakons Tid og døde samme Aar som han.

De fornemste verdslige Embedsmænd, fornemmelig Hirdstjorer og Sysselmænd paa den Tid, da Foreningen opløstes, ere tildeels allerede i det foregaaende Afsnit omtalte. Hr. **Agmund Finnsøn**, nylig Nigets Drottsfete, var nu atter slet og ret Hr. Agmund, og sandsynligviis fremdeles Sysselmannd i sin Hjemstavn, Rypstke, maaskee endog Hirdstjore over hele det Vestensjeldste, man veed nemlig ikke med Sikkerhed, hvo der til samme Tid var Befalingsmand i Bergen, eller om Noget afleste Hr. **Sigurd Hafthorsøn** i Hirdstjoren her. Hirdstjore og Fehirde i Midarøos, og derfor vel ogsaa etflags Stattholder i hele det nordlige Norge, var fremdeles **Otte Romer**, der under Kongernes Ophold i Staden ved Paaskeider 1372 paa deres Reise til Bergen udvirkede Stadfestelsesbrev af dem paa alle de tidligere Gave- og Forleningsbreve, de havde forlenet ham, saaledes folgelig ogsaa paa det, hvori det audunste Guds overdrages ham og hans Arvinger²⁾. Bespønderligt nok, at han, der aabenbart stod saa høit i Kongernes Gunst, endnu en lang Tid maatte vente, inden han fik Ridderværdigheden. Hr. **Sigurd Hafthorsøn** var Sysselmannd (maaskee Hirdstjore?) paa Opplandene³⁾, medens Hr. **Hallvard Jonsøn**, kaldet **Næpa**, var Fehirde i Oslo og tillige, saa-

staar i Reg. Gregor. XI. cod. chart. T XIV. (ann. 3). fol. 156. At Jaakob var dansk siges ndtryffeligt i de iæl. Aanaaler ved 1372. (Udg. S. 324).

¹⁾ Jons Provision, der kun sees at have kostet 110 Gyllden, naaget Oslos Biskopsstol var bedre end Bergens, findes i Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. XIV. (ann. 2.) fol. 183. Det er ikke usandsynligt, at Jon tidligere var Prest til Orpen og Provst, hvilke Embeder sedvanligviis beklædtes af Chorsbrodre fra Oslo, thi det lader til, at han havde flere Ejendomme paa de Kanter og Stjensfede Guds fortrinviis til Orpens og de nærmest liggende hellige Steder, saaledes til Orpen Kirke alle Kvernerne ved Nedre Fosheim, til Gimse Kloster $\frac{1}{2}$ Mk. Boel i Fenes, og til Michelsbergs-Hulen, der brugtes som en Kirke, 2 Mk. Boel i Seljengerde i Heltradal. (Bispep Gysteins Jordebog, fol. 37, 32, 29).

²⁾ See foranferte Brev af 4de April 1372, Dipl. N. II. 422.

³⁾ Han nævnes som saadan endnu i 1376, Dipl. N. V. 286.

vidt man kan see, Spsfelmand i den kongelige Deel af Dslo Spsfel¹⁾, medens Provsten ved Marietirken, nu Hr. Henrik Henrikssøn, fremdeles havde Spslen paa Follo og Bergheimshered m. m. I Femteland nævnes først i 1374 en Olaf Salvesøn som „Foged“, men det er ikke usandsynligt, at den egentlige Hovedsmand derover allerede nu var Hr. Narve Ingevaldsøn, der senere nævnes som saadan. I Kong Magnus's Landsdeel nævnes Ketil Vigleikssøn, forhen Spsfelmand i Skien, som Spsfelmand i Tunsberg, og som hans Eftermand i Skien Bjørn Thorleifssøn, medens det tillige lader til, at Gaute Erikssøn, der senere optræder som Fehirde paa Tunsbergshuus, allerede nu havde denne Bestilling, eller idetmindste udøvede en Embedsmyndighed i Fylket²⁾. I Borgehssfel maa Hr. Jon Hafthorsøn have vedblevet som Spsfelmand eller Hirdstjore. Men hvo, der havde Befalingen over det egentlige Viken og det vigtige Baagahuus Slot, vides ikke. Pansfat til Fremmede var det ikke længer: vi have seet, at Kong Haakon allerede fik det tilbage i 1366 og da overlod det til Hr. Narve Ingevaldsøn, siden til Laurents Bjernsøn, der dog, som vi have seet, kort efter forflyttedes til Arevall og gik i Kong Albrechts Tjeneste. Det er ikke usandsynligt, at Hr. Narve efter Laurents's Forflyttelse atter for en Tid har faaet sit forrige Lehn tilbage og beholdt det, indtil han flyttede til Femteland. — Af Lagmænd ere de fleste allerede i det foregaaende nævnte: Guthorm Gudbrandsøn i Dslo, Berg Hermundsøn i Tunsberg, Sigurd Gyrdssøn i Skien og Gunnar Hjarandesøn i Bergen og for Gulathing. Hvo, der var Lagmand ved Frostathing og i Nidaros, vides ikke, srend længere ned i Tiden. Dette gjelder og Haalogleland, Femteland og tildeels om de øvrige Lagstole, da man f. Ex. ikke kan see, om Sigurd Erikssøn, der nævnes allerlidst som Dplandenes Lagmand i 1371, blev umiddelbart afløst af Thorstein Gunnarsøn, der ikke nævnes srend i 1384, om Thorleif Gudmundssøn, Lagmand i Rysfylke 1362, afløstes af Haavard Sigurdsøn, første Gang nævnt 1383, eller om Thoralde Steinbjernsøn, der nævnes som Lagmand i Viken en Stund forud for 1396, beklædte Embedet just paa den Tid, vi her have for os³⁾.

Af de her nævnte Mænd, især Spsfelmendene, vare de fleste Medlemmer af Rigstaadet, og foruden dem flere andre, hvis Stilling ikke udtrykkeligt kjendes, men som ganske vist maa have haft en Spsfel eller beklædt

¹⁾ Jvfr. forrige Bind S. 865. Hr. Hallvard Jonesen døde før 26de August 1375, Dipl. N. II. 439. Han var gift med Cecilie, Datter af Hr. Haakon Almundsøn Belt, see for. B. S. 390. Jvfr. Samll. VI. 574, fgg.

²⁾ Dipl. Norv. I. 416. 418. 423.

³⁾ Dipl. Norv. II. 370. IV. 429. III. 587. o. fl.

et eller andet vigtigt kongeligt Ombud. Det er oftere nævnt, at ogsaa flere svenske eller halvsvenske Herrer, fra de Landskaber, der nu for Ojeblikket vedblev at adlyde Magnus, bleve Medlemmer af det norske Raad. Fuldstændigt at opregne hele dette Personale er umuligt; det er her tilstrækkeligt at nævne de fornemste, nemlig foruden Biskopperne og den midlertidige Seglbevarer, Hr. Henrik Henriksøn, Agmund Finnsøn, begge Hæstehorsrøtterne, Hr. Haakon Eivindsøn, den forhen omtalte Fru Elin Bergsveinsdatters første Mand¹⁾, Ulf Jonsøn, Haakon Jonsøn, Narve Ingebaldsøn, Gaute Eriksøn, Otte Romer, Erlend Philipsøn, og de svenske eller halvsvenske Erik Ketilsøn, Ulf Holmgersøn, Henrik Michelstorp, Jon Erngislsøn Hjerne, og, i alle Fald noget senere, Jon Martinsøn og Jon Oddsøn. Af disse stode vistnok enkelte alene i Kong Magnus's Tjeneste, men desuagtet var der, som man tydeligt seer, aldrig Tale om mere end eet Rigsraad, hvoraf begge Kongers Mend vare Medlemmer.

Hidtil havde den unge Dronning, Margrete, ingen synderlig Lejlighed haft til at gjøre sine overlegne politiske Talenter gjeldende, idetmindste er ingen saadan Fremtreden af hende omtalt, hvad Indflydelse hun end kan have udøvet paa sin Mand, eller hvad hun maaskee allerede da end i Stilhed kan have virket. Efter den Driftighed og sjældne Duelighed, hun ikke mange Aar derefter lagde for Dagen for at skaffe sin Vett Herredømmet i Danmark, og siden over hele Norden, er man berettiget til at slutte, at hun allerede nu, især efter Sønnen Olafs Fødsel, udøvede ikke ringe Indflydelse paa sin Mand. Saaledes maa man

¹⁾ Om Fru Elin Bergsveinsdatter see i foregaaende Bind S. 907. Hvad der her anføres om hende, kan fuldstændiggjøres saaledes, at hun, saavist det af gamle Brevskaber og Biskop Gysteins Fordebog laaber sig udfinde, først var gift med Hr. Haakon Eivindsøn og siden med Haakon Munaansøn Stumpe. Da begge disse Mænd vare samtidige og havde samme Fornavn, ere de stundom blevne forverlede; bedst skjælnes de fra hinanden derpaa, at Haakon Eivindsøn som Ridder altid kaldes Hr. Haakon, men Haakon Stumpe, der ej naaede Ridderverdigheden, kaldes kun slet og ret „Haakon Stumpe“, hvilket dog ikke havde nogen Indflydelse paa Hustruens Titel, da hun allerede ved sit første Egtekab var bleven „Frue“. I Gysteins Fordebog fol. 53 b. siges der udtrykkeligt, at Fru Elin gav 11 Dres Wool i Midaker, Sendrestuen, paa Eker til Høngs Kirke sammesteds, til bestandigt Aartidehold for sig og Hr. Haakon Eivindsøn, „fordum hendes Huusbønde“. Men sidenefter tales der kun om „Haakon Stumpe“ som hendes Mand. Hr. Haakon Eivindsøn nævnes meget sjælden, og vi have ikke fundet ham efter 2den Aug. 1379, da han forekommer som Raadsherre og Ridder. Dipl. N. II. Ved det Brev af 24de Septbr. 1372, der udstedtes paa Sammenkomsten i Lunsberg angaaende Ud-betallugen af Penge paa Fru Herdises Vegne, og som nu opbevares paa Skokloster i Sverige, hænger Hr. Haakons Segl endnu ved, forestillende et kronet Hoved.

antage, at hun benyttede alle de Forbindelser og al den Indflydelse, hun havde i Danmark, til at modarbejde Mecklenburgernes Forsøg paa at sikke sig Tronfølgen i dette Rige. Om Vaaren 1372 ledsagede hun, som vi have seet, sin Mand og Svigerfader til Bergen. Muligt at hun har haft nogen Deel i den danske Broder Jakobs Udnævnelse til Biskop i denne Stad. Af et merkeligt Brev fra hende til Kongen, som endnu er opbevaret, ser man, at hun, idetmindste i Kongens Fraværelse, besatte sig med Regjeringsager, ja maaskee endog nu selv udøvede en Hirdstjores Myndighed paa Kkershuus, hvor hun fremdeles havde sit Tilhold, men forresten var temmelig ilde forsynet med det nødvendige til sit og sine Folks Underholdning. Skade, at Mæret ikke er angivet paa dette Brev, men kun Dagen, den 18de October, og at man ikke kan see, hvor Kongen opholdt sig, da det blev skrevet. Kun saameget seer man, at dette maa være efter 1371, siden Hr. Henrikssøn tydeligt nævnes som Seglbevarer¹⁾. Størst Sandsynlighed har det for sig, at det er skrevet 1372, da Kong Haakon var reist til Tunsberg for at underhandle med Gesandter fra Hansestæderne, som det strax nedenfor skal blive omtalt²⁾. „Eder, min allerkjæreste Herre“, saaledes lyder Brevet, „hilser jeg, Margrete, inderligen med Gud, og kundgjør Eder, at jeg lever vel; Gud lade mig høre det samme fra Eder. Vide maa I, min kjære Herre, at jeg og mine Tjenere liide stor Nød for Mad og Drikke, saa at hverken jeg eller de saa vor Nødtørst. Derfor beder jeg Eder, min kjære Herre, at I udfinde nogen Udvej til, at dette maatte kunne bedres, saa at de, som ere hos mig, ikke skulle skilles fra mig for Hungers Skyld, og beder jeg Eder, at I skriver til Westfal om, at han vil borge mig, hvad jeg maatte forlange og behøve, og sig ham, at I ville betale ham godt, for han borger mig. Dersom I vil tilskrive ham herom, da skriv mig ogsaa et Brev, hvori I melder mig hvad I skrive. Endvidere beder jeg Eder, at I tilfredsstiller Hans Mynter (Myntmester), saa at han kan blive i Eders Tjeneste og ikke skilles fra Eder, thi jeg har erfaret af ham, at han gjerne er Eder til Vilje og Tjeneste, og dersom I komme overeens med ham, da ordner det saaledes med ham,

¹⁾ Dipl. N. I. 409. At Hr. Henrik her optreder som Seglbevarer eller Vicecanciller sees deraf, at han har at bestille med Tjegngilbe og Udstedelse af Landsvistbreve.

²⁾ Der er i Brevet Tale om, at Hr. Henrik senere skulde reise til Bergen og der udsæde et Landsvistbrev, altsaa medbringende Storseglet. Det er højst sandsynligt, at det er ham, der den 23de Decbr. 1372 udgav i Bergen i K. Haakons Navn det Frihedsbrev for Bønderne i Narlandshered, som er aftrykt i Norges gl. Love III. 192, og hvor der intet er tilsejet om, at Kongen var nærværende, ligesom det ogsaa er højst usandsynligt, at Kongen da kan have været i Bergen.

at han kan borge mig noget, hvis Skibe kunde komme her, og skriv mig ogsaa Svaret herpaa. Fremdeles melder jeg Eder, kjære Herre, at jeg fik et Bud fra Bartholomæus Guldsmid, hvori han beder mig gjøre Udskyldning for ham hos Eder, at han ikke kom til Eder, saaledes som I tilskriver ham, af den Marsag, at var han kommet til Eder, da var Etiketter sejlet fra ham med det Gods, som han skulde betale i Flandern; han bad mig sige Eder, at han havde tænkt med Guds Hjælp at komme tilbage før Vintren, og hvad han da maatte have hidført, det skal være til Eders Naadighed saa meget, som I behage; vær altsaa for Guds og min Skyld saa god, ikke at være ublid paa ham, og heller ikke paa Gaute Eriksón, fordi han ikke før var istand til at komme efter Eder, saafom han ikke før kunde blive ferdig ¹⁾. Gud være med Eder, min kjære Herre. Skrevet paa Mershuus Slot, St. Lucas's Dag. (Efterskrift:) Min kjære Herre, send Claus Stuesven strax fra Eder; viid og, kjære Herre, at jeg har undt Hr. Henrik det Tbegngjeld fra Ketil af Hovland, som I gav mig; Hr. Henrik handlede for min Skyld og for mit Bedste og gjorde mig saa megen Fyldest for den Tbegngjeld, som jeg fandt tilstrækkeligt. Jeg har lovet Hr. Henrik, at jeg skal skrive til Eder, om I for min Bøns Skyld ikke vil give Ketil af Hovland og hans Medskyldige Landsvist, førend Hr. Henrik kommer tilbage fra Bergen, eller om I vilde vise Budet til Hr. Henrik i Bergen om samme Landsvist, dersom han ikke vil bie, til Hr. Henrik kommer igjen, ellers er Hr. Henrik ikke betrygget, og dette er min Bøn til Eder, for at jeg skal kunne holde mine Ord, som jeg desangaaende har lovet ham. Skriv mig Eders Vilje herom tilbage". Man faar af dette Brev — det er skrevet paa Svensk, med lidt Spor af norsk Paavirkning, hvad der dog, saa rimeligt det end vilde være med Hensyn til Dronningens Ungdomsopdragelse, at hendes Sprog var halvsvensk, dog ikke afgiver noget Beviis herpaa, da det uden al Tvivl er skrevet af en eller anden Secretær — det tydelige Indtryk, at den unge attenaarige Dronning allerede ivrigt tog sig af de lobende Forretninger, ej alene vedkommende Hoffets Styrelse og Underholdning, men ogsaa virkelige Stats- og Regjeringsager, og det synes næsten, som om hun allerede udøvede stor Indflydelse paa sin Mand, thi hendes Forestillinger til ham i Brevet gaa ikke ud paa, kun at raade eller give Vink, men ligesom at anmode

¹⁾ Her sigtes sandsynligvis til den Naadsamling, som skulde finde Sted i Lunsberg i September, i Aaledning af Underhandlingerne med Stædernes Gesandter (see nedenfor). Som Medlem af Naadet skulde Gaute Eriksón være tilstede, men kom maaskee ikke i Betids. Om de øvrige i Brevet nævnte. Mend vides intet nærmere at oplyse. Westfal og Bartholomæus Guldsmid have vist begge været Udlandinger, ligesom Hans Mynter.

ham om at gjøre dette eller hiint og foreskrive ham hans Handlemaade. Naar hun i et eneste Brev kunde omhandle saamange forskjelligartede Ting skriftligt, hvor meget maa hun da ikke, naar de vare sammen, have afhandlet mundtligt med ham? Var hun ikke den, der egentlig beherkede ham, saa var hun dog idetmindste hans fornemste Raadgiverinde. Dette Forhold maatte nødvendigviis medføre, deels, at hun saavidt muligt ledsagede ham paa hans Reiser, som da han i 1372 var i Bergen, deels at der førtes en ivrig Brevverling mellem dem, naar de vare adskilte, hvad ogsaa det nysanferte Brev noksom bekræfter. Men desto større Savn er det, at dette Brev skal være det eneste, som er tilbage af alle disse Breve, der vilde kunne have meddelt os saa nøjagtige Efterretninger om de Tidens Begivenheder.

2. Spændt Forhold med Sverige. Underhandlinger og Stilstand med Hansfestæderne.

Efter saaledes at have kastet et foreløbigt Blik paa Forholdene og de mest fremragende og indflydelsesrigeste Personer, fortsætte vi den i vort forrige Afsnit afbrudte Fortællings Traad og skride til at skildre de politiske Begivenheder nærmest efter Norges Adskillelse fra Sverige om Høsten 1371. Ved denne Adskillelse havde Norge og dets Konger kjøbt Freden med Sverige, og derved var al Feide for Djeblikket bragt til Ende, thi ogsaa med Hansfestæderne befandt man sig nu paa midlertidig Fredsfod. Imidlertid var Freden endnu ikke sikret med nogen af disse Magter. Med Hansfestæderne var der kun indgaaet en Stilstand, der fra Tid til anden fornyedes, og under de gjentagne Forhandlinger om en endelig Fred havde begge Parter endnu fremdeles mange Ankeposter at fremføre mod hinanden, saa at det ej var let at sige, om Freden nogensinde ret vilde komme istand. At den mellem Norges Konger og Mecklenburgerne i Sverige stod paa svage Fødder, ligger i Sagens Natur. Tabet af et stort og megtigt Rige, som i over hundrede Aar havde været i Vtten, lod sig ikke let glemme, og vi ville see, at Kongerne blandt sine Anker mod Hansfestæderne fornemmelig anførte den, at de ved at begunstige Mecklenburgerne havde gjort det muligt for disse at berøve dem deres Rige Sverige. At Kongerne ikke et Djeblik opgav Haabet om at vinde det tilbage igjen, eller Tanken om ved første Lejlighed at forsøge derpaa, kan ansees for ligesaa vist, som at Mecklenburgerne heller ikke et Djeblik tvivlede herom. Derfor laa der allerede heri Spire nok til ny Krig imellem dem, om ikke ogsaa hertil kom, at Successionen i Danmark, som begge Parter lagde an paa, seent eller

tidligt maatte lede til Fjendtligheder. Endvidere var der vel ogsaa endnu siden sidste Krig mange særlige, deels offentlige, deels private Sager at afgjøre, som kunde lede til nye Forviklinger. Alene Bestemmelsen om, at Kong Magnus skulde beholde en Deel af Sverige, uden dog at Frelsemændene i denne Deel vare forpligtede til at lyde ham, maatte gjøre Forholdet svævende og Freden usikker, ej at tale om de private Stridigheder, der vanskeligt kunde undgaaes mellem de overmodige og uregjerlige Stormænd af begge Partier indbyrdes, naar de skulde afgjøre sit Mellemværende, og ordne de nye Grændseforhold, som nu, idetmindste for en Tid maatte opstaa. Ut Fjendtligheder, trods Fredsslutningen, virkelig endnu af og til have været øvede mellem Kongerne og Mecklenburgerne, saavel i som udenfor Sverige, og at Kongerne betragtede sig som endnu staaende paa Krigsfod med dem, maa man med Bestemtbed slutte af flere Ytringer ved de Fredsunderhandlingene, der i September 1372, som vi strax nedenfor ville see, førtes mellem Kongerne og Stædernes befuldmægtigede Raadmænd. Kongerne klagede ligesom frem over, at Borgerne i Nostock og Wismar, altsaa de Stæder, som led under Mecklenburgerne, ej havde holdt Stilstanden, og siden, i Stilstandsbrevet, blev det udtrykkeligt bestemt, at disse to Stæder ej maatte tilføje Kongerne eller deres Undersaatter nogen Skade eller staa deres egne Hertuger bi mod dem, undtagen hvis Kongerne angreb Hertugerne i disses eget Land. Ligeledes klagede Kongerne over, at Stæderne efter Stilstanden i 1370 havde i Marstrand med Magt befriet de fornemme svenske Herrer Benedict Philipsen og Karl Ulfsson, hvilke der vare anholdte som sande og offentlige Forrædere og Fiender mod Kongerne, og siden med væbnet Haand ført dem gjennem Riget og Kongernes Lande, det vil da vel altsaa sige langs Kysten, indtil de med Sikkerhed kunde begive sig hjem: hvad der neppe kan forstaaes anderledes, end at begge disse Herrer paa en Søreise have været fordrevne af Storm til Marstrand og der ere blevne anholdte. Da saavel Benedict Philipsen som Karl Ulfsson deeltog i Dagthingningen ved Gedsviken og sandsynligviis forblev i eller ved Stockholm lige til Fredsslutningen i August, synes det at være vist, at denne deres Paagrøbelse af Kongernes Ombudsmænd og Befrielse ved tydske Skibe har fundet Sted enten sidst i 1371, eller i Begyndelsen af 1372. Ombvendt erfares det, at Kongernes Tjenestemand Wesbjørn Blaapanne endnu i Mai 1373 var i Fangenskab, sandsynligviis hos Mecklenburgerne eller deres Tilhængere, da hine udstedte deres Gjeldsbrev til en vis Harald Magnússon, der havde paataget sig at udlegge Løsningssummen, 600 Mk. svensk, for denne Sum og til Sikkerhed pantsatte ham Kindahered med alle kongelige Indtægter og

Rettinger¹⁾. Muligt, at hiin Esbjørn havde været fangen siden Kri- gen, muligt og, at han senere havde været greben. Ikke engang alle de Slotte, som Kong Haakon eller Insurgentbæren paa Toget til Stock- holm havde faaet i sin Magt, bleve overgivne umiddelbart efter Freden, thi ikke førend i Februar 1372 underrettede Tubbe Eriksson, der havde holdt Drebroy besat, sine Herrer Kongerne Magnus og Haakon om, at han nu var „skilt fra Drebroy“, hvad enten han ifølge Fredsslutningen havde maattet fravige det, eller det var ham frataget med Magt. Han laa, skrev han, og ventede paa Svar, om Kongerne vilde have hans Tje- neste fremdeles og unde ham noget i den Deel af Vestergotland, der nu hørte under Norge; han havde mange Folk om sig og kunde derfor ikke vente længe, men vilde dog ikke gribe til nogen anden af de Udveje, der stod ham aabne, førend han havde hørt deres Bestemmelse²⁾. En af disse Udveje var formodentlig den at gaa i Mecklenburgernes Tjeneste. Denne Udvej kom han vel ikke til at velge, da han forblev Kongerne tro og, som det lader, ogsaa fik sit Dnske opfyldt³⁾; men vi lære dog heraf, hvor vækkende flere af de fornemme Herrer's Stilling maa have været — thi Tubbes Exempel kan ej have været enestaaende — og hvor megen Anledning dette maa have givet til idelige Sammenstød og Trætter, sandsynligviis og Fjendtligheder. Forresten seer man, at mange af de svenske Stormænd, der havde deeltaget i Opstanden mod Kong Albrecht, benyt- tede sig af Fredsslutningen til at vende tilbage under Albrechts Herre- dømme og fik sine inddragne Godser tilbage, blandt dem Erngiss Jarl, der nu atter indtog sin Plads i det svenske Raad og formodentlig opgav al Forbindelse med Norges Konger eller Fordringer paa Jarldom- met, hvilket ogsaa ej længe efter blev overdraget til en Anden.

Med Hansefæderne maatte det nu være Kong Haakon saa meget mere magtpaaliggende at være paa en venskabelig Fod, som den sidste Fredstractat mellem dem og Danmark gjorde det afhængigt af deres Samtykke, hvo der skulde blive Kong Baldemars Efterfølger paa Dan- marks Trone. Der blev ogsaa, som nys nævnt, ivrigt underhandlet om

¹⁾ Brev af 28de Mai 1373 i Dipl. N. III. 383. Her staar der, som sagt, vistnok kun ved Trykfejls eller Skrivfejls „Kindahærad in Ostgocia“ istædetfor „K. in Vestgocia“, thi det er umuligt, at Kongerne endnu kunde have nogen Besid- delse i Østergotland eller falde det provincia nostra.

²⁾ Dipl. N. IV. 501. Ordene i Brevet „vilen j mik nokot vnna j Vestragöt- land tel Noreghes“ kunne neppe tages i anden Betydning, end som ovenfor anført. Idetmindste maa det betegne „den Deel af Vestergotland, der nu skulde høre eller slutte sig til Norge“.

³⁾ Den 19de Juli 1381 finde vi Tubbe Eriksson som Herredshøvding i Vestbo Hered i Finnveden, som da neppe lød under Albrecht.

en endelig Fred, men det taler fordeeltigt for Kongernes Hensyn paa Nigers Bedste, at de ikke kjøbte denne Fred og Stædernes Tilfagn om Understøttelse i den danske Successions-sag ved nogen utilbørlig Estergivenhed og skyndsomme Indrømmelser, men eftertrykkeligt fremsatte sine Anker over Stædernes Ferd og forsvarede hvert enkelt Punkt til det Yderste. Efter Bestemmelsen paa Hansedagen ved Midsommertid 1371 skulde den næste Dagthiingning mellem Stædernes Gesandter og Kong Haakon holdes ved Valdborgsmessetider, altsaa 1ste Mai, i det følgende Aar, paa Baagahuus eller et andet Sted¹⁾. Men denne Sammentkomst blev udsat, vistnok paa Grund af Kongernes Reise til Thronhjem og Bergen, eller overhoved fordi Fredsslutningen med Everige og Kong Magnus's Befrielse flyede Kong Haakon mangt og meget andet at varetage og udrette, som ej kunde opseses. Herom synes man allerede om Høsten 1371 at have været underrettet i Tyskland, thi paa Hansedagen i Stralsund den 27de October, da Kong Baldemar omsider befeglede Fredstractaten, blev det blandt andet ogsaa besluttet, at naar Dagen var berammet mellem Kong Haakon og Stæderne, skulde man lade alle disse det vide i Tide, for at de kunde sende sine Bud²⁾. Dagen bestemtes, som man erfarer, endelig til den 8de September 1372, og Samlingsstedet til Tunsberg. Her indfandt der sig til den Tid Raadmænd fra Lübeck, Stralsund, Rostock, Wismar og Kampen for at dagthiinge med Kongerne, der ligeledes modte med deres Raad, af hvilke Hr. Hallvard Jonsøn Næpa, Hr. Haakon Eivindsøn og Gaute Erikssøn udtrykkeligt nævnes³⁾. Raadmændene begyndte igjen med at fremsætte de gamle Fordringer paa Erstatning for deres Udleg og Tab i Krigen med Kong Baldemar 1361 og 1362, saavelsom om Godtgjørelse for alle de Fornærmelser, der havde været Stæderne tilføjede ved de kongelige Ombudsmænd under Fred og Trygd. De lod oplæse, hvad derom havde været fremsat paa Baagahuus 1370. Kongerne svarede som før, at de ej ansaa sig forpligtede til at yde nogen Erstatning. Raadmændene lode da Forbundsbrevene af 1361, som de fremdeles paaberaabte sig, oplæse for Kongerne og Raadet, men Kongerne erklærede begge, at disse Forbundsbreve vare gjorte uden deres Vidende og Samtykke, og at de derfor ikke ansaa sig bundne ved dem. Paa Raadmændenes Indvending, at det dog havde været deres fornemste Raadgivere, der i deres og Nigers Navn havde indgaaet alt

1) See foregaaende Bind, S. 834.

2) Suhm, XIII. S. 691.

3) Forhandlingerne ved dette Møde ere efter Recessus Hansæ udtogsviis meddelte hos Suhm S. 701, fgg. De nævnte Raadsherrer findes anført som Vidner i Kongernes Erklæring ang. Hermann v. Dsenbrügge's Pengeudbetaling i Fru Herdises Navn, (see nedenfor).

dette, og at de selv havde medgivet dem Fuldmagtsbreve dertil, svarede Kongerne, at de ej havde givet Raadsherrerne Fuldmagt til at indgaa saa store Forpligtelser, og at disse Raadsherrer vare deres „sande Forrædere“. Dette, mente Raadmændene, kom ej Stæderne ved, da disse jo ikke kunde holde sig til andet end de dem forelagte Breve med Kongernes Segl, ja Kongerne havde jo desuden ved Overenskomsten i Søderkøping, da de i Stedet for Baagabuus overlod Stæderne Borgholm, factist godkjendt Forpligtelserne. Ogsaa dette, svarede Kongerne, havde de kun gjort nødtvungne, fordi Grev Henrik af Holsten var gaaet i Borgen for Kong Magnus ¹⁾. Men om end Kong Magnus's Hænder vare bundne, indvendte Raadmændene, saa havde dog Haakon fuld Raadighed over sit Rige, og han var selv gaaet i Borgen for sin Fader. Kongerne fremsatte nu ogsaa sine Klagepunkter, af hvilke den fornemste var den, at Stæderne, som de sagde, var Skyld i, at de havde mistet sit Rige Sverige, saasom de havde skaffet Hertugen af Mecklenburg baade Stibe, Levnetsmidler og andre Nødvendigheder. Raadmændene svarede hertil kun, at Stæderne vare uskyldige deri. Paa denne Maade hengik flere Dage med gjensidige Klagemaal, da ingen af Parterne vilde være den første til at rykke ud med sin egentlige Hensigt og Mening. Endelig søgte Kong Magnus den 22de September at bringe en Afgjørelse istand og spurte Raadmændene, hvad da Stædernes egentlige Fordring var. Hertil svarede: Skadeserstatning og Stadfestelse samt Forbedring af deres Privilegier. Kunde Kongerne ikke nu strax betale den hele Sum, som Erstatningen kom til at udgjøre, saa var man tilfreds med, at de nu kun betalte noget, og derpaa det øvrige afdragsviis, eller og i dets Sted forbedrede Privilegierne. Kongerne forlangte nu at høre disse Privilegier oplæste. Dette skete to Gange, for dem selv og deres Raad, men nogen Afskrift deraf vilde Raadmændene af visse Grunde, som det heder, endnu ikke meddele, derimod vilde de skriftligt indgive de Artikler, som de ønskede bekræftede og forbedrede. Nu fremsatte Kongerne paa sin Side fire Punkter, nemlig, at den paa begge Sider lidte Skade kunde gaa op mod hinanden; at Stæderne erklærede, hvad Tjeneste og Understøttelse de vilde yde Kongerne for Privilegiernes Stadfestelse; at der skete dem billig Erstatning, fordi Stæderne havde benyttet og udøvet Privilegier og Friheder uden at være bekræftede deri af Kong Haakon og mod hans Vilje, og endelig at de selv, som de forbeholdt sig, kunde nyde sin Ret mod dem, der under Stilstanden havde fornærmet dem og deres Mænd.

¹⁾ Dette er noget dunkelt, idetmindste saaledes som det anføres hos Suhm; man skalde næsten tro, at Grev Henrik i Kongens Navn havde beseglet Overenskomsten eller uopfordret gaaet i Borgen for ham, (paa samme Tid, som Gesandterne egenmegetigt handlede om Glistermaalet mellem hans Syner og Kong Haakon) for derved desmere at tvinge ham til at godkjende Tractaten.

Herpaa vilde Raadmændene, som venteligt var, ikke indlade sig, og tilsidst forlangte Kongerne derfor kun, at de, efter sit Tilbud, skulde indgive sine Forderingsposter skriftligt, for at de selv siden kunde raadslaa derom med deres Raad, paa sin Side skulde ogsaa de overgive dem sine Modforderinger, for at de kunde forelægges Stæderne.

Denne Udverling af Indlegg skete tre Dage derefter (25de September) i St. Laurentii Kirke i Tunsberg. Stædernes Artikler vare disse: 1) at hvileløshedsfæst af Stædernes Folk, der leed Skibbrud i Kongernes Lande, maatte bjerge Brag og Gods ved sig selv og Andre, og at de Omkomnes Gods ved de kongelige Ombudsmænds Foranstaltning skulde bevares og tilstilles Arvingerne inden halvandet Mars Forløb. 2) De, der ranede saadant Gods til Lands eller Vands, skulde være utlæge i Kongernes Lande og forselges af dem og deres Mend, indtil de havde givet lovlig Erstatning. 3) Da Tuffhandel, paa Norst kaldet varningaskifti, fra gammel Tid af havde været gængse i Norge, skulde Kongerne stadfæste dens Lovlighed, saa at Stædernes Borgere overalt i Norge, baade i Byer og ved Markeder paa Landet, kunde bytte baade stort og smaat Gods mod andre Varer, saa og selge sine uldne og linnede Klæder alenviis, og efter gammel Vegt og Maal. 4) Kongerne og deres Raad skulde bekræfte alle de Privilegier, Friheder o. s. v., som de tilsammen eller hver enkelt havde faaet af dem selv, deres Forfedre og Formænd, og Stædernes Borgere, Kjøbmænd og Sendebud skulde kunne opholde sig i Fred og Trygd overalt i deres Riger og Lande. Alt dette ønskede de maatte blive alle Stæderne meddeelt, og at enhver af dem kunde faa sine Privilegier stadfæstede. 5) Men især forlangte de Erstatning for Udgifter og Skade, som Stæderne havde lidt for Kongernes Skyld, efter hvad Kongerne skriftligt havde lovet, og tillige for den Skade, Kongerne og deres Mend havde tilføjet dem under Freden og Trygden. Af disse Artikler er der ingen, som der egentlig er noget at sige paa, uden den tredie, men denne gaar ogsaa ligefrem ud paa at omstyrte Grundvolden for alle de Betingelser, under hvilke det tillodes de tydske Kjøbmænd at handle i Norge, nemlig den, at de ej maatte beskæftige sig med Landhandel og Smaahandel, hvilken kun skulde være i de indenlandske Handelsmænds Hænder, medens Tydskerne alene skulde selge sine Varer i store Partier og indskrænke sin Virksomhed til Stæderne. — Uden enkeltviis at besvare disse Artikler afgave ogsaa Kongerne sine, af følgende Indhold: 1) de ønskede Udskrift af alle de Bevillinger og Privilegier, som Kjøbmændene og Stæderne havde faaet af dem og deres Forfedre, saa at deres Klerk, som de desangaaende agtede at sende til Lübeck, kunde affrive hvert enkelt Brev; 2) de ønskede at vide, hvad Hjælp og Tjeneste Stæderne vilde yde til Gjengjæld for saadanne Privi-

legier; 3) de fordrede Erstatning for den Skade og de Fornærmelser m. m., som Stæderne havde tilføjet dem og Deres, o. s. v.; 4) de fordrede Ret over Borgerne i Rostock og Wismar, der ikke havde holdt den nyssluttede Stilstand, hvilket kunde bevises ved mange Exempler; 5) de vilde have Stæderne paamindede om, at disse havde frænket Stilstanden ved at befrie de svenske Herrer Benedict Philipsen og Karl Ulfson (s. ovfr.); 6) ligeledes havde Borgere af Stæderne under Stilstanden drebt nogle af Kongernes Mend og kastet dem overbord, og Gjerningsmendene havde ej givet nogen Bod, men vare af sine Egne med Magt blevne forte fra Riget; 7) Erstatning fordredes, fordi Stæderne mangesteds i Riget havde nedbugget Skove og brendt Borgernes Huse; 8) Stæderne skulde paalegge sine Kjobmend, at de ikke maatte føre daarlige eller bedærvende Tøjer, opblandet Meel, eller anden saadan forfalsket Kjobmandsvare til Norge, men alene gode, rene og egne Varer; 9) Kongerne ønskede laant en Sum af 8000 Mk. brendt og tilbød sig at stille Baagahuus Slot som Sikkerhed; 10) den i Baagahuus sluttede Stilstand skulde imidlertid fremdeles staa ved Magt.

Da man saaledes denne Gang ikke kom videre, og der nu paa begge Sider skulde overlegges nøje over disse Artikler, var der for Øjeblikket intet andet tilbage end at forlænge Stilstanden. Dette skete den 30te September¹⁾ paa Tunsbergshuus. Raadmændene, dertil befuldmægtigede af Stæderne, udgav sit foreløbige Brev om Stilstandens Forlængelse paa to Aar. I denne Tid skulde Kongernes Undersaatter frit og med fuld Sikkerhed kunne handle og besørge sine Forretninger i Stæderne, samt der nyde alle sine Friheder. De mecklenburgske Stæder Rostock og Wismar maatte i denne Tid ikke gjøre Kongerne eller deres Undersaatter nogen Skade, eller hjælpe sine Herrer, de mecklenburgske Hertuger, imod Kongerne, enten med Folk, Skibe eller Andet, dog skulde Hertugerne for egne Penge kunne leje Folk og kjøbe Levnetsmidler i hine Byer, ligesom ogsaa disse skulde kunne hjælpe Hertugerne, om Kongerne angreb dem i deres eget Land, uden at Tilstanden derfor skulde anses som brudt. Enhver af alle de forenede Stæder, der antog Stilstandsforlængelsen, skulde have fremsendt sit Brev derom til Oslo inden St. Hansdag, og naar alle Brevene vare fremkomne, skulde nærværende foreløbige Brev være uden Kraft; ogsaa kunde den ene Stad gaa i Borgen for den anden. Det forstaaer sig af sig selv, at Kongerne paa sin Side maa have givet et Gjenbrev, hvori de midlertidigt bekræftede Stæderne i Nydelser af enkelte Privilegier, men dette Brev har hidtil ikke været opdaget.

Ved Siden af disse Forhandlinger, vedkommende Rigets Forhold

¹⁾ Eufm, XIII. S. 706.

til Stæderne overhoved, bleve ogsaa særskilte, tildeels private Anliggender, der kunde medføre Forvillinger, bragte paa Bane. Saaledes erfarer man, at der var Spørgsmaal om nogle Penge, som den lübeckske Raadmand Hermann v. Dsenbrügge, en af de befuldmægtigede Gesandter, i sin Tid skulde have udbetalt Biskop Gottskalk paa den for ni Aar siden afdøde Fru Herdiis Thorvaldsdatters Regning. Den 24de September udgav begge Konger tilsammen sin Erklæring, medbeseget af de tre ovennævnte tilstedeværende Raadsherrer Hr. Hallvard Jonsen (Fehirden i Oslo), Hr. Haakon Givindsøn, og Gaute Eriksson, om, at Hermann v. Dsenbrügge i deres Naabor høitideligen erklærede, at han aldrig havde udbetalt flere Penge i Fru Herdises Navn eller paa hendes Vegne til Biskop Gottskalk end fem lübeckske Guldgulden, hvilke han udredede for en af hendes Tjenere. Formodentlig har man troet, at Summen var større, og krævet Raadmanden til Ansvar for den¹⁾. Da Fru Herdiis var død, førend Broder Gottskalk endnu var bleven Biskop, maa denne Udbetaling være skeet, medens denne endnu stod i Kong Magnus's Tjeneste som hans Capellan og Secretær, og formodentlig under et Ophold i Lübeck paa Kong Magnus's Vegne.

Gesandterne afsjorde ogsaa sig selv imellem enkelte Anliggender af det Slags, der ellers plejede at afgjøres hjemme paa Hansedagene, saa at man egentlig kan sige, at der nu holdtes en Hansedag i Tunsberg²⁾. Man vedtog, at der skulde holdes Dagthingning i Lübeck næste St. Hansdag for at raadslaa nærmere om, hvad der nu var forhandlet. Endvidere behandlede man nogle Andragender fra Kjøbmændene i Bergen, der vise, at disse fremdeles stod paa en meget spændt Fod med Nordmændene. De klagede nemlig over, at nogle af de tydske Kjøbmænd i Staden havde giftet sig og tilføjet dem stor Skade, hvilket med andre Ord vil sige, at disse, ved at bosette sig og erhverve Indfødsret i Landet, strax betragtedes, som om de vare traadte i et fjendtligt Forhold til dem, og som om deres hele Virksomhed var fordærvelig for Stæderne. For det Tilfælde, at de selv atter maatte forlade Byen, bad de om at faa vide, hvorledes de skulde komme bort uden Skade for Handelen, og hvorledes man skulde forholde sig mod dem, der imod Stædernes Forfkrift bleve tilbage; var det nødvendigt at drage bort, saa bad de om, at ikke Englænderne og de Flamske maatte sættes istand til at befare Bergen i deres Sted, hvilket vilde være Kjøbmændene til den største Skade. Altsaa var man dog altid forbedt paa et lignende Brud, som det, der havde fundet Sted i 1368: saa usikre maa Tydskerne have følt sig i Staden. Endelig forlangte Ber-

¹⁾ Brev i Bibliotheket paa Skofloster i Sverige.

²⁾ Som saadan er ogsaa dette Møde opført i Recessus Hansæ.

gens tydske Kjøbmænd, at den Afgift, som de med Stædernes Tilladelse bærede af sine Landsmænd, som søgte did, endnu maatte vedblive en Stund, indtil de havde betalt deres Creditorer. De fik Tilladelse til at bære Afgiften endnu i et Aar, fornemmelig i Betragtning af de Udgifter, de nys havde haft ved at opvarte Kongerne og Dronningen under deres sidste Besøg i Staden, saaledes som det ovenfor er nevnt. Om de øvrige Sager synes ingen Beslutning at være bleven fattet¹⁾.

Hansedagen blev holdt, men tidligere end fastsat, nemlig den 1ste Mai, og ikke 24de Juni 1373. Paa dette Møde taltes der først om Underhandlingerne med Kong Haakon, og det bestemtes, at om han sendte Bud derned for at handle derom, skulde man igjen sende befuldmægtigede Bud over Havet til ham. Kjøbmændene i Bergen fik endnu i to Aar beholde den omtalte Afgift. Da Nordmændene havde klaget over, at det Klæde, Tydskerne solgte dem, var daarligt og for kort, og det Meel, de bragte, bedærvet, anmodedes hver enkelt Stad om at tilholde sine Borgere ej at føre andre end gode Varer til Norge. Og da der her skete mange Slagsmaal og Voldsgjerninger (her menes vel deels blandt Tydskerne selv, eller mellem dem og Nordmændene indbyrdes), skulde der holdes Ret over enhver Kjøbmand og Esfarende, som gjorde sig skyldig i saadant, og han bøde derfor efter den Stads Ret, hvor der klagedes over ham. Herom skulde enhver Afsending tale med sit Raad og have Svar med til næste Møde²⁾. Der blev fra dette Møde ogsaa udsendt et Brev til Kong Haakon i alle de tilstedeværende Raadmænds Navn angaaende nogle Klager, som de tydske Kjøbmænd, der handlede paa Oslo, havde fremført. Kongen besvarede Brevet i en Skrivelse til Lübeck's Raad, hvilken dette i et særdeles forbindeligt, ja endog trykende, Brev til Kongen af 8de September erkjendte at have modtaget og lovede at sende om til de andre Stæder³⁾. Men Indholdet af Klagen og Kongens Svar erfarer man ikke. Lübeckerne sluttede sit Brev med at anbefale sine Landsmænd, som kom til Norge, paa det Bedste, og ønskede alt Godt over Kongen. Det er saaledes tydeligt nok, at de intet heller ønskede end at staa paa en god Fod med ham.

Det næste Møde holdtes den 21de Mai 1374 i Lübeck⁴⁾, men uden at der i Forhandlingerne findes Tegn til, at disse norske Anliggender have været paa Bane. Heller ikke er der Spor af, at de kom paa Tale ved det næste Møde, som den 25de Juli og de følgende Dage s. N.

¹⁾ Suhm, XIII. S. 705.

²⁾ Sammensteds, S. 715, 716.

³⁾ Dipl. N. IV. 503.

⁴⁾ Suhm, XIII. 725.

holdtes i Stralsund¹⁾. Sagen synes i de nysnævnte to Aar at have hvilet, indtil Kong Haakon efter Faderens Død var bleven Landets Eneherre og derfor i flere Henseender kunde træde op med større Estertryk end forhen. Men imidlertid vedblev de tydske Kjøbmænd i Bergen at føre sig op med deres sedvanlige Overmod og Boldsomhed.

3. Kongernes Reiser i Landet og Lovgivnings-Virksomhed. Kong Magnus's Død.

Det er forevrigt meget lidet, som vi vide om Kongernes Gjæren og Læden efter Magnus's Befrielse af Fangenskabets indtil hans Død. Der er ingen Spor af, at de i denne Tid forlod Landet, med Undtagelse af, at Kong Haakon maaskee om Høsten 1374 var paa et kort Besøg nede i Danmark, som det nedenfor skal omtales; det lader til, at de fra Sommeren 1373 af og hele det følgende Aar havde sit stadige Tilhold i Bergen eller paa Vestlandet, og tidligere synes Oslo og Tunsberg at have været deres sedvanlige Tilholdssted; den 18de Februar 1373 finde vi Kong Haakon paa Frauner i Vider, vistnok under en Reise mellem de tvende sidstnævnte Byer²⁾. Det er tydeligt nok, at Baagahuus og overbøved Egnene ved Elven nu ikke længer dannede Midtpunktet i Kongernes Besiddelser, heller ikke længer saa hyppigt og langvarigt afgave Residenssteder for Kongerne. At Hovedhensigten med de hyppige Reiser ellers var at skaffe Penge til Magnus's Løsesum, kan neppe betvivles. I dette Djemed var det vel og, at Kongerne ved Underhandlinger med Hanseaterne i Tunsberg androg om at faa laant 8000 Mk. brendt mod Pant i Baagahuus. Hvorvidt det lykkedes dem at faa Laanet, kan af de forhaandenværende Kilder ikke sees, men mærkeligt nok er det, at Baagahuus fra denne Tid af i nogle Aar slet ikke nævnes i et eneste af de os endnu levede Brevskaber fra hine Dage, ikke engang

¹⁾ Sammenlæs, S. 727—729.

²⁾ Vi hidsette fremdeles her for Overfiktens Skyld de Eleder i kronologisk Orden, hvor man af de os levede paalidelige Data med Visshed erfarer, at Kongerne orholdt sig fra Fredslutningen i Stockholm indtil Kong Magnus's Død: den 27de Septbr. 1371, begge Konger i Bjodhuus; den 21de Novbr 1371, Kong Magnus i Gimsø; d. 25de Febr. 1372, Kong Magnus i Oslo; den 27de, Kong Haakon sammenlæs. Den 16de April 1372, begge Konger i Nidaros; den 3die Mai, Kong Haakon paa Folskn, Nordmere. Den 8de Aug. 1372, Kong Haakon i Bergen. Den 8de—30te Septbr. 1372, begge Kongerne i Tunsberg. Den 18de Marts 1373, Kong Haakon paa Frauner i Vider. Den 28de Mai 1373, begge Konger i Tunsberg. Den 26—28de Juli, Kong Magnus i Bergen. Den 15de Septbr. 1373, Kong Haakon i Bergen. Den 10de Marts 1374, begge Kongerne i Bergen. Den 20de Juli 1374, Kong Haakon i Karmisund.

som Udstedelses-Sted for et eller andet Kongebrev: det er saaledes i sig selv ikke saa urimeligt, at Kongerne i den Tid ej havde det til sin Naadighed, og at saaledes Pantsettelsen virkelig har fundet Sted. Ligeledes pantsatte de, som allerede nævnt, Kindahered i Vestergotland med alle kongelige Rettigheder og Indtægter til Harald Magnusson for 600 Mk. Peninger, som han havde lovet at udrede til Gøbjørn Blaaannes Befrielse fra Fangensskabet. Utsaa seer man, at netop disse Anliggender, Berigtigelsen af Gjæld, som de ved Krigen havde paadraget sig, sterkt beskæftigede dem. Ved Eiden heraf holdt Kong Haakon ogsaa skarpt Dje med Kronens Indtægter, som det nu mere end nogensinde gjaldt at passe paa, og som maastoe nok under den sidste Krigen og Urolighedens Tid kunne have lidt endeeel Afbøret ved de kongelige Ombudsmænds Skjodesløshed og den Vanskelighed, som det for Kongen var forbundet med selv at have det tilbørlige Tilsyn. Saaledes forordnede han i Bergen den 15de September 1373, at da den saakaldte Petersgaard paa Stranden i Bergen lunge havde ligget øde, og ingen af Kronens Rettigheder vare svarede deraf, som Leding, Stræde=Brolegning og Møde= eller Thing=Gang, kaldte han herved samme Petersgaard med Tomt og Huus tilbage under Kronen, og da han ikke vilde, at denne Ufkiil og Ulydighed skulde blive til Bane, bestemte han, at naarsomhelst Noget paa den Maade lod sine Tomter ligge øde uden at svare den tilbørlige Afgift deraf, skulde de være hjemfaldne til Kronen¹⁾. Den følgende Sommer (den 20de Juli) under et Ophold i Karmisund, formodentlig efterat have været i Stavanger, lod han udgaa en Befaling til at kversette eller beslaglegge alt det Gods, en paa Grønland afsød Mand, Baard Dees, ejede i Gaarden Holmedalen ved Bryggerne i Bergen. En kongelig Hirdmand, Sigurd Kolbeinsson, hvem Kongen havde sendt i sit Ombud til Grønland, havde nemlig der kjøbt alt Jordegods og al anden Arv efter hiin Baard, og da Kongen fandt dette utilbørligt af ham, saasom Loven hjemlede Kongen Forkjøbsret i alle Handeler, lod han, som sagt, hiin Beslagleggelse af Baards forrige Ejendom sette i Verk²⁾. Man finder og enkelte andre Forordninger og Bestemmelser fra denne Tid, deels af begge Kongerne tilsammen, deels af Kong Haakon alene. Den vigtigste af disse er en Forordning, som Kong Haakon udgav under sit Ophold paa Nordmøre om Baaren 1372, da han formodentlig var under Vejs fra Throndhjem til Bergen, og efterat han havde holdt et Naadsmøde, hvorved man var kommen overeens om, hvad han herved paabød for at verne om de gamle Kjøbsteders, fornemmelig Throndhjems og Bergens, Rettigheder, der nu

1) Norges gl. L. III. S. 193.

2) Dipl. Norv. VI.

lede stort Afbræk derved, at Flere havde taget sig til at sejle ind i Fjordene og til Fiskeverene og der handle umiddelbart med Bønderne selv. Han forbyd derfor strengeligt allslags „Fjordekjøb“ og „Ver=Sejling“ samt Kræmeri og Kjøbmandskab paa saadanne Steder, under Straf af Godssets Forbrydelse, og Brevebrud, 8 Ertuger og 13 Mkr. Heller ikke maatte nogen selge sit Skib andensteds end i en af de gamle Kjøbsteder, helst Bergen eller Throndhjem. Kjøbstedsmandene befalede det at understøtte den kongelige Fehirde eller Ombudsmand i at confiskere saadant Skib og Gods, og for desto mere at opmuntre dem dertil, bestemtes det, at de, som saaledes hjalp den kongelige Ombudsmand, skulde nyde Halvdelen af det confiskerede Skibs og Godssets Verdi, medens de, der søgte at hindre ham, skulde svare Brevebruds Bød. Heller ikke maatte den kongelige Ombudsmand forunde Nogensombestemt Fritagelse fra at rette sig efter denne Anordning. Og for desto bedre at befordre Throndhjems Opkomst fik Fehirden der Fuldmagt til at uddele Tomter og Grundstykker for dem, der vilde bosette sig der, med samme Gyldighed, som om det var skeet af Kongen selv. Ved „gamle Kjøbsteder“, som her omtales, menes ej alene Throndhjem eller Nidaros og Bergen, der udtrykkeligt nævnes, men og, som man af en senere Anordning om samme Sag ¹⁾ kan see, Borgund paa Søndmøre, Bedø i Raumsdal, og Baagen paa Haalogaland, hvilket sidste Sted altsaa i de Tider virkelig regnedes for en Kjøbstad. Forordningen, der er henvendt til alle dem, der bygge og bo mellem Stad og Ulofsund i Nordland, er udstedt den 3die Mai fra Folskn paa Nordmøre ²⁾. Det er dog ikke sandsynligt, at Raadsmedet holdtes paa denne D, men derimod i Nidaros, som Kongen gjerne Dagen forud kan have forladt, saa at Ordene i Forordningen „vort Raad, som nu hos os var“, ligesuldt passe. Hvad der mere blev forhandlet ved dette Møde, vides ikke, uden det skulde være dette, som allerede forhen er omtalt, at begge Kongerne den 16de April stadfæstede alle de Breve, som de tidligere forhen havde forundt Fehirden og Hirdstjoren Otte Romer, angaaende det ham af dem stjælede Jordegods, saaledes at disse Breve skulde staa ved Magt, om Kongerne end maatte kalde andre af dem udstedte Breve tilbage ³⁾. Efterat Kong Haakon siden

¹⁾ Næmlig en Forordning, udstedt i Kong Olafs Ravn den 19de August 1384, N. gl. Love III. S. 222.

²⁾ N. gl. L. III. S. 190. Man har denne Forordning kun i en sildig og slet Afskrift; Udstedelses-Stedet er der skrevet „Faste paa Nordmøre“, hvilket ikke kan være andet end en Fordrejelse af „Folskn“, nu udtalt Fosen, den D ved Indløbet til Throndhjemsfjorden, efter hvilken Fogderiet nu har sit Navn, og hvor der i ældre Tider var en Kongsgaard. Ligeledes staa der ganske vist urigtigt „Vinlarsund“ istedetfor „Umehygjarfund“.

³⁾ Dipl. N. II. 422.

var kommen til Bergen, tog han sig ivrigt af de allerede forhen saa begunstigede tydske Skomagere i Staden, der nu klagede over at „andre Skomagere i Byen greb ind i deres Næring ved at sidde inden Byen og gjøre Sko til Udsalg imod den Sedbane, som hidtil havde været i Riget“. Kongen gjorde nu ved Forordning af 8de August 1372 den Bestemmelse, at ingen Skomager maatte sidde inden Byen og gjøre nye Sko (Skoaffekeri var altsaa tilladt) uden de Tydske, som sad sammen i een Gaard i Bergen, alene med den Undtagelse, at Biskopen skulde kunne holde en Skomager i sin Gaard, der spæde for hans Folk, men ikke til Udsalg¹⁾. Dette er, saavidt vides, første Gang, at der er Tale om denne Skomagergaard eller *Sutaregaarden* i Bergen, der siden oftere nævnes. Der findes ogsaa fra disse Tider et Brev fra Kong Haakon, udstedt i Bergen, dog formodentlig kun ved Vicecantsleren, angaaende en Overeenskomst mellem ham og Bønderne i Marlandsøhered (Samnanger). Han fritog dem nemlig fra den Tjyngsel, der hidtil havde paahvilet dem, at skulle stydske Provster, Spsylmænd, Kjøbmænd og Andre, og tillod dem derhos frit at selge, hvad de havde, i By og Bygd, dog Kongens Forfølsret uforkrenket, imod at de hver Mortensmesse og Kyndelsmesse bragte et vist Antal Kvæg, Faar og Høns til hans Gaard i Bergen²⁾. Dette viser, at enkelte Bygder paa den Maade kunde fritjæbe sig fra Stydspligtigheden. Forøvrigt have begge Konger vistnok ogsaa ladet udgaa mange af de sedvanlige Barnadbreve og Bekræftelser af saadanne, skjønt man ej kjender flere end tvende fra denne Tid, et af Magnus og et af Haakon. Magnus udgav under et Ophold paa Näs i Falund et alvorligt Brev til Indbyggerne af Barne Skibrede og Baaler om at opfylde sine Forpligtelser til Chorsbrodrerne ved Mariekirken i Oslo. Disse havde klaget for Kongen og hans Raad over, at flere af hans Indbyggere, baade mod Gud og mod Loven, viiste sig uvillige til at betale dem Vaar- eller Høstledingen, der med Rette tilkom dem. Kongen, som ikke vilde, at Guds og Jomfru Marias Tjeneste i Capellet herved skulde forfalde eller spildes, befalede nu alle og Enhver, baade haandgangne Mænd og dem, der boede paa Hospitalets Jorder, at udrede denne Leding ordentligt, naar den paakrevedes, Høst og Vaar, og forbød især udtrykkeligen Hospitalets Landboer at unddrage sig denne Ydelse. Straffen for den, der ej rettede sig herefter, var 4 Mk. i Brevebrud, og de, som nu sad inde med Af-

¹⁾ N. gl. Love III. S. 191.

²⁾ N. gl. Love III, S. 192. Forordningen er dateret 23de Decbr. 1372, men i den flette Afskrift, der haves deraf, nævnes der intet om Kongens personlige Nærvarelse. Det er altsaa muligt, at han da ej var tilstede, hvilket ogsaa er det rimeligste, og at Forordningen er udstedt af Hr. Henrik Henriksson, der da ogsaa (see o. S. 3) sandsynligvis var i Bergen.

gisten, skulde strax ved Brevets Forkyndelse for dem være selvstevnte ind for-Lagmanden i Oslo, for der at modtage Dom ¹⁾). Kong Haakons Barnadarbrev, som han udstedte under sit foromtalte Ophold paa Frauener i Liden ²⁾), gjaldt kun en vis Bjern Thoresen, Saalekarl paa Næddestuen, det vil sige Opsynsmand over og Vert i en Saalestue af dette Navn, hvis Beliggenhed desværre ikke angives, men som vel maa være at søge paa en eller anden Fjeldvej der i Nærheden, som befaredes af Pilegrime til Nidaros, siden det udtrykkeligt heder, at Kongen tog ham i sit og St. Olafs Bern. Maaskee var det paa Krotastogen. Det forbødes under Hansmands Straf baade Indenlandste og Udenlandste at tage noget hos ham uden for fuldt Pengeverd: et Forbud, som viser, at den i Sverige saa gængse og skadelige Boldgjestning heller ikke var ganske ukjendt i Norge.

Fra Sommeren 1373 af, da Kongerne tog et længere Ophold i Bergen, synes det, som om Kong Magnus her førte Regjeringen paa Sonnens Vegne, naar denne ikke var tilstede. Saaledes erfares der, at der i Juli 1373 holdtes et Raads- eller Hovdinge-Møde i Bergen, hvor blandt andre Erkebiskopen, Hr. Nymund Finnsen, Hr. Narve Ingevaldsen, Otte Næmer, Jon Darre og flere andre Herrer vare nærværende, men hvorved alene Kong Magnus da var tilstede, uden dog at have større Myndighed, end at den endelige Afgjørelse af en Rets-sag mellem to anseede Hirdmænd henføres til Kong Haakon og hans Raads Bestemmelse ³⁾). Om Haakons Nærværelse i Bergen hører man intet, førend midt i September, da han udstedte hiint Brev vedkommende Petersgaarden i Bergen. Det er i sig selv høist rimeligt, at han havde flere Ting at udrette paa Østlandet, førend han kunde komme afsted for at tage et længere Ophold i Bergen, og at han imidlertid har sendt Faderen i Forvejen for at indtage Forsædet i Raads-mødet og afgjøre forefaldende Sager. Dog maa man antage, at ogsaa Kong Haakon indtraf, inden Mødet endnu var hævet, og hvis man skal slutte fra en Yttring i et senere Brev, der maaskee hentyder hertil, var dette Møde usedvanligt talrigt, idet ogsaa flere Biskoper, Prelater og Middere vare nærværende. Hvad vi nu vide om Forhandlingerne paa dette Møde, indskræn-

¹⁾ Dipl. Norv. II. 430. Brevet er ubateret og angiver kun Aaret, Kong Magnus's 54de: det kan altsaa være nesten hvilkensomhelst Dag i Tiden fra 26de Aug. 1372 til 25de Aug. 1373. Formedentlig tilhører den Tiden mellem 3die Septbr. 1372, da Mødet med Hanseaternes Gesandter ophørte, og Juni eller Juli 1373, da Kong Magnus reiste til Bergen.

²⁾ Dipl. N. IV. 502.

³⁾ Herom mere nedenfor, hvor den i Dipl. N. III. 384 omhandlede Rets-sag meddeles.

ker sig kun til, at der atter blev raadslaet om de hensigtsmæssigste Foranstaltninger til at hindre Fjordekjob og al anden ulovlig Handel til Kjøbstædernes Stæde, thi det siges i en tidligere Forordning om dette Emne udtrykkeligt, at Forbud derimod udstedtes af begge Konger efter Samraad med Erkebiskopen og hine øvrige anseede Mænd, og dette Forbud høves netop i en Forordning, som begge Konger tilsammen udstedte i den paafølgende Marts Maaned ¹⁾. Men denne Sag, saa meget den end synes at have ligget Kongerne og Hovdingerne paa Hjertet, kan dog umuligt have været Hovedsagen, hvorfor saa mange Stormænd fra alle Landets Kanter samlede. De egentlige Forhandlingsemner maa have været vigtigere Anliggender, hvis Afgjørelse vare mere trængende, navnlig først og fremst det fremtidige Forhold til Danmark (hvorum nedensfor), samt dernæst det endnu ikke ordnede Forhold til Hansæaterne og de Klagemaal, man fremdeles havde at føre over Tydsfernes Ferd i Norge, saavelsom ogsaa Midlerne til at udrede Kong Magnus's Løsesum, eller maaskee endog til at føre en ny Krig, hvis den nærværende, allerede ufuldkomne Fredstilstand, der mere var at kalde en Vaabenhvile, skulde ophøre.

De tydske Kjøbmænds Overmod og Voldsomhed kunde vistnok forårsage alvorlig Betymring; thi de overtraadte uden Sky endog de Befalinger, deres egne Stæders Raadmænd havde givet dem fra Hansedagen til Forebyggelse af nye Stridigheder. Ikke engang Kongernes Nærværelse var istand til at holde dem i Tøjle, og hvis det, som slet ikke er usandsynligt, netop var en af Hensigterne med Kongernes lange Residens i Bergen at hindre deres Overgreb, saa ser man nofsom heraf, at de allerede vare vorede dem over Hovedet. Uagtet de for Lovovertrædelser skulde svare for norsk Ret og efter norsk Lov, vægrede de sig dog altid derved, men afgjorde Sagerne sig selv imellem ved selvvalgte Dommere, eller rettere Boldgiftsmænd, og fastsatte Forliig og Bøder,

¹⁾ N. gl. Love III. 184. Denne Forordning er her dateret fra Bergen Fredag før Gregorii Dag i Kong Haakens 9de Aar, hvilket saaledes skulde være 8de Marts 1364. Men da Kong Magnus og Haakon i hele Begyndelsen af 1364 vare i Sverige, jagttagende K. Albrechts og Dyrerernes Bevægelse, er det umuligt, at Forordningen kan være udstedt i dette Aar; endmindre i de følgende Aar 1365—1371, da Kong Magnus var fangen; den kan ej være udstedt i 1372, da Kongerne endnu sidt i Februar vare i Oslo, og i April i Nidaros, samt først derfra kom til Bergen; 1373 kan det heller ikke være, da K. Haakon den 18de Marts var i Liden; altsaa maa det være 1374, og Afskriveren (den eneste Afskrift, vi have, er meget ny og slet) maa have skrevet 9de (IX) for 19de (XIX): en ikke usædvanlig Fejtagelse. Det er i en Forordning af 19de Aug. 1384, at der udtrykkeligt siges, at Kongerne Magnus og Haakon „med Erkebiskopens, andre Biskopers, lærde Mænds, Ridderses og andre deres Mænds Raad“ havde aflagt og forbudt Fjordekjob. (Norges gl. Love III. S. 223).

ikke efter Norges Lov, men med Tilsidejettelse af denne efter sin egen Vilje. Vi have allerede seet af Kjøbmændenes Skrivelser, at de intet frygtede mere end Englændernes og de Flamskes Medbejlerskab paa Handelsmarkedet i Bergen. Da de nu ikke vare bange for, om det gjaldt, at anvende voldsomme Midler for at holde disse Medbejlere borte, havde nogle Englændere, der ankom, medens Kong Magnus og Raadsherrerne vare samlede, for Sikkerheds Skyld skaffet sig disses Lejde. Desuagtet angreb Tydsterne dem og drebte flere af dem; de lovbestemte Bøder blev hverken betalte til Kongen eller Arvingerne, men Drabsmændene med Magt førte fra Norge; da Kong Haakon siden kom til Bergen og fordrede Bød, tilbød Tydsterne alene en Godtgjørelse af 20 Tønder Sl, hvilket man med Rette fandt at være et fornærmeligt Tilbud for tre anseede Mænds Drab. Og saa andensteds i Landet bare Tydsterne sig ad paa samme Maade. Ofte brød deres Sønend ind i de Huse, de kom sejlene forbi, og tvang Beboerne til at give dem, hvad de forlangte; de holdt ogsaa fremdeles paa med at hugge i Kongens og hans Undersaatters Skove og at bortføre hele Husebygninger fra assides beliggende Gaarde ¹⁾. Man maa formode at Kong Haakon og Raadet har gjort alt, hvad der stod i deres Magt for at hemme dette Uvæsen, og Stæderne selv, der øjensynligt havde haft nok af den sidste Krig, og oprigtigt ønskede Fred og god Forstaaelse, synes ogsaa nogenledes at have raakt dem Haanden dertil, men forgjæves.

Uf andre Sager, der behandledes ved dette Møde, var en Arvesag mellem Erlend Philipsøn paa Losna, kongelig Fehiede i Bergen, og Ingemund Utthyrmesøn. De gjorde nemlig begge Fordring paa Arv efter Gaute Haakonsøn i Tolga i Nysylke ²⁾, Ingemund, der selv havde hjemme i Nysylke, paa sin Hustru Holmfrid Anundsatters, Erlend paa sin Frende Thorgeir Thorsteinsøns Begne. Da Sagen drejede sig mellem saa anseede Mænd, blev den ogsaa afgjort ved en Hirdom, og Kong Magnus, der da, som vi allerede have omtalt, førte Befalingen paa Sønnens Begne, udnævnte Erkebiskop Thrond og Haakon Jonsøn til at paadømme den i Forening med fem andre Mænd, som de selv kunde velge. De valgte Provsten ved Apostelkirken Hr. Thorstein Hallgrimsøn, Hr. Narve Ingevaldsøn, Otte Romer, Viljam Eriksson, Lagmanden Gunnar Hjarandesøn og Jon Heidarson Darre. Dommerne traadte sammen den 23de Juli i Christikirkens Chorsbrødres

¹⁾ Eufm, XIII. S. 738, 738. Alt dette nævnes i Kong Haakons til Hansedagen i Juni 1375 indgivne Klagekrift; her siges det udtrykkeligt, at det uøle Tilbud, Tydsterne havde gjort, var bleven fremsat, „da Kongen nys var i Bergen“.

²⁾ Om ham see forrige Bind, S. 402.

Sommerhall og hørte begge Parter's Beviisligheder. Erlend fremlagde en eldre Lagmandsdom, bekræftet af Kong Haakon, der tilkjendte ham Halvdelen af det Gods, hvormed Ingemund sad inde, og paa Grund heraf erklærede nu ogsaa Dommerne, at Lagmandens Dom og Kongens Stadfestelse skulde staa ved Magt, indtil Kongen selv med sit Raad nærmere undersøgte Sagen og fandt andet at være rettere efter Loven, eller udnævnte særegne Dommere til at behandle Sagen. Om denne Undersøgelse og endelige Afgjørelse fandt Sted, vides ikke med Visshed, men der kan neppe være nogen Tvivl derom. Forøvrigt afgiver denne Dom atter et Exempel paa de uendelige Domme, hvilket det i hiin Tid var saa almindeligt at give, der nemlig gjorde Rets-Udslaget afhængigt af nye Beviisligheder og saaledes forlængede istedetfor at tilendebringe den uvisse Retsstilstand.

Det allerede ovenfor omtalte Forbud mod Fjordekjøb, som begge Konger sidenefter, i Marts 1374, udgav i Forening fra Bergen, er mærkelig deraf, at det ogsaa gaar ud paa overhoved at sette en Skranke for den Lust til at fare om paa Handel, som fremdeles herskede hos Folket, og som paa denne Tid maa have taget en betænkkelig Overhaand, maastee paa Grund deraf, at Tydskernes Handel endnu ikke var kommen ret i Gang igjen siden Krigen, og det saaledes bedre end ellers lønede sig for de indfødte Handelskarle at reise omkring. „Vi have“, heder det i de indledende Ord, „ideligen hørt Klagemaal af Rigets Raad og de fleste af vore gode Mænd saavel som af hele Almuen over, at hele Landet legges øde, fordi de gode Mænd, der ville holde sine Bøer oppe i Herederne og dyrke Ager og Eng, kunne ingen Tjenestefolk faa, da alle de unge Mænd, der opfødes, ville legge sig paa Kjøbmandskab, og derved forderves alt Riget og Landsfolket“. Klagemaalene var vistnok udtalt oftere før, men ikke saa sterkt som nu, hvor maastee ogsaa Uffolkningen siden Mandedøden og de følgende Sotter gjorde Savnet af arbejdsføre Mænd føleligere. Tilstanden har ganske vist været foruroligende, men Middelet, som anvendtes til at afhjælpe den, var ogsaa temmelig despotisk: der bestemtes, at Ingen maatte blive Kjøbmand, som ikke ejede mindst 15 forn-gilde Mkr. (5 Mkr. brendt Sølv), som han ikke havde laant, til Capital; blev Noget befunden at handle med mindre Capital ved Hjælp af Laan, da skulde hver eneste Penning, han havde hos sig, være forbrudt til Kongens Kasse. Spørgsmaalet er kun, hvorledes saadant skulde kunne bevises uden hadefulde og nærgaaende Undersøgelser. Forbudet mod Fjordekjøb gjentog Straffen af Brevebrud saavel som Forbrydelsen af Barerne for hver den, der handlede andensteds, end hvor der fra gammel Tid havde været Kjøbstevne og Takmark. At Kong Mag-

nus deeltog i Udstedelsen af disse Forbud, kom naturligviis deraf, at det ogsaa vedkom Indbyggerne i hans Landsdeel¹⁾).

Det er hiint sidste Forbud mod Fjordekjøb, hvorom Erkebiskopen, flere Biskoper, Prælater og verdslige Herrer skulle have raadslaaet. Og dette kan muligviis gjerne ogsaa være skeet kort forud for Udstedelsen, idet nemlig flere af de forsamlede Herrer, især de, der havde længst Vej, formodentlig blev hos Kongerne hele Vinteren 1373—74. En af dem var formodentlig Erkebiskop Thronð, der siden begav sig til Ostlandet, hvor vi den 9de October 1374 finde ham i Tunsberg, udgivende et Indulgensbrev for St. Laurentii Kirke der i Staden²⁾). Omtrent paa samme Tid, som Erkebiskopen drog østover, maaskee endog i Følge med ham, var det vel, at Kong Haakon begav sig til Nysylke, hvor vi, som det allerede er nævnt, finde ham i Karmsund den 21de Juli 1374. Formodentlig havde han da enten været paa Kongsgaarden Aqvaldsnes og i Stavanger, eller skulde begive sig derhen; man veed ikke mere om, hvad han foreøvrigt tog sig for i hele dette Aar. Man erfarer ellers af islandste Annaler, at der ved denne Tid skete et Hirdstjore-Stifte paa Island. Hirdmanden Thorgaut Jónsón, der siden 1371 havde været Hirdstjore paa Den, og om hvem der fortælles, at han lod en Mand dræbe, der havde søgt Tilflugt i Thingeyre Klosterkirke, tage ud af denne og levende begrave, efterat han var bleven overbevist om at have begaaet Mordet paa en skammelig Maade, blev maaskee paa Grund heraf eller og maaskee alene fordi Kong Magnus nu atter indtraadte i sin Ret til at beherske Island, tilbagefaldt enten i 1373 eller 1374, og i hans Sted udnævntes en Andrés Sveinssón, saavidt man kan see islandsk af Herkomst, der kom ud til Den strax efter og forblev i længere Tid i Embedet³⁾).

1) I en af de saa daarlige Afskrifter, man har af denne Forordning, er den særskilt henvendt til Indbyggerne i Bergen. Dette kan alene være kommet deraf, at Afskriveren har hast et særskilt til Bergen henvendt Gremplar for sig; thi det er tydeligt nok, at Forordningen er af almindeligt Indhold. Formodentlig har der af denne, som saamange, været udstedt flere Gremplarer, særskilt henvendte til de forskjellige Landskaber eller Stæder; i en Afskrift er ogsaa Ordene „i Bergen“ udeladte.

2) Dipl. Norv. I. 429.

3) Islandste Annaler Udgaven S. 324. Her er ellers et af disse Stæder, hvor man skulde tro, at Udgifterne med Flid havde søgt at gjøre det umuligt for Læserne at udfinde det rette Aar. Saaledes omtales Anders Sveinssøns Ankomst til Island 2 Gange, baade under 1373 og 1374, og paa det første Sted henføres den ogsaa til 1372, paa det sidste til 1373 og 1374, medens Thorgaut Jónsøns Afreise fra Island først omtales under 1373, og det dog siden under 1374 meddeles, hvorledes han lod hiin Misdæder henrette. Men formodentlig henherer dette først til 1371 eller 1372, da Erkebiskop Thronðs Udnævnelse til Erkebiskop, som fandt Sted først i 1371, omtales for samme

Maaskee havde disse Foranstaltninger med Hensyn til Island fundet Sted paa samme Tid, som Kong Haakon, hvad vi allerede havde seet, sendte Sigurd Kolbeinsson som sin Ombudsmand til Grønland. Da det saa sjelden omtales, at nogen kongelig Ombudsmand sendtes derhen, kunde man maaskee heri, at Kong Haakon sendte Sigurd i denne Egen- skab, see et Tegns paa, at han søgte at tage sig af den fjerne, og nu vistnok mere og mere haardt betrængte Colonie. Vel er det muligt, at Sigurd fornemmelig var affendt for at gjøre Indkjøb af de sjeldne og kostbare grønlandske Varer paa Kongens Vegne, men han har dog vel neppe faaet noget saadant Hverv uden tillige at have faaet Beskikkelse til at indkræve den kongelige Skat, og saaledes at være beklædt med en Eysfelmands eller kongelig Ombudsmands sedvanlige Mondighed, især da han var kongelig Hirdmand. At han der benyttede Leiligheden til at kjøbe Arven efter den bergenske Bymand Baard Dees, der synes at være død paa Grønland, betragtedes af Kongen som en ulovlig Ferd fra hans Side, efter hvad vi allerede have seet.

Om Kong Haakon fra Nysske drog videre østover, eller vendte tilbage til Bergen, for siden at drage til Ostlandet, vides ikke; det første er det sandsynligste, og det lader endog til, at han seenhøstes besøgte sin Svigerfader i Danmark. Vist er det kun, at han d. 11te Januar 1375 var paa Tunsbergshuus¹⁾. Men imidlertid var hans Fader Kong Magnus død ved et Ulykkestilfælde paa Eren d. 1ste December i Nærheden af Lyngholmen strax nordenfor Sletten, ved Indløbet til Bømlsfjorden og Bergens-Leeden. De nærmere Omstændigheder derved angives noget forskjelligt. Et svenst Chronicon beretter, at hans Skib kom i Fare mellem Skærene ved Lyngholmen, og at han for at redde sig sprang saa uforsigtigt overbord, at han, uagtet hans Tjenere fik trukket ham op og bragt ham levende i Land, dog opgav Manden under Krampetrekninger²⁾. De

Nar, efterat det allerede for 1375 er meddeelt, at Biskop Oddgeir i Skaalholt kom til Island med Erkebiskopens Brev om Palliehjelven. Thorgauts Død emtales siden under 1375. Forholder det sig rigtigt, da maa han være forskjellig fra den Thorgaut Jenssen, der, som det synes, i Egenkab af Eysfelmand var tilstede ved en Delegang i Nyrehvarvet (Næsen Sogn) den 23de Juni 1383 (Dipl. N. III. 448).

¹⁾ Han lod da et Landvisitsbrev besegle „i sin Nærvarrelse“. Dipl. N. VI.

²⁾ Dette fortælles, uden nogen Angivelse af Aarsal, i de visse Minoriters Annaler, Scr. R. D. I, 290, Scr. R. Sv. I. 45. De saakaldte Eigtuna-Annaler melde kun simpelthen, at han døde 1374 (Scr. R. Sv. I. 29); et andet Chron. sammesteds (S. 58) setter hans Død til 1372 og tilføjer, at han døde i en Indsø (stagno, her menes dog vel nok „en Fjord“) i Norge. Niimfrøniken nævner Lyngholmen og Bømlsfjord.

islandſke Annaler derimod fortælle, uden nærmere at betegne Stedet, at han og alle hans Mænd, 25 i Tallet, druknede, og at hans Liig var det eneſte af dem alle, ſom drev i Land: heri troede man maaſtee at ſee et Beviis paa, hvad der umiddelbart derefter tilføjes, „at han efter ſigende var hellig“¹⁾. Den førſte Beretning er unegteligt den ſandſynligſte. Anledningen til, at Kong Magnus juſt paa den Tid ſejlede over det ſtormende Hav ved Sletten, kan enten tænkes at være den, at han havde fulgt med ſin Søn til Nyſylke og nu, enten i Følge med ham, eller alene vendte tilbage til Bergen for der at tilbringe Julen, — i ſiſte Tilfelde har da Haakon ſtrar ſkyndt ſig øſtover for ſiden at komme til Danmark — eller at han kom ſejlende fra Bergen enten alene eller i Følge med Haakon for at naa frem til Øſtlandet — Tunsberg eller Oslo — inden Juul, og at Haakon allerede enten var dragen forud derhen eller nu forſatte Rejſen. Enhver af diſſe Forklaringsmaader kan have noget for ſig, men det ſandſynligſte er dog, at Haakon allerede ved Høſtens Begyndelse var reist øſter, og at han endog ſiden havde været i Danmark. Man kunde lettelig komme paa den Tro, at Kong Haakon endnu den 11te Januar paa Tunsbergshuus ikke vidſte noget om Faderens Død, ſiden et Brev, udfædet i Tunsberg den 18de April 1375 af Syſſelmanden ſammefæds, Ketil Vigleikføn, ſynes at viſe, at denne end ikke da vidſte noget om Magnus's Død, ſaaſom han regner Mæret efter Magnus's Regjerings-Tiltrædelse og kalder det hans 56de²⁾. Men det ſynes jo rigtigt nok utroligt, at Kong Haakon ikke allerede den 11te Januar, over en Maaned efter hans Død, ſkulde være bleven underrettet derom, eller at en ſaa hvitſtaaende Mand, ſom Syſſelmanden paa det Sted, hvor Kong Haakon opholdt ſig i Januar, ſkulde være uvidende derom den 18de April, iſær da man af et Brev, udfædet i Stockholm den 13de April³⁾, ſeer, at man allerede da vidſte Beſked om Dødsfaldet der, ſaa langt borte fra Stedet, hvor Magnus omkom. Man maa ſaaledes formode, at hiint Brev er urigtigt dateret, og at der ſtaaer det 56de iſtedetfor det 55de Mæret, ſaa at Brevet egentlig er af 1374.

1) Isl. Ann. Udg. 326, hvor Dagen, 1ſte Decbr., er angiven, men hvor Mærene ſom ſedvanligt variere, her mellem 1373, 1374, 1375. Mæret 1374 maa anſees ſikkert deraf, at den lübeckſke Provſt Hermann, Fuldmægtig for Biſkop Henrik af Skening, pavelig Nuncius, i et Brev fra Stockholm den 13de April 1375 omtaler Magnus ſom død. Kong Haakon omtaler ham ogſaa i Junil 1375 ſom død, ſee her ſtrar nedenfor. Et ruſiſk Saga om Magnus's Død ſtemmer, ſom vi ville ſee, nærmef med den islandſke Beretning.

2) Dipl. Norv. III. 397.

3) See nyſanfæerte Brev fra Provſt Hermann i Lübeck. Iſr. nedenfor S. 45 øverſt.

Saadant bedrøveligt Endeligt fik Kong Magnus, efter en lang og urolig Regjering, i sit 59de Aar. De, der ved hans Tiltrædelse til Regjeringen som fuldmyndig Konge betragtede Forholdene, saaledes som de alene viiste sig paa Overfladen, maatte prise ham lykkelig som en af de mægtigste blandt Europas Fyrster paa den Tid. To Kongeriger lod jo under hans Sceptere, og dermed havde han forenet en stor Deel af det tredie; hans Herredomme strakte sig lige fra Ladoga til Vesterhavet, over Der og Lande i dette lige til det yderste Nordvesten, og lige fra Nordisshavet til Halvøens yderste Spids ved Østersøen. For dem maatte det synes utænkeligt, at han ved sin Død kun skulde have nogle faa Landskaber tilbage af den hele Herlighed, og selv disse egentlig kun i Fellesskab med sin Søn. Men for Enhver, der paa nær Hold iagttog alle Forhold og lærte dem nøjere at kjende, kunde den ulykkelige Vending, som hans politiske Livsbane tog, ikke være overraskende. Det maatte forlængst have været dem indlysende, at allerede Stormands-Veldet og Stormands-Selvraadigheden i Sverige alene var mere end nok til endog at kunne drive en kraftigere og forstandigere Mand end Magnus til Fortvivelse, endfige at han ved Siden deraf ogsaa skulde kunne overtage at vedligeholde og befeste en Union, der allerede i sin Stiftelse bar Spiren til sin Oplosning i sig. Kong Magnus arbejdede saa godt han kunde og med den bedste Vilje mod Strømmen i begge Retninger, men Strømmen var ham for sterk, og han maatte bukke under for den. Vi have seet ham modigt og uførtroent gjøre idelige Forsøg paa at herde Kronens og Folkets Net lige over for de anmassende Stormend. Vi have seet ham roosverdigt beskæftiget med at forbedre Lovgivningen, ideligen arbejdende paa at løsrive sine Undersaatter fra et ydmygende Handelsaag, benyttende Leiligheden til at vinde en fordeelagtig Silvert for det ene af sine Niger, medens han derved ogsaa sikrede det en tryggere Grændse, forsvarende sine Niger mod raa Barbarers Angreb i Østen, uophørligt reisende fra det ene af Nigerne til det andet for ikke at forsømme noget af dem, og fornemmelig velgende sin Residens paa Grændsen, hvorfra han paa een Gang kunde holde Øje med dem begge, og hvorved tillige Bevidstheden om Unionens Silvarelse maatte blive mere levende hos Indbyggerne i dem begge: kort, vi have seet ham udfolde en Virksomhed, der legger for Dagen, at han baade klarligen var sig sine Pligter bevidst, og havde den redeligste Vilje til at opfylde dem. Under gunstigere Forholde vilde han maaskee endog have glimret som en udmerket Regent. Men her vare Forholdene ej alene det modsatte af gunstige, men endog saa fortvivlede, at selv en langt mere begavet Fyrste end han neppe vilde have kunnet overvinde dem, end mindre at Magnus, med sine aabenbart kun tarvelige Evner, skulde kunne rede sig ud af dem med Held, især da det tillige var ham beskiftet at

have trende saa overlegne listige og hensynsløse Medbejlere at kappes med som Albrecht af Mecklenburg og Valdemar af Danmark. Endog en Mand med Kong Sverres Talent og Udholdenhed vilde her have haft Banskkeligbed ved at holde Stand. En og Anden vil maastee indvende, at Margrete Valdemarsdatter, skjønt kun en Kvinde, senere formaaede at jevne Banskkeligbederne og gjøre sig de stridige Gemytter underdanige. Det kan heller ikke negtes, at hun i Handlekraft og Statsklogskab vistnok stod langt over Magnus. Men man maa erindre, at hun ei traadte frem og greb ind, forend en Reaction var indtraadt, og da de samme svenske Stormænd, der engang havde været saa ivrige i at saa Magnus forjaget, nu vare ligesaa ivrige i at gjøre sit Verk om igjen, og at de sandsynligviis, om Magnus da havde levet, paa samme Maade vilde have henvendt sig til ham. Det er forøvrigt en Kjendsgjerning, som man altid maa have for Øje, naar man bedømmer Magnus's Charakter og Virksomhed, at det Antal af hans Undersaatter, der holdt af ham, langt overvejede det, som var ham fjendtligt, og at dette fjendtlige Parti derhos var det fletteste og mest upatriotiske, men at han har haft det særegne Uheld, at hans Liv og Levnet egentlig kun har været skildret for Efterverdenen i det hadefulde Lys, hvori dette Mindretal, der blev det sejrende, fandt for godt at fremstille det, medens de Ytringer til hans Noos, som hørtes fra Fleerheden, og man kan sige fra Kjernen af begge Nationer, ere blevene forglemte eller lidet paaagtede. Thi Magnus's Liv og Regjering er, som vi allerede forhen have nævnt, fornemmeligen bleven fremstillet og bedømt efter de Skildringer, der forefindes deels i den rimede svenske Krenike, som forfattedes et Par Generationer efter hans Tid, og som kun gjengiver det ham fjendtlige Stormandspartis hadske Domme, deels i den noget senere levende uppsalske Geistlige Erik Olafssøns (Erici Olai) svenske Krenike, der for det meste er bygget paa Niimekroniken, men desforuden har benyttet og tildeels misforstaaet de Udladelser om Kongens og Dronning Blanchés foregivne Fejl, der findes i St. Birgittas „Aabenbarellser“, hvilke igjen, hvad dette angaar, kun grunde sig paa de Skildringer, som hendes egne Frænder og Venner, der næsten samtlige hørte til Kongens Fjender, sendte hende under hendes langvarige Dyhold i Rom. De eldre, svenske Kroniker, der dog heller ikke ere samtidige, meddele i sine korte Notitser kun meget lidet og afholde sig fra at give nogen bestemt Dom om Kongens Charakter eller Dygtighed. Men vi have seet, at Almuen i Uppland, efterat have smagt Mecklenburgernes og Stormændenes Herrevælde i nogle Aar, ønskede Magnus igjen paa Tronen og kaldte ham sin „ærlige og gode Herre“; vi ville see, hvorledes der strax i Begyndelsen af det følgende Aarhundrede klagedes over samme

Herrebælde som „Tyranners forvorpne Regimente“¹⁾, og endelig er det en mærkelig Omstændighed, at der fra Norge ikke findes et eneste dadelende Ord udtalt om ham, medens vi tværtimod have seet, at de islandske Annaler, der vistnok især udtrykke Folkemeningen i Norge, saamegetmere som Den selv ikke kunde rose sig af synderlig Lykke under hans Regjering, yttre, at han efter sin Død ansaaes for hellig, og en anden islandsk Optegnelse, nedskreven ikke mere end 13 Aar efter hans Død, kalder ham „den gode“²⁾. At hine partiske og ufordeelagtige Fremstillinger blev de, der især lagdes til Grund for nyere historiske Forfatteres Arbejder, var for saa vidt naturligt, som de var de eneste, der indeholdt noget rigere historisk Stof og meddeelte en sammenhængende Fortælling, medens derimod de nysnævnte mere umiddelbare Udtryk af hans Samtids og de fleste af hans Undersaatters Dom om ham tildeels vare ubekjendte. Man kan altsaa i Kortbed sige, at de uslaansomme og ufordeelagtige Domme om Kong Magnus mere tilhøre en sildigere Tidsalder, og blandt hans Samtid kun en enkelt forholdsviis lidet talrig, men mægtig Klasse, der sølte sine Fordringer og uberettigede Tiltag truede ved hans Foranstaltninger; og at derimod den slaansomme eller endog fordeelagtige Bedømmelse af hans Ferd tilhører hans Samtid og udtrykker den Mening om ham, der herskede i hele Norge og hos den største Fleerhed af hans svenske Undersaatter. Gjælder altsaa her, som ellers, det Udsagn, at Samtidens Bedømmelse af en Mand i det Hele taget er rigtig, da har Samtidens Stemme, der overvejende erklærer sig til Bedste for Kong Magnus, der ved ogsaa givet ham et Vidnesbyrd, som udvisker de fleste af de Pletter, hvilke en ubillig og partisk Efterslegt har sat paa hans Minde.

Det er allerede forhen nævnt, at saavel Kong Magnus, som Dronning Blanche havde bestemt at ville begraves ved Badstena Kloster, og til det Dje med Stjenket en overvettes stor Pengesum³⁾. Denne Bestemmelse blev neppe efterfulgt. Da Dronning Blanche døde, var Badstena Kloster langt fra saaledes istand, at det kunde modtage Liig til Begravelse, og vi have ogsaa seet, at hun efter en næsten samtidig Beretning skulde være begravet i Danmark; dette er nu vistnok neppe rigtigt, da hun snarere blev begravet i Tunsberg, men man seer dog saa meget deraf, at hun ikke antages at være begravet i Badstena. Heller ikke ved Magnus's Død var Badstena Kloster kommet ret istand. At Magnus's Liig under den nærværende Krigs- eller usikre Freds-Tilstand skulde være ført derhen i hans og hans Søns Fjenders Omraade, er lidet troligt, og der er ogsaa en — vistnok ikke

¹⁾ Klage fra Vinkeping's Domkapitel.

²⁾ See Flatebogen I. S. 28. Fornaldar sögur Norðrlanda II. S. 14. 15. Han kaldes saaledes ikke mindre end tre Gange.

³⁾ S. foregaaende Bind, S. 478.

af eldre Vidnesbyrd støttet — Beretning om, at det blev ført enten til Gudheems eller Varnheems Kloster i Vester-gotland¹⁾. Det sandsynligste synes ellers at være, at det blev ført til Bergen, siden Kongens Død indtraf saa nær denne Stad. Men noget Sagn om, at han skulde have været begravet der, findes dog ikke. Det er ikke umuligt, at Kong Magnus, da Sverige var falden fra og havde taget sig en ny Konge, forandrede den Bestemmelse i sit Testamente, hvori det forordnedes, at han skulde begraves i Vadstena, og valgte sig et nyt Begravelsessted, men at dette Tillæg til hans Testamente kan være tabt. Vi finde idetmindste, at han skjenkede Gaarden Henden paa Raumarike til Chorsbrødrene's Commune ved Domkirken i Oslo²⁾. Hans tidligere, i sin Barndom afdøde, Børn — der skal have været tre døde — var bleevne begravne ved Näs Kloster i Halland.

Kong Magnus maa have efterladt en betydelig Gjæld. For det første var endnu ikke det store Laan af de pavelige Penge tilbagebetalt. Derhos maa der endnu have være meget ubetalt af hans Levesum. Og endelig erfarer man, at han skyldte de fleste Kirker i Elvessjøen tre Aargange Tiende af Krongodset, formodentlig for den Tid, da han havde stadigere Residens paa Baagahuus Slot. Det er muligt, at han kan have skyldt ligesaameget til andre Kirker, men som da rigtignok ikke kan have ligget i Oslos Biskopsdomme, eftersom ingen saadanne tilbagestaaende Fordringer opføres for disse. Dog seer det ikke ud til, at Sønnen har plaget sig med at faa disse Gjeldsposter betalte, thi de forekomme endnu saa sildigt som 1393 opført blandt de næsten opgivne Gjeldsfordringer³⁾, og vi ville see, at ogsaa han stod i en lignende Gjæld til de selsomme Kirker. Der maa ellers ved disse Tiende-Aargange have været en egen

¹⁾ Mesenius, Scandia T. III. S. 27, T. XII. 204. Paa første Sted nævnes Varnheem, paa andet (i Apologien) Gudheem, og nogle Annaler raaberaabes. Hvilke disse ere, vides ikke; de ere idetmindste ikke nu til. I Vadstenas Annaler nævnes der heller ikke noget om, at Magnus's Liig senere flyttedes derhen, og lige Flytninger plejede altid at omtales.

²⁾ Biskop Gyselns Fordeboog fol. 123. Sammenlæs, fol. 56, naar der, at han gav 1 Mk. V. Audgistaad i Liden til Frauner Kirke for Tiende.

³⁾ Tillægget i Biskop Gyselns Fordeboog fol. 3—6. Kirkerne, til hvem han skyldte, ere Thoresby, Bjorland, Sjøve, Thorsland, Gytrey, Valke, Mariekirken i Kongehelle, Yttraby, Karlaby, Jorland, Holte, Nymaland, Sykkarjod, Solberg, Noreim, Audemaal, Auland, Grindarjod, Lyng, Nistarjod, Forsole, Wisuland, Magsarjod, Bevje, Herestad, Gaukaas, Skrifsvik; Gjelden til enhver af dem var 3 Aargange; undtagen til Thoresby, hvem der kun skyldtes to. Vi kunne her tilseje, at ovenfor (sorr. Vi S. 668), hvor de Kirker opregnes, hvilke Hr. Dm skyldte Tiende, ere Thoresby, Bjorland, Harundarflav, Sjøve, Thorsland, Gytrey, Valke, Marie (i Kongehelle) og Nymaland udeglemte.

Sammenhæng, som nu ikke lader sig godt oplyse, siden Hr. Dm Gy-
steinsføns Bo, som vi have seet, var disse samme Kirker, eller de fleste af
dem, tre Gange skyldige. Thi vel kan dette, og maa det for en Deel
have været Tilfældet paa Grund af, at han havde Privat-Ejendomme inden
Eyslen, men det synes ogsaa at have maattet staa i Forbindelse med den
Myndighed, han fra 1355 af som Kong Magnus's Drottsfete udøvede,
om han maaskee kan have været forlenet med Baagabuus Slot og Eyslen,
og at dette maaskee kan have paadraget ham Forpligtelser, som ellers
paahvilede Kongerne selv.

Der findes i enkelte Haandskrifter af de gamle novgorodske Annaler
under Navn af „Kong Magnus's Testament“ eller „Haandskrivelse“ en
Adbarsel til de Svenske om at opføre sig vel og fornemmelig holde Fred
med Russerne, affattet i Kong Magnus's eget Navn, og, hvad der er
det forunderligste, efter hiint Uheld paa Søen 1374, der blev hans Død,
men fra hvilket han, som det her foregives, skal være bleven frelst og
omfider være kommen til et russiskt Kloster, hvori han som angergiben
Synder lod sig optage, og hvorfra han da senere paa sin Sottfeng
skulde have ladet Skrivelsen udgaa til sine svenske Undersaatte, i hvilken
han til yderligere Adbarsel skildrer sine egne Misgreb med de mørkeste
Farver. Skrivelsen begynder saaledes ¹⁾: „Jeg, den syndige Magnus
Sveakonge, som i den hellige Daab har faaet Navnet Gregorius, men
som snart vandrer heden til et andet Liv, byder herved mine Brødre,
mine Børn og hele Svea Land at leve i Fred og Kjærlighed, afholde
sig fra Ewig og Usandhed, Overdaadighed, Druktenskab og falskt Spil,
ikke at forurette Nogen eller bruge Vold mod Nogen, ikke overtrede
Korskyssningen, og ikke gaa over til Russernes Land, førend Fred bliver
sluttet og Korsjet lysset, da vi deraf ikke have nogen legemlig Fordeel,
men Sjælen fortabes“. Derpaa gennemgaaes i Korthed de Svenskes
tidligere Krigsforetagender mod Rusland for at vise, at de kun havde
Skade deraf. Byrge Jarl, siges der, trængte frem til Neva med en
Krigshær, men blev slagen paa Flugten af Fyrst Alexander Jaroslavitsch;
siden gjorde Marskalken (Marsken Thorgils Knutsøn) et Tog til Neva
og anlagde en Stad ved Dhta, hvor han efterlod en sterk Besætning ²⁾;
derefter var der Ufred med Russerne i 40 Aar, indtil der sluttedes Fred
med Storfyrst Jurje Danilovitsch paa 40 Aar, med beseglede Breve;
men uden at agte dette drog Magnus 30 Aar derefter med hele Sveriges

¹⁾ De novgorodske Ann. Suomi f. 1848, S. 101—104, jfr. fr. B. S. 524, 525.

²⁾ Byrge Jarl kaldes her „Knæ og Befalingemand Belgerd“; Thorgils Knuts-
søn, ligesom allerede i de novg. Annaler ved 1300, „Marskalka“ (d. e. Marskalk,
Marsk) samt Kongens „Brøder“, det vil sige „Frænde“. Der sigtes til Anleggel-
sen og Grebningen af Bergen Landekrone ved Neva og Dhta 1300 og 1301.

Magt mod Russerne for at tage dem til Fange, fordi de ikke vilde gaa over til hans Lære, lod ogsaa mange af dem døbe, indtog Drexhov og efterlod en Besætning der, men saasnart han var dragen hjem over Havet, erobrede Novgoroderne Staden tilbage og dræbte Besætningen. Desuagtet, heder det videre, kom han Maret efter tilbage med en Krigshær for at angribe Drexhov, vendte sig, da den var forsvaret af en russisk Hær, til Kaporje, og flygtede siden derfra over Havet, men mistede en Deel af sin Hær ved en stærk Storm i Mundingen af Narva; siden den Tid havde Guds Bredde hjemsogt Sverige med Hungersnød, Pest og indbyrdes Fejde. „Og mig arme Synder“, heder det derpaa, „har Gud for mine mange Synders Skyld berøvet Forstanden, og jeg har siddet fangen i mit Slot et Aar, fastsmeddet til Væggen ved en Jærnfjede. Siden kom min Son Haakon ¹⁾ fra Norge til mig og tog mig ud af Slottet, - og da han betragtede mig og saa, hvorledes jeg var bleven mørk af Farve og udtæret, mine Øjne indfaldne, mine Hænder og Fødder asmagrede, Huden og Aarerne fasttørrede til Venene, og at jeg næsten ikke kunde faa Stemmen frem, saa at min Nøst lignede en svag Biesurren, og alle, som saa mig, feldte Taarer: da faldt han af Bedrøvelse til Jorden, sørgede og græd over mig. Han førte mig derpaa til sit Land Norge, og jeg gik atter ombord paa et Fartøj. Men paany opstod der en heftig Storm, saaat man ej kunde see vore Skibe og Sejl blandt Bølgerne, og saa druknede alle mine Folk, men jeg selv blev frelst efterat have svømmet om paa Kjolen i tre Dage og tre Nætter; og Gud førte mig med Vinden til Floden Polnaja tætved den hellige Frelsers Kloster ²⁾, og de derværende Munkeløstede mig op og bære mig ind i Klosteret, hvor jeg tog Munkedragten og af dem blev indviet til Munkeliv og Klosterdragt. Alt dette haver Gud ladet mig times for min Hovmodighed og mine Indbildninger om mig selv, og min Svigagtighed, thi der findes ingen i Verden saa hovmodig, ondskabsfuld og syndig, som jeg, og derfor har Ulykken rammet mig. Jeg har i Mangt og Meget overtraadt Korskytsningen, og øvet Vold mod det russiske Rige, men Gud har ydmyget mig og ladet mig døje usigeligt ondt. Og nu befaler jeg Eder, mine Brødre og Børn og hele Sveriges Rige, at I ej skulle elske Svig og Usandhed og denne Verdens forgængelige Tant, thi alt forsvinder som en Røg og en Drøm og farer forbi som en Skygge. Over ikke Vold mod Russernes Land, overfalder det ikke, og overtredet ikke Korskytsningen, paa det at I ej skulle gaa til Grunde. Men den, som overfalder Rusland og overtredet Korskytsningen, han har imod sig

¹⁾ Haakon kaldes, maaskee kun ved Fjelskrift, „Sakun“.

²⁾ Ifølge Enomi, l. c. S. 104, skulde der være et Sagn, som angiver dette Kloster at være Balamo Kloster i Laboga.

Gud, Ild og Vand, hvormed han har straffet mig for min Ugudelighed, min Bedragerstthed og Usandferdighed, min Indbildstthed og Hovmod, og min Voldsomhed, Ubarmhertighed og alt det andet onde, jeg har begaaet. Alt dette har Gud ved sit guddommelige Forsyn gjort til min Sjæls Frelse". Alt dette Brev strax efter Kong Magnus's Død er sammensat af en eller anden russisk Geistlig, der i det Hele taget — enkelte Undtagelser staregnede — har været ret vel bekendt med de Begivenheder, han berører, er sjensynligt, saavel som at hans Hensigt maa have været den, derved at affkreffe de Svenske, idetmindste Grændseboerne, fra at øve Fjendtlighed mod Russerne, især efterat der, som man maa antage, netop i Maret 1374 var indgaaet en ny Fred eller længere Stilstand mellem Rusland og Sverige. Men at Forfatteren selv for Hvor skulde have troet, at Kong Magnus endte sine Dage i et russisk Kloster, er utenkelt; han maatte dog vide bedre Besked: han maatte idetmindste vide, at om Magnus end havde overstaaet Faren ved Lyngholmen, saa var han dog i alle Fald ikke kommet til noget russisk Kloster. Naar han alligevel foregiver dette, kan man neppe forklare det anderledes, end at han har troet at kunne benytte sig af den Omstændighed, at Magnus omkom i Norge, saa langt fra de yderste Grændser mod Rusland, til at indbilde de svenske Grændseboer noget saadant. Dog er det ikke umuligt, at der paa disse Kanter virkelig herskede nogen Uvisshed om, hvorvidt Kong Magnus var omkommen ved hiint Ulykkestilfælde eller ej. I de Tider kunde det nok vare længe, inden man erfarede den sikke Sandhed om en Tildragelse, der havde fundet Sted i saa fjerne Egne, især da der nu endog var et spændt Forhold mellem Norge og Sverige, og Nygter eller Beretninger om Begivenheder i det vestlige Norge derfor vel og maatte have større Vanskelighed ved at arbeide sig frem til Sverige og gennem dette, indtil de naaede de yderste Grændsestrøg i Osten. Naar Forfatteren lader det være 40 Aar mellem Thorgils Knutsøns russiske Krig (1293—1300) indtil Freden i Drechoveg 1323, samt 30 Aar mellem denne og Kong Magnus's Tog til Rusland i 1348, da tør det vel hende, at disse Uvejagtigheder alene ere at skrive paa senere skjedslose Afskriveres Regning, skjønt man ogsaa meget godt kan tænke sig, at Forfatteren, uagtet vel bekendt med Begivenhederne overhoved, ikke saa nøje erindrede Aarene. Skildringen af Sveriges ulykkelige Tilstand under Magnus's Regjering, hvorefter noget overdreven, stemmer nok saa godt med, hvad vi andenstedsfra vide om Forholdene der. Beskrivelsen over Kongens haarde Fangenskab og elendige Udseende, da han omsider blev befriet deraf, tør maastee paa det nærmeste medføre Sandhed. Den viser os her udtrykkeligt Haakon ganske som den kjærlige Søn, vi ellers alene kunne slutte os til, at han maa have

været. Hvad der fortælles om Ulykkestilsfældet paa Sren, som Magnus ifølge denne Beretning skulde have overstaaet, stemmer besynderligt nøje med den islandske Fortælling, og det er maaskee endog muligt, naar det kommer til Stykket, at dennes Tillæg om, at Magnus var hellig, kunde staa i nogen Sammenhæng med den Tro, at han skulde være bleven optagen i et Kloster og der have endt sine Dage. Herom faar man vel tænke, hvad man vil: vi have ikke villet undlade at meddele et Uddrag af dette besynderlige Product, fordi det dog altid indeholder Oplysninger, der, hvor daarlige de end i sig selv ere, ved en saadan Mangel af udførlige historiske Beretninger, som den, der hersker med Hensyn til Kong Magnus's Historie, dog ikke ere at foragte.

4. Kirkelige Tildragelser. Ny Paveitende paabudt.

Om de kirkelige Forhold og Tildragelserne inden Kirkens Omraade i de første Aar efter Fredens Gjenoprettelse vides ikke meget andet, end hvad der stod i Forbindelse med de pavelige Pengefordringer og Indkrævninger. Allerede Pave Urbanus den 5te havde, som det i det Foregaaende er omtalt, i 1363 paalagt en ny Treaarstiende og udnævnt Guido af Creix til sin Nuncius og Overindsamler for Norden. Mod Slutningen af hans Levetid døde Guido¹⁾, og han bestilte nu i hans Sted den forrige Nuncius, Henrik Biscop, der imidlertid var bleven Biskop i Slesvig²⁾. Han havde endnu ikke tiltraadt sin Sendelse, da Urban døde og Gregorius den 11te blev Pave; men Gregorius bekræftede ham i hans Hverv og overdrog ham tillige at inddrive alle de Fordringer, det pavelige Kammer paa nogen Maade kunde have til Gode i Danmark, Sverige og Norge, idet han tilbagekaldte enhver af de hidtil fungerende Nuncier og Collectorer paa en Maade, der næsten synes at tilkjendegive Misfornøjelse med deres Færd, som om de ikke med tilbørlig Nedelighed eller tilstrækkelig Kraft havde udført sit Hverv. Biskop Henrik fik meget udstrakt Fuldmagt til at handle paa Papestolens Vegne, sagsøge de Gjenstridige med Anvendelse af de kirkelige Evangsmidler, indgaa Forslig o. s. v., men det blev udtrykkeligt paalagt ham ikke at give Nogensomhelst Henstand paa længere Tid end to Aar³⁾. Faa

¹⁾ Guido omtales nemlig som død i Pavebrev af 29de Marts 1372, og det er saaledes tydeligt, at hans Død var Aarsagen i Biskop Henriks Bestikkelse.

²⁾ Denne Bestikkelse, dateret 7de Mai 1371, der tillige i Originalrepetitionen indeholder den, som Pave Urban havde givet Biskop Henrik, findes i Regest. Gregor. XI. Secr. de Curia ann. I. fol. 182.

³⁾ Reg. Gregor. XI. Bullæ Camerales ann. I. fol. 33. Underligt nok, er Strik-

Uger derefter bekendtgjorde Paven, at da han til Bestridelse af Kammerets mangfoldige Udgifter nødsagedes til at anvende alle mulige honette Midler, fulgte han sin Forgængers Exempel og forbeholdt sig, saalænge han ej efter sit Godtbefindende maatte bestemme anderledes, Indtægterne af alle de geistlige Embeder eller Beneficier, der enten allerede vare, eller herefter maatte blive ledige ved Curien og saaledes vare hans umiddelbare Disposition forbeholdte, indtil de bleve besatte¹⁾. Disse Indtægter kunde vel ikke for Norges Vedkommende afgive saa meget, da der her forholdsviis ej blev saa mange Beneficier ledige ved Curien, men desto mere indbragte de i de øvrige romersk-katholske Lande, hvor Sykkesøgeriet og Provisionsvæsenet var mere gængse. Ved en ny Skrivelse af 27de November 1371 fik Biskop Henrik yderligere Instruction om at indkræve saavel Numaskatten som den af Pave Urbanus paalagte Treaarstiende og en saakaldet *Procuracion* eller Visitatsafgift, hvilken Paven nys synes at have fordret af Nordens Geistlige alene, men hvorom der forøvrigt ingen nærmere Oplysning forefindes; skulde han trænge til den nys (21de October) ubævnte Erkebiskop Thronds Bistand, da kunde han frit henvende sig til ham og benytte hans Raad, da han baade for Paven havde viist sig villig dertil, og denne desuden udtrykkeligt havde paalagt ham det²⁾. Det samme Hverv overdroges for Syderøernes Vedkommende, der endnu bestandigt betragtedes som hørende under Nidaros Kirkeprovins, til Archidiaconen af Down i Irland, *Jon Doucan*, en fød Manboer³⁾. Biskop Henrik maa omtrent paa denne Tid have begivet sig til Norden, da der findes en Skrivelse fra Paven til Kong Albrecht i Sverige, dateret den 13de Marts 1372, hvori Paven, som havde hørt, at Kongen lagde Kammerets Collectorer Hindringer i Vejen ved deres Indsamlinger i Sverige, bad ham nu at høre op dermed og heller at modtage Biskop Henrik vel og, om det behøvedes, meddele ham Lejdebrev⁴⁾. Omtrent samtidigt dermed, kun lidet senere, fandt Paven sig nødsaget til at gjentage sin Tilbagelaldelse af alle de tidligere udnævnte Collectorer, saasom han havde bragt i Erfaring, at flere af dem,

velsen herom af et tidligere Datum, end den egentlige Bekræftelse af Biskop Henriks Beskikkelse til Nuncios.

¹⁾ Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. XV. fol. 85.

²⁾ Sammesteds, Secr. de Cur. ann. I. fol. 309.

³⁾ Chronic. Regum. Mannix, Udg. af 1860. S. 182. Jon Doucan var ligesom Biskop Henrik allerede beskikket til Nuncios af Pave Urban, der i Jan. 1367 havde udnævnt ham, som da var Sogneprest til Gameln i Downs Biskopsdomme, til Archidiaconus sammesteds. Chron. r. M. S. S. 176.

⁴⁾ Gelse, Bullar. S. 133.

som Guido af Croix havde bestikket, slet ikke vilde give Slip paa Bestillingen ¹⁾).

Strax efter fik Biskop Henrik det særskilte Hverv at indfordre og ad retslig Vej sætte Kammeret i Besiddelse af alt Løsøre, der havde tilhørt Erkebiskop Olaf, og som Paven allerede inden dennes Død havde lagt Beslag paa, saaledes som det allerede i det Foregaaende er omtalt ²⁾). Alt dette vorlige Gods, indestaaende eller udestaaende, skulde Biskopen kræve og modtage, hvori det saa bestod, og hvem det saa var, der sad inde dermed, tvingende enhver den, som satte sig derimod, han maatte endog beklæde den højeste geistlige eller verdslige Verdighed, saavel med kirkelige Straffe som ved Paaberaabelse af den verdslige Myndighed, hvis den udfordredes, og naar alt var inddrevet, skulde han sende det til Kammeret saa snart som muligt. Dog skulde der fradrages, hvad Erkebiskopens Bo skyldte for Udgifter til sin egen og Kirkens uundgaaelige Nødvendigheder, hvad hans Begravelse kostede, hvad der maatte skyldes en og anden i Skadeserstatning, hans Tjeneres Løn, og de Bøger og andre Sager, som Erkebiskopen havde erhvervet ved Krv eller eget Arbejde eller af Kirkens Gods; ligeledes skulde de saakaldte Legitimparter afgives til hans Arvinger, om han havde saadanne, og derhos skulde man ikke befatte sig med de Bøger eller kirkelige Prødsler, som hørte til Kirken og Erkestolens Inventarium. Imidlertid var det kommet til Pavens Kundskab, at Erkebiskop Thrond uberettiget havde sat sig i Besiddelse af en deel af det saaledes forbeholdte Gods og heller ikke nu vilde give Slip derpaa; derfor befalede Paven ved Skrivelse af 29de Mai Biskop Henrik, saafremt hiin ej godvillig vilde afstaa det, at indstævne ham til at møde ved Pavehoffet inden sex Maaneder for der at modtage Dom efter Rettens Medfør ³⁾). Kong Haakon blev af Paven ved en særegen Skrivelse anmodet om at være Biskop Henrik eller hans Undercollectorer behjælpelig. Biskop Henrik fik siden den Befaling, der allerede tidligere havde været Johan Donean paalagt, at remittere, hvad han maatte faa indsamlet, til nogle udtrykkelig navngivne florentinske Rjømænd, der udførte Curiens Forretninger, i London eller Brügge, imod deres Dvitting, der skulde være tilstrækkelig til hans Legitimation ⁴⁾).

Hvor meget der ved denne Leilighed tilvejebragtes i Norge, eller

¹⁾ Pavebrev af 29de Martz 1372, Reg. Greg. XI. Secr. de Curia, ann. 2. fol. 105.

²⁾ Reg. Gregor. XI Secr. de Curia. aun. II. f. 126.

³⁾ Dipl. Norv. V. 272. 373.

⁴⁾ Regest. Greg. XI. Bull. Cameral. ann. II. fol. 87. Befalingen er dateret den 2den Septbr. 1372.

om Erkebiskopen virkelig maatte sternes, inden han gav Slip paa det fordrede Løsere, vides ikke, da man kun kjender til Biskop Henriks Virksomhed i Sverige under denne Sendelse. Han gik her strengt til Verks imod Biskop Gottskalk af Linköping, idet han i Februar 1373, da han opholdt sig i Stockholm, erklærede Gottskalk og hans Capitel forfaldne under Excommunications Straf, fordi de ikke i rette Tid havde betalt Treaarstienden, og befuldmægtigede derhos sin Capellan til at inddrive hos dem ej alene denne Tiende, men ogsaa andre Gjeldsfordringer, hvoriblandt 200 Mtr. brendt, som de endnu skyldte i Kraft af den i sin Tid for Kongens Laan indgaaede Caution¹⁾. Ogsaa umiddelbart til Kong Magnus selv henvendte Biskop Henrik sig, som vi have seet, om Indfrielsen af dette Laan, ved en Skrivelse fra Stockholm af 14de September 1373²⁾, og besynderligt nok angaves det her endnu, uagtet de flere Udbetalinger, der havde fundet Sted, til 15000 Guldgylde.

Men imidlertid havde ogsaa Pave Gregorius ved Bulle af 13de Januar 1373 paalagt en ny Tiende af geistlige Indtægter, som rigtig nok ikke skulde strekke sig videre end eet Aar. Den skulde, heder det, anvendes til Gjenerhvervelse og Forsvaret af Kirkens Landstaber, hvortil Papestolens egne Midler ikke forsløg ligeoverfor de endnu tiloversblevne Tjender³⁾. Tienden, som han, forsikrede han, kun høist nødigt paalagde, skulde regnes for et Aar fra Bullens Udstedelsesdag og indbetales i to Terminer, Halvdelen næste Allehelgensdag, og Halvdelen den paafølgende Paaste⁴⁾. Den egentlige Inddrivning paalagdes Biskopperne og de af dem udnævnte Collectorer. Men Pengene, som indkom, skulde udbetales til Elias af Bodron, Cantor i Saintes, pavelig Nuncius, der ved sin Skrivelse af 20de Januar fik det udtrykkelige Hverv at forestaa Indsamlingen af denne Treaarstiende i Tydskland, Ungarn, Böhmen, Polen, Sverige, Danmark og andre Lande. Hvad der blev gjort for at inddrive denne Tiende i Norge, vides ikke, da Efterretningerne om deslige Sager fra disse Tider ere yderst sparsomme. At Biskopperne ej torde sidde Pavens Bud overhørige, og at der saaledes vel altid indkom en Deel fra Norge, maa man antage, men det er nok muligt, at det kom meget seent frem. Endnu engang, og det efter Kong Magnus's Død,

¹⁾ Gelse, Bull. S. 133. 134.

²⁾ Sammesteds, S. 135.

³⁾ Under Gregor den 11te fuldførtes nemlig Pacificationen af det urelige Romagna, see bl. a. Theiner, Codex diplomat. Domin. S. Sedis T. II. S. VI. VII.

⁴⁾ Regest. Gregor. XI. Scr. de Cur. ann. 3 fol. 11—13.

⁵⁾ Sammesteds, fol. 13.

hører man noget om hans Gjæld til Pavestolen i Anledning af det store Laan, idet Provst Hermann i Lübeck, Biskop Henriks Fuldmægtig, den 13de April 1375 meddeelte Biskop Nikolas af Skara Dvittering for 13 Mk. brendt Sølvi i Udfrag paa 25 Mk., som han skyldte som Cautionist for den salig Konges Laan: en Udbetaling, som Biskop Nikolas dog siden, nemlig i November 1377, fordrede tilbage, efter som Provst Hermanns Hverv som Collector skulde være ophørt, da hiin Betaling skete ¹⁾. Dette er forresten den sidste Gang, at dette Laan kommer paa Bane. De fleste Cautionister var vel nu for det meste døde, saa at man ikke havde nogen egentlig at holde sig til, og Schismet, som siden indtraf, maatte gjøre det vanskeligt for hvilkensombest af begge de indbyrdes fjendtlige Paver at fordre det med Strengbed indfriet. Derfor er det heller ikke nogen sinde blevet indfriet, og Gjældsbreve samt de øvrige dertil hørende Documenter ligge endnu i det pavelige Archiv.

Om Erkebiskop Thronds Virksomhed og Embedsførelse i disse Aar veed man foruden det lidet, som allerede er omtalt, intet andet at berette, end at han fordrede Palliehjælp ogsaa af Island, da der udtrykkeligt fortælles, at Biskop Oddgeir til Skaalholt, der i 1373 kom tilbage fra en Reise til Norge, ogsaa havde Brev med fra Erkebiskopen, hvori dennes Hjælp fordredes ²⁾. Det er meget muligt, ja endog heel sandsynligt, at Thronds Forgængere ligeledes havde fordret den, men der er i alle Fald intet udtrykkeligt nævnt derom.

Kort før Kong Magnus's Død blev ogsaa, saavidt vides, den sidste Biskop til Syderøerne indviet, over hvilken Erkebiskopen af Nidaros endnu udtrykkeligen erkjendtes at have Supremati som Metropolitan. Dette var den foromtalte Jon Doncan, Archidiaconus i Down. Biskop William døde den 21de April 1374, og den 1ste Juni valgte Geistligheden paa Man denne Jon Doncan, der var mandsk af Fødsel og nu maastee netop befandt sig paa Den i Anledning af sit Collectorhverv, til hans Efterfølger. Han begav sig da strax til Pavesædet og blev her ogsaa den 6te November derefter bekræftet i Verdigheden, men mærkeligt nok, ved Provision, uden at dog det tidligere Valg, som det ellers var sedvanligt, omtales eller casjeres. Blandt de sedvanlige Ubefalings skrivelser udsiededes ogsaa en til Erkebiskopen i Nidaros. Han indviedes den 25de November af en Cardinal og begav sig strax paa Hjem-

¹⁾ Gelses Bullarium, S. 136, Breve i det sv. Rigsarchiv. I Brevet af 1377, der er dateret 4de November, taler Biskop Nicolas om den hele Sum af 25 Mk. br. som allerede betalt. Aarsagen, hvorfor Provst Hermanns Hverv som Undercollector skulde anses som ophørt, var formodentlig den, at Biskop Henrik af Eslevig, der havde ansat ham, imidlertid var død.

²⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 324.

vejen, men blev i Boulogne, der siges ikke hvorfor, greben og fængslet; han blev vel siden løskjøbt for 500 Mk., men neppe forend efter et Mars Forløb, thi først den 25de Januar 1376 holdt han sin Indtrædelse ¹⁾. Hvor længe han forestod Biskopsstolen, vides ikke, kun er det vist, at han levede i 1380 ²⁾. Efter hans Tid bleve neppe Biskopperne over Syderøerne mere udnævnte ved pavelig Provision, og deraf fulgte ogsaa, at de ikke længere tog nogen Notits af Erkebiskopen i Nidaros.

5. Kong Haakon indsetter Alexander de le Ard til Hovedsmand paa Orknø og lader Islendingerne sverge sig Trofskabseed. Dronning Margretes Morgengave.

Kong Haakons første Foretagende efter at have erfaret Faderens Død var vistnok at tage de Landstaber i Besiddelse, som hidtil havde tilhørt denne. Med Bestemthed vide vi dette ikke, uden om Island, hvor Kong Haakon, uagtet man forhen havde svoret ham Trofskabseed der, da hans Fader var tagen til Fange, nu atter foreskrev, at en saadan Trofskabseed skulde aflegges, først paa Althinget af tre Tylster Bønder, siden enkeltviis i Systerne ³⁾. Hans Ophold paa Tunsbergshuus i Januar 1375 og, som det lader, indtil over Paasken havde upaatviveligt samme Djemed, og maa man derfor ligeledes formode, at han i samme Erende var over paa Østsiden, i Borgespsjel, Maurike og Elvespsjel. Ogsaa over Orknøerne forsvjede han, idet han paa et Raadsmøde i Oslo, hvor navnlig Hr. Sigurd Hafthorsjon var tilstede, den 30te Juni 1375 forlenede den forhen nævnte Alexander de le Ard, Datterjon af Malise Jarl, med Jarledømmet for et Mar, det vil sige indtil næste St. Hansdag ⁴⁾. Denne Alexander, der havde begivet sig over til Norge, som det heder, for at gjøre sig fortjent til Kongens Naade og Belvilje, fik Forleningen paa de Vilkaar, at han af de kongelige Indtægter, der ej hørte til Sagøren, skulde have det Halve, og sende den anden Halvdeel til Bergens Fehirdste, men at han skulde beholde den hele Sagøre nndtagen Tbegngilde og Ubodemaal, hvilke Kongen forholdder sig selv. Heller ikke fik han Jarletitel, men kaldes alene Kongens „velldige Hovedsmand og Gjemmer“ ⁵⁾, formodentlig ogsaa ofte „Hird-

¹⁾ See herom Chron. Reg. Mannix, Udgaven af 1860 S. 31, 184.

²⁾ Sammesteds, S. 189.

³⁾ Isl. Annaler, Udgaven S. 328. Om Tiden, da denne Hylking stede, see nedenfor.

⁴⁾ Dipl. N. II. 1375.

⁵⁾ I Brevet, der er affattet paa Latin, staar der „verum et potentem capita-

stjøre", hvilket vilde sige det samme. Af en Skrivelse til Ordføingerne af samme Dag, hvorved Kongen bekendtgjorde dem dette, idet han udtrykkelig erklærede at have truffet denne Bestemmelse med sin kjære Frænde Sigurd Haftborsens og flere sine gode Mends Raad, erfarer man, at denne Forlening kun var foreløbig, indtil Alexander havde fuldstændigt godtgjort sin Arveret til Jarledømmet, og at det vistnok maa have været Kongens Hensigt, hvis Beviserne vare fyldestgørende, virkelig at udnævne ham til Jarl eller idetmindste at meddele ham Forleningen paa længere Tid. Thi det paalagdes ham til næste St. Hansdag (altsaa i 1376) atter at indfinde sig hos Kongen „for at aflegge ham Beviisning paa, hvad Ret og Skjel han siger sig at have til Herredømmet eller Jarledømmet, samt derhos aflegge fuldstændigt Nede for Kongens Indtægter, som han allerede havde oppebaaret eller herefter kom til at oppebære, og oplyse, hvorledes det har sig med Trätten mellem ham og Biskopen. Imidlertid skulde han kunne affette og indsette Ombudsmænd og forestaa Landet og Almuen paa Kongens Vegne, saaledes som han vilde svare for Gud og gode Mænd. Hvis nogen Ufred hjemsogte Landet, skulde Lagmanden saavel som den hele Almue være ham og hans Ombudsmænd behjælpelige til alt, hvad der kunde gavne Landet og maatte forlange, og fornemmeligen paalagdes det Biskop Viljam saavel som alle de kongelige Mænd at understøtte ham, især hvis udenlandste eller indenlandste Mænd vilde tvinge ham eller hans Ombudsmænd fra sin Ret eller gjøre Landet Skade. Overhoved paalagdes det Alle, Lærde som Læge, at være ham og ingen anden lydige og vilige i alt, hvad de vare Kongedømmet og Jarlen skyldige efter Landsens Ret, saasandt som ingen af dem vilde betragtes som Landraadmand mod Kongen og Norges Krone. Ligeledes tilbødtes Alexander og hans Ombudsmænd at tale Lov og Ret til Enhver, og med Skaansel, hvor det kunde behøves, men ikke at tynge Noget mod Lov og Ret; og udtrykkeligen blev det fremhævet, at Kongen ikke havde overdraget ham Landet paa anden Maade, end som sin „veldige Hovedsmand, Gjemmer, og rette Eyselsmand“ ¹⁾). Naar Kongen i dette Eyselsbrev udtrykkelig bød Ordføingerne ikke at lyde nogen anden end Alexander og at understøtte ham mod Angreb af indenlandste eller udenlandste Mænd, saa kan han vel i Almindelighed have haft de andre Prætendenter for Oje, der som Vætlinger af Malise Jarl gjorde Fordring paa Jarledømmet

neum et custodem", hvilket i det paa Norst affattede Brev til Ordføingerne, som vi strax nedenfor omtale, gjengives med „sem várurum völdugum höfudsmanni, geymara ok réttum sýslumanni“.

¹⁾ Dipl. Norv. II. 438.

eller en Deel deraf, men nærmest har han dog vel tænkt paa **Erngisl Jarl**, der fremdeles bibeholdt Titlen, uagtet han nu havde underkastet sig Kong Albrecht, og saaledes, om han just ikke egentlig havde stillet sig i noget fjendtligt Forhold til Kong Haakon, dog i alle Fald ikke længer kunde betragtes som hans Mand eller Vasall. Erngisls Rettigheder til Jarldømmet synes ogsaa nu ganske at maatte være ophørte, da hans anden Hustru, med hvem han fik det, Annot Malisesdatter, forlængst var død uden Arvinger, og han allerede længe havde været gift med sin tredje Hustru, Ingeborg Magnúsdatter, Enke efter Hr. Benedict Thuresson. Man finder ogsaa, at han efter denne Tid stundom kaldte sig slet og ret Ridder og en enkelt Gang „Baron“; men som oftest bibeholdt han dog Jarlstitlen¹⁾. Af andre Prætendenter, der kunde melde sig, og maaskee allerede havde meldt sig, maa **Henrik af St. Clair** og **Malise Guthormsøn Sperra**, begge to Datter sønner af Malise Jarl, have været de fornemste. Vi ville i det følgende see, at det lykkedes den første at erhverve Jarleverdigheden; hvorfor dette ikke skete strax, vides ikke. Formodentlig maa hans Fætter Alexander, som Søn af Malise Jarls eldste Datter, have været anset for bedst berettiget; han arvede ogsaa, heder det, Hovedgaarden, der tilhørte Jarledømmet Katanes, og skal endog have faaet Titel af Jarl derover, men solgte saavel Gaarden som Titlen til Kong Robert Stuart i Skotland; han skal ligeledes som Arvedeel efter sin Moder have faaet Besiddelser paa Orknøerne. At han i Egenkab af kongelig Hovedsmand eller Hirdstjore tog Derne og Slottet i Kirkevaag i Besiddelse, kan man ikke tvivle paa — der fortælles udtrykkeligt, at han „gererede sig som Eysfelmand og Hovding over Orknøerne“²⁾, — men om han efter Bestemmelsen kom tilbage til Norge med sine Beviisligheder i 1376, er et stort Spørgsmaal. Der nævnes ikke et Ord derom i Annaler eller Breve, og maa man derfor helst slutte, at han efter vel at være kommen til Derne, har søgt at gjøre sig uafhængig, eller idetmindste ladet haant om at opfylde sin Forpligtelse, og at dette har været Hovedårsagen, hvorfor han ej alene ikke fik Jarleverdigheden, hvad der dog aabenbart har været den oprindelige Bestemmelse, men endog efter fire Mars Forløb maatte give Slip paa Hoveds-

¹⁾ At opregne alle de Gange, Erngisl Euneesen kalder sig og kaldes Jarl indtil sin Død i 1392, vilde være for vidtloftigt. I *Diarium Vazstenense* (Scr. r. Sv. I. S. 107), hvor hans Død, 26de Decbr. 1392, omtales, kaldes han „Jærl, et comes Orcadensis“. I sit sidste Testament af 19de Jan. 1392 kalder han sig dog selv kun „Ridder“ (miles). I sine tidligere Gavebreve af 23de April 1378 og 23de Jan. 1379 kalder han sig „Jarl“. Derimod kaldes han „Baron“ i et Brev af 20de Octbr. 1377, og selv kalder han sig slet og ret „Ridder“ i et Brev formodentlig af 1382.

²⁾ See *Symbolæ ad hist. ant. Norvegiæ*, S. 24. 25.

mands-Embedet, hvortil han efter det første Mars Forlob ikke mere vilde have nogen Ret, naar denne ej var bleven udtryffeligt fornyet.

Fra Island begav Hirdstjoren Andres Sveinsøn og Lagmanden, forhen Hirdstjore, Thorstein Gjulfsson, sig over til Norge i 1375, upaatviveligt enten isølge Indkaldelse af Kongen, eller ved Efterretningen om Kong Magnus's Død, for saa snart som muligt at søge Befræftelse i sine Embeder. Denne fik de ogsaa; de vendte i 1376 begge to tilbage til Island, Andres som Hirdstjore over hele Landet, og Thorstein som Lagmand over Nordlandet og Vestlandet. Det er vistnok upaatviveligt disse to Mend, hvilke Kongen overdrog at tage den foromtalte Trofskabs-Eed af Islendingerne; men da de ikke kom ud til Den førend i October 1376, kunde det ej stee førend paa følgende Mars Althing, og siden sysefvæis, som det ovenfor er nævnt ¹⁾). Dog vedblev ogsaa Andres Gisslesøn af Mark, der 1358 og 1366—67 var Hirdstjore, fremdeles at kaldes „Kongens Ombudsmand“: han kaldes netop saaledes i et Brev, som Kongen udgav i April 1375, og havde da bragt endeel Gods tilhørende Kongen, maastee Skatten, fra Island; men paa Tilbagereisen til Island omkom han paa Skibet „Sunnivesjuden“, der gik til Grunde ²⁾).

Hvorledes det forholdtes med den sydsørlige Deel af Landet, Baagahuus med Elvesspæl, der maastee var pantsat til Hanseaterne, vides ikke med Visshed. Først langt senere hen i Tiden erfare vi at Baagahuus med Tiliggende, altsaa netop Elvesspæl, var Dronning Margretes Morgengave ³⁾. Men da dette Landskab paa den Tid, da hun egtede Haakon, nemlig i 1363, endnu tilhørte Dronning Blanche som Morgengave eller rettere som Equivalent for hendes tidligere Morgengave, kan det ikke da have været givet til Margrete, men i det højeste kun være lovet hende. Imidlertid have vi seet, at det allerede lidt før Blancches Død i et Par Mars Tid var overladt til Kong Baldemar eller dennes Ombudsmand

¹⁾ De isl. Annaler, l. c. Herved er forevrigt at bemærke, at Flats-Annalerne lade Andres og Thorstein komme ud til Island i 1375 og Trofskabseden blive aflagt 1376, hvilket vissefelig synes at være rimeligere, end at begge Dele skulde rykkes et Aar frem, især da det jo udtryffeligt siges, at de ankom til Island lidt før Vinterdag, hvilket netop var rimeligt, naar de vendte tilbage fra Norge efter allerede tidligere paa Sommeren at være dragne hjemme fra. Thi at det baade laa i deres egen og Kongens Interesse, at de saasnart som muligt ventte tilbage til Island og ikke laa et heelt Aar uvirksomme i Norge, er aabenbart. Men Jon Sigurdsson seer dog i „Saga til Sögu Islands“ II. l. S. 71 at antage 1376 og 1377 for de rette Aar, og under den forskjellige Forvirring, hvori Udgiven af Annalerne har bragt Tidregningen, maa man rette sig eiter hans, den i disse Materier mest kyndiges Autoritet, indtil en ny kritisk Gjennemgaaelse af de forskjellige Amaalhaandskrifter har fundet Sted.

²⁾ Dipl. N. II. 435. Isl. Ann. S. 325. Sunnivesjuden havde i 1373 gjort to Reiser frem og tilbage mellem Norge og Island.

³⁾ See Euhm XIV. S. 237.

Hertug Erik af Saren, der igjen lod det bestyre af Tydskeren Gottskalk Skarpenberg. Dette stod, som det ogsaa tidligere af os er paapeget, upaatvibelig i Forbindelse med den Overdragelse af Skaane m. m. til Margrete som Morgengave, hvilken af en enkelt Forfatter omtales; men da vi nu see, at Bardbergs Overdragelse til Kong Valdemar var Betingelsen for Baagabuus's Tilbageleverelse til Kong Magnus (eller Haakon under Faderens Fangenskab), med andre Ord at Baagabuus stilledes som midlertidigt Pant for Bardbergs Afstaaelse, og dette virkelig i 1366 blev overladt til Kong Valdemar¹⁾, medens Baagabuus atter fik en af Kong Haakons Mend til Befalingsmand, ligger den Slutning nær, at der allerede i 1363, kort før Kong Magnus ophørte at kalde sig „Skaanes Konge“, blev sluttet en Overenskomst om, at Baagabuus med Elveshysfel, eller maaskee endog alle de Landskaber, der tidligere havde udgjort Dronning Blanches Morgengave i Norge, nu skulde tilfalde Margrete som Morgengave istedetfor Skaane og Halland m. m., og at dette egentligen har været den Tractat om Skaanes godvillige Afstaaelse til Kong Valdemar, hvorover der af Kong Magnus's Fjender i Sverige siden blev gjort saa store Ophævelser. Under denne Forudsætning, som vel er den rette, at Baagabuus med Elveshysfel nu betragtedes som egentlig tilhørende Dronning Margrete, bestyrede det formodentlig i hendes Navn af forskellige Hovedsmænd, indtil Kong Magnus var kommen paa fri Fod, og det — maaskee — overlodes i Pant til Hanseaterne, hvorved der da rigtignok maa have været stillet Margrete nogen anden Sikkerhed, hvad det nu kan have været. Om det stod i nogen Forbindelse hermed, at Dronning Margrete idetmindste kort Tid efter var i Besiddelse af Elfsborgs Slot (hvortil og den gotiske Deel af Hisingen hørte), eller hun arvede det efter sin Fader, og denne havde haft det i sin Besiddelse lige siden 1366, er af Mangel paa tilstrækkelige Oplysninger nu umuligt at afgjøre. Derimod maa det ansees for temmelig vist, at Baagabuus under alle Omstændigheder blev tilbagegivet efter ikke saa lang Tids Forløb. Men den danske Kong Valdemars Ord, som indtraf allerede paa denne Tid, gav Tingene en aldeles ny og til de sildigste Aarhundreder virkende Vending.

5. Danske og svenske Tilstande. Kong Valdemar Christoffersens Død. Junker Olaf, Kong Haakons Søn, velges til Danmarks Konge.

Kong Valdemar var, som det forhen er omtalt, kommen tilbage til Danmark efter sin lange Fraværelse i Slutningen af 1371 eller den første

¹⁾ Hvad der herom i det Foregaaende er nævnt, kan suppleres dermed, at Kong Valdemar af de „Ældste Danske Rigsregistraturer“ I. S. 156 sees i 1366 at have været i Nordrehalland (navnlige paa Kongeballe) og da formodentlig har taget det i Besiddelse.

Halvdeel af 1372 og tilbragte de saa Nar, han derefter levede, fornemmelig med Bestræbelser for fremdeles at indløse og sammensanke til Kronen de mange Herøder og Slotte, som endnu befandt sig i forskjellige Pantbaveres Hænder. I Særdeleshed synes Gjenforeningen af Sønderjylland med Riget at have ligget ham paa Hjertet, hvortil der nu ogsaa var saa meget bedre Udsigt, som den sidste Hertug af Nibels Stamme, Henrik Baldemarsson, ingen Børn havde. Det lykkedes Kongen enkeltviis at saa flere af de sonderjydske Slotte med tilliggende Hereder i sin Besiddelse, som Haderslev, Nabenraa, Lille Tønder, samt Slottene paa Als. Ogsaa Eslöv og Gottorp søgte han at indløse fra de holstenske Grever, der havde haft dem i sin Besiddelse lige fra Grev Gerhard's Dage, men de negtede reentud at give dem tilbage, uagtet Baldemar tilbød dem Pantefummen: det var dem nemlig altfor magtpaaliggende selv at have et Fodfeste i Hertugdømmet, som de gjorde Fordring paa, deels paa Grund af sit Slegtflab med Hertug Henrik, deels i Kraft af Forliget i Nibe 1330¹⁾. Denne deres Fordring, som de ikke lagde Dølgemaal paa, var de Danske intet mindre end bebagelig: de mindedes noksom, hvad ondt de allerede havde udstaaet under Tydskernes Velde. Herom brød imidlertid Greverne, det vil da egentlig sige „den jernfaste“ Grev Henrik, sig ikke syndeligt; han stode paa sin Magt og Krigsduelighed saavel som paa sine Forbindelser i Tydskland. Fornemmelig laa det i Forholdenes Natur, at de maatte have Interesser fælles med Mecklenburgerne, med hvilke de desuden vare nøje forbundne ved Svogerskab. Efter Hertug Henriks Død, der synes at være indtruffen i Midten af 1375²⁾, skal det endog allerede være kommet til Fjendtligheder mellem Kong Baldemar og Greverne. Der synes ej at kunne være nogen Tvivl om, hvorvel det ingensteds tydeligt er udtalt, at denne aabenbare fjendtlige Holdning, som Holsterne antog ligeoverfor Kong Baldemar, og som tegnede sig til at kunne blive en Kamp indtil det Yderste, ogsaa maatte bidrage til at svelle Venkabet mellem ham og Mecklenburgerne og bringe ham til at virke hvad han kunde for at skaffe sin Datter Margretes og hendes Søn's Fordringer Medhold hos Magthaverne i Riget. I alle Fald maatte Omstændighederne af sig selv føre det med sig, at det antitydske eller patriotiske Parti i Danmark nu var uvenligt fundet imod Mecklenburgerne, hvis Vits Erhvervelse af Danmarks Trone først og fremst vilde medføre Befæstelsen af det holstenske Herredømme i Jylland og saaledes blive eensbetydende med Rigets fuldkomne Underkastelse under det tydske Mag.

¹⁾ Scr. R. Dan. VII. S. 400—402. Suhm, XIII. 745, 771.

²⁾ Han levede endnu den 7de Juli, men var død før 25de September, see Suhm, XIII. 747.

Hvad Dronning Margrete og hendes Mand Kong Haakon i denne Tid selv have virket for at befordre Sønnes Dlafz Interesser i Danmark, findes heller ikke nogensteds omtalt, uagtet det dog er utænkeligt, at en Kvinde med saamegen Statsklogskab og Handlekraft, som Margrete, ikke allerede nu skulde have sat alle mulige Kræfter i Bevægelse for at bringe Sønnes paa hendes Faders Trone. Der omtales ingensteds, hvor Margrete opholdt sig i Maret 1375; men intet synes rimeligere, end at hun selv har været nede hos Faderen for baade at paavirke ham og skaffe Sønnes og sig et Parti blandt Rigets Statsmend. Endog uden Hensyn til de politiske Forhold synes det i sin Orden, at hun, efter Faderens lange Fraværelse, idetmindste een Gang endnu afslagde ham et Besøg og forestillede ham hans spæde Datter søn. Det er navnlig høist sandsynligt, at Margrete kan have været nede i Danmark om Høsten 1374 og henimod Julen, medens hendes Mand og Svigerfader var paa Bestkanten, og den sidste afgik ved Orden. Under 14de Marts 1375 udgav nemlig Pave Gregorius en Skrivelse, hvorved han paa Kong Haakons og Dronning Margretes Ansøgning overdrog den roeskildske Klerk Magnus Peters søn, der stod i deres Tjeneste, et Canonicat i Roeskilde¹⁾. Vi have seet, at da Kongeparret ved en tidligere Lejlighed søgte Pavestolen om Begunstigelser for flere geistlige og verdslige Herrer i Danmark, var det netop under et Ophold i dette Rige, og det er derfor ingen dristig Slutning, at de, idetmindste een af dem, ogsaa nu have opholdt sig der, da de affendte Ansøgningen, hvilket maa være skeet seenhøstes 1374. Det er ikke i nogen Maade usandsynligt, at Kong Haakon selv, da han om Høsten vendte tilbage fra Bergen, eller strax efter Tilbagekomsten til Ostlandet, har gjort en Reise til Danmark med sin Dronning for at aflegge Svigerfaderen et Besøg og for ellers at virke hvad han kunde til Husfruens og Sønnens Bedste.

Hansfædterne, paa hvis Samtykke det maatte komme Prætendenten til Danmarks Krone saa meget an, synes ikke at have været Margretes og Dlafz Fordringer ugunstige. Hertil bidrog flere Omstændigheder. For det første var det dem nu virkelig om at gjøre at bringe Underhandlingerne med Norge til Ende og faa sine Privilegier i dette Land bekræftede, og derfor laa det i deres Interesse at vise sig venlige mod det norske Kongehuus, med hvem de desuden stod i Penge-Underhandlinger. For det andet stod Danmarks mægtigste Mand næst Kongen, Drottseten Hr. Henning Putbusch, der i Kongens Fravær havde været Danmarks Hovedsmand, i den næjeste Forbindelse med Stæderne, saasom han endog, lige fra Fredsslutningen af, ifølge en udtrykkelig med Stæderne affluttet Overenskomst, paa deres Vegne havde overtaget Be-

¹⁾ Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. 23 (ann. 5.) fol. 38.

falingen over og Forſvaret af de fire Slotte i Skaane, der ifølge Tractaten ſkulde overlades Stæderne paa femten Aar, mod Fjerdedelen af de $\frac{2}{3}$ Dele af Tolden og Indkomſterne, der ſkulde tilfalde Stæderne. Dette Hverv kunde han ikke have overtaget, hvis der ikke nu havde været den bedste Forſtaaelse mellem Kong Baldemar, hvis tro Mand han var, og Stæderne ¹⁾. Og da vi nu i det følgende ville ſee Hr. Henning afgjort paa Margretes og Olafs Side, synes det heraf at maatte følge, at ogsaa Stæderne allerede nu vare dem gunſtigt ſtemte. Paa Hansedagen i Lübeck ved Midſommertid 1375 lod Baldemar endog allerede fremsætte en Anmodning om at maatte ſaa diſſe Slotte, ſom han kaldte ſin fedrene Arv, tilbage, og vel troede Stæderne at maatte afſlaa ham dette, men de foreſlog ham dog en nærmere Dagthingning derom, og anmodede fremdeles Hr. Henning om at foreſtaa Slottene ²⁾. Paa ſamme Møde lod Kong Haakon ved ſin Notarius, Decanen Gottſkalk, atter Klager fremsætte over de tydſke Kjøbmænds Uſtyrlighed i Norge, og Stæderne ſvarede paa den allerhøfligſte Maade, tilkjendegivende, at de gjerne vilde holde en Dagthingning med ham næſte Mars 1ſte Mai, eller før Pints, og bad ham imidlertid at tage naadigt mod Kjøbmændene og deres Tjenere, idet de ej tvivlede paa hans Godhed, og at han gjerne vilde lade Alt blive ordnet til det Bedſte, hvorimod de ogsaa vilde viſe ſig velvillige mod ham. Med Mecklenburgerne i Sverige derimod og deres Tilhængere var han fremdeles paa en fjendtlig Fod. Foruden de Klager, han tidligere havde fremsat over, at enkelte af de tydſke Kjøbmænd kom hans Venner til Hjælp, klagede han nu ogsaa over, at da tre Skibe ſidſtforløbne Høſt ³⁾ vare komne fra Stockholm til Marstrand, ladede med hans Venners Gods og Varer, og hans Folk vilde lægge Beflag paa Godſet, hindrede de tilſtedeværende tydſke Kjøbmænd dem deri; han kunde vel, yttrede han, ſelv have taget Hevn over dette, men havde undladt det, i Haab om at Stædernes egen Anſtændighedsfølelſe vilde tilſige dem at gjøre, hvad Ret var. Med Henſyn til dette, og mere lignende, ønskede Kongen at vide, om Stæderne, iſær Lübeck, vilde ſtaffe ham hans Ret, eller om han ſelv ſkulde tage ſig til Mætte. Hvad de Privilegier angaar, ſom Stæderne ønskede fornyede, yttrede Kongen, at han, lige ſiden han tiltraadte Regjeringen, endnu aldrig havde ſeet de af ſine Formænd derom til Stæderne givne beſeglede Breve, og ſjævend han kunde indlade

¹⁾ Euhm, XIII. 685, 693.

²⁾ Sammeſteds, S. 737, 738.

³⁾ Originalen har her „autumno proxime transacto“, hvilket ikke kan betegne andet end Høſten 1374; alſaa ſvedes der da Fjendtligheder.

sig paa at bekræfte alle de Rettigheder, som Kjøbmændene i Kraft af dem tilegnede sig, maatte han vide, om de virkelig stod der; det var saaledes hans Anmodning, at man maatte tillade hans Sendebud og Klerk Gottskalk at affskrive dem og lade Afskrifterne bekræfte af Biskopen i Lübeck og andre gode Mænd. Man skulde næsten formode, at Kongen og hans Raadsherrer havde haft Mistanke til Stæderne om, at de havde forfalsket de eldre Privilegiebreve; og mistænkeligt synes det virkelig, at Stædernes Raadmænd selv aabenbart gjorde Banskeligheder ved at fremlegge endog kun verificerede Copier af dem. Men paa den anden Side er det ogsaa besynderligt, at man ikke ved det norske Cancelli skulde have Copibøger, hvor de samme Breve stode indførte. Maa skee var det dog netop Afrigelsen mellem de foregivne Privilegier og de indførte Copier, som gjorde Kongen og Raadet mistænkelige. Angaaende dette saavel som alt det øvrige ønskede Kongen en ny Samtale med Gesandter fra Stæderne, hvilke han derfor bad, at man maatte stikke ham, men forsynede med en fuldkommen Fuldmagt, saa at de kunde afslutte alt; og han bad, at man vilde lade ham vide, naar og hvor disse Sendebud kunde møde ham. Herpaa svarede samtlige Stæders Deputerede ved et Brev, dateret fra Lübeck den 24de Juni, at de vare villige til at holde et Møde med ham paa et bekvemt Sted næste Mars Valdborgsmesse eller 1ste Mai, og at de gjerne ønskede det sluttet for Pintsen (1ste Juni); om alt dette vilde Gottskalk kunne give ham nærmere Besteed. Imidlertid bad de ham om, at han vilde med Naade modtage Kjøbmændene og deres Tjenere og lade alt bero til det Bedste, hvorimod de ogsaa i alle deres Besiddelser vilde vise sig velvillige mod ham¹⁾. Det er heraf temmelig umiskjendeligt, at man nu fra begge Sider for Alvor nærmede sig hinanden venstabeligt og søgte at bringe et endeligt Forlig istand, hvilket derfor ogsaa lykkedes, som vi snart ville faa at see.

De nysansførte Klagemaal i Kong Haakons Brev til Stæderne vise, at der enten allerede var udbrudt Fjendtligheder ved det mecklenburgske Parti i Sverige, eller at der idetmindste øvedes saadanne gjensidige Ubehageligheder med Opbringelse eller Beslagleggelse af Gods, Paagribelse af Personer o. s. v., som omsider maatte medføre en aabenbar Krig. Kong Albrechts Stilling i Sverige var intet mindre end misundelsesverdige, og der vare alle Udgifter til, at det gamle Dynasti atter vilde kunne vinde den svenske Krone tilbage, endog uden synderlig Medvirkning af andre, ved kun at lade Tingene der skytte sig selv. Thi Kong Magnus's Fordrivelse og Mecklenburgernes Indkaldelse havde aldrig været det egentlige Folks Sag, men var kun udgaaet fra et megtigt og selvraadigt

¹⁾ Suhm, XIII. S. 738—741.

Kristokrat-Parti, tildeels endog mod Folkets Onske, som den hele Tid synes at have haft mest tilovers for „den ærlige og gode Herre“, Kong Albrecht. Alene ved at støtte sig til dette Kristokrat-Parti kunde Kong Albrecht vente at holde sig paa Tronen, og naar det først vendte ham Nyggen, vilde det snart være ude med hans Kongedømme. Hans kloge Fader, Hertug Albrecht, havde vistnok efterhaanden søgt at gjøre sig og Sønnen uafhængige af Stormendene ved at tilbende sig som Pant eller Ejendom saa mange faste Slotte og Besiddelser inden Sverige som muligt, og betro dem i mecklenburgske Herrer's Hænder, paa hvis Troskab de naturligtviis kunde lide. Men han havde heri aabenbart gaaet altfor raakt frem, og overhoved var det hans, som de øvrige tydske Herrer's, navnlig de holsteniske Grever's, Fejl, at de stode for meget paa sin Krigsmagt og Besiddelsen af faste Slotte, uden at tage Folkets Stemning med i Beregningen. Forbittrelsen over Tydskernes Velde i Sverige havde især været Marsag i Opstanden 1371, og selv de svenske Stormend, som da stod paa Albrecht's Side, havde dog for saa vidt gjort fælles Sag med Insurgenterne, som de, medens Kong Haakon fra sin Lejr paa Norrmalm truede Stockholm med Belejring, afgang den raad- og hjælpeløse Kong Albrecht en Overeenskomst, hvorved denne maatte overlade alle sine Slotte og næsten al sin kongelige Magt til Raadet — det vil sige Stormendenes fornemste Ledere. Derved var allerede Spiren lagt til et virkelig Uvenskab mellem ham og Stormendene, følgelig til hans Undergang. Det laa i Sagens Natur, at en Overeenskomst som denne, afgang Kongen i Farens Djeblik, og som berøvede ham det meste af hans Magt og en stor Deel af hans Indtægter, ej kunde betragtes af ham og hans Tilhængere uden med Uergjælselse, og at der ikke fra deres Side kunde være Tale om nogen samvittighedsfuld Overholdelse deraf. Den vilde saaledes ingenlunde være skikket til at forebygge nye Stridigheder, om den end havde været langt mere bestemt affattet, end den i Virkeligheden var. Den Bestemmelse, at Slottene skulde overlades til Raadet, for at man saaledes kunde blive fri for de tydske Slotsberrer, blev ikke ordentligt overholdt. Hertug Albrecht sad endnu inde med alle sine Pante Lehn, uagtet Kongen skulde have seet til at indløse dem, for at overgive dem til Raadet. Det var udtrykkelig bestemt, at Viborgs, Tavastehus og Borgholms Slotte skulde overgives til Bo Jonsson paa Raadets Vegne, men endnu i 1375 indehaves det sidste af en mecklenburgsk Hovding paa Hertugens Vegne, og der var ikke Tale om at overlevere det, førend Bo Jonsson betalte Pantefummen ¹⁾). Nu er det vel saa, at Kongen formodentlig manglede Penge til at udløse sin

¹⁾ Etyffe, Bidrag No. 56, S. 153.

Fader og de øvrige Under-Panthavere og saaledes for en stor Deel endog med sin bedste Vilje ikke kunde opfylde sit givne Tilsagn — thi om uden Videre at tage et bortpantet Slot fra Indehaveren kunde der i de Tider blot være Tale, naar man laa i aabenbar Krig med ham; — men der er heller ingen Grund til at tro, at han eller Faderen gjorde sig nogen særdeles Umage for at skaffe Penge til Beje, thi det laa altfor meget i deres Interesse at have Slottene besatte med Tydskere, til at de skulde fremstynde den Tid, da de maatte give Slip paa dem. Det synes endog næsten, som om Albrecht ikke følte sig tryk, uden han var omgivet af Tydskere, og mere end een Gang sendtes tydske Krigsmænd af Hertugen over til Sverige for at gaa i Kong Albrechts Tjeneste¹⁾.

Saaledes vare de Klager, som havde været fremførte over de tydske Hovdingers Haardhed og Anmasselser, ikke afhjulpne, og Tilstanden forsaavidt endog verre end før, som den Magt, de svenske Stormænd havde tiltrøstet sig paa Kronens Bekostning, ogsaa løste dem fra alle Hensyn. Plyndring, Privatfejder, Voldgjestning og alle Anarchiets Under hørte nu til Dagens Orden. Det gik saa vidt, at endog Biskop Gottskalk paa en Reise blev overfaldt og drebt af Ridderen Hr. Matthias Gottstavson med Følge, og Gods ranet fra hans Tjenere (3 Febr. 1374), uden at der fra den verdslige Magts Side skete noget Skridt til at lade ham undgjelde derfor; tværtimod var dette Tegnet for flere af de nærmeste tydske og svenske Hovedsmænd til at sette sig i Besiddelse af den drebte Biskops Løsøre og Biskopsstolens Gods og Indtægter. Først imod Slutningen af 1376 stillede Hr. Matthias Biskop Gottskalks Efterfølger, Mikolas, noget Jordegods til Pant for en Pengesum, der skulde anvendes til Oprettelse af en Præbende i Domkirken for Gottskalks Sjæl, og ikke førend i 1370 blev Sagen fuldstændigt bilagt. Imod Høsten 1374, da Kong Albrecht atter kom over fra Mecklenburg til Sverige, var Spendingen mellem Kongen og de svenske Stormænd meget betænkelig. Det lader til, at han, for at skaffe Penge til Beje, enten havde paalagt eller vilde paalegge alt Gods i Riget, endog Pantelehnene, en Skat eller Udredsel, og dette kunde ikke andet end vække Forbittrelse hos Stormændene, der netop fordrede Skattefrihed og havde gjort Opstand mod Kong Magnus, just fordi han vilde indskrænke den. Fornemmelig synes den nysnævnte **Bo Jonsøn**, som vi allerede i det foregaaende have haft Anledning til at omtale, og som nu var den megtigste og rigeste af alle de svenske Stormænd, at have staaet paa en spendt Fod med Kon-

¹⁾ Herom, saavel som det nærmest følgende, jevnfør den fortrinlige Fremstilling i Stuyffe's „Bidrag“, S. LXII.—LXVI, hvilken jeg i det væsentligste har fulgt.

gen. Denne Bo Jonsen, en Mand af fornem Værd, og som formodentlig allerede ved Arv havde erhvervet store Rigdomme, havde i sin Tid været en af Kong Albrechts ivrigste Tilhængere, blev i 1367 Hovedsmand paa Stockholms Slot, var eller blev ogsaa Hereds høvding over Dalarne, og udnævntes i 1369 til kongelig General-Embedsmand samt Lagmand i Östergötland ¹⁾. Sin Magt og Indflydelse anvendte han til uafsladeligt, og ofte ved lidet rosverdige Midler, at forøge sine Rigdomme og Besiddelser ²⁾. Ved Forliiget i Gedsviken nævnes han udtrykkelig som indehavende flere Lande og Stæder paa Kongens Begne. Ved Överenskomsten med Kong Albrecht i 1371 blev han naturligtviis en af de tolv Raadsmedlemmer, og uagtet han kun nævnes langt ude i Rækken, da han ej var, heller ikke nogensinde blev Ridder, er det dog aabenbart, at han betragtedes som Raadets første Medlem, thi det bestemtes særskilt, at han paa Raadets Begne skulde modtage Slottene Viborg, Tavastehus og Borgholm ³⁾. Om Sommeren og Høsten 1374 opholdt han sig i Finland for at underhandle om en ny Fred eller Stilstand med Russerne, da den forrige snart var udloben ⁴⁾; og hvor uvenligt Forholdet da maa have været mellem ham og Kongen samt Hertugen, der imidlertid var ankommen til Sverige, sees bedst deraf, at han fandt det nødvendigt at lade dem udstede et Lejdebrev for ham og hans Venner samt Tjenere, at komme til dem til Stockholm eller andensteds, og dagtbinge med dem ⁵⁾. Den følgende Sommer fandt vel ved Hertugens Bestræbelser et Slags Megling Sted, men saaledes, at den snarere havde Udseende af en Stilstand mellem de Svenske og Tydske som to krigsførende Magter, end af en venstabelig Överenskomst mellem Konge og Undersaat-

¹⁾ Styffe, Bidrag, S. LXXIII. og LXXIV., jofr. Lagerbring, III. S. 663—666.

²⁾ Som særdeles betegnende for hans Hensynsløshed, naar det gjaldt Gods og Penge, kan anføres, hvad et Brev i det sv. Rigsarchiv viser, at han, da hans første Hustru Margrete, Datter af Peter Perse, døde i Kalmar 1360 i Varsfjeng, lod han hendes Liig aabne for at bevise, at Barnet havde levet længere end hende, og saaledes at komme i Besiddelse af Arven efter hende; siden laa han hened fire Aar i Strid derom med hendes Fader og Elegninger. Jfr. Styffe, I. c.

³⁾ See Hadorph, Rikskr. II. S. 35—38.

⁴⁾ See herom Bo Jonsens Brev til Erkebiskopen fra Nabo af 9de Mai 1334 hvorved han yttre, at han derfra skulde drage til Nabo for at underhandle med Russerne, Troil, Skrifter och Handling, till Upplysning af Sv. Kyrko- och Reform. Historie II. 351. 352. IV. Jfr. Styffe, I. c. S. LXIV., Not. 2.

⁵⁾ Styffe, Bidrag, No. 55, S. 150. I dette Brev sees der først at have staaet et Forbehold om Beskæftning af Bo Jonsens og hans Tjeneres Panter og Gods, „som af andre Panter og Gods i Riget“, men som man har maattet overstrøge, naturligtviis fordi han ej vilde finde sig deri.

ter. En heel Deel saavel svenske som tydske Høvedsmænd, Riddere og Svener, forsamledes og vedtog for tre Aar en almindelig Landefred, hvorved alle private Fejder, Voldgjestning o. s. v. forbedes, og alle Rigets Indbyggere, svenske som tydske, tilholdtes at besørge den¹⁾. Ligeledes maatte Kongen med sin Faders Samtykke udstede en Betræftelse paa saavel det geistlige som det verdslige „Frelses“ Privilegier, hvorved det udtrykkeligt forbedes hans egne og Hertugens Fogder at behyrde Frelsemændene og deres Landbønder med Paaleg. Bo Jonsøn blev Rigets Drottsfete og fik derved den øverste Dommermyndighed i sine Hænder. Ogsaa udnævntes der en Marsk, nemlig Steen Benedictsøn, en Stiffen af Erngist Jarl, hvilket viser, at Erik Ketilsøn, som egentlig skulde indehave denne Verdighed, ikke længer ansaaes verdig for at belyde den, eller vel endog nu betragtedes som Fjende. Hertugen maatte nu gjøre Alvor af at afstaa til Kongen eller vel rettere til Bo Jonsøn endeel af sine Pantelehn, og overhoved synes hans Indflydelse i Riget at være bleven ringere, uden at hans Søns Stilling derved blev stort bedre²⁾.

Strax efter hans Tilbagekomst til Mecklenburg afgik Kong Baldemar ved Døden, den 24de October 1375³⁾. Nu gjaldt det altsaa, hvo der skulde blive den lykkelige og vinde Danmarks Krone, Hertug Albrechts Sønesøn Albrecht, eller Kong Haakons Søn Olaf. Som Sagerne nu stod, var det næsten at forudsæe, at Afgjørelsen af dette Spøvsmaal ogsaa i Tidens Løb vilde bestemme Sveriges Skjæbne, om det skulde forblive under det mecklenburgske Dynasti, eller vende tilbage til det folkungske, thi det af disse tvende, som beherstede Danmark, vilde derved faa en afgjort Overbægt over det andet. Udfigterne var forsaavidt gunstige for Hertugen, som han havde faaet Kong Baldemars Tilfagn i 1371 og Keiser Karls Betræftelse derpaa, og denne just i den samme Tid var ankommen til Lübeck og strax efter begav sig til Wismar, hvorfra han saaledes desto eftertrykkeligere maatte kunne staa ham bi. Der-

¹⁾ Hadorph, Bjerks-Retten, S. 27.

²⁾ Styffe, l. c. No. 63, 64 (S. 161, 163), jfr. S. LXVI.

³⁾ Kong Baldemars Død indtraf efter de fleste og bedste Annaler paa den 24de eller 25de Octbr; Dagen betegnes deels som „Dagen efter St. Severinsdag eller Dagen før Grisvini, eller endelig selve Grisvins Festdag; Severins Dag var 23de og Grisvini (og Grisvintant) den 25de; Scr. r. D. l. 41. 192. VI. 533. Men besynderligt er det, at Detmar (S. 303) nævner St. Maurits Dag, den 22de Septbr., og siger, at han døde paa Seborg, da de danske Annaler ellers ere enige om at lade ham dø paa Gurve eller Gurre. Dette kan ikke være andet end en Fejtagelse, hvis ikke hans Omgivelser (og maaskee Margrete selv) reentud have skjult hans Død indtil 24de Oktober.

hos havde Albrecht et megtigt Parti for sig blandt Danmarks Stormænd. Men Hertugens sedvanlige Statsklogskab synes her at have forladt ham. Han forbastede sig ved allerede strax at lade den unge Albrecht antage Titlen „Konge i Danmark“ og det danske Rigsvaaben, som om han dertil var arveberettiget¹⁾: en Paastand, som de danske Herrer, der holdt saa skinsygt paa sin Valgret, ikke kunde andet end forarges over. Derhos fik han Keiser Karl til at tilskrive det danske Rigsraad et Unbefalingsbrev for den unge Albrecht, hvilket, foruden at Keiseren derved tiltog sig en Mondighed, der ej tilkom ham, maatte være de Danske saa meget mere ubehageligt, som han saa Dage forud endog havde anmasset sig Overherredømmet over Sønderjylland ved at give de hollstenske Grever Stadfestelsesbrev paa en Told, de havde paalagt i Gottorp, idet han udtrykkelig erklærede det slesvigskke Biskopsdømme for et Lehn af det tydske Rige²⁾. Men imidlertid havde Dronning Margrete strax begivet sig til Danmark med sin femaarige Søn, om hun ikke — hvad der efter det ovenfor paapegede maa ansees for det sandsynligste — var der allerede før Faderens Død, — og havde, som man seer, med den største Klogskab benyttet Tiden til i Stilhed at skaffe sig og sin Søn et Parti. Det er vist, at hun allerede den 10de November var i Kalundborg³⁾. Hendes Mand Kong Haakon lod heller ikke længe vente efter sig, thi han var der allerede i de første Dage af December, og det lader til, at han alene har tøvet saa længe med Afreisen, indtil han fik skrabet sammen de nødvendige Penge⁴⁾. Margretes Bestræbelser for at skaffe sig Tilhængere kunne skjønnes deraf, at hun i Slagelse den 7de December overlod Biskopen af Noeskilde Nebbe Slot paa Sjælland med Tiliggende for hendes Faders Sjæl, i Erstatning fordi han havde haft Kjøbenhavn saa længe i sin Besiddelse m. m.; ligesaa pantsatte hun ham og hans Kirke flere Hereder og de tre kongelige Parter af Noeskilde Stad med Told, Vasaller, Bønder o. s. v. for 3000 Mk. Sølv. I Brevet herom, hvormed tillige et ligelydende udstedtes, beseglet af hendes

1) Euhm, XIV. S. 1.

2) Schl. Holst. Lauenb. Urkunden II. S. 309. No. 239. Brevet er dat. Wismar, 31te October.

3) Danske Magazin, IV. S. 291.

4) Den 13de Novbr. var Kongen endnu i Tunsberg og udstedte da Doltterling til Fehirden i Bergen, Erlend Phillipsøn og Jon Hallvardssøn for de 15 Pund Sterling, som de havde udbetalt til hans Klerk Provst Henrik Henriksøn (D. N. II. 441). Den 7de havde Provsten, ligeledes i Tunsberg, quittet for samme Sum, der her benevnes 100 Skill Grevt (2: 100 Sous gros Tournois, hvoraf enhver = 3 Sch. St; altsaa 300 = 15 £. St.) Sammensteds 440. Formodentlig er mange saadanne Smaasummer indbetalte.

Mand og Sønnen, samt de fornemste danske Raadsherrer, kaldes denne endnu kun slet og ret „Junker Olaf“, og hun selv kalder sig Norges og Sveriges Dronning samt Datter og Arving af Kong Waldemar¹⁾. Herved antydes vel egentlig kun, at hun var Arving til hans private Efterladenskaber og ingen Arveret havde til Riget, hvilket vilde have været betegnet ved Ordene „Danmarks Riges Arving“, men det var dog allerede en Disposition over Rigets Lehn, der alene tilkom den regjerende Konge, som her var steet, og de fornemste Raadsherrer, der vare med at besegle Brevene, maa saaledes allerede have været enige om at ville velge Olaf til Konge²⁾. En yderligere Erkjendelse af hendes Ret til at forsøge over Kronens Lehn var det og, at hun den 14de December fik sig overladt Holbæk Slot og By med Tilbehør uden Vederlag af de daværende Besiddere, og at hun saa Dage derefter pantsatte det for 400 Mkr. brendt til Drottseten Hr. Henning Putbusch, der her, ligesaavel som hine Slottes forrige Besiddere, allerede kaldte hende „Dronning i Norge, Sverige og Danmark“³⁾. Herved havde Hr. Henning saa godt som allerede antydet, at han betragtede hende og hendes Søn som nærmest berettigede til Tronen.

Hr. Henning havde strax efter Waldemars Død sammenkaldt Raadsherrerne til et Møde i Odense for at raadslaa om Kongevalg, og her yttrede endnu tre Meninger sig, idet nogle vilde velge Junker Olaf, deels fordi han var Margrete Waldemarsdatters Søn, deels ogsaa fordi Norge og Danmark derved vilde blive forenede, andre stemte for Albrecht af Mecklenburg, og atter Andre, uden at stemme for denne, dog „ikke fandt det passende, at Danmark, der var et frit Valgrige og kunde føde sin egen Konge, skulde give sig under Norge, som var et Arverige“, hvorfor de helst vilde, at man skulde velge en indfødt dansk Adelsmand til Konge⁴⁾. Sagen kom ej til nogen Afgjørelse paa dette Møde, hvis

¹⁾ Euhm, XIV. S. 493—495.

²⁾ I Margretes Gavebrev til Roeskilde Biskop staar det udtrykkeligt, at de Ilgelydende Breve derom, som K. Haakon og K. Olaf havde udstedt, vare beseglede af „de fornemste danske Raadsherrer“ (sigillis potiorum consiliariorum regni Daciæ). Hendes eget er medbeseglet af de skaanske Herrer Jakob Olafssøn, Tuve Galen og Anders Jakobsen. Gavebrevet samt den Pantfættelse af visse Hereder, hvorom der ovenfor tales, blev ogsaa umiddelbart efter K. Olafs Valg udtrykkeligt bekræftet (Euhm. XVI. 20).

³⁾ Hr. Hennings Brev af 23de December 1375, hos Euhm XIV. 495.

⁴⁾ Hultfeld, S. 555. Han synes her at have haft de originale Forhandlingsprotokoller for sig. Naar Jahn (Danm. politisk-militære Hist. under Unionskongerne S. 5) siger, at Hr. Henning sammenkaldte et „Danehof“ i Odense, og at det var der, de tre Meninger gjorde sig gjeldende, strider dette mod Hultfelds udtrykkelige Ord, og han er dog her den eneste Kilde. Et Danehof lod sig desuden ikke saa hurtigt sammenkalde.

Afholdelsestid ikke angives, saa at man ej kan see, om den indtraf tidligere eller senere, end Kongens og Dronningens Ophold i Slagelse. Under alle Omstændigheder maa de her forsamlede „øpperste Raads herrer“ have været de samme, som i Odense erklærede sig for Junker Olaf, og deres Parti var aabenbart allerede det stærkeste. Den Idee, at velge en indfødt Adelsmand, synes snart at være bleven opgiven, og kan heller ikke have været næret af ret mange, da den gjensidige Skinsyge dertil var for stor.

Det var ligefrem i Medfør af den sidste mellem Danmark og Hanses-tæderne sluttede Fredstractat, at det danske Rigsraad tilskrev disse om det forestaaende Kongevalg og, som det synes, ekkede deres Mening. Men selv uden nogen saadan udtrykkelig Bestemmelse var deres Stilling nu saadan, at Spørgsmaalet om Valgets Udfald fornemmelig beroede paa dem. Ligevægten mellem begge de stridende Hovedpartier var saa nøje afpasset, at deres bestemt udtalte Ønske og Tilfagn om Understøttelse under enhver Omstændighed maatte gjøre Udslaget. Dette vidste og følte ogsaa begge Partier og deres Venner altfor vel og henvendte sig derfor strax til dem med Breve og Forestillinger, hver i sit Interesse, og det er let at forstaa, at Stæderne heller ikke lod denne Leilighed gaa ubenyttet til at varetage sine politiske og commercielle Fordele. Den 20de Januar holdtes det første Møde om denne Sag, i Wismar, af Sendebud fra denne By selv samt fra Lübeck, Rostock, og Stralsund. Tiden havde været for knap til at indkalde Sendebud fra de fjernere nederlandske og preussiske Stæder. Da var der indkommen Forestillinger baade fra Hertug Albrecht af Mecklenburg og fra Kong Haakon og Dronning Margrete. Og saa Keiser Karl, hvem det ikke kostede stort at udferdige Skrivelser, men som sjelden understøttede dem ved Handling, havde den 16de Januar tilskrevet Lübeckerne et Brev, hvori han, i Betragtning af, „at Albrecht, Hertug Henriks Søn af Mecklenburg, var en Søn af Kong Waldemars eldste Datter, og han, men ikke den norske Dronnings Søn, havde nogen Ret til Danmarks Krone, og han desuden selv stod i en saa venstabelig Forbindelse med sine mecklenburgske Frønder, at han ej vilde forjage dem, men hjælpe dem til sin Ret“, bød Lübeckerne alvorligt, saasandt de vilde nyde hans Guldskab, „ikke at understøtte samme Dronnings Søn imod den mecklenburgske Fyrste og ikke hindre denne fra at erbyrve Kongedømmet i Danmark, hvortil han var berettiget; alt hvad de gjorde imod ham, vilde Keiseren betragte, som om det var gjort mod ham selv“¹⁾. Men i disse Ord ligger allerede umiskjendeligt en Mistanke om, at Lübeckerne hældede til Olafs Side, og da Lübeck var den fornemste Stad i

¹⁾ Utrykt Brev i det Lübeckse Archiv.

Forbundet, kom det især an paa, hvad den besluttede, om end Wismar og Mostock, som mecklenburgske Stæder, vanskeligt kunde undlade at staa paa Hertugens Side. Da kun saa faa Stæders Deputerede vare samlede, kunde der ved dette Møde ingen Beslutning tages om Hovedspørgsmaalet; man vedtog kun at holde et nyt Møde i Lübeck den 23de Marts og dertil at indbyde Deputerede fra de øvrige Stæder. Der blev da i den Anledning den 20de Januar udfærdiget Skrivelser saavel til de Nederlandiske, som til de Preussiske, hvori man meldte Kong Waldemars Død, at begge hans Datter sønner opstilledes som Kronprædenter, og at saavel Hertugen paa sin Side, som den norske Konge og Dronning paa sin lovede at stadfæste Stædernes Privilegier og „gjøre mere mod dem, end nogen anden Fyrste kunde gjøre“, efter som de erklærede sig for den ene, eller den anden; men at de ikke paa egen Haand havde kunnet afgjøre noget derom, og at det derfor var deres indstændige Bøn, at de øvrige Stæder, efter nøje at have overlagt Sagen, vilde lade møde til den bestemte Tid for at tage en Beslutning paa samtlige Stæders Vegne¹⁾. Dette Møde blev ogsaa holdt, dog, formodentlig af Frygt for Holsternes og Mecklenburgernes Nærhed, ikke i Lübeck, men i Stralsund. Men heller ikke her var der nogen Deputerede fra de preussiske Stæder tilstede, og af de Nederlandiske kun fra Kampen; saaledes blev der svarret saavel de danske som de mecklenburgske Sendebud, der havde indfundet sig, at man endnu intet endeligt Svar kunde give, men at der den 18de Mai skulde holdes et nyt Møde i Stralsund for at træffe en endelig Bestemmelse og at frede Søen²⁾. Men ved at sette en saa lang Frist, hvor der krævedes en saa snar Afgjørelse, synes det næsten, som om Stæderne med Flid have villet undgaa at give nogen bestemt Erklæring, førend Sagen allerede, tilsyneladende uden deres Medvirking, var bleven ordnet.

Thi Sagen var nu allerede paa det nærmeste afgjort til den norske Kongesøns Fordeel, og Afgjørelsen var fremstyndet ved den retmæssige Uvilje, som alle Danske, saavel de sande Fædrelandsvenner, som de paa sin egen Magt skinsyge Stormænd, maatte føle ved Mecklenburgernes vedholdne Trodsen paa sin foregivne Ret, og deres — man kunde næsten sige forblindede — Forsøg paa at hevde denne ved Vaabenmagt, istedetfor at gaa Underhandlingernes lovlige Vej. Hertugens uklogeste Skridt var vistnok, at han den 21de Januar tilligemed sin Sønsøn Albrecht sluttede et formeligt Krigsforbund mod de holstenske Grever om Dan-

¹⁾ Suhm, XIV. S. 8.

²⁾ Sammestedt, S. 13.

marks Erobring og forpligtede ham, fremdeles under Titlen „Danmarks Konge“, saavel som sig selv ved tre særskilte Brev til at forstafte dem hele Hertugdømmet Jylland (d. e. Sønderjylland) med Als og Langeland o. s. v., overdrog dem det til arvelig Besiddelse, satte dem til Brugspant for 30000 Mk. Sol og alle Krigsomkostninger Laaland med Nalholms og Narnsborgs Slotte, Kolding, Ribe, det kongelige Frisland m. m., indtil de i dets Sted kunde skaffe dem Fyn med Tilbehør, og forpligtede sig til i den forestaaende Krig at godkjende de Leidebreve, som Greverne maatte udstede¹⁾. Mecklenburgerne opførte sig altsaa, som om de allerede vare Danmarks Herrer. Ogsaa Kong Albrecht af Sverige gjorde fælles Sag med sine Frænder, sluttede sig til Forbundet og optog det danske Vaaben i sit Skjold. Og de holstenste Grever skrede strax til at sette sig i Besiddelse af Sønderjylland, hvor det lykkedes dem deels ved Magt, deels ved Forræderi eller Modløshed af vedkommende Hovedsmænd at faa flere af de nordlesvigiske Slotte i sin Bold. Alt dette var det vel, som nu bragte Jyderne til at fatte en rask Beslutning om at velge Olaf til Konge, saafremt kun Skaaningerne vare enige med dem deri. Og aldrig saasnart vare de skaanske Herrer underrettede herom, førend de ved en Skrivelse af 4de Marts, udstedt af Erkebiskopen og flere andre geistlige og verdslige Herrer, tilkjendegav, at ogsaa dette var deres Dnsste, og at de deri vilde understøtte dem, forudsat at Junker Olaf vilde tilsikre dem deres Privilegier, Friheder og Rettigheder, som de hidtil havde nydt²⁾. Samme Dag indgik Hertug Bugislav af Stettin, Fyrste af Mügen, der stod paa en spendt Fod med sine mecklenburgske Naboer, paa Nalholms Slot (paa Laaland) et bestandigt Forbund med Kong Olaf og hans Foreldre, hvorved han allerede kaldte Olaf Konge af Danmark, erkjendte ham som sin Lehnsherre for Mügen, og tilfagde ham sin Trostabs som Vasall, med andre Ord, aflagde ham sin Lehnshylding³⁾. Nu betænkte Jyderne sig ikke længer, men valgte Olaf til sin Konge paa Viborg Tbing, paa samme Tid, som hiin Hansedag holdtes i Stralsund⁴⁾. Man maa formode, at de øvrige

1) Disse 4 Breve, der alle forefindes i det schwerinske Archiv, med samtlige vedhængende Segl (Fyrsternes og en Mængde Medforlovere), ere astrykte i Echl. Holst. Laur. Urk. B. II. S. 315—321 som No. 244—247.

2) Brevene meddeles af Huitfeldt, S. 556; deraf erfarer man og, at Jyderne havde bestemt sig for Olaf.

3) Huitfeldt, S. 560.

4) At et saadant Tbing holdtes paa den Tid, sees af det hos Euhm (XIV. S. 496) meddelte Brev fra Jens Ruus, Hovedsmand paa Langeland, til „Jyllands Indvaanere og alle de Øvrige, der besøgte Allherjarthinget i Viborg“, hvori han samtykker i, at Olaf velges til Konge, paa det Vilkaar, at han

Landskaber strax fulgte efter. Endogsaa Bisbys Indbyggere paa Gotland sendte Kong Olaf sit Hyltingsbrev, skjønt ikke forend i August, hvorefter de for sig og Efterkommere lovede stedse at blive ham som deres rette „Arveherre“, og hans Arvinger, saavel som Danmarks Krone troe, aldrig at velge nogen Mand i sit Raad, som ej svor Danmarks Konge Troskab, at betale en aarlig Skat 60 Mk. brennt, og aldrig tage nogen Hevn over de „Hertuger, Herrer, Grever, Riddere, Evne, eller Skibsfolk, som havde hjulpet Kong Valdemar til at erobre Staden“. Det forstaaer sig, at med Staden Bisby fulgte ogsaa hele Den Gotland¹⁾. Det var nu kun næsten en Latterligbed, at Mecklenburgerne endnu lode sig give Tilfagn om Bistand af Keiseren og Bekræftelser paa Albrechts foregivne Ret til den danske Trone. Uden at ense saadant, sandsynligviis endog ubidende derom, tog de danske Rigsstænder paa et Danehof i Slagelse den 3die Mai 1376 Junker Olaf til sin Konge, imod at han selv, og hans Foreldre, der begge vare tilstede, paa hans Vegne vedtog og befeglede den fremlagte Haandfæstning²⁾. Sandsynligviis reiste nu idetmindste Dronning Margrete om med Sønnen i de enkelte Landskaber, for efter den sedvanlige Skik at lade ham hylde som Konge. Alt han iallesald blev hyllet paa Viborg Thing, veed man med Visshed, thi 48 Aar senere bevidnede en gammel jydsk Ridder og Raadsherre, at han selv havde seet ham aflegge Hyltings-Eeden³⁾.

6. Det nye Unionforhold til Danmark. Fred med Hansstæderne.

Saaledes var da den norske Kongesøn og Tronarving valgt til Danmarks Konge, og Udsigterne vare saaledes for Haanden til en Per-

lover at bekræfte og overholde de Danstes Love og Rettigheder; Brevet er dateret Fredag før Søndagen Lætare, allsaa 21de Marts. Thinget var sandsynligviis berammet til hiin Søndag.

¹⁾ Hvad Gotland og Bisby angaar, da have vi seet, at Albrecht af Mecklenburg efter en rigtignok heel usikker Beretning skal have landet paa Gotland og tiltvunget sig Hylting paa Reisen til Stockholm i 1363 (s. forr. B. S. 754), og det er vist, at han siden pantsatte Staden og Den til Grev Henrik (S. 758); men i saa Fald maa de have været tilbageerobrede ved Kong Haakons og Hertug Erik's Expedition til Dland og Kalmar 1366, siden de i Overeenskomsten paa Nalholm omtales blandt de Slotte og Landskaber, der allerede vare i Valdemars Besiddelse (S. 777, 779, 782, 783). Men sandsynligviis havde hverken Kong Albrecht eller Grev Henrik nogenstunde faaet Den egentlig i sin Vold, og den foregivne Hylting var maaskee kun fremtvungen af de nærmestboende Bønder ved en pludselig Landgang, uden at efterlade videres Følger.

²⁾ Suhm, XIV. 496–500.

³⁾ Scr. R. Dan. VII. S. 412, 413. Ridderen heed Jens Nilssøn og var, da han bevidnede det i 1424, 80 Aar gammel.

sonal-Union med Danmark, af samme Slags, som den, der nys havde fundet Sted med Sverige. Ja, egentlig var denne Union allerede indtraadt, forsaavidt som det faldt af sig selv, at den femaarige Konges Foreldre opraadte som hans Formyndere og handlede ganske paa hans Vegne. Hvorledes man i Norge demte om denne Forening, findes ingensteds anført. Der er al Anledning til at tro, at man idetmindste i Forstningen var nok saa stolt deraf, da den Omstændighed, at Olaf var norsk Kongesøn og i sin Tid skulde blive Norges Arvekonge, efter de Tidens Forestillinger paa en vis Maade stillede Danmark under Norge — hvad der ogsaa havde vaakt nogen Betenkelighed hos flere af de danske Raadsherrer. Man frygtede endnu neppe for, at danske Mænd skulde komme til at inddrages i Norge og begunstiges paa de Indfødtes Beforsning. Overhoved var paa denne Tid, idetmindste hos de mere høystaaende og toneangivende Mænd, Forestillingen om Kongens Magtsfuldkommenhed og hans Ret til at forseje over hvilken som helst af de ham undergivne Landskaber, som om det var hans Ejendom, der kunde bortgives, selges eller pantsættes, bleven saa almindelig, at Nationalitetens hensyn kun lidet kom i Betragtning. Desuden havde Foreningen, saa længe Kong Haakon levede, endnu kun Udseendet af et Statsforbund; Omstændighederne medførte, at Kong Haakon forholdsvis kun lidet befattede sig med de danske Regjerings-Anliggender og Formyndereskabet for Sønnen, men overlod dette til sin Hustru Dronning Margrete, der fra denne Tid af næsten synes at have taget sit stadige Ophold i Danmark.

De nys forenede Niger dannede ogsaa en ganske sammenhængende og ret godt afrundet Landskabsmasse. Thi foruden at Kystlandene, Viken og Halland, hiint et norsk, dette et dansk Landskab, allerede næsten berørte hinanden, havde, som det allerede er vist, Kong Haakon endnu Magten over Vermeland, Dal og den vestlige Deel af Vestergotland, uedens den sydlige Deel af dette Landskab og formodentlig Finnveden og Verend eller det sydvestlige af Smaaland, var i danske Hovedmænds Hænder. Den virkelige Ostgrændse for de forenede Niger gik saaledes fra Bleking af i nordvestlig Retning omtrent til Kinderiken i Venern, og fra Venerns nordøstligste Hjørne i Nordvest og Nord til Fjeldegnene mellem det daværende Østerdalen, (hvortil ogsaa Idre og Serna hørte), Dalarne og Herjedalen. I Sammenligning hermed var det, som Kong Albrecht endnu havde tilbage af Sverige, temmelig ringe, og endog deraf havde han selv egentlig den mindste Deel; det meste var i Hænderne paa Bo Jonsson og andre Stormænd, der nu kun var lidet at stole paa, og ganske sikker kunde han egentlig ikke være paa andet, end hvad der var under tydske Hovedsmænd eller Fogder. At han ikke uden fremmed Hjælp vilde kunne bestaa i den nu i dobbelt Henseende uundgaaelige

Strid med Norge og Danmark, synes at maatte være indlysende for Enhver.

Kong Haakon forblev efter Sønnens Hylding ikke længe i Danmark, men reiste tilbage til Norge, hvor vi allerede de sidste Dage af Mai og først i Juni 1376 finde ham i Bergen, bestjættet med allehaande Regjerings-Anliggender ¹⁾. Dog kan dette neppe have været Hovedhensigten med hans Reise til Bergen, der maa være skeet umiddelbart fra Danmark; man maa derfor antage, at det fornemmelig var den endnu ikke afsluttede Underhandling med Stæderne, som førte ham did for at undersøge og ordne flere Forhold og komme til en saa venstabelig Forligelse med Kjøbmændene, som det efter Omstændighederne lod sig gjøre. Et Beviis paa denne hans Hensigt torde det være, at han ved et Brev, udstedt hiin 24de Mai, gav de tydske Skomagere i Nidaros Tilladelse til at udføre saa mange af sine Varer til Bergen, som udfordredes til at dekke et her optaget Laan paa 44 Mk. brendt, som de efter et af Otte Rømer, Fehirden, istandbragt Forlig havde maattet betale i Bod for et af dem i selve Christkirken begaaet Drab paa en vis Hans Panne ²⁾. Thi Laanet var ganske vist gjort hos de tydske Kjøbmænd og deres Lagsbrødre Sutererne eller Skomagere i Bergen, og det var en Begunstigelse for disse, naar deres Landsmænd i Throndhjem fik Lejlighed til snart at betale dem deres Gjæld. Det af Hansestæderne til den 18de Mai berammede Møde i Stralsund blev vel holdt, og Biskop Nikolas af Moeskilde saavel som den skaanske Ridder Hr. Anders Jakobsen indsendt sig ogsaa for at modtage Beskeed paa begge Nigers Vegne, men endnu, heed det, kunde man ikke afgjøre noget om de danske Anliggender, det vil sige, hvorvidt man skulde godkjende Kong Olafs Valg, saasom heller ikke denne Gang nogen Afsendinger fra de preussiske Stæder havde indfundet sig, og heller ikke nogen fra de nederlandske, undtagen fra Kampen. Derfor aftales der et nyt Møde i Stralsund til den 19de eller 20de Juni for at afgjøre med hine Sendebud, hvad de havde at afhandle, og 8 Dage derefter skulde Stæderne sende sine befuldmægtigede Sendebud til Bordingborg for at underhandle med Kong Haakon og det danske Raad om de mange Ting, hvorover Stæderne havde at besvære sig ³⁾. Nu, da Successions-spørrmaalet i sig selv allerede var afgjort, synes det, som om Stæderne ved denne Udhaling alene kan have haft til Hensigt at gjøre sin Erklæring saa kostbar som muligt og derved tilvende sig de størstmulige Handels-

¹⁾ See den her strax efter anførte Forordn. af 24de Mai 1376, og Brev af 3die Juni 1376 (Dipl. N. I. 436), begge udstedte fra Bergen.

²⁾ Norges gl. Love III. S. 195. Mere herom nedenfor, S. 93.

³⁾ Suhm, XIV. S. 21.

fordelse, thi egentlig laa der allerede en stiltiende Erkjendelse af det skete i deres Erar. Det er ellers merkeligt og betegner allerede Unionen som indtraadt, at de to danske Herrer her ogsaa optraadte paa Norges Vegne. Mødet blev holdt, og der indfandt sig omsider Befuldmechtigede saavel fra de preussiske Stæder Elbing og Thorn, som fra de nederlandske Kampen og Zütphen, men derimod ingen fra Moskø og Wismar: et tydeligt Tegn paa, at disse Stæder ansaa Forhandlingerne som stridende mod deres Fyrsters Interesser og derfor ikke torde eller vilde deeltage i dem¹). Kong Haakon var imidlertid nu i Norge, saa at der ikke kunde underhandles med ham og den danske Regjering under eet, heller ikke lader det til, at de danske Gesandter havde indfundet sig. Raadmændene besluttede derfor at sende nogle af sin egen Midte baade til Danmark og Norge. I en Skrivelse, som man derom udfærdigede til Raadet i Neval den 24de Juni, heed det, at man havde sendt Raadmænd til Danmark for at faa sine Friheder og Privilegier erkjendte og beseglede af „den danske Konge“, og til Norge for at underhandle med dette Lands Konge om Fred mellem ham og Stæderne saavel som de forenede Kjøbmænd. I dette Brev tog man saaledes ej længer i Betænkning at kalde Olaf „Danmarks Konge“, med andre Ord, man var allerede fast bestemt paa at anerkjende ham som saadan, men vilde kun sette den offentlige Aerkjendelse som Betingelse for hiin Tilstaaelse og Bekræftelse af Friheder og Privilegier. I Brevet heed det tillige, at til at bestride Udgifterne ved disse Gesandtskabsreiser, saavel som ved de Skibe, som de hele Sommeren igjennem maatte holde krydsende i Søen for at frede Farvandedene, skulde der et Aar, og maaskee mere, hæves den saakaldte Pundgjeld²); dog blev man enig om, at Kjøbmændene i Bergen kunde hjælpe noget til med Udgifterne ved Gesandtskabet til Norge³). Hiint Brev viser, at Gesandtskaberne virkelig afgik. Men der tales dog hverken om Forhandlinger i Norge eller Danmark, det være sig nu i Vordingborg eller andensteds, saa at det er meget uvidt, om saadanne virkelig have fundet Sted. Derimod er det vist, at Kong Haakon sluttede den i hiint Brev omtalte endelige Fred med Stæderne den 14de August i Kalundborg, og at der samtidigt i Korsør sluttedes en Overenskomst mellem Befuldmechtigede fra Stæderne og det danske Raad om, at Kong Olaf skulde stadfæste alle deres Privi-

¹) Suhm, XIV. S. 21, 22.

²) Dette merkelige Brev findes aftrykt hos Bunge, Liv. Gs. Carl. Urf. V. III. S. 318 (No. 1119), og sjønt det mangler Aarstal, er det sammesteds, i Regesterne, S. 192, fuldstændigt gædtgjort, at det hører til 1376.

³) Suhm, l. c. Dette bestryrker endvidere Altligheden af, at det nysomtalte Brev hører til dette Aar.

legier og bekræfte Fredsslutningen med Kong Valdemar. Her kan man altsaa tenke sig tvende Ting, enten at de tydske Udsendinger ved Ankomsten til Norge, der maatte have fundet Sted sidst i Juni eller først i Juli, ikke traf Kong Haakon, men fik høre, at han allerede var afreist til Danmark, og derfor vendte om igjen, samt siden aftalte en ny Sammenkomst i Kalundborg, udsættende ogsaa Forhandlingerne med Danmark til samme Tid, eller at baade de Gesandter, der gik til Norge, have haft en Sammenkomst med Kong Haakon og hans Raad i Løbet af Juli Maaned, s. Ex. i Tunsberg, og samtidigt de Sendebud, der afgik til Danmark, have forhandlet med de danske Raadsherrer og Dronningen, enten paa Bordingborg eller andensteds, og at dette paa begge Steder var de egentlige Hoved-Underhandlinge, hvorved alle enkelte Punkter bleve drøftede og en endelig Beslutning fattet, men at Brevenes Udstedelse udsattes til Sammenkomsten i Kalundborg og Korsør, deels fordi sandsynligviis uopsettelige Grender (som s. Ex. den mecklenburgske Fejde) kaldte Kongen til Danmark, deels ogsaa fordi det maaskee ansaaes for ønskeligt, at Kong Haakon selv var tilstede og gav sit Samtykke tilkjende, inden noget Brev udsendtes paa Sønnens Vegne. Denne sidste Antagelse, at der først har været underhandlet foreløbigt i Danmark og Norge, og at den sidste Haand lagdes paa Fredens Afslutning i Danmark, har unegteligt mest for sig. Der underhandlede endogsaa her paa to Steder, i Kalundborg og Korsør; hiit med Kong Haakon, her med det danske Raad, men Afstanden mellem begge Steder var ikke større, end at Kongen og de danske Underhandlere snart kunde naa hinanden, hvis de havde noget at overlegge om. Egentlig var det vel ogsaa med Kong Haakon i Kalundborg, at den vigtigste Underhandling førtes.

Det var en talrig Sammenkomst, som nu holdtes i Kalundborg. I Følge med Kong Haakon var flere af hans Raadsherrer, nemlig Hr. Erik Ketilsøn, Hr. Narve Ingevaldsøn, Hr. Ulf Jonsøn, Haakon Jonsøn, Gaute Eriksøn, Ulf Haraldsøn, Erlend Philipsøn og Gudbrand Alfsøn; paa Stædernes Vegne mødte Borgermester Jakob Plestow og Raadmanden Hermann von Dsenbrügge fra Lübeck, Borgermestrene Bertram Wulflam og Hans Ruge fra Stralsund, Raadmanden Henrik Scupelenberg fra Greifswalde, Borgermestrene Hans Wolmesten fra Elbing og Eberhard Borse fra Kampen, samt Raadmanden Hans Meinhardssøn fra Amsterdam, besuldmegtigede paa de øvrige Stæders Vegne. Man maa have været samlet i de første Dage af August. Om Underhandlingernes Gang, enten i Norge (forudsat at der her blev underhandlet) eller i Kalundborg, veed man ikke andet, end at Borgermesteren Jakob Plestow denne Gang virkelig forelagde Kongen de meget omtalte Privilegier, og hvad man forresten af Underhandlingernes Udfald

kan slutte sig til. Kongen bekræftede nu virkelig disse Privilegier, saa meget det end synes at have kostet ham. Men Godkjendelsen af Sønnens Kongeverdighed og Betryggelsen af Hansfestædernes Venstab var nu saa meget mere at eftertrægte, som det ikke kunde være Kongen og hans Omgivelser ubekjendt, at Hertugen af Mecklenburg allerede udrustede en stor Hær og Flaade mod Danmark, og vel ogsaa mod Norge, alt efter som Krigens Gang kunde falde. Imidlertid var Kongen fast besluttet paa, heller ikke at indrømme Stæderne en Tøddel mere, end hvad der indeholdtes i de eldre Privilegier. Dette seer man noksom af de Foranstaltninger, som han senere traf, og som vi i det Følgende komme til at omtale. Det **Freds-brev**, som Kongen udstedte paa Kalundborgs Slot den 14de August, indeholder, at Kongen med de ovennævnte Afsendinger fra Stæderne og ved dem med samtlige Stæder selv, (nemlig Lübeck, Stralsund, Hamburg, Bremen, Rostock, Wismar, Greifswalde, Anklam, Kolberg og Neustargard; Riga, Dorpat og Pernau; Kulm, Thorn, Elbing, Danzig, Königsberg og Braunsberg; Kampen og de øvrige i Utrechts Biskopsdomme; Zirikzee, Briel, Middelburgh og Arnemuyde i Zeeland; Dordrecht, Amsterdam, Enckhuysen og Woringen i Holland; Harderwyck, Zütphen, Ellburg, Deventer i Geldern; Stavern og Hindelopen i Frisland), havde sluttet fuldkommen Forlig, Fred og Enighed paa følgende Vilkaar:

1. At disse Stæders Borgere og Indbyggere herefter altid frit og ubindret skulde kunne besøge Norge for at handle, saavel til Lands som til Vands, og der nyde fuldkommen Sikkerhed saavel paa Henreisen som paa Tilbagereisen, baade for Person og Gods.

2. Stædernes Borgere og Indbyggere skulde i Norges Rige, dets Stæder, Havne, og inden dets Grændser nyde alle de Friheder, Rettigheder og Privilegier, som de nogenstinde mest ubindret havde nydt; men for at Gesandterne og Stædernes øvrige Indbyggere skulde finde Kongens Naade saa meget fordeelagtigere og virksommere og selv blive saa meget mere velvillige mod Kongen og Riget, **bekræftede** han herred med Naadesherrernes Samtykke for alle Borgere og Kjøbmænd af de nævnte Stæder og de øvrige tydske Hansfestæder alle de Rettigheder, Friheder, Naadesbeviisninger, Privilegier og Vedtægter samt Breve, der havde været dem tilstaaede og forundte af hans Fader Kong Magnus og hans øvrige Forgængere, og fornyede, ratificerede og stadfæstede dem ved nærværende Brev.

3. Hvis nogen Indlending eller Udlending forbrød sig mod Kongen eller hans Love, saaledes at han derfor fældtes til Pengebod, skulde først hans Gjeld til andre udredes af hans Gods, førend Boden blev

udredet. Dette er simpelthen en Anvendelse af en af Lovbogens egne Artikler.

4. Det skulde være ethvert Skib tilladt at løbe ind i Havnen ved en af fire fornemste norske Stæder med saakaldet Top-Castell paa Masten, men maatte ikke lægge til Bryggen eller skyde Landgangsbro i Land, førend efterat Top-Castellet var nedtaget. Herved vilde man vel forebygge en Overtumpling og overhoved hindre de fremmede Kjøbmænd fra at udøve Vold.

Denne Traktat med dens enkelte Artikler lovede Kongen og de nævnte Raadsherrer med ham ubrødeligt at holde og besejlede alle de herom udfærdigede Breve. Stædernes Gjenbreve, der som sedvanligt siden udstedtes enkeltviis, efterat der her foreløbigt blev udfærdiget til Kongen et Forsikringsbrev derom, indeholdt kun den ene Artikel om Fred og Enighed og tilsikrede Kongen og hans Undersaatter den samme Frihed til at besøge Stæderne og handle der, som der i Kongens Brev var tilstaaet Stædernes Indbyggere. Hiint Forsikringsbrev blev overleveret Kong Haakon samme Dag, og det skulde gjælde saa længe, indtil Kongen havde modtaget Stædernes særskilte Gjenbreve, hvilke alle skulde være indsendte til Baagabuus inden førstkommende Mortensdag. De lübeckse Gesandter gave dog Kongen allerede nu en Afskrift af det Brev, han da skulde faa. Det bestemtes udtrykkeligt, at hvis Nostoc og Wismar vilde være indbegrebne i Freden — man havde for en Sikkerheds Skyld nævnt dem —, da maatte de, foruden at sende sine Frihedsbreve, ikke tilføje Kongen eller hans Hjælper nogen Skade, eller hjælpe sine Herrer de mecklenborgske Hertuger imod ham, uden hvis han gjorde Indfald i Hertugernes eget Land, ligesom ogsaa Hertugerne maatte kunne kjøbe Heste og hverve Folk hos dem; vilde de hjælpe de Mecklenburgske udenfor Hertugdømmets Grændser, med andre Ord, hæve Freden, da skulde de opsigge den et Fjerdingaar forud. Kampens Borgere fik allerede strax af Kongen et Bekræftelsesbrev paa Privilegierne; det er meget muligt, at et saadant ogsaa udstedtes til enhver af de øvrige Stæder, der havde sendt Gesandter ¹⁾.

Den samme Dag blev det ogsaa paa Korsør Slot afgjort mellem Besuldmegtigede fra Stæderne og det danske Raad, at Kong Olaf med sit

¹⁾ Kong Haakons Fredsbrev af 14de August er aftrykt hos Th. Torvessøn, Hist. Norv. IV. S. 500—502, og paa Tydsk i Willebrands „Hansische Chronik“ III. S. 32—34. Stædernes Gjenbrev til Kong Haakon findes som Bilag til det Cirkulære fra Lübeck's Raad til de eslandiske og listlandiske Stæder, hvorom der her nedenfor tales, og som er aftrykt i Wauges Liv. Hist. Kurl. Urkundenb. III. S. 322—326, No. 1122. Kongens Brev til Kampen findes i Dipl. N. V. 291. Jvf. forresten Suhm, XIV. S. 23, 24.

Raad skulde give Stæderne sit aabne befeglede Stadfestelseskæbrev paa alle de tidligere med Kong Valdemar sluttede Overeenskomster, saavel som paa den sidste „evige Fred“, navnlig hvad de skaanske Slotte angik, samt paa Stædernes samtlige Privilegier. Men det egentlige Hovedbrev, hvorved Stæderne opnaaede Lønnen for, at de erkjendte Olaf som Konge, udstedtes ikke forend den 16de August, vistnok fordi Kong Haakon og Dronning Margrete da først ankom til Korsør; den 15de var nemlig idetmindste Dronningen endnu paa Kalundborg¹⁾. Her meddeltes da de forlangte Stadfestelser, fornemmelig paa Bestemmelserne i Fredsbrevet af 1369 og 1370, vedkommende Slottene og Privilegierne ved Sildesfangsten paa Skaanes Kyster, som derved forblev næsten udelukkende i Stædernes Hænder, hvorimod Artiklen om deres Stemme ved Kongevalget og Besættelsen af Vardbergshuus til Sikkerhed for de skaanske Stæder udtrykkeligt undtoges. I deres Gjenbrev fraskrev Stæderne sig udtrykkeligt begge disse Rettigheder og erklærede, at Vardbergshuus med deres fri Vilje var tilbagegivet²⁾. Ved at underhandle med Kong Olaf og i sine Gjenbreve at give ham Kongetitel havde Stæderne allerede i Gjæringen godkjendt hans Valg; ved hiin For skrivelse blev enhver udtrykkelig Godkjendelse fra deres Side overflødig.

Saaledes var da Freden med Stæderne gjenoprettet og deres Samtykke til Olafs Opbøjelse paa Danmarks Trone sikket, — hvilket paa det nærmeste ogsaa var det samme, som om Olafs Kongeverdighed selv var sikket — paa saa taalelige Bilkæar, som man efter Omstændighederne kunde vente. Hvad Norge angaar, da havde Kong Haakon dog ikke gjort Stæderne nye Indrømmelser, om han end havde seet sig nødsaget til at bekræfte de tidligere, som han i Forstningen havde tænkt at kunne faa affkæffet. Det er vel muligt, at han endnu en Tidlang vilde have betænkt sig paa dette Skridt, maaskee endog slet ikke bekvæmet sig dertil, hvis der ej havde været Tale om at skæffe Sønne Danmarks Krone; og det kan vel derfor ikke negtes, at dette Hensyn, der paa en vis Maade kunde synes at være Norge uvedkommende, her væsentligt bestemte hans

¹⁾ Suhm, l. c. S. 25.

²⁾ Suhm, l. c. S. 24. Bunge, l. c. 326, jvfr. Zahn, Unionshistorien S. 7. Not. 3. Kong Olafs Bekræftelseskæbrev paa den sidst sluttede Fred, medbefeglet af mange geistlige og verdslige Raadherrer, men merkeligt nok ikke af Kong Haakon og Dronning Margrete, er aftrykt hos Bunge l. c. S. 320—322, No 1121. De øvrige tvende af Kong Olaf udstedte Breve (den udfærdigede Bekræftelse af Bestemmelserne om Slottene og Stædernes Privilegier ved de skaanske Fiskepladse, samt Opbøjelsen af Bestemmelsen om Stædernes Godkjendelse af Kongevalget og Besættelse af Vardbergshuus) er endnu ej trykt, men findes i Recessus Hansæ.

Handlemaade. Men paa den anden Side maa det indrømmes, at Norges Stilling i denne Tid var saadan, at det dog omsider senere eller tidligere maatte have givet efter, naar det ikke paany skulde see sig hjemsoget af en farlig og ødeleggende Krig; og desuden ansaa vistnok, som vi allerede ovenfor have antydet, baade Kongen selv og de Fleste med ham det som en Fordeel for Norge, at blive saa nøje forbundne med Danmark, og derved at kunne vinde Overvekten over Everige. At dette Forbund nu allerede ansaaes som et slags Union, sees bedst deraf, at Stæderne betragtede begge de nye sluttede Overeenskomster som en eneste Fællesttractat. Da Lübeck's Raad den 6te Septbr. udstedte sine Gjenbreve, baade til Norge og Danmark, sendte de Copier deraf ogsaa til de listandske og estlandske Stæder, Riga, Dorpat, Reval og Pernau, med en Circulær-Anmodning til samme Stæders Raad, om at ogsaa disse, siden de forbundne Stæder nu efter en Dagthingning i Danmark havde med Tilføjelse af alt forhenbørende Uvenskab indgaaet en venstabelig og bestandig Fred med Kongerne Haakon i Norge og Olaf i Danmark, vilde snarest muligt indsende til Lübeck sine Gjenbreve efter medfølgende Copier, saafremt de ellers ønskede at være indsluttede i Freden, for at Lübeck's Raad derpaa kunde sende dem til Kongerne, helst inden næste Michelsdag, men ogsaa inden et Aar derefter, „saaledes som det var dagthinget med Norges Konge“. Herved er altsaa ligefrem udtalt, at Kong-Haakon førte Hovedunderhandlingen og afsluttede den endelige Overeenskomst baade paa Norges og Danmarks Vegne. Lignende Skrivelser sendtes formodentlig ogsaa til alle de øvrige Stæder, der ej havde haft Gesandter i Danmark. Stralsunds Gjenbrev udstedtes den 8de September; omtrent paa samme Tid blev vel disse fleste af Gjenbrevene udstedte, undtagen de estlandske, forsaavidt de overhoved bleve givne, da nemlig hiint Circulære fra Lübeck ikke sendtes fra Dorpat til Reval før end den 21de October, og derfor neppe kan have circuleret rundt før end ved Aarets Udgang ¹⁾.

7. Krigen med Mecklenburgerne i Danmark og Norge.

Det var en ligefrem Folge af denne Overeenskomst, at Hertug Albrecht af Mecklenburg, som imidlertid havde udrustet en megtig Hær og Flaade, strax gik i Søn for at angribe Danmark. Sandsynligviis

¹⁾ Bunge l. c. Her meddeles som No. 1122 det dorpat'ske Raads Skrivelse til det reval'ske af 21de October, hvori dette igjen meddeler Lübeck's Raads Circulære med de 10 Copier som Bilag. Circulæret er dateret 7de September. Lübeck's Gjenbreve ere ifølge Suhm l. c. daterede den 6te og 7de Septbr., Stralsunds den 8de.

harde han ventet saalenge, for at see, hvad Parti Hansfædterne tog. Han skal ogsaa have anmodet sin Søn Kong Albrecht i Sverige om at komme ham til Hjælp. I den Anledning var det vel, at han om Vaaren, samtidigt med Kong Olafs Udnævnelse i Danmark, endnu engang havde besøgt Sønnen i Stockholm. Toget, der udgik strax efter den 8de Septbr., synes nærmest at have gjeldt Skaane, hvorfra Hertugen lettest kunde sette sig i Forbindelse med Kong Albrecht, og hvor han tillige synes at have haft flere Tilhængere, blandt hvilke den megtige Tuve Galen, Gjaldkæde for hele Skaane, saavel som de nysnævnte Anders Jakobsøn, en af Landets mest anseede Mænd. Disse to Herrer gav idetmindste senere Hertugen sit Forsikkringsbrev paa, at de af al Magt vilde hjælpe til at staffe den unge Albrecht hans „Arveret i Danmark“¹⁾, uagtet de baade havde været med at opfordre Tyderne til at velge Olaf og deeltaget i andre vigtige Statsforhandlinger, som om de ikke agtede at stille sig fra sine Medborgere. Der antydes ogsaa, at mange vare enige med dem, og vist er det, at Albrecht ej længe derefter var i Besiddelse af flere Hereder i den østre Deel af Skaane, som han pantsatte til andre skaanske Adelsmænd²⁾. Det er saaledes ikke usandsynligt, at allerede nu flere af disse Besiddelser faldt i hans Hænder. „Men“, siger den gamle lübeckske Chronist, „Riget vilde ikke indlade sig paa at gjøre hans Søn (rettere „Sønnesøn“) til Konge, fordi det havde større Hengivenhed for den norske Kongesøn, der var ligesaa nær fød til Tronen som hans Dattersøn, og de fik Hertugen ved Dagthingninger og ventlige Død til at drage bort igjen“. Hertil bidrog maaskee ogsaa den Omstændighed, at hans Skibe leed meget ved en heftig Storm, som den lübeckske Chronist rigtignok først lader indtræffe efter Dagthingningen³⁾.

1) Tuve Galens og Anders Jakobsøns Breve af 4de August 1377, i det schweinske Archiv, er aftrykt hos Styffe, *Blædder* No. 68, S. 171. Her staar vistnok ikke udtrykkeligt, at de vilde forhjælpe Albrecht til Danmarks Krone; der tales alene om hans „Arv og Rettighed“, og herunder kunde man ogsaa blot forstaa de Slotte og Gods, som han i privat Arv efter Valdemar var berettiget til. Men da hans Morfader altid udtrykkeligt paaahod hans Arveret til Danmarks Krone, er det dog aabenbart dette, som her er meent, især da begge Herrer love at hjælpe hans Arveret „med sin ganske Magt og med alt det, de kunne udrette, og med alle sine Venner, som de kunne saa dertil, samt med alle sine Fæstninger og Slotte og Gods, som de have i Kongeriget Danmark“. Mere herom nedenfor.

2) *Sammesteds*, No. 69—71, S. 173—175; jvf. nedenfor.

3) Tingenes rimeligste Gang synes vistnok at være den, at der først indtraf en Storm, og at dette bevægede Hertugen til at dagthinge. Saaledes fortæller ogsaa Rudloff, *Meckl. Gesch.* II. S. 500; han siger, at Flaaden afsjelede den 13de September og blev strax ved Utsjellingens saaledes hjemføgt af Storm, at Hertugen deri saa et Blæk til at prøve Underhandlinger. Men han angiver ingen Autoritet, og man kan derfor ikke vide, om han her har haft

Denne sluttedes i **Kjøbenhavn**, hvorhen Hertug Albrecht og hans Søn Henrik med syv af deres fornemste Mænd begav sig den 21de September, altfaa efter et meget kort Felttog. Uden at erkjende Olaf for Konge, sluttede han her en Overenskomst med Kong Olaf og hans Moder Margrete — Kong Haakon maa formodentlig strax efter Freds slutningen i Kalundborg være dragen til Norge ¹⁾ — om at overlade Afgjørelsen af det Spørsmaal, hvorefter der stredes, til en eller flere Voldgiftsmænds Dom, saaledes at Kong Olafs Valg ikke skulde komme den unge Albrecht til Hinder eller Skade. Naagtet der ej tales udtrykkeligt om nogen Stilstand, ligger det dog i Sagens Natur, at en saadan maa være bleven indgaaet, om end kun for en kort Tid. At Margrete bekvemmede sig til at indgaa paa en saadan Ordning af Trætten, der antydede Muligheden af, at Kronen kunde blive fradømt hendes Søn, som saa nys var valgt og hyltet, kan neppe være skeet i anden Hensigt end at vinde Tid og undgaa Faren for Djeblikket; Hertug Albrecht ansaa maaskee Spillet allerede for saa godt som vundet, naar han blot kunde faa Sagen bragt under Voldgift, og søgte vel, ved nærmere at lære Stemningen at kjende, at han for Djeblikket ikke kunde udrette mere. Som Voldgiftsmænd opstilledes først Markgreve Frederik af Meissen, dernæst, hvis han ej vilde paatage sig Hvervet, Borggreven af Nürnberg, eller hvis denne ikke vilde, Kongen af Frankrige, samt hvis heller ikke denne vilde det, Kongen af Ungarn, og endelig, hvis alle disse vegrede sig, en sammensat Commission af lige mange danske og mecklenburgske Raadsherrer. Formodentlig havde Albrecht det bedste Haab om, at hans Ven Keiserens Indskydelse vilde gjøre sig gjeldende hos Voldgiftsmændene. I denne Stilstand indbegrebes ogsaa alle Hertugens „Hjelpere“, hvoriblandt Keiseren, og det bestemtes udtrykkeligt, at de hollenske Grever skulde give

nogen saadan for sig, eller er gaaet efter Glæning. Derimod udtrykker Detmar sig aldeles bestemt saaledes: „Samme Aar, ved vor Frue Fødselsdags-tider (8de September), havde Hertug Albrecht samlet en heel Deel Folk og drog dermed til Danmark; med Dagthingningen o. s. v. afviste de ham, saa at han drog tilbage og som sejlende hjem i stor Rød paa Søen, mange af hans Folk drufnede, og saaledes fik han intet Gavn, kun Skade, af Reisen (Detmar, S. 304). Da Detmar var samtidig med disse Begivenheder, burde han dog antages at vide god Besked derom. Og usandsynligt kunde det vel heller ikke være, at Albrecht ej saa meget ved Stormen, som ved Raadets faste Holdning har ladet sig bestemme til at indgaa Dagthingningen, hvorved han dog ikke opgav noget af sin Dattersøns foregivne Ret, men alene sagte Spørsmaalet afgjort ved Voldgift, Medetfor ved Krig. I een Ting fejler dog Detmar, nemlig at han antager Albrechts Søn Henrik, ikke dennes Søn Albrecht, for Prætendenten til den danske Krone.

¹⁾ Kong Haakon nævnes nemlig ikke som deeltagende i Dagthingningen, der tales kun om Olaf, Margrete og Danmarks Indbyggere.

sit Forsikringsbrev derpaa¹⁾. Noget saadant vides rigtignok ikke at være udstedt; imidlertid synes det næsten at falde af sig selv, at ogsaa de lode Baabnene hvile lige saa længe som Hertugen. Kort efter at denne var dragen bort, sluttede Kong Haakon, der imidlertid var kommen tilbage til Danmark, den 21de October i Roeskilde paa Sønnens og egne Vegne et Forbund med de pomerse Hertuger, hvorved disse lovede at staa dem bi i alle deres Krige, navnlig mod Mecklenburgerne²⁾; og den 1ste November indgik han i Kalundborg et lignende Forbund med Hertug Erik den yngre af Saren (Søn af den eldre, som ovenfor oftere er nævnt), og lovede at sende ham Hjælpetropper, om han for Olafs og Haakons Skyld blev angreben i Tydskland, samt for en betydelig Pengesum at indløse Slottene Oopensteen i Vestergotland, Falkenberg og Lagabholm, hvilke hans Fader altsaa maa have beholdt i Pant siden den sidste Krig³⁾. Dette viser, at man var forberedt paa, at Freden ej vilde være af Varighed. Nogen Voldgiftsdom synes heller ikke at være bleven affagt, hvad enten nu ingen af de nævnte Voldgiftsmænd vilde paatage sig Hvervet, eller Stilstandstractaten imidlertid være bleven overtraadt. Derfor gav idetmindste Mecklenburgerne Kong Haakon og Margrete Skylden, idet de den 9de Januar 1377 lod udgaa en højtidelig Protest mod den norske Konges og Dronnings tractatstridige Skridt — hvad enten der nu her sigtedes til Forbundet med de pomerse og sarske Hertuger, eller til de Fjendtligheder, som imidlertid fandt Sted imellem Kong Haakon og Kong Albrecht i Sverige⁴⁾. Man søgte nu at faa en Megling istand ved Stædernes Hjælp, og saavel Hr. Henning Putbusch som to mecklenburgske Herrer anmodede paa en Hansedag i Lübeck den 24de Juni 1377 Stæderne om at sende Gesandter i dette Djemed til et Danehof, der skulde holdes i Nyborg den 1ste Juli, og hvor mecklenburgske Gesandter skulde underhandle med Rigsraadet⁵⁾. Danehofet blev vel holdt og en almindelig Landefred vedtagen⁶⁾, men der tales ikke et Ord om tydske Gesandters Nærværelse eller noget Meglingsforsøg, derfor er Sagen neppe kommen

1) Tractaten er astrykt hos Suhm, XIV. S. 500—508.

2) Hultfeldt, S. 560.

3) Tractaten er astrykt hos Suhm, XIV. S. 503—505, hos Scheidt, v. deutschen Adel, Mantissa, S. 368, og efter denne i Echl. H. L. Urk. II. S. 323—324.

4) Rudloff citerer udtrykkelig denne Protest (l. c. S. 502), sigende, at „de mecklenburgske Hertuger derved forvarede sig mod alle det norske Hofes tractatmæssige Skridt“; men desværre gengiver han ikke Indholdet nærmere, og Originalbrevet selv maa nu være tabt, siden det ikke findes blandt de Breve i det schwerinske Archiv, som Styffe har meddeelt i sine „Vidrag“.

5) Suhm, XIV. S. 36, 37.

6) Sammeleeds, S. 39.

til Udførelse. Saaledes indtraadte det fjendtlige Forhold paany, skjønt det rigtignok lader til, at Krigsforetagerne nu mest bestode i Kapierer paa Søen, udøvede af begge Partiers Tilhængere, medens Hertugen indskrænkede sig til at befæste sin Magt i Skaane og vinde flere Tilhængere blandt dette Landskabs Adelsmænd. Thi strax efter dette Danehof var det, at Tuve Galen, der selv havde deeltaget deri, og Anders Jakobsøn den 4de August i Wismar tilsagde Hertugens Datter søn sin Hjælp. Ligeledes søgte de holstenste Grever ved List og Magt at tilvende sig endnu flere af de sønderjydske Slotte, og kaldte sig uden Videre „Herrer til Sønderjylland¹⁾. Hertugen paakaldte derhos fremdeles den tydske Keisers Bistand mod det danske Raad, og denne indstærkede virkelig i September en heel Deel danske Slots-Hovedsmænd til at staa til Rette for sin Domstol²⁾. Men herom brød man sig naturligviis ikke i Danmark, og Keiserens Tilsagn om at understøtte det mecklenburgske Huus i dets Fordring paa Danmarks Trone blev saaledes af ingen Nytte. Alligevel maa denne Krigstilstand i Længden have været ubehagelig nok for Danmark, deels fordi en stor Deel af Skaane, saaledes som det allerede er nævnt, var i Mecklenburgernes Hænder, deels ogsaa fordi Hovedsmændenes Selvraadighed og Boldsomhed ved Krigstilstanden fik en ny Mæring, da enhver af dem, især de, der havde Slotte i Forvaring, under de nu herskende Forhold kunde optræde næsten som en selvstændig liden Fyrste, hvilken Haakon og Margrete maatte være ængstelig for at støde for Hovedet, medens Mecklenburgerne vistnok ikke sparede paa de bedste Tilbud for at vinde dem. Saaledes have vi seet, at tre skaanske Adelsmænd fik hvert sit Hered til Pantelehn og lovede til Gjengjæld at uunderstøtte Mecklenburgerne i Krigen mod Danmark med et ikke ubetydeligt Antal Krigssfolk. Ewen foruroligedes af Kapere baade fra Danmark og Mecklenburg, der sværmede om i Farvandene og hindrede Skibsfarten, saa at Hansestæderne og Kong Haakon maatte holde Krigsskibe ude for nogenledes at frede den³⁾. Paa denne Viis gif Tiden

1) Rudloff, l. c. S. 500, Styffe, Bidrag S. LXVIII. Keiserens Stevnebrev ere daterede den 12te September 1377, altsaa er vel Anmodningen derom fra Hertugen indgivet i Juli eller August.

2) Scr. r. D. VII. S. 99. 100.

3) Allerede paa Hansedagen i Stralsund 1377 taltes der om at udruste Rogger mod Seroverne, ligeledes handlede derom paa Hansedagen den 25de Januar og 30te Mai 1378, o. fl., see Suhni, XI. S. 37, 53—55. Det sees her, at Wismar og Rostock ingen Skibe vilde udruste mod Seroverne, saa længe som Hertugen af Mecklenburg var uforliglig med Danmark; kun naar et saadant Forlig var kommet istand, og Seroverne da angreb dem, fulde de udrede Krigssfolk ligesom de andre. Deraf kan man slutte, at Kaperne, især i den første Tid, fernemmelig udgik fra mecklenburgske Havne, og sandsynligviis

hen, uden at Mecklenburgerne kom nærmere mod sit Maal, men ogsaa uden at man fra dansk Side udreittede synderligt mod dem. Der underhandledes fremdeles, af og til, under Stædernes Mealing, og man seer, at Hertug Albrecht altid kun henvendte sig til det danske Raad, da han ej vilde erkjende Olaf som Konge og folgelig heller ikke Haakon og Margrete som hans Formyndere. Men ved den talentfulde og driftige Hertug Albrechts Død (den 18de Februar 1379 ¹⁾) ophørte for det første al Fare for det folkungste Dynasti i Danmark fra Mecklenburgernes Side, om end hans Søner senere fornyede Fjendtlighederne, der i nogen Tid synes at have gaaet i Staa.

Ogsaa mellem Sverige og Norge var der i denne Tid ført Krig, og denne Krig var vel for en stor Deel Skylden i, at Kong Albrecht ikke kunde komme sin Fader og Brodersøn til Hjælp. Men man kjender ikke de nærmere Omstændigheder derved. Ganske fredeligt havde det vel ingensinde siden 1371 været mellem Kong Albrechts og Kong Haakons Mend, men efter Kong Magnus's Død maatte et aabenbart Krigsforhold mellem begge Kongerne indtræde, da Kong Haakon fremdeles beholdt de vestlige svenske Landskaber, uaftet det var bestemt i Kong Magnus's Befrielses-Tractat, at disse Landskaber, eller Indtægterne deraf, kun skulde tilkomme ham for Livstid og folgelig ved hans Død falde tilbage til Albrecht. Men fra Haakons Side synes der ikke at have været Tale om nogen Tilbagegivelse; derimod behandlede han disse Landskaber, eller hvad han deraf havde inde, som sin retmessige Besiddelse. I 1377 forlenede han saaledes en vis Gudmund Grein, i Betragtning af hans tro Tjeneste, med Kongsgaarden Alveim i Nalehered ved Gjødhuus ²⁾. At hans Tilhængere, Hr. Erik Ketilsøn, Knut Allgotsøn, Ulf Jonsøn o. fl. fremdeles havde Tilhold, Besiddelser og Myndighed i Vermeland, paa Dal og i Vestergotland, er allerede forhen omtalt, og endnu kort for hans Død vedblev man i Vermeland at betragte Haakon som sin Landsherre ³⁾. Elfsborg, som Dronning Mar-

endeg fra Wismar og Rostock selv, ligesom senere, da Vitalianerne udsendtes. Senere nævnes dog ogsaa danske Herrer og Slotshevdinger, som Johan Grubental, Hevedsmand paa Seborg, Johan Lembeke, Hevedsmand paa Ribe, og Mikolas Svartestaaning, paa Vardberg, (i 1382 ligesaa Henrik Vardenberg og Vashedach, Hevedsmand paa Abramsthorp, see Suhm, XIV. S. 104, 106, Bunge, Urf. B. III. No. 1188, S. 397. Men af dem var Johan Lembeke gaaet i Forbund med Mecklenburgerne, see Rudloff, l. c. S. 500, Suhm, l. c. S. 9. Fermodentlig udrustedes der slige Kapere fra de fleste ved Seen belliggende Slotte, og maaskee især af Mecklenburgernes Tilhængere i Skaane.

¹⁾ Saaledes cygves Dagen hos Detmar, S. 310.

²⁾ Brevet, udsædt paa Akershuus den 3die Februar 1377, er aftrykt hos Suhm, XIV. S. 509.

³⁾ Styffe, Bidrag No. 73. S. 177.

grete tidligere havde givet den danske Hovding Jakob Muus til Pantelehn, indløste hun under sit Ophold i Lund i September 1377¹⁾. Saaledes var nu, efter Hertug Eriks Afstaaelse af Døpensteen, hele den Deel af Vestergetland, der grændsede til Kong Haakons Besiddelser, kommen under hendes umiddelbare Naadighed. Det var formodentlig især Krigen med Albrecht, eller, som Kong Haakon, der ej vilde erkjende Albrechts Ret til Kronen, udtrykte sig, „de Tydske i Sverige“, der seent ud paa Maret i 1376, strax efter hiin Tractat med Hertug Erik, kaldte Haakon tilbage til Norge, hvor han formodentlig tilbragte Julen i Oslo, siden vi finde ham der ved et Naadsmøde i Januar Maaned²⁾. Det var strax efter, nemlig den 3die Februar, at han paa Akershuus skjenkede hiin Forlening ved Ljodhuus til Gudmund Grein: et Tegn paa at han da var beffjefiget med at ordne Forsvaret paa Grændsen. Om Vaaren gjorde han en Reise over Oplandene lige til Throndhjem³⁾, maastee for en Deel i den Hensigt at frede Grændsen og opbyde Leding eller fordre Krigshjelp, da vi erfare, at en saadan „Utgreidsle“ fordredes af Idre og Serna Sogne, som dengang hørte til Østerdalen, og at den blev ydet i Idre, men derimod negtet i Serna, hvor en vis Hallvard Smid satte sig i Spidsen for Almuen og fik flere til at sette sig op imod den kongelige Befaling. Denne Sag blev siden bilagt i Bergen, den 30te Mai 1378, hvor Kongen, som da befandt sig i denne Stad, tilgav Sernaboerne deres Ulydighed, fornemmelig paa Naadsherren Hr. Narve Ingevaldsøns Forbøn⁴⁾. Denne troe Tilhænger af Kongen maa saaledes have haft noget over hine Bygder at sige, og snarest skulde man formode, at Kongen har overdraget ham Befalingen over alle Grændse-Landskaberne nord for Vermeland, nemlig Østerdalen, eller den østlige Deel deraf, Herdalen og Semteland. Thi nogle Aar senere finde vi ham udtrykkeligt nævnt som Hovedsmand over dette sidste Landskab, og det samme Embede beklædte han vist allerede nu, da der neppe kan være nogen Tvivl om, at det var han, som, saa Dage efterat han havde udvirket Tilgivelse for Sernaboerne, fik Kongen, fremdeles i Bergen, til at bekræfte det Regulativ for Preste-Indtægterne i Semteland, som Kong Haakon Magnusøn den eldre havde udgivet i 1305, og udtrykkeligt forbyde den uppsalske Erkebiskops Provster og andre Geistlige at tynge dem med andre Paaleg og Fordringer, end Regulativet hjemlede⁵⁾. Hr. Narve er altsaa rimeligviis kommen til Kongen

¹⁾ Suhm, XIV. S. 507.

²⁾ Den 29de Januar var Kongen i Oslo, Norges gl. L. III. S. 198.

³⁾ Den 4de Marts var Kongen paa Thotn (Dipl. N. II. 497), den 5te Mai i Akarøos (Norges gl. L. III. S. 900.

⁴⁾ Dipl. N. VI. Dipl. Dalekarl. No. 84.

⁵⁾ Norges gl. L. III. S. 201.

for at raadslaa med ham om Grendsens Forsvar og om andre vigtige Anliggender i hine Egne og har da baade bedet om Naade for Serna-boerne og medbragt Regulativet til Bekræftelse, for at hindre de svenske Geistliges Anmasselser. Kongens Ophold i Bergen, der formodentlig strakte sig lige fra Høsten 1377 til Sommeren 1378, synes for en stor Deel at have haft til Hensigt at anordne Søforsvaret og træffe Forholdsregler i Forbindelse med de tydske Kjøbmænd til at standse Kaperierne. Thi paa en Hansedag, som holdtes i Stralsund den 30te Mai 1378, indløb der et venstabeligt Brev fra ham, hvorfor de forsamlede Raadmænd i sin Svarskrivelse takkede, idet de bad ham med sine Mænd „at frede Søfarten“, og anmodede ham om at sende nyt Skyts (formodentlig dog kun Kastemaskiner) saavel som Mandskab til Skibene¹⁾. Herraf seer man, at han enten selv har haft Skibe ude, eller hjulpet til at udruste og bemande Hanseaternes Krydsere.

I Juli 1378 var Haakon kommen tilbage til Tunsberg²⁾; men ud paa Høsten finde vi ham nede i Ranrike, sammen med Marsken Hr. Erik Ketilsøn³⁾, oppebærende Penge og formodentlig i fuld Virksomhed med Krigen mod Sverige. Samtidigt opholdt Kong Albrecht sig i Vesterås og søgte at sikke sig sine svenske Hordingers vækkende Hengivenhed ved at give dem en ny Forsikkring om, at de skulde nyde sine gamle Friheder, at han aldrig vilde betynge Frelsemændene med Skattepaaleg, og at det skulde være de svenske Mænd, der ej torde opholde sig i Riget, tilladt at komme tilbage inden en vis Dag. At der denne Høst og den paafølgende Winter øvedes Fjendtligheder, og det endog ikke saa ganske ubeldigt fra Albrechts Side, sees deraf, at en vis Olaf Magnússon, der maa have staaet i Kongens Tjeneste, den 15de October i Keping overdrog Hr. Karl Ulfsson af Tofta, hvis Fange han var, noget Jordegods for at løskjøbe sig, og at Kong Albrecht selv den 19de Januar 1379 overlod sin Marsk Steen Benedictsøn nogle Ejendomme i Vestergotland, som han havde

¹⁾ Suhm, XIV. 55.

²⁾ Man har et Landsvisitbrev af Haakon, dateret Tunsberg den 29de Jull 1378 Dipl. N. I. 451.

³⁾ Den 8de November var Kong Haakon ved Tuneims (nu Tanums) Kirke i Ranrike, og modtog der Penge af „sin Tjener“ Jvar Ludvigsøn (D. N. VI.), samme Dag var Hr. Erik Ketilsøn paa Ruoe i Tuneim og overdrog Jordegods til Kongen, hvilket Jordegods denne 6 Dage efter, ved Nesine Kirke der i Nærheden, henlagde til en af sine Gaarde. Dipl. N. I. 452, 453. Samme Dag, nemlig den 14de November, udgav Kong Albrecht fra Vesterås hsin Forsikkring (Hadorph, Klimkr. II. S. 37, 38). Som Medbefegler nævnes hans Fader Hertug Albrecht og Broder Hertug Magnus; men om de have været tilstede, er vel et stort Spørgsmaal; de kunde senere have ladet Brevet befegle.

frataget Hr. Jon Hafthorsøen, fordi denne havde været og fremdeles var Rigets Fjende¹⁾. Det tyder ogsaa paa noget mere end almindeligt, at Dronning Margrete, der ellers plejede at opholde sig i Danmark, nu havde begivet sig til Norge og, som det synes, tilbragte Vinteren der²⁾. Hun var derimod den næste Sommer atter i Danmark³⁾. Men Kong Haakon synes at have holdt sig i Grændse-Egnene Størstedelen af det følgende Aar, og det har sikkert især været for Krigens Skyld. I Begyndelsen af August Maaned var han i Marstrand, omgiven af sine ypperste Mænd, nemlig Hafthorsøen, Hr. Agmund Finnsøn, Hr. Narve Ingevaldsøn, Hr. Jon Oddesøn, Hr. Ulf Holmgersøn, Hr. Ulf Jonsøn, Hr. Gynther af Wedhausen, Hr. Jon Dansøn, og Hr. Haakon Givindsøn, samt Haakon Jonsøn, Ulf Haraldsøn, Gaute Eriksøn, Erlend Philipsøn og Otte Romer. Der blev her vel afgjort Sager, som ikke stod i Forbindelse med Krigen, men Hovedbetsigten af alle disse Mænds Sammenkomst fra saa fjerne Dele af Riget, og paa en Kant saa nær den svenske Grændse, kan neppe have været nogen anden end at frige med Kongens Fjender i Sverige⁴⁾. Imidlertid blev der dog sluttet en Stilstand eller, som det hedder, taget en Dag. Man kjender hverken Tiden eller de nærmere Bestemmelser, kun saameget erfarer man, at den, som sedvanligt, skulde kunne opsiges fra hvilkensombest af Siderne, og med Hensyn til Tiden bliver det rimeligt at antage, at dette skete den samme Høst, da Kongen havde alle de nævnte Herrer hos sig, saa at vi vilde finde deres Navne paa Stilstandstractaten, om den endnu var til. Imidlertid vedblev Kong Haakon at ferdes paa disse Kanter, som om han ikke ret troede Freden. Sidst i November maa han have været paa Daleborg ved Benern, siden han i Nærheden deraf, ved Holms Kirke, tog den svenske Hovding Nisse Knutsøn til Naade og i sin Tjeneste, hvordan nu Sammenhængen er dermed⁵⁾. Vi høre nu intet fra Kong Haakon før end anden Paaskefestdag (26de Marts) 1380, da han befandt

¹⁾ Breve i det svenske Rigsarchiv; jfr. Styffe, Bidrag S. LXX.

²⁾ See det hos Suhm S. 59 i Uddrag meddelte Brev af 21de December 1378, hvor Margrete siger, at hun „for Forretningers Skyld“ var dragen til Norge.

³⁾ Den 10de Juli 1379 var hun i Lund, Suhm S. 64.

⁴⁾ Dipl. Norv. II. 459, I. 458. Jevnser nedenfor S. 99.

⁵⁾ Brev af 26de November, Dipl. N. V. 314. Han tilgiver her „velbaarne Mand“ Nisse Knutsøn, der nu er traadt i hans Tjeneste, hvad han har forbrudt sig imod ham, paa det Vilkaar at han forliger „de tvilende Parter“ (målsøgende), uden at man saar nojere Underretning om, hvem disse Parter var. Nisse Knutsøn gif dog nok atter siden i Albrechts Tjeneste, siden han i Marts 1381 var Hædersehovding i Nærke (Br. i sv. Rigsarchiv). Formentlig havde han været tagen til Fange af Kong Haakons Mænd.

sig paa Tunsbergshuus og derfra lod udgaa Ledingsopbud til Indbyggerne i Sogn, saasom „de Tydske i Sverige havde opsagt den Dag, som de havde med ham og hans Rige, og laa nu ferdige med deres hele Magt til at angribe ham selv, hans Rige Norge, og Almueen“. Der ophødes Fjerdedeels Leding af Folk og fuld Almenning af Kost; de skulde være fuldstændig indskibede inden en Maaned efter at Brevet var dem forkyndt, og derpaa drage syd til ham ved Landsenden det raskeste de kunde. Skibsstyremændene skulde efter Lovens Bud opnævne dem, der skulde fare. Og desforuden bød Kongen alle sine Tjenere, haandgangne Mænd og Svenerne ufortøvet at indfinde sig hos ham med Vaaben ved Landsenden til Rikets Vern ¹⁾. Lignende Breve ere naturligtviis udgaaede til de øvrige Fylker i Norge, og Fristen formodentlig angiven forskjellig efter Afstanden, for at alle kunde indtræffe nogenlunde samtidigt. I Sogn blev det ej forkyndt førend omkring den 5te Mai ²⁾. Anledningen til at Freden saa snart blev opsagt, vides ikke: formodentlig stod dette i Forbindelse med et Tog, som Kong Albrecht ved disse Tider synes at have foretaget til Skaane og Halland. Men Nordmændene og de Danske hevneede dette ved et Indfald i Vestergotland og det vestlige Smaaland, ja endog i Närke og Vestermanland, hvorved Skara med dens Domkirke, Örebro, Vesterås og Staden Jonköping opbrendtes. Sandsynligtviis har Kong Haakon eller hans Mænd, maaskee under Anførsel af Hr. Erik Ketilsøn, først taget Vejen mod Nerevall, for at erobre denne Borg, og de danske Hovdinge paa Öpensteen og Öresteen m. m. rettet sine Bestræbelser mod Jonköping og Numblaborg. Dette Tog foregik sandsynligtviis i Juli Maaned, saasom det ej kan have begyndt førend en god Tid efter hiin 5te Mai, og Kongen, som vi ville see, endnu efter Midten af Juni var i Tunsberg; derimod maa det være tilendebragt inden Begyndelsen af August, idetmindste var Jonköping da allerede afbrent ³⁾. Kong Haakons Død, der kort efter indtraf, har formo-

¹⁾ Dipl. N. II. 461.

²⁾ Paa den Dag udstedtes nemlig Gjenpart deraf i Blik i Sogn, aabenbart til Oplæsning for Almueen, Dipl. N. II. 462.

³⁾ Toget henføres i Chron. Scr. R. D. I. S. 66 til 1380. I de visbyiske Minoriters Chron. (Steds S. 45) siges der ogsaa, at Skara og Jonköping brendtes, men der angives intet Aarsstal, derimod siges det udtrykkeligt, at dette Indfald af Danske og Norske skete for at hevne Kong Albrechts Herjetog til Skaane og Halland. At i alle Fald Jonköpings Brand maa have fundet Sted nogen Tid før den 7de August 1380 sees deraf, at Høvedsmændene i Östergötland, Erik Karlsson, denne Dag paa Kong Albrechts Vegne tilstod Jonköpings Borgere Skattefrihed i fire Aar, paa Grund af den Brand og Dbeleggelse, Staden havde lidt. Brev i Jonköpings By-Archiv, Handl. ror. Skand. Hist. 32 B. S. 374, Styffe, Bldrag S. LXXI.

dentlig standset Krigsforetagenderne paa disse Kanter, medens Albrecht fornemmelig rettede sine Bestræbelser mod Skaane og Halland. Haakon beholdt de omstridte Landskaber saa længe han levede.

8. Kong Haakons Bestræbelser for at indskrænke Hanseaterne og ordne Handelsforholdene paa den Undersaatterne fordeelagtigste Maade. Myntforhold.

Vi have nu fulgt Kong Haakon i hans Bestræbelser for at berde sit Dynasties Rettigheder, udvide dets Besiddelser og frede Rigets Grændser. Vi ville her betragte den ikke ringe Virksomhed, som han i de saa Nar, han overlevede sin Fader, udfoldede med Hensyn til Rigets indvortes Anliggender, fornemmelig for saa meget som muligt at ordne Handelsforholdene til Undersaatternes Bedste og hindre de hanseatiske Kjøbmænd fra at anmasse sig endnu større Friheder, end Freds slutningen i 1377 og de eldre, derved bekræftede, Privilegier allerede tilstod dem. Han havde udentvivl ikke ringe Hjælp herved af Provsten Hr. **Henrik Henriksson**, der fremdeles forestod Cantler-Embedet, uden dog at opbøjes til denne Verdighed, og som i hans Fraværelse besørgede de løbende Expeditioner, medens hans Embedsmyndighed i Kongens Nærværelse synes ganske at være ophørt¹). I Januar 1377, altsaa Vinteren efter at Kongen havde affluttet Freden med Stæderne, holdt Kongen et Raadsmøde i Oslo, hvor flere Biskoper, Riddere og Evener vare tilstede²). Resultatet af Raadslagningerne var en Forordning vedkommende Hansens Privilegier, der tydeligt viser, hvor meget det var ham om at gjøre ikke at tilstaa Hanseaterne en Tøddel mere, end Privilegierne indeholdt. „De fleste“, begynder han, „vide vistnok, at de tydske Kjøbmænd af Hansens have tiltaget sig Ting, som vi og vort Rige have haft stor Skade af, og sige, at de have haft disse Ting af vore Forfædres Naade og Privilegier. Men nu, da selve Stædernes Mænd, nemlig Borgermesteren i Lübeck, Hr. Jakob Pleckow, have overgivet os i vor egen Haand de Privilegier, som vore Forfædre have undet dem, og vi af vor Naade have stadfestet disse samme Privilegier, saa ville vi, at de stadigt skulle overholde dem efter vore Breves Lydelse, medens vi derimod paa ingen Naade ville taale af dem de Ting, som de have tiltaget sig uden Hjemmel af Privilegierne; og have vi derfor gjort denne Bestemmelse med vort Rigs-

¹) Den 2den Februar 1376 udstedte saaledes Hr. Henrik i Kongens Navn et Mandat for Oslo, Dipl. N. II. 494 og III. 402, hvorved Kongen ej var tilstede, siden hans Nærværelse ikke omtales; han var nemlig da vistnok i Danmark.

²) Erkebiskopen og flere Biskoper havde just været ved Concilium i Bergen, sidst i November eller først i December (Dipl. N. I. 441). Flere af Biskopperne maa saaledes fra Bergen have begivet sig til Oslo.

raads Samtykke, som nu var hos os, baade Biskoper, Middere og Evene, og ville siden gjøre end yderligere Forbedringer derved, naar vort større Rigsraad kommer sammen, saaledes som vi da blive enige med dette, og skal denne Forordning ubrodeligt overholdes i alle vore Kjøbstæder, og hyde vi vore Lagmænd at domme herefter som Lov, ligesom og vore Spiselmænd og Gjaldkerer at sagsøge derefter". De enkelte Artikler, som i denne Forordning paabødes, vare følgende:

1. Alle indenlandske Varer, enten de til Lands eller Vands føres til Kjøbstaden, skulle bringes paa Torvet, dog saaledes at der af Korn, Malt, Meel eller Muug, der udfikses i Leste- eller Skippundeviis, blot skal bringes en Provestjeppe paa Torvet, hvor da Handelen efter denne kan slutes.

2. Ingen indenlandske Varer maa selges i Gaardene, og heller ikke maa noget Gods føres til Byen, uden naar Sol er oppe; Overtrædelse af disse Forbud straffes med Godsets Forbrydelse til Kronen, og den, der kjøber eller selger andensteds end paa Torvet, skal bøde 8 Ertoger og 13 Mkr. i Brevebrud. Naar den kongelige Ombudsmand eller Foged mistenter Nogen for at drive Gaardhandel med indførte Varer, skal denne verge sig med Fremands-Ged.

3. Ingen Friller maa selge noget Gods, smaat eller stort, uden hvad der er deres eget, og de kunne bekræfte at være dette med deres egen og to skjellige Kvinders Ged.

4. Ingen Udendinger maa indkjøbe noget i Landet, uden alene paa Torvet; heller ikke maa de selv brygge noget „Mungaat“ (simpelt Öl) enten til eget Brug eller Udsalg, men de skulle alene kjøbe det fra Borgen.

5. De maa ikke indkjøbe mere Spisevarer, end hvad de behøve til deres egen Kost, og slet ikke noget til Salg eller Udsæls.

6. De maa ikke selge Kornvarer uden i Skippundeviis, eller Bjor (tydsk Öl) og Mjød uden i Tønderviis.

7. De maa ikke indføre andet Gods, end hvad der tilhører dem selv eller de Kjøbmænd, der ere i Hansen.

8. Torvet stiller Kongen under Guds Varetegt og tager det i sit Vern, forbydende Enhver voldeligen at tage eller røve fra nogen Mand det Gods, han bringer til Torvs for at selge; Overtræderen dømmes utlæg.

Samenligne vi disse Artikler, der øjensynligt vise sig kun at være, hvad der i Indledningsordene antydes, foreløbigt opfattede Punkter, med de ældre Privilegier af 1294 og 1296, som vel egentlig ifær var de, Stæderne paaberaabte sig og nu havde faaet fornyede ¹⁾, da ville vi see, at

¹⁾ See ovenfor, IV. D. 2 B. S. 234—243.

de virkelig heller ingen Indgreb gjøre i disse, men kun sette en Skranke for, at Tydsterne ikke skulde tiltage sig endnu større Nøtigheder, end Privilegierne hjemlede dem. Man kan være temmelig vis paa, at ethvert af de Forbud, Forordningen indeholder, er rettet mod et egenmegtigt Tiltag af de Tydste, og giver saaledes middelbart Oplysning om, hvori disse Tiltag bestod. For det første see vi, at de tydske Kjøbmænd fremdes søgte at overtrede eller eludere de udtrykkelige Forbud mod Landprang og Forprang, eller mod Forhandling af indenlandske Varer andensteds end paa Torvet, men at de deels selv gjorde Indkjøb paa Landet, ej alene til eget Forbrug, men ogsaa til Udførsel, deels søgte at lokke dem, der førte Varer til Torvs, til sig i Gaardene, for der, ubindret af nogen Opsigt fra Overighedens Side, og med Tilsidefættelse af Kongens Forkjøbsret at forsyne sig med hvad de ønskede til billigere Kjøb, og naturligviis ogsaa imod andre af dem selv indførte Varer, trods Forbudet mod at selge disse i smaa Partier. Ja man maa endog af Forordningens Ord i den sidste Artikel slutte, at de i deres Overmod stundom vovede aabenlyst at anholde dem, der bragte Varer til Torvs, og med Magt at fratage dem disse, formodentlig vel ikke uden at betale dem noget derfor, men dog med Vold og frek Tilsidefættelse af Lovens bestemte Forbud. Overhoved seer man, at de søgte at fortrænge de indfødde Kjøbmænd fra Handelsmarkedet, eller reent ud at hindre indfødde Kjøbmænd fra at komme op. Men desforuden tales der her for første Gang om en Ufsik, der vel ogsaa tidligere havde fundet Sted, men formodentlig ikke i en saa foruroligende Grad, som i de sidste Tider, og som giver os en Forestilling om, hvor frekt de fremmede Handelsmænd traadte den offentlige Anstændighed under sine Fødder, nemlig at de ganske aabenlyst holdt *Friller*, der drev Smaahandel, og at de endogsaa benyttede sig heraf til at eludere hine Forbud mod at udsælge deres Varer i Smaat, idet de lod hine „Friller“ selge dem ud som sine egne Varer. At de i Byerne bosatte tydske Handelsfactorer holdt *Friller* og overhoved førte et højt udsvævende Liv, var en ubehagelig, men vistnok uundgaaelig Følge deraf, at de ikke havde Lov til at gifte sig, for ej derved at drages ind i andre Interessers, end deres Principalers; men at Forholdet var saa aabenlyst, at disse „Friller“ endog, som det synes, dannede en egen anerkjendt Klasse Fruentimmer, der levede for sig selv og havde Tilladelse til at drive Smaahandel, viser, hvor slap den offentlige Moralitet omsider var bleven ¹⁾. En egen Omstændighed, hvorom der ikke

¹⁾ See herom ovenfor, IV. D. 2 B. S. 246, 247. De omtalte „Friller“ ere formodentlig de samme Slags løse Fruentimmer, der ogsaa omtales i „den norske Co“, i Walkendorffs Transactioner med de Contoirske, o. fl. Et.; der

tidligere nævnes noget, er den, der synes mærkelig nok, at Udsalget af det simplere Ol eller saakaldte Mungaat var blevet et Monopol for Kongens Borgfolk, idetmindste kan maa ikke anderledes forklare de Ord, at Udlandingerne skulle kjøbe det „fra Borgen“.

Med denne Forordning kunde Stæderne, der for fem Aar siden blandt andet udtrykkeligt havde fordret Tilladelse til at drive Tuffhandel, neppe være tilfreds; men da ingen Indgreb stete i Privilegierne, var der vel intet andet for dem at gjøre end at finde sig deri, og overlade det til Kjøbmændene selv at eludere eller overtrede deres Bud, eftersom de saa Lejlighed dertil. Ved de Tilleg og Forordninger, som Kongen havde lovet at faa istand, naar han kunde samles med „det større Rigets Naad“, altsaa holde et formeligt Hørdingemøde, kan han neppe have forestaaet andet end en fuldstændig Handelsanordning. En saadan blev ogsaa givet, men desværre kjender man ikke Tiden, da Dateringen mangler i de saa og daarlige Afskrifter, som vi have tilbage deraf ¹⁾. Der staar kun, at Kongen havde givet den med Rigsraadets Samtykke, da han nu i Tunsberg var samlet med dette, og at han der i Tunsberg havde ladet den kundgjøre for Almuen og vedtage med Vaabentag. Dette viser altsaa, at et Naadsmøde har været holdt i Tunsberg. Men naar der tales om, at Almuen havde været samlet og vedtaget Anordningen med Vaabentag, saaat den herefter skulde ansees som Lov, da kan dette kun betegne en Vedtagelse paa Haugathing ²⁾, og gjør det nødvendigt at antage, at Kongen siden har ladet eller villet lade den samme Anordning vedtage paa Frostas og Gula-Thing for de to andre Stæder. Da slike Forordninger i de Tider ikke udfærdigedes eenslydende for alle Stæder, men i særskilte Gjenparter for hver

berettes, at baade Kjøbmændene og de tydske Haandverkere havde hver en „aaabenbar Skjæge, der boede paa Dregaden og i Byen“, og at der var „ligesaamange Skjæger ved Bryggen, som Garvehunde“ (d. e. Hunde til at bevogte de Tydskes Handelsstuer og Pakboder). See Eagen og Fosø, „Bergens Beskrivelse“, S. 137, 155, 157. Vi ville strax herneudenfor see særskilte Bestemmelser vedtagne imod dem for Bergens Vedkommende, hvor de Fremmedes Mængde og derfor ogsaa Uvæsenet var størst, og hvor vi saa Aar senere see Biskop Jakob give en frygtelig Ekildring af den herskende Usædelighed.

¹⁾ Ingen af Haandskrifterne er eldre end Midten af det 15de Aarhundrede, undtagen een (nu i det kgl. Bibl. i Stockholm), der er fra c. 1400, men denne indeholder neppe en Treledeel af den hele Anordning. De øvrige ere mest Oversættelser, ligledes med flere Udelabelser og Forkortninger. See Norges gl. L. III. S. 202—210.

²⁾ Et Thing ved Tunsberg maatte være Haugathing, sjeent det ikke udtrykkelig nævnes; men dette Thing traadte nu, efter de større Lagthings Afhjælpelse, ganske vist i Stedet for det saakaldte Borgathing, eftersom Lagmanden havde sin faste Residens i Tunsberg og der ogsaa paadømte Sager vedkommende Borgesjysfel.

entfelt Stad, saaledes at kun denne nævntes, og der alene hentydedes til dennes Stedforhold, medens Hovedindholdet dog blev eens for dem alle, er det ogsaa i sin Orden, at det Exemplar, hvorefter hiin Afskrift er tagen, og som sees at have været det, der udfærdigedes til Oslo, kun omtaler Tunsberg og Haugathing, under hvilket Oslo tilhørte. Spørgsmaalet bliver nu kun: naar kan et større Raadsmøde have været holdt mellem Januar 1377 og Høsten 1380, saaledes at den nu vedtagne Forordning sidenefter kunde blive vedtagen paa Frosta- og Gulathing? Thi om noget Nar før 1377 kan ej være Tale, da Anordningen aabenbart er den „Forbedring“, der bebudes ved den nysnævnte Forordning af 29de Januar i hiint Nar, og den desuden utrykkeligt omtaler Stædernes bekræftede Privilegier. Man vil vanskeligt finde noget Nar mellem 1377 og 1380, hvor et Rigsmøde kunde være afholdt, med mindre det skulde være om Sommeren 1380, kort før Kongens Død, da han i længere Tid synes at have opholdt sig i Tunsberg¹⁾. Men da bliver der igjen ingen Tid til at Forordningen kunde være vedtagen i Bergen og Throndhjem. Alligevel maa man blive staaende derved og heller antage at Vedtagelsen paa de øvrige Thing ej sandt Sted sørend efter hans Død, og at dette maaskee endog kan være Narssag i, at de Afskrifter, vi have, kun nævne Oslo, da nemlig i saa Fald Haakon selv ikke naaede at udfærdige nogen Gjenpart til de øvrige Steder, for hvilke Forordningen ligesaa meget var bestemt²⁾. Ja den gjaldt egentlig det hele Land, eftersom den ogsaa indeholder nogle Artikler, dels af almindeligt Indhold, dels vedkommende Landdistricterne; kort, den er egentlig en af disse større, almindelige Retterbøder, som Kongerne stundom udstedte, i tidligere Dage hyppigere end i den senere Tid, saa at altsaa Kong Haakon her synes at

¹⁾ Kongen var vistnok i Tunsberg i Juli Maaned 1378 (see ovenfor), men Anordningens egne Ord antyde, at Raadsmødet gik umiddelbart forud for dens Vedtagelse, og da nu denne maa have steet paa det sædvanlige Lagthing, der begyndte ved Botulfsøvake, den 17de Juni, kan Kongen, der den 16de Juni 1378 endnu var i Bergen, (Norges gl. L. S. 201), ikke have været i Tunsberg enten strax før, eller under dette Nars Haugathing. Om 1377 kan ej være Tale, thi da var han den 15de Mai i Throndhjem og reiste sandsynligviis derfra til Bergen, hvorfra han neppe kom til Västlandet sørend mellem hiin 16de Juni og 29de Juli 1378: Sommeren 1379 var han formodentlig ved Rigsgrændsen, beskæftiget med den svenske Krig. I 1380 var han derimod, som vi ville see, længe i Tunsberg, netop om Sommeren, og havde da ganske vist flere af sine Raadsherrer hos sig.

²⁾ At Anordningen ogsaa ansaaes for gjældende i de andre Stæder, viser ej alene dens almindelige Charakter af dens Indhold, men og især den Omstændighed, at der i en af Afskrifterne staar „Throndhjem“ istedetfor Oslo, og i en af Oversættelserne „Byen“.

have villet gjenoplive en gammel og roosverdig Skik, der var nær ved at gaa af Brug.

Forordningens Indhold er i Korthed følgende:

1. At Kongen vil selv holde og lade holde sin Mynt saa god, som den var, da den blev slagen, saa at den skal være gild og gængse alle Mand imellem; de, der vurdere sin Varer højere for rede Penge end for Varer, skal bøde Brevebrud, 8 Ertoger og 13 Mk.; den, der ligestrem vrager Kongens Mynt, skal første Gang bøde dobbelt Brevebrud, anden Gang være utlæg, og dog bøde det samme, tredje Gang have forbrudt baade Liv og Gods; det paalagdes Eysselemendene udtrykkeligt at reffe flige Personer „til Liv og Gods“ efter Anordningens Bud.

2. Alle Varer, inden- og udenlandske, skal føres til Kjøbstad, selges og kjøbes for rede Penge paa Torvet eller paa de Steder, Loven byder; Overtrædelsen straffes med Brevebruds Bod.

3. Ingen, enten Læg eller Lærd, skal drive Tuffhandel (varningaskifti), hemmeligt eller aabenbart, under Brevebruds Straf; mistænkes nogen, rense sig ved Settareed.

4. Ingen maa fare om paa Landet eller Strandene med Smaahandel for enten at købe eller selge, og heller ikke maa Bønderne selge Naut, Sander, Sviin, Smør, Salt, Vaadmaal, Lerred, Høns, Gjæs, eller andet deslige, uden hvad vejfarende Mend kunne behøve til eet Maaltid eller to, men alle Varer skulle føres til Kjøbstaden; heller ikke maa nogen Skipper bryde sin Last i Havner udenfor Kjøbstæderne til Udsalg, uden hvad der behøves til at købe Mad for, medens Skibet lades, eller andet nødvendigt Grende besørget. Ogsaa i disse Tilfælde straffes Overtrædelsen med Brevebrud.

5. Samme Straf paabødes for Kjøb eller Salg af Varer, der fra Landet føres til Kjøbstaden, inde i Gaardene og ikke paa Torvet.

6. Ingen Udendinger maa købe Sperrer, Bordtommer, Spirer, eller anden indenlandsk Vare til Udsalg indenlands, hvilket ogsaa er forbudt i deres Privilegier. Heller ikke maa nogen Bønde eller Heredsmand, Læg eller Lærd, tage Sild, Klæde eller andet Gods hos Kjøbmændene og siden selge disse Varer ud for Sperrer, Tommer eller Naut; Overtrædelsen straffes med Brevebrud og Varernes Forbrydelse.

7. Naar udenlandske Kjøbmænd komme til Staden med sine Varer og ikke ville selge dem for den Tært, Kongen og Naadet har foreskrevet, da er Straffen ligeledes Varernes Forbrydelse og Brevebrud.

8. Ingen Folk paa Landet maa have Huusmend eller Huuskoner i sine Huse, men alle de, der eje mindre end 12 Mk. Peningers Verdi, skulle tage sig Tjeneste og arbejde for Riddere, Prester eller Bønder, mod saadan Løn, som fra gammel Tid har været brugelig. Heller ikke

maa Biskoper, Riddere eller andre kongelige Mænd tage Arbejdsfolk eller Lejedrenge i „Hovgaard“, d. e. paa deres Herregaard, uden til saadan Syssel, som de ere opfyldte med; løber nogen fra sin Tjeneste hos Prester eller Bønder, skal Sysselmanden straffe ham efter Loven.

9. Udlendinger, der kommer til Byen ¹⁾, maa ej kjøbe Naut eller Fødevarer til Udførsel, men alene til deres Fortæring, medens de opholde sig i Landet, og dette kun paa Torvet. Overtrædelsen straffes med Varernes Forbrydelse og Brevebruds Bod.

10. Ingen Indenlandste maa legge Fellig med nogen Udlending enten om at bygge Skib, eller andet deslige.

11. Sutererne eller Stomagerne ²⁾ maa ikke opkjøbe flere Huder, end de behøve til sin Haandverksbedrift, under Brevebruds Bod og Varernes Forbrydelse. Mistænkes de, verges sig med Sættareed.

12. Komme Skibe til nogen Stad i Norge og der betale Kronen den skyldige Told, da betales ingen yderligere Told, om nogle af de indladede Varer siden indføres til en anden Kjøbstad, men Leding skulle Gjermendene svare paa hvert Sted af saameget Gods, som der ankommer.

13. Naar Klæde udfikbes og Klædespækker aabnes, har Kongens Foget Ret til Pakkelinerne og Omslagsdugene. Aabnes slike Pækker uden hans Tilladelse, bødes 1 Mark for hvert Stykke.

14. Ingen Nordmand skal indskibe eller udfikbe Varer, førend der ringes til Ottesang ved Smaatirkerne, under 1 Mark Solvs Bod for hver Nordmand, som gjør det til anden Tid; Udlendingen skal i saa Fald løse tilbage igjen, bede paany om Tilladelse til Ind- eller Udfikning, og bøde 1 Mark Solv for hvert Stykke, smaat eller stort.

15. Man kan stjerne til Lagmanden for Annfredstid saaledes, at de Dage, denne omfatter, ikke regnes med, naar alene de foregaaende og efterfølgende sammentalte udgjør den rette Sternefrist.

16. Lagmanden skal domme efter alle disse Artikler som Lov.

Der fastsettes ogsaa overensstemmende med den 7de Artikel Taxter for indenlandste og udenlandste Varer. Til disse Taxter ville vi senere hen komme tilbage. Muligt, at de, saaledes som de forekomme i Afskrifterne, kun gjelde for Oslo, thi der findes et Brudstykke af en lignende Anordning for Bergen ³⁾, maaskee endog af den bergenske Gjen-

¹⁾ Her staar her i den fuldstændigste Text, vi have, „Oslo“, men det er aabenbart, at denne Artikel ogsaa gjelder de øvrige Byer.

²⁾ Her staar ligeledes „i Oslo“, og det er maaskee nok muligt, at denne Artikel gjelder Oslo alene, da Stomagerne i Thronthjem og Bergen havde større Friheder.

³⁾ Norges gl. Love III. S. 59. Brudstykket er her sat blandt Kong Haakon den 6tes udaterede Retterbøder, dog med den udtryffelige Bemærkning, at det

part selv, hvor der ogsaa fastsettes Tarxer, i enkelte Dele noget afvigende fra disse. Der er endog Grund til at antage, at disse Tarxer fra Tid til anden ere blevne forandrede, medens Forordningen selv bestod usforandret som Grundlaget for den gjeldende Handelslovgivning.

Det er nu for os en let Sag at indsee de flere Misgreb, som i denne Anordning begaaes, først og fremst deri, at den lovgivende Myndighed med et Magtsprog vil opstille Regler for Myntcour, Varepriser m. m., og dernæst, at den overhoved legger for meget Baand paa Handelsforholdene. Men saadanne vare i den Tid over hele Europa de herskende Grundsetninger i Handelspolitiken; hverken Kongen eller hans Raadgivere ere at dable, fordi de ikke havde tilegnet sig et friere Blik i dette Stykke, end nogen anden paa deres Tid, og de handlede kun efter bedste Overbeviisning til Landets Vel, idet de søgte at opbjelpe Kjøbstæderne og sikke de indenlandske Handelsmænd Markedet ligeoverfor de rigere og klogere Udlendinger. At det dog i Længden vilde være forgjæves at kæmpe mod Overlegenhed i Capital og Handelsklogskab, indsaar man ej. Men man maa ogsaa holde sig de tydske Stæders og Kjøbmænds ideligen stigende Handelstyranni ret klart for Dje for at finde det begribeligt, ja endog fortjensligt, at Kongen og Raadet søgte at indskrænke det saa meget som muligt. Hvor skarpt de have haft dette for Dje, sees navnlig af den 3die Artikel, hvor det „varningaskilli“ udtrykkeligt forbydes, som Stæderne ved Mødet i Tunsberg 1372 havde bedet Kongen om at tilstede.

I Forbindelse med denne Handels-Anordning staar sikkert ogsaa en, som det synes af Bergens Byfoged og Raadmænd vedtagen Samling af Statuter, (eller, som det heder i Privilegierne for Oslo af 1358, „Setninger, som Lagmanden, Raadmændene og Gjaldkeren sette, samtykke, og kundgjøre paa Bymødet“) ¹⁾, der egentlig kun slutte sig til bestemte Lovbud, men i enkelte Stykker indeholde nærmere Bestemmelser, især vedkommende Politiet. En lignende Samling af Statuter havde allerede i Januar 1377 været vedtagne i Nidaros, altsaa førend der kunde være Tale om Hansens Privilegier, hvilke da heller ikke vedkom Nidaros syndertligt, eller om hiin Anordning. Om hiin bergenske Statutsamling siges der kun, at „den skete i Bergen paa Kong Haakons Tid“ ²⁾. Flere af Bestemmelserne ere, som sagt, Gjentagelser af eldre Lovbud, som f. Ex. at Udlendinger ikke maa opkjøbe Varer til Udsalg, at de

ikke er vist, om det er at hense til ham eller til Haakon den yngre. De anførte Priser synes at tyde paa den senere Tid, og i et, rigtignok yngre, Haandskrift er Brudstykket ganske flaaet sammen med „Setningerne“ for Nidaros af 1377, hvorom her strax nedenfor.

¹⁾ Saaleedes staar der i Kong Magnus's Privilegier for Oslo, Norges gl. Love III. 166, 177.

²⁾ Norges gl. Love III. S. 210—212.

Udlandinger, der sidde om Vintren og ej bringe Kornvarer til Landet, heller ikke maa kjøbe Smør m. m., om Urvesøgsmaal efter udenlandste Mend, som dø inden Riget, og fremdeles de fleste Artikler af Privilegierne for Stæderne af 1294¹⁾. Men desforuden indeholder den enkelte særegne Bestemmelser, der synes at være givne af Kong Haakon eller paa hans Tid, og som ere merkelige nok. Disse ere: a) at i de lørlige (det vil vel sige „dertil berettigede“) Gaarde maatte Ol ikke udtappes ved Andre end ved Gaardsbønderne selv, eller ved skjellige Dandekvinder, som de selv ville paatage sig Ansvar for, men ikke ved Friller eller løse Kvinder; b) at ingen Huusbonde maatte i sit Huus under Husets Fortabelse have Hoorkvinder eller Tyve, Meeneedere og andre Udaadsfolk, Mend eller Kvinder, hvilke skulde fare af Byen og aldrig komme tilbage igjen; skete dette, skulde de „miste Dret og drage Steen af By“; c) at da Egtetabet bør holdes i Ære, var det og passende, at Dandekvinder saavel rige som fattige, hver efter sin Stand, nød større Heder end løse Kvinder og Friller, og for saaledes at kjende hine fra disse, skulde „egte Dandekvinder“ bære saadan Klædeboned, som Gud havde givet dem Naad til, dog kun efter Landets gode Sedvane hver efter sin Stand, medens løse „Puter eller almindelige Koner“ ej maatte bære bedre Klæde end slet og ret Vareklæde, hvoraf Alnen gjaldt to Sh. engelsk; paa samme Maade skulde og en Kone, der var sin Mand utro, bære sliq Frilledragt, indtil hun havde bødt til Gud og sin Huusbonde, og han havde tilgivet hende; d) ingen tilflyttende Haandverksmænd, indenlandste eller udenlandste, maatte sette noget Verksted op i Byen, førend de havde været hos Lagmanden og Raadmændene og „fjæstet Borgerskab og svoret Staden Trofasthed, og ladet sit Navn indskrive i Stadsbogen“, under en Bod af 3 Mkr. for hver Dag, han sad dette Bud overhørigt; det samme gjaldt Drettelsen af Krambod eller Høkerudsalg. Endelig gives der her en nøjagtig Bestemmelse for Gjaldkerens eller, som han her, og ved denne Tid allerede sedvanligt kaldes, **Byfogdens** Valg og Embedslyfter. „Saa bør det at være, heder det, efter Kongens Anordning, at Lagmanden og Raadmændene skulde udvelge Byfogden; den, som beklæder dette Embede, skal være Kongen og Byen huld og tro, (o. s. v. her følger hele Eedsformularen), aflegge Nægnskab over Skatter, Sagøre og andre Byens Indtegtter hver Maaned, gaa ideligen om i Byen og høre efter, om nogen Lovovertrædelse skeer, og i saa Fald anlegge Søgmaal o. s. v.; i Løn for sit Arbeide skal han have en Trediedeel af Sagøren. De ovenfor omtalte throndbjemste „Setninger“, vedtagne,

¹⁾ Man gjentjender (M. gl. L. S. 211) Art. 4, 6, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17 af Privilegierne af 1294, s. o. IV. D. 2 B. S. 236.

som det heder, paa Stadens Lagthing den 19de Januar med Samtykke af Naadmendene og hele Lagretten uden og inden Bebaandene, samt Løverdagen derefter (den 24de) paa almindeligt Thing og Møde samtykkede af alle Byens Mend, inden- og udenlandste, lærde og læge, indeholde fornemmelig endeel Taxter og derhos nogle faa Bestemmelser, især om Olbrøgning og Oltapning, der her, som i de øvrige Byer, var en meget yndet Bedrift, men som saavidt muligt indstrænkedes fra Øvrighedens Side, saavel som Udskjenkning af Ol, Mjød og Viin, for at hindre det overbettes Fylder, der snarere var i Tiltagende end i Aftagende ¹⁾).

Uagtet de tydske Skomagere i Stæderne, fornemmelig i Bergen, opførte sig langt fra som de burde, men ofte tillod sig alskens Voldsomheder og trodsede den lovlige Øvrighed, skjenkede Haakon dem dog, ligesom ogsaa hans Fader havde gjort, megen Naade og tilstod dem betydelige Forrettigheder. Hans Grunde dertil ere nu vanskelige at gjette, thi vel heder det i et af hans Breve, dem angaaende, at det var udgivet i „Betragtning af den Nytte, Almuen havde af deres Sko-Gjerning og Skofalg“. Men denne Nytte synes dog ikke at kunne opveje de Ulemper, de gjorde. Vi have allerede omtalt deres Trodsighed angaaende Tienden i den første Deel af Aarhundredet; af og til hører man om andre af deres Handlinger, der vise, at de maa have været yderst besværlige Medindvaanere i de Stæder, hvor de opholdt sig, ikke at tale om, at naar der opstod alvorlige Sammenstød mellem deres Landsmænd, de tydske Kjøbmænd, og Landets egne Borgere, da vare de altid rede til at yde de første sin Hjælp. Det er i det foregaaende nævnt, at under Krigen med Stæderne i 1368, 1369, havde de tydske Skrædere i Bergen endog drebt en Broder af Erkebiskop Olaf ²⁾); det var saaledes vel ikke egentlig Skomagernes, som her vare de brodefulde, men alle de tydske Haandverkere i Bergen dannede, som bekjendt; et stort Samfund, benævntes meget ofte, især i senere Tider, under eet „Skomagere“ og vare vissefelig lige gode om alle de Utilberligheder, der udøvedes enten under Skomagernes, eller andre Haandverkeres Navn. Men dette hindrede, som vi have seet, ikke Kongen fra, i 1370 at give dem fri for Told, Skat og Tynghel, imod at de tilsammen betalte 20 Mkr. Peninge aarligt i Afgift til Kronen, og to Aar efter forbad Kongen endog alle Andre at drive Skomagerhaandtering i Bergen, uden de, som Biskopen holdt i sin Gaard for sig og sine Folk, men heller ikke disse maatte

¹⁾ N. gl. L. III. S. 196—198.

²⁾ See forr. B. S. 816.

selge ud til Andre¹⁾). Siden have vi ogsaa seet (S. 67), hvorledes Skomagerne i Nidarøos havde været med at begaa et Drab i selve Christkirken, for hvilket de naturligviis havde maattet bøde, og det ikke saa ubetydeligt — 44 Mk. brendt Sølv, — hvoraf de maatte laane en-deel i Bergen; men det var saa langt fra, at Kongen siden var dem unaadig, at han endog for at lette dem Tilbagebetalingen af Laanet til-lod dem at udføre sit Arbejde til Udsalg andensteds, indtil Laanet var betalt. Endvidere gav han dem under sit Opbhold i Nidarøos om Vaa-ren 1377 (15de Mai) tyve Mars Frihed for at „gaa Vaabengang“, som det kaldtes, det vil sige at indfinde sig paa det aarlige Vaabenting, hvor hver voksen Mand skulde møde frem og forevise sine løvbefalede Vaaben til Eftersyn; og naar de tyve Mar vare omme, var det nok, at een Mand indfandt sig fra hver Bod²⁾). Derhos satte han en ret fordeelagtig Tært paa deres Varer, f. Ex. for det bedste Slags Støvler omtrent $\frac{2}{3}$ Mk. eller henved 2 Sh. engelsk Parret, hvilket efter vore Priisforhold nu vilde svare til henved $4\frac{1}{2}$ Spd.³⁾). Alt dette kunde lade sig høre, hvis ingen anden i Landet forstod at sy ordentligt Skotøj. Men da man seer, at der idetmindste i Bergen var andre, som syede Sko, og saa forsvar- ligt, at endog Biskopen og hans Mend var tjent dermed, kan heller ikke dette have været Grunden, hvorfor hine saaledes begunstigedes. Vi ville i det Følgende see, til hvilken foruroligende og oprørende Grad deres Tøjlesløshed gik.

Hvad Mynten angaar, om hvilken det i den store Forordning be- stemmes, at den fremdeles skal gjelde som før og ikke vrages, da er det beklageligt, at der ikke nu findes noget Pengestykke, der med Visshed kan henføres til Haakons Tid, og hvoraf vi saaledes kunne erfare Myntens Gehalt. Naar man affluttede Penge-Laan eller verdsatte Jordegods og andet Løsøre, regnede man sedsvanligviis efter*Mark (Drer — Ertoger) brendt Sølv, eller efter forngilde Mark o. s. v., der forholdt sig til det brendte Sølv som 1:3; men der angives sjelden, hvor mange myn- tede Penge af et vist Slags der skulde til for at udgjøre den opgivne Sum. Vi have seet, at Forholdet mellem myntede Penge og brendt Sølv ved Midten af Markhundredet var eller skulde være omtrent som 1 til 5, men at man ved 1353 slog en ny Mynt, som man med et Magtsprog vilde tvinge op i Coursen 1 Mark Peninge = 1 Sol Gros Tournois eller 3 Sh. Sterling (dette gjør Forholdet

¹⁾ See ovf. S. 27.

²⁾ N. gl. Love III. S. 201. Om Vaabengangen ved Midskættider, see den nyere Bylow, Landvernsbaalken Cap. 13, Norges gl. L. II. S. 207.

³⁾ Prisen er angivet at være 1 Spanna; hvorledes dette skal beregnes, antydes her strax nedenfor.

1: $4\frac{2}{3}$ ¹⁾). Det lader til, at Kong Haakons Mynt var af samme, eller endnu flettere Gehalt, siden han fremdeles vedblev med at forbyde at vrage den, og med et Magtsprog fastsatte Coursen til den oprindelig bestemte, der ej kan have været nogen anden end 1 Mark = 3 Sh. Sterling, siden han selv i sine egne Breve regner saaledes, men hvorved dog en endnu større Forringelse giver sig tilkjende, siden Magtsprog maatte behøves til, endog nu, at holde hiin Cours fast, efterat de engelske Penge selv havde tabt 10 til 15 pCt. i Gehalt, saaat Forholdet mellem reent Sølv og myntede Penge nu maa have været 1: 5 eller 1: $5\frac{1}{2}$. Thi deels finder man, at en Mark brennt nu stundom beregnes til 15 Sh. engelsk ²⁾, istedetfor $13\frac{1}{2}$, hvilket betegner et Tab i Gehalt af 10 pCt., og hvorved den norske Mark, der skulde holde 3 Sh., blev saameget ringere, eller forholdt sig til 1 Mark reent Sølv som 1 til 5. Deels sees der, at man i det Throndbjemste regnede et Spann, der skulde indeholde tre forngilte Drer, for ikke ubetydeligt mere end 20 engelske Peninge eller $1\frac{2}{3}$ Sh., hvilket endog antyder en Forringelse af over 15 pCt. ³⁾. Og naar nu de myntede Penge endda ikke uden ved Tvang

¹⁾ See f. B. S. 883, 884.

²⁾ Brev af 17de Apr. 1372, Dipl. N. III. 378. Her tales der om forskjellige Summer, to Mkt. Sølv til 15 sh. for hver Mark, og 3 Mark Sølv til 13 sh. 4 P. (o: $13\frac{1}{2}$ sh.) for Marken; der sigtes saaledes til engelske Penge af forskjellige Myntninger. Nu veed man, at Kong Edward den 3die i Maart 1344 lod mynte Sølv, hvoraf eet Pund Sterling, uden at forøges i Vægt og Gehalt, dog kom til at indeholde 266 Pence, og i 1346 endog lod mynte Pence, hvoraf der gik 270 og selvgelig $22\frac{1}{2}$ Sh. paa Pundet. Disse Shillinger forholdte sig netop til det normale, 20 Sh. paa Pundet, som 15 til $13\frac{1}{2}$, og saaledes maa det være Shillinger og Pence af denne Myntning, hvortil der i det nysanførte Brev sigtes.

³⁾ Dette sees tydeligt af de nysomtalte Taxter for Skomagerne i Midarood. Her heber det, at det bedste Slags Støvler skulde koste 1 Spann, det midlere 20 engelske Pence, og det simpleste 2 Drer. Her kan ikke de myntede norske Penge være meent ved „Spann“ og „Drer“, thi efter Coursen 1 = 3 Sh. engelsk vilde man da faa det simpleste Par til at koste 9 engelske Pence, hvilket var alt for lidet i Forhold til det midlere, og det bedste Slags vilde koste mindre end dette, nemlig $13\frac{1}{2}$. Nu kan det heller ikke være brennt Sølv, som menes, thi da vilde igjen det simpleste Par koste mere end det mellemste, nemlig (efter Forholdet 1: $4\frac{1}{2}$) $20\frac{1}{4}$. Altsaa kan der alene menes forngilte Penge. Men regnede man her efter det oprindelige Forhold, at den brennte Mark indeholdt $13\frac{1}{3}$ Sh. eller 10 Pence, og den forngilte saaledes $53\frac{1}{3}$ Pence, vilde $\frac{3}{8}$ deraf eller 1 Spann (= 3 Drer) netop udgjøre 20 Pence, altsaa Prisen for det bedste Slags være det samme som for det midlere. Det er saaledes klart, at et Forhold som 1 Mkt. br. = 15 Sh. eller deromkring ligger til Grunden; ved dette Forhold, hvorved den forngilte Mark faar 60 Pence, og Dren $7\frac{1}{2}$ Pence, bliver Prisen paa de bedste Støvler $22\frac{1}{2}$, og for de simpleste 15 Pence; men man skulde endog snarere antage, at Spannet

kunde holdes i denne Cours, og vel heller ikke holdtes deri, kan man vist antage, at de i Virkeligheden neppe have været af bedre Gehalt, end 1:6, et Forhold, som ogsaa allerede i længere Tid synes at have været det gængse i Sverige. Denne Usikkerhed i Coursen gjorde, at man nu oftere end forhen ved Kjøb og Salg angav Pengebeløbene i udenlandske Pengeforter, fornemmelig Pund Sterling eller franske Gros de Tours, naar man ikke bibeholdt den nationale Beregning efter „fornigilde Mark“ o. s. v., hvilken nu efterhaanden gik mere og mere af Brug. Kong Haakon selv angav oftere de Summer, han modtog eller lod udbetale, i fremmede Myntforter, uagtet hans Forbud mod at vrage hans egen Mynt; vistnok følger ikke heraf, at ogsaa Betalingen selv skete i fremmede Penge, thi man kunde jo udgive saa meget i den slette norske Mynt, som svarede til den angivne Sum, men Paastanden, at fastholde en bestemt Cours, var dog derved allerede opgivet. Endog i Taxterne for de tydske Skomagere's Arbejder i Throndhjem, paabudne af Kongen selv, have vi seet, at Angivelsen i engelske Penge og forngilde Dorer afverle med hinanden. I det følgende ville vi see den tydske Myntfort „Gyl-den“ at blive den, hvori Summerne hyppigt angaves.

9. Henrik af St. Clair bliver Jarl paa Orknø. Begivenheder paa Island og Grønland.

Paa Orknøerne synes det i denne Tid at have hersket megen Uro, men vi have desværre kun faa Efterretninger derom. Det er allerede fortalt, at saa tidligt som i 1369 var der en alvorlig Strid mellem Biskop Willjam og den daværende kongelige Ombudsmand Haakon Jonsson, dels som det synes, paa dennes egne, dels paa Kongens Vegne. Striden blev da paa en Maade bilagt og et Forligsdokument oprettet, men det kan ikke have varet længe, førend den atter luede op igjen, siden Kong Haakon, da han udnævnte Alexander de le Arde til Hovedsmand paa Orknø, udtrykkeligt paalagde ham blandt Andet at give Underretning om, hvorledes det nu stod sig med Fejden mellem ham — det kan da her alene betegne Kongedømmet eller Kongens Repræsentant — og Biskopen. Om Alexanders Bestyrelse af Derne vides der intet, men vist er det, at Biskopens fjendtlige Forhold til Kronen vedblev. Smidlertid optraadte Malise Jarls

her regnedes for 24 og Dren for 8 Pence, hvilket gav Gradationen 24—20—16, og antydede et Forhold mellem den myntede Mark og reent Sølv, som 1: $5\frac{1}{3}$. Dette Forhold, hvorved den forngilde Mark fik 64 Pence (6 Sh. 4 P.) og den brennte Mark 16 Sh., er allerede udtrykkeligt angivet i et Brev af 1345, see Dipl. N. II. 267.

ynge Dattersønner, **Henrik af St. Clair**, Herre til Rosslin i Skotland, og **Malise Sperra**, med Fordringer paa Jarledømmet. Alexander, der egentlig kun var udnævnt til Hirdstjore paa eet Aar, og ligesom paa Prøve, synes ikke at have bestaaet denne og at være falden i Kongens Unaaede, thi han blev ikke bekræftet i sin Forlening, og end, mindre ophejede Kongen ham til Jarleverdigheden. Af denne Marsag var det vel, at de to ny nævnte Niend, Sønner af hans Moders Halvsystre, i 1379 meldte sig til Forleningen og Jarletitlen. Kongen gav Henrik St. Clair Fortrinet. Formodentlig havde Malise Sperra allerede nu givet Prøver paa den Urolighed og Egenmegtighed, som han siden lagde for Dagen. Hans senere Opsørsel giver al Grund til at tro, at begge disse Medbejlere allerede nu havde bekriget hinanden indbyrdes, ligesom de tidligere Jarler stundom havde plejet, og at Kong Haakon efter sine Forsedres Exempel stjernede dem over til Norge for i Forening med Naadet at domme imellem dem og ende deres Tvist. Men der er intet udtrykkeligt berettet derom; alt hvad vi vide med Visshed er, at baade Henrik og Malise om Sommeren 1379 med flere af sine skotske Venner og Frændr kom over til Norge, og at Kongen i **Marstrand**, hvor han sandsynligviis opholdt sig paa Grund af Krigen med Sverige, udnævnte Henrik til Jarl og ej alene forlenede ham med Orknøerne, men overdrog ham ogsaa Forsvaret af **Hjaltland**, der lige siden Kong Sverres og Harald Jarls Tider havde været stilt fra bine og lagt umiddelbart under Kronen. Paa hvilken Dag og hvilken Naade han udnævntes til Jarl, vides ikke; vi have kun hans Forsikringsbrev, udstedt den 2den August til Kongen og fexten verdslige Naads herrer ¹⁾, efter at han allerede havde faaet Jarlenavn. Men da en saadan Højtidelighed, som en Ophejelse til Jarleverdigheden, sedvanligviis plejede at stee paa en af de større Højtider, er det sandsynligt, at den denne Gang havde fundet Sted paa **St. Olafs Dag**, fire Dage forud. I det vidtloftige Forsikringsbrev, som endnu haves ²⁾, og hvori Henrik udtrykkeligt erklærer, at Kongen af sin Naade havde ophejset ham til Jarl over sine Lande Orknøerne, hvorfor han med Kys paa Haand og Mund havde hyllet Kongen som sin Lehnsherre og svoret ham **Trostabs-Ged** ³⁾, opregnes

1) Da ingen Geistlige nævnes iblandt dem, synes det temmelig klart, at de have ledsaget Kongen paa Grund af Krigen mod Sverige, og ikke formeligt været sammenkaldte til Møde i Anledning af denne Sag.

2) Blinck ikke i Original, men i verificeret Copi, tagen i 1426. Denne er aftrykt saavel i *Torkæi Orcaedes* S. 174—177, som i *Dipl. N. II.* 459.

3) I Forbindelse hermed maa det omtales, at Th. Torvesøn i sin *Orcaedes* S. 174 fortæller, at Henrik, Jarl af St. Clair, allerede 1369 forestod Orknøerne „*fiduciario jure*“ (som midlertidig Bestyrer?) og ved Brev af 11te Juni an-

de enkelte Artikler, til hvis Overholdelse Jarlen høitideligt forpligtede sig, saaledes: a) at han skulde inden eller udenfor Orkno tjene Kongen med 100 eller flere gode fuldrustedede Mænd, naarjombest han ved Budskab eller Brev blev behørigt tilfagt derom, i tre Maaneder, dog paa Kongens Kost, hvis de maatte indfinde sig hos ham og følge ham. b) Hvis Nogen fjendtligt angreb Orknoerne eller Hjalmland, skulde Jarlen forsvare disse Landstaber med al den Styrke, han kunde opdrive ikke alene af Orne selv, men ogsaa ellers hos sine Frænder og Tjenere (altsaa fra Skotland); c) dersom Kongen nødsagedes til at angribe noget fremmed Land eller Rige, skulde Jarlen være ham behjælpelig med al sin Magt. d) Han skulde ikke uden Kongens Samtykke opføre Borg eller Befestninger paa Orne. e) Han skulde forsvare Orknoerne og alle deres Indbyggere, geistlige og verdslige, rige og fattige, i Nødselsen af deres Rettigheder. f) Han skulde aldrig borisælge, eller pantsætte, eller paa anden Maade afbende fra Kongen eller Riget enten hele Jarldømmet eller de dertil hørende Or, eller sin nu erhvervede Del dertil. g) Hvis Kongen eller hans Efterfølgere, enten for at forsvare Orne eller af anden rimelig Årsag, selv begav sig derhen eller sendte sine Raads herrer og Mænd derhen, skulde Jarlen med hele sin Magt være dem behjælpelig og forsyne dem med alt hvad de behøvede til deres passende Udgifter. h) Han skulde hverken med Udenlandske eller Indenlandske begynde nogen Feide, hvorved Kongen eller Riget eller Orne kunde lide nogen Skade. i) Hvis Jarlen tilføjede nogen Mand paa Orne nogen mærkelig Forurettelse, som medførte Døden eller Lemlestelse, eller Ejendomsberøvelse, skulde han staa Sagsøgerne til Rette for Kongen og Raadet og svare for Broden efter Landets Love. k) Naar Kongen indkaldte ham til sig til almindeligt Møde, eller af anden Årsag, skulde han uvægerligt indfinde sig og tjene Kongen med Raad og Daad. l) Den Fred, som Kongen maatte have sluttet med Uden- eller Indenlandske, og den Guld og Leide, han maatte have tilstaaet Nogen,

heldt hos Kong Haakon om at bekræftes i denne Bestyrelse, hvilket han ogsaa i 1370 ernaaede paa visse Betingelser. Dette maa være en Fejltagelse, sjønt Anledningen dertil nu ej kan paaveges. Viis er det, at Henrik ej blev Jarl foren i 1379, og at han, om han umiddelbart før 13de Juni 1369 havde ierestaaet Orne, nedvendtgiis maatte have været emtalt i det paa sit Sted berørte Ferligsdocument af 25de Mai 1369 mellem Biskep Willjam og Haakon Jonesen, og endvidere, om han i 1370 havde opnaaet bliin Bekræftelse i de Breve, som Kongen udiertigede i 1375, da han gjorde Alexander de le Ard til Befalingemand. Hvis Henrik Et. Clair emtales i hiint Document af 1369, da er det alene som en af Vidnerne, og slet og ret under Benævnelser „Henry Williamsen“. See foreg. B. 916. Jvfr. Dipl. N. I. 404.

skulde Jarlen ikke bryde, men derimod efter Erne herde, og ansee Kongens Bundsforvandre som sine egne. m) Han skulde ikke uden Kongens Samtykke indgaa noget Forbund med Biskopen af Orkno eller slutte noget Venstabskab med ham, men derimod hjælpe Kongen mod Biskopen, indtil denne havde gjort ham sin Ret, og hvad der var hans Skyldighed i de Dele, hvorfor Kongen anklagede ham. n) Hvis Jarlen døde, skulde Jarldømmet med alle Derne falde tilbage til Kongen eller hans Arvinger, og efterlod Jarlen sig Børn, skulde den af Sønnen, som attraaede Jarldømmet efter ham, anhelde om Kongens eller hans Efterfølgers Samtykke dertil. o) Førstkommende Martinsmesse (11te November) skulde Jarlen udbetale til Kongen eller hans Ombudsmand i Tunsberg 1000 engelske saakaldte Nobler. p) Jarlens Frænde Malise Sperra skulde aldeles tabe og frastige sig al den Ret, han maatte kjendes at have til Derne, saaledes at Kongen eller hans Efterfølgere ingen Ulemper havde at lide af ham eller hans Arvinger, og dersom Jarlen indgik noget Forlig med sin Frænde Alexander de le Arde, skulde han tage den samme Forpligtelse af ham. Alt dette lovede ej alene Jarlen selv, men ogsaa, i Forening med ham, een for alle og alle for een, hans Venner og Frænder, Simon Hodde og William Dalpell, Middere, Malise Sperra, William Grykton, David Grykton, og fire andre, Evene, til Kongen, hans forstefødte Søn Kong Olaf, og hans Mend og Naadsberrer, Hr. Jon Hastborsen, Hr. Sigurd Hastborsen, Hr. Nymund Finnsen, Hr. Erik Ketilsen, Hr. Narve Ingevaldsen, Hr. Jon Odderssen, Hr. Ulf Holmgersen, Hr. Ulf Jonsen, Hr. Gynter af Wedhausen, Hr. Jon Dansen, Hr. Haakon Givindsen, Middere, samt Haakon Jonsen, Alf Haraldsen, Gaute Eriksen, Erlend Philipsen og Otte Nomer, Evene. Til yderligere Sikkerhed lovede Jarlen at staffe beseglet Forloste paa alt dette af ti fornemme stotske Herrer, geistlige og verdslige, hvoriblandt Biskoperne af St. Andrews og Glasgow, William Jarl af Douglas og Georg Jarl af March. m. fl. Og indtil dette Forlostesbrev blev overleveret Kongen og hiin Pengesum betalt, skulde hans Venner og Frænder, William Dalpell, Malise Sperra, David Grykton og Simon Hoddes Søn Alexander blive tilbage i Norge som Gislter, og disse lovede selv, at de ikke skulde forlade Kongen eller det Sted i Norge, han maatte anvise dem til Opholdsstед, førend alt var efterkommet — her sigtes naturligviis deels til Pengelaanen, deels til Forlostesbrevene. — Endelig lovede Jarlen ikke at besatte sig med de Landstykker eller Retstigheder, som Kongen eller hans Forfædre særskilt havde forbeholdt sig, og gav den højtidelige Erklæring, at hvis nogen af de her opførte Forpligtelser ej blev efterkommet, skulde hele Forleningen bortfalde.

Man ser heraf for det første, at Kongen og Naadet have benyttet

Leiligheden til, som de vel maatte, at gjøre Baandet mellem Jarldømmet og Niget fastere, end det forhen havde været, ved alene at tildele Jarlen Forleningen paa Livstid, og mod Forpligtelser, hvortil de forrige Jarler ikke vare bundne. Men hvad der ved første Djekast vekker Forundring, er at Malise Sperra, der saaledes gif Slip af Jarldømmet, selv indtraadte som Medforlover for et Document, hvori han udtrykkeligt forpligtedes til at fraaige sig af Fordring derpaa, og siden endog stillede som Gissel for Opfyldelsen af Betingelser, der yderligere skulde udelukke ham fra hvad han ansaa for sin Ret. Men det er øjensynligt, at han kun nødtvungen har gjort det, og at Jarlen formodentlig endog har bragt ham med, mere som en Art af Fange, end efter hans frivillige Ønske, og nu ladet ham blive tilbage i Norge som Gissel for derved at vide sig saa meget mere sikret mod hans Forsøg paa at tilvende sig Jarldømmet. Vi ville i det Følgende see, at han bedrog sig heri. Gisserne anvistes Opholdssted i Tunsberg, og de maatte give sit særskilte Brev paa ikke at forlade Byen, førend de ovennævnte Forpligtelser vare opfyldte, ligesom man ogsaa seer, at de have givet særskilte Breve paa at ville overtage tilfammen at betale 180 Nobler af de ovennævnte Tusende¹⁾.

Denne Sum, som Jarlen forpligtede sig til saa snart at udbetale, 1000 Nobler, var heel betydelig. Den svarede dengang til omtrent 330 Pund Sterling, eller det tidobbelte nuomstunder²⁾. Det var maaskee til Hjælp ved Udredelsen af disse Penge — hvis det ellers ikke var til andre Dje-med, som Cancelli-Sportler, Gratificationer til Hoffolkene o. s. v. — at Jarlen laante af Haakon Jonsson 200 Nobler, hvoraf han forpligtede sig at tilbagebetale det halve til førstkommende Pinds, og det øvrige til næste Mars Mortensmesse, begge Dele i Kirkevaag, til Haakon selv eller dennes Fuldmægtig³⁾. En merkelig Omstændighed herved er, at han ikke stillede Haakon noget Pant, idetmindste omtales ingen saadan i Gjeldsbrevet. Men da Haakon Jonsson tidligere selv havde været Befalingsmand paa Orkno og havde Besiddelser der, bliver det heel sandsynligt, at han og Henrik Et. Clair længe havde staaet i nærmere Forbindelse med hinanden, og at denne maaskee endog nærmest skyldte Haa-

¹⁾ See nedenfor S. 101.

²⁾ Kong Edward den 3die lod i 1344 udmynte Guld-Nobler til en Cours af $6\frac{2}{3}$ Shillings; samme Slags Nobler udmyntedes ogsaa efter hans Død 1377 under Giftermanden Richard den 3die. Det er altsaa dette Slags Nobler, som her menes: 1000 af dem svarer til $666\frac{2}{3}$ Shillings, hvilke, efter den sedvanlige Inddeling af 20 Sh. i eet Pd. Sterling udgjør $333\frac{1}{3}$ Pd., men hvis her menes de flette Shillings af $22\frac{1}{2}$ paa Pundet, bliver det kun $296\frac{2}{3}$.

³⁾ Dipl. N. II. 341.

fon Jonsens mægtige Beskyttelse sin Opbøjelse til Jarleverdigheden, hvad der ogsaa bestræftes deraf, at han fremdeles, som vi ville see, vedblev at staa i Forbindelse med ham og laane Penge af ham.

Om Henrik af St. Clair vide vi forresten ikke stort andet, end hvad der allerede i det foregaaende er nævnt, at han var Dattersøn af Malise Jarl, og at han besad saavel Herskabet Roslin ikke langt fra Edinburg som Godser ved Aberdeen, uvist om ved Arv eller ved sit Giftermaal med Joneta, en Datter af Walter Haliburton, Lord Dirleton. Det erfares endvidere, at hans Moder Isabelle, Malise Jarls Datter, endnu var i Live, ja endog overlevede ham, hvilket viser, at han maa have været en ung Mand, da han blev Jarl, at hun havde arvet en Deel af Katanes og Godser saavel i Orknerne som paa Hjalmland, og hun foruden Henrik ogsaa havde en Søn ved Navn David, hvem Jarlen i 1391 overlod sine Godser Newburgh og Muchdale ved Aberdeen, imod at David afstod ham sin tilkommende Lod af Godserne paa Derne¹⁾. Af alt dette synes man at maatte slutte, at Henrik St. Clair var en temmelig bemidlet og i Skotland anseet Adelsmand. Det er forhen bevist, at Gitten St. Clair allerede før synes at have haft noget Fodfeste i Orknerne, forsaavidt som Thomas af St. Clair i 1364 var Kong Haakons Eysfelmand paa Derne, og en Alexander St. Clair nævnes i Forbindelse med ham²⁾. I Marts 1321 var en Henrik af St. Clair Kong Robert Bruces Befalingsmand paa Katanes³⁾: det er ikke usandsynligt, at dette har været en Farsfader af Henrik Jarl, og at det har været denne hans Stilling, som ogsaa bragte ham nærmere i Berørelse med Orknerne og foranledigede Giftermaalet mellem Sønnen William og Malise Jarls Datter. Gitten St. Clair (udtalt „Einclar“, paa Latin „de Sancto Claro“), der nu fik Jarledømmet paa Derne og beholdt det,

1) At han var gift med Joneta af Dirleton, saavelsem at hans Moder overlevede ham og havde arvet en Deel af Katanes, medens den Deel, hvortil Jarlenavnet var knyttet, var selgt af Alexander 1^e Arv til Kong Robert Stuart, siges i det nære Brev af 1443 om Orknejarlernes Gitt (Symbolæ ad hist. ant. rer. Norv. p. 24. 25), med Tilføjende af at flere da endnu levende Jell havde seet hende og talt med hende; om hans Broder Davids Ustaaelse af sin tilkommende Medretnarv paa Derne imod Godserne ved Aberdeen hontle Dipl. N. II 524, 530.

2) Han nævnes i det af os forhen (s. B. S. 133) omtalte Brev fra Kong Robert Bruce til de norske Eveselmænd paa Derne af 1321 men som hos Subm XIV. 176) er urigtigt henført til Robert Stuart og 1386 Wolter af Haliburton, Henrik Jarls Svigerfader, var en af de flestse Herrer, hvis Forloite han i Forlikingsbrevet af 1379 levede af staafe. En anden af dem, Alexander af Haliburton, var maastee hans Egeger.

3) En Jon Einclar nævnes ogsaa i Forlikingsbrevet af 1369.

saar længe de stod under Norges Herredomme, var oprindeligt af nordmannisk Herkomst og en af de Etter, der kort efter Englands Erobring af Nordmannerne i 1066 ogsaa erhvervede Besiddelser i Skotland og derved indlemmedes i dette Riges Aristokrati. Den var allerede forhen anseet og, som det lader, meget talrig og fik ved Henriks Opbylelse til Jarledømmet forøget Glænde.

Strax efter vendte Henrik Jarl tilbage til Skotland, hvor han allerede den 11te September i St. Andrews udstedte et nyt Forsikringsbrev ¹⁾, beseglet ej alene af de ti i forrige Brev nævnte Herrer, men ogsaa to andre til, som Forlovere, saa at der nu i alt var tolv af disse. Forsaavidt var alt godt og vel. Men alligevel var dette Brev ikke paa langt nær fuldstændig, thi det indeholdt ikke nogen anden Artikel end den, at han ikke skulde afhende eller pantsætte Jarledømmet eller nogen Deel deraf uden Kongens Samtykke: det var altsaa denne hans Forpligtelse, som Forløftet gjaldt, men ingen af de øvrige; dertil udfordredes, efter de Tidens Forretningsstil, at bele hans Forsikringsbrev af 2den August eller hver enkelt Artikel deraf skulde have været optaget i Forløstebrevet, og at dette ikke er skeet, er vanskeligt nok at forstå, med mindre man skulde antage, at Jarlen paa en underfundig Maade søgte at unddrage sig Opfyldelsen af sine Forpligtelser — hvad dog heller ikke hans senere Færd giver ret Anledning til at tro. Kongen ansaa sig imidlertid, som venteligt var, brøstholden dermed, da Brevet endelig var blevet ham oversendt med en svenst Geistlig ved Navn Johannes, men, som det synes, ikke førend i det følgende Aar. De tre Gisle, der allerede da skulde have faaet sin Frihed, maatte nu, den 11te Juni 1380, da Kongen var i Tunsberg, erkjende, at de fremdeles vare forpligtede til at holde sig stille der i Staden, indtil Forpligtelserne vare opfyldte. Men desuagtet gav Kongen dem Tilladelse til at vende tilbage til Skotland imod deres Væresord paa, at de skulde skaffe Kongen det attraaede Forløfte af de skotske Herrer paa alle Artiklerne og sende det, tilligemed de 180 Nobler, som de selv overtog at betale, til Kongen inden næste Mortensmesse, samt at de, hvis dette ikke skete, skulde selv indstille sig igjen i Tunsberg inden denne Dag ²⁾. Men der er ikke Tegn til, at de enten vendte tilbage eller skaffede de forlangte Breve. Kong Haakons Død, der indtraf, før hiin Frist var udløbet, gav dem formodentlig Anledning eller Paaskud til at udeblive, hvilket vel ogsaa Malise Sperra under alle Omstændigheder vilde have gjort. Og nu synes en vild og urolig Tid at have begyndt paa Øerne. Biskopen, hvilken allerede Jar-

¹⁾ Dipl. N. II. 460.

²⁾ Dipl. N. II. 465.

lens Forsikkringsbrev viser os staaende paa en meget urenskabelig Fod med Kongen, blev endog drebt i 1382, 1381 eller 1383 ¹⁾, og Malise Esperra satte sig ulovligt i Besiddelse af Ejendomme, der tilhørte Hafthorsfæmnerne og deres Børn, saaledes vel ogsaa Haakon Jonsen, Jarlens Ven. At imidlertid denne ikke havde til Hensigt at svige sit Trosskabsløfte til Norges Konge og hans Efterfølgere, sees baade deraf, at han oftere deeltog i de norske Naadsforhandlinger, og at han endog siden førte en Fjende mod sin Frende Malise, der endte med dennes Drab, som det i det efterfølgende skal fortælles. Men med alt dette var han dog i Virkeligheden kun en skotsk Magnat, hvis Interesser fornemmelig drejede sig om Skotland og dets Anliggender, og som formodentlig ogsaa levede mere i Skotland, end paa Orknø, og som omgav sig næsten udelukkende med Skotter, hvis Antal saaledes blev endnu hyppigere paa Derne end før og bidrog meget til at fremstønde den Denationalisering af Befolkningen, der allerede var i sterk Gang.

Ogsaa paa Island synes der at have forefaldt mange voldsomme Scener, thi der tales i Narbyggerne saa hyppigt om Drab og Henrettelser. Blandt en af dem, der saaledes henrettedes, var Nikolas Broddesøn, der i 1363, som der fortælles, kom ud med Bestikkelse til Lagmand, men paa Althinget Sommeren efter blev befunden at være Landraadermand, hvilket maaskee skal betegne, at han havde skaffet sig en falsk Bestikkelse. Han maatte da forlade Landet og drage til Norge, hvor han havde det Uheld at blive plyndret af Gottskalk Skarpenberg paa Waaga-huus, men uden at han fra Kongens eller Regjeringens Side synes at have lidt nogen Forfølgelse. Men i 1376, eller, efter en anden Beretning, ej førend i 1383, blev han henrettet paa Island efter Dom. I 1377 blev en Prest drebt i selve Kirken paa Petersmessedag, og ligeledes en Bonde paa Thingv Fjerdingsthing i Borgarfjorden, hvor Lagmændene Thorstein Gjulfsson og Sigurd Gudmundsson selv var tilstede ²⁾. Maaskee var det paa Grund af alle disse Uroligheder, at Biskop Oddgeir og Andres Hirdstjore i 1379 selv reiste over til Norge, hvorfra Andres ej kom tilbage førend i 1382, og Oddgeir slet ikke, da han døde under Opholdet i Norge. Ogsaa af Landeplager hjemsogetes

1) Jæf. Annaler S. 336.

2) Et nyt Gremmel paa, hvor stor Forvstring der hersker i de islandse Annaler, idetmindste i Udgaven, med Hensyn til Tidsangivelsen, er det, at hiin Prest (Nikolas Peterssens) Drab omtales under 1379, og at Hensilfen af den Kirke, hvori han blev drebt (Helt i Auundsfjord) ved Biskop Oddgeir, omtales under 1377. (Udg. S. 328). Dette er det rette Aar, hvilket noksom sees af det Brev, udsedt af Biskop Oddgeir fra Vatnåfjord paa Veilandet den 13de Jull 1377, som Finn Jonnsen meddeeler i sin Isl. Kirkehistorie II. S. 127.

Landet. I Aarene 1373 til 1376 vare Vintrene saa haarde og langvarige, at man snarest kunde sige, at de alle tre dannede en eneste sammenhengende Vinter. Allerede det første Aar var der næsten ingen Gressvort nordenlands, og Hav-Isene laa til heelt ud i Slutningen af August Maaned. I det andet Aar døde Fattigfolk i hundredevis, og Nøden var saa stor, især paa Nordlandet, at Biskop Jon foreskrev og fik vedtaget baade af Læge og Lærde, at man, for at nyde den hellige Jomfru Marias Forbøn hos Gud om Frelse for al den Frost og Snee, som nu rugede over det hele Biskopsdomme, skulde herefter højtidelig holde hendes Undfangelsesdag, den 8de December, som en større Festsdag, og at enhver, som ejede ti Hundreder og derover, skulde give den Fattige, der kom til hans Huus i Lobet af de tre Dage, efter at denne Foranstaltning var vedtaget i Sognet, et fuldt Maaltid, medens de mindre Bemidlede skulde læse Mariemessen fem Gange. Dette Bud udgik Kyn delmisdag 1375. Men Frost og Sneen vedblev, om end maaskee ikke fuldt saa strengt som før; der blev saa lidet Hø indhøjet, at i den følgende Vinter var Kvæget paa Nordlandet næsten udsultet ved Fastelavnstider. Da besluttede de fornemste lærde og læge Mænd paa Nordlandet med Biskop Jons Samtykke, at man skulde paakalde den hellige Biskop Gudmunds Forbøn, og at man skulde give en Allen af hvert Hundrede (altsaa $\frac{1}{10}$ eller $\frac{2}{5}$ Procent af sin Ejendom) for at skaffe de nødvendige Penge til at sende et Par Mænd til Paven og hos ham udvirke Gudmunds formelige Canonisation¹⁾. Der kom ogsaa mange Penge ind, og man havde virkelig den Trost, at Vejrliet bedredes, og at Kvæget ikke bortdøde i dette Aar. Med den indsamlede Pengesum affendtes to Prester Sigurd Loftsson og Thorstein Brynjulfsen, men der fortælles intet om Udfaldet af deres Rejse; der siges kun, at Sigurd Loftsson døde det følgende Aar. Muligt, at han og Thorstein ikke engang naaede frem til Curien, thi det var netop om Høsten 1376, paa den Tid, da hine to Prester maa antages at være komne afsted, at Pave Gregorius den 11te forlod Avignon og begav sig til Rom. Herom kunde man ej være underretet i Norden, og det er saaledes let tænkeligt,

¹⁾ Paabudet om Højtideligheden af Jfr. Marias Undfangelsesdag 8de December (det vil sige fimvelthens Nimaanederedagen før 8de September, hendes antagne Fødselsdag) erfares af det Brev, som Biskop Jon havde udstedt, og som er meddelt hos Finn Jonassen, II. S. 211, 212; Beslutningen, at udvirke Biskop Gudmunds Canonisation, nævnes i Annalerne, Urq. S. 326, 328. Imidlertid er der ogsaa her Uvisshed med Hensyn til Aarstallene, saaat det ej kan ansees aldeles afgjort, om ikke de tre Aar var 1372—1375, og at den sidst omtalte Beslutning var samtidig med Paabudet om Højtideligholdelsen af Mariae Undfangelsesdag.

at begge Præster drog afsted, fik i Frankrige høre, at Paven ej læn-
ger var i Avignon, og vendte tilbage med usorrettet Sag. At Biskop
Gudmund aldrig blev canoniseret eller af den romerske Kirke har været
anerkjendt som en Helgen, er vist nok.

Der kom i denne Tid heller ikke mange Skibe til Island. Det
ublidt Vejrligt hindrede dem. Om Sunniveisudens Undergang i 1375
er der allerede talt, og i det Aar kom der ingen Skibe til Island, fordi
alle de øvrige, der løb ud fra Norge og agtede sig derhen, maatte gjøre
Vendreise. I 1376 skulde ni Skibe fra Norge gaa til Island, men
kun sex af dem ankom. Det lader ogsaa til, at Regjeringen eller Kongen
i Norge med altfor stor Engstselighed søgte at holde de saakaldte Uberet-
tigede ude fra at fare paa Island, og at derved flere, som kunde have
skaffet Den Tilførsel, hindredes derfra, medens de Berettigede ikke altid
formaadede det eller fandt det lønnende. Der fortælles saaledes, at da
Biskop Jon med et Skib, han selv havde ladet gjøre og kaldet „Marie-
bollen“, kom til Norge, formodentlig i 1375, erklærede Kongen — det
vil da formodentlig sigge vedkommende Føbirde i hans Navn — Skibet
for sin Ejendom. Grunden dertil angives ikke, men det maa vel være
den, at han ikke har været anset berettiget til at lade det bygge, eller
at det maastee har været bygget af Tømmer, hugget uden Tilladelse i
Kongens Skove, eller en anden lignende Marsag. Der tales intet om,
at Biskopen fik det igjen; der berettes kun, at han Aaret efter kom til-
bage til Island og landede paa Vestmannøerne ¹⁾.

Til Aaret og Manglen paa Livets Nødvendigheder kom ogsaa
Emittsjott, der sandsynligviis fandt desto større Næring i Folkets usle
Tilstand. I Norge gik paa denne Tid Kopperne sterkt, uden at der for-
resten tales om, at de medførte nogen betydelig Dødelighed. Men i
1380 kom der sex Skibe fra Norge til Island, der alle havde Koppe-

¹⁾ Finu Jonsson mener (II. S. 205), at Biskop Jon ved Tilbagekomsten med-
bragte et Varnadarkbrev fra Kong Haakon; dette grunder han paa et Vidne-
skriftsbrev derom, som han ogsaa meddeler (S. 213), udtækt, som det angit-
ves, den 1ste Juli i Kong Magnus's 56de Aar. Men dette vilde blive
1375, og ved den Tid var det utvilsomt, at ikke engang Lagmænd raa Is-
land, som Thorstein Gjulfsson, der er en af Udøderne, skulde være vidende
om Magnus's Død. Men da man seer, at Thorstein Gjulfsson og Orm
Enerressen omtales som Lagmænd, og Olaf Petersen som Hirdsjere, er det
femmelig klart, at Brevet maa være fra 1365, da netop Thorstein baade var
Lagmand sammen med Orm og Hirdsjere sammen med Olaf (see f. B. S.
942—926). Ligeledes omtales Biskop Thorarin, som om han enten endnu
levede, eller i alle Fald for kort Tid siden havde været i Live. Der staar
saaledes i Dateringen ved Festskrift „Hjortugta ok sextanda“ istedetfor „Hjor-
tugta ok setta.“

fygdom ombord, og fra dem udbredte Smitten sig over hele Den, antagende en meget ondartet Charakter, saa at den blev til „en stor Mandedød“, som det heter. Sotten vedvarede ogsaa det følgende Aar, medens Bejrliget vedblev at være haardt og ugunstigt for Gressverten og Høbjergningen ¹⁾). Dette var ganske vist et af de foræligste Tidsrum, som Den havde gennemgaaet, og negtes kan det vel ikke, at den Afhængighed af Norge, hvori Landet havde stillet sig endog med Hensyn til Handelsdriften og Sejladsen, saaledes at dets Forsøning med Nødvendighedsartikler fornemmelig skulde være den norske Regjerings Sag, og ikke længer Gjenstand for privat Foretagelse saand og Kappeløst, ogsaa for en stor Deel maa have bidraget til at svekke al saadan Foretagelse saand og Kappeløst hos Folket selv, saa at det i slige ulukkkelige Tider, som de her skildrede, følte sig hjælpeløst og raadløst. Men det ukloge Forbud mod, at fremmede Kjøbmænd besøgte Skotlandene, gjorde Dødet værre.

Hvad der her er sagt om Island, gjelder end mere om den fjerne Coloni Grønland, der nu formodentlig slet ikke saa andre Skibe, end den norske Grønlandsknarr, der hovedsageligt synes at have været udrustet for kongelig Regning, og de enkelte Islandsfarere, som af Stormen fordroves saa langt imod Vesten. Der tales et Par Gange om, at Grønlandsknarren forliste ved Norges Kyst, 1367 og 1369, maaskee er det en og samme Begivenhed, hvortil der her sigtes, men henført til et forskjelligt Aar i de forskjellige Annalhaandskrifter ²⁾). I Aaret 1378 døde Biskop Alf paa Grønland, men saa ringe var Forbindelsen med Norge, at man ikke erfarede dette Dødsfald forend paa sjette Aar derefter, i 1383, da et Skib ankom, som i to Aar havde ligget over i en grønlandsk Havn ³⁾). I det følgende Aar, 1379, rammes Colonien af et haardt Stød, idet nemlig Skrælingerne eller de indfødte Eskimoer herjede paa Colonisterne, dræbte 18 af dem og førte to Drengene bort med sig i Trældom ⁴⁾). Det er i det Foregaaende ⁵⁾ nævnt, at det formodentlig var et lignende Anfald af Skrælingerne, der bevirkede, at Vestbygden blev forladt i 1342; men dette Angreb i 1379 er det første, der udtrykkeligt omtales, og det maa have gjaldet Hovedcolonien eller Østbygden. Dette er saaledes et Tegn paa, at Eskimoerne, eller Stamfedrene til Grønlands nuværende Befolkning, ved den Tid maa være

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 330.

²⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 316, 320.

³⁾ Sammenlæs, S. 330, 334. Jeonser „Grønlands hist. Mindesmerker“ III. S. 32, 34.

⁴⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 330. Grønsl. hist. M. III. S. 32.

⁵⁾ See foreg. Bd. S. 314.

rykkede nærmere mod den kristne Colonies Enemøder, end hidtil. Formentlig var det her omtalte Angreb heller ikke det eneste, men kun det meest ødeleggende og saaledes merkeligste af dem, der ved denne Tid fandt Sted. Der foreviistes endnu henimod Reformationstiden to grønlandste Kajaker, opbængte over den vestre Indgangsportal til St. Hallwardskirken i Oslo, og det heed da, at de skulde være tagne fra „grønlandste Sereverer“ paa et Ertog, som Kong Haakon foretog imod dem¹⁾. Nu var vistnok ikke Kong Haakon nogensinde i Grønland, ligesaa lidt som man kan antage, at noget saadant Ertog, som det her omtalte, nogensinde har fundet Sted; men siden Vaadenes Erhvervelse tilskrives Haakon, er det klart, at de maa være bragte til Norge i hans Tid, og paa hans Befaling opbængte over Kirke-Indgangen; de vidne altsaa dog om Sammenstød, som i hans Tid have fundet Sted mellem Colonisterne og Eskimoerne, og dette kunde maaskee have været i 1372 eller 1373, da hans Hirdmand Sigurd Kolbeinsson i hans Umbud havde været i Grønland, thi var det skeet i 1379, da vilde ikke Kong Haakon kunne siges at have erhvervet Vaadene, saasom der efter 1378 eller vel endog siden 1373 indret Skib kom fra Grønland til Norge forend i 1383. Angrebet af Skrællingerne i 1379 synes ikke at have haft videre Følger, men siden blev Angrebene hyppigere, og vi ville i det Følgende see, hvorledes de omsider førte til Colonien's Undergang.

10. Andre Tildragelser under Kong Haakon's Eneeregiment.

Forøvrigt er der ingen Begivenheder af særdeles Vigtighed omtalte fra Kong Haakon's sidste Negjeringsaar. Ingen større almindelig Ulykke, som Misveer, Sygdom eller anden Plage synes at have rammet Landet,

¹⁾ Det er den bekjendte svenske Erkebiskop Olaus Magnus, der beretter herom i sit Verk „de gentibus Septemtrionis“, lib II. cap. 9, og han siger, at han selv saa begge Skindbaadene henge over St. Hallwards Kirkeeder i Aaret 1505; og naturligtvis har man da underrettet ham om den foregivne Anledning til deres Erhvervelse. Han siger, at disse Baade havde tilhørt et Slags Sereverer, der fandtes i Grønland, og som plejede at efterstræbe Kjøbmandenes Skibe ved at gjennebere Eroget nedtil ved Kjelen. Sandsynligtvis har dette kun været de forevisende Nordmænds Gjetning, hentet fra Vaadenes lange og smide Form. Thi at Eskimoerne paa den Waade skulde angribe Kjøbmandenes Skibe, er lidet rimeligt. Derimod er det heel sandsynligt, at Vaadene have tilhørt Eskimoer, der ellers kom for at røve og plyndre i Land, og paa en Viis kunne de saaledes nok kaldes „Sereverbaade“. Jvfr. Grønlands hist. Mindesmerker III. S. 464, 465. At det forevrigt er Haakon Magnussen den yngre, som her menes, er klart, da der i Haakon den eldres Tid ej var Tale om Skrælinge-Angreb.

naar undtages hiin Koppesygdom i 1378 eller 1379, og som dog ej kan have været saa dødelig, som den var paa Island, da der ikke findes et eneste Testament fra den Tid ¹⁾. Landet nød i det Hele taget Fred og Ro, baade udvortes og indvortes, og det var nu vist en temmelig enestaaende Tildragelse, at en saa fornem og anseet Mand, som Nidderen og Fehirden i Oslo Hr. Hallvard Jønsen Næpa, i Maret 1375 blev drebt med to af sine Evene af en vis Thorbjorn Koll. Uagtet Drabet, som det heed, var „uoverlagt“ (úfyrisynju), maatte dog nok, som rimeligt var, Thorbjorn udrede betydelige Bøder, og endnu i 1381 vare disse ikke betalte. For Hr. Hallwards Sjæl skjenkede hans Enke, Fru Cecilie Haakonsdatter (Vold) siden i 1382 Gaarden Alstheim i Næs Sogn paa Follo til Marielirken i Oslo, dog saaledes at den først skulde tilfalde den Afdødes Søn, Hallvard Hallwardsøn, og kun for det Tilfælde, at denne døde barnløs, falde tilbage til hende selv, hvis hun da endnu levede, eller til Marielirken, hvis hun da var død. Ligeledes skulde denne Gave ogsaa være for hendes forrige Mands, Jon Aesursøns, Sjæl. Om Hallvard Hallwardsøn har været hendes kjædelige Søn eller Stiften, kan ikke sees; det sidste synes dog næsten at maatte antages. Foruden Sønnen Hallvard havde Hr. Hallvard ogsaa en anden Arving, ved Navn Ragnhild, hvis Elegtstabsforhold med ham ej betegnes, men som for hans Sjæl skjenkede til Marielirken den rige Gave af 6 Mkr. Bøol i Gaarden Rovhool i Holte Sogn i Nordlam paa Naumarike, hvilken Gave Kong Haakon siden bekræftede ved sit Brev fra Hof paa Thoten den 4de Martz 1377. Hun var gift med en Agmund Aflaksøn, om hvem forresten intet vides ²⁾.

Af de Mænd, der kunde rose sig af Kong Haakons Yndest, synes saa at have staaet høiere, end Biskop Jakob i Bergen, hvad nu Marsagen dertil kan have været. Usandsynligt er det ikke, at han kan have ydet Kongen god Tjeneste ved Underhandlingerne med Hansestæderne og de tydske Kjøbmænd. I et senere Brev af Dronning Margrete heder

¹⁾ Der kunde dog maaskee være Spørgsmaal, om det ej var i denne Egn, at Guðrue Glin Viljamsdatter paa Finun og sandsynligviis hendes og hendes Mand Volulf Gindridesøns to Søner døde, s. foreg. Bd. S. 973; Dipl. N. I. 462, isaafald er Brevet derom udstedt omtrent samtidigt.

²⁾ De her anførte Data, vedkommende Hr. Hallvard Næpa, hans Hustru Cecilie Haakonsdatter og hans Søn Hallvard Hallwardsøn, findes i Dipl. N. II 439, 447, 469; IV. 611, 771, 772. Ogsaa en vis Gunnar Emidsøn Saltkarl maa have været beslegtet med Hr. Hallvard, thi han ejede en Deel af Gaarden Rovhool (Dipl. N. IV. 470, V. 286), og Ragnhild, Hr. Hallwards Arving, gjorde ogsaa til Betingelse for hiin Gave af 6 Markebøol i denne Gaard, at Gunnars Martid derfor skulde holdes. Om Fru Cecilia Haakonsdatter, see forresten ovenfor foreg. Bd. S. 399. Hr. Hallvard Næpa selv var maaskee Søn af en Hr. Jon Saltkarl, som levede endnu i 1345. Dipl. N. I. 292.

det udtryffeligt, at han havde ydet Kong Magnus, Kong Haakon og hendes Son Kong Olaf tro og buld Tjeneste, og derfor havde han allerede af dem faaet „Naader og Privilegier“, som hun siden bekræftede og udvidede. Det synes, som om en af disse „Naader“ var Forløningen med Lindaas og Herdle Skibredet¹⁾. Kong Haakon meddeelte ogsaa Frihedsbreve, der næsten allerede kunde kaldes Adelspatenter. Saaledes gav han ved Brev af 28de Mai 1380 sin „elskelige Tjener“, Lykke Petersen, for den bulde Tjeneste, han havde ydet og fremdeles skulde yde ham, fri for alle Skatter, Tolde og Paalegg, og ligesaa hans Hustru Mafa Grimsdatter. Ligeledes haves der en af hans Eftermand udstedt Bekræftelse paa ikke mindre end to Breve, hvorved han tog sin Tjenestemand Jon Wasfat med Hustru, Born, Evene og Undergivne i særdeles Beskyttelse og skjenkede dem „Privilegier og Frelse“²⁾. Hvori disse „Privilegier og Frelse“ bestod, siges ikke, men Udtrykkene selv give Anledning til at tro, at de stillede Indebaveren i en Stilling, der nærmede sig den som Frelsmændene i Sverige indtog. Og disse Breve vare vist ikke de eneste af dette Slags, som udstedtes af Kong Haakon. De fleste Stormænd, i en højere og mere anseet Stilling end Jon Wasfat, maa have faaet lignende, der kun tilfældigviis ikke ere opbevarede. Vi erfare ogsaa, at Kong Haakon forøvrigt ved Gaver og mindre Forlønninger belønnede sine Mænd for deres tro Tjenester. Saaledes forlænedes han en vis Andres Guldkepp paa en vis Tid med sine Besiddelser i Tjuvekiil i Lykke Sogn, Elveshøvel, en Forlønning, som siden fornyedes af Dronningen; og for en anden af sine Mænds, en Hallstein Baardssons, tro Tjenestes Skyld, gav han hans Datter Thurids Born Halvdelen af Gaarden Gyltan i Bergen, hvilken Hallstein vel havde ejet, men som, uvist hvorledes, seer at være kommen under Kronen. Thurid og hendes Mand Jon Eriksen solgte den siden (1383) til den rige Botulf Eindridesen paa Finnen³⁾.

I de sidste Aar af Kong Haakons Regjerings Tid holdt Erkebiskop Thrond ikke mindre end to Provincialconcilier, et i Bergen, formodentlig om Høsten 1376, og et andet paa Hamar, ved Midten af August 1380⁴⁾. Men man veed intet om, hvad der her forhandlede. Paa

¹⁾ Dipl. N. II. 514. Der staar her, at Biskop Jakob fik „behelde“ Lindaas og Herdle Skibredet, hvilket synes at antyde, at han havde den før og ikke fik dem ved denne Lejlighed (1389) af Dronning Margrete.

²⁾ Dipl. N. II. 463, 504, jfr. f. B. S. 348.

³⁾ Dipl. N. I. 436. 481.

⁴⁾ At der i 1376 holdtes et Provincialconcillium i Bergen, viser Dipl. N. I. 419, som er et her den 4de December 1376 udstedt Brev af Abbed Erlend og to andre Mænd til Vidnesbyrd om, at Konrad Eggertssøn solgte Erkebiskop

denne Tid var det forargelige saakaldte Schisma indtraadt i Kirken og gav Pavemagten sit verste Knæk. Det er forhen omtalt, at Pave Gregorius den 11te om Høsten 1376 havde forladt Avignon for at begive sig til Rom og var ankommen hid i Januar 1377. Misnojet over, at Paverne opholdt sig saa langt fra deres rette Sæde, var blevet saa almindeligt og alvorligt, at allerede Gregorius's Forgænger Urbanus den 5te i 1367 ikke længer troede at kunne trodse det, men begav sig til Rom, hvor han dog ikke holdt længer ud end til 1370 og vendte tilbage til Avignon kort før sin Dod samme Aar. Gregorius tænkte ogsaa paa at flytte til Avignon igjen, da Doden overraskede ham den 27de Marts 1378. De tilstedeværende Cardinaler valgte nu Erkebiskop Bartholomæus af Bari til hans Efterfølger, og denne kronedes den 18de April næstefter under Navnet Urbanus den 6te. Men hans Streng-
hed, og maaskee endnu mere hans italienske Herkomst vakte snart Mis-
noje hos et stort Parti blandt Cardinalerne, hvoraf saa mange nu vare franske; under Paaskud af, at Romerne ved Truster havde fremtvunget Valget, erklærede de det for ugyldigt, begav sig til Fondi i det Neapolitanske og valgte der den 21de September 1378 Franskmanden Cardinal Robert af Genf, under Navn af Clemens den 7de, til Pave. Denne flyttede Aaret efter med sine Tilhængere blandt Cardinalerne til det for disse saa kjære Avignon og blev anerkjendt i Frankrige, Spanien, Skotland, Sicilien, og Cypren og Rhodos, medens den overvejende Deel af den romersk-katholske Christenhed erklærede sig for Urbanus, og deriblandt de nordiske Niger. Det nævnes udtrykkeligt, at Kong Haakon sendte ham en Lykensknings-Skrivelse. Dette skete sandsynligviis vel endnu, førend Splittelsen var skeet og Modpaven valgt, men Norden vedblev dog at holde fast ved Urban. Imidlertid blev der dog ganske vist raadslaaet blandt dens Geistlighed om, hvad Parti man skulde tage, og det er ikke usandsynligt, at en saadan Raadslagning blev holdt paa hiint Concilium paa Hamar 1380. Men den egentlige Anledning dertil var dog vel en Bulle, som Pave Urban den 15de October havde ladet afgaa til Nordens Erkebiskoper, hvori han indskærpede Afholdelsen af National-Concilier for at overlegge om Kirkens Anliggender og siden at indsende til Curien en udførlig Beretning om detagne Beslutninger. Denne Bulle fremkaldte i Sverige et Concilium i September 1380, og derfor maa

Thronen en Gaard paa Thoten. Her siges der, at Konrad allerede paa det nu sidst afholdte Concilium havde lovet Erkebiskopen at overlade ham denne Gaard. Conciliet kan ikke have været afholdt saa længe ferud, da Brevet viser, at Erkebiskopen endnu ved dets Udstedelse var i Bergen. Om Conciliet paa Hamar og Erkebiskopens Narværelse der nævnes kun hos Suhm, XIV. S. 92, men han anfører ikke sin Hjemmel.

vel det norske Concilium være fremløst af samme Marsag¹⁾. Maa skee her der ogsaa været fattet Beslutning om at lade oplæse den Bannbulle, som Urbanus havde udstedt mod sin Medbejler — thi begge Paver forfulgte hinanden naturligviis med Bannbullen — ved alle Kirker i Norge; thi det berettes udtrykkeligt, at denne Oplæsning fandt Sted ved enhver Kirke i Norge og formodentlig ogsaa paa Island, i 1380, 1381 eller 1382²⁾. Men denne Tilslutning til Urbanus den 6te maa have gjort fuldkommen Ende paa det allerede saa svage Baand mellem Sydergerne Biskopsstol og Metropolitansædet i Nidaros, thi Sydergerne fulgte her det øvrige Skotlands Exempel og holdt sig til Clemens, og da Schismet langt om længe var over, var vel og hiin eldre Forbindelse gaaet i Glemmebogen. Pave Urbanus sendte ellers ogsaa strax efter Clemens's Valg en Cardinal, Pileus af Ravenna, til Tyskland og Norden, men han kom ikke længer end til Tyskland, hvor han endnu laa i 1380, og vides ikke at have sat sig anderledes i Forbindelse med Nordens Geistlighed, end ved en højt ublu og urimelig Fordring paa Kostpenge af den svenske Geistlighed³⁾.

Det skadelige Provisionsvæsen, der ikke mindre end selve Schismet bidrog til at undergrave Pavestolens Anseelse, vedblev vel endnu og gjorde sig mere end eengang gjeldende i Norge. Men i to Provisionsbullen over norske Beneficier fra Pave Gregors senere Aar finde vi den merkkelige Betingelse, der ej er indtagen i nogen af de tidligere, og heller ikke findes i nogen af de samtidige og efterfølgende for andre Lande end Norge, nemlig at den udnævnte Candidat skal kunne tale Landets Sprog. Den ene af disse Provisionsbullen gjelder et Canonicat med Præbende ved Christkirken i Nidaros, som en Halldor Ormsjon havde besiddet. Denne Halldor var død under et Ophold ved Curien, formodentlig i 1374 — det siges ikke i hvad Tende —, og hans Beneficier vare saaledes „ledige ved Curien“ og ifølge de pavelige Reservationer forbe-

¹⁾ Lagerbrings Sv. Historie III. 815. Bullen, som her omtales, er vel kun Allet til Erkebiskop Byrge i Uppsala, men man kan være vis paa, at ligelydende Buller have været udstedte til Nordens tre andre Erkebiskover, og at de kun i Tidernes Løb ere tabte. I Pave Urbans Register findes denne Bulle ikke, men disse Register ere hverst Stet ferte og mangelfulde, medens Clemens den 7des ere i bedste Stand. Det er tydeligt nok at see, at det varede en god Tid, før man efter Flytningen fra Avignon til Rom fik Cancelliet og Contorvæsenet bragt i Orden.

²⁾ Jøf. Annaler, Udg. S. 334. Da Bullen er dat. 30te November 1378, (Raynaldi ann. 1378, 105—115), er vel 1380 det rette Aar, itenknuist for Oplæsningen i Norge.

³⁾ Euhm XIV. S. 61, 101. Cardinal Pileus var paa Christi Legemsdag, 24de Mai, med den romerske Konge Wenzeslav I i Nachen, Detmar, S. 314.

holdte Paven egen Befættelse. Paven bortgav dem derfor ved Provisionsbulle af 18de Januar til Peter Strus, en pomerisk Klerk, alene under den Betingelse, „at han kan tale de Egnes Sprog, hvoraf Nidaros's Kirkeprovins bestaar“, og befalede i saa Fald Biskopperne i Bergen og Stavanger, saavel som Decanen ved St. Agricoli Kirke i Avignon at indsette ham i Beneficierne ¹⁾. I det følgende Aar overdrog Paven ved Bulle af 28de August den hamarste Klerk Jon Alfson det Canonicat med tilhørende Præbende, som Biskop Jon i Oslo havde haft, da han ophøjedes paa Biskopsstolen, og som ligeledes vare blevene ledige ved Curien, fordi han der havde modtaget sin Indvielse. Biskopen af Stavanger saavel som Provsten ved Marielirken i Oslo Biskop Jons Official fik den sedvanlige Befaling om at indsette ham i Beneficierne, dog atter under den Betingelse, „at han er fød i Nidaros's Kirkeprovins eller en dertil grændsende, samt kan tale og forstaa det Sprog, som Staden Oslo's Indbyggere kan tale“. I det sidste Tilfælde var Betingelsen vistnok overflodig, i det første derimod meget nyttig. Men netop den Omstændighed, at den ogsaa findes indført, hvor den er overflodig, viser, at der ved Curien maa have været vedtaget en Bestemmelse om, at den skulde indflyde i alle Provisionsbreve vedkommende Norge, og da en saadan Bestemmelse ej kan være bleven vedtagen uden efter indtrængende Forestillinger fra Landet selv, det være sig nu Geistligheden, eller fra Kongen, eller fra en Deel af Landets mange Indbyggere — løber dette en Dmhu for Nationaliteten og Folkesproget, og en Erkjendelse af den Geistliges Kald som Folkelærer, der gjør baade Nationen selv og dens Geistlighed Ære. Det vilde være af stor Interesse at vide, hvo det var, som fik denne Bestemmelse sat igjennem ved Pavestolen. Det

¹⁾ Reg. Gregor. XI. cod. chart. T. 26. ann. 5 sol. 199. Indtægterne af Canonicatet og Præbenden anslaaes her til ikke over 40 Guldgylten aarligt.

²⁾ Sammeleeds, T 73, ann. 5. sol. 38. Den Præbende, som denne Jon Alfson fik tilligemed Canonicatet i Oslo, sees af Dipl. N. III. 442 at have været Gjerren Prestegjeld, og saaledes bekræftes herved fuldstændigt den ovenfor (§. 10, Note 1) fremsatte Formodning, at Biskop Jon for sin Orbejelse paa Biskopsstolen var Prest til Gjerren. De samlede Indtægter af Canonicatet og Præbenden (det vil da vel egentlig siges af Prestekaldet alene) angives til ikke at overnige 30 Guldgylten aarligt. En Guldgylten regnedes i de Tider omtrent lige med 1 Mark Benninger eller 3 Sh. Sterling, og hine 30 Guldgylten vilde saaledes svare til 4½ Pd. Sterling, hvilket, om man endog regner det for at repræsenterer det Lidcbulle i vore nuværende Penge, 202½ Svelr., dog er meget lidet for et Prestekald af Gjervens Størrelse. Naar Jon Alfson siges at være Klerk under Hamars Diocese, følger ikke deraf, at han herte hjemme paa Hamar. Sandsynligvis var han Prest etsteds i den hamarste Deel af Lhelemarken.

er ikke i mindste Maade usandsynligt, at Kong Haakon selv kan have indgivet en Foreskilling derom; ellers maatte man nærmest gjette paa Erkebiskop Thron. Dog blev det, som man seer, erklæret tilstrækkeligt, naar Candidaten var fra Sverige eller Danmark, og under de daværende politiske Forhold, saavelsom de Forandringer, Sproget havde undergaaet, var dette ogsaa ganske rimeligt. Der stete i samme Aar, 1376, ogsaa en tredie Provision inden Nidaröos Kirkeprovins, men hvor ingen saadan Betingelse fastsattes, da den vedkom Orknoerne, hvor allerede det skotsk-engliske Sprog herskede ligesaameget, idetmindste blandt Geistligheden, som det Norste: den 28de Marts gav nemlig Pave Gregor en William Spynie, Doctor i Decreterne, det Canonicat med tilhørende Præbende ved Domkirken i Orkno, som den af Urbanus den 5te kort før hans Død til Biskop i Katanes udnevnte Mæskolm havde besiddet. Der havde, siger Paven her, været nogen Tvivl om, hvortidt han uden Videre kunde bortgive saadanne siden Formandens Tid ved Curien ledigstaaende Beneficier, hvis Besættelse denne havde reserveret sig; denne Tvivl havde han nu ved en bestemt Erklæring om, at en saadan Bortgivelse kunde skee, og overdrog saaledes sine Beneficier til William, uanset at allerede en orknoisk Klerk, Gilbert Erlendsson, var kommen i Besiddelse deraf, formodentlig ved Capitlets Valg. Dette er saaledes atter et Exempel paa de Ulemper, som Provisionsvæsenet medførte ¹⁾.

Den Misliqhed for Norge, som opstod deraf, at Fjemteland hørte under Uppsala's Biskopsdomme, men som til en vis Grad var ophørt, eller idetmindste mindre følelig, saa længe Norge og Sverige vare forenede, maatte naturligviis atter gjøre sig gjeldende, da Foreningen op-
høete, og dette i langt højere Grad, naar begge Riger laa i Krig med hinanden. Det er endog vanskeligt at begribe, hvoreledes Landskabet i hele denne Tid kunde bevares for Norge, thi Geistligheden, afhængig af Erkebiskopen, og vel endog for en stor Deel svensk af Fødsel, kan neppe have undladt at paavirke Indbyggerne til Fordeel for Sverige. Men Albrecht var, som vi have seet, ikke populær blandt Bønderne, hvis Sympathier var for Magnus og Haakon, og Fjemteland talte vistnok saa Mænd udenfor Bøndestanden blandt sine Indbyggere. Disse bebovede ikke at gaa længere end til Nabobygden Helsingeland for at see, hvor haardt de svenske Bønder nu betungedes, saa at Helsingelenderne endog i en særskilt Skrivelse til Hertug Albrecht klagede over den Mis-
handling, de maatte lide, bade om Fritagelse for Marklegjeld, Hesteudred-

¹⁾ Reg. Gregor. XI. Bull. divers. ann. 6, T. 3 fol. 161. Biskop Mæskolm paa Katanes havde neppe nogensinde været residierende Oberoiberer paa Orkno, men formodentlig alene nydt dette Beneficium med flere andre, uden at være forpligtet til at holde nogen Residens.

sel og andre slige Paaleg, og om selv at maatte velge sine Lagmænd, m. m. ¹⁾). Saadant kunde vel affkrefte Jemtelandingerne fra idetmindste nu at give sig under Sverige. Desuden stod de neppe engang paa en god Fod med den svenske Provst og andre af de svenske Geistlige, der synes at have fordret større Afgifter, end de vare berettigede til. Thi i det forømtalte Brev, hvorved Kong Haakon bekræftede Regulativet af 1305, forbad Kongen udtrykkeligt Provsten og andre lærde Mænd at betynge Bønderne yderligere, end Regulativet tillod, og bad disse ligefrem ikke at underkaste sig nogen Tyngsel for Kirkens Vedkommende udover hvad der hidtil havde været gjeldende Ret. Han erklærede ogsaa, at denne Bekræftelse selv kun var midlertidig, indtil han med sit Raad fik givet en anden Anordning derom, som kunde være dem og Landet nyttig. Endelig sørgede vistnok Kongen ogsaa for at have paalidelige Befalingsmænd i Landstabet, saadanne som Hr. Narve Ingevaldsøn, hvilken, efter hvad vi have seet, formodentlig var den, der tog sig af Bøndernes Sag mod Geistligheden og fik Kongen til at udstede hiint Bekræftelsesbrev ²⁾). Paa denne Maade forklares det vel bedst, at Jemtelandingerne ej faldt fra.

I Maret 1379 rammedes Staden Oslo af en Ildbrand. Denne maa have været stor, siden Provsten Hr. Henrik Henriksøn i et Brev af 28de September 1383 yttrede derom „at Byen nu for fire' Aar siden afbrendte. Blandt de Gaarde, som fortæredes, var de tydske Skomageres Gaard, ligesaa den saakaldte „Hjalpare-Gaard“, paa begge Sider af Elven, hvoraf idetmindste en Deel endnu i 1381 kun omtales som en „Tomt“. Det maa saaledes i alle Fald være den sydligste Deel af Byen, nærmest Elven, som blev lagt i Aske ³⁾).

11. Kong Haakons Død og Estermale.

Kong Haakon tibragte den længste Tid efter sin Tilbagekomst fra den svenske Grændse paa Tunsbergshuus, hvor vi forefinde ham alleerede ved Paasketider. Paa anden Paaskedag udstedte han nemlig Brevet til Sogningerne om, at de Tydske i Sverige havde op sagt Stilstanden. Vi finde ham der ligeledes i Mai og Juni. Formodentlig havde han

¹⁾ Styffe, Bidrag, No. 47, S. 141.

²⁾ Ved Siden af ham nævnes Olaf Salvesøn som Foged i Jemteland fra 1374 til 1391. Han udførte, som man seer, Eghælmands-Forretningerne i Hr. Narves Travarelse og formodentlig ogsaa for en stor Deel, naar han var tilstede.

³⁾ Provst Henriks Brev, der findes i Rosocks Archiv, er aftrykt hos Suhm, XIV. S. 532, jvf. Dipl. N. V. 324.

ogsaa tilbragt Julen der, og det er endog heel sandsynligt, at han efter Faderens Død, da Tunsberg, Skiensſhysſel m. m. faldt tilbage til ham, gjorde Tunsberg til sin Hovedresidens og sit egentlige Hjem, hvor han helst opholdt sig, naar han ikke var paa Reiser, som paa Opplandene, i Thronhjem, Bergen, i Danmark, eller i Krigsanliggender ved den svenske Grændse. Der gives nemlig flere Breve, udstedte af ham i denne Tid fra Tunsberg, end fra noget andet Sted ¹⁾. Som et Slags Tegn paa, at Tunsberg nu blev Hovedresidens, kan det vel ogsaa ansees, at Biskopen i Oslo, for hvem det af flere Grunde maatte være af Vigtighed at kunne opholde sig i Kongens Nærhed, netop paa samme Tid lod den til Biskopsstolen hørende Gaard Teige paa Njotaro lige ved Tunsberg istandsætte, og, som det lader, indrette til stadigere Beboelse. I 1377 accorderede han med en Bygmester om at indrette en ny „Sommerhall“ der — et Arbeide, som gik langvarigere fra Haanden end paaregnet, for medelst Bygmesterens Uletterrettelighed — ²⁾, og sidenefter finde vi hans Eftermand, om ikke stadigt, saa dog meget hyppigt at opholde sig paa dette smukke Sted, der endog oftere blev kaldet „Biskopsgaardens Teige“. Der findes kun et eneste Brev, udstedt derafra af nogen tidligere Biskop, nemlig af Biskop Givind i 1293 ³⁾, et Beviis paa, at Gaarden lige til Biskop Jons Tider kan meget lidet har været beboet af Biskoperne. At Kongen fornemmelig slog sig ned her, lader sig godt forklare af den Nødvendighed, det især efter Kong Waldemars Død var for ham at kunne være saa

¹⁾ Til lettere Oversigt hidsettes her under eet de sikkert bekjendte Dateringer, hvorefter det erfares, hvor Kong Haakon opholdt sig siden Faderens Død. I 1375: 11te Januar, Tunsbergshuus; 28de April, sammesteds; 30te Juni, Oslo; 13de November, Tunsbergshuus; 7de December, Elagelse i Danmark. I 1376: Marts, paa Alholms Slot i Laaland; 3die Mai, Elagelse; 7de Mai, sammesteds; 24de Mai, Bergen; 3die Juni, sammesteds; 14de og 15de Mai, Kalundberg; 26de October, sandsynligt i Roestilde; 1ste November, Kalundberg. I 1377: 28de Januar, Oslo; 3die Februar, Akerhuus; 4de Marts, Thoen; 15de Mai, Nidaros. I 1378: 13de April, Bergen; 29de Juli, Tunsberg; 8de til 14de November, Tuncim og Nesine i Nararke. I 1379: 2den August, Marstrand; 26de Novbr., Holm i Dalaland. I 1380: 26de Januar, Tunsbergshuus; 28de Mai sammesteds; 10de og 11te Juni, sammesteds.

²⁾ Brev af 16de Febr. 1377, Dipl. N. III. 409, og af 12te Juli 1378, sammesteds No. 419. Bygmesteren eller „Emeden“ Gunnar Herjulsſon havde i 1378 ikke udført Arbeidet efter Contracten og bad derfor „paa sine Kna“ Biskopen om Tilgivelse, som han ogsaa fik, lovende at bedre det Manglende og ikke paatage sig andet Arbeide, sænd dette var ferdigt; derfor satte han sine faste Gjendele i Pant.

³⁾ Dipl. N. II. 44.

nær ved Haanden som muligt for i Hast at ile til Danmark; vel vilde han have været nærmere paa Baagahuus eller i Ljodhuus, men hvad Baagahuus angaar, da var dette maaskee endnu pantsat til Stæderne, og i Ljodhuus kunde han neppe ansee sig ganske sikker for Overfald af Kong Albrechts Tilhængere. Om han i Mellemtiden mellem 26de Marts, da han sendte Udbudet til Sogningerne, og den 28de Mai, da han i Tunsberg gav Lykke Petersen Frihedsbrev, havde ført Krig i Sverige, oplyses ingensteds, sandsynligt er det dog ikke; Toget til Sverige foretoges vistnok, som allerede antydet, først efter Midsummerstider. Kong Haakon opholdt sig i Tunsberg endnu den 10de Juni, da han der udstedte et Landsviisbrev, som besegledes i hans Overvær, og den 11te, da han modtog de orknsiske Gisslers Forsikrings-Brev om, at de til en bestemt Tid vilde vende tilbage til Tunsberg, dersom de ikke udrettede hvad de haabede. Hvis nu — hvad der ifølge det Forangaaende bliver sandsynligt — hiint Haugathing, paa hvilket den store Retterbod om Handedelen m. m. blev vedtaget, holdtes i 1380, da har Kongen, som ifølge Retterbodens egne Ord da var tilstede med sit Raad, endnu opholdt sig i Tunsberg under Thingtiden, altsaa mellem 17de og 24de Juni. Men nogen sikker og bestemt Underretning har man ikke om, hvor han efter hiin 11te Juni opholdt sig eller hvad han tog sig fore, indtil hans Død, som indtraf i eller ved Oslo — sandsynligviis paa Mershuus ¹⁾ — endnu samme Sommer eller Høst, men hvis Dag vi desværre heller ikke kjende. Der findes et Brev, udstedt i Nitedal, sydligst paa Naumarike og Nabodbygd til Oslohered, den 31te Juli 1380, hvor Maret angives som Kong Haakons 25de Regjeringsaar ²⁾. Dette viser, at Kong Haakon endnu maa have levet paa den Tid, thi da han døde i Oslo, vilde man ikke længe have kunnet være uvidende derom i Nitedal, hvorfra der rimeligviis dagligt gik Bud baade til og fra Byen. Endvidere seer man, at Kong Haakon maa have overlevet sin Hyldingsdag, hvormed hans 26de Regjeringsaar begyndte, hvad enten denne nu var 9de, 10de, 15de eller 16de August, (see forr. B. S. 609, 610). Thi for det første findes der to Breve, udstedte det ene paa Berg i Skrauthval i Valdres den 21de December 1380, og det andet i Sandehered paa Vestfold den 16de April 1381, der ere daterede i hans „26de Regjeringsaar“ ³⁾; nu var han vistnok paa

¹⁾ At Kong Haakon døde i Oslo siges udtrykkeligt i de visse Minoriters Krønike-Dyptegnelse, Scr. r. Sv. I. S. 45, Scr. r. Dan. I. 260.

²⁾ Dipl. N. IV. 520.

³⁾ Dipl. N. I. 466, III. 430. Ved dette sidste Brev, som er dat. Magnusmeese, have Udgiverne af Dipl. N. meent at burde antage „Magnusmeese“ for at betegne 6te Septbr., altsaa en anden Dag end den, der i norske Breve sedvanligt kal-

den Tid død, og hans Død ganske viſt bekjendt paa begge Steder, men Udſtederne kunde dog ikke have regnet efter hans 26de Regjeringsaar, hvis han var død, førend det begyndte; de have kun fortsat med denne Maade at betegne Aaret paa, fordi de nu engang vare vantede dertil, og hans Efterfølger endnu ikke var holdet, ſaaat de kunde regne Aarene fra ham. For det andet habes der et Brev fra Ullinſvang i Hardanger, dateret Tirſdag efter Seljumannameſſe, altsaa 9de Juli, i Kong Haakons „ſidſte Aar“¹⁾. Dette kan ej være 1380, da Kong Haakon, ſom vi have ſeet, endnu var i Live idetmindſte den 31te Juli 1380, og Udſtederne dog ej kunde tale om hans „ſidſte Aar“, førend efterat han var død. Altsaa maa det være 1381, og Kong Haakon ſaaledes have overlevet ſin Hyltingsdag, i Auguſt Maaned, fra hvilken hans ſidſte eller 26de Aar, om han havde fuldendt det, vilde have gaaet til ſamme Dag af Auguſt i 1381. Derimod maa han være død idetmindſte nogle Dage forud for den 1ſte October, da et Brev, udſtedt fra Sveinarud i Djyemark eller Odemark (paa Marker øſtenfor Rakkeſtad) ſiges at være udſtedt i Ugen efter Micheldag (altsaa fra 30te September til 6te October) „i forſte Aar efter Kong Haakons Fræfald“²⁾. Altsaa havde man ved den Tid erfaret Kongens Død i Odemark, hvorhen Efterretningen derom fra Oslo neppe i det tidligſte har kunnet naa frem i mindre end fire eller fem Dage, om man end maa antage, at Tilbud derom ſtrar afgik til Hr. Erik Ketilſon og Hr. Knut Algotſon ſamt flere anſeede Mænd paa Dal, og at dette Tilbud formodentlig tog Vejen om Odemark eller Egne ikke langt derfra. Saaledes falder da Kong Haakons Død paa en Dag mellem Midten af Auguſt og de ſidſte Dage af September. Nærmere kan man ikke beſtemme Tiden, med mindre aldeles nye, hidtil ubekjendte, Oplyſninger ſkulde fremkomme³⁾. Hvad han foretog ſig fra Tiden mellem

des ſaaledes, nemlig Magnus Jarls Dag, d. 16de April, ſaaſom dette maatte blive 16de April 1381, og Kong Haakon da forlangt var død. Men hos os kjendte man neppe nogen anden Magnusmeſſe end den paa 16de April, og ligesaa vel ſom man daterede efter Kong Haakons Regjeringsaar i December 1380, ligesaa vel kunde man gjere det i April 1381; man var nu engang vant til at betegne Aaret efter Kongens Regjeringsaar og havde endnu ingen ny Konge at datere efter. Ellers kaldte man, ſom vi ville ſee, dette Aar indtil 29de Juli 1381, da Sennen blev tagen til Konge, „Aaret efter Kong Haakons Fræfald“, eller „Kong Haakons Fræfaldaar“.

¹⁾ Dipl. N. IV. 519.

²⁾ Dipl. N. III. 431.

³⁾ Man har almindeligviſt antaget den 1ſte Mal for Haakons Dødsdag, fordi Huilfeld ſiger det S. 565. Men dette er, ſom de ovenfor anførte Breve nokſom viſe, en reen Fejltagelſe. Man kunde formode, at den var opſtaaet ved en Miſforſtaaelſe af den Angvelſe, H. maaſkee kunde have ſorefundet, ſ. Gr.,

den 11te og 24de Juni, hvor vi tabe ham af Sigte, indtil hans Død, derom vides, som sagt ikke det ringeste. Men for det Tilfælde, at han selv deel- tog i det Indfald, som i dette Aar efter Stilstandens Opsigelse blev gjort i det sydvestlige Sverige, og efter al Sandsynlighed sidst i Juni eller først i Juli 1380¹⁾, da har han altsaa paa den Tid været ved Skara, og maaskee endog heelt øster ved Westeraas, og er i Slutningeu af Juli eller de første Dage af August vendt tilbage til Norge, hvor han strax har begivet sig til Dølo. Denne Antagelse har meget for sig. Af hans Opbudsbrev til Sogningerne sees det, at han selv agtede at sette sig i Epidfen for sine Krigsfolk „syd ved Landsenden“, og der findes ingen Antydning til, at han da eller senere hen i Juni Maaned var syg eller svagelig. Tværtimod antyder de to orknøiske Gislens Forsikkringsbrev af 11te Juni, at Kongen ventede at opleve samme Aars Mortensmesse (11te November). Altsaa maa et pludseligt Sygdomstilfælde have rammet ham, hvad enten det var efter hans Hjemkomst til Dølo eller under selve Krigstoget, som maaskee derved kan være blevet afkortet for Tiden.

Dette er alt, hvad vi vide om Kong Haakons Død. At han, især siden han døde i Dølo, blev begravet ved Mariekirken der i Byen, kan vel ansees som vist, uagtet intet udtrykkeligt haves derom, og hans Testa- ment, som han dog sikkert maa have efterladt, forlængst er tabt. At han ej blev begravet ved St. Hallvard's Kirke, maa man slutte deraf, at der i Fortegnelsen over dennes Jordegods ikke nævnes et Ord om, at Kong Haakon har givet noget dertil „for Bejsted“. Heller ikke vide vi, om hans Hustru, Dronning Margrete, var tilstede ved hans Dødsleje. Man kan neppe antage det, thi det er vist, at hun den 18de Mars var i Moeskilde²⁾, og der var saa meget at tage vare paa i Danmark, at hendes Nærværelse der nok kunde være nødvendig. Derimod erfare vi, at hun kort efter hans Død var i Norge, og formodentlig er hun da

at der havde staaet „Tirsdag før Korsmesse“, og at H. havde forklaret dette som Tirsdag før 3die Mai eller Korsmesse om Vaaren, medens der meentes Tirsdag før 14de September eller Korsmesse om Høsten. Eller maaskee der har staaet „seria secunda“ (d. e. Mandag) før Korsmesse (nemlig om Hø- sten), og at H. som saa mange andre urigtigt har forklaret dette med „to Dage før Korsmesse“ (om Vaaren). Mandagen før Høst-Korsmesse er 10de, Tir- sdagen er 11te Septbr. Denne Antagelse har vistelig meget for sig, hvis man ikke ellers skulde tro, at Huitfeldt har forverlet Haakon den 5te, der døde 8de Mai, med Haakon den 6te, og maaskee overseet et „octava“ foran „Philippi et Jacobi“. Men dette er ikke saa sandsynligt som den anden Gjetning.

¹⁾ Før 7de August maa, som vi have seet, Bøntøping være afbrændt, og dette skele samtidigt med dette Tog.

²⁾ Suhm, XIV. S. 81.

strax ved Efterretningen derom ilet derop for at foretage de nødvendige Skridt i Anledning af Sønnens forestaaende Thronbestigelse og Hylding.

Da Kong Haakon døde, var han i sin bedste Alder, ikke mere end 40 Aar gammel og kunde saaledes efter Naturens Orden have gjort Regning paa et meget længere Liv. Hans virkelige Regjeringsstid var for kort, til at vi kunne gjøre os nogen bestemt Forestilling om hans Regjerings-Talenter. Men at hans Vilje var god, fremlyser noksom af alt hvad han foretog sig, og hvad han selv yttrede i sine Forordninger. At han ikke formaaede at standse sit Folk i dets stadige Synken og opfriske dets henfjævnende Kraft, var ikke hans Skyld. Det fulgte deels af Tidsomstændighederne, deels deraf at Norge altfor tidligt havde naaet et Modenhedstrin, der stod i Misforhold til dets egne Kræfter, saavelsom til Datidens Vilkaar: dette efterlod en Slappelse, som det ej stod i nogen Konges Magt at forebygge, og som lod Norge, ved det Tidspunkt, hvormed vi her beskæftige os, staa hartad som en udlevet Dding ved Eiden af dets to Frændnationer, der netop nu ligesom vaagnede op til et nyt Liv. I sit Forhold til Faderen have vi seet Haakon som en kjærlig, opoffrende Son; ligeledes have vi seet, at der herskede den bedste Forstaaelse mellem ham og hans Hustru, skjønt hun ganske vist var ham langt overlegen i Talenter og Regjeringsdygtighed. Haakons Undersaatter vidste derfor ogsaa at sette Priis paa hans Dyder og elskede ham meget. „Folk ansaa ham for en god Mand“, staar der i de saa Aar efter hans Død paa Island skrevne Flato-Annaler, hvor hans Død omtales¹⁾. Og den bekjendte Forfatter Cneas Sylvius Piccolomini, der blev Pave under Navnet Pius den 2den 78 Aar efter Haakons Død, 53 Aar gammel, og som saaledes meget godt i sin Ungdom kunde have talt med Folk, der levede paa Haakons Tid, siger om ham: „han skal have været en herlig Mand, forunderligt elsket og adlydt af sine Undersaatter²⁾“. Nordmændenes Sorg over hans Død maa derfor ganske vist have været meget stor.

Da vi ikke kjende Kong Haakons Testament, vide vi heller ikke, hvor store Gaver han har skjenket til Kirker og Klostre m. m., og til

¹⁾ Islandske Annaler, Udg. S. 382.

²⁾ Cneas Sylvius, Cosmographia Cap. 33. Hans Ord ere følgende: In hac terrâ (Dania) patrum nostrorum memoriâ Valdemarus regnavit, in Sveciâ Magnus, Aquinus in Norvegiâ, quem serunt divinum fuisse hominem, miro provincialium amore et obsequio cultum; huic conjux Margareta fuit Valdemari filia. Sevnser Keyser, d. N. Kirkes Historie, II. S. 397, Cneas's egne Ord vidne, at han har nedskrevet hvad han havde hørt af Folk, der tilhørte den foregaaende Generation.

sine Venner og Tjenere. Man kan neppe tvivle paa, at det har været en god Deel, men til Kirkerne idetmindste kun i rede Penge, siden der i Fortegnelsen over Oslo Domkirkes og Biskopsstols Gods, hvilke han dog maa have betænkt, ej findes opført noget af ham skjenket Jordegods. Men saadant gav heller ikke hans Fader, og det var aabenbart ikke mere Skik og Brug, at Kongerne paa den Maade bortgav Jordegods, som aldrig kunde falde tilbage under Kronen. Alt, hvad der findes om Kong Haakons Gave til nogen Kirke, er at han gav fem Mk. Bool i Tuneim (nu Tanum) i Manarike til Tuneims Kirke, og selv dette var kun til Bederlag mod andet Jordegods, som Kirken ejede før, men som formodentlig laa længere borte og derfor ikke saa belejligt¹⁾. Sandsynligviis har Marielirken faaet mest: den var nu engang Kongernes Yndlingscapell. Men Haakon efterlod ogsaa, som Faderen, en ikke ubetydelig Gjæld. Det seer endog næsten ud, som om han intet bar betalt af hvad Faderen skyldte og endda dertil selv gjort ny Gjæld. Saaledes erfarer man, at ogsaa efter hans Død ej alene de fremtalte Tiende-Margange af Konggodset i Elvespysel, hvormed Kong Magnus stod til Rest, endnu vare ubetalte, men at Kong Haakon skyldte ligesaameget til de samme Kirker, — altsaa, da han naturligviis som eneste Arving maatte overtage Faderens hele Gjæld, ikke mindre end 6 Margange til 23 Kirker, 5 til een, og 4 til een — samt derhos een Margang til 9 Kirker i Manarike, 2 til een sammesteds, og 3 til een i Elvespysel, hvilke samtlige intet havde til gode af hans Fader²⁾. Formodentlig var heller ikke Faderens Løsesum endnu fuldstændigt betalt. Hvorledes det hang sammen med de mange Penge, som hans Foreldre havde testamenteret til Badstena Kloster, og for hvilke de havde sat Den Ordoost i Pant, vides ikke; men saa meget er vist, at Hr. Erik Ketilsøn ved disse Tider — uvist om før eller senere, maa have haft Ordoost i Forvaring, og da han tillige sees at have staaet i nøje Forbindelse med Klofret, er det ej usandsynligt, at dette kan have været paa Klofrets Vegne³⁾. At Faderens Gjæld til Pave-

¹⁾ Biskop Gysteins Jordebog fol. 126. a.

²⁾ See ovenfor, S. 38. De Kirker, hvilke Haakon, og ikke Magnus skyldte Tiende, vare Bru, Lyse, Dragasetr, Astein, Verusjardardal, Toefine, Botne, Koilde, Etedjohof (alle i Manarike) 1 Margang hver: Røim (ogsaa i Manarike) 2 Margange, og Harundarstav (i Elvespysel) 3 Margange; Biskop Gysteins Jordebog, fol. 3—8.

³⁾ See Becker: „Ældste Archivregistraturer“, I. S. 80. Her tales om, at Axel Ketilsøn (der i Narene omkring 1366 havde Glesberg, s. forr. B. 774, og formodentlig var en Broder af Hr. Erik) havde ved sit Brev oyladt Dronning Margrete Vermeland, Agnholm, Ordoost og Solger og solgt hende det Gods, som Mariken (Erik) havde erhvervet i Viken, paa Ordoost, i Vermeland og paa Dal. Hans Sen Ketil blev drevet paa Ordoost lunge før hans

stolen i Anledning af det store Laan i 1351 endnu ikke var betalt, forstaaer sig af sig selv; men nu var Schismet indtraadt, og Gjeldsbeviserne laa formodentlig i Avignon, under Modpaven Clemens's Berge: da nu han ikke erkjendtes i Norden, kunde han heller ikke gjøre det gjeldende, og da Schismet langt om længe ophorte, kunde der ej mere være Tale om at indkræve dette gamle, præscriberede Tilgodehavende. Endvidere seer man, at de hollstenske Grever betragtede sig som berettigede til 100 Mk. Sølvs, hvorfor Kong Haakons Fader og han selv i 1360 havde givet Forskrivning: en Fordring, der dog ligeledes maa betragtes som præscriberet¹⁾. Men endelig skyldte Haakon ogsaa Penge i Landet selv, og disse Gjeldsposter var maaskee de mest trykkende. Vi kjende vistnok kun een af dem, men der kan neppe tvivles paa, at der og var flere lignende. Han skyldte nemlig Fogden paa Akerhus, Benedict Nikolasson, en Sum Penge, der idetmindste senere med enkelte Tilleg løb op til 200 Mk. brendt, og det lader til, at han for denne Sum havde sat ham den tilliggende Eysfel, nemlig den egentlige Oslo-Eysfel med Skogheimshered, Myrehearven og Gudreim, i Pant²⁾. Benedict sagdes siden af Dronning Margrete at have tjent baade Kong Haakon og hans Søn Olaf huldt og tro, men ved Eiden deraf sørgede han ogsaa ivrigt for sin private Belferd, og benyttede hertil, som det lader, sin Indflydelse paa en ej ganske tilbørlig Maade. Han havde allerede ved sit Giftermaal med Ulvhild, en Datter af Hirdmanden Thorgaut Jonsøn, erhvervet flere Ejendomme i Oslohered m. m., og som Eysfelmand havde han den bedste Anledning, den han ogsaa, ligesom de fleste andre Eysfelmand, synes at

Deb, see Diar. Vadstenense, Ser. r. Sv. l. 109, og Arel har formodentlig arvet ham. At Arel i 1396 havde Besiddelser paa de Kanter, sees af Biskop Gysteins Jerdebog fol. 3, der udviser, at han da skyldte Thoresby Kirke i Skovsøysel 2 Aargange Tiende. Mere herom i det følgende.

¹⁾ Ser. r. Dan. VII. p. 347, 352, 353, jfr. ferr. B. S. 653.

²⁾ Benedict fik nemlig i 1388, som det nedenfor nærmere skal omtales, af Dronning Margrete Eker, Meheim og Tverdalene (Sigdal og Krødshered m. m.) med Kronens Indtægter og al kongelig Ret undtagen Uboemaal, til Lehn for sig, Hustru og Arvinger, samt Pant for de Penge, Kong Haakon var ham skyldig, en Forlening, som siden bekræftedes af Kong Erik; og da Sønnen Thorgaut Benedictefsen siden havde den samme Forlening, er det tydeligt nok, at Gjelden endog da ikke var betalt (Dipl. N. l. 511, 539). Men da det ej er tænkeligt, at Benedict indtil da ingen Sikkerhed havde haft for sin Gjeld, og da vi af et Brev-Bruksstykke fra 1381 erfare, at han da var Foged paa Akerhus, hvilket Embede Agmund Bergthersen beklædte efter 1388, er det aabenbart, at han indtil 1388 har haft Oslo Eysfel i Pantlehn og da ombyttet det med Eker, Meheim o. s. v., hvad enten han nu fandt dette fordelagtigere, eller Dronningen udtrykkelig ønskede det. Der staaer desuden i hiint Forleningsbrev, at hans nye Eysfel ogsaa skulde holde ham skadesløs „for de Penge, han endnu ikke havde oppebaaret af „Alla“ (her skal vist læses Asløar) Eysfel“.

have benyttet, til at tage faste Ejendomme i Betaling for Sager; ja, der findes endog et Brev om, at han som Foged paa Akershuus lod en Mand saggive og holde fængslet, indtil en af hans Venner løste ham ud ved at betale en Pengesum¹). Det er let at skjønne, at Kong Haakon selv ikke har kunnet staa i Gjeldsforhold til en Mand som Benedict uden at have maattet stille overflødig og for Creditor fordelagtig Sikkerhed. Og Benedict var neppe den eneste, til hvem han paa denne Maade skyldte Penge. Men man kan ej undres saa meget derover: hans mange Fejder maa have kostet ham meget; han maatte overtage Faderens Forpligtelser og havde sikkert ogsaa mange Udgifter i Anledning af Sønnen, for at understøtte hans Valg i Danmark, om end disse Udgifter ingensteds ere optegnede.

12. Kong Olaf hyltes som Konge. Union med Danmark.

Kong Haakon efterlod sig kun den ene Son Olaf, Danmarks Konge, der saaledes var ubestridt Arving til Norges Krone. Om Haakon havde haft flere Børn med Margrete, vides ikke; de maa i alle Fald være døde som Børn. Der taltes vistnok siden om, at de ogsaa skulde have haft en Son ved Navn Henrik, men det kan neppe forholde sig saa; vi ville i det følgende komme til at handle nærmere herom. Det er ovenfor nævnt, at man ej med Visshed veed, om Dronning Margrete var tilstede ved Haakons Død. Der er intet, som hindrer i at antage det; i alle Fald maa det ansees som vist, at hun strax ved Efterretningen om Mandens Død hastede til Norge for at gjøre de nødvendige Skridt til at faa Sønnen hyltet, men man hører dog ikke om hendes Nærværelse i Norge førend i de første Dage af det næste Aar. Da det imidlertid ikke er rimeligt, at hun reiste op ved Vintertide, maa hun i det allersidigste have forladt Danmark i October, altsaa kort efter Haakons Død. Hvad Hovdingerne i Norge nu strax foretog sig, vides ikke. Biskopperne vare maaskee endnu forsamlede til Concilium paa Hamar, men der nævnes intet om, at de gjorde noget afgjørende Skridt. Ifølge de gamle Lovbestemmelser skulde Erkebiskopen sammenkalde Nigets Hovdinger til et Møde for at overlegge om Styrelsen og afgjøre, hvo der skulde blive den afdøde Konges Efterfølger. Muligt, at dette er skeet, ihvorvel intet bestemt vides derom. Men da Olafs Arveret var utvivlsom, og saaledes hans Antagelse vis, — saa vis, at man allerede i danske Breve

¹) Dette erfares af et Brev fra 1401 (D. R. IV. 720), hvoraf man ogsaa seer, at han havde været Foged paa Akershuus.

lod ham kalde sig „Norges Konge“ ¹⁾ — synes Margrete, som for det første havde efterladt ham i Danmark, uden Hinder eller Modsigelse midlertidigt at have overtaget Regjeringen paa hans Begne; thi den 11te Januar 1381 stadfestede hun paa Akershuus, „med Rigets Naads Samtykke og i sin Sønns Navn, alle de Rettigheder og Privilegier, som Marielirken i Oslo hidtil havde nydt, indtil Gud af sin Naade forundte hende, at hendes kjære Son Kong Olaf selv kom“ ²⁾. Olaf kom først længer ud paa Naret, men naar eller hvorledes, er ingensteds omtalt; alt, hvad vi vide derom er, at han paa St. Olafs Dag, den 29de Juli, blev tagen til Konge i Nidaros, altsaa paa **Drething** efter den gamle Skik, hvilket viser, at han ej kan være reist fra Danmark senere end i Juni Maaned. Formodentlig har Margrete heller ikke villet lade den tiaarige Dreng tiltræde den lange Reise, førend den mildere Aarstid var indtraadt, og hun imidlertid havde aftalt med det norske Naad, hvorledes Styrelsen skulde indrettes i Olafs Mindreaarighed. Thi at Forhandlingerne, og det af særdeles Vigtighed, maa have fundet Sted derom mellem Margrete og Naadet, forstaaer sig ej alene af sig selv, men det kan ogsaa skjønnes deraf, at vi lige fra Hyldingsdagen atter see ved den unge Konges Side en **Drottsfete** eller Rigsforstander, nemlig Hr. **Agmund Finnsøn**, der saaledes nu atter indtog denne Verdighed, og strax efter en **Cantsler**, nemlig Provsten ved Marielirken, Hr. **Henrik Henriksøn**, der altsaa nu først fik Titlen, efter længe at have bestyret Embedets Forretninger. De Kongebreve, der ere udstedte i Olafs Mindreaarighed, vise, at disse to Mænd tilsammen bestyrede de levende Regjeringsforretninger, og begge benyttede Kongesegl, saaledes at Drottsfeten alene i Kongens Navn udstedte alle Breve, der vedkom den udøvende Myndighed, Krigsvæsenet, Finantserne m. m., og beseglede dem med Kongeseglet, saavel som med sit eget, medens derimod alt hvad der hørte til den dømmende Myndighed, altsaa Bekræftelse paa Domme, og formodentlig ogsaa Landsviiftbreve, udferdigedes af Cantsleren i Kongens Navn og besegledes af ham alene. Kun Breve af større Vigtighed, som Bekræftelser paa Privilegier o. a. d. udferdigedes i Kongens Navn af Drottsfeten og Cantsleren i Forening, saaledes at det udtrykkeligt tilføjedes, at Cantsleren beseglede med Kongens Segl. Men i Kongens, det vil sige hans og Dronningens, Nærværelse, bortfaldt baade Drottsfetens og Cantslerens Myndighed; da heed det kun som sedvanligt „indseglet i vor Nærværelse“, og ligesaa besegledes de Beslutninger, der under Kongens Navn fattedes paa Naadsmøder, af alle de tilstedeværende Naadsherrer, blandt hvilke altid

¹⁾ Brev udst. i Slagelse d. 19de Januar 1381. Suhm XIV. 93, 94.

²⁾ Dipl. N. V. 320.

Drottsfeten, men sjældnere Cantsleren nævnes¹⁾. Heraf maa man altsaa slutte, at der mellem Dronningen og Raadet umiddelbart for Kroningen er truffet en Overeenskomst, der omtrent har indeholdt disse Hoved-Artikler:

1. Dronningen fører det egentlige Formynderskab for sin Søn, og udfører alle Regjerings-handlinger i hans Navn, naar hun er i Landet.

2. Naar hun er udenfor Landet, føres Regjeringen af Drottsfeten og Cantsleren i Kongens Navn, saaledes at hiin har alt det egentligt

¹⁾ Da det er af Blytighed at kunne danne sig en klar og nøjagtig Forestilling herom, hidsette vi i Chronologisk Orden en Fortegnelse paa alle hidtil bekjendte daterede Breve, udsædte i Kong Olavs Navn indtil Udgangen af 1385, med en kort Antydning af deres Indhold og Besegling. Fra 1381: Midaroos den 29de Jull, Kroningsdagen, Befrættelsesbrev for Jemteland; da dette Brev er udsædt paa et Raadsmøde, er det indsejlet baade af Drottsfeten og Hr. Sigurd Hafthorsøn, men ej af Cantsleren, formodentlig fordi man endnu intet Stor-Segl havde faaet. (N. gl. L. III. 213). Midaroos den 7de August, Befrættelse paa Skomagernes Friheder, under Kongens og Drottsfetens Segl (s. seds S. 214); her var ligeledes næppe noget Storsegl færdigt. Oslo d. 9de October, Overdragelse af en Kronen tilkommende Pengesfordring, under Kongens og Drottsfetens Segl, (Dipl. N. II. 469). Fra 1382: Oslo den 6te Febr., Befrættelse paa Mariakirkens Rettigheder, under Kongens og Drottsfetens Segl; Cantsleren beseglede med. (Dipl. N. V. 325). Tunsberg d. 20de April, Tilladelse til Indbyggernes i to Skibreder at bygge et nyt Landevernsstrib; under Kongens og Drottsfetens Segl. (s. seds l. 470). Bergen d. 16de Juni, Stadsfæstelse af Audunargaardens Friheder, under Kongen og Drottsfetens Segl (Dipl. N. II. 476); dette var kun en ligefrem Følge af, at Mariakirkens Privilegier bekræftedes, derfor udfordredes her ej Cantslerens Besegling. Bergen d. 23de Juni, Steningsbrev til nogle Folk fra Nysylke, sandsynligviis af Hirdmandsklassen, indf. af Drottsfeten og Cantsleren. Bergen den 26de Juni, Stadsfæstelse paa Munkeliv Klosters Privilegier, under Kongens og Drottsfetens Segl, Cantsleren beseglede med (Munkelivb. S. 19). Oslo den 13de August, to Landsviisbreve beseglede i „Kongens Nærvarelse“; hverken Drottsfete eller Cantsler nævnes, (Dipl. N. I. 474, 476). Bergen den 27de October, Retterbod om Jølandssfareernes Told, vedtagen paa Raadsmøde og medbeseglet af Raadsherrerne, (Norges gl. Love III. 215. Fra 1383: Tunsberg den 26de August, Retterbod om Told m m. vedtagen og beseglet paa Raadsmøde af Raadsherrerne (N. gl. L. III. 216). Bergen den 23de Octbr., Befrættelse af et Kjøb, beseglet af Kongen og Drottsfeten (Dipl. N. I. 483). Fra 1384: Bergen den 23de Juni, Retterbod vedtagen paa et Raadsmøde og beseglet af Raadsherrerne (sammesteds S. 218). Bergen d. 19de August, Retterbot, ligesaa (sammesteds S. 222). Tunsberg d. 22de, Stadsfæstelsesbrev paa en Dom, beseglet af Cantsleren, uden at Drottsfeten nævnes (Dipl. N. I. 491); Drottsfeten kunde desuden da ej engang være tilstede i Tunsberg, da han den 19de var med Raadet i Bergen. Akershus den 6te December, Befaling til Mariakirkens Debitorer at betale hvad de skyldte; indsejlet i „Kongens Nærvarelse“, uden at Drottsfete eller Cantsler omtales. Da er det og vist, at Margrete selv var tilstede, siden hun 14de Januar var i Oslo, (Dipl. N. II. 488), altsaa tilbragte Julen der.

Administrative og hvad der hører til Krigsvoæsenet, denne alt hvad der vedkommer den dommende Myndighed, under sin Varetægt. Kun vigtige Beslutninger, som Bekræftelser eller Tilstaaelser af Privilegier o. s. v. afgjøres og besegles af Drottseten og Cantfleren i Fælleskab. Naar Dronningen selv er tilstede, bortfalder begges Myndighed.

3. Lovgivningsfager, som Retterbøders Udstedelse o. s. v., foretages og afgjøres kun paa Raadsmøder, ej af Drottseten eller Cantfleren paa egen Haand.

Man seer heraf, at Raadet intet havde imod, at Dronningen førte Regjeringen og udøvede Kongemagten, naar hun var i Landet, men at de kun vilde forebygge, at Regjeringen skulde føres fra Danmark af, neppe saa meget af Frygt for, at dansk Indflydelse skulde gjøre sig gjældende — thi det kunde jo dog altid skee, naar Dronningen var i Landet — som for at den Ulempe skulde indtræde, der under forrige Union med Sverige oftere havde fundet Sted, at de lobende Forretninger og Expeditioner ved Regentens Fraværelse ganske gik i Staa. Den Tillid, som Raadet her viiste Margrete, indeholder et merkeligt Vidnesbyrd om hendes overlegne Dygtighed og den Yndest, hun maa have forstaaet at vinde hos Nordmændene. Formodentlig var det hende udelukkende forbeholdt at raade over Sysslerne og Krongodset, saa at Drottseten og Cantfleren ej paa egen Haand kunde give Forleninger, dog findes der ej nu Breve, som udtrykkeligt handle derom. I de Breve, som Drottseten udstedte i Kongens Navn, brugtes sedvanligviis den Formel: „vi have med Raad og Samtykke af vor kjæreste Drottsete Hr. Agmund Finnsøn besluttet, eller givet o. s. v.“; og tilsidt „under vort og vor Drottsetes Indsegl“. I de Breve, som Cantfleren udstedte i Kongens Navn, nævnes derimod kun „Raadet“ i Almindelighed, og de ende med „Provsten ved Marietirken i Oslo, vor Cantfler, Hr. Henrik Henrikson, indseglede“. Da det er aabenbart, at Drottseten ofte beseglede sine Breve, medens Cantfleren var langt borte, og omvendt, er det umuligt, at de begge to kunne have brugt eet Segl, men Drottseten maa have brugt det mindre Kongeseگل, eller Secretet, Cantfleren Storseglet¹⁾; desverre mangle Seglene paa alle de fremtalte Breve, saaat intet bestemt Vidnesbyrd derom have.

¹⁾ Dette sees bedst ved at sammenholde den nyseanferte Retterbob, dateret Bergen den 19de August 1384, med Bekræftelsebrevet, dateret Tunsberg den 22de August s. A.; begge siges at være beseglede med Kongens Segl, men hvis der kun var eet, kunde det ej være i Bergen den 19de og i Tunsberg den 22de August. Altsaa seer man, at Drottseten, der den 19de var med at besegle i Bergen, havde eet Segl, og Cantfleren i Tunsberg d. 22de et andet. Nu er det vist, at det Segl, Cantfleren bevarede, altid var Storseglet, selvgelig maa Drottseten have haft Secretet.

Man skulde formode, at der ogsaa sluttedes en Overeenskomst med det danske Raad, etslags Unionsact, i Liighed med den, der i 1319 sluttedes med det svenske. Den danske Historieskriver og Cantler Arild Huitfeld, som skrev noget over 200 Aar senere, siger ogsaa, at det „holdes for, at Dronning Margrete og Nigets Raad i Norge (dem igjen til Vilje i Danmark, som tilforn vare eens til at samtpkke Kong Olaf til Danmark) en Forpligt at være gjort og ganget imellem, at Danmark og Norge stedse skulde blive tilsammen under een Konge“¹⁾. Hans Udtryk „det holdes for“ viser vel, at ej engang han har kjendt noget derom oprettet Brev eller har haft noget sikkert Vidnesbyrd derom; imidlertid kan dog denne Antagelse ej ganske være greben af Lusten, og saavel den tidligere Analogi fra Foreningen med Sverige, som Margretes velbekjendte Bestræbelser for at knytte Unionen fastere og udvide den til det hele Norden, giver den al mulig Sandsynlighed. Blandt Vilkaarene i denne Unionsact, hvilke de nu end ellers kunne have været, maa der især have været eet, der sikrede hvert Nige sin Selvstændighed lige over for det andet og søgte at forebygge Indtrængen af det ene Niges Mend i det andet Niges Raad, Slotte, Syller eller Lehn. Overhoved maa Indholdet paa det nærmeste have stemmet med den senere større Unionsact for alle tre Niger. Men, som sagt, hverken i Danmark eller Norge har i de sidste trehundrede Aar nogen saadan Foreningsact været funden, enten i Original eller Afskrift. Sandsynligheds har den, ligesom den senere større Act, alene været udstedt i meget faa Gjenpartier, og ej været bestemt til Offentliggjørelse, hvorefter den siden desto lettere kunde forkomme. Man har vel ikke engang lagt nogen synderlig Vægt paa den, efterat den var bleven gjort overflødig ved Foreningen mellem alle tre Niger og den nye Act, som derom udstedtes.

Margrete forbeholdt sig, som Skik og Brug var, sin egen Livgæding eller Morgengave, hvilken, som det allerede er omtalt, paa det nærmeste var den samme som Dronning Blanches, idetmindste Elvessjæl og Naurike med Wettahered, undtagen Ordoost m. m., maaskee ogsaa Vorgesjæsæl²⁾. Tillige er det af flere Breve aabenbart, at hun paa samme

¹⁾ Huitfeld, S. 565.

²⁾ See ovenfor S. 50. Til nydeligere Beskrivelse herpaa kan anføres, at hun i 1385 gav Biskop Jens Landboer paa Folkesaad i Wettahered Fritagelse for Peding, Skat og Feld m. m. i sit eget Navn og under sit eget Segl. Thi det er aabenbart, at om Landskabet ej havde særskilt tilhørt hende som Morgengave, men staaet under Kong Olaf, da maatte Brevet have været udstedt i dennes Navn, om hun endogsaa selv nok saa meget var den raadende. Kun saa Uger serud udstedtes, som vi have seet, i Kong Olafs Navn en Befaling

Maade ogsaa havde Nordre-Halland med Tilbehoer, hvad enten dette, naar det kom til Stykket, dog skrev sig fra Egteskabscontracten 1363, eller det senere var hende overdraget¹⁾. Saaledes udgjorde hendes særskilte Besiddelser et sammenhængende Heelt, fra Svinesund til Falkenberg. Der kan neppe være nogen Tvivl om, at de Dele af Sverige, der ikke adlød Kong Albrecht, og som grændsede til hine Besiddelser, ogsaa betragtedes som nærmest lydende under hende, og at Slottenes Befalingsmænd holdt disse, som det heed, til hendes Haand²⁾. For at vogte disse Besiddelser og iagttage Kong Albrechts Bevægelser var det vel, at Dronningen ikke ledsagede sin Søn til Throndhjem, men forblev søndenffjelds og sandsynligviis endog strax begav sig til Halland, da hun den 28de Juli, altsaa Dagen før Sønnens Hyliding i Nidaros, var paa Wardbergs Slot og her forlenede en af sine mest betroede Mænd, der siden spillede en betydelig Rolle, og hvis Vtlinger ogsaa havde meget at sige i Norge, Nisse eller Nikolas Tensjøn Svarteskaaning, med det Gods i Fjeraas Hered, som Magnus Vorse og Thorkel Erngisfjøn, der havde forladt hendes Tjeneste, hidtil havde besiddet³⁾. Hun havde saameget mere Marsag til at frygte for Ufred paa disse Kanter, som Kong Albrecht under hendes Ophold i Norge — formodentlig ved Fejde eller Trusel om Fejde, havde faaet Skuaningerne til at aabne Underhandlinger i Skeninge ved et Gesandtskab, for hvilket Erkebiskop Magnus af Lund og Ture Galen stod i Spidsen, og paa egen Haand at slutte en Stilstand med ham den 7de April, der skulde vare til næste Mar Midsommer, og hvorved han forbeholdt sig, hiinsides Dresund at

til Mariekirken Debitorer at betale sin Gjæld, og Brevet derom besegledes i hans Nærværelse; der er jo ingen Tvivl om, at hun ogsaa var den egentlige Udsæderinde heraf, men hun lod dog Brevet udstede i Sønnens Navn; enhver anden Form havde været ugyldig. I Margretes Brev staar der endydermere, at hine Landboer skulle nyde al den Frihed o. s. v., som hendes egne og hendes haandgangne Mænds Tjenere nyde i „hendes Lehn og Velde“. Altsaa regner hun her Vettahered til sit eget „Lehn og Velde“, d. e. sin Morgengave.

- ¹⁾ Dette kan ogsaa slutes ej alene deraf, at det udtrykkeligt siges, at hun fik Halland til Morgengave, men ogsaa deraf, at vi paa lignende Maade see hende bortgive Forleninger i Nordre Halland i sit eget Navn; saaledes til Nisse Svarteskaaning, som det strax nedenfor omtales; og til Abraham Brodersøn, hvem hun før November 1382 pantsatte en Deel af Kongesbaffe Slot (Brev i det sv. Rigsarchiv).
- ²⁾ Vi have allerede seet, at hun havde Gåsberg. Drensteen var vel i 1376 afsaaet af Hertug Erik til R. Olaf, men i 1382 holdtes det paa Dronningens Vegne af Johan Lisse (Euhm XIV. S. 105).
- ³⁾ Euhm, XIV. S. 95. Det var sandsynligviis endeel af Kongesbaffe, hvorfra han senere (i 1385) daterede et Brev, Bunge, L. G. R. Urk. 1225.

kunne understøtte sine Brødre mod Danmark, medens Indbyggerne i Skaane og Halland skulde kunne hjælpe sin Konge Olaf i enhver Krig undtagen mod Everige¹⁾. Hovedsagen til dette besynderlige Skridt fra Skaaningernes Side var vel, at en saa stor Deel af Skaane endnu stod under Hansestæderne, saa at Margrete eller det danske Rigsraad ej uden at støde disse for Hovedet kunde befatte sig dermed og saaledes maatte overlade Landskabet til sig selv. Men den Omstændighed, at vi finde Tuve Galen blandt Underhandlerne, lader dog formode, at der og var nogen Underfundighed med i Epillet fra Skaaningernes Side²⁾. Imidlertid maa man beundre Margrete, der saa kjælt stillede sig paa Bagt mod Mecklenburgerne i Everige og var rede til at modtage og møde ethvert Angreb fra den Kant, medens Sønnen, fjernet i Norden, modtog Nordmændenes Hylдинг.

At Kong Olaf ved denne Hylдинг ledsagedes af mange Raads herrer, og at der har været en glimrende Forsamling i Nidaros, er vist nok, men blandt dem ere kun Drottjetens og Hr. Sigurd Hasthorskens Navne opbevarede. De have nemlig besejlet et Bestyttelsesbrev for Jemteland, med Bekræftelse paa dets Ret og Friheder, som Kongen udstedte paa selve Kroningsdagen³⁾. I dette Brev siges der udtrykkeligt, „at Drottjeten og flere gode Mænd af Raadet havde tilsvoret Almuen over hele Norge at overholde og paa Kongens Vegne at lade overholde gammel Ret og Lov, og at han selv havde givet Almuen Tilfagn om at skulle blive ved al deres gamle Ret og Lov saaledes, som deres Forfædre havde nydt den af Kongens Forfædre og Forgængere paa Tronen“. Brevet, staar der ogsaa, samtyktes af Drottjeten og flere gode Mænd. Det vil strax nedenfor sees, at Haakon Jonsøn sandsynligviis var een af de Raads herrer, der overvar Kroningen; i saa Fald er det ej usandsynligt, at det var ham, som efter gammel Skik gav Olaf Kongenavn, thi saa klar efter see vi ham paa lignende Maade hilse Olafs Efterfølger som Konge. Dog var neppe nogen Erkebiskop tilstede: Erkebiskop Thrond var sandsynligviis ganske nyligt afgaaet ved Døden, eller døde under selve Hyldings-Højtidelighederne. Hvad Drottjetens Udnævnelse angaar, da er det rimeligt, at han først var valgt af Raadet, ligesom forhen Hr. Erling Bidkunnsøn, men at Kongen, umiddelbart efterat have faaet

¹⁾ Euhm, efter Originalen i det danske Geh. Archiv, XIV. S. 521—525.

²⁾ Imidlertid var dog ogsaa Axel Ketilssøn med, maaskee for en eller anden Borg i Søndrehalland, og han maa antages at have været Dronningens ivrige Tilhænger og at have varetaget hendes Interesser.

³⁾ Norges gl. L. III. S. 314. Der staar udtrykkeligt, at Brevet er udstedt i Throndhjem „paa Olafsvævedag førre, da vi bleve tagne til Konge, det første Aar af vor Regjering“.

Kongenavnet, gav ham Drottsfete-Navn. Han var saagodtsom selvskreven dertil, da han allerede før havde baaret det. Og naar der skulde udnævnes en Cantfler, kunde der ej være Tale om nogen anden end Provst Henrik, da hiint Embede var henlagt til Provstedommet. Men man kunde have undladt at udnævne Nogen, og at det skete, maa vel enten, ligesom med Hr. Paal Baardsson forud, tilskrives Geistlighedens Indflydelse, eller og er det skeet efter Dronning Margretes eget Onske. Unegteligt maatte det ogsaa lette Regjeringsforretningernes Gang, at en Cantfler kunde besørge de løbende Sager, medens Drottsfeten ferdedes omkring for at holde Orden i Landet.

At Olaf ved denne Lejlighed ogsaa blev kronet, som etsteds angives ¹⁾, er muligt, men neppe sandsynligt. Denne Højtidelighed plejede helst at udsættes, til Kongen naaede Skjæls-Mar. Sammensteds forsikkes det ogsaa, at Kong Olaf lod sin Fader „hederligen begrave“, i 1381 ²⁾. Dette er heller ikke sandsynligt, med mindre man antager, at Kong Haakon's Liig strax efter hans Død har været foreløbigt bisat, og den egentlige Højtidelighed ved Begravelsen udsat til Olafs Ankomst om Vaaren eller Begyndelsen af Sommeren.

Allerede ved Olafs Hylдинг i Slagelse 1376 havde Kong Haakon og Dronning Margrete, eller maaskee ogsaa det danske Raad, efter Kong Baldemars Exempel, ladet ham antage, foruden den gamle danske Kongetitel, „Daners og Slavens (eller Venders) Konge“, ogsaa den af „Goternes Konge“, for at betegne sin Ret til Den Gotland. Dette Tilleg bibeholdt Olaf ogsaa i sin norske Kongetitel, men nævnte her ikke „Slaverne“, saaat hans Titel i norske Breve derfor lyder: „Olaf, med Guds Naade Norges, Daners og Goters Konge“. Man seer heraf, hvilken Vægt hans Moder lagde paa Besiddelsen af Gotland. Derimod opgav man for Olaf for det første den Titel af „Sveriges Konge“, som hans Fader havde ført, og som det synes, at han skulde have arvet efter ham, med Fordring paa Folkungernes Trone. Men Margrete har vel for Ojeblikket villet undgaa at støde de Svenske ved en saadan Demonstration. Med Haakon var det en anden Sag. Han havde virkelig baaret Sveriges Krone, det havde Olaf ikke. Siden optoges dog Tittlen „Sveriges Arving“. Naar derimod Margrete kaldte sig „Norges og Sveriges Dronning“, var det fordi hun som Enke beholdt Mandens Titel. Men i de hanseatiske Documenter kaldes hun kun „Dronning til Norge“, thi dette var jo dog egentlig det Rige, hvorfra hendes Dronningtitel udsprang. Fra denne Hyldingsdag af, den 29de Juli, begyndte man saaledes at

¹⁾ Huitfeldt, S. 566.

²⁾ Sammensteds, S. 565.

regne Kong Olafs Regjering, og at datere Breve derefter. Hidtil havde man i Mellemtiden fra hans Faders Død deels hjulpet sig med at nævne Marstålet efter Christi Fødsel, hvad der i norske Breve ej var saa brugeligt, deels dateret „i Maret efter Kong Haakons Frøfald“, „i Kong Haakons Frøfalds-Mar“, eller i hans „sidste Mar“, ja endog, som vi have seet, slet hen i „Kong Haakons Mar“, uanset at han var død¹⁾.

Den unge Konge, og formodentlig ogsaa de forsamlede Herrer, vare endnu den 7de August i Throndhjem, thi denne Dag udstedtes en Befrættelse paa de bergenske Stomageres Frihedsbrev²⁾. Sandsynligviis er hele Mellemtiden hengaaet med at udstede lignende Breve til mange forskellige Egne, men man har ikke kunnet rekke at befegle dem alle, som det til Jemteland, paa selve Hyltingsdagen. Men ej længe efter maa Kongen og Herrerne have tiltraadt Tilbagereisen, thi allerede den 28de August var Drottseten og flere andre Raadsherrer, (Biskop Jon i Oslo, Drottseten, Provst Binalde (Magister Capellarum), Provst Henrik, Haakon Jonsen, Gaute Eriksøn, Benedict Nikolassøn, Henrik Michels-torp, Alf Haraldsøn, Jon Martinsøn, Jon Meidarsøn Darre og Agmund Bergthorsøn Bolt), hvoriblandt flere sandsynligviis havde været i Nidaros, forsamlede i Hornboresund³⁾ — uvis om det paa Ugdesiden eller det paa Viksiden —; og hvad enten de nu først vare dragne over Land til Oslo og derfra til Søs, eller de havde taget Sævejen lige fra Throndhjem langs Kysterne, saa maa de, for at kunne komme saa tidligt til Hornboresund som den 28de August, have forladt Throndhjem meget snart efter den 14de. Spørsmålet, hvad Vej de

¹⁾ De hidtil bekjendte Breve fra Mellemtiden mellem 1ste Septbr. 1380 og 29de Juli 1381, der ej ere daterede efter Marstål, men efter Kong Haakons Dødsaar eller Regjeringsaar, ere følgende fem: Dipl. N. III. 431, c. 1ste Octbr. 1380, fra Dnamark „fyrstu ári fráfalls H. K.“ Dipl. N. I. 466, 21de Decbr. 1380, fra Valdres, „26da ári rikis H. K.“ Dipl. N. V. 321, 23de Martz 1381, fra Gaude paa Grenland, „fyrstu ári fráfalls H. K.“ Dipl. N. III. 430, 16de April 1381, fra Sæmshered paa Vestfold „26 ári rikis H. K.“ (her er Haakon kaldet „Noregs, Svía ok Dana konugr“ et Tegns paa, hvorledes Foreningen med Danmark nu stod fast for Hovedet). Dipl. N. IV. 519, 19de Juli 1381, fra Ullensvang, „sidasta ári H. K.“. Paa den Tid vidste man her sikkert allerede, at Olafs Hylting om saa Dage vilde skee. Jfr. ovfr. S. 116. Som en Egenhed maa det ansees, at der findes et Brev af 6te Juni 1382, der endog er dateret 2det Mar efter Kong Haakons Død, Dipl. N. II. 475. Stedet angives ikke, og muligt kan det have været saa afsendes beliggende, at man der endnu ikke havde erfaret Kroningen. Der skal ogsaa have været et af 1382 eller 1383, der var dateret i det 3die. (Blandt norske Breve paa Akerhus 1624, Suhm XIV. 130).

²⁾ Norges gl. Love, III. S. 214.

³⁾ Dipl. N. I. 469.

have taget, er ikke uvigtigt, thi hvis de have taget Sovejen, da kan maaskee deres Ophold i Hornbøresund alene være foranlediget deraf, at de nu vare paa Tilbagevejen og agtede snart at skilles ad, ligesom det da og maa anses vist, at de fleste af dem havde været med i Throndhjem, især da de, paa Vinalde nær, alle horte hjemme paa Østlandet; kom de derimod fra Oslo, maa de have været sammenkaldte af Dronningen og skulde i saa Fald indfinde sig hos hende paa Bardberg eller andensteds til Raadslagning¹). Desværre veed man heller ikke, hvor Dronningen paa den Tid opholdt sig. Maaskee blev Olaf omtrent paa samme Tid bragt ned til Danmark, hvor der i Ringsted den 11te December udstedtes et Brev i hans Navn. Sikker kan man dog ikke heraf slutte hans Tilbagekomst til Danmark, da man ogsaa her oftere udstedte Breve i hans Navn og under Rigsseglet, uden at han var nærværende. Med langt større Visshed kan man derimod antage, at han idetmindste havde forladt Norge (og folgelig var kommen tilbage til Danmark, i October 1381), fordi et i hans Navn den 9de October i Oslo udstedt Brev er beseglet af Drottseten, uden at hans Nærværelse udtrykkeligt nævnes. Thi kun naar dette skeer kan man være sikker paa, at han, og formodentlig da ogsaa Moderen, har været tilstede. Overhoved forsvinder han i disse Umyndighedsaar næsten ganske som Personlighed. Hvor han som Konge skal fremtræde personligt, er det Dronningen, som handler i hans Navn; ellers beserges de sedvanlige Expeditioner i hans Navn paa den allerede angivne Maade. Kun nogle faa Gange erfare vi paa nysnævnte Wiis hans Nærværelse i Norge, ellers er det aldeles uvist, hvor han opholdt sig. Det er ej engang sikkert, om han har været tilstede ved de Raadsamlinger, i Bergen og andensteds, hvor Retterbeder ere udgivne. Hans Nærværelse var der ikke mere nødvendig, end ved andre Lejligheder, og hans Moder, som vistnok ved en saadan Lejlighed vilde have fulgt med, var idetmindste neppe nogeninde efter Haakons Død i Bergen.

Saaledes var da nu den unge Olaf bleven Konge baade i Norge og Danmark, og en Forening var oprettet mellem begge Riger, der under forskjellige Omvælinger skulde vedvare i 433 Aar, og som maaskee Margrete allerede nu tænkte paa at gjøre stedsevarende, men som de fleste Mænd i begge Riger neppe tænkte sig anderledes end midlertidig, saaledes at den atter skulde blive opløst, hvis Kong Olaf i sin Tid fik tvende Sønner. Hvad man i Norge meente om Foreningen, nævnes ingensteds. Mange vare vistnok stemte for den. Endeel betragtede den

¹) At dog Jon Martinsen ej havde været i Nidaros, sees af et Brev, dateret 20de Juli 1381, der viser, at han den Dag var paa Holm i Dalsland. (Dipl. N. I. 464).

vel med Ligebedighed, som en uundgaaelig Skjebne, og kun de Færreste synes at have betragtet den som et Onde. At Stemningen i Norge nu var langt mere for denne Union, end den tidligere var for Unionen med Sverige, er umiskjendeligt. Det samme var formodentlig Tilfældet i Danmark. Ved at velge Olaf havde man viist, at man ønskede Foreningen: kun de, der holdt med Mecklenburgerne, kunde siges at være misfornøjede dermed. Denne gunstige Stemning hos Fleerheden i begge Riger kan vel for en Deel være kommen af Følelsen af, at de gjensidigt trængte til hinanden; men for en stor Deel skyldes den dog viist ogslaa Margretes Statsklogskab. Overhoved, jo nøjere man betragter de politiske Tildragelser i Norden paa denne Tid, desto tydeligere træder Margrete i Forgrunden som den, der oversaa og beherskede Forholdene, og hvis overlegne Aand ledede det Hele. At hun, som Enkelte have meent, kun gradeviis, efter Omstændighedernes og Tilfældets Medfor, skulde være kommen paa den Tanke, at forene Nordens trende Riger, og ej lige fra først af skulde have stillet sig dette Maal for Øje, er neppe tænkeligt. Endog hendes egen Titel, „Norges og Sveriges Dronning“, maatte stadigt erindre hende derom. Nationerne selv havde ubevidst stræbt derhen. Forskjellen mellem de trende Sprog, som taltes i Norden, var allerede for en stor Deel udjernet. Dronningens egne Sær-Besiddelser dannede allerede et slags nærmere Forening af norske, danske og svenske Landsdele, der maatte gjøre den Tanke, paa samme Maade at forene Hovedrigerne selv, baade naturlig og Udsligten dertil sandsynlig. Endog de hyppige Provisioner af Geistlige fra det ene Rige til det andet maatte begunstige Tilnærmelsen, og i den nye Birgittiner-Orden, der nu omsider tog sit Sæde og begyndte sin Virksomhed i Badstena, havde man hvad man kunde kalde en unionell Planteskole for geistlige Kræfter og for Udbredelsen af den nordiske Eenheds-Idee. Tiden var aabenbart kommen til at begynde Verket; Margrete var en af de første til at indsee dette, og hun begyndte det med al sin overlegne Kraft. At hun derved nærmest havde sin egen og sit Dynasties Forherligelse for Øje, og ej saameget tænkte paa selve Nationernes Fordeel, er vel muligt, og efter de da herskende Forestillinger endog sandsynligt. Men den store Tanke var ligesuldt undfanget og Haanden lagt paa Verket.

13. Anseede Mænd. Biskoper og andre Geistlige.

Efter saaledes at have seet Foreningen mellem Norge og Danmark stiftet og den unge Kong Olaf hyldet som begge Rigers Konge i et Navn,

medens hans Moder i Virkeligheden styrede det Hele, maa vi betragte de enten ved sin Embedsstilling, eller sin Byrd, eller sine Talenter fremragende og indflydelsesrige Personer, som paa denne Tid levede i Landet, og hvis Bistand Dronningen mere eller mindre skulde benytte i Udførelsen af Regjeringens Syssler. En ny Slegt havde nu ganske afløst den, der raadede i Landet, da Unionen med Sverige stiftedes i 1319. Endog de eldste gjenlevende Veteraner fra tidligere Dage, Haftborsønnerne, vare dengang kun Børn og kunde neppe erindre noget om Begivenheden selv, om de end i sin Ungdom havde levet sammen med Unionens Stiftere. De fleste vare allerede døde for mere end et Snees Aar tilbage; mange af dem vare allerede bleve Offere for Mandedøden i 1350. Med disse Mænd fra 1319 taalte de fra 1380 neppe at sammenlignes. Vi søge i 1350 forgjæves Mænd som Erling Bidkunnsøn, Finn og Ivar Almundsønner, Bjarne Audunsøn, Erkebiskopperne Giliv og Paal. Men lige saa langt, som Mændene fra 1380 staa tilbage for dem fra 1319, ligesaa langt staa igjen disse tilbage for de dygtige og veldige Herrer fra 1280, med de store Grindringer fra Haakon Haakonssøns glimrende Tider; en Bjarne Erlingsøn, Thore Haakonssøn, Audun Hugleikssøn, Andres Plovt, Erling Alfsøn og Alf Erlingsøn, og Prælater som Erkebiskop Jon. Gaa vi endnu højere op i Tiden, til Kong Haakon Haakonssøns kraftigste Dage, da stode vi paa endnu mere fremragende Personligheder, som (ej at tale om Kongen selv) Arnbjørn Jonsson, Dagfinn Bonde, Jon Staal, Biskop Haakon i Oslo, og — trods hans fjendtlige Forhold til Kongen — først og fremst Hertug Skule. Saaledes have vi det sørgelige Skue af en jevn Stigen nedad, en stadig Svinden af Kræfter, ligesom hos Oldingen, eller endog som hos den i sig selv ej saa bedagede Mand, der for Narenes Skyld endnu kunde være rask og rørig, men som i Ungdommen altfor meget har ødslet med sine Kræfter. Og dog var denne Nedadskriden ingenlunde bevirket eller ledsaget af en tilsvarende Afstagen i materielt Velvære. Ivertimod, det lader til, at der, efter at Mandedødens øjeblikkelige Virkninger vare nogenlunde overstaaede, herskede temmelig jevn Velstand, og maaskee endog i saa meget større Mon end før, som der nu var færre Folk om Nationalformuen. Der merkes ikke andet, end at idetmindste alle Folk af nogen Berydenhed eller Anseelse havde rigeligt Udkomme, mange vare endog overordentligt rige. Det var de aandelige Kræfter, hvorpaa der stortede. Det var, som om disse næsten vare udtømte, eller saa overanstrengte, at de behøvede en lang, lang Hviletid for atter at vore frem, ligesom Algerlandet maa ligge brak for at udhvile efter alt for stærk Dyrkning. Og denne Hviletid udeblev heller ikke: lange, mørke Aarhundreder, hvori Nationen laa i Dvale. Den kan fra et vist Synspunkt

med fuld Ret kaldes en bedrøvelig Tid, men Hvilen var ikke desmindre nødvendig og har dog tilsidst viist sig at være velgjørende.

Vi begynde med Biskopperne ved Kong Olafs Tronbestigelse. Flere af disse havde nylig tiltraadt sine Embeder, eller bleve kort efter bestilte dertil, saa at Biskopskifterne paa det nærmeste vare samtidige med Kongestiftet. Men med Biskopsstolenes Besættelse var der nu megen Bringlen og Ubestemtbed. I samme Aar, som Kong Haakon, døde Biskop Magnus af Hamar, og strax derefter, endnu i 1380, eller først i 1381, døde Biskop Botulf i Stavanger¹⁾. Til Botulfs Eftermand valgtes, formodentlig paa lovlig kanonisk Vej, en af Stavanger Kirkes Chorsbrødre, Sira Hallgeir Asmundsøn, og han indviedes af Erkebiskop Thrond²⁾. Men ej lenge efter døde ogsaa denne, i 1381, sandsynligviis i August Maaned³⁾, og Capitlet valgte enstemmigt Sira Haa-

¹⁾ Biskop Magnus's Død emtales kun i et enkelt af de isl. Annalhaandskrifter, og henføres til 1380. Det sidste Brev, hvori han omtales, er fra Februar 1376. Dipl. N. III. 403. Biskop Botulfs Død angives i Annalerne forskjelligt, til 1379, 1380, 1381; da hans af Capitlet udvalgte Eftermand Hallgeir indviedes af Erkebiskop Thrond, som selv ikke levede Aaret 1381 til Ende, er Botulf død enten først i dette Aar, eller sidst i 1380. Han emtales endnu som levende den 27de Januar 1379, Dipl. N. IV. 512.

²⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 332.

³⁾ De isl. Annaler (l. c.) henfører Thronds Død til 1379, 1380, 1381; de fleste dog til dette Aar, hvad der og maa være det rette, thi at han endnu levede den 18de Februar 1381, og at Sira Haakon Ivarsen, der af Capitlet valgtes til hans Eftermand, da endnu ikke var Electus, sees af Chorsbrøderen Agmund Olafsens Testamente, udstedt paa den Dag, hvor de begge to nævnes (see nedenfor). Om noget Aar senere end 1381 er ikke Tale, og kan der heller ikke være, thi allerede d. 8de Novbr. 1382 var den af Paven udnævnte og indviede Erkebiskop Nicolas Ruser kommen til Danmark, som det nedenfor vil sees. I sin Udgave af Diarium Vazstenense har Benzelius S. 243 meddeelt en Fortegnelse paa de norske Erkebiskoper efter en Meddelelse af Th. Torvesen, som skal have fundet den i et islandsk Haandskrift; den er atter aftrykt i Ser. r. D. VI. 616, og der findes Tiden, naar enhver Biskop beklædte sit Embede, angiven, sjønt just ikke ganske rigtigt, dog formodentlig mere ved Afskriverens, end Forfatterens Fejl, da denne synes at være nøje underrettet, især om de senere Erkebiskoper, fra Paal af. Ved Thrond heder det, at han var Erkebiskop i 13 Aar, minus 2 Maaned, 2 Uger og 3 Dage. Dette er nu viisnok urlygtigt, da den anførte Tid vilde for Thrond, som indviedes den 22de October 1371, give Aaret 1384, da Thrond forlængst var død. Men da Angivelsen er altfor nøjsagtig, til at man ej skulde antage den første Medskriver deraf for at vide god Besked, maa en Fejl ved den senere Afskrivning være indløben, og denne synes snarest at maatte have været den, at man har læst 13 istedetfor 10, paa den Maade, at Tallet 10, som det østere seer, er belegnet ved xm (d. e. decem, ligesom $iiii$ or d. e. quatuor), og at det m , der kun tilfjæntegiver sidste Bogstav af decem, er læst som iii , hvorved 13 fremkommer. Thi var Thrond Erke

Fon Tvarssøn, en blandt de mest anseede af dets egen Midte. Haakon begav sig i 1382, formodentlig tidligt om Vaaren, paa Vejen til Rom for at faa Paven's Bekræftelse. Men han var ikke kommen lenger end til Todsland, forend han, som det heder i de isl. Annaler, fik høre, at en dansk Rægmænd ved Navn **Nikolas**, med Tilnavn **Ruzer**, **Rusare** eller **Ruzare**, allerede var bleven indviet i Curien til Erkebiskop i Nidaros. Samtidigt havde Paven ogsaa ved Provision udnævnt en vis Olaf til Biskop i Stavanger. Sandsynligviis var denne Olaf den samme som Hr. **Olaf Brand**, om hvem Biskop **Nikolas** af Linköping i et udateret Brev af 1382 til Biskop **Byrge** i Uppsala berettede, som en af de sidste Nybeder fra Rom, at han var bleven Biskop i Hamar, saavel som at „en vis Hr. **Nikolas Rusare**“ var bleven Erkebiskop i Nidaros¹⁾. **Ebi Magnus** Elangethorps Eftermand paa Hamar heed ikke Olaf, men **Sigurd**, og der kan neppe have været nogen imellem dem, udnævnt i 1382, da **Sigurd** allerede i Februar 1383 omtales, som om han i nogen Tid havde været i Embedet. Men Biskop **Nikolas** kan have hørt eller erindret fejl og skrevet „Hamar“ istedetfor „Stavanger“, eller ogsaa er det ikke saa usandsynligt, at Olaf virkelig først kan have været udnævnt til Hamar, men at han ligesom **Sigfrid** forhen, der fik ombyttet Stavangers Biskopstol med **Dølos**, bevægede Paven, hos hvem han maa have staaet i Yndest, til at give ham Stavangers Biskopstol istedetfor Hamars, der ansaaes for den daarligste af Norges Biskopstole. Om **Sigurds** tidligere Forhold og Omstændighederne ved hans Udnævnelse vides intet. Muligt, at han var Prest paa **Njardarhov** paa **Mingerike**, da han siden forærede en Klokke til Kirken der²⁾. Formodentlig var han valgt af Capitlet paa lovlig Maade, ligesom **Hallgeir**, men havde

biskop i ti Aar, paa 2 Maanedes, 2 Uger og 3 Dage nær, da falder hans Død paa den 5te August 1381, altsaa samtidigt med Kong **Olafs** Hyliding i Nidaros, og det forklarer da meget godt, hvorfor han ej nævnes ved denne.

1) Brevet, der endnu ikke er trykt, findes i **Vadstena Klosters** Brevbog. Det er vel udateret, men netop den Omstændighed, at **Nikolas Rusers** Udnævnelse omtales, viser, at det er fra 1382.

2) Af Indskriften paa en Klokke i **Norderhovs** Kirke sees det, at **Sigurd** forærede den dertil (Marsberetning fra **Selskabet** for Fortidsk. Bevaring, 1855 S. 7) Det var ikke usædvanligt, ja maaske endog altid Skik og Brug, at en Biskop betænkte den Kirke, hvorved han tidligere havde været Prest, med en eller anden Gave. Saaledes sees man af Indskriften paa en Kalk i **Elidre Kule**, at den foræredes dertil af Biskop **Salomon** i **Dølo**. (Urda 2 B. S. 64). Han havde været **Chorebroder** i **Stavanger** og i denne Egenskab formodentlig haft **Elidre** Prestegjeld som **Præbendatals**. Biskop **Jon** kjendte, som vi vilde see, **Forshelmskiverne** til **Gerpen** Kirke, hvorved han før havde været Prest.

Biskops-Stolens foregitne Ringhed i Indtægter at takke for, at han beholdt den, og at det Uvejr, der først truede ham, nu gik ud over Hallgeir. Thi baade denne og Haakon Jvarsson gik Glip af de Biskopsstole, hvortil de vare valgte. Til Haakon hører man intet mere: formodentlig reiste han hjem igjen og maatte nøjes med sit Canonicat. Hallgeir, skjønt han allerede var indviet Biskop og havde taget Biskopsstolen i Besiddelse, maatte rømme for Olaf. Efter de kanoniske Bestemmelser kunde den biskopelige Verdighed ikke berøves ham, og vi finde ham 1384 i Nidaros, maaske som Vicebiskop for den nye Erkebiskop; i April 1392 dukker han op som Biskop paa Færøerne, men mod Slutningen af samme Aar nævnes han atter kun som Biskop uden Biskopsstol og som erkebiskopelig (?) Commissær i Stavanger¹). Siden høres der ej mere til ham.

Om Erkebiskop Thronds Virksomhed i hans senere Aar vides der, som sagt, næsten intet, og heller ikke om Stedet, hvor han døde. Det er ikke usandsynligt, at det kan have været paa Hedemarken, hvor vi allerstidst finde ham, og hvor han maaske oprindelig horte hjemme siden han ejede en Deel af Gaarden Dalby paa Ringsaker og i sit Testament skjenkede dette til Erkestolen²). Om hans Eftermand, Mikolas Muser, veed man heller ikke stort. De islandste Annaler kalde ham, som vi have seet, en Lægmand; det var han ogsaa idetmindste paa den Tid, da vi allerførst høre noget om ham. I Proces-Akterne af 1424 om Hertugdømmet Sønderjylland oplyses det nemlig, at Kong Valdemar havde besiddet Slottene paa Den Als og givet dem i Forvaring, først til Ridderen Hr. Jakob Olafsson, dernæst til Hr. Mikolas Muser og hans Broder Peter Finkenoghe, og endelig til Henning Meynstorp, der efter Kongens Død forræderisk solgte dem til de holstenske Grever³). Her

1) See Dipl. N. V. 306. IV. 508. 516. III. 456. Euhm, XIII 566. Dipl. N. VI. 616. Paa det sidstnævnte Sted (3die Decbr. 1392) kaldes han "episcopus et commissarius domini nostri a", hvilket sidste Ord synes vanskeligt at kunne udtydes anderledes end „archiepiscopi“, skjønt det er umuligt at paastaa det med Visshed.

2) I Erkebiskop Olaf Volts Jerdebog over Erkestolens Gods S. 103 staar der, at „Erkebiskop Thrond ejede Dalby paa Hedemarken og gav dette til Erkestolen“. Han kaldes i Dipl. N. II. 374 Thrond „Gardaresen“, i Provisionens Brevet „Throndo Gerderi“. Skulde han maaske rittere hede Thrond Gerdesen og være en Søn af Gerd Smidsen, der var Eysfelmand paa Raumarke i 1349? Gerd kan da have været en eldre Mand paa henved 60 Aar, og Thrond være fød omkring 1320.

3) Ser. r. Dan. VII. S. 400. Her staar der vistnok i Astrykket ikke „Petro Finkenoghe“, men „Petro Rukenhoghe“; men da Navnene i disse Proces-Akter meget ofte ere højt forvanskede ved Fejlslæning, (saaledes skrives paa samme Sted „Mexustorp“ istedetfor „Meynstorp“), anser jeg det aldeles vist, at der i Originalen har staaet „vinkenoghe“, uden Frik over i, hvor da U, som

optreder saaledes Nikolas i Egenskab af Slotsfoged. Han maa have gjort sig meget fortjent af Valdemar, og Margrete maa have haft megen Yndest for ham, da vi af et senere Brev erfare, at Kong Olaf, det vil naturligviis sige Margrete i hans Navn, skjenkede ham paa Livstid Landsbyen Brøndbyvestre m. m. og en Mølle beliggende paa Sjælland¹⁾. Dog maa han, trods de islandske Annalers Udsagn, omtrent paa den Tid været traadt ind i den geistlige Stand, thi i et Brev, som han i December 1379 beseglede tilligemed sin Broder Peter Finkenoge og sin Ven, den megtige danske Adelsmand Johan Ruut, kaldes han Canonicus (Chorsbroder) i Noeskilde, og det var vel i denne Egenskab, at han fik hine i Sjælland liggende Ejendomme²⁾. Men den islandske Forfatter kan dog paa en Viis have Ret, thi han var aabenbart en af hine, udenfor Norden allerede ej sjelden forekommende Geistlige af Navn, der fik geistlige Præbender for at kunne nyde godt af Indtægterne, uden derfor selv at udføre geistlige Forretninger, ja uden engang at modtage Ordination, idetmindste ikke til de højere Grader. En saadan Halvgeistlig havde f. Ex. den pavelige Nuncius Johan Guilaberti været (see forr. Bd. S. 530). Da Nikolas Nuser stod i saadan Yndest hos Margrete, er det ingen dristig Slutning at antage, at det især var hende, som drev hans Udnævnelse, og, da det ej var at tænke paa at fåa ham valgt af Capitlet ad canonisk Vej, skyndte sig uden dettes Vidende at sende ham afsted til Rom med anbefaling og Ansøgning til Paven, for at han kunde komme den Candidat, Capitlet maatte velge, i Fortjebot. Urbans Stilling var mislig; det var for ham en betænkkelig Sag at legge sig ud med Nordens megtige Dronning ved at negte hende Opføldelsen af hendes Ven; hvo veed endog, om ej Nikolas kan have understøttet den ved vægtige Gaver? „Paven befinder sig vel, men er saare fattig“, skrev Biskop Nikolas af Linköping netop i det Brev, hvori han meldte Nikolas Nusers Udnævnelse til Erkebiskop. Han kom om Høsten 1382 tilbage til Danmark, ej som „Electus“, men som virkelig „Erkebiskop af Guds og det apostoliske Sædes Raade“, en Titel, Ingen før i Norden før ham havde antaget. Strax efter sin Tilbagekomst til Danmark aftraadte han ved sit Brev af 8de November til Dronning Margrete de nysomtalte Ejendomme, som Kong Olaf havde skjenket ham. Ogsaa dette Brev besegledes, til Bitterlighed, af hans Ven, Hr. Johan Ruut, og hans Broder

ofte feer, har været at læse som det tydske V, altsaa som F; (man finder saaledes meget ofte „Wicke v. Wigen“ istedetfor „Wiske eller Fiske v. Wigen“), men hvor „ni“ har været urigtigt læst som „ru“. Suhm har ved at gjengive Stedet (XIV. 11.) egenmegetigt læst „Rukenhop“. Der staar intet p i Utskriftet.

1) Brev, aftrykt hos Suhm, XIV. S. 529.

2) Suhm, XIV. 65.

Peter Jakobsen Finkenoge¹⁾. Man skulde næsten formode, at det allerede ved hans Udfart til Rom havde været en stiltiende Aftale mellem ham og Dronningen, at han, hvis han opnaaede hvad han vilde, skulde give disse Ejendomme tilbage og derved maaskee afqvitte, hvad Dronningen havde forstrakt ham med til hans Djemedes Fremme.

Det er heraf klart, at hvor store Fortjenester denne Mikolas end kan have haft af Dronningen og den danske Krone, saa var han dog intet verdigt Subjekt at sette paa en Erkestol i hvilketombelst Land. End mere utilbørlig var hans Befordring til Norges højeste geistlige Verdighed, da han ej var indfødt Nordmand, ja endog, naar det kom til Stykket, neppe engang dansk af Fødsel, thi Navnet „Finkenoge“ vidner stærkt om tydsk Herkomst. Men Margrete ønskede vel netop at have denne paalidelige Mand i en saa indflydelsesrig Stilling i Norge, og vi ville desuden i det følgende see, at det just var hendes Politik at bringe saa mange danske Mænd som muligt ind paa Norges Biskopsstole: neppe i anden Hensigt end at skaffe de danske Interesser Indflydelse i det norske Raad, hvortil ingen dansk Vægmand kunde saa Udgang. Denne Bestræbelse behøver ikke derfor at være udgaaet fra nogen egentlig Forkjærlighed for Danmark, men kan maaskee alene have haft til Hensigt at knytte Unionen fastere. Imidlertid var den ubeldig, fordi den sjensynligt satte ondt Blod i Norge, og fordi hun, især i Førstningen, ikke gik frem med den tilbørlige Forsigtighed og det rette Maadehold. Siden blev hun noget forsigtigere. Hvor lidet man i Norge syntes om Mikolas's Udnævnelse til Erkebiskop, kan godt skimtes gjennem de islandste Annalers Omtale af ham. Det heder, som sagt, at han var en Vægmand, ja at han endog ved sin Ankomst til Norge ikke havde Pallium. Ligeledes heder det, hvor hans Død omtales i 1386, at han i den Tid, han var i Norge, ikke havde gjort nogen biskopelig Forretning, ikke forrettet nogen Bielse, ikke fermet Børn²⁾. Det sidste forholder sig vist ganske rigtigt, men hvad Pallium angaar, da maa han dog have haft det, da det ikke er tænkeligt, at Paven skulde have udnævnt ham og ladet ham indvie, uden at han ogsaa havde givet ham Pallium. Men Mandens hele Optræden har formodentlig været højst ukirkeleg, og allerede den Maade, hvorpaa den svenske Biskop omtaler ham, reber liden Agtelse. Til Norge kom han ikke førend i det næste Aar, da han, som vi ville see, i August var samlet med alle de øvrige Biskoper i Tunsberg, dog snarere til Raadsmøde, end til Concilium³⁾. Til Nidaros kom han vel ogsaa

¹⁾ See førømtalte Brev hos Suhm, XIV. S. 529.

²⁾ 361. Annaler, Udg. S. 336.

³⁾ Norges gl. Love, III. S. 218.

fort efter for at tage Erkestolen i Besiddelse, men i Midten af 1386 var han atter nede i Danmark ¹⁾, hvorfra han ej mere kom tilbage, da han døde endnu samme Aar. Imidlertid havde han fort med sig til Danmark en Mengde Kostbarheder, Bøger og andre Sager, tilhørende Nidarøos Erkestol, hvilket vidner om, at det var hans Hensigt at slaa sig ned der og derfra styre sin Diocese og sin Provins. Det maa under disse Omstændigheder ansees som et Held, at han ikke beklædte Erkestolen mere end i henved fire Aar.

Om den stavangerste Biskop Olafs Herkomst — han være nu den af Biskopen i Linköping omtalte Olaf Brand, eller en anden — vides slet intet. Saaledes lader det sig ikke her med Bestemthed sige, om ogsaa han var en dansk Mand, der skoldte Margretes megtige Anbefaling sin Forfremmelse, eller ej. Det første er vistnok det sandsynligste, og især hvis han virkelig var Olaf Brand, thi saadanne Tilnavne vare paa denne Tid brugeligere i Danmark end i Norge. Den Maade, hvor paa Biskopen i Linköping omtaler „*Fr. Olaf Brand*“, synes ellers at vise, at han var en i Norden bekjendt Mand, og den Antagelse ligger nær, at han var en af de mange pavelige Udsendinger, der i denne Tid rejste omkring ²⁾. Men er Olafs Herkomst uvis, da er en tredje ved disse Tider ogsaa paa uregelmæssig Maade i den norske Kirke ansat Biskops desto viskere. I Aaret 1331 var Biskop Oddgeir af Skaalholt død i Bergen, som det angives ved et Ulykkestilfælde, d. 15de August ³⁾, og Biskopsstolen stod nogen Tid ubesat, sandsynligviis fordi Erkebiskop Tbrond omtrent paa samme Tid var død, og Capitlet i Nidarøos vanskeligt kunde skride til nyt Valg, førend hans Eftermand var kommen. Men imidlertid blev en Penitentiarius for Norden ved den pavelige Curie, Michael, dansk af Ætt, beskikket til Biskop i Skaalholt (1383 ⁴⁾). Muligt, at Margretes Indflydelse ogsaa her gjorde sig gjel-

¹⁾ Suhm, XIV. S. 160. Dipl. N. IV. 530.

²⁾ Olaf nævnes i de forhaandenværende Breve nævnte førend i August 1383, Sigurd paa Hamar allerede før Febr. 1383. Norges gl. L. I. c.; Dipl. N. II. 479.

³⁾ Dagen angives i Jøel. Annaler, Udg. S. 332. Finn Jonsson fortæller i sin Kirkehistorie II S. 122, at han ombord paa et Skib i Bergens Havn faldt ned fra Dækket i det dybeste af Skiberrummet og slog sig ihjel. Han tilføjer, at Oddgeir blev begravet ved Christkirken i Bergen, hvad det og i sig selv er rimeligt nok, da han havde været Chorsbroder der.

⁴⁾ Jøel. Annaler Udg. S. 334. Og saa her vakked der med Aaret, Ibet nogle Haandskrifter angive 1381, andre 1382, men da vi ville see, at 1385 er det rette Aar for Michaels Ankomst til Jøland, bliver ogsaa 1383 det rette Aar for hans Udnævnelse. Deuden levede Oddgeir endnu i Februar 1381 (Dipl. N. II. 468), og det var ikke rimeligt, at endnu samme Aar baade Efterretningen

dende, imidlertid er det ej nødvendigt at antage det, da vi allerede have seet Exempler nok paa, at Penitentiarius-Embedet ved Curien var, hvad man nu vilde kalde en Befordringspost, saaledes at enhver Indehaver deraf allerede var designeret til den første Biskopsstol af ringere Indtægter, som maatte blive ledig, og som han selv ønskede. Det er slet ikke umuligt, at Olaf Brand, udnævnt til Biskop i 1382, har været Michaels Forgenger, og at denne saaledes ikke beklædte Penitentiarius-Embedet mere end eet Aar. Michael kom ikke til Island førend i 1385¹⁾, og hans Optreden der var yderst upopulær.

Med Besættelsen af Færøernes Biskopsstol synes det at have gaaet endnu uregelmæssigere til. Naar Biskop Arne Svæla, til hvem man intet hører siden 1364, afgik ved Døden, vides ikke, men det skete sandsynligviis omkring 1380, thi i Begyndelsen af 1381 omtales en **Andres** som udvalgt Biskop paa Færø, og paa den Maade, at man seer, at han har været Chorsbroder enten i Nidaros eller Bergen, og paa sedvanlig Viis nys udvalgt enten af det bergenske eller det thronshjemste Capitel²⁾. Men i 1391 omtales baade en anden Chorsbroder i Nidaros, Philip Gudbrandsen, paa lignende Maade som udvalgt Biskop til Færøerne, og ved Curien en **Birkhold** som der indvies til Biskop³⁾; Næst efter optredes i samme Egenkab den nysomtalte Biskop Hallgeir, men nævnes endnu samme Aar uden denne Titel, hvorefter Birkhold omsider

^{*} om hans Død kunde komme til Rom og Østermanden blive udnævnt. Under disse Omstændigheder er det ogsaa sandsynligere, at Michaels Formand i Penitentiarius-Embedet kan være bleven befordret i 1381.

¹⁾ 361. Annaler Udg. S. 337. Ogsaa her varierer Annalernes Angivelser mellem 1383 og 1385. Men at 1385 er det rette Aar, sees deraf, at Beretningen om Michaels Ankomst til Island, tilføjer, hvorefter baade det Skib, hvor paa han havde været, og fire andre Skibe bleve fordrerne til Grønland, samt at Bjørn Ginarsen og Sigurd Hvittell, som vare ombord paa et af dem, ej kom fra Grønland førend to Aar derefter, altsaa i 1387. Thi at 1387 er det rette Aar for deres Tilbagekomst fra Grønland, kan skjønnes deraf, at det i „Grønland. hist. Mindesmerker“ III. S. 139 meddelte Brev af 1389 udtrykkelig henfører deres Ankomst til Norge, der skete Næst efter Hjemkomsten fra Grønland, til 1388.

²⁾ Dipl. N. II. 468.

³⁾ Dipl. N. II. 527. Urbani VI et Bonif. IX divers. regist. 1389–1391. No. 1980. fol. 225. Birkhold „dei gratia episcopus Pharensis in provincia Nidrosiensia“, faar her den 4de Marts 1391 Døttering for at have indbetalt endeel af de sedvanlige Servitærenge, et Tegn paa at han er provideret ved Curien. Men da han ikke selv indbetalte dem, men dette skete ved den münsterske Prest Lippold af Beyer, skulde man antage, at han allerede havde forladt Rom og var paa Vejen til sin Biskopsstol. Naafløe han ogsaa selv var fra det Münsterske. Philip Gudbrandsen nævnes som Chorsbroder allerede i 1382, see Dipl. N. II. 473.

sees at være kommen i Besiddelse af Biskopsstolen. Det er ikke usandsynligt, at Andres virkelig er bleven indviet til Biskop, og at efter hans Død først Philip Gudbrandsen har været valgt, men er død strax efter; at Hallgeir derpaa er valgt i hans Sted, men at imidlertid Birkhold, der synes at have været en Tydsker, har faaet Provision ved Curien, og Hallgeir saaledes anden Gang haft den Udgjælse at maatte vige.

Af de større Prælaturer i Norge beklædtes Provstedommet ved Marielirken i Oslo, som vi have seet, af Cantstieren Hr. **Henrik Henriksøn**, svensk af Fødsel, men en mangeaarig Tilhænger, og — naar undtages den korte Misforstaaelse i 1371 — Ven af Kong Haakon, samt, efter hvad man maa domme af flere Omstændigheder, end mere af Dronning Margrete. Han var sikkert en dygtig og øvet Forretningsmand, hvordan nu end hans geistlige Virken var bestaen. Magister Capellarum og Provst ved Apostelkirken i Bergen, altsaa den første af de kongelige Geistlige, var Hr. **Binalde Henriksøn**, hvis tidligere Bane vi allerede have berørt. Han var i Besiddelse af mange Beneficier. Foruden at have et Canonicat ved Oslo Domkirke, forbundet med Kirkerne paa Thjorn, som Biskop Jon havde givet ham tilbage, efterat han tidligere havde afstaaet dem, blev han og, som ovenfor nævnt, kongelig Klerk og Chorsbroder ved Marielirken i Oslo, samt midlertidig Bestyrer af Cantler-Embedet. I 1375 finde vi ham tillige som Besidder af et Canonicat ved Nidaros Domkirke. Kort efter, formentlig i 1377, blev han efter Thorstein Hallgrimsen udnævnt til Magister Capellarum, ved hvilken Lejlighed han da naturligtviis maa have givet Slip paa Canonicatet ved Marielirken, medens han derimod beholdt sine øvrige Beneficier. Derhos seer man, at Kong Haakon overdrog ham Eysen paa Bors¹⁾. At Binalde var Dronning Margrete særdeles hengiven, viser noksom hans senere Ferd.

Saaledes var der nu blandt Naadets geistlige Medlemmer mindst fire, paa hvis Medhold og Bistand Margrete sikkert kunde regne, nemlig Erkebiskop Nikolas, Biskop Jakob i Bergen, dansk af Fødsel, og begge Provsterne ved de to fornemste kongelige Capeller. At derhos ogsaa Olaf i Stavanger var hende forbunden, er af det foregaaende sandsynligt, og at der har været stort Venstab mellem hende og Biskop Jon i Oslo, maa sluttes deraf, at Margrete i sit Brev af 14de Januar 1385 udtrykkeligt kaldte ham sin „gode Ven“ og fritog, saa længe han levede, hans Landboer paa Folkestad i Stedjohofs Sogn i Bettabered for Leding og alle andre directe Skatter²⁾. Man seer, at Margrete i Norge fulgte den samme Politik, som hun ogsaa med Held

¹⁾ Dipl. N. II. 453.

²⁾ Dipl. N. II. 488.

anvendte i Danmark og siden i Sverige, nemlig at holde sig til Vens med Geistligheden. Og Omstændighederne vare nu ogsaa dertil særdeles gunstige, da Kirkesplittelsen gjorde det nødvendigere end hidtil for Geistligheden at ty til den verdslige Magts Bestyttelse.

Blandt de øvrige Geislige af en vis Rang synes paa denne Tid faa at have staaet i saadan Anseelse som Gystein Aklaksson, Chorsbroder i Oslo. Han var af en anseet og formaaende Utt paa Vestfold, som det er af megen Interesse at betragte noget nærmere fra dens første Fremtræden. Faderen, Aklak Steinarsson, kaldtes sedvanligviis Aklak paa Skaanøre, efter sin Odelsgaard Skaanør (nu Skaane ved Frebergsvik) i Nykirke Sogn ved Horten ¹⁾. Han forekommer i Breve mellem Aarene 1354 og 1371 og besad betydelige Ejendomme ej alene paa Vestfold, men ogsaa i Oslohered, paa Raumarike og flere Steder. Saaledes ejede han en Deel af Gaardene Sloggestad og Jader, Klep og Hole i Namnes Sogn, og Bjerknes i Elstelvytesogn paa Sandsørv ²⁾. Han fik ogsaa en Deel efter sin eldre Broder, Arnulf Steinarsson, Chorsbroder i Oslo. Denne var ligeledes en bemidlet Mand, saaledes ejede han Huse i Chorsbrødregarden, som han i sin Tid kjøbte for 80 Mk. Flosepænge, og arvede derhos Gods efter en lidt før 1340 afdød Godsejer Sigurd Ribb, hvoriblandt en Deel af Hovin i Mossedal, Fors i Starabvarven i Fenslad Sogn paa Raumarike, m. m. ³⁾. Arnulf gif formodentlig i 1349 ind i Hovedø Kloster, men testamenterede forud Hovin til Edmunds-Altret i St. Hallvards-Kirke, og sine Huse i Chorsbrødregarden halvt til Biskopsstolen, halvt (det vil sige de ved Salget deraf indkomne Penge) til de Fattige ⁴⁾. Det øvrige af

¹⁾ Saaledes kaldes han et Par Gange i det af hans egen Sen, Gystein, indrettede Register over Kirkegodset i Oslo Biskopsdemme, fol. 47 .b

²⁾ Dette sees deels af Gysteinus Register, deels af forskjellige Breve.

³⁾ Sigurd Ribb kjøbte Fors samt Jadar i Mossedal 1315 af en Frederik Aklakson, Dipl. Norv. IV. 111; Halvdelen af Hovin kjøbte han i 1323, Dipl. N. III. 133; derhos ejede han en Deel af Sogn i Oslohered; men i 1340 blev hans Arvinger, nemlig Sira Arnulf, Lagmanden Thord Grifsson, (med hvilken altsaa Arnulf var beslegtet), og nogle andre enige om et Jordefskifte, hvorved Arnulf og en Aste Hallvardson fik Gaarde i Ignabakke og Thrygstad Sogne, samt Fors; men desforuden maa enhver Arving have faaet meget mere, navnlig sees man, at Fors og Hovin fem paa Arnulfs Part, siden han kunde bortgive det sidste, og Brodersønnen Gystein erhvervede det første. Hvorfor netop Arnulf og ikke hans Brødre arvede Sigurd, som overhoved hvilket Forhold der var mellem dem, kan ej sees, men at de maa have været meget nærbeslegtede, sees ogsaa deraf, at de tilfammen skjenkede 2 Mk Wool i Skeidemo i Rife paa Raumarike til Capitlet i Oslo. Gysteinus Reg. fol. 123 a.

⁴⁾ Testamentet findes i Dipl. N. IV. 350. Han gav derhos et stort Misfale til

hans Efterladenskaber, med Undtagelse af hvad han medbragte til Klostret, synes at have gaaet til Brodrene, af hvilke navnlig Askal fik Fors paa Naumarike. Arnulf blev allerede strax efter Abbed i Klostret, i hvilken Egenskab vi finde ham allerede i 1351. Han beskikkedes i dette Aar, som vi have seet, til Overcollector af den pavelige Firaarstiende¹⁾. Der var endnu to andre Brodre, Helge og Thord, ligeledes bemidlede; Helge ejede Gaarden Digrestytningen i Oslo, og Ask i Namnes paa Vestfold, saavel som Nalning paa Naumarike. Thord ejede Gaarden Elogen i Oslo, som hans Sønner Narve og Sigurd siden arvede efter ham²⁾. Askal synes at have overhoved og for en Deel arvet sine Brodre, idetmindste er det vist, at han efter Arnulf fik endeel Jordegods, hvoraf hiint Fors paa Naumarike, som Arnulf havde faaet efter Sigurd Nibb. Askal havde foruden Sønnen Gystein ogsaa en Datter, ved Navn Askgerd, siden be- kjendt under Navnet Hustru Askgerd paa Berg; hun var først i sin tidligste Ungdom gift med Nolf Saulesson paa Berg eller Kirkeberg paa Eker, og siden med Hirdmanden Guthorm Nolfsson, der ogsaa enten horte hjemme paa Eker, eller i alle Fald ved Gistermaalet med hende nedjatte sig der, og deels allerede besad, deels ogsaa erhvervede, en Mængde Jordegods fornemmelig paa Eker, men ogsaa i Nabo-Her- derne Lider, Sandsverv, Nordal (Hofs Eegn), Namnes, o. fl.³⁾. Hvad Tid Gystein Askalsen traadte ind i den geistlige Stand, vides ikke. Den første Gang, man hører fra ham, er i 1367, da han allerede var Chorsbroder og Indebaver af den saakaldte Nedeims Præbende⁴⁾. Hans Fuder Askal forærede ham i 1371 alt det Jordegods, som han selv havde faaet efter Broderen Sira Arnulf, og som denne igjen havde arvet efter Sigurd Nibb⁵⁾; de omtalte Gaarde i Oslo, der havde til-

Kirken. Til Greenterer indsatte han Erkerrest Hallvard Vjarnefsen, (der siden blev Biskop), Gyrd, (der ligeledes blev Biskop), og sine Brodre Helge og Askal. Thord var formodentlig tidligere død.

1) Dipl. N. IV. 354. Jvfr. ovenf. foreg B. S. 536.

2) Dipl. N. IV. 355. 387. Der forekommer senere en Chorsbroder i Oslo Stels nar Thordsen, der efter Navnet at denne ogsaa skulde synes at have været en Søn af Thord Steinarssen.

3) Herom mere nedenfor; at Askgerd var Gysteins Søster, siges udtrykkelig i Hus- stru Nasa Salmundsdaatters Testament af 13de Marts 1396, Dipl. N. IV. 660.

4) Dipl. N. VI. 463, 464, jvnfør Gysteins Reg. fol. 128 b. Denne Præbende havde sit Navn efter den fornemste dertil hørende Gaard, Nedeim i Kraaf- stad Eegn, men deraf havde Gystein selv givet halvjentende Dres Bool; 4 Drens Bool havde tilhørt Njmund Volt, saaat det skulde synes, sem om Gystein selv havde stiftet Præbenden. Gysteins Registr. fol. 128. a.

5) Dipl. N. II. 421. Dette Brev er dateret paa Sadar, Namnes, den 25de No- vember 1371.

hørt Nslaks andre Brodre, vare imidlertid blevne bortfølgt. Nslak dede ikke lang Tid derefter. Han gav ogsaa betydelige Gaver i sit Testament til Namnes og Lauvo Kirker, saavelsom Hospitalet i Tunsberg og Chorsbrodrenes Commune i Oslo¹⁾, men det er dog at antage, at den største Deel af hans rige Arv gik til Bornene Gystein og Nsgerd. Gysteins store Formue maatte vistnok skaffe ham stor Anseelse i Capitlet, og dertil synes han efter alt, hvad man merker af hans Virksomhed, at have været en driftig, virksom og nidkær Mand. Der er al Eandsynlighed for, at han ved Erkepresten Hallvard Arnaldsøns Død, der indtraf noget efter 1373, selv en Tid forvaltede dette Embede, hvormed Sogneprest-Embedet til Haugs Kirke paa Eker var forbundet²⁾, thi vi see ham ferdes om i Kirkens Crende som et slags Formand for de øvrige Chorsbrodre, og dertil kjøbte han af og til Jordegods i Liden, Naboheredet til Eker, hvor desuden hans Gyster boede i en anseet Stilling, og hvor han derhos selv maaskee allerede i Arv efter Faderen havde ikke faa Besiddelser. Men siden maatte han vel opgive dette Embede, da han — formodentlig i 1383 — blev Provst i Oslos Provsti, thi i samme Aar visiterede han i denne Egenstab ved Haugs Kirke, hvilket vel ikke havde fundet Sted, hvis han havde været Sogneprest derved³⁾. Den daværende Erkeprest var formodentlig allerede Kolbjørn Eilifsson, der fra denne Tid af nævnes med denne Titel. Men i Aaret 1385, da Biskop Jon laa paa sit Yderste, steg Gystein et Trin endnu højere, da han — maaskee af Biskopen selv — blev udnævnt til dennes Hjælper eller Coadjutor og Official. Derved fik han allerede den hele Bestyrelse af Biskopsstolen, og det faldt saaledes næsten af sig selv, at han ved Biskopens Død blev hans Eftermand⁴⁾. Herom, og om den usædvanlige Virksomhed, han udviklede, vil der i det følgende blive talt.

1) Gysteins Reglstr. fol. 47, 48, 51, 107, 125.

2) Næmtlig ved pavelig Bulle af 1323, Dipl. N. VI. 107.

3) Dipl. N. III. 452.

4) Dipl. N. II. 494 (af 23de August 1385) og III. 464. Her nævnes vistnok ikke Gystein, der naar kun „Coadjutor et officialis“, men da man sees, at dette ej er Erkepresten Kolbjørn, hvilken udtrykkelig nævnes, og at derimod Gystein fra denne Tid ej mere forekommer som Chorsbroder, kan der ej være Tvivl om, at det er ham, der menes. Gystein var endnu ikke Coadjutor den 18de August, da Biskop Jon selv udsædte et Brev angaaende Sira Arnulf Stelnarøns Gave af dennes Huse i Chorsbrodergaard; som Dage derefter maa Jon have været saa svag, at han ikke kunde besætte sig med nogen Forretning, siden Coadjutoren da optræder; hans Tilgæen (hvorefter nedensfor) viser, at han døde i September.

Her har vi kun villet give en kort Fremstilling af en saadan anseet og megtig Klerks Opløst og Virksomhed.

Blandt de Geistlige ved de øvrige Biskopsstole finder man nu neppe nogen saa fremragende Mand som Eysteinn, idetmindste omtales ingen saa hyppigt. Dette kan nu vel for en Deel have sin Grund deri, at man fra denne Tid har langt flere Brevstaber fra Oslos Biskopsdomme end fra de øvrige, men det maa ogsaa tildeels forklares deraf, at Oslos Biskopsdomme ej alene var det sydligste, og inden hvis Omraade de fleste Begivenheder af Bigtighed nu tildrog sig, men at det ogsaa i Virkeligheden var det største og rigeste, hvor formodentlig de mest talentfulde Mænd, ogsaa af Kleresiet, søgte hen, naar de kunde, da de fandt der den videste Virkekreds for sine Talenter og havde lettest Anledning til at tilfredsstille sin Ergrjerrighed. Med andre Ord, Oslo var nu bleven Landets egentlige Hovedstad, og Nidaros og Bergen, med al den ene Stads gammalkirkelige Glands og den andens travle Handelsliv, vare dog sunkne ned til Provindsstæder. Hvad der gav Bergen sin egentlige Vægt, var desuden ej længer det nationale, men det fremmede Handelsliv, og dette, ligesom de tydske Kjøbmænds hele Politik overhoved, bidrog til mere at isolere Staden fra det øvrige norske Statsliv, end til at give den nogen Indflydelse paa dette.

Et andet anseet Medlem af Capitlet i Oslo paa disse Tider, og som synes at have staaet i nøje Forbindelse med de fornemste Slegter, var Chorsbroderen **Narve Matthiasson**, tillige Sogneprest til Mas paa Follo, i hvilken Egenstøb han nævnes i forskjellige Breve, lige fra 1357 til 1379. Etten synes at have haft hjemme i Ignabakke Sogn, hvor hans Broder Hallvard Matthiasson boede. I 1361 var han paa Capitlets Vegne nede i Nanarike, forresten synes han, hvad der i de Tider hørte til Sjeldenhederne, at have levet og virket ved sin Hovedkirke. Først da han var gammel, saa Nar før sin Død 1385, flyttede han til Oslo og købte da Tredieparten af de Huse ved Posten i Chorsbrodregaarden, som Arnulf Steinarsson først havde ejet og testamenteret til Fattigfolk, og som Erkepresten, Kolbjørn Gilissson, nys havde kjøbt for 13 Mk. Penninge, men som han nu lod Narve faa i sit Sted, imod at overlade Domkirken 20 Dres Bøol i Holte i Namnes Sogn paa Bestfold¹⁾. Her gjorde han, 2den Paaske dag (19de April) 1389, da han laa paa sit Yderste, sit Testament²⁾, hvoraf man erfarer, at han var en meget bemidlet Mand, især da det sandsynligviis kun var en ubetydelig

¹⁾ See herom Dipl. N. II. 363, 379, 439, 455, III. 290, 464, IV. 403, 436, V. 302.

²⁾ Dipl. N. IV. 564.

Deel af hans Ejendomme, som han borttestamenterede. Sit Gravsted valgte han i Domkirken ved Siden af sin Frænde Mester Ngmund Berserf og gav derfor til den saakaldte Bergs Præbende hele 3 Mk. Wool i Mo i Duraalen paa Eidsvold, saavelsom den nys omtalte Bolig, han havde kjøbt i Chorsbrødregaarden, til bestandigt Martidehold. Til at bestride Omkostningerne med Vorklys og Dffer ved hans Begravelse forordnede han, at en af hans Heste, der stod hos hans Broder Hallvard, skulde selges. Naas Kirke gav han sit Breviar med Noder. Fru Cecilia Haakonsdatter (Enken efter Hr. Hallvard Næpa) fik hans „Skindkjortel og Beverstinds=Feld“, Presten Sira Thore paa Hovin hans store trebyrde Kaabe med Hette, som han fik af Biskop Jon, en Mognhild Thomasdatter hans brune Skindkaabe, Kjortel og Hette, hans Beslegtede Mognhild Gysteinsdatter hans store mørkeblaa Hverdagskjortel med vide Ermer; hans Vicar Sira Eiliv (paa Naas) for Chorhold og Sjælemesser hans „blaaengede Understak“, og Klokkeren for sin Moje hans „lysblaa Understak“. Naar saadanne Klædningsstykker bortskjenkedes til Kvinder, kan det neppe have været i anden Hensigt, end at de skulde gjøre sig saa stor Fordeel af dem, som de kunde, ved Salg; thi bare dem kunde de dog vistnok ikke. Imidlertid seer man heraf, at de Geistlige paa denne Tid bar meget forskjelligt farvede og verdsligt udseende Klæder, hvilket igjen forudsætter en temmelig verdslig Leveviis. End mere fremlyser dette af et Testamente, som den throndhjemste Chorsbrøder Ngmund Dlafsson Raabein, Prest til Hovdesegl (nu Hadsel) i Nordland gjorde den 18de Februar 1381¹⁾, og som derfor her fortjener nærmere Omtale, saa meget mere som det giver en endnu anskueligere Forestilling, end Narve Matthiassons, om de Rigdomme, saadanne vel aflagte Geistlige kunde samle sammen, og tillige viser, hvad Slags Læsning og Dannelse disse fornemme Geistlige især lagde sig efter. Sproget er en besynderlig Blanding af Norsk og Latin, da Brevet begynder i det sidste Eprog, og gaar derfra uden videre over i Norsk, som udgjør Hovedmassen, men afbrydes af og til af latinske Ord og Talemaader, saaledes at en Sætning, der begynder paa Norsk, kan slutte paa Latin, og omvendt. Sit Gravsted valgte han nærmest udenfor den nordlige Indgangsdor til Christkirken, dog inde under Portalet, over hvilket St. Michaels=Capellet er²⁾, hvis Erkebiskopen og Chorsbrødrene

¹⁾ Dipl. N. II. 468. Det er i dette Testament, hvor, som ovenfor berørt, baade Erkebiskop Thronb og Sira Haakon Jonsen omtales, og hvoraf man saaledes kan erfare, at de paa denne Tid (18de Febr. 1381) endnu levede.

²⁾ Dette Portal, med St. Michaels Capel ovenover, (at det har været indviet St. Michael, kan sees deraf, at denne Erke=Engel er afbildet identil, og ber-

tillod det. Derfor gav han Gud og St. Olaf fem Pund Sterling i Nobler, til Kirkens Vedligeholdelse, hvorimod han betingede sig ved sin Liigferd fem Pund Vordløb og passeligt Offer. Erkebiskop Thrond fik 7 Mkr. brendt og en Bolle, Capitlet i Nidaros fik under eet, imod at holde tre Sjælemesser aarligt for ham, alle hans smaa og store theologiske Bøger, hvortil han lejede en Bibel, et Compendium om Theologien, og nogle Netsformularbøger. Iligemaade fik Capitlet „en Pot, som tager syv Kander“. Hver Kirke i Byen fik to Stykker Vareklæde, ligesaa Predikebrødrene, Augustinere, Hospitalet, Holms, Bakke, Reins og Tuterås Kloster. Chorsbrødrenes Commune fik til sit Bord en Sølvskaal med Jomfru Marias og St. Olafs Billede i Bunden, og en Sølvstee. Biskop Oddgeir i Skaalholt fik en Guldfigerring, som Algmund før havde faaet af Biskopen i Bergen, samt et forgyldt Kruus med Laag. Hans Colleger Gunnar, Haakon og Jon fik, den første en Sølvbolle, den anden et Sølvbeger med Ufbildning af St. Margretes Legende i Bunden, den sidste et Sølvbeger. Andreas, udvalgt Biskop til Færø, og formodentlig ogsaa Chorsbroder, fik det Sølvbeger tilbage, som han havde foræret Algmund i Dslo. En fjerde eller femte Chorsbroder, Thorgeir, fik den bedste „Nobe“, som han ejede, af bruunt Klæde med „Kotardi“¹⁾, fodret med „Bukram“, og en Kaabe fodret med blaat, samt en Hette. Helga Paalsdatter (maaſkee hans „Følgekone“) fik en halv Lest Skrud, en opredt Seng, et Hvende, et Nakklæde og en Kiste samt et Skriin. Den samme Helge og hans øvrige Folk fik til Kost 3 Pund Meel og 2 Pund Malt, Smør, Kjød og andet dertil hørende. Algmund Einarsøn paa Berg fik den Vaad igjen, som han selv havde givet ham, med Naa og Redskab, to Ankertoug, $\frac{1}{2}$ Skippund Uld, eet Skippund Jærn, og 18 Skippund Byg. Algmund Klementson fik et Pandsjer, Sverd, Jærnhatt og Staalhandske, Ivar Jonsen det største Sverd, han ejede, Staalhandsker, Pandsjer, en Staalbue, og Beenvaaben. Hans Frænde Olaf Ivarsson fik tre Pund Sterling, Sira Thorgils, Vicarien eller Lejepresten der nordpaa fik et Par „Vaabenklæde“ af godt engelsk Klæde. Hovedsegls Kirke fik til bestandig Ufmindelse et Breviar i to Bind, som han havde faaet af Biskop Oddgeir, en Psalter, og det største Skib, han ejede, med Nor og Redskab og alt dertil hørende, som og, til Vedligeholdelse, 40 Stykker Vareklæde; ligesaameget Klæde gav han Sortlands Kirke, endeel til Yrnes Kirke, samt derhos til forskjellige enkelte

for har allerede Eehning antaget det, i sin Beskrivelse af Christkirken), findes endnu, stjent rigtignok Capellet nu er i en daarlign Forfatning.

¹⁾ Herved forstås et slags Livkjertel, paa fransk cotte hardie. — „Bukram“, som strax efter forekommer, kaldes endnu paa Engelsk, hvad man hertilands sedvanligtvis kalder „Kullebuk“.

Personer flere større eller mindre Gaver, hvoriblandt til hans Syster Solweig tre Læster Vareklæde, til Helge Paalsdatter en Karfe med Naa og Nedskab, m. m. Til Executorer indsatte han sine Medbrødre Gunne Jærnsidesøn og Haakon Jvarksøn, den samme, der siden blev valgt til Erkebiskop. Naar man her læser om saa mange verdslige Klædningsstykker, ja endog Vaaben, hos en Geistlig, og om den Uforbeholdenhed, hvormed han saa rigeligt betænkte hiin Helge Paalsdatter, der ej kan have været andet end hans Følgekone eller borgerlige Hustru, faar man en besynderlig Forestilling om det Liv, som han, og sandsynligviis de fleste højere Geistlige, paa den Tid førte. Hermed passer ogsaa den Skildring af Geistlighedens Levnet i Norge omkring Aar 1400, som Dietrich af Niem, Biskop af Verden, siden af Cambray, gav i sit omkring 1400 skrevne Bert „Nemus Unionis“. „I Norge“, siger han, pleje baade Klerker og Lægfolk at drikke lige meget, og hvis En ikke over al Maade kan beruse sig i Ol, synes han ej, at han er lykkelig. Den Ene fordrer af den Anden, at han skal gjøre ham Føldest ved at drikke ligesaa meget som han, og Ingen, som ikke saa det, skulde tro, hvor meget baade Mend og Kvinder der kunne drikke paa een Gang, og dette skeer saa længe, indtil man falder drukken omkuld. Den, som bedst kan tomme sit Beger, holdes for at overgaa de andre i Legemsstyrke og Raaskhed. I de samme Egne er det tilladt Biskoper og Prestes offentlig at holde Friller, og naar Biskopen to Gange om Aaret visiterer de ham undergivne Prestes og Sognekirkers Bestyrere, fører han Frillen med til disse Presters Huse, og hun tillader ikke engang sin biskopelige Elsker at visitere, uden at hun er med, deels fordi hun da lever højt hos Presterne med disse Friller og dertil faar Gaver af dem, hos hvem der visiteres, deels ogsaa fordi hun vil passe paa sin Elsker, at han ikke skal blive forelsket i en anden, der er smukkere. Skulde tilfældigviis en Prest ingen Frille have, da betragtes han som den, der sviger en god gammel Skif og maa udrede dobbelt Kofthold til den visiterende Biskop. Ligeledes nyde ogsaa Presternes Friller eller Hustruer i hine Lande Forrangen baade i Kirken og ved Bordet, og have Gang og Sæde foran andre Fruer, endogsaa foran Nidderes¹⁾.

¹⁾ See Theod. de Niem, Tract. VI. c. 35, aſtr. i Pontoppidans hist. eccl. II. S. 26. Disse Bemærkninger, heder det der, gjelder Geistligheden i Norge og paa Island, hvilke to Lande han omtaler under eet, som de yderste mod Norden og Oceanet. Men der er et stort Spørgsmaal, om ikke Forsfatteren her har forverket Island med Irland og derpaa gjengivet dette med det sædvanlige latinske Navn „Hibernia“, samt tilføjet en Bemærkning om bispes Frugtbarhed. Beskrivelsen over de Geistliges Færd passer idetmindste allerbedst paa, hvad vi kun lidet senere forefinde paa Island. Der nød vissevis Presternes

Indeholder nu end denne Skildring kjendelige Dverdrivelser, især hvad den Anseelse angaar, hvori Presternes Friller skulde staa — og dog er det et Spørgsmaal, om de ikke idetmindste paa Island, hvor Coelibatet aldrig ret var blevet indført, nød saadan Anseelse — saa er den dog ganske vist i det Væsentlige sandferdig. Forfatteren, der før sin Befordring til Verdens Biskopsstol havde været Copist i det pavelige Cancellie, havde god Anledning til at indhente nøjagtige og paalidelige Underretninger endog om de fjerneste Egne af Christenheden. Seet maa der nødvendigviis være en Dverdrivelse, nemlig at Biskopperne selv paa en Maade skulde tvinge sine underordnede Geistlige til at holde Friller. Set er, at de underhaanden kunne have seet igjennem Fingre dermed, ja maaskee endog ikke saa ugjerne seet det, et andet at de formeligt ved at presse Penge skulde nøde dem til at rette sig efter den herskende Stik. Endnu i den bergenske Biskop Haakens Dage ansaa Biskopperne sig endog forpligtede til, nu og da at advare de Prester, som holdt Friller, og true dem med Suspension eller Afsettelse, hvis de ej lod dem fare; og saa meget kunde dog ikke Opinionen have forandret sig omtrent 50 Aar derefter, at det nu næsten skulde være blevet til Pligt, hvad der dengang var anseet for straffskyldigt. Men tydeligt er det i alle Fald, at den Slaphed, som Schismet medførte i Kirkens Overbestyrelse, ogsaa gjorde sig gjeldende ved de forskjellige Localstyrelser, og maaskee mest i saa fjerne Egne som Norge, især saa længe endnu de alene ved pavelig Gunst, uden stort Hensyn til deres Dygtighed og Fortjenester udnævnte Biskopper sadde ved Noret. Thi forsaavidt Schismet dog skulde have een god Følge, maatte det ellers være den, at den erkebiskopelige og biskopelige Myndighed, som Paverne i lang Tid med Skinsyge havde søgt at svekke, nu igjen hævede sig. Men for at dette skulde medføre nogen sand Nytte, maatte ogsaa de Geistlige selv, især Biskopperne, være andre, mere samvittighedsfulde Mænd, end de var paa denne Tid, da langvarige Misbrug havde slappet Geistlighedens Moralitet og svekket dens Pligtfølelse.

14. Fremragende Personligheder. Verdslige Embedsmænd.

Blandt de verdslige Embedsmænd paa den Tid, da Olaf Haakensføn hyltedes som Norges Konge, var, som vi have seet, Drottseten

og Biskoppernes Friller saa stor Anseelse. Men at slige Friller ogsaa i det øvrige Norden idetmindste vare almindelige, seer man deraf, at deres sedvanlige Benævnelse „fylgjukona“ (Følgekone), i Tidens Løb forvandt til „Fylgje“ (udtalt næsten som „Ferkje“) i Norge, og „flyka“ eller „ficka“, i Sverige (ligesom frændkone er blevet til „frænke“) omsider antog Betydningen af „Vige“ i Almindelighed og idetmindste i Sverige uden alt obliøt Vibegreb.

Agmund Finnsøn nu den fornemste. Vi have allerede ovenfor oftere haft Anledning til at omtale ham, saa at nogen udførlig Fremstilling af hans tidligere Livsbane ej er nødvendig. Som Søn af Hr. Finn Agmundsøn og Brodersøn af Hr. Ivar Agmundsøn, og, saavidt man kan skjønne, Hovedarving efter dem begge, maa han allerede paa denne Maade have faaet betydelige Besiddelser, foruden hvad han fik paa anden Viis, gjennem sin Moder, Hr. Sæbjørn Helgesøns Datter, og maa skee fra fjernere Slægtninge, blandt hvilke ogsaa Gaute Haakonsøn paa Tolga og Eidsa-Folkene maa have været, siden vi finde ham i Besiddelse baade af Tolga og af Eidsa (Idse). Af forskjellige Brevstaber og andre Slags Optegnelser fra de Tider sees det, at han foruden disse Ejendomme og sin Vette-Odel Hestbo paa Finnø ogsaa ejede Gods i Søndhordland, navnlig ved Framnes, ligesaa i hele Nysylke ligetil Naen Sire, og paa Grønland, det sidste formodentlig som Arv efter Farbroderen Hr. Ivar Agmundsøn¹⁾. Da han, som det tidligere er nævnt, var fød før Midten af 1321, (men dog sandsynligviis i dette Aar), var han altsaa paa den Tid, da han nu overtog Regjeringen som Drottsete, allerede en Mand paa sine 60 Aar. Desuagtet kan det ej have været saa lang Tid forud, at han var kommen i Egteskab med den foromtalt Katharina, Datter af Hr. Knut Algotssøn og Fru Mæreta Ulfsdatter; thi da dennes Børn med Hr. Knut neppe vare fødte før 1350, kunde Katharina, der vist ikke engang var den eldste af dem, ej have været voren eller gifteferdig førend henved 1370, da Hr. Agmund idetmindste var 50 Aar gammel²⁾. Man skulde fristes til at antage, at han havde været tidligere gift, førend han egtede Katharina, dog er der ikke den fjerneste

¹⁾ At Hestbo var Wittens Odelsgaard er allerede ovenfor omtalt. I 1321 gav Morfaderen Hr. Sæbjørn Helgesøn ham (der her kaldes „lille Agmund“) Andastad i Nysylke, sandsynligviis til Fadder gave (Dipl. N. II. 143). At han ejede Tolga og Eidsa, sees af hans Gave af disse Gaarde til sin Hustru, hvorom nedenfor. Allerede hans Fader ejede Gods i Stavanger, selv skjenkede han senere Namsholmen ved Framnes (Døds Eogn) m. m. paa Søndhordland til Munkelivs Kloster (Mtl. B. S. 139). Paa sit Dødsleje skjenkede han til Gherabredrenes Commune i Stavanger alt sit Gods mellem Stavanger og Naen Sire undtagen Gaarden Vik paa Jæderen (Dipl. N. VI. 549). Og for sin Broder Hr. Ivars Begravelse ved Gimsø Kloster gav han til dette endeel af Gaarden Nes paa Grønland, upaatvileligt af hvad han havde arvet efter Ivar (Gysteins Register fol. 32 a).

²⁾ I „Chronicon St. Birgittæ“ staar der udtrykkeligt, at Katharina var Fru Mæretas anden Datter, og Ingegerd, Dronning Margretes Legekylling, den første; nu var Margrete fød 1353, altsaa skulde vel ogsaa Ingegerd være af samme Alder, og Katharina noget yngre. Desuden levede Sigvid Ribbing endnu i 1345, og maa skee nogle Aar derefter, saa at man neppe kan sette Fru Mæretas Giftermaal tidligere end 1350.

Antydning dertil, og tvertimod er det af andre Omstændigheder sandsynligt, at han idetmindste ikke var gift i 1351—54¹⁾. Hans Bryllup med Katharina skete i Kong Haakons Dage, det er alt, hvad man veed om Tiden, og Kongen skjenkede dem begge tilsammen i Brudegave 300 Mkr. brendt, hvorhos ogsaa Katharina selv bragte ham en Medgift af 100 Mkr. brendt²⁾. Som Fru Mæretas Datter var Katharina ej alene Medlem af den Wett, der paa denne Tid vistnok ansaaes for den ypperste og berømmeligste i hele Sverige, St. Birgitta's, men hun var tillige kommen i den nærmeste Berørelse med Dronning Margrete, havde vel, om endog noget yngre end hende, dog vist ligesaavel som Søsteren Ingegerd været hendes Barndomsveninde, og stod fremdeles, lige til sin Død, højt i hendes Gunst³⁾. Den Slutning ligger derfor nær, at hendes Forbindelse med Hr. Agmund Finnsøn fornemmelig var Dronningens Verk — vi ville see, hvorledes hun senere netop søgte at bringe saadanne Forbindelser mellem fornemme Mænd og Kvinder fra sine forstjellige Riger istand — og at dette Giftermaal saaledes mere var en politisk Operation fra Dronningens Side, end noget Verk af Kjærlighed mellem den mere end femtiaarige norske Herre og den sytten- eller atten-aarige svenske Jomfru. Deres Egteskab blev ogsaa børnløst. I Mæret 1385 var de begge saa overbeviste om, at de ingen Børn ville faa, at de gjorde en gjensidig Overenskomst, hvorved Hr. Agmund skjenkede Fru Katharina Gaardene Eidsa og Tolga, hvorimod hun for sig og sine Arvinger opgav den Fordring paa sin Medgift, 100 Mkr. brendt, der ellers vilde tilkomme hende, siden der ej var Børn⁴⁾. Men denne Omstændighed, at Hr. Agmund var gift med Katharina, og at dette Parti sandsynligviis var Dronningens Verk, viser ogsaa, at han selv maa have staaet i den nærmeste Forbindelse med Dronningen og sandsynligviis meget højt i hendes Gunst, — hvoraf man da igjen maa slutte, at hans Udvelgelse til Drottsfete og Rigsforstander saa langt fra har været hende ubehagelig, at hun meget mere selv har virket for den og anseet ham som en af sine og sin unge Søns fornemste Støtter i Norge. Hr. Agmund synes, som vi i det følgende ville see, med Iver at have røkket sine For-

1) Dette synes at maatte slutes af et Par Confessionaler eller Tillabelser, meddelte af Paven til at velge en egen Skriftefader, der kunde meddele almindelig Absolution o. s. v., thi medens samtidige Confessionaler for andre Herrer, s. Gr. Hr. Drm Gysteinson, ogsaa nævner Huskuen med, er der for Hr. Agmunds Vedkommende kun Tale om ham alene.

2) Dipl. N. I. 493.

3) Det vil i det følgende blive omtalt, at Dronning Margrete udnavnte hende til Hovmesterinde hos den unge Dronning Philippa.

4) See nyudvante Brev af 14de Februar 1382, Dipl. N. I. 493.

retninger som Rigsstyrer, reist om i Landet, holdt Raadsmøder, o. s. v. Ved Siden af Rigsforstanderskabet beholdt han, som det synes, ligesuldt sin Spøsel i Nyfjølke, ja det er vel endog et stort Spørsmaal, om han ikke fremdeles tillige var Hirdstjore i hele den vestlige Deel af Landet. Saavidt man kan see, nød han overalt stor Agtelse og førte sig op med megen Verdighed. Da han i Maret 1384 tænkte paa at foretage en Reise — formodentlig en Gesandtskabsreise — til England (hvorum nærmere nedenfor) fik han fra Kong Richard den 2den et Lejdebrev, hvori han kaldtes „Baron af det norste Rige“ (baro regni Norvegiæ), og som lod paa ham selv med fyrrerøve Riddere, Heste, og alt Tilbehør, for et heelt Aar¹⁾. Naar han her kaldtes „Baron“, var dette kun en Anthydning, deels af hans store Anseelse og høje Rang, der egentlig satte ham over Ridderne, deels af hans Stilling som Medlem af Rigtets Raad. Det er altsaa let at skjønne, hvor højt agtet og anset han maa have været.

Ved Siden af Hr. Agmund Finnsøn maa **Hafthorsønnerne** fremdeles nævnes som de ypperste Mand i Norge. Egentlig stod de endog over ham i et vist Henseende paa Grund af sit Slegtsskab med Kongehuset, og derfor see vi ogsaa Sigurd udtrykkeligt nævnt som Kongens Frænde strax efter Drottseten i den paa selve Hyldingsdagen udstedte Bekræftelse af Jemtelandingernes Rettigheder, uden at nogen af de øvrige Stormænd nævnes. Ligeledes nævnes han umiddelbart efter Drottseten, og foran de øvrige Raadsherrer, i flere af de andre Forordninger og Bestemmelser, som vedtoges paa de i de nærmest paafølgende Aar afholdte Raadsmøder. Derimod nævnes ved disse samme Lejligheder aldrig Hr. **Jon Hafthorsøn**, men kun Sønnen, **Haakon Jonsøn**, uagtet Jon visseelig endnu var i Live; deraf maa man slutte, at han nu var

¹⁾ See Rymeri foedera, Udg. af 1740, III. I Forbindelse hermed bør det bemærkes, at der ogsaa findes et Brev af 17de April 1372, hvorved Kong Edvard III i England giver Statmesteren og Kæmmereren ved hans „Exchequer“ Ordre til at give „Hermann de Fynstone, Chivaler au Roy de Norwege“, et smukt udarbejdet Sølvsfad med Rande (un triper ove un hanap d'argent susorrez et eymellez ove un eawer de la suite le hanap esteant sur troys dragons et le pomel eymellez ove quatre roses poisantz dys mars dys soldz et dys deniers de nostre doun) see Palgrave, „Kalendars and Inventories of hs. Maj. Exchequer“, II. 275. Denne Ridder Hermann de Fynstone, hvis Navn aabenbart er fordrejet, maa enten være Hermann v. Wißen, hvilken vi i det foregaaende stundom have omtalt, men som vi rigtignok snarere skulde vente at finde blandt Kong Albrechts Mand, eller og — maaskee snarere — Hr. Agmund Finnsøn. (Agmund — Amund kunde let fordrejes til Armund — Armand — Hermann; endmere kunde Titlen „Herr Agmund“ opfattes som Hermann).

saa gammel og svag, at han aldeles havde draget sig tilbage fra det offentlige Liv og holdt sig stille paa sine Ejendomme i Borgeshøjsel, det være sig nu Borgagerde ved Carpsborg, eller Huseby i Odensø. Viist er det, at han, uagtet han endnu levede i 1388¹⁾, aldrig mere omtales ved nogen offentlig Forhandling. Hr. Sigurd Hasthorsson synes fremdeles at have beholdt Eyslen paa Naumarike, eller maastee Hirdstjore-Verdigheden paa Oplandene, skjønt hans største og vigtigste Besiddelser, Bjarkø og Giste-Godset, laa i det Nordenfjeldske. Det er ej usandsynligt, at han omtrent ved de Tider, hvormed vi her beskæftige os, ligeledes tænkte paa at drage sig tilbage fra det offentlige Liv og oplade de fleste af sine Ejendomme til sine Børn, **Haakon** og **Agnes**, der omtrent ved disse Tider maa være blevene gifte, **Haakon** med **Sigrid**, en Datter af Erlend Philipsen paa Loosna, og **Agnes** med den oftere omtalte vermelandiske eller dalske Godsbesidder **Jon Martinsen**, der allerede var optagen i Kongens Raad. Naar **Haakon** blev gift, vides ej med Visshed; saa meget er kun betjendt, at han endnu i 1378 ansaaes som umyndig, da Faderen paa hans Begne, uden hans udtrykkelige Samtykke, bortstjenkede noget Jordegods²⁾; men at han var gift ved Juletider 1388, og at hans første Barn ikke blev født førend i 1390³⁾. Heraf skulde man slutte, at hans Giftermaal ej fandt Sted førend henimod 1388. **Agnes** derimod var gift allerede i 1382, thi fra den Tid see vi hendes Mand **Jon Martinsen** have sit stadige Tilhold i Norge og fornemmelig paa Sudreim, Svigerfaderens **Wittegaard**, der fremdeles blev i hans og hans Efterkommeres Besiddelse⁴⁾. Heraf maa man altsaa slutte, at den gamle Hr. **Sigurd** allerede nu oplod ham **Sudreim** med tilliggende Gods, forbeholdende sin **Søn** **Haakon** de store nordenfjeldske Besiddelser, eller Arnmodlingestammens **Wittegods**. Hvor han og hans Hustru **Fru Ingeborg Erlingsdatter**, der ogsaa fremdeles synes at have været i Live, tog sit Ophold for sine sidste Dage, vides ikke; formodentlig var det dog vel enten paa **Sudreim** eller i **Dølo**. Imidlertid var dog **Sigurd** endnu saa rørig, at han i 1382 kunde deeltage i et Raadsmøde i **Bergen**, og 1383 i et lignende i **Tunsberg**; i det følgende **Mar**, 1384, nævnes han derimod ej blandt de da i **Bergen** forsamlede Raadsherrer, og saaledes har han vel ved denne Tid draget sig

¹⁾ Han og Broderen **Sigurd** nævntes af Hr. **Agmund Finnsen**, da denne i 1388 laa paa sit Dødsleie, som dennes nærmeste Arvinger, Dipl. I. 1414, jvfr. II. 549.

²⁾ Dipl. N. I. 448.

³⁾ Sammesteds No. 537.

⁴⁾ See foregaaende Bind, S. 903.

tilbage. Heller ikke hører man mere til ham i offentlige Forhandlinger fra denne Tid. Hans Dødsaar er ej bekjendt, og man veed kun, at han, ligesaavel som Broderen, endnu levede i 1388.

Det er allerede forhen omtalt, at Hr. Jon Hafthorsøn havde Sønerne Ulf og Haakon, af hvilke Ulf var den eldste, mange Aar eldre end Haakon, saaat det endog heraf bliver rimeligt, at han ej, som vi forhen antog, var fød i hans Egteskab med Birgitte Knutsdatter, men i et tidligere, hvorom der ingen Efterretninger ere os levede. Men at Ulf og Haakon vare Halvbrødre, bestrækes end mere, og bliver endog til fuldkommen Bished af den Omstændighed, at da der efter Kong Olafs Død et Djeblik var Tale om, hvo der var nærmest arveberettiget til Tronen, blev der alene Spørgsmaal om Haakons, ikke om Ulf's Arveret, uagtet dog Ulf baade var eldre og personligt tilstede ved Forhandlingerne. Denne Omstændighed, saavel som at der da ej engang var Tale om Hafthorsønnerne selv, viser ogsaa med Bestemtbed, hvad vi tidligere kun have været svagt at antyde, at Hr. Jon Hafthorsøns anden Hustru, Fru Birgitta Knutsdatter, der i 1350 var Medarving med Hertug Knut Vorse's Søner til Hamars Gods i Nordre-Halland, hverken var mere eller mindre end Datter af Knut Vorse og Hertuginde Ingeborg, og saaledes Halvsyster til Kong Magnus, hvorved saaledes Kong Haakon og Haakon Jonsøn blev Systendebørn ¹⁾. Ulf Jonsøn, uagtet eldre end Haakon, overlevede ham dog i mange Aar, som vi i det følgende ville see. Haakon Jonsøn synes at have været en meget brugbar og dygtig Embedsmand, som anvendtes i forskjellige Grender. Vi have seet ham som Sjøselmand i Nobygdelaget, som kongelig Ombudsmand paa Orknø; for Eiden synes han at have været Sjøselmand eller kongelig Ombudsmand i Bergen, idetmindste beklædte han dette Embede i 1389, som det i det følgende vil omtales ²⁾. At han maa have været en meget riig Mand sees deraf, at han kunde forstrekke Henrik Jarl paa Orknø med et saa stort Laan, som det af os ovenfor omtalte, og man skulde næsten formode, at hans Bestræbelser mere gik ud paa at samle sig en stor Formue, end at skaffe sig politisk

¹⁾ Dette vil nærmere blive udviklet i det følgende.

²⁾ Grønlands hist. Minde marker III. S. 139. Da Erlend Philipsen, som vi ville see, paa den Tid endnu var Biskop i Bergen, hindrer ikke den Umstændighed, at han beklædte dette Embede lige fra 1381, fra at antage, at Haakon Jonsøn ved Eiden af ham kunde være Sjøselmand eller maaskee Gjaldfere. Og det bestrækes deraf, at det ham tilhørende Skib, der forliste ved Island 1383, havde en „Gubbrand i Rudunargaarden“ til Befalingsmand, thi dette viser, at idetmindste Skibet maa være udgaaet fra Bergen.

Anseelse eller høj Rang, thi uagtet sit nøje Frændskab med Kongehuset blev han ej engang udnævnt til Ridder, hvad der vel ikke havde været ham saa vanskeligt, om han havde lagt an derpaa, og vi ville see, hvorledes han heller ikke tragtede efter Kongeverdigheden, uagtet han maaskee kunde havde haft nogen Udkomst dertil. Derimod havde han Skibe i Søen; et stort Skib, som han ejede, og som foer paa Island, under Befaling af en Gudbrand fra Audunsgaarden i Bergen og en Brand Thordsøn, havde ikke mindre end 90 Mand ombord, da det strandede paa Islands Østkyst i 1383 eller 1384¹⁾). Saaledes maa man vel antage, at Haakon levede sin meste Tid i Bergen, beskjæftiget med sine Embedsøfller og sine Handelspeculationer, og at han kun af og til efter Opfordring indfandt sig ved Raadsmoderne, hvorfra han som et af Raadets fornæmste Medlemmer ej vel kunde udeblive. Haakon var gift med en Nærpaarørende af Hr. Sigurd Hafthorsøn, der endog, som det synes, i sin Tid stod under dennes Formynderskab. Der opstod nemlig siden en Tvist mellem Haakon og Hr. Sigurd om noget Gods, denne havde kjøbt af Arvingerne efter Fru Ingeborg Petersdatter paa Huusstad, og Haakon paastod sidenester, at Hr. Sigurd ligesaavel havde givet hans Hustrues Penge derfor som sine egne, hvortil Sigurd svarede undvigende, „at han ikke kunde lides med sin Frænde om den Sag, og at de helst burde skifte mellem sig, som de bedst kunde“²⁾). Af denne Marsag bliver det høist sandsynligt, at Haakons Hustru ikke var nogen anden end Margrete, Datter af Eiliv Eilivsøn paa Mausdal og Gyrid Erlingsdatter, der begge omkom paa Søen i 1358, hvorved Margrete som foreldrelost Barn maatte komme under Sigurds Vergemaal³⁾). Thi i det følgende ville vi see, at det samme Gods netop dannede et Tvistens Æble mellem Haakon Sigurdsøn og Margrete Eilivsdatters Mand i et senere Egtekab⁴⁾). Børn synes Haakon ikke at have haft. Hans Broder Alf

1) Isl. Annaler, Udg. S. 336.

2) Dipl. N. II. 572.

3) See foregaaende Bind, S. 621.

4) Dipl. N. II. 470. Det synes klart, at begge Breve vedkommende Huusstads-godsset høre sammen, og at det var i Egenkab af Margretes Egtemand at først Haakon, siden Tidese Wüstenacker tvistede med Gistemandene derom. Margrete var nemlig i 1408 gift med Tidese Wüstenacker eller Wüstenacker. Denne var i alle Fald dengang endnu ej Ridder; men siden hun allerede i 1396, da hun sandsynligvis endnu ej var gift med Tidese, kaldes „Fru Margrete“, maa hun efter sit Giftermaal med Haakon endnu have haft en Mand, der var Ridder saasom det er vist nok, at Haakon aldrig opnaaede denne Verdighed og efter sin Død aldrig benævnes „Hr. Haakon Jonksøn“.

Jonsøn var, som der siges, gift med en svensk Hustru og havde betydelige Ejendomme i Sverige, men kunde dog vel neppe opholde sig i Nærke, hvor hans Hovedgods Cervalla var beliggende, saa længe Kong Albrecht var ved Roret. Han har derfor rimeligviis tilbragt den meste Tid paa sine Ejendomme i Vermeland, især da han og havde Besiddelser paa Solvær. Jon Hafthorsøn havde ogsaa en Datter, Cecilie, sandsynligviis født i hans Egtteskab med Birgitte Knutsdatter. Denne Cecilia var gift med den oftere omtalte halv svenske, halv norske Ridder Ulf Holmgeirssøn, Medlem af det norske Rigsraad, men hjemmehørende i Vermeland, hvor han endog synes at have haft Part i Borgen Agnabholm tilligemed Marsken Hr. Erik Ketilsøn, saasom han i 1386 med sin Hustru Cecilias Samtykke gjorde „lovligt Skifte“ med Hr. Erik, idet han overlod denne hele sin Deel af Lille-Narøos i Agna- eller Amna-Hered imod Halvdelen af Skore i Berge Sogn i Solvær, og dertil i Liquidation for Gjæld afstod ham sin Deel af den Holm, paa hvilken Slottet Agna- eller Amnabholm og Forborgen stod¹⁾. Hr. Ulf flyttede maaffee nu ganske til Norge, hvor han blev begravet ved Idde Kirke, medens hans Hustru, der ej døde førend i 1411, blev begravet ved Vadstena²⁾.

Uf pavelige Brevstaber erfares, at Hafthorsønnerne vare den barnløse Hr. Agmund Finnsøns nærmeste Arvinger. Hvorledes dette Forhold var bestaent, findes ingensteds nøjagtigt oplyst: men det maa formentlig have bestaaet deri, at Hr. Vidkunn, Erling Drottsetes Fader, og Agmund den eldre paa Hestbo, Hr. Finns og Hr. Ivars Fader, vare nær beslegtede eller besvogrede. I Bullen, der 1291 gav Hr. Vidkunn Erlingsøn og Gyrid Andresdatter Tilladelse til at egte hinanden, skjønt beslegtede i fjerde Grad, heder det, at Gyrid hørte under Stavangers Diocese, altsaa ligger det nærmest at antage, at hun og den eldre Hr. Agmund paa Hestbo have været Paarørende. Men paa denne Maade dannede nu Drottseten Hr. Agmund Finnsøn, begge Hafthorsønnerne, og deres Sønner og Svigersønner en overhaands megtig Familietred, der ved sit Frændskab med Kongehuset, sine uhyre Besiddelser, og sine høje Embedsstillinger, maatte være istand til, naar den holdt sammen, at overfløje alle andre Etter i Landet, og selv at holde Kongemagten Stangen. Derfor var det vistnok meget klogt betænkt af Mar-

1) Brev af 22de Marts 1386 i det svenske Rigsarchiv.

2) Hendes Død og Begravelse i Vadstena 1411, ligesom hendes Broders Hr. Ulf Jonsøns i 1415, nævnes i Diar. Vazstenense; det siges udtrykkeligt om Hr. Ulf, at han ejede meget Fordegs i Sverige. I Gyskeus Register fol. 201 og 202 findes det antegnet efter 1396, men dog ej senere end omkring 1400, at Fru Cecilia for sin Mand Hr. Ulfs Begravelse ved Idde Kirke gav Deel af en Gaarden Aklaksheder samt hele Gaarden Haavardsrud.

grete, (thi man kan ej tvivle om, at det var hendes Bert), at faa den megtige Hr. Almund knyttet til den med hende saa nøje forbundne Algotssfamilie ved hiint Giftermaal mellem Hr. Almund og Katharina Knutsdatter.

Til denne Kreds knyttedes nu ogsaa andre mere eller mindre mægtige Mænd og Wtter ved Svogerstab. Vi have allerede omtalt, hvorledes den vermelandske **Jon Martinsøn** blev Hr. Sigurds Ewigersøn og Arving til de fleste af hans østlandske Besiddelser. Otte Rømer, Fehirden og Hirdstjoren i Throndhjem, var, som det allerede er nævnt, efter al Sandsynlighed gift med Gerthrud, en Datter af Hr. Erling Vidkunnsøn og fik med hende det store Stovreims-Gods. Til den store Frændestabs- og Svogerstabs-Kreds, der nærmest grupperede sig om Fru Mæreta, St. Birgittas Datter, hørte, ved sit Giftermaal med Mæretas Datter af første Egtelab, Ingegerd, ogsaa **Gaute Eriksøn**, som vi allerede oftere have omtalt, og da Ingegerd var død, formodentlig omkring 1380, traadte han igjen ved sit Giftermaal med **Margrete Ottesdatter Rømer** ind i hiin anden megtige og omfattende Familie-Forbindelse. Gaute Eriksøn var i denne Tid, formodentlig ved eller strax efter Hylvingen, bleven forfremmet til den vigtige Post at være Fehirde paa Tunsbergshuus, i hvilken Stilling vi finde ham allerede i October 1381. Hermed var ogsaa Eyselen over Vestfolden sandsynligviis forbunden. Eiden, i 1386, fik han Eliens Eysel efter **Bjørn Thorleifsøn** paa Bjornthveit og efterfulgtes paa Tunsbergshuus af **Jon Reidarsøn Darre**¹⁾. Gaute Eriksøns egentlige Wtte-Besiddelser laa, som det allerede er omtalt, i Gulathingslagen²⁾, skjønt han tilbragte sin meste Tid paa Øslandet og tillige erhvervede store Ejendomme der. Hans Eyster, Gyrid, var gift med **Gunnar Kane**³⁾, der ogsaa senere optræder som Naadsmedlem, og havde med ham tre Børn, Thoralde, Nilolas og Sigrid, der i det følgende vilde blive omtalte.

En af de mest anseede Wttehordinger paa denne Tid, og i den nøjeste Forbindelse med den Giske-Hestbøske Familiekreds, var **Erlend Phi-**

¹⁾ Gaute Eriksøn nævnes som Fehirde paa Tunsbergshuus i Brev af 27de October 1381, Dipl. N. III. 435. Derimod finde vi ham udsledende et Brev fra Gimse, altsaa som Eyselmand i Eliens Eysel, den 17de Juni 1387, (Brev i det sv. Rigsarchiv). Og da vi nu allerede omtrent eet Aar forud (14de Juni 1386) finde Jon Darre som Eyselmand paa Vestfold (Dipl. N. II. 496) bliver det temmelig viis, at Gaudes Forslyttelse til Eken maa være skeet ved denne Tid eller fort forud.

²⁾ See foreg. Bind, S. 403 og 910, 911.

³⁾ Saaledes angives det i N. Samll. IV. S. 555, uden at nærmere Hjemmel anføres.

lipssøn til Losna i Sogn, hvis Herkomst vi allerede i det foregaaende have omtalt ¹⁾. Det er her viist, at Erlend var en Søn af Philip Erlendsøn i dennes andet Egteskab. Muligt, at Philips anden Hustru og Erlends Moder, hvis Navn ej kjendes, horte til Slinde-Øtten, og at Erlend gjennem hende kom til at arve Slinde-Godset i Sogn; muligt ogsaa, at Erlend selv var gift med Arvingen til Slinde, thi vi finde dette Gods, endnu medens han levede, i hans Svigersøns Besiddelse, og da der ej findes mindste Spor til, at Sigurd Høstborsøn ejede det — som overhoved Gisklemendene indtil Haakon Sigudssøn ejede lidet eller intet i Sogn — bliver der overvejende Sandsynlighed for, at det tilhørte Erlend, og at han gav det i Medgift med sin Datter. Vi finde Erlend Philipsøn allerførst nævnt ved Underhandlingerne i 1369, derpaa den 14de Mai 1370, da han i Bergen med Haakon Jonsøn, Thorgaut Jonsøn, Holte Gunnarsøn, Lagmanden Gunnar Hjarandessøn og Gunnar Alfson, efter Kong Haakons Befaling, dømte i Arvesagen mellem Haakon Stumpe og Hustru Margrete Willjamsdatter i Skasten ²⁾. Heraf seer man, at han allerede da var Hirdmand, da dette var en Hirdsag, og de øvrige Meddommere ligeledes horte til de haandgangne Mendes Dal. Siden finde vi ham som Fehirde i Bergen, lige fra 1375 til 1389 ³⁾, og samtidigt dermed, idetmindste i 1386, som Systsmand i Nordfjord, hvor han ejede Gemlastad i Gloppen ⁴⁾. Hans Besiddelser maa have været overordentlig store. Saaledes erfare vi, at han til Erkestolen i Nidaros skjente hele Gemlastad, ikke mindre end 20 Maanedmeters Bool ⁵⁾. Foruden Øttegodset Losna havde han andre Ejendomme i Sogn og formodentlig paa Hordeland ⁶⁾. Derhos maa han have haft Besiddelser i Nysylke og have staaet i Fornidelse med Tolge- og Hestbø-Øtterne, siden han optraadte som Berge for en Gunnar Anundsøn og dennes Syster Holmfrid, da den sidste i Juni 1366 paa selve Gaarden Tolga i Nysylke holdt Bryllup med en vis Ingemund, Søn af Uthyrme paa Dal i Menness ⁷⁾. Ved denne Lejlighed lod Erlend den betydelige Arv, som var tilfaldt begge hine Systske — den beløb sig til ikke mindre end 367½ forngilde Mkr. — skifte imellem dem ved sex Mend, og Ingemund maatte

¹⁾ See foregaaende Bind S. 407.

²⁾ Dipl. N. II. 409, jvfr. foregaaende Bind. 909.

³⁾ See fornemmelig Dipl. N. II. 435, 440, 453, III. 451, 481.

⁴⁾ Dipl. N. III. 465.

⁵⁾ Alfaf Volts Fordebog S. 108.

⁶⁾ Hans Søn Eindride ejede idetmindste Gods i Samnanger og Øster, see Mfl. B. S. 128.

⁷⁾ Uthyrme paa Dal nevnes 1328 og 1332 i Dipl. N. IV. 174, V. 93.

stille Erlend Borgen paa Drengen Gunnars Vegne for at denne ikke skulde lide noget Tab, ved at Systeren Holmsfrid nu overtog Bergemaalet for ham ¹⁾. Erlend vilde vel neppe have optraadt paa denne Maade, hvis han ikke selv havde været beslegtet med dem, og maaskee endog haft Ejendomme paa den Kant. Man seer ogsaa, at da Gaute Haakonson paa Tolga var død ²⁾, optraadte baade Ingemund paa sin Hustrues Vegne (hendes Broder omtales ikke og maa vel imidlertid være død) og Erlend med Fordringer paa Arv efter ham, den sidste dog rigtignok ikke i sit eget, men i sin Frende Thorgeir Thorsteinsens Navn. Erlend stævnedes Sagen ind for Lagmanden, som tildømte ham Halvdelen af det omtvistede Gods, og Kong Haakon stadfestede Dommen med Raadets Samtykke; imidlertid maa man antage, at Ingemund, der allerede havde sat sig i Besiddelse af Godsset, fremdeles søgte Udflugter, thi om Sommeren 1373, da mange Raadsherrer vare forsamlende i Bergen, og Kong Magnus ligeledes var tilstede, fandt denne, der førte et slags Regjering i Sønnens Navn, det nødvendigt at overdrage Erkebiskop Thron, Hr. Mgund Finnsøn og Haakon Jonsøn det Hverv med de andre gode Mænd, som de selv vilde nævne i Dom med sig, at afgjøre Trættten. Disse valgte Thorstein Hallgrimsøn, Provst ved Apostelkirken, Hr. Narve Ingevaldsøn, Otte Armer, Viljam Eriksøn, (formodentlig en Søn af Erik Viljamsøn til Torge), Gunnar Lagmand og Jon Darre, saa at Dommen i alt bestod af ni Medlemmer, der samledes i Sommerhallen hos Chorsbrødrene ved Christkirken. Dommen lød saaledes, at Lagmandsdommen og det ovennævnte kongelige Stadfestelsesbrev skulde gjælde, indtil Kong Haakon selv med sit Raad nærmere overvejede Sagen og maaskee fandt andet rettere efter Loven, eller særskilt udnævnte Mænd til at granske den; hvis Erlend, som Ingemund paastod, desuden sad inde med Odelsjorder, som tilhørte Holmsfrid, skulde Ingemund søge dem efter Loven, saaledes som foreskrevet var om Odelsbrigde, og ligeledes skulde Erlend søge Ingemund efter Loven for de særlige Fordringer, han maatte have paa ham ³⁾. Uagtet denne Dom egentlig ikke var endelig, synes dog Sagen dermed at være afgjort, da man ej hører mere

¹⁾ Ektiebrevet af 2den Juni 1366 (Dipl. N. IV. 457) er særdeles mærkeligt ved sin Udsørlighed. Blandt de Effecter, som her opregnes, er ogsaa en Bog indeholdende „Bever's Saga tilligemed mange andre gode Sagaer“, ligesaa syv andre Bøger, baade Tidebøger og Sagabøger. Dette er formodentlig den sidste Gang, at Sagabøger omtales i norske Brevskaber.

²⁾ Da Gaute Haakonson paa Tolga neppe var død i 1366, maa det være hos ham, at Bryllupet stod.

³⁾ Dipl. N. III. 384. Sefr. ovf. 28, 29.

til den. Erlend blev saaledes formodentlig i Besiddelse af ikke ubetydelige Ejendomme i Nysfylke. I 1383 erhvervede Erlend ogsaa Pant i faste Ejendomme paa Bors, idet Greip Ivarsson, den sidste Uetling af den berømmelige Uenes-Utt, og som maaskee allerede da var udnævnt til Sysselmand paa Færøerne, i hvilket Embede vi kort efter finde ham, gav ham Gaardene Geirastad og Nykken til brugeligt Pant i tre Aar for den Skibsfragt, han var bleven ham skyldig, nemlig 20 Hundreder Baadmaal ¹⁾. Da Greip fremdeles var i Pengemangel og tilsidst endog maatte pantsætte sin Odelsgaard Hatteberg til Gaute Eriksson, er det heel sandsynligt, at Erlend omsider er bleven Ejer af hine Gaarde ²⁾, ligesom Gaute blev Ejer af Hatteberg. Vi see saaledes, at han forstod at værne om sig, naar dette gjaldt, og benyttede de Lejligheder, der tilbød sig, til at udvide sine Besiddelser. Men ellers havde han et godt Lov. Han var, heder det i de islandste Annaler, blandt alle Norges Bønder en af de merkelligste for flere Omstændigheders Skyld, især den, at han aldrig vilde blive Ridder, uagtet Kongerne selv tilbød ham det, ligesom han ogsaa troede Islendirne bedre end andre norske Mend og havde dem somoftest i sin Tjeneste ³⁾. Denne hans Forskjærlighed for Islendirne bidrog vel meget til, at den islandste Annalist priser ham saa højt, men saameget er vist, at det forholder sig ganske rigtigt med den Angivelse, at han aldrig vilde blive Ridder, thi han døde som slet og ret Hirdmand uden Herretitel, efterat hans Søn, Gindride, forlængst havde opnaaet Ridderverdigheden. Men merkeligt er det, at han, hvor han efter denne Tid var i Dom eller Møde sammen med sin Søn, dog trods dennes Ridderverdighed nævnes førend ham, formodentlig i Betragtning af hans faderlige Verdighed ⁴⁾. Erlends Datter Sigrid egtede, som det allerede forhen er nævnt, Haakon, Sigurd Hafthorssons Søn, og bragte ham sandsynligviis Slinde i Medgift, hvor Parret endog synes at have boet, indtil Hr. Sigurd var død, og de kunde tiltræde Giske; men Tiden, naar dette Bryllup stod, er, som sagt, ikke bekjendt. Men saaledes var ogsaa denne anseede og megtige Losna-Utt dragen ind i Giske-Uttens Interesser.

¹⁾ Dipl. N. III. 451. Om Greip Ivarsson, hvis Fader Ivar Thoresson endnu levede paa den Tid, da Pantesættelsen stede, siden Greip levede at sætte hans Samtykke dertil, see foreg. B. S. 403. See ogsaa nedenfor.

²⁾ Greip nævnes som Sysselmand paa Færøerne — men saaledes at han allerede synes at have været det i nogen Tid — ved 1386 i de isl. Annaler S. 340. Den Skibsafgift, han var bleven Erlend skyldig, synes ogsaa at tyde paa, at Skibet, som han lejede, for enten paa Island eller paa Færøerne.

³⁾ Isl. Annaler Udg. S. 382.

⁴⁾ See Dom af 4de Octbr. 1402, Dipl. N. II. 581. Dog var her rigtignok ingen andre Riddere tilstede, thi hvis dette havde været Tilfelbet, kunde man vel neppe for hans Skyld have gjort nogen Undtagelse.

En anseet Godsbesidder i Gulathingsslagen, der ligeledes stod i Forbindelse med Giske-Øtten og sandsynligviis endog var beslegtet med den, uden at man kan paapege hvorledes, var Erling Einarssøn, ogsaa kaldet Erling i Hildegaarden, fordi han ejede den saakaldte Hildegaard i Bergen. Denne Gaard havde sit Navn af en fornem Frue ved Navn Hild, der levede i anden Halvdeel af det foregaaende Aarhundrede og var gift med en Namunde, hvis Søn med hende var Erling Namundesøn, ogsaa kaldet Erling i Hildegaarden eller Erling Hildesøn, hvilken vi i det Foregaaende oftere have haft Anledning til at nævne som en af de fornemste og i de offentlige Anliggender mest indgribende Baroner under Kongerne Erik Magnussøn og Haakon Magnussøn¹⁾. Erling den Ungres Fader, Eindride, der nævnes blandt de mest anseede Hirdmænd i Bergen mellem Aarene 1322 og 1330, ligeledes med Tillegget „i Hildegaarden“, var sandsynligviis en Søn af Hr. Erling Namundesøn, og opkaldt efter ham. Øttens Besiddelser vare mange og synes fordømmest at have ligget i Sogn, tildeels ogsaa i Hardanger²⁾, ja endog i Nysylke, hvor Einar i Aaret 1360 eller 1361 folgte ikke mindre end 20 Mmbool i Kirkeboen i Høyland i Gands Sogn³⁾. Erling ejede foruden Hildegaarden ogsaa den saakaldte Arnegaard paa Stranden i Bergen, hvilken han i 1369 folgte til den samme Mand, der tidligere havde affjøbt ham Høyland i Nysylke⁴⁾. I 1378 overlod Hr. Sigurd Haftborsøn ham ved sit Brev fra Bergen den 9de Juni, paa sine, sin Søn Haakens og sin Datter Agnes's Vegne, som det heed, nogle Gaarde i Murnes i Sogn, hvoriblandt Kinsedal og Kroken⁵⁾, men Marsagen hertil angives ikke; formodentlig har der været et Elegtskabsforhold, som nu ikke kjendes, siden Haakon Sigurdsøn og Fru Margrete Eilivsdatter siden tvistede om Gods efter ham⁶⁾. Det samme Gods, og meget mere til, hvoriblandt ogsaa i Søndfjord, gav han sin Datter Ingeborg i Medgift, da hun i 1380 blev gift⁷⁾, formodentlig med en vis Gudbrand, der senere optræder som en Hr. Gudbrand (Erlingsøn?), uden at man dog kjender

1) See IV. B. 2. Deel, S. 369, 388, 433, 585, 623, 663. Han maa ikke forverles med den samtidige Hr. Erlend Namundesøn, see s. 279, der dog maastee oftere i flette Brev-Afskrifter er bleven forverlet med ham.

2) Dipl. N. I. 180, hvorefter det sees, at Einar i Hildegaarden, Erlings Fader, sad inde med Gods i Hardanger, som Gaute Isaksen i Tolga havde ffjensket Reidar Dagfinnsøn, da denne trolovedes med Jomfru Sigrid Afsaksdatter.

3) Dipl. N. IV. 607.

4) Samme Steds IV. 487.

5) Dipl. N. I. 448.

6) Dipl. N. II. 566.

7) Dipl. N. I. 463.

nærmere til ham¹⁾, eller maaskee og med Nikolås Galle, om hvilken nedenfor. I 1380, og maaskee tidligere, var Erling Einars-
søn Spsfelmænd i Sogn, et Tegn paa, at hans fleste og vigtigste Ejen-
domme laa her²⁾. Ellers omtales han ikke ved de Raadsmoder, som i
de første Aar af Kong Olafs Regjeringstid holdtes i Bergen, saa at
man skulde formode, at han enten allerede var død før 1382, eller at
han ej var Medlem af Rigsraadet, hvortil han dog ifølge sin Embeds-
stilling og øvrige Anseelse synes at maatte have været selvstreven.

Om Dtte Svaalesøn Romer er der forhen talt. Han beklædte
fremdeles sin anseelige Embedsstilling som Hirdstjore og Fehirde i Trond-
hjem, og, ligesom Faderen, forbandt han dermed ogsaa Eyslen paa nordre
Haalogaland, der saaledes sees at have ligget til denne Hirdstjore som et
Tilbehor³⁾. Med denne Spsfel var vistnok ogsaa fremdeles den ind-
bringende Handelsret med Finnerne og Skatte-Dykrævningen iblandt dem
forbunden. Besjnderligt er det, at han, uagtet han saa længe havde be-
kledt et saa højt Embede, og derhos var Raadsberre, samt havde staaet
saa højt i Kong Magnus's og Kong Haalons Gunst, dog ikke opnaaede
Ridderskabsordenen under dem, og ikke engang under Kong Olaf, men
først ved Aarhundredets Slutning, da han maa have været en gammel
og udlevet Mand. Man skulde derfor næsten tro, at han ikke har staaet
sig godt med Dronning Margrete. Og dog er der heller ingen bestemte
Tegn hertil. Hans Hustru Gertbrud var, som det oftere er omtalt,
sandsynligviis en Datter af Hr. Erling Bidkunnssøn og bragte ham i
Medgift Stovreims-Godsset, hvormed han selv forenede det store Gods i
Firdafylke, som havde tilhørt Audun Hugleikssøn, og som Kongerne
Magnus og Haakon havde skjenket ham. Med Gertbrud havde han den
føromtalte Datter Margrete, der, formodentlig omkring 1380, blev gift
med Gaute Eriksøn, og desforuden Sønnen Svaale, der allerede i
1388 var Hirdmand og Medlem af Rigsraadet⁴⁾; samt endvidere Dot-
trene Elsebe og Sigrid. Elsebe blev gift med Jakob (ogsaa kaldet
Jappe) Fastulfsøn, en af de svenske Herrer, der holdt sig til den gamle

¹⁾ Om denne Hr. Gudbrand, Raadsberre i 1388, 1389 og 1397, tales der i en
Dom, assagt af Lagmanden i Tunesberg 26de Marts 1400, hvorved nogle
Bønder paa Efer tilpligtedes at betale Fru Ingeberg Erlingsdatter hvad der
endnu stod tilbage af Afsesummen for det Skib, som Bønderne paa Efer
havde kjøbt af ham. Denne Hr. Gudbrand maa saaledes enten have været
Fru Ingebergs Mand, eller hendes Broder, og kan ej være Enken efter Hr.
Sigurd Hasthorssøn. Men denne Overensstemmelse i Navn mellem begge de
samtidlige Fruer gjer det sundom ikke let at fjelne mellem dem.

²⁾ Dipl. N. II. 462, jvfr. N. Samll. IV. S. 108.

³⁾ Dipl. N. I. 496.

⁴⁾ Dipl. N. III. 477.

Konge=Vett og derved kom til at betragtes som norske Undersaatter, saa at han i Aaret 1388 forekommer som Medlem af Norges Raad ¹⁾. Det er højst sandsynligt, at denne Jakob Fastulfsen har været en Frænde, maaskee endog en Brodersøn, af den oftere omtalte Hr. Narve Ingevaldsen, der ligeledes var halv svensk, halv norsk. Fra Jakob Fastulfsen og Elsebe Romer stammede i de senere Led flere af Norges ypperste og megtigste Mænd og Kvinder.

Alf den allerede i det foregaaende omtalte Vett Bolt, der frembragte saa mange anseede Mænd baade i dette og i det følgende Aarhundrede, var paa denne Tid især Alf Haraldsøn og Agmund Bergthorsøn de mest fremragende. Alf Haraldsøn finde vi først omtalt i Aaret 1369, da han allerede som Medlem af Raadet deeltog i Mødet paa Akershus den 19de Mai om at sende Gesandter til Tydskland for at underhandle med Stæderne ²⁾. Siden deeltog han med flere andre Herrer i Opstanden mod Kong Albrecht om Vaaren 1371 og var en af dem, som sluttede Stilstanden i Gedsviken den 15de April 1371 ³⁾. Derefter forekommer han hyppigt, baade i Statsakter og private Brevskaber, lige til 1412, da han døde; og der er saa vigtige Stats=Forhandlinger, hvori han ej sees at have deeltaget. Hvad der gav Anledning til, at han i 1371 gjorde fælles Sag med de svenske Insurgenter, vides ikke, med mindre man maa antage, at han har haft Besiddelser i Sverige, thi alene af Hengivenhed for Kong Magnus og Kong Haakon kan det neppe have været, da saa mange andre Nordmænd, der ej vare dem mindre hengivne, dog ikke befattede sig dermed. Som Medlem af Bolte=Vetten, idetmindste den søndenfjeldste Green, havde Alf Haraldsøn Odels i den store Gaard Thumn, af hvis søndre Deel han ejede det Halve, medens den anden Halvdeel tilhørte Jon Thorgilssøn, der ogsaa synes at have været af samme Vett, (see nedensfor), og Agmund Bergthorsøn erhvervede sig den nordre, der for en Tid var kommen til Vetten Stumpe ⁴⁾. Men desforuden ejede han meget andet Jordegods i Viken, paa Follo og i Borgesvysel, navnlig Thorshov i Nabygge Skibrede og Leikang (Lekum) i Gidsberg ⁵⁾, og der er saaledes ogsaa megen Sandsynlighed for, at han kan have erhvervet Gods hiinsides den svenske Grændse, paa Dal eller i

¹⁾ Dipl. N. III. 477, jvfr. N. Saml. IV. S. 558 fgg.

²⁾ See Pappenbergs Udg. af Sartorius II. S. 670, jevnser foregaaende Bind S. 818. Han var ogsaa med i Mødet paa Hisingen, s. N., den 5te Septbr. da Stilstanden med Stæderne ratificeredes; sammesteds S. 819, jfr. Pappenberg l. c. S. 674.

³⁾ See foregaaende Bind S. 832.

⁴⁾ See foregaaende Bind S. 906, 907.

⁵⁾ See herom især N. Saml. IV. S. 535—538, hvor det meste er samlet af hvad man veed om Alf Haraldsøns Personaler.

Vermeland, hvorved han fik Anledning til at optrede som svensk Herremand. Sandsynligvis stod han ogsaa allerede da i nøje Forbindelse med Jon Martinsen paa Dal, der kort efter blev Hr. Sigurd Haftborsens Svigerison, og da Jon deeltog i Toget til Gedsviken, er det at formode, at det især er han, der havde overtalt Alf til at følge med. Denne Forbindelse knyttedes siden endnu fastere, da Alf egtede Katharina, en Datter af Jon Martinsen i hans Egteskab med Agnes Sigurdsdatter, trods den store Aldersforskjel, der maa have været imellem dem, da nemlig Jon og Alf synes at have været jevnaldrende, medens Katharina ikke kan være fød stort tidligere end 1382, tretten Aar senere end Alfs første Opreden som Medlem af Raadet ¹⁾. Antages Alf saaledes i 1369 mindst at have være 30 Aar gammel, var han ikke mindre end 44 Aar ældre end sin Hustru, og ved Giftermaalet, der neppe kan have fundet Sted, førend hun idermindste var 16 Aar gammel, var han saaledes henved de 60. Ogsaa med sin Hustru fik han store Ejendomme, som vi i det Følgende ville see. Det skulde ellers synes rimeligt, at han ogsaa tidligere havde været gift, men herom mangler imidlertid enhver Oplysning. Forresten sees det af hvad vi her have anført, at han ej kan være bleven gift med Katharina Jonsdatter førend henimod Aar 1400, og saaledes bestod der i den Tid, vi nærmest have for os, intet Svogerskab mellem ham og Jon Martinsen. En Mand i saa anseelige Forbindelser, og med saa store Besiddelser som han, maa sikkert have været Eysfelmænd, men der findes ingensteds angivet, hvor han havde Eyslen ²⁾.

Om Agmund Bergthorsøn Bolts nærmere Familieforhold er der allerede i det Foregaaende handlet ³⁾. Som Medlem af Raadet nævnes han allerførst i 1381, men siden hyppigere, og der er overhovedet saa Stormænd paa hans Tid, hvis Navn saa hyppigt forekommer i offentlige Forhandlinger, som hans. Hans Embedsstilling indtil 1388 synes at have været Kongens Ombud i Borgesjyskel, eller idetsmindste endeel deraf; der staar nemlig udtrykkelig i et Kongebrev fra

¹⁾ Det er sivar ovenfor vist, at Jon Martinsens Giftermaal med Jomfru Agnes Sigurdsdatter ikke kan have fundet Sted førend i 1381 eller 1382, og man skulde helst antage, at Katharina ej engang var fød i 1383, ser at hun ikke skal blive altsær gammel ved sin Død, da hun nemlig endnu var i Live 1460 (see Dipl. N. V. 358) og neppe døde førend 1481 (Dipl. N. I. 932).

²⁾ For den 11te Marts 1401 maa han have været gift, da han saa denne Dag fik Fuldmagt af Haakon Sigurdsen til at sagsege Tidese Wüstenacker og Fru Margrete Gillveddatter om Arven efter Fru Herdis og Erling Einarsen (Dipl. N. II. 566); dette viser nemlig, at han da var kommen ind i Gifte-Ætten.

³⁾ See foregaaende B. S. 906, især Noter.

1387, at Agmund Bolt havde Kongens Afsje-Maal i Syslen¹⁾). Strax efter blev han Foged paa Akershuus efter Benedict Mikolassøn²⁾) og fik derved ogsaa Oslo-Syssel under sin Bestyrelse; dog seer man, at han fremdeles en Tidlang udøvede Sysselmandsforretninger i Bime og Rode Eklibreder³⁾), hvoraf man maa slutte, at han havde været forlenet med dem paa længere Tid, tildeels endog som Pantelehn, især da Sagefaldet virkelig gik i hans egen Kasse. Formodentlig har da Borgesyssel været deelt mellem ham og Hr. Jon Hasthørsøn, saa længe denne levede, og derpaa maaskee mellem ham og hans Frænde Alf Haraldssøn, der ogsaa hørte hjemme der, hvis ikke denne ellers har haft Syssel i Viken. Muligt endog, at de alle tre, og end flere, have haft Syssler i dette velbefolkede Landskab. Paa den nye omtalte Maade, nemlig ved Sagfald, erhvervede han i 1393 nordre Thumn, som den sidste Ejers Datter afstod ham i Liquidation for Drabsbøder⁴⁾), og hvortil Stumperne kort efter frasagde sig Odelen (see nedenf. S. 168), siden fik han af Jon Thorgilssøn dennes Deel af søndre Thumn, hvormed han ogsaa, efter dennes Død, forenede den øvrige Deel, som han synes at have kjøbt af Alf Haraldssøn⁵⁾), og endelig fik han sin og Alf Haraldssøns Frænde, Hallvard Alfsøn paa Sundbu i Gudbrandsdalen, Sysselmand over den nordlige Deel af dette Landskab, til at afstaa ham den Odelsret, ogsaa han maatte have til Thumn⁶⁾), saa at han nu var Ene-Ejer og Odelsmand til det hele Gods. Imidlertid havde han ogsaa med sin Hustru Gunhild Bergsvæinsdatter arvet meget Gods i Oslo-Syssel, som han ogsaa ideligt forsøgede. Den vigtigste af hans Erhvervelser paa denne Kant, hvilken han dog maa have faaet ved Kjøb, ikke ved Arv, var Throndstad i Hudreim, der forhen havde tilhørt hans Formands Hustru Alfshild, en Datter af Thorgaut Jønsøn, hvorefter mere nedenfor. Sandsynligviis fik han denne Gaard noget efter 1393⁷⁾),

¹⁾ Dipl. N. II. 501.

²⁾ At han blev Foged paa Akershuus i 1388 maa sluttes deraf, at Benedict Mikolassøn i dette Aar fik Eser, Modheim og Iverdalene. Agmund omtales ej udtrykkeligt som Indehaver af Embedet førend i 1390. (Dipl. N. I. 524).

³⁾ I 1393 holdt han en Ombudsmand paa Bime (Dipl. N. IV. 619, vsfr. 640), ligesom han ogsaa oppebar Sagfald i Rode, som det nedenfor vil sees.

⁴⁾ Dipl. N. II, 537, 541.

⁵⁾ Dipl. N. III. 550, 563, V. 441; den rette Sammenhæng, især med Alf Haraldssøns Indblanding heri, er ikke ret klar. Vist er det, at Agmund Bolt herester var Ene-Ejer af Thumn.

⁶⁾ Dipl. N. III. 566.

⁷⁾ Det første Brev, han udslede fra Throndstad, er af 6te Octbr. 1393 (Dipl. N. V. 359); men da tilhørte Gaarden aabenbart endnu den forrige Ejer, Thorgil Thorgilssøn, see nedenfor S. 170.

da Benedict Nikolasen skulde arve den, og Almund maaskee har reist Odelsføgsmaal. Fra den Tid af lader det til, at Throndstad blev hans Hovedresidens, ligesom det og forblev som Odelsgods i hans Vtt. Dgsaa i Gudbrandsdalen havde Almund Ejendomme ¹⁾). Hos Dronningen maa han have staaet særdeles vel anstreden, siden hun betroede ham saa vigtige og indbringende Poster. Forleningen i Borgespysfel var maaskee endog særligt udgaaet fra Dronningen, forsaavidt man kan antage, at Borgespysfel herte til hendes saakaldte Morgengave.

Om Jon Reidarson Darre er der allerede forhen lejlighedsviis talt. Som Hirdmand og maaskee Naadsmedlem nævnes han allerforst i 1373, da han var Meddommer i Sagen mellem Erlend Philipsen og Ingemund Utthyrmesen. Udtvffeligt nævnes han som Medlem af Naadet i 1381, da han med Drottsfeten og de øvrige Medlemmer laa i Hornborefund og sandsynligviis nys var kommen tilbage fra Høldingen i Throndhjem. Hans Embedsstilling forevrigt kjendes ikke, førend i 1386, da han afleste Gaute Eriksen som Fbirde paa Tunsbergshuus og Spysfelmand paa Vestfold. Siden kom han i samme Stilling til Bergen, hvor vi finde ham 1392 aflesende Haakon Jonsen ²⁾). Det var formodentlig under hans Opbold i Tunsberg, at han blev gift med Ingerid Karlsdatter, en Søster af Jon Karlsen, der fra 1396 til 1422 beklædte Lagmands-Embedet i denne Stad. Han maa have staaet i noje Forbindelse med Almund Volt, da han baade som Spysfelmand i Tunsberg og senere havde hans Fuldmagt og udferte Netsjager paa hans Begne ³⁾). Jon Darres fleste Besiddelser laa i Viken, hvor han ejede en Masse Jordegods, blandt hvilket den bekjendte Herregaard Moland i Ordoost ⁴⁾). I Tunsberg ejede han Gautagaarden, saaledes kaldet efter en Gaute (Gaute Alaksen?) hvis Søn Alasmund stjenkede den søndre

¹⁾ Han stjenkede til Mariekirken i Oslo flere Gaarde i Gudbrandsdalen, navnlig Haug i Ringebo Dipl. N. II, 520, 524.

²⁾ Dipl. N. V. 352.

³⁾ Dipl. N. I. V. 524. 352.

⁴⁾ Ved Ekliste efter ham, der holdtes paa Moland den 7de Juni 1430, fik en af hans Arvinger, Svigersønnen Gutorm Sivindsen, Moland og dertil en heel Mængde Gaarde i Moland, Etangenes, Brageseter, Bru, Thoresby, Hærestad, Estriksvik, Saurbe, Sotenes, Norcim og Ljung, (Dipl. N. II. 702); den anden Svigersøn maa have faaet ligesaa meget, og Sønnen Karl Darre faa meget som begge tilsammen. Hans Medarvinger efter Faderen fulgte Liende til Svarteborgs Kirke, hans Fader byttede Jordegods med Boknes Kirke, selv afhændede han Gods i Lunelms Segn, og derhos gav en Jon Reidarson Darre, enten han selv eller hans Farfader, endel af Den Herfyl til Hvalsernes Kirke. Dipl. N. III. 584, Gysleins Registr. 164. b. 1. b. 203. b.

Deel deraf til Marietirken i Tunsberg for sin Begravelse, og hvis nordre Deel altsaa Jon enten maa have kjøbt eller faaet med sin Hustru. Siden folgte han den til Gaute Eriksøn ¹⁾. Hans Fehirdeskab i Bergen fik en hurtig og bedrøvelig Ende ved de saakaldte Vitalianeres Angreb, som det i det følgende skal vises; sidenefter serdedes han kun paa Ostlandet. Fra ham nedstammede en berømmelig Wett.

Den med Witten Bolt paa flere Maader nær forbundne Wett Stumpe have vi i det foregaaende omtalt ²⁾, navnlig Haakon Munaansøn Stumpe, der paa denne Tid var Wettens fornemste Medlem og gift med Hr. Haakon Eivindsøns Enke Fru Elin Bergsveinsdatter, en Syster af Gunbild Bergsveinsdatter, der var gift med Agmund Bolt. Haakon Stumpe var Medlem af Raadet i 1388 og 1389 ³⁾, og sandsynligviis ogsaa tidligere; han døde 1390 eller 1391. Hans fleste Besiddelser laa i Oslohered, paa Naumarike, i Borgeshusfel og i Viken, men endeel heraf havde han vel ogsaa faaet med sin Hustru, hvad enten det var hendes Arvegods, eller hendes første Mand's Efterladenskab. Saaledes seer man, at han skjenede Capitlet i Oslo en Deel af Tøsen i Oslohered, ligeledes endeel af Sande i Duraalen i Gidsvold, og for sin Svoger Guthorm Bergsveinsøns Sjal 12 Orers Bool i Skotlandsegg paa Gjeleid; hans Hustru Elin gav for hans egen Sjal 1 Mk. Bool i Leikvalle i Afler til Afler Kirke, hele Gaarden Skeide i Rakkestad til Rakkestads Kirke, og endeel af Hellebek i Steinkirke Sogn i Viken til denne Kirke, ligesom hun for sin første Mand's Sjal og sin egen havde skjenket Haugs Kirke paa Eter endeel af Gaardene Midaker og Kolbeinsrud ⁴⁾. Det er derhos forhen nævnt, at Haakon Munaansøn, hvis Moder Elin Magnvaldsdatter var en Syster af Jon Magnvaldsøn (Emør), ogsaa arvede endeel Gods efter denne, altsaa paa Vestlandet ⁵⁾, hvilke Hustru Margrete Viljamsdatter i Skasten, der lenge sad inde dermed, omfjeder ved Dom blev tilpligtet at afstaa. Haa-

¹⁾ Dipl. N. VI.

²⁾ See foreg. B. S. 905–909.

³⁾ Dipl. N. III. 477. 478. 460.

⁴⁾ Biskop Gyssteins Register, fol. 122. b. f. 151. h. f. 61 h. f. 53. b. Endvidere siges der f. 56 a, at Olaf Haakonson gav for sine Foreldres Sjal en Deel af sendre Reinfog i Liden til Trauner Kirke sammesteds, ligesaa f. 61 a, at Haakon og Fru Elin omtrent ved 1395 afhændede til Afler Kirke hele Gaarden Roden, som Guthorm Bergsveinsøns Arvinger havde givet til Kartidcheold for ham.

⁵⁾ At han havde Gods paa Agder eller i Nysylke sees deraf, at han gav Rakkestad Kirke 4 Lanper Land i Mo, enten paa Agder eller i Gifelands Sogn i Sognadal vestenfor Naen Eire, Gyssteins Reg. f. 90 b.

son Stumpes og Fru Elin Bergsveinsdatters Søn heed **Olaf Haakonson**, hvilken ogsaa i det Følgende indtog en fremragende Stilling som Raads-Medlem og riig Godsejer ¹⁾. Det er tidligere nævnt, at saavel Stumpe- som Bolte-Utten betragtede Gaarden Thumn som sit Odde, uden at man nu kan paavise Marsagen dertil, der formodentlig bestaaer i et eldre Elegtskabsforhold, som nu ej længer kjendes, og at det navnlig var Nordre Thumn, til hvilken Stumperne ansaa sig odelsberettigede. Saaledes levede der samtidigt med Haakon Stumpe en **Munaan Thorleifsson Stumpe**, der maa have været nær beslegtet med ham, og som især besad Jordegods paa Heggen og nedre Raumarike. Denne Munaan Thorleifsson folgte i Aaret 1370, i Agmund Bolts og hans Fader Bergthors Paahor, „hele Gaarden Thumn“ til Sira Ulf Olafsson, Prest paa Baaler, og erkjendte, at han havde opbaaret al Betalingen derfor, dog rigtignok med Tilsvjelse af den Clausul, at hvis Thumn ikke blev Sira Ulf „frels“, da skulde han have hele Døs i Bergs Sogn, hvilket Munaan allerede nu satte ham i Pant ²⁾. Dette viser, at Munaan egentlig kun folgte sin Fordring paa Thumn, og at han i alle Fald ikke havde altsammen i sin Besiddelse. Saavidt man kan see, tilhørte idetmindste Nordre Thuma ikke Munaan selv, men en Gyrid Haraldsdatter, for hvilken han var Verge, og som rimeligviis var hans Broderdatter. Og formodentlig var det allerede fra denne Tid af, at Agmund Bolt lagde an paa at erhverve den hele Gaard til Odde og Eje, saaledes som vi allerede have seet. Da Munaan Thorleifsson bortgjafte hiin Gyrid Haraldsdatter til en Kolbjørn Hermundsson, opstod der Strid mellem dem, saavel om Medgiften, som om Gyrids Arvepart, og den Antagelse ligger her nær, at Striden fornemmelig drejede sig om nordre Thumn. Ved Agmund Bolts og Haakon Stumpes Mellemkomst blev Sagen i 1388 voldgiven til Biskop Eysteins Kjendelse ³⁾, og denne maa navnlig have tildømt Gyrid Nordre Thumn, siden hun faa Aar efter sees at have været i Besiddelse deraf. Thi i 1393, rimeligviis efter Mandens Død, overlod hun, som vi have

¹⁾ Med Olaf Haakonson har det megen Banfelighed at afgjøre, om han var Hr. Haakon Givindsens eller Haakon Stumpes Søn, det sidste synes dog rimeligt, da han, som vi ville see, havde Odde paa Thumn, desuden tilføjes der, da Aftaaelsen stete, udtrykkeligt, at han da var „fullida“ (d. e. myndig); formodentlig havde han da netop fyldt sit 15de Aar, og Agmund Bolt, der allerede havde kjøbt Gaarden i 1393, kun ventet herpaa for at faa hans Aftaaelse; under denne Forudsætning er han fød 1384, paa hvilken Tid Hr. Haakon Givindsen vist allerede var død.

²⁾ Dipl. N. IV. 498.

³⁾ Dipl. N. IV. 552.

seet, Agmund Bolt Nordre Thumn i Liquidation for Drabsbeder, som hendes Fader havde været Agmund skyldig. Naar vi have for Dje, hvor ivrigt og vedholdende Agmund bestræbte sig for at blive Ene-Ejer af Gaarden, er det ikke saa dristigt at antage, at han allerede fra først af ved sin Indflydelse drev det dertil, at Kolbjørn og Gyrid fik Gaarden, for at han siden kunde faa den af hende. Mæret efter bekræftede Gyrid Transactionen, der nu fik Navn af et sedvanligt Kjøb; og i Begyndelsen af 1399 afstod endelig ogsaa Haakon Stumpes Søn Olaf og Moderen Fru Elin ham sin Odelsret til Nordre Thumn, saa at han nu fuldkommen havde opnaaet sit Djemed med denne Part af Gaarden og kunde skride til at erhverve den søndre Part, der tildeels var i Alf Haraldssøns, tildeels i Jon Thorgilssøns Eje, hvilket ogsaa, som ovenfor viist, aldeles lykkedes ham. Munaan Thorelfsson var selv gift med en Gudrid Anundsatter, der synes at have bragt ham endeel Jordegods i Medgift ¹⁾. Man finder ikke Munaan omtalt efter Mæret 1391, da han paa Thrygstad Prestegaard solgte Biskop Eysteins 8 Mk. Bool i Berg i Sudreims Sogn paa Naurike for 128 Kærs Verd, og for det Tilfælde, at noget af Berg blev Biskopen lovligt fravundet, pantsatte ham ligesaa meget i Freyhof i Thrygstads Sogn ²⁾. Saavidt man kan see, blev Munaan paa sin gamle Alder Ridder, det vil sige at han overlevede Mæret 1397, hvor den første Ridderudnævnelse fandt Sted siden Kong Haakons Død; thi der tales i 1399 om en ved denne Tid eller kort forud afdød Hr. Munaan, der neppe kan være nogen anden end han. Han maa ogsaa have haft Ejendomme baade i Bettahered i Viken og i Thjodling paa Vestfold, da hans Arvinger skyldte Penge til Skedjohofs og Thjodlings Kirker, og desuden skjenede den sidste en halv Mark Bool i Gaarden Eyndstevik ³⁾.

Vi have allerede i det foregaaende haft Anledning til at omtale **Benedict Nikolaassøn**, Foged paa Akershuus indtil 1388, og fra den

¹⁾ Dipl. N. III. 338. IV. 477. 498. I. 455. IV. 552.

²⁾ Dipl. N. IV. 589.

³⁾ Biskop Eysteins Register fol. 8 a, 19 a. Der nævnes imidlertid ved Siden af „Hr. Munaan“ ogsaa en „Munaan Stumpe“, hvis Arvinger ligeledes skyldte Tiende til Skedjohofs Kirke, skjenede Kalksted Kirke Gaardene Tverløkja og halve Runestad (sammesteds f. 90), og Idde Kirke ½ Mk. Bool i Karraberg i Bergs Sogn (sammesteds f. 201). Dette kan maaskee have været Haakon Stumpes Fader, hvis han ellers ikke er den samme som Munaan paa Skog, der maa have boet paa Skog (ved Skiphveit i Borgeshøvel) men ejede Gods i Dalsland, som han solgte (Dipl. N. II. 479), levede endnu i 1381, III. 433), og gav 3 Dres Bool i Ruud til Skogs Kirke, (Eysteins Reg. f. 96). Der nævnes ogsaa, at en af Munaan's Arvinger gav Ervardskab i Kalksted til Spjotabergs Kirke sammesteds, dette er formodentlig ogsaa Munaan Stumpe.

Tid af forlenet med Eyslen i Modheim, Eker og Tverdalene som brugelig og arveligt Pant, indtil han havde faaet saameget, som Pantefsummen, 200 Mk. brendt, beløb sig til. Hans Herkomst og tidligere Livsbane kjendes ikke; hvor han første Gang fremtræder, er det allerede som en formaaende Mand, der havde laant Kong Haakon Penge og rimeligviis allerede af ham var bleven forlenet med Oslo-Eysfel. Man skulde fristes til at antage, at han egentlig horte hjemme paa Hedemarken, siden han i 1380 kjøbte halv 6te Mk. Bool i Skeide paa Numedal ¹⁾, imidlertid vil dette ikke sige stort, da Benedict kjøbte Gods paa saa mange andre Steder. Sandsynligviis var det hans Embedsvirksomhed som Eysfelmand i Oslo Eysfel, der bragte ham i Forbindelse med den rige Hustru Ulfhild paa Throndstad, Datter af Thorgaut Jonsøn og Enke efter Kolbjørn Thorgilssøn paa Throndstad. Han egtede hende, uvist naar, dog neppe før 1380, og synes fra denne Tid af fornemmelig at have samlet Gods paa Eker og Lider, hvor ogsaa meget af Hustruens Gods synes at have været beliggende, skjønt han, eller snarere hans Hustru, havde ogsaa Ejendomme i Nygge Sogn, af hvilke de gav 3 Dr. B. i Bjordsen for Thorgaut Jonsøns og dennes Hustru Gerthruds Sjæl ²⁾. Fra 1381 af nævnes Benedict som Medlem af Raadet og var det sandsynligviis en god Tid før. Han kjøbte i 1388 og 1389 3 Mk. Bool i Svidre i Lider, 1389 6 Dr. B. i vestre Nøren paa Eker, og drev det til i 1391 at tilvende sig et Fiske, som han paastod at høre under Svidre, og som den hidtilværende Besidder ej alene maatte afstaa, men ogsaa dermed indrømme Benedict fri Vej til og fra Fisket over sin egen Ejendom ³⁾. Men Benedict var, som vi have seet, heller ikke saa nøje-regnende med de Midler, han anvendte, naar det gjaldt at skaffe sig Fordele ⁴⁾. Han synes at være død lidt før 1400 ⁵⁾, men hans Hustru Ulfhild Thorgautsdatter overlevede ham i mange Aar, fremdeles i

¹⁾ Dipl. N. V. 317.

²⁾ Biskop Gyssteins Register fol. 204. Ogsaa i Nutn i Nygge blev der skjenket Gods til samme Kirke for Thorgauts og Hustru Gerthruds Sjæl, men der siges ej udtrykkeligt af hvem.

³⁾ Dipl. N. IV. 554, 556, 566, 545, 676.

⁴⁾ See ovenfor S. 121.

⁵⁾ Han maa have været død noget før 1401, da Brevet, Dipl. IV. 720, blev frevet. Den 23de Marts 1400 kjøbte Ulfhild Jordegods paa Ringerike (Dipl. N. IV. 706); altsaa maa hun da have været Enke, thi ellers vilde Manden være optraadt som Kjøber. Det synes ogsaa, som han maa være død, seend den Deel af Gyssteins Register, der angaar Oslo Provsti, blev affattet, thi her omtales (fol. 53, 54) Gaver af Fru Ulfhild for hendes Mand Benedicts Sjæl. Nu mangler vel det Sted, som angiver Aaret, da denne Deel blev affattet, men stort senere end 1402 kan det dog ej have været.

Besiddelse af Forleningen ¹⁾, der endog siden nedarbejdes til hendes og Benedict's Søn Thorgaut Benedictssøn, et Tegn paa, at Pantsummen fremdeles ikke var tilbagebetalt, og at Panthaberne maa have udfundet et eller andet Paaskud til at foregive, at Forleningens Indtægter endnu ikke havde dekket Gjelden. Men saavel Benedict, som især Hustru Ulfhild, gav rigelige Gaver til Kirken, hvilket i de Tider opvejede meget, der ej var, som det skulde være. Foruden hvad de tilsammen havde givet for hendes Forældres Sjæl, gav hun ogsaa særskilt 9 Dr. B. i søndre Midaker paa Eter til Haugs Kirke, fremdeles til samme Kirke 1 Mt. Bool i Vallastad i Spillingdal, en Deel af Lid paa Eter, og 6 Dr. Bool i Bingen paa Eter, samt endelig andet Jordegods, baade til Frauner Kirke paa Liden, og til Hovs Kirke paa Hudreim, deels, og fornemmelig, til Martidehold for sin Mand, deels ogsaa for andre ²⁾. Maaſtee troede hun dermed at gjøre godt, hvad Manden havde gjort ilde. Uagtet man ej med Sikkerhed kan paapege hvorledes, er det dog umiskjendeligt, at Benedict og Ulfhild maa have staaet i nærmere Forbindelse med Agmund Bolt, end den, der bestod deri, at den ene fulgte den anden i Embedet, og at det er denne Forbindelse, som vel især har foranlediget, at Agmund omsider blev Gjermænd af Throndst³⁾.

I samme Stilling som Benedict Nikolasen, og ligeledes en Mand, der ved Bistermaal erhvervede Nigdomme, var Peter Nikolasen, hvilken vi tidligere have haft Anledning til at omtale, og som man kunde være fristet til at antage for en Broder af Benedict. Vi finde ham allerførst som Fehirde paa Tunsbergshuus efter Nane Girvindsøn; det var ham, hvem Kong Magnus overdrog, i Forbindelse med et Par

¹⁾ I 1406 erhvervede hun saaledes Gjendom paa Eter (Sobolstad), der ophendedes hende i „Kongens Sakere“.

²⁾ Grænsens Register fol. 53, 54, 58, 59, samt 55; her er det dog ikke ganske vist, om det er hun, eller en anden, der menes; der staar nemlig kun, at „Ulfhild“ gav til Frauner Kirke paa Liden 2 Dr. B. i Sirom for Ghrd paa Hval og hendes Rone Nafes Sjæl. Kærlidst findes Hustru Ulfhild nævnt i 1413, da hun fremdeles kjøbte Gods paa Ringrike (i Hval i Haugs Sogn). Dipl. N. IV. 791.

³⁾ Den sandsynligste Forklaring er den, at Jon Thorgilssøn paa Thum, Thorgils Thorgilssøn paa Throndst^{ad} og Kolbjørn Thorgilssøn paa Throndst^{ad}, Hustru Ulfhilds første Mand, alle tre vare Søner af Thorgils Alfssøn sammeneds, og at denne har været en Bolt, samt Gjer boede af Throndst^{ad} og Søndre Thum; at Kolbjørn, som den eldste, fik Throndst^{ad}, men døde allerede før 1380, at derpaa Thorgils fulgte ham i Besiddelsen af Throndst^{ad}, hvor han endnu var i 1393 (Dipl. N. V. 354), og at Jon fik Thum, samt at Agmund Bolt siden erhvervede Throndst^{ad} paa samme Maade som Thum. Det er heller ikke usandsynligt, at Alf Heraldssøn, der ogsaa havde Deel i søndre Thum, var en Sønnesøn af Alf paa Throndst^{ad}.

andre Mænd, at optage Inventarium over Dronning Blanches efterladte Løsøre. Han var ogsaa gift med en Datter af Mane, og det er derfor meget muligt, at det var denne, der ved sin Indflydelse hos Kongen udvirkede, at han blev hans Efterfølger. Mane hører man ikke mere til efter 1362, og saaledes er han vel død i dette eller i det følgende Aar, og Peter har umiddelbart derefter tiltraadt Embedet. Hvo veed endog, om han ej kan have haft Fehirdslen af Dronning Blanche og Magnus som Pantelehn? Mane var nemlig en meget riig Mand, og det fornemmelig, som det synes, ved sit Giftermaal med Hustru Måsa Salmundsatter paa Selvik (i Sanden Sogn), Enke efter en formodentlig i Pesten afdød Ormstein Thorkelsøn, med hvis Arvinger Mane havde nogen Striid om Efterladenskabet, indtil den i 1351 bilagdes ved mindeligt Forliig, saaledes at Jon Hallvardsøn, der synes at have været Hovedarvingen, overlod Mane 5 Mk. Bool i Knive og 2½ Mk. Bool i Soleim, begge i Skoge Sogn, i Godtgjørelse for 119 forngilde Mark, som Måsa skulde have i Bente gave og Feste gave¹⁾. Mane og Måsa havde to Børn, Elin, der blev gift med Peter Nikolassøn, og Sivind, der formodentlig var et Barn ved Faderens Død. Måsa, sedvanligtviis kaldet „Hustru Måsa paa Selvik“, overlevede sin Mand i mange Aar, thi hun gjorde først sit Testament 1396 og var da endnu, som det heed heri, „frist paa Legeme“. I dette Testament, der er udstedt paa Selvik den 13de Marts, valgte hun sit Gravsted i Graabrodre- (Minoriter-) Klosteret i Tunsberg ved Eiden af sin Mand's, og skjenkede derfor 30 Mk. Peninger. Til Domkirken i Oslo og Hoveds Kloster gav hun den før- omtalte Gaard Knive, halvt til hver, imod at hendes egen og hendes to Mænds Aartid skulde holdes paa een Dag med Vorlys, Ringen og Almisser til Fattige. Frauner og Sanden Kirker fik hver 10 Or. Bool i Dyulfsstad i Lider; Skoge Kirke de ovennævnte 2½ Mk. Bool i Soleim, imod at holde aarlige Sjælemesser for hende, hendes første Mand Ormstein og dennes Foreldre, samt flere andre, blandt hvilke ogsaa Ulfhild paa Throndstad, hvilket saaledes antyder et Frændskab mellem dem, der nu ej kan estervises. Til Hofs Kirke i Nørdal gav hun 7 Dres Bool, sig selv og Sivind Månesøn til Aartidehold; Strømmens Kirke fik til Bødligholdelse 6 Dres Bool i Myre; Thrygstads Kirke i Borgeshøvel 10 Dres Bool i Ormstad, hende selv og hendes Fader til Aartidehold, og Laurentii Kirke i Tunsberg en Sølvskaal, Badstena Kloster et Par Messeskæder med Tilbehør, Biskop Gysteim to Sølvboller, hans Søster Hustru Mågerd paa Berg et Spende, hans Moder en Guldring; til Executorer indsatte hun Biskopen, der tilligemed Svigersønnen Peter

¹⁾ Dipl. N. IV. 351.

Nikolassen beseglede Testamenter ¹⁾. Naar Hustru Måsa kunde bortgive saa meget til helligt Brug, maa de Ejendomme, som hun og hendes Arvinger beholdt tilbage, have været overordentligt store, og Peter Nikolassen maa saaledes i Elin Nanedatter have faaet en saare riig Hustru. Han synes endnu at have været i Embedet paa Tunsbergshuus i 1367 ²⁾; men i 1369 var han efterfulgt af Ludvig eller Lodin Sivindsøn ³⁾, maaskee en Broder af hans Svigerfader, og han selv derimod forflyttedes til Haalagaland, som Sjøsfelmand i Måstarhaugs Sjøsfel, hvilket Embede han indebaade i 1382, hvad enten det nu var under Otte Romer, eller at denne Sjøsfel ej var indbegreben under Otte Romers Hirdstjorn ⁴⁾. Imidlertid synes han ofte, eller lange Stunder, at have opholdt sig i Bergen, hvor han og deeltog i et Raadsmøde 1382 ⁵⁾. Endelig see vi ham fra 1390 som Sjøsfelmand i Nysfjke, i hvilken Egenkab han ogsaa døde, formodentlig i 1405 eller 1406 ⁶⁾. Imidlertid opholdt han sig dog ogsaa fremdeles hyppigt i Bergen, ligesom han af og til synes at have seet til sine Ejendomme paa Østlandet og deeltog i Raadsmøder ⁷⁾. Under et Ophold i Bergen skjenede han den 25de September 1391 til Chorsbrødrenes Commune i Nidaros alt hvad han ejede i Krokstad i Huseby Sogn (Byrgse-) Slaun, Ørdelafsjke, sig og sin Hustru Elin til bestandigt Bønnehold og Ekstraetning. Denne Gaard havde han faaet i Gjæld af en Haakon i Herverne, altsaa i hans egen Sjøsfel i Nordland, og det er saaledes al Sandsynlighed for, at denne Gjæld var Sag-

¹⁾ Dipl. N. IV. 660, jvfr. Synleins Reg. fol. 56, 58, 59, 81, 125.

²⁾ Han var den 13de Febr. 1367 tilligemed Biskop Hallvard og Måsa Steinarsøn tilstede paa Brenne i Nordal for at høre Vidnesbyrd om et Nællebrug; det maa have været i Egenkab af Sjøsfelmand (Dipl. N. V. 257).

³⁾ See foregaaende Bind, S. 750.

⁴⁾ Nerges gl. L. III. S. 215. At hans Sjøsfel var Måstarhaugs Sjøsfel i Hers Halvshjke, altsaa omtrent det nuværende søndre Helgeland, sees deraf, at de Gaarde, han skjenede til Erkestolen og Kommunen i Nidaros, netop laa der.

⁵⁾ I Bergen var han ved Raadsmødet i October 1382 (N. gl. L. I. c.), ligesaa den 3die Octbr. 1388 (Dipl. N. III. 481); 1ste Febr. 1388 deeltog han i Raadsmødet i Dølo, hvor Margrete valgtes til Regentinde, (steds III. 477).

⁶⁾ Allerførst forekommer han som Sjøsfelmand i Nysfjke den 18de Octbr. 1390 (Dipl. N. I. 527), siden oftere, see Dipl. N. IV. 594, 609, 616, 624, 753.

⁷⁾ Om han allerede var Sjøsfelmand i Stavanger, da han i 1388 baade var i Dølo og i Bergen, er uvist, skjønt det er sandsynligt; i 1396 var han paa Selvik, da Svlgermødereren gjorde sit Testament. I 1385 kjøbte han Gods paa Efer, men hvor han da opholdt sig, angives ej; det kan dog gjerne have været i Bergen, da det ligeledes var her, at han i October 1388 kjøbte Gods paa Efer af Hustru Brynhild Josephsdatter (Dipl. N. III. 481).

gre ¹⁾). Selv skjenkede han til Erkestolen en Deel af Gaarden Eysting i Bessen, der ogsaa uden al Tvivl var tilfalden ham paa sammeTiis, og til Oslo Biskopsstol gav han 1 Mk. Bool i Gilt paa Aker ²⁾). Endelig gav han, formodentlig paa sine sidste Dage, 1405, Chorsbrødrenes Commune i Stavanger en Deel af Ydsthuus paa søndre Karmt ³⁾), om hvilket ogsaa den Formodning opstaar, at den var erhvervet som Liquidation for Boder. Siden hører man ej mere til ham, og saaledes maa han vel ved den Tid være død.

Lil samme Klasse som de nyknavnte Mend, om han end neppe blev Syssemand, hørte den ovenfor omtalte **Guthorm Rolfssøn** paa Kirkeberg i Eker, Sira (siden Biskop) Eysteins Aflaks søns Svoger. Oprindeligt synes han at have hørt hjemme i Nannrike, hvor han havde ikke ubetydeligt Gods i Svarteborgs Sogn, der maa have været hans fedrene Ddel ⁴⁾), men ved sit Giftermaal med Aşgerd Aflaksdatter, Biskop Eysteins Syster, blev han en af de største Godsbesiddere paa Eker og i de tilstødende Egne. Aşgerd havde da været to Gange gift, først med **Rolf Saulesøn** paa Berg eller Kirkeberg, der allerede var død før 1371 ⁵⁾), siden med en Thorbjørn ⁶⁾), om hvem intet nærmere vides. Hendes Giftermaal med Guthorm Rolfssøn fandt sandsynligviis Sted omkring 1385, thi i Begyndelsen af 1387 forekommer han som bosat paa Eker, og saavidt man kan see, i Egenkab af Syssemands-Ombudsmand ⁷⁾). Aşgerds første Mand, Rolf paa Berg, ejede foruden denne Gaard, der efter Kirken, som stod der, kaldtes Kirkeberg, ogsaa meget andet Gods, navnlig Hobolstad paa Eker, af hvilket han siden gav fem Dres Bool, tilligemed ligesaa meget

¹⁾ Dipl. N. II. 527.

²⁾ Erkebiskop Aflak Bolts Jordebog S. 88. Eysteins Reg. fol. 1146.

³⁾ Dipl. N. IV. 753.

⁴⁾ Dette sees af Dipl. N. III. 631, ligesaa deraf, at Sønnen Rolf Guthormssøn optræder som Godsejer i Svarteborgs Sogn, see nedenfor.

⁵⁾ See Dipl. N. V. 266; her omtales Rolf den 1ste Juli 1381 som død, og Aşgerd optræder paa egen Haand, selvständigt, ligesaa i 1372 (sammesteds No. 271), altsaa var hun da Unke og endnu ej gift igjen.

⁶⁾ Dette maa sluttes heraf, at Aşgerd havde en Datter ved Navn Ingerid, der allerede var gift før Guthorms Død c. 1415 (hun kaldes nemlig „Fru Ingerid“, Dipl. N. III. 631), og som senere optræder under Navnet Fru Ingerid Thorbjørnsdatter (see nedenfor), saa at hun altsaa hverken var Datter af Rolf eller af Guthorm.

⁷⁾ Guthorm nævnes i Brev af 19de Marts 1387, udstedt paa Epeiren, Eker, særli blandt tre Mend, der bevidne et Jordebjev; dette betegner ham idetmindste som en meget anseet Mand. (Dipl. N. V. 336).

i Stoppen i Liden til Haugs, og 2½ Dres Wool til Bergs Kirke ¹⁾, en Deel deraf (den nordre) tilhørte Svein Rolfesøn, Vicarius til Haug i Marene 1381—1390 ²⁾, og formodentlig en Søn af Rolf i et tidligere Egteskab, hvilken ligeledes skjenkede den til Haugs Kirke ³⁾, den øvrige (den søndre Deel) derimod forblev uafvendt og kom med Nsgerd i Guthorms Gje, indtil de begge i 1411 mageskiftede endeel til Hustru Ulfhild Thorgautsdatter mod andet Gods ⁴⁾. Guthorms egentlige Belmagtsdage falde mellem 1387, da han først nævnes, og 1414 eller 1415, da han med Hustru Nsgerds Samtykke gav Presten paa Namnes 1 Mk. Wool i Nollarteig sammesteds ⁵⁾, efter den Tid er der intet Brev fra hans Haand, og i 1417 var hans Hustru Enke ⁶⁾. At han var haandgangen Mand, sees af Titlen „bederlig Mand“, der tillegges ham ⁷⁾, og som nu var en temmelig sedvanlig Titel for Hirdmændene eller de saakaldte Bødnere. Hans Ejendomme laa, foruden i Viken, fornemmelig paa Eker og i Sandsverk, dog havde han ogsaa Besiddelser andensteds. Med sin Hustru Nsgerd, der overlevede ham i mange Aar (hun levede endnu i 1432 ⁸⁾, havde han Sønnen Rolf, der synes at have tiltraadt Fædrenegodset i Viken ⁹⁾, og en Datter ved Navn Thurid, der endnu før

1) Gyssteins Register, fol. 53. a. og fol. 55. b. Heraf sees det ogsaa tydeligt, at „Rolf paa Berg“, som han paa første Sted kaldes, og „Rolf Saulesøn“, saa kaldes han paa det andet Sted, er een og samme Mand, og at det ej kan have været Guthorms Fader Rolf, der var den oprindelige Gjer af Kirkeberg, hvad Navnet i Hast kunde friste til at antage.

2) Han nævnes allerførst i denne Stilling 1371 (Dipl. N. V. 266), allerlidt i 1389 (Dipl. N. IV. 566). Da Haugs Segn paa Eker laa til Erkeprest-Embedet i Oslo, var Segnepresten altid her sun er Vicarius.

3) Gyssteins Register fol. 53 a.

4) Dipl. N. VI. (Brev af 1411).

5) Dipl. N. V. 513.

6) Dipl. N. III. 631. Her giver Hustru Nsgerd, altsaa som Enke, Vidnesbyrd om, hvad Gods de begge havde givet deres Datter og Datterbørn. Men formodentlig var Guthorm da ganske nyligt død.

7) Dipl. N. III. 638. Som Hirdmand overvar han ogsaa et Forbeskifte sammen med Gaute Grifesen og Giliu Thorgautsøn i Tunøberg den 21de Juni 1400, Dipl. N. V. 399. I et Brev af 21de August 1401 falder Svogeren Biskep Gysstein ham „sin Ven“, og han indsegler seran en Chersbroeder og Segneprest. (Dipl. N. I. 595).

8) Hun kjøbte den 30te Novbr. 1432 1 Mk. Wool i Vidanes i Eyltebygden paa Eker af en Hallvard Thorgeitesen. Hendes Svigersøn Thoralde Kane var med at bevidne Kjøbet. Dipl. N. II. 713.

9) Rolf Guthormsen gav ifølge Gyssteins Reg. fol. 168. b nordre Etakkefjerr med Kvernesesøen og Bisket under Sandebalke, samt Halvdelen af Bergsrud, alt i Svartebergs Segn, til Svartebergs Kirke, sin Faders Sjæl til Martidsbehold. Dette er indtegnet omkring 1430.

Faderens Død blev gift med **Thoralde Gunnarsøn Kane** (hvorom i det følgende) og i Heimanslygje fik 5 Mk. Bool i Fosfen, ligesaameget i Lemter, 7 Dres Bool i Mylnedalen (Mjendalen), altsammen paa Eker, 6 Mk. Bool i Eledavaag m. m. og 1 Mk. Bool i Blif, 2 Mk. Bool i Døseberg i Elagens Sogn og hele Fylkisberg saavel som Stog og Stogsfosfene i Svarteberg Sogne i Viken. Ogsaa hendes Børn Rolf og Helga fik, hiin to Gaarde i Svartebergs Sogn, denne nedre Hvalberg i Stofte Sogn paa Vestfold ¹⁾. Til Haugs Kirke gav han for sin Søn Rolf $1\frac{1}{2}$ Mk. Bool i Huud ved Fiskheim, for sig og sin Hustru $2\frac{1}{2}$ Mark Bool i Hamar og 1 Mk. Bool i Eiken, samt en Deel af Høstveit i Sandsverv; andre Gaarde, som endeel af Paule i Fiskeim, af Soosberg og Barlaa m. m. afhændede han mod Bederlag; hans Hustru gav for hans Sjæl 5 Dres Bool i østre Hole til Namnes Kirke, og endelig stjente hun $1\frac{3}{4}$ Mk. Bool i søndre Hobolstad, sandsynligviis alt hvad Familien endnu havde tilbage af Gaarden, til Haugs Kirke som Hjælp til dens Vedligeholdelse ²⁾. Heraf seer man, hvor store Ejendomme Guthorm og Astrid maa have besiddet, og hvor meget der maa være gaaet i Arv til deres Børn, af hvilke Datteren Thurid synes at have faaet Kirkeberg saavel som det meste af Mødrenegodset ³⁾, især da hendes Mand, Thoralde Kane, lader til at have hørt hjemme paa de Kanter, navnlig i Nabobygden Sandsverv. Ogsaa Guthorms Stifdatter Fru Ingerid maa have faaet en god Deel, men da man ej veed, hvor hendes Mand var, kan det heller ikke oplyses, hvor hendes Besiddelser laa, eller hvor hun havde sit fornemste Tilhold. Kun saameget er vist, at hun levede endnu i 1446 som Enke og da opholdt sig paa Eker ⁴⁾.

Erten Kane, til hvilken Guthorm Rolfssøns Svigersøn hørte, kjendes ikke længer op i Tiden end til Thoralde og Gunnar Kane, der levede omkring 1400 og maaskee vare Dattersønner af Hr. Jon Thoraldesøn. Der var paa den Tid ogsaa en Thoralde Sigurds-

¹⁾ Dipl. N. III. 631. Eledavaag (nu Falkenstein) var formodentlig Arvegodt efter Agerds Fader Aflaf, der ejede og en Tid beboede det nærliggende Ekaaner, thi i Gylsteins Reg. fol. 48 a anføres, at Aflaf Steinarssøn tilbyttede sig 1 Dres Bool i Ekaaner af Lauvs Kirke for ligesaameget i Eledavaag.

²⁾ Gylsteins Reg. fol. 51, 53, 54.

³⁾ Vi finde, siden hendes Søn Rolf Thoraldesøn bosat paa Kirkeberg, Dipl. N. VI.

⁴⁾ Hun nævnes endnu i 1446 i Anledning af et Salg af Gaarden Nes i Sandsverv, foretaget af hendes Søstersøn Rolf Thoraldesøn Kane. Man skalde deraf formode, at hun selv boede enten paa Eker eller i Sandsverv. See Breve af 4de Juli, 20de September og 11te October 1446, i Dipl. N. VI.

søn, Medlem af Raadet i Narene 1388 og 1389, Ridder siden 1397, og død før Midten af 1403¹⁾, men hvorvidt han var den samme som hiin Thoralde Kane, er meget uvidt, thi denne omtales i et Brev fra 1400 endnu slet og ret som „Huusbonde Thoralde Kane“²⁾, medens Thoralde Sigurdsøn, allerede da Ridder, skulde have hedet „Hr. Thoralde“. Imidlertid sees det dog, at Hr. Thoralde Sigurdsøn havde Ejendomme i Ekiringsfal paa Vestfold, altsaa i samme Egn, hvor Kanernes Jordegods synes at have ligget. Den norske Utt Kane skal efter senere Angivelser være den samme som den brandenburgske Utt Canig, og Baabenet er i alle Fald overensstemmende³⁾; isaafald maa den, der forplantede Slegten til Norge, enten være kommen fra Mostock eller fra Stralsund som Handelsmand til Norge tidligt i det 14de Aarhundrede, ja maaskee endog før, da baade de i Uppen brugelige Navne, og selve Forvanskingen af „Canig“ til „Kane“ tyde hen paa, at den ved 1380 var bleven fuldkommen nationaliseret. Thoralde Kanes Broder var formodentlig den forhen nævnte Gunnar Kane, der var Medlem af Raadet i 1398 og 1409⁴⁾, men synes at være død før 1413⁵⁾. Saavidt man kan see, var hans Hjemstavn og havde han sine Ejendomme paa Vestfold i Eggen om og ved Logen⁶⁾. Han var gift med en Datter af Gaute Eriksøn, der skal have hedet Gyrid⁷⁾, og med hende havde han Børnene Thoralde, Mikolas og Sigurd, af hvilke Thoralde blev gift med den nysnævnte Thurid Guthorm Nolsøns Datter og derved ogsaa erhver-

¹⁾ Dipl. N. III. 477. 484. Thoralde Sigurdsøn var, som det synes, først gift med en Ragnhild, for hvem han gav 2 Drens Boel i Vaale til Vaale Kirke paa Vestfold (Systeins Reg. fol. 48 b) dernæst med Fru Adalig Erlingsdatter og havde med hende Datteren Christina, der var 4 Gange gift, Dipl. N. V. 948, jvfr. I. 588.

²⁾ See Brev af 19de Mai 1400, Dipl. N. III. 552. Dette Brev er en Anmodning fra en Magnus Gøbjørnsøn, for Djeblikket paa Søndmøre, til en Juse Magnusøn om at udsøre flere Grender for ham, blandt andet at skaffe ham endeel Sommer, ligesaa Orter og Benner til Udsæd, samt sende det „nordeste“ hvilket viser, at Juse, der ogsaa havde et Grende til „Huusbonden Thoralde Kane“, levede sendesjelds eller paa Østlandet.

³⁾ See D. Adelslexicon, 1ste B. S. 277.

⁴⁾ Dipl. N. V. 382. I. 621.

⁵⁾ Dipl. N. IV. 790. Hans Søner optrede her som verne Arvinger, og han selv nævnes slet ikke.

⁶⁾ Man sees siden Gunnars Søn Thoralde og dennes Søn kjøbe eller selge Gods i Sandsværv, Pagardal, Ekiringsfal, paa Neset m. m. (Dipl. N. V. 514. I. 769. III. 770. I. 788).

⁷⁾ Saaledes angives det efter Elegtboogs-Antegnelser i N. Samll. IV. 555, og da man sees, at Gunnars Søner tage Arv efter den børnløse Hr. Gaute, er Angivelsen højst sandsynlig.

vede Gods paa Eker m. m. Der nævnes ogsaa en Botulf Kane i Kvilde Sogn i Viken omkring 1400, men om han hørte til den samme Wtt, vides ikke ¹⁾. Wtten blev siden end mere anseet og nøjere forbunden med de øvrige store Wtter i Landet, som det i det følgende paa sit Sted vil erfares.

I det nærmeste Naboskab til Kane=Wtten levede paa denne Tid en anden Wtt ved Navn Galle og hevede sig ligesom hiin siden op til stor Anseelse. Om Gallerne fra gammel Tid havde boet i Egnen, eller havde faaet Fodfeste der ved Giftermaal, vides ikke: det sidste er dog det sandsynligste. Et af de første Medlemmer af Wtten, som nævnes, **Nikolas Galle**, erhvervede nemlig Hovedgaarden **Brynlaa** i Tuneims Sogn paa Neset, ganske nær ved Stavern, ved Giftermaal med den rige Enke Hustru **Margrete paa Brynlaa**, der maa have været meget ældre end han, og som var død allerede før 1376, medens Nikolas derimod levede mere end tyve Aar derefter ²⁾. Hvo der var Hustru Margretes første Mand — hendes Titel „Hustru“ viser, at det maa have været en haandgangen Mand — vides ikke; man veed kun, at hendes rette Arving, maaskee Datter af første Egteskab, heed Torunn og havde ligeledes været to Gange gift, anden Gang med Paal Gyrdsøn, Syster søn af Hr. Jon Thoraldsøn og Søn af Hirdmanden Gyrð Haakonssøn, der ligesom Hr. Jon hørte hjemme i Oslo-Hered ³⁾. Hustru Margrete paa Brynlaa gav i sit Testamente til Tuneims Kirke 2 Mk. Bool i Gaardene Jadar, med en Trediedeel af nordre Dolvin i Bergs Sogn og den tilliggende Møllefos, for at hendes Martid stedse skulde holdes, og en Sjælemesse læses for hende hver Uge. Efter hendes Død blev disse Ejendomme ogsaa rigtigt afhændede til Kirken af Nikolas Galle og Paal Gyrdsøn ⁴⁾, der selv skiftede hendes efterladte Gods imellem sig i Januar 1376. Ved denne Lejlighed faldt Gaarden Sjøge i Thjødling og Thveit i Rodal saavel som Hallelfosjen og

¹⁾ Gysteins Reg. fol. 7 b.

²⁾ At Margrete paa Brynlaa var Enke, førend hun blev gift med Nikolas Galle, sees deraf, at hun paa egen Haand bortskjænkede Gods; thi da hun døde førend Nikolas, kan hun ej have bortgivet det i Egenkab af hans Enke. At hun allerede da kaldtes „Hustru Margrete paa Brynlaa“, viser, at hun ejede denne Gaard før Giftermaalet med Nikolas, og at han erhvervede den ved at egte hende; det sees desuden af Skiftebrevet, der her strax nedensfor omtales.

³⁾ Dipl. N. I. 434. At Paal Gyrdsøn maa have været en Søn af Gyrð Haakonssøn, der nævnes blandt Hirdmend i Oslohered og paa Ringerike i 1358 (Dipl. N. II. 340), sees deraf, at de havde Vaaben (et Fiskehoved) fælles, see N. Samll. IV. S. 131. Hr. Gyrð Gyrdsøn, der førte samme Vaaben, var saaledes hans Broder, saavel som Andres Gyrdsøn, (see S. 185). At hans Norbroder var Hr. Jon Thoraldsøn, sees af Dipl. N. III. 409.

⁴⁾ Gysteins Register, f. 38. b.

en Deel af det rige Lareffte i Hovlands-Iden, der før havde ligget til Brynlaa, i Paals eller rettere hans Stiisføn Nikolas's Eje, men Nikolas Galle beholdt Brynlaa og meget andet Gods, formodentlig endog det meste af hvad hun efterlod sig ¹⁾). Nikolas nævnes som Medlem af Raadet i Marene 1388 og 1389, var Eysfelmand i Nobygdelaaget omkring 1394 ²⁾, blev kort efter Ridder og døde 1398 ³⁾). Han giftede sig anden Gang med en Ingebjørg (maaskee Erling Ginarssøns Datter), og havde med hende Sønnen Erling, der lader til at være død før Faderen, samt Datteren **Sigrid**, der saaledes var Ene-Arving til det store Brynlaa-Gods. Hans Enke Fru Ingebjørg gav for hans Sjæl til Tuneims Kirke en Mark Bool i Lidvardsnes, og til Baale Kirke paa Vestfold 2 Dr. Bool saavel for Nikolas's som for Sønnen Erlings Sjæl ⁴⁾). De øvrige Medlemmer af Etten Galle, der hyppigt forekomme i anden Halvdeel af det femtende Aarhundrede, kunne saaledes ikke være Ettinger af Nikolas Galle, men de nedstammede maaskee fra en **Haavard Galle**, der synes at have været samtidig med Nikolas — maaskee hans Broder — og at have haft hjemme i Borgeshjssel ⁵⁾). Der er Omstændigheder, som

¹⁾ Dipl. N. I. 434. Her anføres egentlig kun hvad der kom paa Nikolas's Bart af det endnu uskiftede. Men desforuden have vi Jerunn og Paal Gyrdssøn saet meget mere, og blandt det var vel de fire Mk. Bool i Heibreksholt (Heidsholt) i Høllen Sogn paa Grenland, som Paal overlod Lunde Kirke paa Grenland for 1 Mk. Bool i Hellestnes og 4 Lanpers Land i Lund i Lundahered. Gysteins Register fol. 28. a. Thi Paal Gyrdssøns Fædrengods laa neppe paa denne Kant.

²⁾ Dipl. N. III. 477. 484. IV. 636.

³⁾ At han før sin Død blev Ridder, sees deraf, at hans Hustru blev kaldet Fru „Ingebjørg“; altsaa oplevede han Ridder-Udnevnelsen 1397; men at han døde før 1399, sluttes af, at Fru Ingebjørgs Gave til Tuneims Kirke for hans Sjæl er indtegnet i Gysteins Register sidst i 1398 eller først i 1399.

⁴⁾ Gysteins Reg. fol. 48. b; indtegnet omkring 1405. Det tales imidlertid i samme Register fol. 42. b ogsaa om en „Gamal Galle“, gift med Hustru Ingebjørg, der skjenkede 2 Mk. Bool i Berg og 6 Dr. Bool i Hovland til Thjodlings Kirke; om dette er Nikolas Galle, der isaafald plejede at kaldes „gamle Galle“, og om Gaven saaledes er skeet, førend han blev Ridder, eller om det er en eldre Galle, og da sandsynligviis hans Fader, er uviist. Det første er dog det rimeligste. Naar man seer hen til, at Nikolas's og Ingebjørgs Søn heed Erling, bliver det højst sandsynligt, at denne var opkaldt efter Ingebjørgs Fader, og at hun saaledes heed Fru Ingebjørg Erlingsdatter. Men da bliver det ogsaa rimeligt, at hun enten var den Datter af Erling Ginarssøn i Hildegarden, der blev gift 1380 (see ovenfor S. 160, 161), eller at hun var en Cynter af Hr. Gudbrand Erlingsføn og den samme, der siden (1400) optraadte paa Eker som hans Arving. (Dipl. N. II. 562). Formodentlig er dette ogsaa den Fru Ingebjørg Erlingsdatter, der noget før 1413 havde Ombud for Glimsø Kloster i Nordland; Dipl. N. I. 639

⁵⁾ I Gysteins Reg. fol. 204. a siges der, at der blev skjenket et Beger til Kolbergs Kirke i Odensø for Haavard Galles Sjæl.

tyde hen paa, at Gallerne, idetmindste Nikolas Galle, var besvogret saavel med Gaute Grifssøn som med Kanerne¹⁾, hvad der ogsaa i sig selv er rimeligt, da han levede i deres nærmeste Naboskab. Men nøjagtigt kan Svogerklubet ikke eftervises.

Blandt de haandgangne Mend i samme Egn paa Østlandet ved Narhundredets Slutning nævnes hyppigt Simon Thorgeirssøn, hvilken maa have været en Søn af hiin Ridder Thorgeir Simonsøn, der nævnes som Medlem af Raadet omkring 1319²⁾. Simon ejede Gods paa Dplandene, nemlig Stokke i Nedal, Aftvik i Land og Berg i Steidsmo Sogn, derhos ejede han Thorsshov i Oslohered sammen med Chorsbroderen i Oslo Sira Eirik Thorkelsøn; ligeledes ejede han en Part i Steenbygningen i Gaarden Agaten i Oslo; men alle disse Ejendomme folgte han efterhaanden, formodentlig fordi hans egentlige Hjem var paa Vestfold, hvor han boede paa Fosnes i Arndals Sogn. Men desforuden havde han andre Besiddelser i Oslo, Bergheims- og Skogheims-Hereder, og ejede endog en Deel af Borgagerde (Borregaard) i eller ved Sarpsborg, nemlig $\frac{1}{2}$ Mkts. Bool, som han gav til Tune Kirke for sin og sin Hustrus Sjæl. I et af de Breve, han udstedte, siger han udtrykkeligt, at han var i Frændskab med Thorstein Magnvaldsøn Stumpe, altsaa har han vel ogsaa været beslegtet med flere af de fornemme Etter paa den Tid. I 1388 og maastee allerede før var han Medlem af Raadet. Allersidst nævnes han som levende i Maret 1415³⁾.

En meget anseet Mand i det nærmeste Naboskab af Kanerne og Gallerne var Bjørn Thorleifssøn, hvilken vi allerede oftere have haft Anledning til at omtale som Sjøselmand i Skidusjøsel efter Ketil Vigleifssøn, fra Tiden omkring 1370 indtil 1386. Han havde mange Besiddelser, især paa Grenland og i Nærheden af Skidan, dog kjøbte eller tilpantede han sig ogsaa Gods andensteds, f. Ex. Brekke paa Idd eller rettere i Ennindalen, som Ejereren, der havde faaet det i Medgift med sin Hustru, først pantsatte ham i 1368, og denne Hustru siden i 1370,

¹⁾ Blandt andet kan anføres, at i een og samme Gaard, Baale-i-Baale Sogn paa Vestfold, gav Gaute Grifsen 4 Dr. Beel, Fru Ingebjerg 2 Dr. B. for Nikolas Galles og Sennen Erlings Sjæl, Hr. Thoralde Sigurdsen 2 Dr. B. for Rear Roarsens og sin Kone Ragnhilds Sjæl, altammen til Sognets Kirke. Gyfsteins Reg. fol. 48 b. Ogsaa Nlak Steinarssøn gav $\frac{1}{2}$ Laups Land i samme Gaard.

²⁾ See osv. f. B. S. 3, 6. Thorgeir Simonsen var gift med Sigrud Bjernsdatter og ejede Torvegebs paa Follo (Dipl. N. III. 121).

³⁾ Dipl. N. III. 363. 364. V. 248. II. 383. IV. 490. II. 444. 448. III. 435. 478. IV. 526. III. 550. IV. 751. I. 616. II. 637. Gyfsteins Reg. fol. 199.

da hun var bleven Enke, ganske afstod ham ¹⁾). Som Sjøsfelmand havde han vel sit fornemste Tilhold paa Bratsberg, men hans Hovedgaard, som han ellers maa have beboet, var Bjarnarthveit eller Bjørnthveit, ganske nær ved det nuværende Porsgrund, hvilket Sted vistnok ogsaa i den Tid allerede benævntes saaledes, om det end ikke da var nogen egentlig By, thi Navnet knytter sig sjensynligt til Grunden, hvor Byen senere fremstod ²⁾). Bjørn døde formodentlig henved 1386, da han ved den Tid efterfulgtes af Gaute Eriksøn, og senere ikke nævnes ³⁾); han skjenkede Presten til Saude Kirke paa Grenland 16 Laupers Land i Nordste-Saude der i Sognet til Martidehold, og til Gerpen Kirke paa Havund 6 Dres Bool i Nøfsvall (Nøsvall). Hans Hustru, kaldet „Hustru Glin paa Bjørnthveit“, overlevede ham i flere Aar og skjenkede ligeledes 6 Dres Bool i Nøfsvall til Gerpen Kirke ⁴⁾). Der nævnes paa denne Tid ogsaa en Hustru Margrete paa Bjørnthveit, men det kan ej sees, om hun var beslegtet med Bjørn eller hans Hustru ⁵⁾). Det er ikke usandsynligt, at hun beboede det Bjørnthveit, der ligger paa Vestsiden af Elven i Soleims Sogn, siden hun skjenkede endeel Gods (7 Dr. B. i Ottarholt i Gerpen) til Soleims Kirke. Ved Siden af Bjørn nævnes ogsaa endnu Medlemmerne af den gamle Ætt paa Mærdin (nu urigtigt kaldet Mæla) ved Skidan som megtige og anseede. Det er ovenfor nævnt, at Aste Bergulfsøn paa Mærdin var Sjøsfelmand i Skidasylla omkring 1354—1356. Han skjenkede 7 Mk. Bool i Hvannanes i Saude Sogn og 12 Dres Bool i Kranes i Neshered paa Grenland til Gerpens Sogneprestembede for Martide- og Bønnehold: en betydelig Gave (tilsammen 8½ Mk. Bool); og Hustru Ingegerd paa Mærdin, sandsynligviis hans Hustru, skjenkede samme Sogneprestembede 5 Markebool i nordre Falk-

¹⁾ Dipl. N. I. 398. 405. Det første Brev er dateret den 26de Decbr. 1368 fra Kiever i Saudehered paa Grenland, hvor han saaledes allerede da opholdt sig, et Tegns paa, at han horte hjemme paa denne Kant. Det andet er dateret fra Gerpen.

²⁾ Navnet er nemlig sammensat af „Pors“ (der endnu voxer i Mængdeviis paa Eletterne og Myrene nedensfor Bjørnthveit) og „Grund“. Stedets Veligheden i Nærheden af Elvens Udlob i Friersfjord gjør det høist sandsynligt, at der fra gammel Tid har været en Bebyggelse af Havn, Pakboder og Fiskerhytter, der gav Stedet et bymessigt Udseende.

³⁾ Det seneste Brev, hvori Bjørn omtales, er af 20de Juni 1385; her nævnes han som Sjøsfelmand, idet hans „Umbudsmand“ erklærer en Mand, der havde løbet bort med en Kvinde, „kvit og ledig“ paa Kongens Vegne. (Dipl. N. IV. 527).

⁴⁾ Gyssteins Reg. fol. 26 a, 37 a. Disse Indtegnelser ere skrevne sidst i 1398 eller først i 1399, og her omtales Hustru Glin endnu som levende.

⁵⁾ Gyssteins Reg. fol. 30 a.

heim til Bønnehold for flere af sine Slegtninger; hans Broder Rolf gav $2\frac{1}{2}$ Mk. Bøol i Frauner¹⁾. Da Navnene Aste og Bergulf synes at have stiftet i denne Uet fra Fader til Søn, maa man antage, at en Herbjørg Bergulfsdatter paa Mærdin, der levede 1409 og var gift med en Thormod Balthjovsøn, var Astes's Sønnedatter. Hun og hendes Mand affød i dette Aar søndre Mærdin til Hr. Gaute Eriksson, mod at det ved dennes Død skulde falde tilbage til dem²⁾; det var altsaa et slags Pantsfættelse, men saavidt man kan see, skete intet saadant Tilbagefald, og Gaarden gik herved ud af Uetten. Den nordlige Deel finde vi strax efter i en dansk Mands, Herlaug Pedersøns, Berge, om hvem der i det følgende vil blive Tale.

Blandt de svenske Herrer, der under Striden mellem Kong Magnus og Mecklenburgerne en Tidlang holdt med den første, have vi allerede i det foregaaende omtalt Johannes, Jones eller Jon Erngiflesøn Hjerne. Han førte samme Vaabenmerke som Erngisl Sunesøn, Jarl af Orkno (nemlig en Baad), og var saaledes formodentlig nær beslegtet med ham, hvad ogsaa Jarlens og hans Faders fælles Navn bestyrker³⁾. Han nævnes allerede i 1357 som Ridder og en af de Naads-herrer, der var tilstede ved Forliiget i Jonkøping den 28de April 1357 mellem Kong Magnus og hans Søn Erik⁴⁾. Siden deeltog han i

¹⁾ Sammesteds fol. 36 b.

²⁾ Dipl. N. IV. 775.

³⁾ Ogsaa den i det foregaaende omtalte Thorkil Erngiflesøn Baarun førte en Baad i sit Skjold, og deraf skulde man vistelig formode, at han og hans Broder Hr. Knut Erngiflesøn ligeledes hørte til den samme Uet. Dog synes Thorkil ved Siden af Skjoldet eller over dette ogsaa at have ført et Hjerte i Seglet (Br. i sv. Rigsarchiv, dat. 12te Decbr. 1374). Navnet Erngisl havde de formodentlig alle efter Hr. Erngisl Jonsson (Baat), hvis Arvinger baade Peter Jonsson, Jarlens Faderbroder, og Hr. Karl Neskonungesøn, en Broder af Hr. Erngisl Neskonungesøn (Nat og Dag), i 1342 udtryffeligt sagde sig at være, Dipl. Sv. 3617.

⁴⁾ See foregaaende Bind, S. 647, Not. 1, sammenholdt med Brevet No. 20 (S. 34—36) i Styffes „Bidrag“. Her kaldes han i Texten „Johannes Hjerne“, medens hans Segill, med ovennævnte Skjoldmerke, fører Overkriften „S. Johannis Erngislezone“. Heraf, saavelsom af hvad der i det følgende anføres, fremgaar det, at det er en Fejltagelse, naat det i N. Samll. III. S. 608—613, og IV. S. 544, antages, at Jon Erngiflesøn Hjerne er den samme som den norske Ridder Hr. Jon Theraldesøn, der endog førte et ganske andet Vaaben, nemlig Fiskehovedet, ligesom hans Eghersønner Ghrdesønnerne. Denne Fejltagelse har igjen medført andre, især da hertil endnu kommer den, at Fru Margrete, Datter af Giliu Giliusøn til Raustdal (s. o. S. 154), er antaget at være en Datter af en Giliu Hjerne, der skulde have levet i det 14de Aarhundrede, paa Grund af en Paategning paa et Brev af 1335 (Dipl. N. II. 208), der dog først er fæet i Midten af det 15de Aarhundrede, i

hiint uheldige Gesandtsskab til Tydskland, der sluttede det egenmegtige Forbund med Stæderne mod Kong Valdemar, den 9de September 1361 ¹⁾, men har formodentlig hørt til dem, der her befandt sig i Minoriteten og bleve overstemte af sine Colleger, da han ligesom sin Frænde Jarlen o. fl. ved det strax efter følgende Brud mellem de svenske Stormænd og Kong Magnus i Anledning af disse selsomme Forhandlinger blev Kong Magnus tro ²⁾. Han var endog en af de aatte Befuldmechtigede, som Kong Haakon den 12te Juli 1370 udnævnte til at underhandle med Kong Albrecht og hans Mend om Kong Magnus's Frigivelse ³⁾. Enten forblev han da indtil videre i Sverige og forenede sig her med de Herrer, der gjorde Opstand mod Kong Albrecht, eller han vendte tilbage til Kong Haakon og ledsagede ham paa hans Tog til Stockholm om Sommeren 1371, thi vist er det, at han var her tilstede, og da Kong Albrecht den 9de August 1371 for nogenlunde at frelse sig maatte slutte hiint Forlig med Herrerne, hvorved han saagodtsom ganske overdrog sin Magt til Raadet, nævnes ogsaa Hr. Jon Hjerne som en af dette's tolv verdslige Medlemmer ⁴⁾. Hvorvidt han nu, ligesom Laurents Bjørnsøn, Ulf Jonsen (Blaa) og Erngisl Jarl, afsondrede sig fra Kong Magnus og sluttede sig til det svenske Raad, eller han ligesom Hr. Erik Ketilsøn fremdeles holdt fast ved Kongerne Magnus og Haakon, kan ikke tydeligt sees; det var vel ogsaa for en stor Deel afhængigt af, hvorvidt hans Gjendomme laa i de Dele af Sverige, der fremdeles bleve under disses Herredømme eller ikke. Der findes et Par Breve af ham 1376 og 1387, der dog ej tilfulde oplyse dette ⁵⁾. Men formodentlig havde han dog vist allerede da indgaaet et Egteskab, der, om det end ikke strax skaffede ham Besiddelser i Norge, dog aabnede ham Udsigter dertil og derhos stillede ham i et nært Svogerstabsforhold til Dronning Margrete. Han sees nemlig at have været gift med en Christina Nikolasdatter, om hvis Herkomst og Livsomsændigheder intet andet vides, end at hun paa fedrene Side nedstammede fra Jarlen Ulf Erlingsøn og den af Drabet paa Danekongen Erik 1286 bekjendte Rane Jonsøn, altsaa

Anledning af en Proces, som den da levende Giltv Jonsen Hjerne havde, og hun vedkommer denne.

¹⁾ See foreg. Bind S. 711, 712, jvfr. Lappenberg's Sartorius, II. S. 500.

²⁾ See foregaaende Bind S. 748.

³⁾ Sammensteds, S. 828.

⁴⁾ Sammensteds, S. 837, 839, Not. 4.

⁵⁾ Begge Breve findes i det svenske Rigsarchiv, det ene er udsedt paa Aasa (hvor?) den 1ste Octbr. 1376, det andet, et Pantebrev til Thorgot Nikolasen, paa Linderås (hvor?) den 11te Decbr. 1387.

formodentlig fra en Søn af dennes Egteffab med Christine Alfsdatter ¹⁾, samt at Dronning Margrete selv kaldte hende sin Frændkone, og at hun ejede betydeligt Jordegods i Viken, navnlig i Sotenes- og Tunge-Hereder, over hvilke hun endog sees at have forsojet, medens hendes Mand endnu levede ²⁾. Disse Omstændigheder synes saaledes at maatte have draget hendes Mand ind i Kong Haakons og Kong Olafs Interesser, hvilket ogsaa bestrykes deraf, at Dronning Margrete, som vi ville see, strax efter hans Død, der formodentlig indtraf i 1390 ³⁾, tog hans Enke Fru Christine i sin Bestyttelse og „gjengav hende“, som det heed, „alt hendes fedrene Gods“, som „Milder Alf“ og Rane Jonsen havde besiddet ⁴⁾. Men hvorledes hun var beslegtet med Dronningen lader sig af de nu forhaandenværende Kilder ikke paavise ⁵⁾. Om hun virkelig ogsaa kom til

1) See ovenfor, IV. Deels 2. B. S. 183, 219, hvor Christine Alfsdatters Tilværelse, selvgelig ogsaa hendes Giftermaal med Rane Jonsen, betvivles. Men da denne Tvivl ndtattes, var det Brev, der omtaler Fru Christina Nikolasdatters Redskammelse fra Alf Jarl og Rane Jonsen, endnu ikke bekiendt; og Viken, som omtaler hiint Egteffab, har saaledes dog tilfids nok Ret. Formodentlig var Fru Christina endog opkaldt efter Christina Alfsdatter. Da Rane kom til Norge i 1287 og blev aklivet 1294, falder hans Giftermaal i Mellemtiden, og hans Børn kunne ej være fødte stort senere end det sidstnævnte Aar, medens Fru Christina formodentlig uevne er født senere end 1360, da hun i 1387 ortreder som selvstændigt handlende og ej nævnes efter 1400. Mellem Ranes Giftermaal og Fru Christinas Fødsel ligge saaledes omtrent tre Generationer, og hendes Fader Nikolas maa selvgelig have været enten en Sønneson eller en Datterson af Rane Jonsen og Christina Alfsdatter. Men hvo denne Nikolas har været, lader sig ikke paapege. Man sees kun, at han maa have haft Besiddelser i Ranrike, da det er tydeligt nok, at Fru Christina, ej hendes Mand Jon Hjerne, var den egentlige Arving til og Gjer af disse.

2) Dette skete nemlig den 16de Juli 1387 (Dipl. N. IV. 539, jfr. Sveins Reg. fol. 119 b. 173. a.), og Hr. Jon Hjerne levede endnu i September 1389 ifølge et Brev i det svenske Rigsarkiv. Man kan neppe antage, at hun i 1387 var Enke efter et tidligere Giftermaal, og først efter denne Tid blev gift med Hr. Jon, da denne døde allerede i 1390.

3) Da Hr. Jon, som vi nys have seet, levede endnu i Septbr. 1389, men omtales som død i Novbr. 1390, maa hans Død være indtruffen noget tidligere i sidstnævnte Aar.

4) Brev af 11te Novbr. 1390, Dipl. N. IV. 586. Merkelig er her Talemaaben „gjengive“, der endog synes at indeholde en Misbilligelse af Alf Jarls Utlegd, ligeledes sees det og, at allerede da det af Viken bekiendte gaadesulde Navn „Milder Alf“, brugtes. Efter Brevets Bogstavering skulde man næsten antage, at Dronningen egenhændigt havde skrevet det.

5) Det maa nødvendigviis have bestaaet deri, at hendes Fader Nikolas enten har egtet en Slegtning af det danske Kongehus, eller selv paa mødrene eller fedrene Side været beslegtet dermed. Nærmest ligger det at antage, hvad Navnet Nikolas og de tidligere Forbindelser mellem de Trebløse, saavel som

Besiddelse af Godset, der saaledes, merkeligt nok, lige siden Alf Jarls Utlejd i 1287 maa have været bestyret som en særskilt Masse, i Lighed med Hr. Rudun Hugleikssøns, vides ikke, men sikkert er det, at Fru Christine i 1400 pantsatte en heel Deel Gods i Hardanger, der muligens kan have hørt dertil ¹⁾). En Søn af hende og Hr. Jon Erngislesøn var formodentlig Hr. Jones Hjerne den yngre, hvilken vi i det følgende oftere ville faa Anledning til at omtale mellem Aarene 1420 og 1440, og som ganske synes at have tilhørt Norge ²⁾).

Der nævnes ved denne Tid flere anseede Mænd af Navnet **Michelstorp** eller **Michelsdorf**, en Utt, hvis Oprindelse efter Navnet at domme, maa have været tydsk ³⁾), men som henimod Enden af det 14de Aarhundrede havde erhvervet Besiddelser og Anseelse baade i Sverige og Norge. En **Henrik Michelstorp** deeltog som Medlem af det norske Rigsraad i Forhandlingerne med Hansestæderne 1369 og 1370, og i 1371 nævnes den samme Henrik Michelstorp blandt de svenske og norske Mænd, som stode i Spidsen for Opstanden mod Kong Albrecht og sluttede Stilsstanden i Gedsviken den 15de April med dennes Tilhængere, blandt hvilke ligeledes en **Christopher Michelstorp** ved denne Lejlighed nævnes ⁴⁾). Uagtet de saaledes stode fjendtligt over for hinanden, kan der dog neppe være nogen Tvivl om, at de vare Brødre ⁵⁾). Desforuden var der endnu en tredie Broder, ved Navn **Otte**, der ligeledes havde nedsat sig i Norge og synes at have staaet i Kongernes Tjeneste. Christopher var gift med Mæreta, en Datter af den svenske Herre Bo Boessøn, og døde allerede før 1381, hvorefter hun egtede Mgøt Magnusøn (Sture), som vi i det følgende oftere ville faa Anledning til at omtale; ved denne Lejlighed opgjorde Otte Michelstorp den 30te August 1381 i Kalmar et Arvefordrag med Hr. Bo og Mgøt Magnusøn ⁶⁾). Henrik Michelstorp nævnes ikke efter 1388 ⁷⁾), hvorfor han vel neppe

Velggenheden af Fru Christinas Ejendomme bestyrke, at Mikolas's Fader eller Moder har nedstammet fra Brev Jakob af Halland.

1) Dipl. N. I. 870.

2) Dgsaa Jones Hjerne den yngre førte Baaden som Skjoldmerke, see N. Samll. III. 613.

3) En gammel Slegt i Schlesien skal have hedet Michelsdorff, see N. Samll. III. S. 572.

4) See foregaaende Bind, S. 819, 832.

5) Dette vil fremgaa af hvad der strax nedenfor omhandles. Naar Christopher var en Broder af Otte, hvilket er vist, og Otte igjen Faderbroder til Hr. Christopher den yngre, der ikke kan have været Sen af nogen anden end Henrik, maa Christopher den eldre søgellig have været Henriks Broder.

6) Brev i det svenske Rigsarchiv.

7) Han nævnes blandt „Nigens Raadgivere“ den 16de Febr. 1388, see Paludan-Müllers obs. critt. S. 105.

har overlevet dette Aar; han skjenkede en Teig i Brekke i Hvaløerne til disse Ders Kirke, hvilket viser, at han har haft Besiddelser paa disse Kanter ¹⁾. En Søn af ham maa Hr. Christopher have været, der senere, omkring 1410, skjenkede to Ders Bool i Liid til Hvaløerne, og ligesaameget i Sandbrekke i Hvaløerne til Borge Kirke ²⁾, samt derhos synes at have haft Besiddelser i de nærmest tilstødende Egne af Naumarike, navnlig Tuneims Sogn. Alle disse Besiddelser har Henrik Michelstorp sandsynligviis faaet ved Giftermaal med en Datter eller Sønnedatter af den af os tidligere (see foregaaende B. S. 28) omtalte i 1319 eller 1320 afdøde Hr. Ragnvald Alstaksøn. Der siges nemlig udtrykkeligt, at Hr. Christopher paa sin Moders Vegne var en af Medarvingerne saabel efter Hr. Ragnvald, hvis Bo endnu i 1399 skyldte Tuneims Kirke i Viken 30 forngilde Mark, som efter Alstak Ragnvaldsøn, der ej kan have været nogen anden end en Søn af Hr. Ragnvald Alstaksøn og skyldte Tuneims Kirke en lignende Pengesum ³⁾. Da Alstak Ragnvaldsøn levede i Narene omkring 1335 — i dette Aar var han nemlig Syssemand paa Dvre Naumarike ⁴⁾ — bliver det vel det rimeligste, at Henrik Michelstorp har egtet en Broderdatter af ham, hvilket ogsaa bestrækes deraf, at Sønnen Christopher udtrykkeligt siges at være Arving alene til den femte Deel af Hr. Ragnvalds Efterladenskab. Hr. Ragnvald havde vistnok mange Ejendomme paa forskjellige Kanter af Riget, men dog især, som det lader, i den sydøstlige Deel, da hans Søn Alstak sees at have ejet Jordegods i Nordre Viken, og en anden Mand, der udtrykkeligt nævnes som Hr. Christophers Medarving, Andres Gyrdssøn, havde Ejendomme ikke alene i Nordre Viken, men ogsaa paa Naumarike og Vestfold, navnlig i Skiringsfal, hvor han ejede Gaarden Skardaberg ⁵⁾. Andres Gyrdssøn maa have

¹⁾ Gysteins Reg. fol. 203 b.

²⁾ Sammesteds, fol. 199. 203.

³⁾ Sammesteds, fol. 8. a.

⁴⁾ Dipl. N. V. 109.

⁵⁾ Vi have seet, at Hr. Ragnvald, efterat have været paa Orkøerne, blev begravet i Nidaros Kirke, hvor han havde oprettet et eget Capitel. Dette tyder paa Besiddelser især i det Throndhjemste, hvilke han dog kunde have erhvervet ved Giftermaal. Men Hr. Alstak Ragnvaldsøn, der vistelig maa have været hans Fader, herte hjemme i det sydlige Norge, da han ved 1308 var Syssemand i Skibusfylla (Dipl. N. I. 116), og Alstak Ragnvaldsøn den yngre, Ragnvalds Søn, folgte i 1334 paa Nes (i Tuneims Sogn) Parter af Gaardens Thingvalle paa Naverstad (Dipl. N. IV. 210), ligesom ogsaa Gysteins Register viser at baade Ragnvald og Alstak have ejet Jordegods i Tuneims Sogn, siden de kunde blive Tuneims Kirke saa meget skyldige i Tiende. Andres Gyrdssøn nævnes som anseet Mand i Tuneim 1389, (Dipl. N. IV. 547),

været en Søn af den forømtalte Hirdmand Gyrd Haakonssen og saaledes enten Halv- eller Heel-Broder af de ligeledes omtalte Hirdmend og Raadsherrer Paal Gyrdsson og Gyrd Gyrdsson, hvilken sidste siden blev Ridder. Var han deres Heelbroder, da var han ogsaa en Søstersøn af Hr. Jon Thoraldessen, og vist er det i alle Fald, at flere Omstændigheder tyde hen paa et Slektforhold mellem denne, Gyrdssonerne og Michelstørperne ¹⁾). Saavidt man kan see, døde Hr. Christopher tidligere end Otte Michelstorp og uden at efterlade sig Børn, saa at denne arvede ham; men det lader heller ikke til, at Otte havde Efterkommere ²⁾). Den Gjetning har været fremsat, at Ridderen og Raadsheren Jon eller Jens Henriksson, der levede omkring 1397, og fra hvem den senere saakaldte Gyldenløve-Vett stammede, var en Søn af Henrik Michelstorp (og selvfølgelig en Broder til Hr.

Afledte den forømtalte Gubbrand Erlingsen Penge i 1392 og udstedte Gjeldsbrev derfor i Oslo (sammesteds II. 529), ejede ogsaa Jordegods paa Raumarike og Thotn (sammesteds IV. 612, 646), og afhændede i 1414 til Oslo Biskopsstol Halvdelen af Linsen i Lünevis Sogn (sammesteds V. 501). I 1406 stabsfæstede han sin Moders Jordefliste med Hr. Geirmund Thorgerdssen om 13 Dres Boel i nordre og 12 i midtre Skardeberg, og den 2den Mai 1420 paa Audunstad i Krakerøen, Borgesyssel, formodentlig paa sin Dødsfeng, bekræftede han dette Bytte for Geirmunds Sønnen, tilbagekaldende en i Forglemmelse gjort Gave deraf til Olafsklostret i Lundsberg (Dipl. N. I. 607, 669). Andres Gyrdssøns Moder, som her omtales, var maaskee Hustru Margrete paa Skardeberg, der nævnes i Gytheins Reg. fol. 42.

¹⁾ At Andres Gyrdssen var en Søn af Gyrd Haakonssen, bekræftes især deraf, at han førte samme Vaaben som denne og Hr. Gyrd Gyrdssen, nemlig Fiskehovedet. Hans Hustru heed, som det af Dipl. N. IV. 612 erfares, Maja Erlingsdatter. Ved Afhændelsen af halve Linsen til Biskopen 1414 var ogsaa Hr. Gyrd Gyrdssen og Hr. Olaf Petersen, der ligeledes synes at have hørt til Frændskabet, Vidner (Dipl. N. V. 501), og i 1400 see vi Hr. Gyrd Gyrdssen, Otte Michelstorp og fire andre Mænd, som valgte Dommere i en Sag mellem Hr. Alf Haraldssen og Hr. Olaf Petersen, stadfæstede et eldre Skifte mellem Hr. Alf og Hr. Jon Thoraldessen, blandt hvis Arvinger Hr. Olaf saaledes maa have været (Dipl. N. III. 550). I Gytheins Reg. fol. 8 a siges der, at Andres Gyrdssen var Arving til 4 Dele og Hr. Christopher til den femte Deel, saavel efter Hr. Ragnvald Alfassen, som Olaf Ragnvaldssen. En Deel af Skardeberg tilhørte c. 1350 ogsaa Olvind Herleikssen, hvis Søn Herleik, død før 1377, efterlod Datteren Ragnhild, der blev gift med en Brand (Søn af Lagmand Thorvalde Brandssen og maaske Broder til Hr. Jon Thoraldessen), med hvem hun havde to Søner, Olvind, der døde c. 1424 før hende, og gav sin Brandfæne Fru Sigrid Nikolasdatter (Galle) paa Brynlaa flere Ejendomme (Dipl. N. III. 286. 411. II. 311. 633. I. 682. 708. 710). Gytheins Reg. fol. 41. 42). Endeel af Skardeberg tilhørte 1439 Nolf Kane, hvad der let forklæres af Kanernes og Gallernes Frændskab. Dipl. N. I. 769.

²⁾ Af Gytheins Reg. fol. 199 og 203 sees, at de Gaver, Hr. Christopher skjenke-

Christopher), men den bestyrkes ikke af hvad der her ovenfor er oplyst¹⁾. Heller ikke forekommer den nysnævnte Hr. Christopher i norske Brevstaber, saa at man maa antage, at han har haft sit meste Tilhold i Sverige, hvor han maaskee arvede Gods efter Farbroderen, hvis Navn han bar.

Ligesom de sidstnævnte Familier paa Østlandet, saaledes dannede nu ogsaa flere af de tidligere omtalte Etter paa Bors og i Sogn²⁾ m. m. en egen nøje forbunden Familjekreds, hvis indbyrdes Frendskabsforhold ikke altid utrykkeligt lade sig eftervise, men som ikke desto mindre er utvivlsomt. Det er forhen nævnt, at **Botulf Eindridesøn** paa Finnen, Ejer af det store Finne-Gods, fik til sin anden Hustru **Nasa Haavardsdatter** af Rogn, hvorved han ogsaa fik en Deel af det rige Rogne-Gods. Nsas Fader **Haavard** var en Broder af **Odd Hallesen** paa Rogn, der formodentlig var gift med **Brynhild Sigurdsdatter**, sedvanligviis kaldet **Hustru Brynhild**, som dog overlevede baade ham og de Børn, hun havde med ham, saa at hun derved blev Arving til det meste af hans Ejendomme³⁾. Brynhild egtede siden en **Walthjov Baardsøn**, der i 1370 indgik et Forlig med Botulf om de Fordringer, denne kunde have paa Hustru Brynhilds Arv; Walthjov beholdt Godset imod at udrede til Botulf 20 Laupers Verdi⁴⁾. Botulf udvidede siden fremdeles sine Besiddelser; i 1383 købte han Halvdelen af Gaarden **Gylten** i Bergen og fik strax efter kongelig Betræftelse paa Kjøbet⁵⁾. I 1384 optraadte han som Odeksmand til indre Hvamm i

de til Kirker, afhændedes af hans Farbroder **Ditte**, hvilket viser, at denne maa have overlevet og arvet ham. Forresten sees af det ovenomtalte Brev i det svenske Rigsarchiv, at Christopher den eldre efterlod en Søn ved Navn **Hensrik**. Men om ham hører man intet i Norge.

1) See N. Samll. III. S. 572, jvfr. 475.

2) See foregaaende Bind S. 411, 412, 912—914.

3) Dette synes umiskjendeligt at fremgaa af Brev af 20de September 1370 (Dipl. N. II. 411), hvor det heder, at Brynhild, Walthjov Baardsøns Hustru, ansaa sig arveberettiget til det Gods, som Odd Hallesen havde kjøbt, og som hun nu arvede efter sine Børn. At denne Brynhild er Hustru Brynhild Elgurdsdatter, fremgaa deraf, at denne i 1353 gav Vaard Walthjovsøns (aa-benbart hendes Etifføn) Brudegave, da han egtede Odds Broderdatter **Gyrlid Guthormsdatter** (Suhm XIII. S. 289). Det har været antaget (N. Samll. III. 624), at Brynhild havde været gift med Odds Broder **Eveln**, men da dennes Datter **Margrete** endnu levede i 1384 (Dipl. N. II. 484), kunde Brynhild, hvis hun var Sveins Enke, ikke allerede i 1370 have arvet Børnene. Brynhild var en Datter af **Sigurd**, Søn af en **Hallvard Enjalle**, der omtales 1304.

4) Dipl. N. II. 411.

5) Gaarden **Gyltan** i St. Peters Kirkesogno tilhørte i 1308 en **Arne Lang** (Dipl. N.

Hafslø, der, som vi have seet, havde tilhørt hans Oldefader ¹⁾). I 1387 fik han en Deel af Gaarden Ulvaldestad paa Bors, som hans Hustrus Sykkendebarne Margrete Sveinsdatter, Datter af Svein Hallesson paa Rogn, tre Aar forud havde foræret en gammel Huustjener Thore, der nu gav den tilbage til Botulf, eller egentlig til Nasa, der ogsaa senere lod sig denne Gave bekræfte af Thores Børn ²⁾). Botulf døde, formodentlig i 1388, efterladende Enken, Hustru Nasa, og tre Børn, **Haavard, Odd og Ragna**. Nasa havde allerede i 1387 paa egne og Børns Vegne en Proces at udholde med Brynjulf Gillsøn, en Halvbroder af Botulfs første Hustru Elin, om det Gods, som Botulf og Elin i 1365 havde overladt hendes Moder Ingebjørg, men kun, som det synes, for Livstid, og som derfor imidlertid var faldet tilbage til Botulf, hvormed Brynjulf fandt sig brøstholden. Men Dommen affigedes den 29de Juni 1389 af Bergens og Gulathings Lagmand Arnulf Gunnarsøn ganske til Hustru Nasas Fordeel ³⁾). Endmere Gods erhvervede hun i Tidens Løb, især paa Bors, som det her vilde blive for vidtløftigt at opregne. Imidlertid var Hustru Nasas egen Ddel, Rogn, kommen i Hænderne paa **Torund Arnesøn** fra Fors paa Hjelmeland i Rysfylke, der synes at have været en Yndling af Hr. Agmund Finnsøn og formodentlig havde ham at takke for, at han omkring 1376 bestyrede Syflen paa Bors, dog vistnok kun som Ombudsmand for Magister Capellarum, med hvis Embede denne Syssel paa denne Tid og senere synes at have været forenet ⁴⁾). Torund, der allerede i 1374 ejede Ringheim og sandsynligviis var beslegtet med Rognes-Ætten (han havde endog været Hustru Nasas Formynder i hendes Barndom ⁵⁾), ind-

I. 101.) Halvdelen deraf købte Hallstein Vaardsøn i 1367 af Bjarne Sveinsson (Dipl. N. II. 392, 424), og den tilfaldt siden Kong Haakon, men skændedes af denne 1376 til Hallsteins Datter Thurids Børn (Dipl. N. I. 436), hvorpaa Botulf i 1383 købte den af Thurid og hendes anden Mand Jon Eriksson, (sammesteds I. 481, 483), men Betalingen blev ej fuldt erlagt før end i 1401, lenge efter Botulfs Død (Dipl. N. III. 560).

¹⁾ Dipl. N. I. 488.

²⁾ Dipl. N. II. 484. 499. 528. 531.

³⁾ Dipl. N. I. 515.

⁴⁾ Torund var i 1385 tilligemed Lagmanden i Rysfylke Vidner ved Hr. Agmunds Gavebrev til sin Hustru (Dipl. N. I. 493). Han nævnes som Sysselmænd paa Bors i 1376, men i 1378 nævnes Provst Binalde ubtryffeligt i denne Egenkab (Dipl. N. II. 454), og hans Efterfølger Arnbjørn Sunulfsøn synes ligeledes at have haft en Sysselmænds Rettighed (Dipl. N. I. 572). Torund Arnesøn var gift med Gyrid Hallbjørnsdatter paa Duareim i Søndhorde-land, der levede her endnu i 1410 (Dipl. N. II. 442. 576. 611).

⁵⁾ Dipl. N. V. 296.

gik i 1375 en Contract med Hustru Brynhild, der altsaa paa denne Tid maa have været Enke, hvorved hun „gik til hans Flet og Bord“ og overlod ham halve Gaarden Hogn, 20 Maanedmeters Bool, mod at han hvert andet Aar skulde staffe hende „en Kjortel og Hette“, samt hvert Aar $\frac{1}{2}$ Mk. Lerred, og derhos holde hende sliig Kost som sig selv og hans egen Hustru ¹⁾. Siden angrede Hustru Brynhild denne Afstale, paastod, at hun slet ikke havde samtykt i Dverenskkomsten, og klagede sin Sag for Kong Haakon og Raadet, da han i April 1378 opholdt sig i Bergen. Kongen indstevnede Torund strax til Bergen for at see Sagen paakjendt af Biskopen, Magister Capellarum Hr. Binalde som Syssemand, Fehirden Erlend Philipsøn og to andre Mend ²⁾. Men enten maa Dommen være udfaldt til Fordeel for Torund, eller Sagen af sig selv være ophørt ved Hustru Brynhilds Død, der synes at være indtruffen strax efter, thi hendes Brodersøn og Arving Sigurd Guthormsøn bekræftede i 1380 Contracten ³⁾, og Torund forblev i Besiddelse af Hogn indtil sin Død 1402, da han paa sit yderste erklærede, at Gaarden skulde tilfalde Botulfs og Asas Sønner, saasom det var deres rette Ddel ⁴⁾. Hustru Asa maalte ogsaa udholde en Proces herom med en Givind Sigurdsøn, der havde egtet Halvsysterdatter af Torund, men som Givind maa have tabt, siden Gaarden forblev i Botulfsønnernes Eje ⁵⁾. Den driftige Hustru Asa døde henved 1410 ⁶⁾, efterladende de forhen nævnte Børn, Haavard, Odd og Datteren Magna. Disse arbede ej alene Forældrene, men fik ogsaa ikke ubetydelige Ejendomme af deres Beslegtede, Hustru Brynhild Josephsdatter, en Datter af hiin Joseph Karlshovedsøn paa Kaupangr, der omtrent 1363 var Lagmand i Bergen ⁷⁾. Hvorledes Slegtstabet var beskaffent, vides ikke. Det erfares

¹⁾ Dipl. N. II. 442, V. 298.

²⁾ Dipl. N. II. 453.

³⁾ Dipl. N. II. 466.

⁴⁾ Dipl. N. I. 580, 631.

⁵⁾ Dipl. N. V. 419. II. 571.

⁶⁾ Hun nævnes ikke efter dette Aar, Dipl. N. II. 611. Af dette Brev samt flere andre (navnlig II. 571, 576), sees at der mellem Asa og Torund Arnesøns Enke Gyrid var et meget indviklet Mellemvarende.

⁷⁾ See foregaaende Bind S. 866. Joseph afløste i Gunnar Hjarandesøn som Lagmand, hvilken i 1361 beklædte dette Embede, hvor vi atter finde ham i 1366. Men Joseph synes ogsaa i 1361 at have været Lensmand eller Sysselmands-Umbudsmand i Sogn, see Dipl. N. I. 370. Af Brevene Dipl. N. I. 348 og II. 357 sees det, at han ogsaa havde Besiddelser i Haddingdal (Sunren i Nals Sogn), og at hans Hustru heed Asa. Joseph var igjen Søn af Karlshoved i Kaupangr, der nævnes som Hirdmand omkring 1320, see forr. B. S. 410, 411.

kun af et andet Brev, at Hustru Brynhild var Arving efter Sigrid Thorsteinsdatter, Botulfs Systsdebarn; men Naboskabet mellem hendes Faders Gaard Kaupangr og Botulfs Fedrenegaard Hvamm forklarer det noksom. Heller ikke vides det, med hvilken Hirdmand Hustru Brynhild har været gift; man seer kun, at denne Mand baade maa have ejet en Deel af Vænes i Søndhordeland og flere Gaarde paa Eker, hvoraf man saaledes maa slutte, at det har været en Mand, der var beslegtet med Gaute Erikssøn eller Kanerne ¹⁾. Denne Hustru Brynhild traadte i November 1389 ind i Badstena Kloster, dog, som man seer, ej som Nonne, da hun ogsaa efter den Tid serledes om i Norge, altsaa vel kun som indskreven Syster ²⁾. Men i denne Anledning var det vel, at hun folgte baade sin Deel af Vænes og sit Gods paa Ostlandet (Octbr. 1388) og forærede (i Juni 1389) „sit Frendebarn“ Magna Botulfedatter paa Finnen 1 Laups Bool i Kalvhage, sin Vættis Odel, samt at hun i det følgende Aar (Marts 1390) afstod til Magna og hendes to Brødre al den Arv, hun kunde fordre efter den nysnævnte Sigrid Thorsteinsdatter ³⁾. Det er imidlertid et Spørgsmaal, om hun overlevede Sigrid, siden hun døde allerede i 1394 ⁴⁾. Men hvad enten Botulfs Børn fik denne Arv eller ej, var de ligesuldt nogle af de rigeste Arvinger i Landet, som derfor ogsaa siden ved Giftermaal indlemmedes i de mægtigste af de ovenfor omtalte Slegtredse, som det i det Følgende vil sees ⁵⁾.

15. Lagmænd, Systslemænd og haandgangne Mænd.

Det var de her nævnte Familier, saavel som flere andre af samme Anseelse og Stilling i Samfundet, men som det her vilde blive for vidtløf-

¹⁾ Af Aelak Volts Fordebog S. 108 sees det, at Hustru Brynhild Joserhøddatter og Holte Jonsøn folgte hele Vænes i Søndhordeland, Halvdelen hver, til Erkeholen; ligeledes viser Dipl. N. III. 481, at hun i 1388, under et Ophold i Bergen, folgte til den ovenomtalte Peter Mikelasen 13 Markbol i Søsken, Fiskeheim, Gif og Røysen, alt paa Eker. Denne Holte Jonsøn, som her nævnes, var formodentlig en Sønneson af Hirdmanden Holte Gunnarssøn, der levede omkring 1360, og stod i et næjere Forhold til Hr. Sigurd Hafthorsøn (see forr. B. S. 867, 868). Holte Gunnarssøn var formodentlig Faber til Jon og Gunnar Holtesønnen der nævnes paa Raumarke ved 1391 (Dipl. N. IV. 588), og som begge havde hver sin Søn ved Navn Holte, altsaa Holte Jonsøn og Holte Gunnarssøn den yngre. Muligt, at Hustru Brynhild har været gift med Jon Heltesøn, og saaledes Moder til Holte Jonsøn. Usandsynligt er det ikke, at denne Vætt stammede fra den Jon Holtesøn, som Hr. Anders Hugeliksøn arvede 1279, see Dipl. N. II. 19, s. o. IV. D. 2. B. S. 351.

²⁾ See Diarium Vazstenense Scr. R. Sv. I. S. 103.

³⁾ Dipl. N. I. 515, II. 518.

⁴⁾ Diar. Vazst. I. c.

⁵⁾ See ogsaa N. Samll. III. S. 583—627., hvor udførligere Ofterretninger om denne Vætt er samlet.

tigt særligen at berøre — hvis Medlemmer fornemmelig afgav det Personale, hvoraf de daværende Embedsmænd, Sysselemændene og deres Ombudsmænd, samt Lagmændene, udvalgte. Imidlertid synes det dog, som om Lagmænds-Embederne nu noget mere end Sysselemændsposterne have staaet aabne for Mænd, der var af ringere Herkomst, eller ikke strengt taget hørte til den Klasse af Hirdmænds-Ætter, som i de Tider hos os kunde kaldes, om just ikke egentlig en Adel, saa dog idetmindste en Nobilitet i den Forstand, hvori dette Ord toges i den romerske Republikks Velmagtsdage. Legger man Merke til Lagmændenes Navne og borgerlige Stilling overhoved, da vil man endog i de fleste Tilfælde, der forekomme i dette sildigere Tidsrum, have Banskælighed ved at paavise noget Slegtsskab mellem dem og de nys omhandlede Hirdmænds-Ætter, ligesom det nu heller ikke længer, som tidligere ¹⁾, i de fleste Tilfælde synes at være Regelen, eller endog kan godtgjøres, at Lagmændene vare haandgangne Mænd, hvor anseede de forresten kunne have været. Det ligger ogsaa i Sagens Natur, at man ved Besættelsen af Lagmænds-Embederne, der nødvendighvis fordrede en vis Grad af Lov-Kundskab, ikke saa godt kunde tage Hensyn til Byrd og Familieforbindelser, som ved Overdragelsen af Syslerne, hvorved ingen andre Qualificationer udfordredes, end saadanne, som vare uadskillelige fra enhver Mand af Stand i hine Tider. Men denne Omstændighed, der saaledes aabnede Manden af ringere Stand eller Herkomst Udgangen til indflydelsesrige Embeder, der tildeels endog var stengt for de mere Højbyrdige, naar de ikke besad de fornødne Kundskaber, havde ogsaa her den samme Følge som paa de fleste Steder, hvor der findes et Slags Aristokratie, at Embedet selv, istedetfor at tiltage saa meget mere i Anseelse, som det forudsatte Talenter og Kundskaber hos Ihændehaveren, tvertimod sank saa meget lavere i Aristokraternes Øjne, som det ikke udelukkende kunde forbeholdes Aristokratiet, men maatte søge sin Mand uden Hensyn til Byrd og Connexioner, og vel endog i de fleste Tilfælde blandt de forholdsviis ringere Samfundsklasser. Dette falder strax i Øjnene, naar man enkeltviis forfølger Lagmændenes Livsbaner paa denne Tid, saavidt det lader sig gjøre, og det er endog merkverdigt at iagttage, hvor langt anseeligere den Stilling var, som Lagmændene indtog i Aarhundredets første Halvdeel, end den, som de syntes at have indtaget i det Tidsrum, vi her have for os. I Kong Erik og Haakon Magnussons Tid opnaaede om ikke alle, saa dog mange eller endog de fleste Lagmænd Ridderverdigbeden, bleve Medlemmer af Naadet, og hørte aabenbart til Aristokratiet, f. Ex. Hr. Sigurd paa Aaga, Hr. Hauk Erlendsøn, Hr. Guthorm

¹⁾ See foregaaende B. S. 869.

Kolbjørnsøn, Hr. Gindride Simonsøn o. Fl. Men af de Mend, der i Tiden ved Kong Olafs Thronbestigelse beklædte Lagmands-Embederne, finde vi faa eller ingen, der enten var Ridder, eller endog haandgangne Mend, endfige Raadsmedlemmer, ligesom vi og, som sagt, neppe engang kunne paavise noget Frændskab mellem Lagmendene og Hirdmends-Ætterne. Lagmand i Oslo var endnu i Marts 1830 Guthorm Gudbrandsøn¹⁾, der fort efter afløstes af Thorbjørn Asgrimssøn, Brodersøn af en Giltv Skenke. Thorbjørn omtales som svoren Lagrettesmand i Oslo 1375 og 1378²⁾, og som Lagmand allerførst i 1383, paa sit Yderste i 1389³⁾. Man finder intet Tegn til, at nogen af disse to Mend endog vare haandgangne Mend; hvad Thorbjørn angaaer, da var det endog vist, at han ej havde denne Rang, da han i et Brev, hvor han omtales som en af Parterne, ej faar Titlen „ærlig Mand“ eller „hederlig Mand“, hvilken paa den Tid altid anvendes om de haandgangne Mend⁴⁾. Heller ikke lader det sig paapege, at de vare beslegtede eller besvogrede med nogen af de foromtalte, anseede Ætter. Og dog var de vistnok baade rige og anseede. Guthorm beklædte sit vigtige Embede i henved 30 Aar; han gav ikke ubetydelige Gaver saavel til Mariekirken for sin Datter Sigrids Gravsted, som til Biskopsstolen, formodentlig for ham selv⁵⁾. Thorbjørn ejede en Deel af Hjalparegaarden i Oslo, som han bebyggede efter Branden, og af hans Testament, som vi endnu have, sees det, at han skjenkede Domkirken og Clemenskirken i Oslo meget Jordegods i Bergsheimsherred, hvor han altsaa var en betydelig Godsbesidder⁶⁾. Da Thor-

1) Om Guthorm Gudbrandsøn s. c. S. 10. Som Lagmand nævnes han allerførst d. 7de April 1351 (Dipl. N. IV. 353), men stundom afløst af Thronb Bjarnessøn (see forr. B. S. 514); allerlidst nævnes han d. 9de Marts 1380 (Dipl. N. V. 317).

2) Dipl. N. III. 400, IV. 509.

3) Dipl. N. II. 482, IV. 563. Det sidste Brev, der er hans Testament, er dateret d. 3die April 1389; her siges det udtrykkeligt, at han er „krank i Legeme“, altsaa at han ligger paa sit Yderste.

4) Brev af 5te Aug. 1381, Dipl. N. V. 324. Her vidne tre Mend, at Thorbjørn kjøbte øvre Hjalparegaarden, da endnu siden Branden en Tomt, paa begge Sider af Naen.

5) Guthorm gav til Bønnenhold og Lejested for sin Datter Sigrid til Mariekirken 4½ Dres Bol i Gnarvtrud i Bjerger Sogn paa Hadeland (Dipl. N. IV. 497), og med sin Hustru gav han til Biskopsstolen et Hæffelbeool i Verdal (Gyfeins Reg. fol. 122 a.) Han herte saaledes hjemme paa Oplandene.

6) Thorbjørn kjøbte, som ovenfor nævnt i 1381 Tomten „Øvre Hjalparegaarden med Forpligtelse til at overtage Ansvaret, serdi der af samme Tomt ej var ydet Kongedømmet den lovlige Ret; hermed meente man formodentlig, at Tomten ej i behørig Tid var bebygget efter Branden. Dette var vel ogsaa Aarsagen til, at Thorbjørn ved Kongebrev (udateret, men formodentlig samtdigt)

bjørn Askgrimsøn gjorde sit Testament, var han ej længer Lagmand og kaldte heller ikke sig selv saaledes; hans Sygdom og Svaghed havde vel nødsaget ham til at frasige sig Embedet, thi hans Efterfølger, **Harald Kolbjørnsøn**, nævnes allerede som Lagmand den 4de Februar 1389 ¹⁾). Denne Mand, der forblev i Embedet til Tiden omkring 1409 ²⁾, var upaatvibseligt en Søn af den forhen omtalte Kolbjørn Hermundsøn og Gyrid Haraldsdatter paa Thumn, og saaledes vistnok beslegtet baade med Bolterne og Stumperne, men alligevel er der ikke Spor af, at han nogenfinde blev optagen i Raadet, om han end maaskee kan have været haandgangen Mand, hvad der dog ingensinde med Sikkerhed kan sees ³⁾.

Lagmand paa Dplandene var, idetmindste i 1834, **Finnboge Thoresøn**, der ogsaa var i Embedet 1393 ⁴⁾, og som synes at have haft Eiendomme paa Hadeland ⁵⁾, men om hvem intet forresten vides ⁶⁾. Tunsbergs Lagmand var fra 1365 til hen i eller efter 1380 den foromtalte **Berg Hermundsøn**, Søn af Hermund Bergsøn Klerk. Han idetmindste var haandgangen Mand, thi hans Hustru Ingerid, der tilligemed ham blev begravet i Glymeima (Gleminge) Kirke ved Sarpsborg, kaldes „Hustru Ingerid ⁷⁾“. Det synes ogsaa, som om han, førend han

sit Tomten, „der lovligen var falden under Kongedømmet“, sig overdraget (Dipl. N. VI.). I Testamentet af 3die April 1369 gav Thorbjørn for sit Lejested, som han valgte i St. Halvards Kirke ved Elden af sin Faderbroder Giliv Ekenke, $\frac{1}{2}$ Mk. Wool i østre Ringin, samt ligesaameget sammesteds for sin Hustru Gunnbjørg, naar hun døde; endvidere 3 Mk. Wool og 6 Dres Wool i østre Ringin og 6 Dres Wool i Gata, altfammen i Lunelms Sogn i Bergelmshered; ligeledes til Clemenskirken i Oslo; $1\frac{1}{2}$ Mk. Wool i Thoresstad i Åster Sogn. Heri maa der senere være skeet en Forandring, thi i Gystelns Register fol. 124. b. staar der, at Thorbjørn gav til Domkirkens Commune 5 Mk. og 5 Dres Wool i østre og vestre Ringin, og f. 141. b, at han gav 12 Dr. B. i Thoresstad til Clemenskirken.

¹⁾ Dipl. N. IV. 559.

²⁾ Han nævnes allerførst i September 1408 (Dipl. N. III. 589); hans Eftermand, Sæbjørn Dagesøn, forhen Raadmand, nævnes allerførst som Lagmand i Juni 1412 (Dipl. N. V. 483).

³⁾ Det eneste, der nogenledes kunde antyde, at han var haandg. Mand, er, at han i Brev af 6te April 1392 (Dipl. N. III. 504) nævnes foran Giliv Thorgautsøn, der idetmindste senere baade var haandg. Mand og Medlem af Raadet, dog er det meget muligt, at Giliv endnu ikke var bleven Hirdmand i 1392

⁴⁾ Dipl. N. III. 458, 510.

⁵⁾ Dipl. N. IV. 560.

⁶⁾ Hvad der ovenfor (S. 11, L. 9 f. n.) anføres, at Thorstein Gunnarsøn allerede i 1384 nævnes som Lagmand paa Dplandene, grunder sig paa en Angivelse i et Brev, der ved nærmere Undersøgelse viser sig at være forfalsket og sammensmedet i en langt tidligere Tid, hvorfor denne Felt herved rettes.

⁷⁾ Biskop Gystelns Register fol. 10.

blev Lagmand, udførte en Sjøfælsmands Forretninger i øvre Thelemarken, da han havde en Ombudsmand der i 1358 til at optage Forhør; maaskee han da bestyrede Sjøfæls i Dren Gysteinsøns Navn, og i saa Fald har han vist været haandgangen Mand. Ellers maa han have haft hjemme i Borgesjøfæls, da han ej alene blev begravet ved Glynheim Kirke, men ogsaa var tiendepflichtig til Nøde Kirke ¹⁾. Bergs Eftermand var maaskee **Brand Gunnarsson**, der dog ikke nævnes som Lagmand førend i 1390. Embedet beholdt han til hen i 1395, da han afløstes af **Jon Karlsson**, dog seer det ud til, at han levede nogen Tid længer. Ogsaa Brand synes at have været haandgangen Mand; han havde formodentlig hjemme i Nærheden af Tunsberg eller Skiringsfæl, og usandsynligt er det derfor ej, at han har været gift med den førnævnte Hustru Magnhild Herleiksdatter paa Skardaberg, Givind Brandsøns Moder, og nærbeslegtet med Kanerne ²⁾. Hvo der efterfulgte **Sigurd Gyrdsøn** som Lagmand i Skien, vides ikke. Som Lagmand nævnes han udtrykkelig for sidste Gang i 1373; men endnu i 1378 udstedte han tilligemed en anden Mand et Vidnesbyrd om en Salgsindgaælse fra Gaarden Serpen i Nærheden af Kirken, der førte samme Navn; da nu denne Gaard lige indtil Lagmands-Embedernes Ophævelse i 1797 var Embedsgaard for Skiens Lagmand, er der høist sandsynligt, at Sigurd ogsaa nu beboede den og udstedede Breve derfra i denne Egenskab ³⁾. Der nævnes nu ikke nogen Lagmand

¹⁾ Sammensteds fol. 8, Dipl. N. I. 359. Berg og hans Fader Hermund førte Vaabensfjold. Fjoldet var deelt i to Felt, med to Ektraafjelker i det Højre, en udadvendt Halmmaane i det Venstre. Dette Vaaben førte ogsaa Thrond Kratesen. Jfr. om Berg Hermundsøn N. Samll. IV. S. 543.

²⁾ Dipl. N. I. 525, II. 519, III. 496, I. 534, 535, 536, 542, IV. 618, III. 516, I. 547, IV. 645. Det sidste af disse Breve, hvori han nævnes, er dateret 19de April 1395; hans Eftermand Jon Karlsson nævnes som Lagmand allerførst d. 16de October 1395. Dipl. N. II. 542. Ifølge Gysteins Register S. 121. a, gav Brand til Biskopsstolen 2 Lauvers Land i Gjølpaland i Evarvafjæds Sogn i Lagardal; dette er tilføjet noget efter 1396, altsaa synes Brand endnu ikke at være død i dette Aar. Der nævnes ogsaa en Brand Gunnarsson i Lumulands Sogn i Ranrike ved 1408 (Dipl. N. III. 587, jfr. Gysteins Reg. f. 153 a), men dette kan neppe være ham. Om sit Vaabensfjold, der var deelt i to Verticalfjeldt, en Vaad med Mast i højre, en halv Vilje i venstre Fjeldt, paa Hjælmen ligeledes en Vaad med Mast eller Kors, skal han have haft Omstriften S. HERBRANDI (Istedetsfor BRANDI) GUNNARI, see N. Samll. IV. S. 321.

³⁾ Dipl. N. III. 287, V. 308. Det er tydeligt nok at see, at Sigurd udsteder dette sidste Brev fra sit Hjem, og at Parterne have begivet sig til ham for at afgive Vedtagelse. Eller rettere var det kun een Part, da nemlig Reidar Andresen og Hustru Gudrun Gunulfsdatter vedgik at have selgt afbøde Nafæ Steinarsson (Sira Gysteins Fader) $1\frac{1}{2}$ Dres Voel i Bjerknes i Sandspærv. Sigurd skal, ifølge N. Samll. IV. 123, endnu have levet i 1415, dog er det vel usikkert, om det er den samme Person, der nævnes i dette Aar.

i Skien før end **Harald Haakonssøn** i 1395, om hvem intet forresten vides, uden at han beklædte Embedet indtil efter 1407, da han sidste Gang nævnes ¹⁾). Om han umiddelbart afløste **Sigurd Gyrdsøn**, eller der var nogen imellem dem, har hidtil ikke kunnet udfindes. Ingen af disse tvende Mænd synes at have hørt til de fornemmere **Øtter** ²⁾).

I **Viken** eller **Manafylke** nævnes ved disse Tider som Lagmand den forovttale **Thorvalde Steinbjørnsøn**, idet hans **Østermand**, **Sæmund Thorgilssøn**, der allerførst nævnes i Embedet 1391, bekræfter en af ham affagt **Orskurd** ³⁾). Altsaa maa **Thorvalde** have været Lagmand før dette Aar, men naar, og nøjagtigt til hvilken Tid, vides ej. **Sæmund** beklædte Embedet til langt ind i det følgende Aarhundrede.

I **Ryfylke** (d. e. **Agvaldsnes Thinglag**, hvortil ogsaa **Agder** hørte), nævnes der ingen Lagmand mellem **Thorleif Gudmundssøn**, der forekommer i et Par Breve fra 1362, og **Haavard Sigurdsøn**, der nævnes allerførst i Februar 1383 ⁴⁾). **Haavard** har da sandsynligviis allerede længe været i Embedet, da han allerede i Februar 1385 havde faaet en **Østermand** i **Ivar Sveinssøn**, der forestod Embedet til efter 1388, da han afløstes af **Thorbjørn Thorvaldesøn**, som forblev i Embedet til noget efter Aarhundredets Slutning ⁵⁾). Ingen af disse Mænd ere forøvrigt bekjendte eller synes at have hørt til de fornemmere **Slegter**. Det samme synes ogsaa at have været Tilfældet saavel med **Gunnar Hjarandssøn**, der var **Bergens** og **Gulathings** Lagmand i den lange Tid fra 1361 og 1366 (see forr. B. S. 866) indtil henimod

¹⁾ Dipl. N. I. 550. 552, II. 559. 593. Et denne **Harald** den samme **Harald Haakonssøn**, der nævnes som tredje Medudsteder af et Brev, dateret **Soolbrefke** i **Odensø** 10de April 1385, da hørte han hjemme i **Borgeshøvel** og var da endnu Lagmand. (D. N. I. 494). Men det er vel meget uvist, om han var den samme Person, da begge disse Navne ere saa hyppige.

²⁾ Naar **Gysteins** Reg. fol. 199 og 203 melder, at **Harald** Lagmand gav $\frac{1}{2}$ Mk. **Bool** i **Skeldulfsthorp** til **Berge Kirke**, ligesaa meget i samme Gaard og i **norbre Alreim** til **Holms Kirke** i **Thorsnes**, da kan dette ligesaa gjerne være denne **Harald**, som Lagmanden i **Oslo** **Harald Kolbjørnsøn**, og saameget hellere ham, som den sidstnævnte levede længere, end **Notifterne** indførtes i **Bergen**.

³⁾ Dipl. N. III. 587. **Sæmund** Lagmand omtales allerførst i **Biskop Gysteins** Register fol. 176. b som tilstedeværende ved en Gave til **Luneims Kirke**, der maa være vedtagen før 1391, efter som **Notitsen** derom er tilføjet, da **Biskopen** i dette Aar vistede **Ranrikes Provsti**. See fol. 165. a.

⁴⁾ Dipl. N. II. 370, IV. 429, I. 476.

⁵⁾ Dipl. N. I. 493, Mfl. 4, S. 118; her nævnes **Ivar** som Lagmand i Juli 1388, og senere finder man ham ej omtalt; **Østermanden Thorbjørn** nævnes først som Lagmand i Juni 1391 (Dipl. N. IV. 594).

1380 ¹⁾), som med hans Eftermand i begge Embeder, **Jon Aislaksøn**, der nævnes allerførst i 1382 ²⁾) og i October 1386 var afledt af **Arnulf Gunnarssøn** ³⁾). Hvorledes det forholdt sig med Frostathinget og Nidarøos Stads Lagmands-Embeder, om ogsaa disse nu vare forenede, som Bergens og Gulathings, eller adskilte, vides ikke; næsten lige fra Mandedødens Tid og indtil Narhundredets Udgang nævnes kun een Lagmand i Nidarøos, **Jardar Erlingsøn** i 1382, og ingen for Frostathing. Heller ikke kjendes nogen anden Lagmand paa Haalogaland i Tiden mellem 1356 og 1400, end **Jon Thorgilssøn** i 1388 og 1389, maaskee den samme, der egentlig hører til Throndstad-Øtten og en Tid ejede søndre Thumn ⁴⁾). I Jemteland nævnes efter **Besse Bergthorsøn**, der forekommer i 1352, ingen forend **Thorfinn**, der beklædte Embedet i 1365 og 1376, og dernæst en **Sveinung Thordsøn**, der forekommer i Breve mellem 1391 og 1406 ⁵⁾). Thorfinn synes at have hørt hjemme i Borgeshjæsel, hvor han ejede Jordegods i Bergs Sogn ⁶⁾).

Alf alt dette faar man et temmelig bestemt Indtryk af, at Lagmands-Embedet, saa hederligt og anseet det end i sig selv kunde være, dog ikke længer regnedes blandt de fornemste Embeder i Landet, eller betragtedes som særskilt forbeholdt de aristokratiske Øtter. Det dannede neppe engang det første Skridt paa Embedsbanen for den hidtil lidet bekjendte, men fremadstræbende Mand af ringere Herkomst, der søgte at arbejde sig op til Rigets højeste Verdigheder; thi hertil var det først og fremst nødvendigt at være haandgangen Mand eller Bæbner, som det nu ogsaa hyppigt kaldes, og selv denne Rang opnaaedes nu, som vi have seet, kun sjelden af Lagmændene, om de end nok saa længe forblev i Embedet; og opnaaede de den, var det snarere paa Grund af deres Stilling og

¹⁾ Gunnar Hjarandessøn nævnes for sidste Gang d. 13de Juli 1379, Dipl. N. II. 458. I sit Vaaben førte han kun et Monogramm, see N. Samll. IV. 544.

²⁾ Nenn. N. g. L. III. S. 215 og Dipl. N. VI.

³⁾ Dipl. N. I. 501.

⁴⁾ Dipl. N. III. 491. Grøn. hist. Mindesm. III. 139. Sfr. vof. S. 164. 168.

⁵⁾ Dipl. N. III. 342. 408. 499. 501. 582.

⁶⁾ Thorfinn Lagmand, staar der i Gysteins Register fol. 200, gav halve Valgardsrub, 2 Laup Land, til Bergs Kirke. Der findes ingen anden Thorfinn Lagmand, som dette kunde være, end hiin, og da det, som vi ovenfor have viist, netop synes at have været en hyppigt anvendt Forsigtighedsregel at sende Embedsmænd fra andre Egne til Jemteland, bliver det ikke i mindste Naade usandsynligt, at Thorfinn kan være sendt derhen fra Borgeshjæsel. Paa samme Naade blev maaskee ogsaa Terund Lagmand sendt derop fra Rantise, ihvertmindste omtales en Terund Lagmand at have været skyldig Penge til Klauvabals Kirke i Elveshæsel, hvilken Terund neppe kan være nogen anden end den jemtelandste. (Gysteins Register fol. 152. b.).

Familieforhold forøvrigt, end som Løn for langvarig og bederlig Embedsforfælg. Sagen var den, at Forberedelsen til Lagmands-Embedet allerede fra Begyndelsen af stillede den, der søgte at gjøre sig stiftet dertil, under ganske andre Livsvilkkaar, end den, der ved Hirdtjeneste søgte at erhverve Syssler, blive Hirdstjorer, Raadsherrer o. s. v. Hiin Forberedelse maatte være mere klerkemeslig, idet den vordende Lagmand ganske vist maatte lære til Fuldkommenhed at skrive og omgaaes med Bøger, maaskee endog noget Latin for at forstaa sig lidt paa den kanoniske Ret; og disse Kundstaber erhvervede han da vel i Regelen paa en anden Lagmands Skriverstue eller Contoir, som hans Skriverdreng eller „Klerk 1)“, siden som hans Ombudsmand eller Fuldmægtig, indtil han var ganske udkært og kunde overtage et selvstændigt Lagmands-Embed. Men denne Forberedelse var i det Væsentlige, hvad man nu vilde kalde civil, og hvilken man i de Tider næsten betragtede som halvgeistlig, medens derimod den Bane, som de, der attraaede Syssler m. m. betraadte, nu mere end forhen var afgjort militær. De vordende Sysselmand maatte begynde med Hofstjenesken og væsentligt forberede sig dertil ved at erhverve Vaabenferdighed. Var end Stikkene ved Høffet nu vistnok betydeligt forandrede fra hvad de var paa den Tid, da Hirdskraaen blev giben, og lempede efter hvad der var brugeligt ved andre, idetmindste de svenske eller danske Hoffer, saa var dog Hirdskraaens Hovedbestemmelser endnu fuldkomment gjeldende, og den deri antydede Bane for de unge højbyrdige Mænd fremdeles den, de havde at betrede for at naa de højeste Verdigheder i Riget. Hvorvidt der endnu skjælnedes mellem Kjertesvend, Gester og virkelige Hirdmænd, er vanskeligt at sige: man kan af de forhaanden-værende Breve ej see det, og det lader næsten til, at man nu kun brugte tre Grader, nemlig a) begyndende haandgangne Mænd, der endnu ikke vare blevne virkelige Hirdmænd; b) Hirdmænd, der stode nærmest for Haanden til at kunne blive Riddere, og saaledes indtog den samme Stilling, som de saakaldte Svener, Riddersvener, Knaper, Riddermændsmænd, Bøbnere, eller Mænd „aa Vaaben“, indtog i Sverige og Danmark, hvorfor de ogsaa nu sædvanligviis kaldte sig „aa Vaaben“, paa Latin „arinigeri 2)“;

1) Deraf endnu Benævnelsen Clerk i England om enhver Contoriist. Alt f. Er Lagmanden Berg Hermundsen horte til en saadan „Klerke“-Elegt, og formentlig selv havde faaet en saadan Dylærelse, sees deraf, at hans Fader stundom kaldtes „Hermund Klerk“. See Gyselns Register fol. 10.

2) Benævnelsen „aa Vaaben“ var mere dansk, „Svener“ mere svensk, derfor brugtes den første silblgere end den anden. I norske Breve finder man neppe nogen kaldet „å våpn“ serend efter 1400, sjønt Benævnelsen allerede anvendtes i Borger-Retten, f. R. gl. L. III. S. 144. Forresten var det endnu indtil Unionen hyppigt i norske skrevne Breve ikke at bruge nogen Titel for Hirdmændene.

og endelig c) Riddere, der, som vi have seet, oprindeligt kaldes Skutelsveiner. Man seer ogsaa af de Breve, der ere tilbage fra hine Tider, at Titelen „Herre“ fremdeles var forbeholdt Ridderne, der ogsaa ved Siden deraf stundom i Omtale kaldtes „velborne Mand“, og hvis Husfruer ligeledes stedse kaldtes „Fruer“, ligesom Hirdmændenes eller Bøvnernes altid kaldtes „Hustru N. N.“; derhos vise en Mængde Exempler, at allerede Hirdmændene eller Bøvnerne sædvanligviis kaldtes „ærlig Mand N. N.“ eller „hederlig Mand N. N.“: en Titel, der ej synes at være bleven nogen haandgangen Mand til Deel, førend han kunde kalde sig á vápn ¹⁾. Men fordi om disse Benævnelser nu var blevene mere brugelige, end de eldre, der opstilles i Hirdskraa, er det derfor ikke sagt, at dennes Bestemmelser ikke efter Bogstaven fulgtes. Det er saaledes ej alene muligt, men endog høist sandsynligt, at Kongerne fremdeles paa de i Hirdskraaen foreskrevne Maader har udnævnt Kertesveiner, Gester, Hirdmænd og Riddere, men at man kun i daglig Tale havde ophørt at skjelne mellem andre Grader end de nysnævnte tre, „Ikkehirdmænd“, Hirdmænd eller Bøvner, og Riddere. Alle disse tilsammen udgjorde saaledes hvad man nu vilde kalde den egentlige **Militærstand**, og af denne valgtes nu jaagodtsom udelukkende Sysselmændene og Hirdstjorerne, altsaa de højere Befalingsmænd; thi det kan alene betragtes som Undtagelser, at enkelte Syssler vare overdragne til Geistlige, f. Ex. Sysslen paa Follo til Provsten ved Mariekirken i Oslo, og selv denne lod dog de egentlige Sysselforretninger udføre ved verdslige Ombudsmænd, der vistnok vare ligesaa militære som nogen af de øvrige Sysselmænd eller Undersysselmænd. At Sysselmændenes Embeder, uagtet de omfattede Civil-Bestyrrelsen, dog væsentligt havde en militær Charakter, ligger i Sagens Natur og den Maade, hvorpaa Bestyrrelsen skete i Kongens Navn, endog der, hvor det egentlige Feudalvæsen ikke herskede. Civil- og Militær-Bestyrrelse vare i de Tider uadskillelige. Sysselmanden repræsenterede Kongens Person i sit District, paa den dommende Myndighed nær, altsaa var nepos den militære og den executive-civile forbeholdt ham, og selv den sidste kunde i de Tider, da alle vorne Læg-Mænd vare Vaaben eller havde Ret til at bære dem, ikke godt haandhæves uden paa militær Viis; naar Domme skulde udføres, Udaadsmænd opsøges og fordrives, Skat inddrives o. s. v., saa maatte det i denne Tid altid skee ved væbnede Tjenere; idetmindste faldt det neppe Noget ind at udføre saadanne Hverv uden at være bevæbnet og omgiben af et bevæbnet Følge. En endnu mere afgjort militær Charakter fik Sysselmands-Embederne ved de af os tid-

¹⁾ Guthorm Rolsøen paa Esker, som vi ovenfor have omtalt, kaldes saaledes endnu ikke „hederlig Mand“ i et Brev af 1318 (Dipl. N. II. 552), men derimod i et af 1404 (ffæds. I. 595). Altsaa er han vel i Mellemtiden bleven Bøvner.

ligere omtalte Bestemmelser, vedtagne paa Hirdmoderne i Tunsberg og Bergen 1273, hvorved Sysselmændene forpligtedes til i Krigstid at holde hver et vist Antal væbnede Mend, en Forpligtelse, som da tillige paalagdes Lendermændene og alle Veitslemænd, og som maa være vedbleven for disse sidste, efterat Lendermandsverdigheden var bleven affkaffet. For den unge Mand, der vilde begynde sin Bane som Kriger og, vordende Militær- og Civil-Befalingsmand, var det derfor vistnok (naar han ikke var saa højbyrdig og megtig, at han strax kunde blive optagen blandt Kongens Hirdmend og saa en Syssel) det almindelige, at han sluttede sig til en eller anden fornem Mand, der holdt væbnede Tjenere, i Regelen vel en Sysselmand, og gik i hans Tjeneste som „Hofmand“ eller „Hovmand“. Saaledes kaldte man allerede i den Tid slige Tjenere hos Befalingsmændene, der udførte deres Grender, indkrævede Skat, o. s. v., og Benævnelsen vedblev siden indtil langt ned i Tiden og ophørte neppe, førend efter den saakaldte Souverainetets Indførelse i 1660 ¹⁾, da Bestyrelsen, der indtil da væsentligen havde været ført paa den gamle Viis, blev sat paa en ganske anden Fod. At tage Tjeneste paa denne Maade kaldtes ligeledes „at gaa i Hovgaard“. Vel var nu Forfremmelsen paa denne Bane upaatviveligt meget afhængig af Byrd og Familieforbindelser, og for den Ringe og Ubemidlede var det neppe let at stige højt, men Udsigten dertil var dog ikke ganske lukket; Dygtighed, Mandighed og heldige Omstændigheder kunde dog altid hjælpe En frem, og saaledes var det naturligt, at alle de ærgjerrige unge Mend, der attraaede Titler, Magt og Anseelse, flokkedes om at „gaa i Hovgaard“ for dermed at begynde sin Bane. Dette seer man tydeligt nok af den allerede ovenfor berorte Art. 8 i den store Retterbod af Kong Haakon, der sandsynligviis vedtoges om Sommeren 1380 (j. ovf. S. 87—88). Det heder her udtrykkeligt: „Ikke ville vi heller, at Biskoper, Riddere eller andre vore Mend tage Arbeidsmend eller Lejedrenge i Hovgaard, uden til virkelig Arbeide og saadan Bedrift, som de ere opfødte med; men Enhver, der lober fra Bønder eller Prester, skal reffes af Sysselmand, efter som Loven og vore Forfedres saavel som vor egen Bestemmelse tilsiger“. Heraf seer man tydeligt, at unge Mend, endog af ringere Stand, som vare opfødte ved almindeligt Gaardarbeide paa Landet og

¹⁾ Denne Benævnelse lever sandsynligviis endnu i Almuens Grindring, og der er mange Sagn, som knytte sig dertil. Ordet udtales ofte som „Haamand“. Det lader til, at Benævnelsen selv endog har overlevet den Tid, da Hovmandstjenesten virkelig var Militærtjeneste, og at den endog brugtes om de mere fredeligt omreisende Fogedsfuldmægtige. Førend Benævnelsen „Hovmand“ blev almindelig, plejede man vel ogsaa ofte at kalde dem „Tanter“, see dette Verks 4de Deels 2det Bind, S. 265, jfr. Anm. 3.

ellers plejede at gaae i Tjeneste hos Bønder eller Præster som Gaardskarle eller Arbeidsmænd, nu ofte af Ergjerrighed og Forsengelighed slog Brag paa denne beskednere Stilling og gif til dem, der holdt Hovmænd, for at antages blandt disse, ej til det Arbejde, de før havde udført, men til Hovmandstjeneste. At Biskopperne her nævnes blandt dem, der havde „Hovgaard“, kommer deraf, at de, som bekjendt, vare berettigede til at holde haandgangne Mænd, tidligere endog Skutelsveiner, foruden at vistnok ogsaa de fleste Biskopper havde Sysler, som personligt var dem overladte ¹⁾. Ved Ridderne „og andre vore Mænd“ forstaaes her aabenbart nærmest Syselmændene, da det kan ansees som givet, at enhver Ridder var Syselmand, foruden de Bøbnere, der ogsaa fik Sysler. Ergjerrigheden hos de unge Folk og deres Tilstrømning til Hovgaardene maa have været uforholdsmæssig stor og utilbørlig, siden man maatte skride ind derimod med et udtrykkeligt Forbud. I denne Tjeneste erhvervede nu de unge „Hovmænd“ den nødvendige Ovelse i Vaaben og i de almindeligst forefaldende Forretninger. De kunde da formodentlig i alle Fald stige til at blive Syselmændenes Lensmænd, det vil sige deres Undersyselmænd eller Fuldmægtige i de mindre Districter, og hvilke efter Nætterbødernes udtrykkelige Bestemmelse ikke uden Bøndernes eget Samtykke maatte være haandgangne Mænd, da de ellers let kunde misbruge sin Magt til at undertrykke Almuen, men skulde i Regelen være indfødte Bønder af Bygdelaget ²⁾. Denne Bestemmelse blev dog i Tidens Løb neppe omhyggeligt overholdt, og i alle Fald kunde det ej være saa vanskeligt at erhverve Bøndernes Samtykke, thi vist er det, at der omtales flere Lensmænd, der tillige synes at have været haandgangne. Dette var idetmindste Tilfældet med de saakaldte **Ombudsmænd** for Hirdstjorer eller Befalingsmænd, der ikke selv kunde bestyre Syslerne; saadanne Ombudsmænd vare i sig selv virkelige Syselmænd i Alt uden Navnet ³⁾. Lang og tro Hovmandstjeneste og Dygtighed, eller Gunst og Beskyttelse, eller anseet Byrd banede vel omsider, paa Syselmandens Anbefaling, Vejen til den umiddelbare

¹⁾ Vi have saaledes seet, at Biskopen af Hamar i 1333 havde Syslen paa Nes og Ringsaker (s. foreg. B. S. 425), ligesom Biskop Jakob af Bergen Lindaaes og Herble Skibreder (s. o. S. 108, og nedenfor).

²⁾ N. g. L. III. S. 21, 30; jfr. foreg. B. S. 671.

³⁾ Vi see allerede i 1347 Brynjulf Brynjulfson, der i 1340 kun var „Lensmand“ paa Bors, at kaldes „Kongens Ombudsmand“ sammesteds, han maa altsaa da vel have været haandgangen (Dipl. N. I. 268, 304). Bergulf Mæesen paa Mærdin var Hr. Ivar Agmundsons „Ombudsmand“ i Skibusysel i Aarene 1338—1340; Sennen Aste Bergulfson var virkelig Syselmand (Dipl. N. I. 245, 269, 336, 341), og hans Kone Ingegerd kaldes „Hustru Ingegerd paa Mærdin, altsaa var han haandgangen. Man finder oftere i de Tider en Syselmands Ombudsmand tillige kaldet „Kongens Ombudsmand“, see s. Gr. Dipl. N. V. 445, sammenholdt med III. 590.

kongelige Tjeneste, det vil sige til at blive haandgangen Mand, medens det forstaar sig, at Medlemmerne af de fornemste og rigeste *Utter* neppe behøvede denne Forberedelse, men strax enten i Navn eller i Virkelighed bleve Kongens Mend og forfremmedes hurtigt til højere Verdigheder. De haandgangne Mend, fordeelte over hele Riget, og vel fordetmeste endog begunstigede med mindre Veitsler eller Forleninger af Krongods, vare forpligtede til at yde *Syssel*smændene al den *Haand*regning, de behøvede, og med dem at vaage over Landets indre og ydre Sikkerhed; de af dem, som havde Veitsler, vare ogsaa forpligtede til at stille væbnede Mend i Krigstid, og saaledes have vel ogsaa de fleste af dem holdt „*Hovgaard*“ i en mere indskrænket *Maale*stok. Deres fremdeles stedfindende Forpligtelse til at indfinde sig hos Kongen i Krigstid efter Tilføjelse sees tydeligt nok af Kong *Haakon*s *Dpbud* til *So*gningerne i *Marts* 1380 (s. o. S. 82). „*Vi* byde“, heder det her, „alle vore *Tjenere*, haandgangne Mend og *Herres*vene iblandt *Eder*, og hvem det forresten tilkommer, at være rede med sine *Ba*aben og komme syd til *Lands*enden til os til *Rigets* *Bern* uden *Dphold*“. Man kan, som det ovenfor er pttret, vistnok temmelig trygt antage, at de mest anseede og formuende *Bønder* i enhver *Bygd* senere eller tidligere vare optagne blandt de haandgangne Mend. En længere eller kortere *Tjeneste*tid som saadan aabnede *Bejen* til at blive virkelig *Hird*mand eller *Væbner*, og saavidt man kan see, maatte man nødvendigviis have opnaaet denne *Grad* for at kunne blive *Syssel*mand eller *Medlem* af *Raadet*. I det mindste nævnes aldrig nogen *Syssel*mand eller *Raadsherre*, der ikke tidligere var *Svein* eller „*Armiger*“. Derimod var *Ridder*verdigheden ikke hertil nødvendig, og stundom kunde den vel endog være vanskelig at opnaa, forsaavidt som det lader til, at den nu ikke meddeeltes uden ved større *Høj*tideligheder og af en virkelig kronet *Konge*, thi vist er det, — som det og i det følgende vil sees, — at ingen *Ridder* blev udnævnt i *Norge* fra Kong *Haakon*s *Død* og indtil Kong *Olaf*s *Efter*mand var kronet i 1397¹⁾. Paa den her antydede *Viis* var det nu vel altid muligt for Mend af ringe *Herkomst*, men med *Dygt*ighed og kraftig *Wilje*, at arbejde sig op til de højere Verdigheder, men det ligger i *Sagens* *Natur*, at det havde sine store *Bans*keligheder, og at det fornemmeligt kom an paa at høre til en af de *Utter*, der nu engang plejede at betragtes som de mere anseede, og hvilke ligesaavel her i *Norge* dannede et *Slegts*-*Aristokratie*, som *Frelse*smændene i *Sverige*, om de end ikke kunde opvise saa bestemte *Udkomster* dertil, som disse; ja de kaldtes endog idetmindste i *Pave*brevet altid „*nobiles*“ d. e. *Adels*smænd. De indtog overhovedet i *Samsund*et

¹⁾ Heri turde man ogsaa kunne søge det bedste *Bevliis* for, at Kong *Olaf* ikke blev kronet; der blev nemlig ingen *Ridder*e dubbete i hans *Regjering*stid.

aldeles den samme Stilling, som de danske og svenske Adelsmænd, og førte ligesom disse faste, arvelige Skjoldemerker. Foreningen først med Sverige, siden med Danmark, hidrog naturligviis end mere til at stille deres Vætter paa lige Fod med disse Landes Adelsflegter ¹⁾).

Den væsentlige Forskjel med Hensyn til Syselmændenes og Lagmændenes Stilling i Samfundet var altsaa nu ej alene den, at hine vare militære, disse civile, men ogsaa den, at de første hørte til Aristokratiet

¹⁾ 3 Pavebreve, idetmindste fra det 13de Aarhundrede af, kaldes Konger og Dronninger „illustres“, men Kongesønner, Hertuger og alle Adelsmænd, eller de, der ansaaes jævngede med saadanne, nobiles. At alle Riddere ansaaes for nobiles, fornaar sig af sig selv, men for dem, der ei var Riddere, maatte det, idetmindste naar de vare norske, være vanfælgelig nok for det pavelige Cancellie at vide, naar Nobilitetsprædicatet skulde anvendes, saasom det ej brugtes i Norge selv. At det er tilføjet efter Bink af norske, med Forholdene bekendte Gestsliige, kan vel ikke omtvivles, men af stor Interesse vilde det dog have været, om vi nøjere havde kjendt de Regler, de her fulgte. Naar man skal gjette paa noget, bliver intet rimeligere, end at det var Optagelsen i Hirten, eller blandt de haandgangne Mænds Tal, der ansaaes at berettigede til dette Prædicat. (Grenvler paa Anvendelsen af Titlen „nobilis“ see Dipl. N. I. 79. 308). Hvad Skjoldemerkene angaar, da vil man finde udserlig Undersøgtning derom, deels i det danske „Adelslexikon“, deels og især, i de (de- verre usfuldendte) „heraldiskhistoriske Optegnelser“ af Munthe, i N. Samll. N. 3die og 4de Deel, hvor ogsaa en Mængde Vaabenmerker findes afbilledede. Det fremgaar heraf, at faste, arvelige Vaabenmerker begyndte allerede at bruges med Slutningen af det 13de Aarhundrede, men bleve ikke ret almindelige, saaledes at man sikkert kan stole paa dem ved genealogiske Undersøgelser, først end hen i det 14de. Endog Hasthorøsunerne, kjent Vædre, førte ikke de samme Vaabenmerker, og Hr. Jon Hasthorøsen ej engang til alle Læder det samme. Ottevaabenet, som idetmindste Faderen brugte, var en Rose (deraf ogsaa det senere den svenske Green af Otten tillagte Familienavn „Roos“); men Hr. Jon optog dette Merke først efter 1347, thi 1330—40 brugte han kun en stor Hjelm med store Bjærbuste, og i 1347 en kvindelig Figur, som holdt en Krone over en Hjelm med utydelige Merker. Hr. Sigurd derimod førte et Skjold, deelt i to Feldt paatvers; i det nedre Halvdelen af Rosen, Faderens Merke, i det øvre derimod Halvdelen af den norske Løve med Dren, aabenbart for at tilkjendegive sin kongelige Herkomst; og af denne Omstændighed, saavel som flere andre, navnlig den, at Sigurd, kjent yngre Broder, i Aarene 1333—1339 stillede sig mere afgjort i Opposition mod Kongen, end Jon, og traadte bestemtere frem med visse Fordringer, skulde man virkelig fristes til at tro, at de kun vare Halvbødre, og at alene Sigurd Hasthorøsen var født i Faderens Egteskab med Konge-Datteren Agnes. Jons Son, Haakon Jonsen, havde atter et fra Faderens og Farbroderens forskjelligt Vaaben, nemlig en springende Løve eller Oris maaskee med en Straabjelke fra Venstre til Højre. See N. Samll. IV. S. 124—130, 583 fgg; jfr. nedenfor. Naar man fløds. S. 130) finder Guthorm Hasthorøsen og Lagmanden Sigurd Hasthorøsen at have ført et vertikalt deelt Vaaben-skjold, hvori atter den halve Rose og en Hermelinstribe, bestyrker dette del af os ovenfor Anførelse, at Sigurd Lagmand var beslegtet med Hasthorøsunerne.

og Nobiliteten, de sidste ikke. Men Foreningen og den nærmere Berørelse med begge Nabolandene havde frembragt endnu en Forandring i Sysselmendenes Stilling i Lighed med hvad der hyppigst eller vel endog i Regelen fandt Sted i disse, nemlig at Sysselmendene nu bleve forlenede med Systterne, saaledes at de alene svarede Kronen en vis Afgift, imod at beholde de øvrige Indtægter, eller at det tillodes dem at beholde, uden Regnskab, visse bestemte Indtægter, som Vaar eller Høst-Ledingen, eller Sagøren af de ringere Forbrydelser, e. a. d., imod at aflevere Regnskab for det Øvrige. Og dette ledede da igjen til, hvad der var saa almindeligt i Sverige og Danmark med de saakaldte Lehn, at den, der blev Sysselmand, fik Systen forlenet som Pant for en eller anden Fordring paa Kronen. I Sverige og Danmark var denne Fremgangsmaade allerede i længere Tid saaatfægt bragt i formeligt System. Lehnene med de dertil hørende Borge, eller omvendt Borgene med de dertil liggende Lehn eller Fogderier bleve, som det lader til, i hele Narhundredets Løb sjelden eller aldrig overdragne til nogen Befalingsmand, uden imod at han enten betalte eller overtog at betale en Sum, som da naturligviis skulde godtgjøres ham, naar han igjen gav Slip paa Forleningen, forsaavidt ikke Indtægterne af denne betragtedes som Afdrag. Han fik saaledes selv en virkelig Panteret, som ikke ved et eensidigt Magtsprog af Lehnsherren kunde berøves ham, men som endog gik over til hans Arvinger, indtil Summen var betalt, enten ligefrem af Lehnsherren, eller gradviis ved de aarlige Indtægter, naar disse betragtedes som Afdrag, hvilket undertiden udtrykkeligt betingedes, undertiden ikke ¹⁾. Men uagtet Lehnsherren saaledes herved paa en vis Maade midlertidigt frastrev sig sin Ret til at befatte sig med Lehnet, og Pant-haveren endog var berettiget til at modstaa ethvert Forsøg fra hans Side paa at sette sig i utilbørlig Besiddelse deraf med væbnet Haand, ophørte derfor ikke hans Forpligtelse til at tjene Lehnsherren i Krig med det bestemte Antal Mand, efterkomme hans Kaldelser til Møder og Krigstog, udføre hans Grender, og fremfor alt at forsvare Lehnene mod hans Fiender, samt ikke paa nogen Maade tillade, at de kom i disse Hender, hvorfor det ogsaa sedvanligviis udtrykkeligt indførtes i Overenskomsterne om sige Panteforleneringer, at Lehnene eller Borgerne skulde holdes til Lehnsherrens „troe Haand“, og aldrig under nogen Omstændighed overgives til andre end ham eller den, hvem han maatte overdrage sin Ret. Dette

¹⁾ Undertiden heed det udtrykkeligt, at Lehnstageren skulde kunne tilegne sig Indtægterne som Godtgjørelse for Udrukningens-Umkostninger; undertiden bestemtes der ligesaa udtrykkeligt, at Indtægterne, eller en vis Deel af dem, skulde betragtes som Afdrag paa Capitalen. I sidste Tilfælde maatte da Regnskab aflegges, i første formodentlig ikke.;

bindrede dog ikke Pantbaveren fra, — hvad vi allerede oftere have seet Exempler paa —, igjen paa sit Ansvar at overdrage Lejnet eller en Deel deraf til en eller flere andre, atter imod en Pengesum, og paa de samme Vilkaar. Ved større Pantsettelse, som de megtigere Fyrster overtog, var denne Fremgangsmaade endog den sedvanlige, saaledes at de under Set forbandt sig til at give en stor Sum for et heelt Landskab med alle dets mindre Lehn og Borge, men i Virkeligheden kun bragte Summen, eller det meste deraf, til Beje ved enkeltviis at bortforlene de mindre Dele til flere af sine Mend paa samme Viis, og ej sjelden hændte det da, at en og anden af disse endnu foretog en lignende Under-Pantsettelse. Især skete slige Pantforleneringer og Underforleneringer, naar en Fyrste med væbnet Haand havde erobret et Landskab. Hans første Skridt var da sedvanligviis at give Borgene med tilhørende Fogderier i Pantelehn til paalidelige Mend; derved fik han tildeels Krigsomkostningerne godtgjorte og gjorde desuden Pantbaverne saaatfide til Med-Interessenter i Foretagendet, saa at han desto sikkrere kunde regne paa, at de vilde forsvare Erobringen. Det indviklede System, som herved fremkom, og hvorved Penge-Interesserne spillede en overvejende Rolle, kunde nu vel især efter de Tidens Betragtningensmaade siges at medføre visse Fordele, navnlig den nysærvante, at Pantbavernes Interesser derved knyttedes stærkere til Overherrens, fra hvem de udledede sin Ret, omtrent saaledes som nuomstunder indenlandste Statslaan antages at gjøre de Borgere, der have anbragt sine Capitaler deri, dobbelt interesserede i at opretholde Staten, med hvis Tilværelse eller Trusel deres egen Udsigt til at faa sine Penge tilbage staar og falder. Men det er dog let at indsee, at Ulemperne af Systemet maatte langt overveje Fordelene. For det første blev dog Kongerne eller de regjerende Fyrster i Virkeligheden altfor lenge udelukkede fra deres rette Herredømme over de bortforleenede Landsdele og fra den Control, de skulde udøve over Befalingsmendene; for det andet havde disse, ved Manglen af denne Control ¹⁾, og i Følelsen af, næsten at have Ejendomsret til Forleningen, al mulig Fristelse til at begaa alskens Uretferdigheder og undertrykke Indbyggerne; og endelig var Tilbagegivelsen af eller overhoved Forsøjningen over et saadant i Over- og Under-Pant bortgivet Landskab somoftest forbunden med saa mange Vanskeligheder, grundede i de forskjellige Pengetrav, at det stundom vist

¹⁾ Under Forhandlingerne paa Baagahuus (s. f. B. S. 833,) undskyldte Kong Haakon sig selv for al Deelagtighed i de Kapetier, Høvdingen paa Bardberg, Thorill Baarun, havde tilladt sig, med at denne ej vilde lystre ham, og neppe engang tilstede ham Afgang paa Slottet (s. f. B. S. 752). Thorill bestyrede da Slottet maaskee i den rette Pantbavers, Kong Valdemars, Navn; sandsynligvis havde han igjen slillet Valdemar en Pengesum til Sikkerhed.

maatte synes haabløst at faa den tilvejebragt. Thi om end, hvad der dog kun sjelden var Tilfeldet, Landsherren eller nogen anden paa hans Vegne havde Penge til at indløse Pantet med, var det ikke derfor sagt, at Overpanthaveren strax kunde udløse Underpanthaverne, og imidlertid henstod Landskabet eller enkelte Dele deraf i en Mellemtilstand, uden nogen bestemt Overherre. Ved Afstaaelser af Landskaber eller Tilbagegivelser af erobrede Landsdele var det heller ikke nok, stethen at fordre eller betinge dette i Overenskomsten derom, men Modtageren maatte ogsaa overtage at udløse de enkelte Underpanthavere, og saaledes fremkom altid de trykkelige Pengespørgsmaal paany, saaledes som vi have seet for Kong Magnus Erikssøns Vedkommende med Erhvervelsen af Slaane; og desuden kunde det da ofte hende, at Stillingen blev saa forviklet, at endog den samvittighedsfulde Panthaver dog tilsidt kunde ansee sig berettiget og foranlediget til at lade sig udløse af En, i hvis Hender hans Overherre allermindst ønskede at vide Forleningen, ej at tale om de mange virkelig troløse Panthavere, der for at vinde Pengesfordele og Magt ligefrem sveeg Forpligtelsen til, under enhver Omstændighed at holde Lehnnet til deres rette Overherres troe Haand, og gif over med det til Fjenden ¹⁾. At dette System kunde blive saa almindeligt i de Lænder, har man nu vanskeligt ved at forstaa, da man ej længer kjender nogen Vortforlening af Landskaber med fuldstændig Oppebæren af alle kongelige Indtægter, men alene Bestyrelse mod en vis Løn af Statskassen; i hiin Tid var derimod Overgangen dertil fra det sedvanlige Forlenings-System meget naturlig; det var egentlig kun en Misbrug af dette, og en lignende Misbrug vil overalt kunne indsnige sig, hvor Districtsbestyrelsen antager en Forlenings Charakter, idet Oppebærelsen og Forvaltningerne af Statsindtægterne er forenet med den egentlige Bestyrelse hos en eneste Person, og fornemmelig, hvor Indtægterne tillige forpagtes til denne, saa at han intet egentligt Regnskab har at aflegge. I Norge, hvor Eysfelmendene ifølge Hirdstraaen virkelig skulde indsende og aflegge Regnskab for de kongelige Indtægter, og hvor dette endnu omkring 1340 maa have været

¹⁾ Exempler herpaa findes i den svigagtige Overdragelse af Haderslev, Abenraas og Lilletonderis Slotte til de hollsteenske Grever efter Kong Baldemars Død, hvorom der udtrykkelig tales i Forhandlingerne 1424 (Scr. R. D. VII. S. 400). Baldemar havde betroet disse Slotte til Hennike Wittkop, en Spicker og en Pessen, men af disse „kjøbte“, hedder det, Greverne dem baade imod Indbyggernes og Rigeshjersens Vilje. Paa samme Maade har det venteligt forholdt sig med den bekjendte Historie om Ridder Etland Kalv, der først gif over til Holsternerne med det Slot, han havde af Kongen, og siden vendte tilbage under Kongens Haand baade med dette og med to andre, han havde faaet af Greverne.

det sedvanlige ¹⁾, havde dog Eghedsbestyrelsen væsentlig hine samme Betingelser for, at en virkelig Bortforlening og Pantsettelse ogsaa der kunde blive mulig, om end ikke i saa paafaldende Mon som i Nabolandene, fordi der ej fandtes saa mange Borge, hvilke især udgjorde Gjensstanden for sliq Forlening. Men at den dog ogsaa tidligt anvendtes i Norge, sees noksom deraf, at allerede Kong Haakon den eldre overdrog Egheden paa Follo til Mariestikken i Oslo, og i 1315 gav Paal Eriks-
søn Fjerdedelen af alle de større Sagefald (Allejemaal, Tjehngilde, Brevebrud og Fredsløb) i Elveshusel; en Rettighed, som han igjen overdrog til Mariestikken, men som dog neppe kunde vedvare i længere Tid, end Hr. Paal selv levede. Siden finde vi flere Exempler især paa sliqe Forleninger, hvorved enkelte Klasser af Indtægter, som f. Ex. Baarledingen eller Høstledingen, eller visse Sagefaldsposter, fuldstændigt skulde tilfalde Lehnshaverne, med andre Ord, betragtes som hans Indtægt, hvorimod det da vel faldt af sig selv, at det øvrige skulde indsendes med behørigt Regnskab. Ogsaa er det allerede viist, hvorledes Hirdstjernen paa Island bortforpagtedes paa visse Aar. Men herfra var da Overgangen til Pantsettelse af hele Egheden eller enkelte Indtægter meget let og naturlig. Vi have seet, at der oftere var Tale om at pantsætte Baagabuus paa denne Maade, og at det virkelig ogsaa en Stund var pantsat til Hertug Erik af Saren, der lod det bestyre ved Gottskalk Skarpenberg. Kong Magnus pantsatte i sit Testament Den Ordoost i Elveshusel til Badstena's vordende Kloster for den dertil legerede Sum, „med alle kongelige Rettigheder, undtagen Sagøren“, altsaa med Leding, Landsskyld, Told og Kongskjøb: en Pantsettelse, med Hensyn til hvilken det dog er tvivlsomt, hvorvidt den er bleven sat i Verk ²⁾. Vi have allerede seet, at Kong Haakon pantsatte Oslo Eghed

¹⁾ I Formularen for Eghedsmændenes Reversbrev til Kongen, der opstilledes i Hirdskr. Cap. 36 som vedtagne i Lunzberg 1273, opføres udtrykkeligt som en af Eghedsmændens Forpligtelser, at „han skal indkomme paa den og den Tid og det og det Sted, med Regnskab og ret Udtag af Rente“, og Visøren eller de visse Indtægter skulde endog i hvert Brev udtrykkelig specificeres. Altsaa see vi heraf, at Eghedsmændene maatte gjøre fuldstændigt Regnskab og indsende hvad han havde opkrævet, kun strabrende, hvad der var ham forundt til Indtægt. Vi see ogsaa af Forhandlingerne i 1340 (see foregaaende B. S. 249), at de af Eghedsmændene indkrævede Penge skulde indsendes med behørigt Regnskab til Fehrblerne.

²⁾ Det er allerede ovenfor (S. 37, 38) handlet om, hvorvidt Magnus's Lilg blev begravet ved Badstena; da dette ej synes at have været Tilfældet, idetmindste i de første Aar efter hans Død, synes det ogsaa, som om Pantsettelsen burde gaa tilbage. Imidlertid finde vi Hr. Erik Rethlaffen ved disse samme Tider som Befalingsmand over eller Panthaver af Ordoost, og da han tillige sees at have haft meget med Badstena at bestille, og navnlig at

til Benedict Nikolasøn, formodentlig paa samme Vilkaar, hvorpaa han siden ombyttede den med Ester o. s. v., altsaa med alle kongelige Indtægter, undtagen Ubodemaal, hvoraf han dog skulde have 20 Mk. for hvert, altsammen til Afdrag paa Pantessummen. Det er ikke usandsynligt, at dette Pantsettelsesystem ved Kong Haakons Død var temmelig almindeligt i Norge, om man end ej med Sikkerhed kan paavise bestemte Exempler. Gaute Eriksøn synes ganske vist at have været en saadan Pantnaver. I 1401 (vi komme i det følgende til at handle nærmere derom) erklærede han udtrykkeligt alle de Breve for magtesløse, som han havde faaet af Kongerne Magnus og Haakon paa „Lehn, Penge, Gjeld eller Skyld“¹⁾. Især skulde det synes, som om de Syster eller Forleninger, en Søn sees at have beholdt efter sin Fader, f. Ex. Hirdstjorneren i Thronhjem under Romerne, var bortgivne paa denne Maade. Stundom inddroges saadanne Forleninger igjen, f. Ex. i 1368 af Kong Haakon²⁾, uden at det dog nu lader sig paavise, hvorledes man da afsandt sig med Pantnaverne. Sandsynligviis maatte dog deres Fordringer indfries, paa hvad Maade nu end dette skete, men man maa derhos formode, at der anstilledes skarpe Efterregninger over det af Pantnaverne oppebaarne Beløb for at erfare, hvor meget heraf man kunde betragte som virkelige Afdrag, og saaledes afforte i Betalingen. I Reglen skulde ogsaa alle Syster og Forleninger fornyes ved Thronstifterne, men Pantlehene maa dog her have dannet en Udtagelse.

Dette Forlenings- og Pantsettelses-System medførte i Norge vjensynligt de ovenfor nævnte skadelige Virkninger. En haard og sambittighedsløs Systslemand, der baade havde Retsplejen og Oppebyrgelsen i sin Haand, maatte altid kunne anvende den Myndighed, hiin medførte, til at gjøre sig denne mere end tilbørligt fordeelagtig. Naar Sagesaldet gik i hans Lomme, maatte det ligge i hans Interesse at saggive saa mange som muligt, altsaa at fare frem med størst mulige Strengbed, der da vel ikke sjelden gik over til Uretferdighed; naar den, der skulde betale Bøder eller Afgift til Kongen, ikke kunde skaffe Penge, var der ligeledes Anledning til at gjøre sig Fordeel, især, som det synes, ved at paatage sig Udlegget eller give Henstand imod Pant i Jordegods, der da endte med at blive Systslemandens Ejendom, formodentlig for Spotpris. Det er

have overladt det meget Gods i Vermeland og andensteds, ligger den Formodning ikke saa fjern, at han kan have bestyret Ordoost paa Klosters Vegne, eller rettere at dette har overladt ham sin Panteret deri mod andet Jordegods, der laa det belejlige.

²⁾ Dipl. N. I. 575. At Gaute ibetmindste senere havde Skienssystel i Pant, vil i det følgende blive viist, især Ny danske Magasin VI. S. 258.

¹⁾ See foregaaende Bind, S. 811.

allerede oftere anført, hvorledes denne eller hiin Sysselemænd modtog en Gaard eller Gaardpart i Erstatning for Sagefald, hvilket dog umuligt kan have beløbet sig til saa meget, som Gaarden var verd, og samme Gaard sees altid uden Undtagelse at være tilfalden Sysselemændene selv som hans personlige Ejendom. En af os allerede ovenfor berørt Transaction giver os et klart Indblik i denne for Sysselemændene saa fordelagtige Bedrift. Gyrid Haraldsdatter afstod i October 1393 til Agmund Bolt den halve Bøfoss i Gidsberg og hele nordre Thumn for de Bøder, „hendes Fader Harald var skyldig for Sigurd Svartes Drab“, og derimod gav Agmund hende „qvitt for 40 Marks Gjeld“. I den paafølgende December Maaned bekjendtgjorde Lagmanden Harald Kolbjørnsson (formodentlig en Søn af Gyrid) og tre andre Mænd (hvoriblandt to, der havde været tilstede ved den nysnævnte Overdragelse), at Gyrid havde „solgt Agmund hele nordre Thumn og opbaaret derfor saa meget, som hun finder sig fornøjet med, hvorhos hun ogsaa vedkjendtes at have solgt Agmund paa samme Maade den øverste Foss ved Jisebakke i Tune“, paa Grund af at Agmund foreviste et Brev, ifølge hvilket denne Foss egentlig laa til Nordre Thumn, for hvilket hun altsammen ogsaa erkjendte at have faaet forsvarlig Betaling, foruden at Agmund strax gav hende tolv Allen engelsk Klæde ¹⁾. Her er det tydeligt nok, at dette ikke er nogen ny Transaction om Gaarden, men alene en Bekræftelse paa den forrige Afstaelse, der har faaet Form af et almindeligt Salgsbrev, og at den omtalte „fornøjelige Betaling“ er intet andet end hiin Liquidation af Bøderne. Men naar vi nu finde saa mange andre lignende Salgs- eller Kjøbe-Breve, hvorved Sysselemænd og kongelige Dombudsmænd erhverve Jordegods, ligger saaledes den Formodning nær, at ogsaa den foregivne Kjøbesum — der i de fleste Tilfælde ej engang angives, men kun omtales som udredet — ogsaa her kun er en eller anden Bod eller Sagefaldsum, i hvis Sted Sysselemænd har taget Jordegods for ligesaa godt Kjøb, som Agmund Bolt tog nordre Thumn, og at Kjøbebrevet kun er udstedt for at give Handelen et mindre odigst og mere legalt Udseende. Man fristes endog til at tro, at det især var paa denne Maade, de megtige Mænd samlede den usforholdsmæssig store Mængde Jordegods sammen, som vi efterhaanden see dem erhverve. I alle Fald kan der neppe være nogen Tvivl om, at mange af dem have benyttet sig af sin Stilling til at tiltvinge sig de Ejendomme, de maatte saa Lyft paa, for langt billigere Priis end tilbørligt ²⁾. Hvor voldsom Benedict Nikolasen

¹⁾ Dipl. N. II. 587. 541. Jevnfør ovenfor S. 167.

²⁾ Paa anden Maade kan man vanskeligt forklare, at Sysselemændene netop sees at have erhvervet Jordegods i sine egne Syfter, om de end var der i nok saa kort Tid.

bar sig ad som Foged paa Aftershuus for at aftvinge en Mand (Thorstein paa Bergthorsrud) Penge, idet han „lod ham fange, gav ham en stor Sag og holdt ham i Fængsel“, indtil en anden gik i Borgen for ham, er ovenfor omtalt; ligeledes, hvorledes Hirdmanden Gilit Thorbjørnsen paa Ningerike, endeel Aar tidligere, ogsaa formodentlig som Sysselmænd, lod sætte en Kone i Fængsel og fratage en Kappe, hvorfor han siden efter Kong Haakons egen Foranstaltning blev dømt til at give hende Erstatning¹⁾. Endog Hr. Jon Hasthørsøn ignes i dette Stykke ej at have været saa samvittighedsfuld. I 1423, mange Aar efter hans Død, ansaa hans Sønnesøn, Peter Ulfson til Gerbalka i Sverige, sig bedst tjent med at kjøbe en Deel af Gaarden Gilberg i Odensø, som vel i sin Tid var kommet under Hr. Jon, men uden at det kunde oplyses, paa hvad Maade. Thi Vidner, som nu førtes, af lagde Ed paa, at de ej vidste bedre, end at Helge (den Mandes Svigerfader, af hvem Peter Ulfson nu kjøbte Gaarden,) og Helges Fader Alve havde ejet Gaarden frit og upaataalt af nogensombhelst, og at de ej kunde forstaa, hvorledes den var ham frakommen, uden at det maaskee skulde være, fordi han i Skurder=Ol (Høstgilde) paa Elinegaard havde givet en Anden et Knivstik, hvorfor han blev greben, bunden og kastet i Fængsel; men, oplystes der videre, til Afsoning heraf gav han Hr. Jon en graa Hest, som denne havde stor Lyst paa, og gik siden et Grende for Fru Birgitta ind i Sverige og tilbage igjen. Vel lod Hr. Jon ham ved Tilbagekomsten atter gribe, men da bad Fru Birgitta ham fri, og han boede paa Gilberg lige til han blev slaaet ihjel ej længe derefter²⁾. Det var vistnok aldeles i sin Orden, at Hr. Jon reffede Manden, fordi han havde brugt Kniven i et festligt Lag, men det vidner dog om den største Vilkaarlighed, at han først aftvang ham en Hest og siden endog vilde aftvinge ham hans Gaard, som han vel paa sin Frues Forbøn lod ham beholde for det første, men som han dog efter hans Drab maa have taget i Besiddelse. Det er kun saa saadanne Indblik i de daværende Magthaveres Ferd, som de fra hine Tider levede Breve forunde os, men disse saa ere dog tilstrekkelige for os til at bibringe os en mindre end fordeelagtig Forestilling om den Maade, hvorpaa Sysselmændene nu plejede Retten, opretholdt Fred og Orden i Landet, og be-

¹⁾ See ovenfor S. 120, 121, jvfr. Dipl. N. IV. 720. Naar vi øjeblikkeligt efter Benedicts Forflyttelse til Gfer-Syssen, nemlig i 1388 og Januar 1389, see ham kjøbe Fordegods paa Eder og Gfer, nemlig to Parter af Evidre (maaskee hele Gaarden) og endeel af Røven paa Gfer (Dipl. N. IV. 554, 555, 566), da opstaar der stærk Formodning om, at det stete paa den ovenangivne Maade.

²⁾ Brev af 28de Mai 1423, Dipl. N. II. 673.

handlede de Ringere ¹⁾. Men for en stor Deel grundede dette Uvæsen sig paa den foreldede Criminal-Forgyvirning, idet de fleste Forbrydelser endnu kunde affones med Bøder. Thi naar Sagefaldet tilfaldt Epsfelmanden, maatte det endog være en Fordeel for denne, at saamange Forbrydelser som muligt bleve begaaede, og heraf fulgte igjen, at jo mere bavepge en Epsfelmand var, desto mindre Interesse maatte han have af at forebypge Forbrydelser, saaat han ej kan have lagt synderlig Vind derpaa, men desmere paa at opdage og forfølge dem, der allerede vare begaaede, og gjøre sig dem saa fordeelagtige som muligt.

Efter saaledes at have betragtet Epsfelmendenes Stilling, der nu ikke væsentligt adskilte sig fra Lehnsmendenes i Sverige og Danmark, ville vi i Kortbed gennemgaa Epslerne enkeltviis, og angive, hvo der bestyrede enhver af dem ved Kong Haakons Død og i de nærmeste Aar derefter, forsaavidt Oplysning derom forefindes. Hvad Dslo angaar, da hare vi allerede seet, at Benedict Nikolasson maa have været Foged paa Aftershuus, hvortil den sydvestlige Deel af Dsloepsfel hørte, allerede i Kong Haakons Tid, lige til 1388, og at han havde denne Epsfel som Pant. Den øvrige Deel af den oprindelige Dsloepsfel, nemlig Vestre-Berghheim, Lomedal og Margreteredal, hørte fremdeles tilligemed Follo til Mariekirken i Dslo, hvis Provst altsaa — for Tiden Hr. Henrik Henriksson — var fast Epsfelmand. Paa Vestfold havde Ketil Bigleiksson endnu Epslen i 1376; siden nævnes ingen i dette Embede førend Jon Reidarsson Darre i 1386—1390, og formodentlig til 1392, hvorhos Gaute Eriksson, som vi have seet, var Fehirde paa Tunsbergshuus fra 1381 til 1386. Om Ketil ogsaa beklædte dette Embede, tør vel være tvivlsomt, da han ikke synes at have været saa højbyrdig, at en saa anseelig Post efter den da herskende Etik og Brug kunde betoes ham. Derimod kan man neppe tvivle om, at Jon Darre havde Embedet, da han i 1390 udtrykkelig kaldes „Epsfelmand paa Tunsbergshuus“ og i 1393 forflyttedes til Bergen som virkelig Fehirde. Hvo der var Benedict Nikolassons Forgænger i Epslen over Ofser, Mødeim og Tverdalene, der formodentlig ogsaa indbesattede Liden, Sigdal og Krodsbered, (og saaledes omtrent det nuværende Bussteruds Fogderi, med Undtagelse af Rosen og Hudreim), vides ikke, skjønt man dog kan være temmelig sikker paa, at det har været en af de anseede Mænd, som vi ovenfor have omtalt, helst i den Frændskabskreds, hvortil Thorgaut Jonsson,

¹⁾ Hvorvidt Epsfelmendenes Tyranni kunde gaa, viser især den skønneste Almues Klager af 1424 og 1425 over den daværende Foged eller Epsfelmand Hermann Moltke (Dipl. N. II. 680, 681, 683), men da de Tildragelser, hvorom der handles, ligge saa langt efter det Tidrum, vi her have for os, ville vi her ej foregribe Fortællingens Gang ved at anføre dem.

Thronstadsfolkene og Sira Gyslein Aklakssøn hørte. Det er ej usandsynligt, at Peter Nikolasen, Nane Girindssøns Svigerføn, for en Tid forspyttes did efter først at have været i Mastarhaugs Spsfel paa Haalogaland, og at han ikke senere i 1388 gik til Nyfjølke, vigende Pladsen for Benedict, thi i 1385 see vi ham kjøbe Gods paa Oster. Dog tør intet paaftaaes derom med Visshed ¹⁾. Spsfelmand eller rettere Hirdstjore i **Borgehpsfel** var vel, som vi have seet, Hr. **Jon Hasthorssøn**, dog havde ogsaa **Almund Bolt**, som det hedder, Kongens Aalegemaal i samme Spsfel ved 1387 og forestod Spslen idetmindste i den øvre Deel endnu i 1393 ²⁾, efterat han allerede var bleven Foged paa Akerhus. Dette Forhold er ikke ret klart. Formodentlig har Hr. Jon Hasthorssøn som Hirdstjore neppe befattet sig med alle enkelte Forretninger, efterat han blev gammel og svag, men har fundet sig i, at en Deel blev overladt Almund, eller at denne idetmindste blev forlenet med visse Indtægtsposter. Det lader endog til, at endnu flere Mænd ved Siden af Almund og Hr. Jon her have haft mindre Forleninger ³⁾. Hvo der havde **Kantike-Spsfel** og **Olve-Spsfel**, det sidste tilligemed **Baagahuus**, er uvist. Det sidste nævnes meget sjeldent og var maaskee, som vi allerede have nævnt, pantsat til Stæderne. I **Skidu-** eller **Skien-Spsfel** have vi allerede nævnt **Bjørn Thorleifssøn** paa Bjornthveit som Indehaver af Spslen ligesaa 1372 til 1385, saa at han altsaa maa være bekræftet i Spslen af Dronningen ved Tronskiftet; maaskee han ogsaa for en Deel har haft den i Pant.

¹⁾ Om alle de her nævnte Mænd og Tiden, naar de havde Spslerne, er der allerede i det foregaaende handlet, saa at vi kun behøve at henvisse dertil.

²⁾ Dipl. N. II. 501. IV. 619. Her siges han at have en Udbudsmand paa Vime; da han i 1393 led Gyrid Hallvardsdatter aftaa sig nordre Thumu for hendes Faders Bøder, synes han og at have handlet i Gjenstaa af Spsfelmand for denne Deel af Borgehpsfel. Imidlertid seer man af Nicolaus Gerzes Optegnelser om danske og norske Lehn omkring 1425, altsaa ikke suldt 150 Aar efter Kong Olafs Tronbestigelse, at Vime Skibrede da laa til Akerhus Slot, og den synes efter Udtrykket at domme, at have ligget længe dertil, da dette ej omtales som nogen nyligt fæet Forløsning. Der er saaledes al Grund til at antage, at Skibrede allerede paa Almund Bolts Tid var forenet med Fogderiet paa Akerhus, maaskee for at forbedre Indtægterne. Maaskee var det endog netop Almund Bolt, der fik denne Foranstaltning tilvejebragt, da han formodentlig har haft Pant i Vime Skibrede og derfor ikke kunde fravige den.

³⁾ Det er nemlig ikke usandsynligt, at Borgehpsfel allerede nu var udhykket i flere Smaa-Lehn, nemlig Jbde og Nabygge Skibreder, Ingedal, Skjæberg, Marsker, Gidsbergs Skibrede, Frelsands Skibrede, Vime Skibrede, Skauns Skibrede, Lune Skibrede, Rode Skibrede, Nygge Skibrede, Denss. (See nye danske Magazin, VI. S. 324). Vi finde f. Ex. Hr. Gyrd Gyrdssøn allerede i 1305 som Spsfelmand i Frelsands Skibrede, og der er al Sandsynlighed for, at han da allerede i lang Tid havde været det. (Dipl. N. IV. 754).

Om Sysselmandene i de Syssler, hvoraf Egdaafylke bestod, ved man kun liden Besteed. Vi have seet, at Haakon Jonssøn havde Syssel i Kobbyggelag ved 1368; siden nævnes en Thorleif Gregoriusssøn, om hvem intet forresten vides, i 1378, og derefter ikke førend i 1394 Nikolas Galle, som ovenfor er omtalt. Ligeledes var Finn Gyrdssøn, som ovenfor er nævnt, Sysselmand paa Rister, eller den vestre Deel af Agder, i 1389 ¹⁾. Paa denne Tid maa altsaa formodentlig den Inddeling allerede være steet af Sysslerne i Egda-Fylke, der siden blev den sedvanlige, og som ligger til Grund for den nuværende, nemlig saaledes at det forrige Øster-Agder var deelt i to Syssler, det egentlige Øster-Agder eller Nedenes-Syssel og Kobbyggelags-Syssel, og det forrige Vester- eller Nord-Agder ligeledes i to, Midssyssel og Rister-syssel. Sysselmanden i Kobbyggelag synes, naar han opholdt sig i Sysslen, at have haft sit Tilhold paa Thveit i Namliids Sogn, og Sysselmanden i Østeragder paa Midarnes eller Nedenes Kongsgaard. Midssysselns Sysselmand har formodentlig haft sit Tilhold i eller ved det nuværende Mandal, ved Halsaug, hvor Fylkestthinget holdtes ²⁾, og det torde ej være usandsynligt, at Gaute Eriksøn ved Siden af sin Forlening med Skienssyssel ogsaa har haft denne, saasom han idetmindste senere sees at have haft Ejendomme der. Sysselmand i Nysyssel var formodentlig Hr. Agmund Finnsøn, saalenge han levede, altsaa indtil 1388. Sysslerne i Hordeland og Sogn vare formodentlig allerede nu om ikke ganske, dog tildeels saaledes udstykkede, som de senere forefindes. Hardanger nævnes som en egen Syssel allerede i 1342 ³⁾, men da den var liden og ikke indbragte stort, var den formodentlig overladt til en eller anden af de større Sysslers Indehavere, der lod den bestyre ved Lensmænd eller Ombudsmænd. Saaledes finder man i 1380 en Arnvid Eighvatsøn, Lensmand i Hardanger, og 1397 en Magnus Afsursøn, „Kongens og Thoraldes Ombudsmand“ i Hardanger ⁴⁾. Denne Thoralde var formodentlig den før nævnte Thoralde Sigurdssøn. Men usandsynligt er det ej, at Gaute Eriksøn ogsaa her en Tid har ført Befalingen, siden han ejede saa meget Jordegods der, og derhos udtrykkeligt siges at have haft flere „Breve paa Syssler eller Lehn“. Søndhordeland saa formodentligen nu, som senere, til Kongsgaarden i Ber-

¹⁾ See Brev af 1389 i Grønlands historiske Mindesmerker III. S. 139. Thorleif Gregoriusssøn forekommer i Brev af 15de Marts 1378, Dipl. N. IV. 507.

²⁾ Dipl. N. IV. 997.

³⁾ Dipl. N. IV. 243.

⁴⁾ Dipl. N. IV. 519. l. 560. Magnus Afsursøn nævnes endnu, maaskee i samme Embede, 1408 og 1417 (Dipl. N. V. 459 og l. 655).

gen, og forestodes saaledes af Fehirden sammesteds, paa denne Tid Erlend Philipsøn til Losna. Bors laa, som det allerede er nævnt, til Apostelkirken og havde maastee endog i længere Tid ligget derunder, ligesom det endnu laa derunder 150 Aar senere; den egentlige Sjøsfelmand var altsaa Magister Capellarum, men han lod Forretningerne bestyre af en Ombudsmand eller Undersjøsfelmand. Som saadan finde vi i 1376 Torund Arnessøn paa Bors i Hjelmeland, Ejer af Ringheim m. m., efter ham Arnfinn Oddsson, som „Kongens Ombudsmand“, 1392, og efter ham igjen Alfinn Brynjulfsøn, der ligeledes kaldes „kongelig Ombudsmand paa Bors“¹⁾. Nordhordeland laa ligeledes under Kongsgaarden eller Fehirde-Embedet i Bergen, med Undtagelse af de mindre Dele, som særskilt kunde være stillet derfra, s. Er. Lindaas og Herde Skibreder, hvilke, som vi have seet, vare forundte Biskop Jakob. Sjøsfelmand i Sogn i Kong Haakons sidste Tid var upaatvivligt den ovenfor nævnte Erling Ginarsøn i Hildegarden²⁾, men hvo hans Efterfølger var, kan ikke sees. Sjøflen i Nordfjord havde Erlend Philipsøn samtidigt med Fehirde-Embedet i Bergen, og da den endnu i 1525 laa under Kongsgaarden, maa man formode, at Underleggelsen er skeet meget tidligt. Søndfjord laa i hiint Aar til Munkelivs Kloster, og det er ikke usandsynligt, at dette allerede har været Tilfældet paa den Tid, vi her have for os. Sjøflen i Saddingdal var i Kong Haakons Tid forundt Mariekirken i Oslo³⁾: om dette fremdeles blev saaledes ved, vides ikke, ligesaa lidt som hvo der paa denne Tid havde Baldres, Søndmøre, Raumsdal og Nordmøre. Gaute Eriksøn fik siden Nordmøre, men det var neppe forend efter 1400. Muligt og at allerede nu enkelte mindre Lehn her vare frastilte, navnlig Følsten med **Wdø**. At Haakon Sigurdsøn, Hr. Sigurd Hastborsøns Søn og Arving til Giske, idetmindste fik Søndmøre, kan vel neppe betvivles⁴⁾. Størstedelen af **Thrøndelagen** maa formodentlig have staaet under Fehirden i Nidaros, nu **Otte Rømer**, som derhos tillige havde en eller flere af de nordligste Sjøfler i Nordland. Men endeel af **Thrøndelagen** laa, som det synes, stadig til Erkestolen, dog vides det ikke nøje, hvilken det var; Gauldalen og Stjørdalen synes at have været undtagne derfra, og ligeledes Sparbyggjafolke, der særskilt forundtes Biskop Nikolas's Efterfølger paa Erkestolen, saa længe han levede, altsaa kun personligt

¹⁾ Dipl. N. II. 531. I. 402.

²⁾ See ovenfor, S. 160.

³⁾ Dipl. N. IV. 452.

⁴⁾ I 1398 nævnes en Olaf Petersøn som Sjøsfelmand her, maastee egentlig kun som Haakon Sigurdsøns Ombudsmand.

for ham ¹⁾. Man maa antage, at hvad ej Erkebiskopen havde, stod under Fehirden, til hvem ogsaa Erkebiskopen maa have aflagt Regnskab for den Afgift, han svarede. Den sydlige Deel af Haalogaland eller **Maastarhaugshylla** (maaskee ogsaa Bodins Syssel) forvaltedes i 1382, og sandsynligviis fra 1381 til 1388, af **Peter Nikolassøn** ²⁾. I Jemteland var **Hr. Narve Ingevaldsøn** Hovedsmand, som han kaldtes, 1382 og 1383, sandsynligviis til sin Død, og ved Siden af ham nævnes **Olaf Salvessøn** som Foged. Hvad Oplandene angaar, da var de ogsaa deelt i flere Syssler, hvis Udstrækning og indbyrdes Grændser vi ikke fuldstændigt kjende. I **Gudbrandsdalen** finde vi den ovenfor omtalte **Hallvard Alfssøn** paa Sundbu udtrykkelig nævnt som Sysselmand i 1384; han var det maaske allerede under Kong Haakon, men maa i alle Fald være bleven bekræftet i Sysslen ved Kong Olafs Tronbestigelse. Sandsynligviis beklædte han Embedet lige til sin Død, der ikke indtraf førend efter 1428, da der endnu fra 1412 og 1415 findes Breve, udstedte af hans Lensmænd, deels i nordre, deels i søndre Gudbrandsdalen ³⁾. Om **Vsterdalen**, hvorved man i denne Tid endnu mest forstod den sydlige Deel, eller Elvereim med Namoot, Reindalen og Trysil, samt Serna og Idre, vides ingen ret Besteed. Usandsynligt er det ej, at det tilligemed Jemteland og Herdalen en Tidlang har staaet under **Hr. Narve Ingevaldsøn**, men sidenefter sees det, ubist hvor længe, at have været forenet med **Soløer**, og over dette synes **Marsken Hr. Erik Ketilssøn** at have haft Myndighed eller snarere **Pantere** ⁴⁾, hvilkens endog efter hans Død 1396 gik i Arv til hans Broder

¹⁾ Nye dansk Mag. XI. S. 256.

²⁾ See ovenfor S. 170.

³⁾ Hallvard nævnes uden nogen Titel i 1379, kjøbende Jordegods i Lem (Dipl. N. I. 457); Sysselmand i Gudbrandsdalen kaldes han i Marts 1381 (Dipl. N. III. 453), Medlem af Rigsraadet og armiger 1398 (sammesteds V. 382); i 1412 omtales Haakon Ketilssøn, hans Lensmand i søndre Gudbrandsdalen (s. steds III. 610), og i 1415 hans Lensmand Andres Jønsen som tilstede ved en Forretning paa Lem, altsaa i Nordre Gudbrandsdalen (sammesteds III. 623). Imidlertid synes det og, som om Marielirken i Oslo ved 1394 havde Syssel i søndre Gudbrandsdalen (Dipl. N. IV. 668); maaskee Hallvard da kun havde det nordre, hvilket bestrykes af, at vi 1405—1408 finde Hallvard Bergthoresen som kongelig „Umbudsmand“ i Soldebu, altsaa i søndre Gudbrandsdal (hvis dette ellers ikke var forenet med Bardal). Hallvard Alfssøn maa være bleven meget gammel, da han levede endnu i 1428 (sammesteds III. 694) Gaarden Sundbu, hvortil han skrives, fik han med sin Hustru Jarthrud Baalobatter, der synes at have nedstammet fra Merkesmanden **Hr. Paal Erikssøn**, maaskee at have været hans Datters Sønnedatter (Dipl. N. II. 85. III. 70. I. 284. 288. III. 623).

⁴⁾ Becker, Oldste danske Archiv-Registraturer, I. S. 80. jvfr. ovenfor S. 155.

Axel Ketilsøn. Men hvorvidt Østerdalen har været forenet med det, bliver altid tvivlsomt. Uaglet Soløer regnedes til Naumarike i vidtløstlig Forstand, maa dette dog saaledes allerede nu have dannet en Syssel eller Forlening for sig. Det øvrige Naumarike var maaskee ogsaa allerede nu deelt i to Syssler, det egentlige Naumarikes Syssel (ovre Naumarike eller Ullenshovs og Nes Tredinger) og Sudreims Treding. Med denne sidste — maaskee med dem begge — var vel Hr. Sigurd Hafthorsøn forlenet til sin Død, og efter ham Svigersønnen Jon Martinsøn. Hedemarken var deelt i to Syssler; den nordlige var neppe nu mere som før lagt under Biskopsstolen i Hamar; men hvo der havde den, vides ej; i den sydlige nævnes ved 1383 en Sunnulf Ivarssøn, der ogsaa forekommer i 1395, uden at man kan see, om han da endnu havde Embedet¹⁾. Af Landskaberne vestenfor Mjøsen og Naumarike udgjorde i den senere Tid baade Thotn, Bardal, Land, Hadeland og Ringerike egne Syssler eller Forleninger, men om dette allerede var Tilfellet i 1380—1400, kan ej af de forhaandenværende Brevskaber sees. Vi ser det, at Inggjald Guthormssøn paa Do, gift med Hr. Sigurd Hafthorsøns uegte Datter Cecilia, var Sysselmand paa Thotn i 1361, men man veed ikke, hvo der kom efter ham; ligeledes have vi seet, at Modheim tilligemed Iverdane (Snareim, Sigdal o. fl.?) der egentlig hørte til Ringerike i vidtløstlig Forstand, idetmindste i 1388 sloges sammen med Eker og Lider paa Vestfold til en eneste Syssel under Benedict Nikolassøn. Forøvrigt er det ikke usandsynligt, at flere af de her nævnte Sysselmand og andre, hvis Navn ikke kjendes, men som forestod de mindre Syssler, egentlig kun have været Undersysselmand eller Ombudsmænd under een Hirdstjore for hele Opplandene, som da neppe kan have været nogen anden end Hr. Sigurd Hafthorsøn, saa længe denne levede.

16. Forhandlinger med Hansfestæderne. Bekræftelse af deres Privilegier i Norge udsattes. Dronningen faar de skaanske Slotte tilbage og forliger sig med Greverne af Holsten.

Efter saaledes at have nævnt de mest fremragende Mænd og Kvinde i Norge under Kong Olafs korte Regjering og de nærmeste Ar derefter, samt antydet deres Familieforhold, Stilling og hvad der ellers

Det er her vist, at Hr. Erik Ketilsøn i 1386 overlod Hr. Ulf Holmgeirssøn Gods paa Soløer mod hans Deel af Agnasholm.

¹⁾ Dipl. N. VI. V. 369.

kan bidrage til at give en nogenlunde rigtig Forestilling om deres Personlighed, optage vi atter Fortællingens Traad og vende os først til Hansfestæderne, hvilke man nu næsten kunde kalde den herskende Magt i Norden. Disse vare vistnok ikke synderligt tilfreds med, at Kong Haakon havde søgt at sætte en bestemt Grænse for nye Anmasselser fra de tydske Handelsmænds Side og Overgreb ud over de sidst bekræftede Privilegier. Ligeledes var de i slet Lune over alle de Kaperier, der nu fandt Sted i de danske Farvande, og som føleligt hindrede deres Skibsfart. Det stod ikke til at fragaar, at de Kaperskibe, som mange danske Slotsberrer udrustede, ikke regnede det saa noje med at opbringe og plyndre Skibe, der tilhørte Stæderne — den Omstændighed at tvende af dem, Wismar og Rostock, stod under mecklenburgsk Højhed, laante vel for en stor Deel Paaskud dertil — og det var derfor ikke saa forunderligt, at Stæderne gav Dronningen Skylden, som om hun hemmelig begunstigede de saakaldte Sorøvere, især da flere af Slottene, hvorfra Røverierne foretoges, vare kongelige, som Søborg og Åbrumstorp, men pantsatte til egenmægtige Hovdinge, saa at hun endnu ikke havde tilstrækkelig Naadighed over dem. Ligesaa stor Marsag til Misnoje gav det, at Sysselemændene og de kongelige Ombudsmænd i Norge, efter den fremdeles herskende Bestemmelse, at ingen Konge kunde give Veitfler eller Friheder for længere Tid end sin egen Levetid, nu betragtede de nye bekræftede Privilegier som ophørte ved Kong Haakons Død, og paa Grund deraf, som det paastodes, trykkede Kjøbmændene med utilborlige Paaleg. Under Dronningens Ophold i Norge om Vaaren 1381 fandt det danske Rigsraad det endog tilraadeligt at sende Befuldmægtigede til en Hansedag, som Lübeck, Rostock, Wismar og Stralsund holdt i sidstnævnte Stad, for udtrykkeligt at forsikre, at Dronningen var uskyldig i Kaperierne, og for at melde fra Hr. Henning Putbusch og Konrad Wolteke, at disse vilde gjøre sit Bedste for at skaffe Stæderne Erstatning ¹⁾. Den nærmere Behandling af denne Sag blev henstødt til en ny større Dag, der holdtes i Lübeck ved St. Hansdags-Tider, og hvor der indfandt sig Deputerede baade fra de lissandske, preussiske og nederlandske Stæder. Her klagedes over den Overlast, de tydske Kjøbmænd leed i Skaaene, saavel af Folket, hvem de vistnok var meget forhadte, som af Herrerne paa de Slotte, der ej var stillede dem til Pant, som Lindholm, Istad m. fl. Men Sagen om Sorø-

¹⁾ Uddrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 96. Det kunde efter Referatets Ord endog synes, som om Hr. Henning og Konrad Wolteke selv var tilstede ved Mødet; tydeligt er det i alle Fald ikke, om de personligt havde indfundet sig, eller overdraget Gesandterne at fremsætte deres Forsikring.

verne kom alligevel ikke synderligt til Behandling her; derimod indfandt der sig Udsendinger fra de tydske Rjebmend i Tunsberg og Oslo med Klager over, at de svarligen forurettedes og beslattedes af Fogderne tvertimod Privilegierne; man havde vel i Breve til Dronningen og Fogderne gjort Forestillinger derimod, men Fogderne havde ligefrem sagt, at Privilegierne ej gjaldt efter Kongens Død. Det blev derfor paa dette Møde besluttet, at Stæderne skulde tilskrive Rigsraadet i Norge med Anmodning om at faa Sagen ordnet paa den bedste Maade ¹⁾. Men forinden noget Brev herom kunde blive ferdigt og ankomme til Norge, var idetmindste den største Deel af Raadet paa Vejen til Throndbjem for Hylsdingens Skyld, idetmindste var man saa optagen af Forberedelserne til denne, at man ikke forend den var omme kunde give Stæderne noget Svar. Dette skete saaledes først den 28de August, medens Drottseten og endeel andre Raadsherrer, som vi ovenfor have berettet, vare forsamlede i Hornbøresund, hvad enten de nu var paa Vejen tilbage fra Throndbjem, eller de havde samlet sig efter Tilbagekomsten for at begive sig ned til Dronningen. Svaret, der affendtes under Biskop Jon af Oslos, Drottsetens og Haakon Jonsøns Segl, gav kun den Besteed, „at man havde forenet sig med Dronningen og overdraget hende Kong Olafs og Rigets Hverv med Hensyn til Stæderne, saa at hvad hun dagthingede med dem om Fred og Privilegier, det skulde staa ved Magt, indtil Kong Olaf kom til sine myndige Aar“. De øvrige Raadsherrer, som tiltraadte denne Erklæring, var Provst Vinalde Henriksøn, Magister Capellarum, Cantseren Provst Henrik Henriksøn, Gaute Eriksøn, Benedict Nikolassøn, Henrik Michelstorp, Alf Haraldsøn, Jon Martinsøn, Jon Darre og Agmund Bolt ²⁾. Dette Brev maa altsaa være blevet fremlagt paa et Møde, som Stæderne atter ved Midten af September holdt i Skaane, fornemmelig angaaende de Ulemper, som her fandt Sted med Hensyn til deres Handel og Fiskerier. Ved dette Møde henvendte de Deputerede sig til Dronningen selv, der enten var tilstede eller i alle Fald ikke langt borte, med fornyet Anmodning om, at hun vilde stadfeste Stædernes Privilegier i Norge. Hun svarede hertil, noget undvigende, at hun visseelig havde Fuldmagt dertil og vilde bruge den paa et senere Møde, men at baade hun og Rigsraadet var enige om, at „nu, da Kongen var død, var ogsaa Privilegierne døde“: et Svar, som de Deputerede nok fandt noget besynderligt, siden de besluttede i Forhandlingerne at indføre hiint Brev fra Rigsraadet, med den Bemærkning, at Rigsraadet

¹⁾ See Udbrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 97, 98.

²⁾ Dipl. N. I. 469.

havde tilskrevet dem saaledes" ¹⁾. At Dronningen vilde hale Sagen ud, er ejensynligt, og Hensigten kan vel neppe havde været nogen anden, end, som man siger, at holde dem i Skak, deels for at affkrælle Stæderne saa meget mere fra at begunstige Mecklenburgerne, deels vel ogsaa for at have et stærkere Baand paa dem til at holde sig Fredsslutningen af 1370 efterrettelige, ved hvilken de efter femten Mars Forløb, hvilken Termin nu stærkt nærmede sig, skulde tilbagegive de pantsatte skaanske Slotte. Og saavidt man kan see, blev der ingen Fornøelse af Privilegierne i Norge udfærdiget, saa længe Kong Olaf levede, skjønt der ogsaa i 1384 og formodentlig oftere blev klaget over de Forurettelser, Kjøbmændene i Norge meente at have lidt. Disse Forurettelser kunne dog neppe have været saa store, som Kjøbmændene skildrede dem. Disse maatte dog nu ved sin Rigdom og den Penge-Afhængighed, hvori uden al Tvivl en Mengde af Nordmændene stod til dem, have faaet sin Handels-Overlegenhed saa fast begrundet, at de Indstrænkninger, der paalagdes dem, ikke kunne have haft synderligt at betyde. Det verste var formodentlig, at flere Befalingsmænd, under Paaskud af at Stædernes og Kjøbmændenes Privilegier, og saaledes ogsaa den Artikel i disse, der forbyd Nordmændene at besatte sig med Brag og skibbrudent Gods, der tilhørte Stæderne, vare ophørte ved Kong Haakons Død, øjeblikkeligt efterat denne havde begyndt at gjøre Strandretten gjeldende mod hanseatiske Skibe ligesaavel som mod andre, og tilegnede sig baade Brag og Gods ²⁾. Herom synes især Kjøbmændenes Klager at have drejet sig. Stæderne selv var dog aabenbart langt mere optagne med Kaperierne i de danske Farvande og med de skaanske Anliggender. I disse Kaperier, der, som ovenfor nævnt, for en stor Deel dreves fra danske Slotte, endog kongelige, men fra saadanne, over hvilke Dronningen endnu ikke havde tilbørlig Raadighed ³⁾, deeltog ogsaa en Hr. Günther, der allerede

¹⁾ Forhandlingerne paa dette Møde findes ej i den Lübeckste, men i den wismarske Recessus Hansæ. Dronningen var paa denne Tid enten i Halland, hvor hun var den 28de Juli, eller var maaskee endog allerede kommen tilbage til Sjælland; under alle Omstændigheder kunde man have hendes Svar, medens Mødet endnu holdtes.

²⁾ Dette fremgaaer af hvad der nedenfor berettes om Klagerne over Hr. Günther af Wedheusen.

³⁾ Som de fornemste blandt Søroverne nævnes Johan Gruvendal, Slotsherre til Søborg, og Henrik Wardenberg samt Paschedagh, Slotsherrer til Åbrumstorp, begge to kongelige Slotte. Af en Dvittering, som de to sidnævnte udsædte den 31te Octbr. 1382, sees det, at de indtil da havde haft Åbrumstorp med tilliggende Fogderi i Pant og først da vare blevne udløste (see Suhm XIV. S. 104, 105). Sandsynligviis har Forholdet været det samme med Søborg.

i Kong Haakons Tid havde faaet en Borg, Eysfel eller anden Besiddelse i Norge, og som saaledes neppe kan være nogen anden end den Günther af Wedhousen, der nævnes som Medlem af Raadet under Kongens Ophold i Marstrand om Sommeren 1371, hvorfor det ogsaa bliver sandsynligt, at hans Forlening netop har været sidstnævnte Sted, der laa saa bekvemt til at øve Kaperier¹⁾. Ligeledes nævnes Niise Svartestaaning i Halland blandt Kaperherrerne. Den Omstændighed, at Dronningen ikke havde saa stor Myndighed over de søroverste Herrer, at hun ved et Magtsprog kunde bringe dem til at holde inde med deres Uvæsen, gjorde, at Stæderne selv maatte tage sig til Rette imod dem og udruste de saakaldte Fredsskibe til at rense Farvandene, uden at dette skulde ansees eller blev anset som noget Fredsbrud mod Dronningen. Om en saadan Udrustning enedes man paa den før omtalte Hansedag i Lübeck om Sommeren 1381, og dette har maastee været Marsagen til, at Slotsherren paa Søborg Johan Grupendal tilligemed en anden Herre, Thomas v. d. Hagen, indfandt sig paa den Hansedag, der afholdtes til samme Tid og paa samme Sted det følgende Aar, og sluttede her for sig og flere andre Herrer, der ikke mødte, Fred eller Stilstand til næste Mortensdag, med fire Ugers Opsigelse fra begge Sider²⁾. Denne Stilstand blev siden — Dagen angives ej udtrykkelig, men har formodentlig været om Vaaren i det følgende Aar — forlænget og udvidet³⁾,

¹⁾ Man kunde vel nærmest tænke paa selve Baagahuus, hvilket Margrete ved denne Tid maa have faaet tilbage, om forresten dets Pantsettelse til Stæderne virkelig havde fundet Sted, hvad et og andet, som vi have seet, synes at antyde. Men da det er aabenbart, at Günther allerede maa have haft sin Forlening, hvilken det nu monne være, lige fra Kong Haakons Tid, kan dette ej have været Baagahuus, med mindre man antager, at Pantsettelsen til Hansestæderne ej fandt Sted. Der har hidtil ej været opdaget noget Brevskab eller nogen anden Oplysning, der kan bringe denne Sag paa det Rene.

²⁾ Uddrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 105.

³⁾ Bunge, Liv., Gt.-Kurl.-Urkundenbuch, No. 1188. Beretningen er aftrykt efter et Blad Papiir i det revalske Archiv, der synes at have været en Meddelelse fra Raadet i en af de andre Hansestæder til det revalske. Den er ej forsynet med Datum, men antages af Bunge (Register No. 1401) at sigte til nogle Forhandlinger, som Stæderne i 1382 havde med Sørgverne i Wismar. Bunge henviser her til Bartholds „Geschichte der deutschen Hansa“, II. S. 210. Imidlertid nævnes der i den lübeckiske Recessus Hansæ intet om noget saadant Møde i Wismar, og saavidt man har kunnet bringe i Erfaring, forekommer heller ikke i den wismarske noget derom. Et saadant Møde maatte have fundet Sted ved Mortensmesse, da Stilstanden, som sluttedes ved Mitsonmertid 1382, udløb; men om ogsaa et saadant Møde har været holdet, kan det dog ej have været paa dette, at den her omspurte Fred sluttedes, thi denne blev aabenbart indgaaet om Vaaren, siden det udtrykkelig siges, at Fristen til første Mariemesse (15de August) var fortere end den til

og de sørværste Herrer maatte nu endog stille hver een eller to andre Herremænd til Sikkerhed for, at de virkelig vilde holde Stilstanden, Johan Grupendal paa Søborg, samt Henrik Wardenberg og Paschedag paa Åbrumstorp til næste Mariemesse (altsaa vel d. 15de August), og Niise Svartestaaring m. fl. til næste Kyndelmesse. Hine, der kun fik Fred til Mariemesse, vilde gjerne, heed det, have faaet den paa længere Tid, men da de havde mest at tabe, vilde Stæderne ej give dem den længere Dag: et tydeligt Tegn paa, at Stæderne nu havde Overtaget. Som etflags Beviis paa, at Dronningen ej spillede under Dække med Søroverne, maa det vel ansees, at Hr. Henning Putbusch selv tilligemed to andre danske Raadsherrer modtog sine Forløfter paa Stædernes Vegne. Imidlertid holdt Stæderne flere Møder og underhandlede ogsaa flittigt med Dronningen, som da omsider tilligemed Hr. Henning Putbusch og andre danske Raadsherrer indfandt sig paa en Hansedag, der holdtes i Stralsund den 24de April 1384, og lovede, som det beder, efter mange Dagtingninger og Forhandlinger, at hun og Raadet med fuldkommen Troskab vilde hjælpe Stæderne mod Søroverne med 9 Skibe og 100 Bekæbnede, der skulde møde frem til næste Mars Pinds. Til nærmere at bestemme Erstatningen for den Skade, Kjøbmændene havde lidt, siden Kaperierne begyndte, berammedes et nyt Møde i Skaane til den 8de Septbr.; hertil vilde Dronningen og de nærværende Raadsherrer indkalde det hele Raad saavelsom dem, der havde Rigets Slotte, navnlig Hr. Günther, for at svare til den Kjøbmændene tilføjede Skade; udeblev nogen af dem, over hvilke Stæderne havde Klaget, da vilde Dronningen og Raadet hjælpe Stæderne til sin Ret hos dem. Til Sommeren vilde Stæderne undersøge, paa hvilke Slotte Søroverne havde sit Tilhold, og hvis man da fandt for godt at belejre disse Slotte, skulde Dronningen og Raadet af al Magt hjælpe til dermed. Dog forbeholdt Dronningen sig nærmere at handle med Raadet om denne Sag og give Svar derom paa det aftalte Møde ¹⁾. Dette blev af Hanssager, som nedenfor skal nævnes, ej holdt saa tidligt, som berammet, men først en Maaned senere, den 9de Octbr., paa Falsterbod ²⁾. Her indfandt Dronningen og det danske Raad sig, som aftalt, og ligesledes mødte Hr. Günther frem, men derimod ikke de danske Slotsherrer, som det var lovet. Da Günther nu blev manet, som det kaldtes, angaaende den Skade, han havde tilføjede Stæderne, tilstod han ligefrem, at han efter sin Herre Kong Haakons Død havde taget skibbrudent Gods

Kyndelmesse. Der maa saaledes her sigtes til et Møde om Vaaren eller For sommeren 1383, der ej kan være det, som Barthold omtaler.

¹⁾ U dr. af Recessus Hansæ hos Suhm, XIV. S. 133.

²⁾ Sammesteds, S. 136—137.

og hvad der fandtes i Søen, men erklærede sig villig at give det tilbage, hvis man ved næste Sammenkomst mellem Norges Raad og Stæderne fandt, at hån deri havde gjort Uret. Heri vilde dog Stæderne ej finde sig, men meente, at hans Uret var soleklar, og at han derfor allerede nu burde gjengive Godset. Dronningen sagde, at hun nok skulde sørge for, at Hr. Günther og alle hendes Mend skulde opføre sig saaledes imod Stæderne, at disse vilde takke dem derfor. Med denne temmelig sværende Forsikkring synes Stæderne for det første at have maattet ladet sig nøje. Til deres Anke over, at de danske Slots herrer ikke efter Løfte havde indfundet sig, svarede Dronningen og Raadet, at den store Nød med den nærværende Orlog, (nemlig mod Kong Albrecht, som det i det Følgende vil blive omhandlet,) havde gjort det umuligt at medbringe dem, hvilket ogsaa var Grunden til, at dette Møde holdtes senere end det oprindeligt var berammet. Derimod vilde hun og Raadet gjerne holde et Møde i Helsingborg med Stæderne paa den Dag, da Slottene i Skaane skulde gives tilbage ifølge Brevenes Lydelse. Dette Forslag vilde dog de Deputerede ikke antage, men sagde, at de først vilde høre sine egne Raads Mening derom.

Det Anliggende, som her var paa Bane, var maastee den færmeste Drivfjeder til, at Margrete og det danske Rigsraad nu sjensynligt søgte saa meget som muligt at holde Stæderne ved godt Lune og give dem de bedste Løfter. Ifølge Fredsslutningen af 1370 vilde den Tid af femten Aar, i hvilke Stæderne skulde besidde de fire skaanske Slotte og Fogderier, være udløben i 1385, og de skulde da gives Dronningen tilbage. For hende maatte det nu være dobbelt magtpaaliggende at faa dem igjen, da Kong Albrecht havde begyndt Krigen paany og muigtviis kunde benytte sig af, at de vare i Tydskernes Hænder, til at faa dem i sin Vold. Stæderne syntes endnu ikke at have været ganske enige med sig selv om, hvorvidt de nu vilde opfylde dette Vilkaar. De vedtog kun at holde et nyt Møde i Lübeck 3die Søndag i Fasten det følgende Aar for at raadslaa herom, saavel som om den Skade, Kjøbmændene havde lidt fra Danmark, m. m. ¹⁾; overhoved synes de temmelig tydeligt at have givet at forstaa, at deres Villighed til at opfylde Vilkaaret vilde blive afhængigt af Dronningens og Raadets Villighed til at staffe dem Erstatning for den lidtte Skade. Imidlertid er det ogsaa paa den anden Side umiskjendeligt, at det i og for sig ikke kan have været Stæderne saa meget imod at blive hine skaanske Slotte qvit, da deres Bevaring kostede dem usorholdsmæssigt mange Penge; men dette var naturligviis noget, som de ej omtalte for Dron-

¹⁾ Uddrag af *Recessus Hansæ*, hos *Subm*, XIV. S. 137.

ningen ¹⁾. Den fremdeles vedvarende Krig hindrede imidlertid Dronningen fra at indfinde sig til hiint Møde i Lübeck, og Stæderne indbød hende derfor skriftligt til at lade møde ved en ny Samling i Stralsund, hvortil hun selv nærmere kunde bestemme Tiden ²⁾. Denne Samling blev ogsaa holdt ved St. Hansdags Tider. Men allerede forinden maa det — man erfarer ikke hvorledes — ej alene have været afgjort, at Slottene skulde tilbagegives, men Overdragelsen maa endog allerede været skeet, da der paa dette Møde fremlagdes et Brev, affattet i Kong Olafs, Dronningens og Naadets Navn, og dateret fra Helsingborg Christi Himmelfartsdag d. 11te Mai 1385, hvori de formeligt erkjendte Modtagelsen af Slottene og gavede Stæderne sin Qvittering derfor ³⁾. Og allerede den 27de og 28de Mai, kun faa Dage efter hiint Brevs Udstedelse, havde Kong Olaf ladet sig hylde af Skaaningerne, deels paa St. Liborii Høj, deels i Lunds Domkirke, uden at det lader til, at Stæderne gjorde nogen Indsigelse herimod ⁴⁾. Kun til at ordne, hvad der endnu stod tilbage, og formodentlig især for at føre Besætningerne ud fra Slottene, beslattede Stæderne paa det nævnte Møde at sende to Gesandter til Skaane ⁵⁾. Men saavidt man kan see, var alt dette afgjort inden Aarets Udgang eller strax derefter, saa at Kong Olaf og Margrete i hans Navn fra Begyndelsen af 1386 kunne siges at have været i ubestridt Besiddelse af dette vigtige Landskabs fornemste Dele: en Tilvert i deres Omraade, der i betydelig Mon forøgede deres Magt og Anseelse.

¹⁾ Det er forhen omtalt, hvorledes Omfojningerne ved Slottenes Bevaring var Gjenstand for hyppige og alvorlige Forhandlinger paa Hansedagene. Ulemperne herved bleve ofensynligt større og større, eftersom Almuen i Skaane blev mere og mere utaalmodig over det fremmede Regiment, og derhos Mecklenburgernes Tilhængere hyppede Uroligheder paa sin Side. I 1382, fortæller Chronisten i Scr. r. D. VI. S. 534, mistede Tuve Galen, Skaaneds Gjeldkere, Slottet Thurstorpse, og Ridderen Hr. Holmger blev drept, formodentlig i en Opstand; samtidigt klagedes der over, at de danske Slotsherrer i Trelleborg, Nisad og Symbredshavn ideligt forurettede Kjøbmændene, at Borgermesteren og Folket i Malmø ej vilde tillade Kjøbmændene at blive der længer end til 9de October (1381), at Slottene i Skaane „indtoges“ (1383), at Jep Muus paa Lindholm havde nedbrudt Boderne paa Skanør (1384). En af de tydske Befalingsmænd, Wulf Wulflam, erklærede i Aaret 1383 reentud, at han ej vilde beholde Slottene længer end til Jakobsmesse s. A., hvis han ej fik flere Penge end hidtil (Suhm. XIV. 117), o. s. v., Altsammen Tegn paa, at den Gre og Tilfredsstillelse, at besidde de skaanske Slotte, maa have været Stæderne meget dyrefjæbt.

²⁾ Sammensteds, S. 142—144.

³⁾ Sammensteds S. 145.

⁴⁾ Chron. i Scr. r. Dan. VI. S. 534.

⁵⁾ Suhm, XIV. S. 146.

Efterat denne vigtige Sag var afgjort, streed Dronningen og Raadet til at bringe et andet, ikke mindre paatrængende, Anliggende i Orden, om end ikke paa en ligesaa tilfredsstillende Maade, dog i alle Fald saa godt, som det efter Omstændighederne kunde ventes. Det danske Kongehuus havde nu lige siden Grev Gerhards Dage ligget i Strid med de holstenste Grever om Sønderjylland, hvortil de meente at have Arvret ifølge Kong Christophers Forsikringsbrev af 1330. Den tappre og navnkundige Grev Henrik, hvilken vi i det foregaaende saa ofte have haft Anledning til at omtale, var død 1381, efterladende sig umyndige Søner, men hans Broder, Grev Nikolas eller Claus, levede endnu og tilkjendegav noksom sin Vilje, ej at give Slip paa Hertugdømmet, idet han i sin Titel kalde sig „ret Arving“ dertil ¹⁾. Erfaringen havde nu viist Dronning Margrete, at det under de nærværende Omstændigheder ej var at tænke paa, at kunne fratrive Greverne Hertugdømmet, og at det saaledes maatte være fordeelagtigere at overlade dem det med det Gode, knytte dem til sig som sine Vasaller, og paa den Maade sikke sig ej alene Fred fra deres Kant, men endog deres Bistand, end ideligen at forurologes af disse megtige Fyrster og see dem rede til, naar det skulde være, at gjøre felles Sag mod hende med sine Frænder, Mecklenburgerne. Hun besluttede sig derfor til et Skridt, der sikkert maa have været meget tungt, og som i Fremtiden skulde udøve en skadeligere Birkning paa Danmarks indre Lykke og Velvære, end man da havde nogen Anelse om, nemlig at overdrage Greverne Sønderjylland til arveligt Lehn. Hun begav sig i det Djemed selv til Jylland, hvor hun havde en Sammenkomst med Greverne og foreløbigt aftalte det fornødne. Den højtidelige Forlening skete siden paa et Danehof, der holdtes i Nyborg i de første Dage af Juli 1386, og hvor, foruden det danske Raad og en Mængde andre Herrer, ogsaa den nye Erkebiskop af Nidaros, Nikolas, og den nys udnævnte Biskop Henrik af Grønland var tilstede ²⁾. Her blev nu en fuldkommen Fred mellem Danmark og Holsten indgaaet, saaledes at Grev Gerhard som eldste Søn af eldste Broder, altsaa Familiens Hoved, forlenedes med Hertugdømmet til Arv i nedstigende Linje, Barn efter Barn, imod at han og de øvrige Grever skulde svare det danske Niye Mandskab og Tjeneste; dog skulde af alle dem, der samtidigt herskede i Holsten, kun een ad Gangen regjere i Hertugdømmet og føre Titel af „Hertug i Slesvig“ (altsaa ikke af Jylland, formodentlig til Forebyggelse af yderligere Fordringer

¹⁾ See det af Suhm (XIV. S. 151) citerede Brev, trykt i Westphals Monumenta III. 373.

²⁾ See Detmar, S. 338, jfr. Dipl. Norv. IV. 530, Grønlands historiske Mindesmærker, III S. 128—130 og Suhm, XIV. S. 160—162, hvor det vigtigste, denne Sag vedkommende, findes samlet.

paa dette Landskab); herefter skulde ingen Fejde finde Sted mellem begge Parter, og al Tvist mindeligen afgjøres ved Boldgift. Den ene af Parterne skulde understøtte den anden mod hans Fjender, naar dette forlangedes, og det bestemtes udtrykkeligt, at Greverne skulde sverge at opretholde Rigets Landfred til Lands og Bands mod Røverne. Herpaa afslagde saavel den unge Hertug som hans Brødre og deres gamle Farbroder Grev Claus højtidelig Eed, men det er let at forstaa, at uagtet Gerhard førte Hertugnavnet, var dog Claus den, der egentlig havde Magten og førte Regjeringen, saa længe han levede. Havde Margrete kunnet forudsee, hvilke Lidelser denne Forening mellem Holsten og Slesvig vilde bringe over Riget, da havde hun maastee heller udsat sig for at have Holsterne til Fjender endnu en Tidlang, end indladt sig derpaa. Men saa fremsynet var man ej, og det er endog et stort Spørgsmaal, hvorvidt man i de Tider, selv om man havde kunnet forudsee den Denationalisering af Slesvig, hvortil denne Forlening aabnede Vejen, vilde have haft Forstand paa at erkjende den for en saa stor National-Ulykke, som den nu viser sig at have været. Dog viiste de første skadelige Følger af Foreningen sig tidligere, end maastee endog Margrete selv havde tænkt sig muligt. Imidlertid havde hun dog nu faaet Fred fra den Kant, og Samtiden fandt dette hendes Skridt at være særdeles vel betænkt. Man betragtede hende nu, efter de skaanske Slottes Gjenerhvervelse og Fredens Oprettelse med Holsterne, som mange Gange megtigere end før. „I Maret 1386“, siger den samtidige lübeckste Chronist, „kom Dronningen af Norge igjen i Besiddelse af Danmarks Nige ligesaa fuldstændigt som hendes Fader Valdemar havde haft det. Dette magede hun med stor Dygtighed, og paa den Maade, at hun først fik Skaane tilbage, og siden holdt en Dag med sine Modstandere Greven af Holsten, forenede sig ganske med dem til en evig Fred, og forlenede den arveligt med Hertugdømmet Slesvig. Da dette var skeet, faldt der en Angst og Bæven over alle Niend i Riget, der maatte erkjende denne Frues Wiisdom og Styrke, og som nu bød sig hende og hendes Søn til Tjeneste. Hun indstevnede til sig Fogederne i Landet, drog fra Slot til Slot og lod sig hylde, og forflyttede hvilken som helst Foged fra det ene Slot til det andet, ligesom en Klosterforstander stikker sine Munte fra Kloster til Kloster. Dette skete endog i et Fjerdingaars Tid inden Kyndelmæsses (herved menes formodentlig Februar 1387), og det er højligent at forundres over, at en Kvinde, der før var saa fattig, at hun ikke uden Wenneres Hjælp kunde give et Maalrid Mad, fordi alle hendes Slotte stode ude og vare bebestede mere ved Magt end med Met, nu tilligemed sin Søn blev saa megtig i Lobet af et Fjerdingaar, at der intet manglede hende i hele Riget“.

Denne Skildring af hendes tidligere fortrykte Omstændigheder og den Bending til det bedre, som Begivenhederne i 1386 medførte, er heel merkelig; den tør vel være noget overdreven, men medfører dog vistnok i det Hele taget Sandhed. Flere Omstændigheder vise, at hendes Hænder vare mere bundne for den Tid, end sidenest, da hun idetmindste i Danmark kunde sette igjennem næsten hvadsombest hun vilde¹⁾. Nu maatte ogsaa de Sørovere indgaa Fred, som ikke havde deeltaget i den tidligere Fredsslutning. Paa et Besøg, som Dronning Margrete selv aflagde ved Hansedagen i Lübeck den 13de Juli, og som vi i det følgende nærmere kommer til at omtale, førte hun nu et andet Sprog mod Stæderne end hidtil. Thi da der var Tale om at beramme et Møde for at bringe en endelig Fred med Søroverne istand, vegrede hun sig ved at udsette Tiden lenger end til Midten af forstkommende September, „paa Grund af vigtige Grender, hun havde at udrette i Norge“ (formodentlig i Anledning af Kongens Myndigheds-Erklæring, som det i det følgende vil sees); til den Tid maatte Stædernes Gesandter see til at indfinde sig i Bordingborg; Kong Olaf, sagde hun, vilde ej lenger sidde for Stædernes Maning (plages med idelige Erstatningskrav) af Stæderne, og hun vilde nu vide med Bestemthed, om Stæderne i Betragtning af den Fordeel, de kunde have af Kongen (nemlig Bekræftelsen af Privilegierne), vilde forlige sig med ham (det vil vel siges opgive alle Erstatningskrav) hvad Søroverne angik. Stæderne fandt selv, at Ret og Billighed bød dem at seje sig herefter²⁾, og saaledes blev Fredsmødet holdt, paa aftalt Tid og Sted. Her blev der ogsaa virkelig baade paa Danmarks og Stædernes Begne sluttet Fred, om end kun paa fire Aar, med de Sørovere, som ikke allerede forhen havde indgaaet Stilstand, og hvilke nu, ligesom hine, maatte stille hver to andre Adelsmænd til Borgen for Fredens Overholdelse. Hermed ophørte vel ikke Kaperierne ganske, men man hører dog ikke paa længere Tid tale derom, før end de saakaldte Vitalianere begyndte at forurolige Fartvandene; men disse udrustedes fra mecklenburgske, ikke fra danske eller norske Havne.

¹⁾ At flere af de fornemste Herrer endnu i 1384 vare ligesaa megtige som Dronningen, ja tildeels endog megtigere, synes at fremgaa af Bestemmelsen paa Hansedagen i April 1384 om de 9 Skibe, der fra Danmark skulde udrustes mod Søroverne. Dronningen paatog sig nemlig kun at staae to, Hr. Henning Pulbusch ligesaa mange, og Konrad Melteke endog tre; to andre Herrer hver eet. (Suhm, XIV. S. 133).

²⁾ See Uddrag af Stædernes Brev til de preussiske Stæder i Recessus Hansæ, hos Suhm XIV. S. 162. 163. Her tales ogsaa om, at Norges Riges Raad skulde indfinde sig i Bordingborg tilligemed det danske, men deraf synes dog Intet at være blevet.

17. Kong Albrecht i Sverige paa en spændt Fod med de svenske Herrer. Dronning Margrete søger at vinde dem. Albrechts Krigstog til Søndrehalland.

Det er ovenfor nævnt, at Kong Albrecht under disse Forhandlinger mellem Dronningen og Hansestæderne atter forsøgte Vaabenlykken imod hendes Besiddelser. Lige siden den sidste Stilstand med Slaaningerne synes han at have forberedt sig til et nyt Felttog, og forsøgte endog samme Aar at faa sluttet et Forbund med den megtige Kong Ludvig i Ungarn og Polen, i hvilket Tiemed han den 7de September gav sin Broder Hertug Henrik og sin Svoger Grev Henrik af Holsten Fuldmagt til at underhandle med ham ¹⁾. Men Grev Henrik døde saa Uger efter, og Hertug Henrik i 1383 ²⁾, det er derfor ikke sandsynligt, at noget Gesandtskab er afgaaet, eller noget Forbund sluttet. Hans Forsøg paa at vinde Stæderne for sig havde heller ikke synderlig Virkning. Imidlertid kunde hans Forberedelser til Fjendtlighedernes Fornøelse neppe forblive nogen Hemmelighed. I Norge var man belavet paa at faa Ufred med det første; dette viser et Brev, udstedt af Drottseten i Kong Olafs Navn den 20de April 1382 fra Tunsberg, hvorved det tillades Indbyggerne i Slagns og Baale Skibreder, paa Grund af deres Fatigdom, at bygge sig et nyt Landevernsskib, der alene var tyve Allen langt i Kjølen, og at bruge dette til Landets Forsvar, indtil Kongen blev myndig; det blev dem desforuden tilladt at benytte Sommene i det gamle, casserede Skib Borrabranden til det nye, og siden at brende dette op, dog altsammen med den Forpligtelse, at det nye Skib med Redskab og Tilbehør skulde være ferdigt inden tre Aar, og at de, om det imidlertid skulde blive nødvendigt at verje Landet, skulde leje eller kjøbe et ligesaa stort Skib, der i alle Dele var forsvarligt ³⁾. Dette Brev synes at være udstedt paa en Rejse om i Landet, som Drottseten foretog om Vaaren og Sommeren 1382. Ved Sancthansdagstider var nemlig baade Drottseten og Cantzleren i Bergen, fremdeles udstedende Breve i Kongens Navn. Om Kongen selv var med, er ubestemt, man veed kun, at han ved Midten af August besøgte sig i Oslo ⁴⁾. Der er saaledes idetmindste en Mulighed for, at han om Vaaren er kommen op fra Danmark for

¹⁾ Styffe, „Bidrag“, No. 75, S. 180.

²⁾ Grev Henrik Gerhardsson i Holsten døde 1381, men Dødsdagen er ubekjendt, (see Suhm, XIV. S. 101). Hertug Henrik (Suspensor) i Mecklenburg døde i Marts 1383, (s. sammesteds S. 128).

³⁾ Dipl. N. I. 470.

⁴⁾ See Fortegnelsen paa de i Kong Olafs Navn indtil 1385 udstedte Breve, ovenfor, S. 123, Noten. Her vil det sees, at to Landsvistebreve, udstedte af Kongen i Oslo den 13de August 1382, ere befeglede „i Kongens Rærværelse“.

at gjøre en flig Rundreise med Drottseten, og det bliver i alle Fald sandsynligt, at en af Reisens fornemste Hensigter har været at eftersee og ophjælpe Forsvarsanstalterne, og at flere Breve af samme Slags som det nys omtalte vedkommende Ledingsstribene og Landevernet have været udstedte, men senere ere tabte. Hvorvidt Dronningen ogsaa fulgte med paa denne Reise, turde være endmere tvivlsomt; men at hun i alle Fald var tilstede i Oslo, da Kongen i August var kommen tilbage dertil, maa efter det ovenfor (S. 122) paapegede ansees vist, da Kongen ellers neppe vilde kunne have udstedt Breve, om end blot Landsvistsbreve, uden Drottsetens eller Cantstlerens Medbesegling ¹⁾. Formodentlig er der ogsaa blevet holdt en Efterregning med Bønderne om deres Skatteydelse, thi allerede i October 1381 blev en saadan anstillet af Drottseten og Fogden paa Akershuus Benedict Nikolasen, samt flere andre Kongsmænd, med Bønderne paa Follo ²⁾, og det ligger derfor nær at antage, at lignende Efterregninger have været holdte i enhver af de øvrige Sysler, gennem hvilke Drottseten lagde Bejen. Omtrent paa samme Tid befandt Hr. Narve Ingevaldsen sig i sin Sysel Jemteland, bestjefiget, som det synes, med lignende Forretninger ³⁾. Forholdet med Sverige var her saa uvenligt, at endogsaa Erkebiskopen af Uppsala maatte udvirke særskilt Leidebrev af Hr. Narve for nogle af sine Geistlige, som han om Høsten 1382 sendte op til Jemteland for at undersøge en for flere Forsæller

¹⁾ Der findes ingen andre Breve fra Vaaren og Sommeren 1382, der antyde, at Kongen eller Dronningen da opholdt sig i Danmark.

²⁾ Dette sees af et Brev, der siden har været sønderklippet i Remser, for at bløse kunde bruges som Seglremmer ved et andet af 16de October 1381, (Dipl. N. VI.), men saaledes at man endnu ved at legge Remserne sammen kan læse de første Linjer deraf. Her staar, „at Hr. Agmund Finnsen, Kongens og Akershuus Drottsete, med Samtykke af Benedict Nikolasen, Foged paa Akershuus, og flere Kongens Mænd, gave endeel navngivne Bønder paa Oslo kolt for vlske Stykker Kvæg“ — formodentlig i Afgift eller Visøre. Den sidste Deel og Datum mangler, men det er tydeligt nok, at Brevet har været emtrent samtlidigt med det, hvori Remserne ere beseglede, siden Hr. Agmund kaldes Drottsete, hvilket han ej blev forend ved Hylvingen, og som han altsaa ej kunde kalde sig i Oslo, hvor Brevet aabenbart er skrevet, forend efter Tilbagekomsten fra Thronhjem. Af Dipl. N. II. 469, hvorved Kongen, det vil sige Drottseten i hans Navn, overdrager Tidse Skytte og Gudbrand Ertingsen Kronens Fordring hos Thorbjørn Koll for Drabet paa Hr. Hallvard Nava, sees det, at Drottseten d. 9de Octbr. 1381 var i Oslo, bestjefiget med Regjeringsager. Saaledes har vel han og flere Raadsherrer opholdt sig der, paa denne Maade bestjefigede, siden Tilbagekomsten fra Hornborefund d. 28de August.

³⁾ Ved Brev af 24de Marts 1383, udstedt paa Jemtetotet, altsaa fra Berg paa Trøssøen, frekændte Hr. Narve en vis Jon af Akre for den Beskyldning at have underlaaet et Skatteflind for Kongen. Dipl. N. III. 447.

anflaget og fordreven Provsts Sag ¹⁾). Seent om Høsten 1382 blev der holdt et Hørdingemøde i Bergen, hvor Drottseten atter var tilstede tilligemed Hr. Sigurd Hafthorsøn, alle de tre fornemste Fehirder, nemlig Erlend Philipsøn i Bergen, Otte Rømer i Throndbjem og Gaute Eriksøn i Tunsberg, foruden Provst Vinalde, Peter Nicolassøn, Sysselmannd paa Haalogaland, Lagmanden i Bergen Jon Nslaksøn, og flere andre; muligt at Kongen ogsaa nu var tilstede, idetmindste udfærdigedes der Breve og Retterbøder i hans Navn ²⁾, dog er det ikke sandsynligt ³⁾. Droningen var i alle Fald reist til Halland og Sjælland. Man veed kun lidet om Forhandlingerne, men at de for en stor Deel maa have gjeldet Kongens Indtægter og Ledingsvæsenet, synes man allerede af de tre Fehirders Nærværelse at maatte kunne slutte. Et lignende Møde blev i det følgende Mars August Maaned (d. 26de) holdt i Tunsberg, hvor ligeledes Drottseten, Hr. Sigurd Hafthorsøn og de tre Fehirder vare tilstede, og hvor derhos den nye Erkebiskop Nikolas — der nu for første og sidste Gang afslagde et kort Besøg i sin Kirkeprovins — tilligemed alle de fire Biskoper, Jon af Oslo, Jakob af Bergen, Olaf af Stavanger og Sigurd af Hamar vare nærværende ⁴⁾. Heller ikke om Forhandlingsemnerne paa dette Møde, hvorfra der ogsaa udfærdigedes Kongebreve, sjeent Kongen da neppe var i Norge ⁵⁾, have vi fuldstændig Efterretning, men den Gjetning ligger nærmest, at de tildeels vedkom den daværende Krigsstand, og formodentlig ogsaa Spørgsmaalet om, hvorvidt Hansesædernes Privilegier skulde bekræftes eller ej.

Hvad der hindrede Kong Albrecht fra at begynde noget nyt Felttog mod Kong Olaf og Dronning Margrete allerede i 1382, var neppe noget andet end en ny Uenighed, der var opstaaet mellem ham og hans Raad, samt de øvrige Stormænd. De nærmere Omstændigheder derved kjendes ikke, men saa meget kan man slutte sig til, at Kongen, utaalmodig

¹⁾ See Hr. Narves Brev fra Forberg af 7de Septbr. 1382, steds. No. 441.

²⁾ N. gl. Love III. S. 215.

³⁾ Den 31te October var hun sandsynligvis paa Bardberg, eller andensteds i Halland, siden Johan Lisse, Hovedsmanden paa Dypensteen, nævnes som nærværende ved et Brev, hun udfærdigede. See Annaler f. Nord. Oldkynd. og Historie f. 1855, S. 12, 13, hvor dette Brev (om Abramstøtts Indløsning) er aftrykt. Fem Dage senere var Henrik Wardenberg, der ved dette Brev opklævede for 400 Mk. Sølvs, Pantessummen for Abramstøtt, paa Landsthinget i Sjælland, Suhm, S. 526, og sandsynligvis var Dronningen ogsaa her tilstede.

⁴⁾ N. gl. Love III. S. 216.

⁵⁾ De isl. Annaler (Udg. S. 336) melde, Flats Annalerne for 1384, Skaalhølt's-Annalerne for 1383, og Lagmands-Annalerne med nogle Brudstykker for 1382, „at Kong Olaf reiste til Danmark“. Det sidste Aarstal synes at være det rette.

over den Umyndighedstilstand, hvori han befandt sig lige over for Raadet og Hovdingerne, havde gjort nye Forsøg paa at aflaste Raaget, og saaledes gjort Brud paa de højtidelige Tilfagn, han tilforn havde maattet give. Men alle saadanne Uttentater kunde ej andet end lede til nye Krænkelser for ham, især da han nu ej længer havde sin megtige og statskloge Fader at ty til. Saaledes maatte han paa Gripsholm den 18de September 1383 udstede en højst ydmygende Forfkrivning, hvori han erklærede, at han „af sit hele Hjerte og sin Tanke havde bortkastet al Mistyffe, Misstemning, Mistro og Tvedragt, der paa nogen Maade og i noget som helst Stykke havde kunnet reise sig mellem ham og hans Raadgivere, navnlig Drottsjeten Bo Jonsøn, samt alle de øvrige i Riget boende Mænd, høje og lave, læge eller lærde“; Uenigheden skulde betragtes, som om den aldrig havde fundet Sted, og Kongen skulde aldrig drages det til Minde, som indtil denne Dag havde kunnet afstedkomme nogen Skade eller Uvilje; og for at al saadan Uvilje og Mistro ganske kunde forebygges, overlod og lagde Kongen sig „med hele sin Tro ind til Rigets Raadgivere, om al hans egen og Rigets Bestaaen, og om alt hvad der kunde angaa ham selv, Riget eller Indbyggerne, og vilde han i alle Grender eller Stykker rette sig efter deres Vilje og i ingen Maade derfra afvige, men med oprigtig Troskab og Kjærlighed omgaaes dem, styrke dem i al deres Ret, og med god Tro lade dem blive ved alle de Breve og Rettigheder uforkrænkede, som før maatte være givne dem eller nogen enkelt af dem. Thi det maatte han nu erkjende, at med Rigets Raadgiveres Raad kunde han bedst ramme Rigets og Undersaatternes Bedste“¹⁾. Dette var altsaa hverken mere eller mindre end en ydmygt Bøden om Forladelse og Kryben til Korset fra hans Side; han havde modtaget Strub, som en Skoledreng. Men saa langt fra, at slikt kunde fremkalde hos ham det venlige og tillidsfulde Sind mod Raadet, som dette fordrede, maatte det tværtimod have opirret ham dobbelt imod det, medens Raadet og Herrerne paa deres Side vist heller ikke et eneste Djeblit tvivlede om, at hans Lyster hverken vare eller kunde være oprigtige, og at alene Frygt og Afmagt afholdt ham fra at prøve nye Forsøg paa at afryste Raaget og hevne de lidte Krænkelser. Det er saaledes let at begribe, paa hvor svage Fødder Enigheden mellem Konge og Folk stod i Sverige, og hvor lidet der skulde til for at afstedkomme et aabenbart Brud imellem dem. Det er af de paafølgende Begivenheder umiskjendeligt, og i sig selv naturligt, at jo længere Tid der hengik efter Kong Magnus's og hans Søns Fordrivelse, desto mere traadte Grindringen om hans foregitne Daarligheder i Skyggen, saameget mere som mange af disse endog kun vare ham paa-

¹⁾ Brevet er aftrykt i Tillegget til Hadorphs Udg. af Rikshandboken S. 39.

digtede af et selvraadigt, hadefuldt Parti, medens derimod hans Mildhed, Venlighed og mange gode Sider nu sikkert oprigtigere erkjendtes og paaskjønnedes end forhen, og Hengivenheden for det gamle Kongedynasti atter begyndte at røre sig hos Folket, blandt hvis ringere Klasser den heller ikke nogensinde var uddøet. Det maatte nu være indlysende for Enhver, at den Glendighed i Riget, for hvilken man gav Magnus Skjolden, var bleven ti-fold større under Albrechts Regimente. De selvraadige Stormænd maatte nu have indseet, at den Magt, de havde fratrukket Kongedømmet, og de Forrettigheder, de havde tilvendt sig paa det øvrige Folks Bekostning, hverken havde bragt dem selv eller Riget de Fordele, som de synes at have ventet. Udendinger havde trængt sig ind i Landet til de Indfødtes Ulempe; de beherskede Kongen¹⁾ og vare altid ved Haanden og rede at sætte ham op mod Landets egne Sønner; betydelige Landskaber havde skilt sig fra Riget og vare endnu ikke gjenforenede dermed. Og under alt dette saa man de nys forenede Riger, Danmark og Norge, jevnt tiltage i Magt og Anseelse under den gamle Kongestammes sidste Værling og hans forstandige og talentsfulde Moders vise Styrelse. Intet Under derfor, om det Omslag i Opinionen med Hensyn til de sidste Folkungers Regjering, hvortil sikkert allerede for længere Tid siden de første Tegn havde begyndt at pttre sig, nu skete med rivende Fart, saameget mere som det ikke ubetydelige Antal af svenske Herrer, der vare blevene Folkungerne troe og derfor havde maattet forlade Landet og altid længedes efter at vende tilbage, og fra sit sikke Tilhold i Norge, i Halland eller Skaane, eller de svenske Landskaber i Vesten, vist ikke undlod uafsladeligt at bearbejde sine Landsmænd for at faa dem til at stille sig af med de mecklenburgske Herrer og atter slutte sig til den gamle Konge-Værling. Naar vi saaledes i Maret 1381 finde Kong Haakons troe Tilhænger Hr. Erik Ketilsføn i Vadstena, for at overdrage det endnu ikke ret organiserede Kloster nogle Gjendomme, som var det tilfaldne i Vermeland, tilfammen med Erngisl Jarl²⁾, og maaskee flere andre svenske Herrer, hvis Hengivenhed for Kong Albrecht var heel tvivlsom, kan man neppe tvivle om, at han ogsaa har benyttet Lejligheden til at agitere mod Kong Albrecht og for Kong Olaf og hans Moder. I Juli 1382 holdtes der, som det synes, i Vadstena, en Forsamling af Rigets Lagmænd, saavel som Erngisl Jarl, Drottsfelen Bo Jonsføn, og Marsken Steen Benedictsføn,

1) Af Tilstanden i Sverige og Stemmningen, der gæver Almkronkan (Scr. R. Sv. I. 58, 59) en meget mærk Skildring, som vel synes at være noget overdrøven, men som dog vistnok i sine Hoved-Drag medfører Sandhed.

2) Brev i det sv. Rigs-Archiv af 7de April 1381.

for at vedtage en Skat til Klosteret, det saakaldte Jomfru Marias Pening ¹⁾, og i April 1383 vare ligeledes Erngisl Jarl, Hr. Peter Vorse, Ulf Jonsøn (Blaa) og flere andre Herrer forsamlede der ²⁾. Ved saadanne Sammenkomster paa denne Tid, da Forholdet med Kongen var saa spændt, kan man trygt antage, at Samtaler have været holdte og Raadslagninger plejede, der ikke kunde være gunstige for Kong Albrecht og hans Regimente, i Særdeleshed i Badstena, der ej alene formedelst sin kirkelige Fredbellighed og den Uresfrygt, som Fru Birgittes Navn udbredede derover, nu var det eneste Sted i hele den østlige Deel af Sverige, hvor det eldre Kongehuses Tilhængere kunde mødes med sine Landsmænd, uden at frygte for Esterstræbelsler af Kong Albrecht eller hans Mænd, men hvor nu endog den blotte Luft saa at sige aandede til Margretes Fordeel, efterat hun ved sin Opdragelse hos Fru Mæreta Ulfsdatter var kommen i den inderligste Forbindelse med hele St. Birgittas Huus og havde indyndet sig hos dettes indflydelsesrige Medlemmer, tildeels endog dem, der tidligere havde reist sig mod Kong Magnus. Overhoved kan man vel med fuld Ret sige, at Badstena Kloster blev et ligesaa virksomt Arnested for Agitationerne til Fordeel for Margrete og hendes Utt mod Mecklenburgerne, som i sin Tid St. Olafs Helligdom i Nidaros blev det til Bedste for dennes Utt mod Knyttingerne, og at man kan tilskrive dette Kloster, der netop fik sin Organisation i denne kritiske Tid, en betydelig, for ej at sige den vigtigste Andeel i, at Mecklenburgerne saa kort derefter bleve styrtede, og at Margrete spillede Mester: en Fortjeneste, som Margrete ogsaa noksom erkjendte, og hvorfor hun lagde sin Taknemmelighed klart nok for Dagen, idet hun siden under sin hele Regjering viiste Klosteret den største Hengivenhed og ved alle Lejligheder gav det Beviser paa sin Yndest.

Om der allerede under den sidste Uenighed mellem Kong Albrecht og de svenske Høvdinger havde fundet nogen Tilnærmelse Sted mellem disse og Dronningen, og om enkelte af dem allerede nu i al Hemmelighed vare overtalte af hendes Venner eller hende selv til at forsaage Albrecht og slutte sig til Olaf, naar den første bekvemme Leilighed gaves, lader sig af Mangel paa sikre og fuldstændige Rilder ikke oplyse. Men

¹⁾ Brev af 11te Juli 1382, i det sv. Rigsarchiv. Her nævnes vel ikke Udskæffelses-Stedet, men da Brevet angaar Badstena, er det formodentlig ogsaa udsædt der, især da vel neppe Hr. Erik Ketilsøn havde Fred andensteds. Blandt de her forsamlede Lagmænd nævnes ogsaa Laurents Bjørnsøn i Vestergotland, forhen Kong Haakons højstbetroede Mand og visnok ogsaa heel venkabeligen findet mod hans Søn.

²⁾ Brev af 1ste April 1383, i det sv. Rigsarchiv, hvorved Hr. Peter Vorse selger Gods til Badstena, i Overvær af Erngisl Jarl, Hr. Byrge Ulfson, Hr. Johan Woltefe, gift med Katharina, Enke efter Hr. Karl Ulfson, og Ulf Jonsøn.

der er unegteligt et eller andet, som bestræker en saadan Gjetning. Paa-
faldende er det, at Slottene Dresteen og Dypensteen i det sydvestlige
Vestergotland, hvoraf det sidste og formodentlig ogsaa det første endnu
mod Udgangen af 1382 var i Margretes eller hendes Slotsfogders
Hender, og Kinds Hered, der endnu ved Midsummerstid 1383 synes
at have tilhørt hende ¹⁾, i den første Deel af 1384 vare komne i Drott-
seten Bo Jonsøns Besiddelse ²⁾. Det maa altsaa være skeet i Løbet
af 1383, netop paa den Tid, da den sidste alvorlige Tvist herskede mel-
lem Kong Albrecht og Haadet, eller, som man nu ligesaagodt kan
sige, Bo Jonsøn, hvis Magt i Sverige formedelsk hans uhyre Rig-
dom og de mange Forleninger, han efterhaanden havde tilpantet sig, nu
var saa stor, at Kongens egen i Forhold dertil svandt ind til en Ube-
tydelighed, og hvem man vel derfor er berettiget til at betragte som Hoved-
manden for de Foranstaltninger eller Trusler, der aftvang Kongen den nys-
omtalte ydmygende Erklæring. Men hvorledes vare vel hine tvende Slotte
faldne i hans Hender? Noget Krigstog, hvorved de fratoges Margre-
tes Slotsfogder, omtales ingensteds og synes heller ikke at have fundet Sted.
Saadant maatte desuden under det daværende spændte Forhold mellem Kongen
og Bo Jonsøn være foretaget af denne paa egen Haand, hvilket ikke
er videre sandsynligt, ligesom man neppe engang kan paapege nogen Tid
i 1383, da et saadant Krigstog med nogen Næmlighed kunde antages at
have gaaet for sig, saasom de ikke saa Brevstaber fra dette Aar, hvori
Bo Jonsøn omtales, viser, at han i den meste Tid af Sommeren og
Høsten ferdedes i det østlige Sverige ³⁾. De nævnte Slotte med tilhø-
rende Hereder (Kind og Mark) maa saaledes ad fredelig Vej, efter Dag-
tvingning og mod Udbetaling af en bestemt Pantefum, have været over-

¹⁾ I det nys omtalte Brev af 31te October 1382, vedkommende Udløsningen af
Abrumstørbys Slot, nævnes som Forlover Johan Lisse, Hovedsmand paa Dyp-
vensteen for Dronningen, altsaa holdt han det da endnu for hendes Regning.
Og da Dresteen og Dypensteen, der laa nær hinanden, som oftest nævnes
sammen, ofte stod under een Høvding, og fordetmeste synes at have deelt
Ektebne med hinanden, bliver det sandsynligt, at ogsaa Dresteen i Marks
Hered, der laa Wardberg meget nærmere, samtidigt var i Dronningens Hender.
Og i et Brev i det sv. Rigsgærd af 29de Juni 1383, formodentlig udstedt enten
paa Kongeballe, eller paa Wardberg, siden Nielse Svartestaaning nævnes som
Vidne, forfølger Karl Nikolaassøn over Guds saavel i Halland som i Kindshered.
Dette viser aabenbart at Kindshered (og saaledes Dypensteen) da endnu stod
i nærmere Forbindelse med Halland og altsaa adlod Dronningen.

²⁾ Bo Jonsøn opregner dem nemlig blandt sine Pantelehn i sit Testamente af
17de April 1384, som vi i det følgende nærmere komme til at omtale.

³⁾ Bo Jonsøn var 2den August 1383 i Vadstena, 28de Septbr. i Westeraas,
19de November i Nyköpning, 13de December paa Bjerko (Breve i det sv.
Rigsgærd).

dragne ham eller hans Befuldmægtigede, bort før eller efter Kongens Ydmygelse paa Gripsholm, en Antagelse, der i høj Grad bekræftes og saagodtsom bliver til Visshed ved den Omstændighed, at den samme Foged eller Hovding, som havde Slottene for Dronningens Regning i 1382, Johan Lise, ogsaa efter Overdragelsen til Bo Jonsøn vedblev at føre Befalingen der ¹⁾. En saadan Transaction behøvede efter de Tidens Forestilling ikke at stemple Bo Jonsøn som den, der spillede under Dække med Kongens Fjender, ja den kunde endog synes fortjenstlig, forsaavidt som han ved egne private Midler bidrog til at erhverve de fraklittede Landskaber tilbage for Riget. Men naar man tager Hensyn til den alvorlige Misstemning og gjensidige Mistillid mellem ham og Kongen, og til de nys omtalte Sammenkomster, da opstaar visselig en overvejende Formodning for en nøjere og for Kong Albrecht farligere Tilnærmelse mellem ham og den kloge Foklunge-Dronning, der fra sine særskilte Enke-Besiddelser i Halland og Elveshjel havde let for at underhandle med de svenske Stormænd, modtage Besøg af dem og udsende Agenter, uden at Albrecht eller hans paalidelige Tilhængere kunde blive det var eller hindre det ²⁾. Denne Formodning bestrykes end mere ved en Bestemmelse i det Testament, Bo Jonsøn oprettede strax efter Paaften det følgende Aar, i det for Albrecht ubeldsvangre Badstena, idet han nemlig, til Forebyggelse af, at hans Pantelehn og Ejendomme strax efter hans Død skulde adskilles, indsatte to Biskoper og aatte megtige verdslige Herrer til Executører af Testamentet og Formyndere for sin Enke og Børn, og desforuden udnævnte een Suppleant for enhver af disse aatte, der maaskee kunde afgaa ved Døden, forinden alt kom i Orden, ja gav Executørerne, om de endda ikke skulde blive fuldtallige, Myndighed til selv at udfylde Tallet ³⁾. Den hele Bestemmelse var øjensynligt — og dette viiste sig

¹⁾ See Kong Albrechts Leidebrev for Bo Jonsøns Testamentarexecutører og Slotsfogeder af 23de Septbr. 1386 (Styffe, Vidrag No. 79, S. 186), blandt hvilke ogsaa Johan Lise nævnes, hvilket ej kan være for noget andet Slot end Ovensteen, saameget mere som Algot Magnussen, der i Leidebrevet ogsaa nævnes blandt Bo Jonsøns Slotsfogeder ved Elden af Johan Lise, allerede i Juni 1385 havde Dresteen (Brev i fo. Rigsarkiv).

²⁾ Naar man har for Øje, hvorledes Margrete senere, som vi ville see, søgte at bringe Giftermaal istand mellem Medlemmer af megtige Etter før at fremme vigtige politiske Formaal, ligger det meget nær at antage, at hun ogsaa nu forsøgte det samme — vi have seet, at Drottsetens Giftermaal med Katharina Knutsdatter sandsynligvis var hendes Verk — og saaledes bliver det hejt sandsynligt, at det ogsaa var hende, som omtrent ved denne Tid bragte Giftermaalet mellem den ovenomtalte Hr. Jon Hjerne og Christine Nikolasdatter istand for; derved at vinde ham, der som Medlem af Rigsraadet i Sverige havde meget at sige, for sine Interesser.

³⁾ Testamentets Indhold anføres hos Lagerbring III. S. 684, 692, 699, 823.

ogsaa tydeligt nok i det følgende — især rettet mod Kongen for at hindre ham fra at faa hiine Pantelehn tilbage, eller fra at tiltage sig det indflydelsesrige Formynderskab. Og hvo var vel de udnævnte Executores? En af dem var Hr. Erik Ketilsøn, Folkungernes ivrigste Tilhænger og Albrechts affagte Fjende! Der var ogsaa Karl Ulfsson af Tofta og St. Birgittes Søn Byrge Ulfsson, der, hvor uvenligt stemte de end i sin Tid kunne have været mod Kong Magnus, nu vist ikke var Albrecht mere gunstige; Marsken Steen Benedictsøn, Stifføn af Erngisl Jarl; Ulf Jonsøn (Blaa), forhen Kong Haakons Mand, Deeltager i Toget til Gedsviken, og sikkert ikke Albrecht hengiven. At de øvrige saavel som Suppleanterne vare af samme Sind som hine, derom havde vist en saa klog Mand som Bo Jonsøn overbeviist sig, førend han udnævnte dem. En af Suppleanterne var Algot Magnsøn, Bo Jonsøns Foged paa det nys erholdte Dresteen, en af de første, der siden erklærede sig aabenbart for Margrete. Bo Jonsøn lagde saaledes herved tydeligt for Dagen, hvor fjendelig sindet han var mod Kongen, uagtet han dog nu for et Syns Skyld skulde lade forligt med ham, saa at han endog begyndte Testamentet med de Ord, „at han fandt det raadeligst at opsette det, fordi han havde tenkt, med Guds Hjelp, for Rigets Gavn og Errende at følge sin kjære Herre og højsbaarne Fyrste Kong Albrecht til Fjende-Land¹⁾“. I denne Handling, saavel som i den Stemning, der nu overhoved raadede mellem de svenske Herer, og i den Bane, de kort efter betraadte netop i Anledning af dette Testamente, saa man altsaa vistnok Frugterne af hine hemmelige eller aabenbare Sammenkomster i Badstena eller andensteds, og overhoved af Dronning Margretes og hendes Venners skjulte, men desto sikrere og rafløse Virken²⁾.

Det er dateret fra Badstena Resthugnedagen (Søndagen Quasimodigeniti?) altsaa 17de April 1384. Samme Dag byttede Bo Jonsøn Jordegods med Erngisl Jarl (Brev i det sv. Rigsarchiv).

1) Lagerbring, l. c. S. 692.

2) Langvarige Underhandlinger mellem de misfornøjede svenske Herer og Dronning Margrete lenge førend deres aabenbare Opstand synes ogsaa Rimmströmfen (l. c. Side 58, 59) at antyde, hvorvel den som sedvanligt, fordrejer mangt og meget, især Chronologien. Overhoved findes der, naar man nøjere undersøger Brevene fra hine Tider, Tegn til et besynderligt Samvirken og mistenkligt Venkskab mellem Albrechts og Dronningens Slotsherrer ved den hallandske og vestergetiske Grandsø. De omtalte Breve, Johan Lisse paa Dypensteen vedkommende, vldne allerede tilbeels derom. Men man seer endvidere, at da de Slotsherrer, der havde svel Kapetier, sluttede hsin førømtalte Stilstand, formodentlig i 1383, var det Henrik Andersøn, der gif i Vorgen for Måse Svartestaanning, og den samme Henrik Andersøn fik Aaret efter, som vl ville see, det nys erobrede Lagaholms Slot i Pantelehn af Kong Albrecht, skjønt maastee ikke med dennes gode Vilje.

Imidlertid opnaaede dog Albrecht i 1384, formodentlig om Sommeren¹⁾, saameget at han fik et Krigstog istand mod den danske Grændse, ved hvilket ogsaa Bo Jonsson, som Ordene i hans Testament antydede, var med, eller idetmindste skulde være med, ligesom vel og flere andre svenske Herrer, uden at man dog kan see, at de ydede ham nogen virkelig Hjælp. Thi hans fornemste Krigsstyrke synes at have bestaaet i de Tropper, som hans Tilhængere og Lehnsherrer i det østlige Skaane, nemlig begge Duverne, Jakob Nreksøn, vel ogsaa begge Snakenborgerne, Gerhard og Heyne, Wicke v. Wigen i Kalmar og flere af hans tyske Venner, skaffede ham²⁾. Han brød ogsaa kun ind i Skaane og i søndre Halland, hvor han var heldig nok til at erobre Lagaholms Slot. Da Kong Albrecht ved Paasketider allerede var iferd med at begynde Toget, havde Dronningen endnu neppe nogen Tanke om, at det vilde gaa for sig, siden hun begav sig til Hansedagen i Stralsund (den 24de April) og der aftalte et nyt Møde med Stædernes Gesandter i Skaane til den 8de September. Dette var vel ogsaa Marsagen til Albrechts Fremgang i Begyndelsen. Men da Margrete og Henning Drottsfete havde samlet en Hær og med den ilede Albrecht imøde, flygtede han strax tilbage til Sverige

Abraham Broderønsøn paa Kongebakke, en af de megtigste Mænd i Halland, der siden kom til at spille en betydelig Rolle og var Dronningen ibrigt hengiven, Jep Ruus paa Lindholm (der lidt senere havde Wardberg) undlod vist heller ikke at agitere for Dronningen.

¹⁾ Aaret 1384 angives udtrykkelig i det danske Chronicon af 1389, (Ser. r. Dan. VI. 534), og Angivelsens Rigtighed bekræftes saavel af Bo Jonssons Testament, som af Dronning Margretes ovenfor meddelte Undskyldning til Hanseskæberne, at hun for Krigens Skyld ikke efter Kæfte havde kunnet møde deres Gesandter i September 1384, eller til dette Møde indkalde sine Slots-herrer. Quitsfeld (S. 569) henfører Krigstoget, uagtet han øjensynligt omtaler det efter det selsomme Chronicon, urigtigt til 1383, hvilken Fejl siden er gaaet over i andre, nyere Beretninger, saaledes i Jahns Unionshistorie S. 11. Naar det her heder, at Albrecht i 1382 faldt ind i Skaane og bemægtigede sig Turstorpss, hvor den kongelige Statholders Broder blev drept, da er dette en aldeles vilkaarlig Forklaring af hlint Chronicons simple og korte, af os ovenfor omtalte, Ord, at Gjaldfæren Hr. Tuve Galen mistede Slottet Turstorpss, og at Hr. Holmger, en skaansk Ridder, der blev drept. Snarere var det Dronningen, der lod ham det fratage; thi i 1386 var det i hendes Vold, (l. c.) og Tuve Galen havde vist sig venfabeligt sindet mod Mecklenburgerne (see ovenfor S. 74). Quitsfeld siger (S. 571) efter selve Gavebrevet, at hun havde kjøbt det af ham, neppe med hans gode Vilje.

²⁾ I nyenaævnte Chronicon siges det udtrykkelig, at Kong Albrecht efterat have taget til sig ikke faa Riddermænd fra Skaane (*adjunctis sibi non paucis militaribus de Scaniâ*), brød ind i Skaane og Halland og tog Lagaholm. Det maa altsaa især have været de Herrer, til hvem Hertug Albrecht i 1378 havde pantsat Gerde, Jerrestads og Øpinge Hereder i Skaane, (see ovenfor S. 74); dog var Jerrestads Hered før 1387 kommet i Heyne Snakenborgs Vold (see det samme Chron. S. 535). At Wicke v. Wigen og Snakenbor-

med den Skam, heder det hos en samtidig Chronist ¹⁾, ikke at have været at oppebie en Kvinde. Hermed endte Fjendtlighederne for denne Gang, og fornøedes ikke for det første, da Albrecht neppe søgte sig istand dertil og optoges derhos mere end forhen af sit fedrene Hertugdømme Mecklenburgs Anliggender, efterat hans Brødre Henrik og Magnus begge vare døde (1383 og 1385). Usandsynligt er det ikke, at Bo Jonsøn kan have megleet en Stilstand, siden Kong Albrecht i November 1384 var i Jønkøping, hvilken Stad tilligemed Numblaborgs Lehn og en Deel af Finveden nu ogsaa hørte til Bo Jonsøns Besiddelser, og derfor paa en vis Maade kunde betragtes som et neutralt Territorium. Thi under dette Ophold i Jønkøping pantsatte Kong Albrecht Lagaholm til en Henrik Andersøn, der synes at have været en skaanskt eller hallandskt Herremand og snarere at have heldet til Dronningens, end til Kong Albrechts Parti, med den Forpligtelse, at holde det aabent for ham, og give ham eller hans Befuldmægtigede det tilbage, naar Pantesummen, 100 Mk. brendt, betaltes: en Dverdragelse, som Albrecht dog neppe synes at kunne have bekvæmet sig til med sin gode Vilje ²⁾. Merkeligt er det ogsaa, at tvende af det gamle Kongehuses Tilhengere, Tubbe Eriksøn og Jon Oddesøn, omtrent paa samme Tid ogsaa opholdt sig i Jønkøping ³⁾. Maa skee var Stilstanden endog noget tid-

gerne var med, maa man slutte af Henrik Andersøns Forsikringsbrev af 19de April 1387 (Styffes Bidrag S. 189, jfr. nedenfor). Vilde v. Wigen havde endnu Kalmar (see Suhm XIV. S. 861. Man saar saaledes det Indtryk, at Kong Albrecht fornemmelig, eller næsten udelukkende, havde sine tydske Herrer og skaanske Tilhengere med sig paa Toget, og saa eller ingen svenske Herrer. Det seer endog ud til, at han holdt sig saa sydligt og maa skee begynde Toget fra det østlige Skaane af for at undgaa at komme i Berørelse med Bo Jonsøn og hans Føgeder. Det lader ikke til, at Bo Jonsøn, da det kom til Stykket, ydede ham videre Hjælp, thi han havde bebudet det i sit Testament. Derimod har han snarere været rede til at megle Stilstand.

¹⁾ Næmlig i det østere paaberaabte Chronicon af 1389 (Scr. R. Dan. VI 534).

²⁾ Ved Brev af 26de Novbr. 1384 erkjendte Henrik Andersøn, at han havde Lagaholms Slot med tilhørende Landskab til Pant af Kong Albrecht for 100 Mark brendt, og lovede ved Pantesummens Betaling at gibe det tilbage, (Styffe, No. 77, S. 183). Men denne samme Henrik Andersøn var det, som omtrent ved samme Tid gik i Bergen for Nielse Svarteskanning, Dronningens Slotsherre paa Kongebakke, da han og de øvrige „Sorevere“ indgik den førnævnte Fred; altsaa maa Henrik idetmindste have været en Ven af ham, og formodentlig og af Hr. Henning Putbusch, der var med at megle Freden. (See Bunge, l. c. S. 1382).

³⁾ Brev af Kong Albrecht, dat. Jønkøping d. 27de Novbr. 1384, og af Tubbe Eriksøn, dat. sammesteds den 20de Novbr. om en Pantfættelse af Jordegods

ligere meglet i Anledning af den store Fæst, som nu fejredes i Vadstena, idet de første Nonner og Munkene den 23de October højtideligt bleve indførte af Biskop Nikolas af Linköping, i Overværelse af Erkebiskop Henrik i Uppsala samt Biskop Thord i Strengnes: en Fæst, der saaat sig vedkom hele Norden og derfor nok kunde kræve en almindelig Fred. Dronningen, der for Fjendtlighedernes Skyld ikke havde kunnet indfinde sig til det bestemte Møde i September, og heller ikke efter Løfte havde kunnet indkalde sine Slots herrer, da hun benyttede dem i Krigen, saaledes, som vi have seet, med de hanseatiske Befuldmægtigede den 9de October, og da synes al Krigsfare at have været forbi. I det følgende Aar reiste Albrecht over til Mecklenburg og understøttede Lübeck, Rostock og Wismar kraftigt mod endel røveriske Herrer, hvis Borg blev nedbrudt ¹⁾. Men da Albrecht benyttede Lejligheden til at fremstaa paa Hansedagen i Stralsund ved St. Hansdags Tid og anholdt om Stædernes Bistand mod Danmark, fik han kun det undvigende Svar, at enhver Stad vilde forelægge Anmodningen for sit Raad ²⁾, og imidlertid vare de skaanske Slotte blevne uvægerligen afstaaede til Dronningen, medens hun allerede tydeligere gav sine Forhaabninger med Hensyn til Sverige tilkjende, idet hun lod sin Søn Olaf, der ved denne Tid naaede Myndighedsalderen, antage Titel af „Arving til Sverige“ ³⁾. Saameget har dog maaskee Albrechts Anmodning til Stæderne udrettet, at disse fik et personligt Møde mellem Albrecht og Margrete bragt til Veje for at prøve mindeligt Forlig. Thi ved den forømtalte Hansedag, som holdtes den 13de Juli 1386, indfandt sig baade Kong Albrecht og Dronning Margrete, og foruden dem flere nordtyske Forster, navnlig Hertug Erik af Særen og de hollstenske Grever, med hvilke Margrete umiddelbart forud havde sluttet Fred og Forbund, samt mange andre Herrer. Det siges udtrykkeligt, at der her blev dagthinget vedkommende Rigerne Danmark og Sve-

i Alhered (ved Bjodhuus) i Vestergotland (altsaa i det Territorium, der endnu løb under Dronningen) til Ragnvald Pampe, i Overværelse af Jon Oddeesen. Begge i det sv. Rigsarkiv.

¹⁾ Detmar, S. 331.

²⁾ Uddrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. S. 146.

³⁾ See K. Olaf Brev af 11te Mai, hvortil Suhm meddeler Uddr., XIV. S. 145, efter Recessus Hansæ. Det er Dvitteringsbrevet for de skaanske Slotte og skrevet paa Plattydsk. Olafs Titel lyder der „konink to Denemarken und Norwegen und war ername des rikets to Sweden“. Denne Titel bruger dog ikke Olaf i norske Breve, ligesom det og er vist nok, at den skred mod den svenske Statsforfatning. Men man er deri maaskee berettiget til at see et Tegn paa den større Elskerhed, hvormed Margrete nu imødefaa den svenske Kronens Erhvervelse, og dette kan alene have været paa Grund af hendes Forbindelser med de svenske Stormænd.

rige ¹⁾. Altsaa er det aabenbart, at der er forsøgt Negling, men Resultatet kjendes ikke, uden forsaavidt man maa antage, at en ny Stilstand eller Forlængelse af Stilstand er bragt istand, og at Albrecht maaskee har frasagt sig de øst-skaanske Slotte. Saaledes stod Sagerne hen, saa længe Kong Olaf levede, indtil Margrete næste Gang rejste sig mod Kong Albrecht, for i kort Tid at berøve ham baade Frihed og Rige, saaledes som det i det Følgende vil blive berettet.

18. Indenlandske Forhandlinger og Raadsmøder. Forordninger om Islandsfarernes Afgifter m. m. Russerne herje i Nordland og Finmarken.

Medens Dronningen saaledes ved Underhandlinger og Fejder søgte at sikkre sin Søns Riger mod udvortes Fare, og om muligt at vinde Sverige tilbage for Folkunge-Ætten, udviklede Drottseten og Raadet i Norge en ikke ringe Virksomhed med Hensyn til Rigets indvortes Anliggender: en Virksomhed, der i alle Fald vidner om god Vilje, om den end ikke i alle Deele kan siges at have været heldig. Man kan neppe under Kong Magnus's og Kong Haakons Regjering paavise saa mange Raadsmøder i et kort Tidsrum, som de, der nu holdtes i Olafs Umyndighedsaar mellem 1381 og 1385, og allerede ovenfor tildeels ere berørte. Der holdtes mindst eet hvert Aar, maaskee endog flere. Foruden den større Sammenkomst, der fandt Sted ved Hylvingen i Midaroos 1381, holdtes der og, som vi have seet, en mindre i Oslo seenhøstes samme Aar, hvorved der anstilledes Efterregning med Kronindtægterne. Om Sommeren 1382 var Drottseten og Cantfleren i Bergen, uden at dog noget større Møde da synes at have været holdt, men i October samme Aar samledes Drottseten, de tre fornemste Fehirder for Midaroos, Tunsberg og Bergen, Biskopen sammesteds og Provst Binalde, Hr. Sigurd Hafthorsen, og flere andre Herrer og Embedsmænd, i sidstnævnte Stad. I August 1384 holdtes et lignende, men større Møde i Tunsberg, hvor den nysudnævnte Erkebiskop Nikolas og de fire øvrige Biskoper, Hr. Sigurd Hafthorsen, de tre ovennævnte Fehirder, Haakon Jonsen, Alf Haraldsøn og flere andre Herrer samledes med Drottseten. Ved Midsommertider 1384 samledes Drottseten og Cantfleren med Biskop Jakob, Provst Binalde, Haakon Jonsen, Erlend Philipsen og Alf Haraldsøn i Bergen, hvor en eller maaskee flere Forordninger gaves, og hvor saavel Drottseten, som de fleste øvrige af de nævnte Herrer synes at være forblevne indtil hen i August, da de ogsaa i denne Maaned udstedte en Retterbod fra Ber-

¹⁾ Detmar, S. 386, 387, Recessus Hansæ, Udbrug hos Suhm, XIV. S. 162, 163.

gen, medens Cantfleren imidlertid vendte tilbage til Østlandet for at besøge de løbende Cancelli-Forretninger. Resultaterne af disse Sammenkomster og overhoved af Drottsetens Embedsreiser vedkomme, forsaavidt vi kjende dem, nærmest den indvortes Styrelse, skjønt man dog, som ovenfor yttret, ikke kan tvivle om, at Forholdet til fremmede Magter, navnlig til Hansfestæderne og til Sverige, have været Gjenstand for megen Raadslagning. I Førstningen, fornemmelig paa Drottsetens Omreise i 1382, bleve vel især Barnadarbrevne udstedte og Frihedsbrevne fornyede, forsaavidt det ikke allerede var skeet ved Hylvingen. Saaledes bekræftedes den 16de Juni 1382 de Friheder, som Kong Haakon Magnusson den eldre havde forundt Gaardsbonden i Audunargaarden paa Stranden i Bergen, da han forærede den til Marielirken i Oslo, og som Kong Magnus og Haakon den yngre ligeledes havde stadfæstet, dog lagdes der udtrykkeligt til, at Bekræftelsen ikke gjaldt lenger, end indtil Kongen var bleven myndig¹⁾. Faa Dage derefter (den 26de Juni) udstedtes Barnadarbrev for Munkelivs Kloster i Bergen, ved hvilket Brev den samme Clausul indførtes²⁾. Det er allerede ovenfor omhandlet, at man ej med Viisshed veed, hvorvidt Kongen har været med ved denne Lejlighed. Derimod var han, som det allerede er nævnt, i Oslo ved Midten af August, upaatvileligt ledsaget af sin Moder, saasom han da udstedte Landsviisbrevne³⁾, der besegledes i hans egen Nærværelse, uden at enten Drottseten eller Cantfleren nævnes og vel heller ikke have været tilstede, medens man dog paa den anden Side umuligt kan antage, at den tolvvaarige Dreng skulde have været i Norge uden nogen Opsigt og paa egen Haand udført Regjeringsforretninger. Det er allerede forhen nævnt, at der ej findes noget Brevskab eller nogen sikket historisk Beretning, som viser, at Dronningen i Midten af August 1382 var andensteds, end i Norge, hvor der ogsaa visseelig var nok for hende at tage vare paa, blandt andet at forberede Gemytterne paa Mikolas Rufers Ud nævnelse til Erkebiskop. Desuden maa hun vel i alle Fald have fundet det nødvendigt med sin Søn at overvære Bryllupsfesten hos Kongehusets Frænde Hr. Sigurd Hafthorsøn, nemlig mellem hans Datter Agnes og den svenske Herre Jon Martinsøn, hvilket Bryllup netop ved denne Tid synes at have fundet Sted⁴⁾, saamegetmere som det ikke er usandsynligt at dette Giftermaal har været

¹⁾ Dipl. N. II. 476. Suhm, XIV. S. 516, Ved en en besynderlig Fejlagelse har Suhm, hvor han S. 84 giver et kort Uddrag af Brevets Indhold, „Bønderne paa Slynghstad i Strand“ istedetfor „Bonden i Audunargaarden paa Stranden“.

²⁾ Munkelivsbogen S. 12.

³⁾ Dipl. N. I. 473. 474.

⁴⁾ See osv. S. 152. Den 16de Novbr. 1382 er Jon Martinsøns første besjendte

hendes Verk, for at den i Bermeland og Dalsland anseede og indflydelsestrige Jon desto fastere kunde knyttes til Norges og Kongehusets Interesser. Siden — formodentlig i September — forlod hun atter Norge og drog til Halland, samt senere til Sjælland, hvor hun modtog den just fra Curien tilbagekomne Erkebiskop Nikolas, saaledes som det forhen er berettet. At hun ogsaa havde Kong Olaf med sig tilbage, er efter det ovenfor anførte sandsynligt, skjønt det ej med Bestemthed kan paavises ¹⁾. Drottseten derimod og Hr. Sigurd Hasthorskson begav sig til det ovenomtalte Naadsmøde, der holdtes i Bergen henimod Slutningen af October Maaned, og hvor navnlig de tre Fehirder vare tilstede ²⁾. Deres Nærværelse antyder allerede, at finansielle Spørgsmaal maa have været under Forhandling. Det er ikke usandsynligt, at netop i den Anledning Thurid Hallsteinsdatter og hendes Mand Jon Eriks-son fik Provst Vinalde til selv anden, den 13de October, at udstede en bekræftet Copi af det Brev, hvorved Kong Haakon havde skjenket den Deel af Gaarden Gyltan, som Hallstein Baards-son havde ejet, til hans Datter Thurids Børn; det var maaskee nemlig at befrygte, at de forsamlede Naadsherrer under deres Granfskning efter Kronens Gjendomme og Rettigheder vilde gjøre Thurid denne Gjendom stridig. Ligeledes erfares det, at den kongelige Udbudsmand i Staden klagede over, at flere af Islandsfarerne gjorde Kongen og Kronen stor Skade deri, at de ikke vilde erlægge den saakaldte **Sekkegjeld** af de Varer, som de førte til Landet, en Femprocent-Afgift, paabuden af Kong Magnus og hans Naad, og indskræpet af Kong Haakon ³⁾. Efterat have granfsket Sagen

Brev fra Sudreim dateret (Dipl. N. II. 477), skjønt det angaar Gaardes-
kjøb paa Dal i Everige. For den Tid daterer han fra Dal, sidenefter stedse
fra Sudreim, Oslo eller andensteds i Norge (Dipl. N. II. 480. 485. I. 485);
dette vldner umiødsfendeligt om, at han i 1383 er flyttet til Norge, altsaa
vel her haft Bryllup med Agnes Sigurdsdatter.

¹⁾ Det er forhen omtalt, at de islandske Udsagn „Kong Olaf foor til Danmark“ (S. 336) ikke afgiver nogen sikker Tidsbetegnelse, fordi den i de forskjellige Gaandskrifter henses snart til 1382, snart til 1383, snart til 1384.

²⁾ N. gl. L. III. S. 212. Her er Dagen vel kun angivet som de to Apostlers Messes-Aften og kan saaledes betegne baade 30te April (Phillips og Jaks-
købs) og 27de October (Simons og Judæ); i første Fald vilde Mæret blive 1383. Men at Høst-Festdagen menes, sees deels deraf, at 30te April 1383 er Christi Himmelfartsdag og vilde saaledes blive betegnet som „Helligthors-
dag“, deels at der tales om nysankomne Islandsfarere, hvilke ej kunne have gjort Rejsen fra Island i Marts og April, men heller om Sommeren, saaat de kom hjem seenhøstes.

³⁾ Af de eldre Paabud synes der nu ingen Ojenpart, saa at man ej engang veed, naar de bleve udstedte, eller hvilken Magnus det var, som allerførst paa-
lagde det.

og efterseet Kong Magnus's oprindelige Forordning derom, udstedte de forsamlende Herrer i Kongens Navn en ny Forordning til de nys ankomne Islandsfarere saavel som alle dem, der senere kunde komme, at de skulde holde sig de eldre Bestemmelser efterrettelige og ordentligt udrede Afgiften; navnlig skulde Islandsfarernes Evne ikke unddrage sig Ydelsen, saaledes som de en Tidlang havde gjort. Dog tilsojedes ogsaa her, at Forordningen alene skulde gjelde, indtil Kongen blev myndig, saafremt han da fandt det raadeligt at gjøre nogen Forandring deri. Hvad der mere er forhandlet paa dette Møde, vides ikke.

Det næste Møde, der holdtes i Tunsberg, var, som vi have seet, talrigere; navnlig var alle Norges Biskoper der tilstede, og det havde saaledes Præget af et virkelig Rigs-møde, hvilket vel ogsaa er Grunden til, at de her fattede Bestemmelser ej ligesom de, der vedtoges paa de forrige Møder, kun erklæredes gjeldende under Kongens Umyndighedstid¹⁾. Her var det ikke alene en Deel af Raadet, der fattede Beslutninger paa sit eget Ansvar, med Forbehold af yderligere Bekræftelse, men det hele Raad kunde give sine Bestemmelser fuld og varig Gyldighed. Saaledes vedtoges her og udstedtes siden under den 26de August i Kong Olafs Navn forskjellige Bestemmelser, samlede i Retterbodform. En af disse Bestemmelser var en ny Indskerpelse af Sækk gjeld-Ydelsen. Der klagedes fremdeles, heder det, over, at det Gods, der kom fra Island, blev udfibet, førend Sækk gjeldet var erlagt til Kronen, og derfor blev nu enhver saadan Udfibning forbudt under Brevebrudsstraf. Men desforuden blev der og truffet et Par andre Bestemmelser, af hvilke man kunde ønske, at idetmindste den ene aldrig havde været udflekket, saa ødeleggende blev den og maatte den i Tidens Løb blive for Norges Handelskræft og store Landskabers Velvære. I Anledning af de hyppige Klager, der fremdeles hørtes over, at de Mænd, der vilde holde sit Huusvæsen og sit Landbrug vedlige, ikke kunde faa Arbeidsfolk, fordi de fleste unge Mænd lagde sig paa Kjøbferd, tvertimod Kong Magnus's og Haakons Bestemmelse, blev denne strengt indskerpnet, saaledes at ingen herefter maatte sejle i Kjøbferd, som ikke ejede indtil femten forngilde Mark gjeldfrit. Dette kunde dog endnu nogenledes lade sig høre. Men desforuden blev det bestemt, at til Forebyggelse af, at Landet „skulde mere ligge øde, end Konge og Folk kunde være tjent med“, skulde herefter ingen enten i By eller Bygd have Tilladelse til at bygge noget Kjøbmandsskib for dermed at sejle nord i Landet eller til Skotlandene, undtagen de, som formaade at gjøre det af sit eget Gods uden at optage Laan en-

¹⁾ N. gl. L. III. S. 216—218.

ten hos Landsmænd eller Fremmede, og aflagde Ged herpaa. Overtrederne af dette Forbud skulde bøde 8 Ertoger og 13 Mk. i Brevebrud og derhos have Skibet forbrudt. Endvidere forbødes det alle kongelige Ombudsmænd, fornemmelig Fehirden i Bergen, at taale eller tillade, at nogen byggede Skib imod dette Forbud, men derimod paalagdes det dem at confiskere Skibet for dem, som handlede derimod, ligesom ogsaa Lagmændene skulde domme dem efter Loven, som Eysfelmændene sagjogte for deres Domstol i Anledning af dette Forbuds Overtredelse.

Dette Forbud maatte, naar det strengt overholdtes, legge saa mange Hindringer i Vejen for de unge foretagelseslystne Nordmænd, der endnu søgte at arbejde sig op ved Handelsdrift, at man let kan fristes til at tro, at de kloge Hanseater, der havde al Grund til at frygte Dpfkomsten af en indenlandsk og formuende Handelsstand i Norge, havde ved alstensk Midler, maaskee endog mindre hederlige, faaet Raadsherrerne til at udstede det. Thi naar alene de Nordmænd, der allerede vare Capitalister, skulde have Lov til at handle, og ingen ung Begynder maatte grunde sine Forretninger paa fremmede Capitaler, er det jo klart, at ingen selvstændig norsk Handelsstand — den man nu just trengte mest til — kunde komme op ved Siden af Hanseaterne. Dog, naar man har den totale Ukyndighed i den rette Handelspolitik for Dje, som i denne Tid og lenge efter herskede hos de Styrende ej alene i Norge, men i hele Norden, vil man godt kunne forstaa, at neppe nogen saadan Indblæsning fra Hansestæderne behøvedes for at forlede Raadsherrerne til dette falske Skridt. Vi have allerede forhen seet, hvilken Frygt der herskede hos Magthaverne for, at „Landet skulde legges øde, Jorden savne Dykning og Skatterne forringes, naar altfor mange vilde slaa sig paa Handelen;“ og denne Frygt var sikkert tilstrækkelig til at kunne fremkalde det her omtalte, ja endnu verre Misgreb, uden at der fra Hansestædernes Side udfordredes anden Indvirkning — om overhoved en saadan har fundet Sted — end det ubetydeligste Vink. Forbudet gjaldt vel egentlig kun Farten paa Nordland, Finmarken og Skatlandene, men saavidt man kan see, var denne Handelsfart den eneste, der nu beskjeftigede norske Kjøbmænd og norske Skibe, medens Handelen paa Udlandet ganske var i Hanseaternes Hænder. Og saaledes arbejdede Regjeringen, i sin Engstelse for at Kronindtægterne skulde forringes, ligesom slagen med Blindhed, til det Maal, der omsider desværre opnaaedes, nemlig at den sidste Rest af Nordmændenes egen Handelsbevægelse paa det nærmeste tilintetgjordes, og at de fjernere Skatlande, hvis Belferd nu, paa Grund af Regjeringsmonopolet, afgang af Forsyningen fra Norge, oftere kom i den yderste Nød, medens Sejlsadsen til Grønland omsider ganske ophørte, saaledes som det i det følgende vil blive viist.

Ved Mødet i Bergen om Sommeren 1384, der synes at have vedværet lige fra St. Hansdagstider til hen i August, medens Dronningen ferdedes nede i Danmark og havde travlt med at underhandle med Stæderne om de skaanste Slottes Gjengivelse m. m., kom atter Handels- og Arbeids-Forholdene paa Bane. Ved en i Kongens Navn udstedt Forordning af 28de Juni ¹⁾ bestemtes der først en heel Deel nye Taxter for Haandverkers Arbeide, og forestreves det om Mynten, at den „skulde gaa, som den fra gammel Tid havde gaaet“. Men desforuden bestemtes der, at de kongelige Ombudsmænd skulde fordele Arbeidsfolkene paa Landet rundt om til geistlige eller verdslige Huusbønder. Det forbødes Enhver paa Landet at tage arbeidsføre Kvinder i Huset, og Fogderne skulde om Høst og Vaar „kjøre“ de Mænd og Kvinder ud af Kjøbstederne, som vare arbeidsføre nok til at arbeide paa Landet og ej havde festet sig i fast Tjeneste. Muligt at Uffolkningen siden Mandedøden havde bevirket en Mangel paa Arbeidskrefter, som de Fleste fandt betenkelig; men denne umiddelbare Indgriben fra Regjeringens Side var dog ligesuldt utilbørlig. I Indledningen til Forordningen heder det, at en Mengde Ufsikke havde siden Kong Magnus's og Kong Haakens Død indsneget sig, ej alene Kongens egne Tjegner og Undersaatter, men ogsaa alle udenfra tilkommende Mænd til Tyngsel, især i Kjøbstederne, og blandt dem igjen fornemmelig Bergen, der var den største i Norge: Ufsikke, der især hidrørte fra dem, der skulde ernære sig af sit Arbeide. Ved en anden i Kongens Navn udstedt Forordning af 19de August, henvendt til alle Indbyggerne i Finmarken, Haalogaland, Raumsdal, Throndhjem, Nordmøre, Raumsdalen og Søndmøre, overhoved alle dem, der boede nordenfor Stad, søgte Regjeringen at verne om Kjøbstedernes Rettigheder, og fornemmelig derved holde Liv i de smaa Kjøbsteder ved Vesterhavet, Borgund paa Søndmøre, Bedø i Raumsdalen og Waagen paa Haalogaland, der allerede var paa god Vej til at forfalde aldeles. Raadet og Kongen, heed det, kunde nok merke, at Bergen og Throndhjem, saavel som hiine Smaakjøbsteder, fordervedes og ødelagdes derved, at Sejlingsmænd ikke sejlede med sine Varer til dem efter gammel Skik, og da nu saavel Kong Magnus som Kong Haakon havde forbudt Fjordekjøb og Ber-Kjøb (Smaahandel inde i Fjorden og ved Fiskeverene), bestemtes det herved, at ingen maatte sejle med sine Varer til andre Kjøbsteder, end til Bjerne, nemlig de fra Finmarken og Haalogaland til Waagen, de fra Raumsdal og Throndhjem samt Nordmøre til Throndhjem, de fra Raumsdal til Bedø og de fra Søndmøre til Borgund.

¹⁾ N. gl. L. III. S. 218--220.

Dog skulde Bymændene i Bergen som hidtil kunne drage til Waagen og der holde sin Kjøbstevne.

For Finmarkens og Haalogalands Indvaanere indskærpedes Forbudet mod at sejle med sine Barer andensteds end til Waagen endnu yderligere, og deres Overtredelse deraf blev endog erklæret for en Landraadesfag, fordi Russerne og Karelerne havde opsagt Dagen (Stilstanden) med Nordmændene, og hine Landskabers Indbyggere derfor maatte være paa sin Post og gjøre hine Fjender Modstand, naar de vilde tilføje Norges Indbyggere Skade. Den nærmere Sammenheng med denne Opfygelse kjendes ikke. Man kan vel med Sikkerhed antage, at Stilstanden oftere har været fornyet siden 1351¹⁾, men ingen Efterretning er opbevaret om de Forhandlinger, som desangaaende fandt Sted. Sandsynligviis har den, som tidligere, hver Gang været fornyet kun paa ti Aar²⁾, og saaledes vel og paa det nærmeste hvert tiende Aar, forsaavidt ingen Hindringer kom ivejen og forhalede Fornyelsen. Lillige er det sandsynligt, at Fornyelsen skete, om ej just under eet, saa dog paa det nærmeste samtidigt for Norges og Sveriges Bedkommende, endog efter Udstillelsen; thi Stilstanden i 1351 sluttedes for begge Riger under eet, og saaledes maatte den vel ogsaa løbe ud paa samme Tid for begge. Vi have seet, at Bo Jonsson underhandlede om Stilstand mellem Sverige og Rusland i 1374³⁾, og deraf kunde man maastee slutte, at der til samme Tid ogsaa har været underhandlet fra norsk Side, og at der blev indgaaet en Stilstand paa ti Aar, hvilken saaledes løb ud 1384. Om Krigen selv vides ikke andet, end at Russerne enten maastee allerede i dette Aar, eller i et af de paafølgende — Tiden angives forskjelligt — gjorde et Indfald i det nordlige Norge, drebte Mandspersoner, men tog Kvinder og Børn til Fange, og ranede deres Penge⁴⁾. Man maa saaledes antage, at der, trods Udvarslen til Indbyggerne af Nordland og Finmarken om at være paa sin Post, dog ikke er gjort flekkelige Anstalter til at modstaa Russernes Angreb. Noget synes dog fra det Offentliges Side at være foretaget i den Anledning, thi efter al Sandsynlighed var det med Hensyn til denne Krig, at der blev paalagt hele Almueen i Nordfjord en overordentlig Afgift til Udbedring af Splysens

¹⁾ See foregaaende Bind, S. 527. Da ogsaa Nordmændene deeltog i den Krig, som da førtes med Russerne, er det rimeligt, at ogsaa Stilstanden blev sluttet for deres Bedkommende.

²⁾ Freden eller Stilstanden af 1326 sluttedes, som vi have seet, paa ti Aar.

³⁾ See ovenfor S. 53.

⁴⁾ Islandske Annaler, Udg. S. 338. Notitsen findes ej i Flats-Annalerne, men kun i Skaalholtz- og Lagmands-Annalerne, i de første for 1386, i de sidste for 1385.

Langstib, hvilket vel saaledes traadte i Stedet for samtlige mindre Skibe, formodentlig 7 Femogtyvesesjer, siden hele Fylket udgjorde femten Skibreder, skjønt man ikke veed, naar denne Forandring skete. Udbedringen overdroges en vis Jon Holmsøn, der til den Ende ogsaa oppebar Afgiften og efter fuldbragt Arbeide afslagde Regnskab derover paa Vinreid den 12te Marts 1386 for Sysselmanuens, Erlend Philipsens, Ombudsmand Peter Haakonsøn, saavel som to Mend af hver Skibrede, tilkaldte med Erlends Samtykke ¹⁾). Lignende Foranstaltninger have formodentlig ogsaa været gjorte i andre Syssler nordensfjelds, men Brevskaberne derom have deelt Skjebne med saa mange andre, der ere sporløst forsvundne. Skade, at man skal vide saa liden Besteed om denne Sag. De russiske Arbeøger berette heller ikke noget derom. Russernes og Karelernes Anfald paa disse Egne synes efter den Tid snarere at have tiltaget i Hyppighed og Grumhed, end aftaget, og noget over tredive Aar senere led Klagerne fra Nordlands og Finmarkens Indbyggere saaledes, at Russer og Hedninger „lunge havde gjort dem grov Skade, at de selv maatte ligge i Orlog Vinter og Sommer uden anden Hjelp end af den fattige Almue og enkelte Ombudsmend, samt at Russerne ikke overholdt nogen Stilstandstractat med dem“ ²⁾). Den samme Tilstand herskede vist allerede paa de Lider, vi nu have for os. Forsvaret paa de yderste Nordøstgrendser synes at have været mere, end Regjeringen kunde overtage.

19. Begivenheder paa Island, Grønland og i de øvrige Skatlande.

Kort efter Kong Olafs Hylding i Norge, formodentlig i 1382, afslagde ogsaa **Islandingerne** sin Troskabs-Ged til ham i Lagretten paa

¹⁾ Dipl. N. III. 465. Brevet er udstedt af Presten til Gynge og Vinreid samt fem andre Mend, altsaa ikke af alle de tilkaldte Mend, der tilsammen i det mindste maatte gjøre et lige Tal. Men der siges udtrykkeligt, at ogsaa mange andre vare tilstede. Regnskabet er ej uden Interesse, skjønt man ej deraf kan see den hele Sum, som Jon havde oppebaaret. Der nævnes kun hvilke forskjellige Afgiftsposter hver enkelt Udbreder havde hdet, (Lo-Thveiters-Tolden til Indholter, Thveitestolden til Fremreide, Mælestolden til Sejls-Udbedring) samt enkelte særskilte Summer, 28 Lauver af Serk paa Sand og Gstein paa Vinreid, som de var Almuen skyldige, og tolv Lauver af Indbyggerne paa Mør i Skibeleje, da de forøstlenfra; altsaa havde de lejet Skibet, som man sees, uvist til hvad Log. Efter nøjagtig Granskning af Regnskabet Skibrede for Skibrede efter Mandtallet viste det sig, at Jon Holmsøn havde udlagt 66 Lauver mere, end han havde modtaget, men „da han vilde see vel for sin Ged“, slog han af 16 Lauver; derpaa afslagde han Hvirter-Ged, at han havde gjort rigtigt Regnskab for Afgiften, dog Udfareledingen heri ej iberegnet. Heraf sees det, at Afgiften var overordentlig.

²⁾ Dipl. N. I. 670.

Althinget. Imidlertid havde Kong Olaf, eller de, der styrede i hans Navn, allerede tidligere beklippet baade Hirdstjore og Lagmend i Landet. Hirdstjore blev fremdeles **Andres Sveinson**, der i 1379 var kommen over til Norge tilligemed Biskop Oddgeir, og som vel derved des lettere kunde udvirke, at han bekræftedes i sit Embede. Efter nogle Haandskrifter af de islandfke Annaler skal han allerede være kommen ud til Island i 1380, og Trofskabseedens Afleggelse, der formodentlig skete ved hans Foranstaltning, have fundet Sted i 1381; andre Haandskrifter lade ham komme ud i 1381, og Eeden blive aflagt i 1382; endnu andre flytte begge Begivenheder fremdeles eet Aar længere frem. Det sandsynligste er, at hans Udnævnelse først fandt Sted efter Hylvingen i Norge, altsaa om Sommeren 1381, at han samme Høst kom ud til Island, og at Trofskabseeden saaledes blev aflagt paa det følgende Althing, nemlig først i Juli 1382¹⁾. I 1381, formodentlig samtidigt med Andres's Fornævelse i Hirdstjornen, bestilledes ogsaa **Rasn**, en Søn af den før omtalte Hirdstjore Botulf Andresson, og Svigersøn af Thorstein Gjulsøn, til Lagmand for Nord- og Vest-Fjordingen umiddelbart efter denne, og det anmerkes udtrykkeligt, og altsaa som en Særegenhed, at Embedet betroedes ham for Livstid²⁾. **Rasn** havde ligesom Andres Sveinson været i Norge, da han udnævntes, og var saaledes formodentlig reist over med Ubefaling fra sin Svigerfader, der nu maa have været gammel og svag og derfor vel ønskede at fravige Embedet, men naturligviis ogsaa helst at have Svigersønnen til Eftermand. **Rasn** beklædte dog Embedet ikke længere end til 1389, da han omkom ved et forferdeligt Jordfald, der ødelagde hans Gaard Langelid i Hørgaardal (d. 18de November), saaledes som det i det følgende nærmere vil blive omtalt, og den gamle Thorstein maatte da endnu engang overtage Embedet³⁾. Lagmand Syd og øster var formodentlig en vis Bjørn, kaldet **Klova-Bjørn**, der udnævntes i 1377⁴⁾, men man veed forresten aldeles intet om ham. Tilstanden paa Island i denne Tid beskrives som yderst sørgelig. Der dannede sig Flokker (d. e. Ufreds-Flokker) og herskede Fredløshed, heder det⁵⁾, og derhos rasede fremdeles Sott og Mandedød over hele Landet⁶⁾. Annalerne nævne ogsaa flere anseede Mend, som i denne Tid døde, formodentlig som Offere for Sygdommen. Der tales om Manddrab, om

¹⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 334.

²⁾ Sammesteds, S. 332.

³⁾ Sammesteds, S. 346., jvfr. Safu til Sögu Íslands II. S. 72. 73.

⁴⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 328.

⁵⁾ Sammesteds, ved 1382, S. 334.

⁶⁾ Sammesteds, ved 1381 og 1382, S. 332, 334.

Henrettelser, og andre Tegn paa en mislig Samsfundstilstand, men da man forresten veed lidet eller intet om de Personer, som enten udførte disse Handlinger eller vare Offere for dem, ville vi her ej dvele udføreligere derved, men kun omtale et Par af de mest characteristiske Tildragelser. I Aaret 1385 i Julen, fortælles der, reed Gudmund, en Søn af den tidligere omtalte Lagmand **Orm Snorressøn**, der endnu levede, tilligemed en **Erif Gudmundsøn** hen til en vis **Thord Jonsøn**, der boede i Borgarfjorden, tog ham til Fange i hans eget Hjem og lod ham halsbhugge, altsammen ifølge en af **Orm Snorressøn** assagt og derfor nu mindst 10 Aar gammel Dom. Dommen synes at have været uretfærdig, idetmindste betragtedes den saaledes, og Gudmunds og Erifs Handling vakte derfor almindelig Harm. Paa Thinget samme Aar blev Gudmund og hans Fader **Orm**, som det fortælles, betrængte ved Mandgang, det vil sige, truede og angrebne af forbittede Folkehobe, og **Erif Gudmundsøn** maatte Aaret efter forlade Landet. Imidlertid havde Gudmund, saavidt man kan skjonne, ført et halv fredløst Høverliv, thi der fortælles, at hans Mend begik Ran og Tyverier over hele Vest- og Syd-Fjerdingen. Dog maatte ogsaa han endnu samme Aar fortrække; om han kom til Norge, vides ikke, men i 1388 var han paa Færøerne, hvor han en Nat, som der berettes, forsvandt paa en uforklarlig Maade, og Syssemanden, den østere omtalte **Greip Jvassøn**, inddrog paa Kongens Vegne alt hans Efterladenskab, da dette ifølge en over ham assagt Dom var forfaldet til Kongens Kasse, formedelst hans store Misgjerninger. Heldigere var **Erif Gudmundsøn**, der endog drev det til at udnævnes til Hirdstjore af Drottseten, medens denne endnu førte Regjeringen, som det i det følgende vil blive berettet; men allerede Aaret efter blev han drebt ¹⁾. De Ulykker, der saaledes overgik begge **Thord Jonsøns** Drabsmend, betragtedes formodentlig som aabenbare Tegn paa hans Ustyld, thi i 1389 blev hans Been efter Officialens Foranstaltning og hele Geistlighedens Samtykke flyttede til Stavholts Kirkegaard, og han selv betragtet som en Helgen, saaat man endog tilskrev en Bøn til ham, at et Menneske blev reddet i et stort Jordstred paa Hjallesland, der indtraf omtrent samtidigt med det nys omtalte paa Langelid ²⁾. Der nævnes ligeledes om en megtig Mand ved Navn **Bigsuus Hlofessøn**, som i 1384 formedelst store Forbrydelser var bleven sat i Bann, med Paaleg at drage lige til den pavelige Curie at faa Absolution. Han reiste ogsaa aasted næste Aar, men kom ikke til Rom, thi han fik fuld Absolution for alle sine Forseelser af den til Biskop i

¹⁾ Sammenlids, S. 338, 340, ved 1385, 1386, 1387, 1388.

²⁾ Sammenlids, ved 1389 og 1390, S. 342, 346.

Grønland udnævnte Henrik, der opholdt sig dels i Danmark, dels i Norge, og sandsynligviis ved sin Udnævnelse havde faaet en almindelig Fuldmagt til at meddele saadanne Absolutioner i sit fjerne Biskopsdomme, hvorfra det i de fleste Tilfælde var umuligt at komme til Rom; men hvilken Fuldmagt dog vist ikke gjaldt andetsteds. Med denne Absolution vendte Vigfuus tilbage i 1391, men opførte sig fremdeles som en Voldsmand, saaat han omsider atter blev bannsat ¹⁾. Der nævnes endvidere om Folk, der havde begaaet flere Snigmord, og som straffedes med at blive levende begravne: en Straf, som dog ingensteds findes i Loven. Ogsaa Elementerne vare i Oprør. I 1381 var der saa lidet Gæs, som der i Mand's Minde havde været, men derimod regnede det mere, end nogen kunde mindes; heraf fulgte igjen svære Jordstred og Steenstred, endog der, hvor man hidtil ej havde seet dem, til stor Skade for Mark og Jord ²⁾. Uveiret og Stormene voldte igjen Skibbrud. I 1380 eller 1381 blev et Skib fordrevet til Grønlands Kyst, kaldet Olafsbollen eller Olafssuden, og Folkene maatte overvintre der; næste Aar (1381 eller 1382) forliiste et Skib, tilhørende Biskopsstolen i Skaalholt, men Mandstabet reddede sig, næsten som ved et Underverk, paa en aaben Baad til Grønland, hvor de traf Folkene paa Olafssuden og kom med den derfra ³⁾. I 1382 omkom den rige og megtige Bonde **Ginar Eriksson** i **Batnsfjord**, af den gamle Batnsfjord-Vætt, med flere Folk, paa Isafjorden (d. 29de Marts) ⁴⁾. Hans Søn **Bjørn**, der siden blev en meget anseet og navnkyndig Mand, havde i 1385 det Uheld at blive fordreven til Grønland, formodentlig paa en Reise til Norge, med et af sine egne Skibe, thi ikke mindre end fire Islandsfarere, berettes der, bleve da fordrevne til Grønland, og paa dem var Bjørn Ginarsøn saavelsom en Sigurd Loftsson, kaldet Hvitkoll, der synes at have været hans fortrolige Ven og Tilhænger. De havde været i den yderste Fare formedelt Dribviis, saaat de endog aflagde det højtidelige Lofte, at de vilde foretage en Pilegrimsreise til det hellige Land, hvis de nu bleve frelst. De kom, som sagt, til Grønland, skjønt efter at have lidt stor Skade paa Skibene, og de bleve nu nødsagede til at opholde sig der i to Aar, formodentlig paa Grund af Storm og Isgang. Imidlertid havde de ogsaa andre Vanfæligheder at kæmpe med. Da de vilde kjøbe Levnetsmidler og andre uundværlige Fornødenheder af Indbyggerne, vægrede disse sig ved at selge dem noget, uden at de ogsaa købte af de egentlige saakaldte grøn-

¹⁾ Sammenfæds, ved 1384, 1385, 1391, S. 336, 338, 350.

²⁾ Sammenfæds, S. 332.

³⁾ Sammenfæds, S. 334, jvfr. Grønlands hist. Mindesmerker, III. S. 34, 61.

⁴⁾ Jørl. Annaler, Udg. S. 334.

landste Varer eller Udførsels-Artikler, uagtet det var strengeligen forbudt, da denne Handel tilhørte Kronen. Ja Indbyggerne vedtog dette endog paa sit Althing, i de Fremmedes Nærværelse. Disse havde saaledes intet andet Valg. Og da de, formodentlig i den Hensigt at gjøre Kronen en Tjeneste til Erstatning for den nødtvungne Overtrædelse af dens Enehandelsret, tilbød sig at føre Kronens Varer over til Norge, vilde Kongens Ombudsmænd ikke indlade sig derpaa, da de intet Brev havde at forevise derom. Alt dette bragte dem siden i ikke ringe Forlegenhed, thi da de, efterat være komne i god Behold tilbage til Hvalfjorden paa Island 1387, og det følgende Aar reiste over til Norge, blev de ved Ankomsten til Bergen af Haakon Jonsøn tiltalte for ulovlig Handel med Grønlandingerne. Sagen blev først paadømt den 17de Mai i det paafølgende Aar, ved en af Fehirden Erlend Philipsen nedsat Dom, hvoriblandt Arnulf Gunnarsøn, Lagmand i Bergen, Jon Thorgilssøn, Lagmand paa Haalogaland, og Finn Gyrdsøn, Sysselman paa Lister. Dommen faldt dog ud til deres Fordeel. Da intet andet Vidnesbyrd kunde have, maatte man nøjes med deres egen og Mandskabets Sed om, hvad der havde bragt dem til Grønland, og efter at have oplyst hvad der ovenfor er meddeelt, samt at de ikke havde kjøbt noget af Kongens Gods, bleve de fritjendte ¹⁾).

Den her omtalte Bjørn Ginarsøn var forøvrigt maastee Islands merkeligste Mand paa den Tid, formedelt de store Udenlandsreiser, han foretog. Faderen Ginar nedstammede, som sagt, fra Snorre Sturlassons Dattersøn Ginar Thorvaldsøn i Vatnsfjorden i 3die Led ²⁾, og var, efter hans Testament at domme, hvoraf der endnu have en Afskrift, tagen 1382 efter hans Død, en overmaade riig Mand; han skjenkede nemlig flere Gaarde samt en Kalk til Olafskirken i Vatnsfjord, hvor han valgte sit Lejested, og endvidere til 18 forskjellige Kirker ikke mindre end 43 Hundreder, samt til tre Kirker desforuden visse Herligheder, for Liigferd og Sjælmesse tolv Hundreder, til Fattige fem Hundreder, og til fattige Frænder tyve Hundreder, altsaa i Alt tilsammen 85 Hundreder foruden de øvrige Gaver ³⁾. Bjørn havde allerede gjort een Reise til

¹⁾ Jæl. Annaler, Udg. S. 336, Brev af 17de Mai 1389 i „Grønlands histor. Mindesmerker“ III. S. 139. Vel ere Personerne, som anklagedes for ulovlig Handel med Grønlandingerne, ikke nævnte ved Navn i Brevet, men ved Sammenhold med Annalernes Beretning seer man dog tydeligt, at det netop er Bjørn Ginarsøn og hans Medreisende, som menes; det er ogsaa saaledes antaget og paavist i „Grøn. hist. M.“ I. c. S. 138.

²⁾ Slegtregistret findes i Folio-Udgaven af Snorre Sturlassøn, I. XI. VIII saaledes: Ginar — Bilborg — Grik — Ginar.

³⁾ Finn Jonsøns isl. Kirkehistorie, I. S. 130. Vidløsen er dateret den 10de

Nom, førend han gjorde hin usfrivillige Reise til Grønland. Siden gjorde han flere Reiser, hvoriblandt den merkkelige, der har forskaffet ham Tilnavnet Bjørn Jorsalafare, og som i det følgende skal omtales, saavel som hvorledes han blev Hirdsjore, og overhoved førte et meget uroligt Liv. Han forfattede ogsaa Beskrivelse over sine Reiser, som desverre er tabt. Han holdt en Skald i sin Tjeneste, der fulgte ham paa hans Reiser for at underholde ham og hans Hustru ved sine Kvad visse Dage om Ugen; af flere af disse Kvad ere endnu Levninger opbevarede ¹).

Som et merkeligt Beviis paa, hvor megen Vind Isleendingerne endnu i disse urolige og for Landet saa ulykkelige Tider lagde paa Videnskabelighed og fremfor alt paa Opbevarelsen og Afskrivningen af deres historiske Sagaer, maa det anføres, at den største, fuldstændigste og i et vist Henseende endog den bedste Samling af norske Kongesagaer, som endnu er til, blev skreven netop i Aarene mellem 1387 og 1393, og det endog kun af to Mænd, Præsterne Jon Thordsson og Magnus Thorbjallsson. Dette er den bekiendte *Flatsbog*, saakaldt, fordi den fandtes paa Flats i Breidafjorden, da den i det 17de Aarhundrede erhvervedes for det kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. Hovedplanen med denne Afskrivning synes at have været den, at levere en saavidt mulig fuldstændig Samling af de Sagaer, som vedkommene Norges tvende regjerende Fyrste-Huse, Kongehuset, og de orknoiske Jarlers Utt. Saaledes indeholder den Kongesagerne i deres vidtløftigste Bearbejdelse, med saamange indstuede mindre Fortællinger om merkkelige Isleendinger, der kom i Berørelse med Kongerne, som muligt; desforuden findes det gamle Kvad *Hynduljod*, formodentlig fordi det indeholder endeel Slegtregistre, der ogsaa forekomme i det gamle Sagn om Norges første Bebyggelse, et Eventyr om Eric Vidfarle (uvisst hvorfor), og endelig kortfattede Annaler, der slutte med Aaret 1394, og som for de sidste ti til tyve Aars Historie ere af megen Vigtighed, skjønt de ikke altid angive Aarstallet nøjagtigt. Uden denne store Samling, hvis

April, og Einar kaldes udtrykkeligt „göðrar minningar“, altsaa var han da død 29de Marts forud, og Aaret 1382, hvilket *Hole-Annalerne* angiver som hans Dødsaar, bliver det rigtige.

¹) See herom Grønlands hist. Mindesmerker, I. S. 110. Det er forresten vistnok en Felttagelse, naar det her heder, at han ikke førend paa sin sidste Reise kom til Grønland og anløb de fabelagtige Gunnbjørnsfjer, thi de isl. Annaler henføre udtrykkeligt hans Ophold paa Grønland til 1384—1386, hvad der ogsaa bestrykes af nysaanførte Brev, og hans Jorsalafærd derimod til 1406. At han, som det i et Uddrag om hans Reise (l. c. S. 119) heder, under sit usfrivillige Ophold i Grønland havde Ehyfel i Erikfjorden efter Grønleendingernes egen Beslutning, er lidet sandsynligt; hlint Brev taler jo netop om den kongelige Ombudsmand, der ikke engang vilde betro ham de til Kronen bestemte Varer.

Afskrivning maa have kostet utrolig Flid og Møje, vilde vi savne mange Oplysninger, som alene der forefindes ¹⁾).

Hvorledes Biskop Oddgeir i Skaalholt døde under sit Ophold i Norge 1381, og den danske Predikebroder og Pönitentiarius, Michael, et Par Aar efter bestilledes til hans Eftermand, er forhen berettet ²⁾). Michael kom til Island i 1385, formodentlig fra Bergen, paa et Skib, der tilhørte Hustru Margrete, enten Hustru Margrete i Skasten, eller Margrete Giliusdatter, Haakon Jonsøns Hustru. Han lod sig sette i Land med 10 Mand østenfor Mydal, men Skibet, som fortsatte sin Vej, blev siden af de samme Storme, der bragte Bjørn Einarsson til Grønland, drevet ud til Havs og saaledes ødelagt, at Besætningen omkom, og Stykker af Braget siden fandtes ved Færøernes og Hjaltnlands Kyster ³⁾). Biskop Michael begyndte ej længe efter sin Embedstiltrædelse med at gjøre mange Forandringer, der ikke behagede de egenraadige Prester, af hvilke ogsaa mange bleve affatte; ja ikke engang Abbedisse Thorgerd i Kirkebo skaanedes, men maatte give Slip paa sit Embede, der overdroges til Halldora Runulfsdatter, hvilken det dog endnu i samme Aar ikke gif bedre. Over alt dette steg Forbittrelsen imod ham saa højt, at der omsider paa Althinget i 1388 blev indgivet og oplæst en Protest imod hans Ferd, som indeholdt en Mængde Bestyldninger imod ham. Den gamle Anna-list, der fortæller dette, siger, at Bestyldningerne vare usandferdige, og formodentlig har Michael ogsaa i det Væsentlige haft Ret, men kun ikke forstaaet at opføre sig med den fornødne Forsomhed. Protesten havde imidlertid den Virkning, at Michael endnu i samme Aar maatte forlade Landet efterat have indsat Sira Arne Gunlaugsøn til Official i sit Sted. ⁴⁾). Tillige reiste en Mængde Prester fra Landet, og heraf skulde man formode, at en Klage over Michaels Ferd har været indgivet enten til Erkebiskopen eller endog til Curien, og at saavel Biskopen som hiine Prester

¹⁾ Flatsbogen udgives nu i Trykken af Prof. Unger i Christiania og vil om et Aars Tid være ferdig. I Begyndelsen (Udg. I. S. 28), hvor Kongereffen anføres, staar der udtrykkeligt, at Kong Olaf var Konge, da denne Bog blev begyndt at skrives 1387, ligeledes omtales hans Død eller Forsvinden, og Margretes Udnavnelse til Rigshyrerinde; da nu Annalerne, der slutte Verket, ophøre med 1394, have vi saaledes Liden, i hvilken Afskrivningen fandt Sted.

²⁾ S. ovenf. S. 138.

³⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 336.

⁴⁾ Sammenlæs, S. 340, 342. Døse Begivenheder henføres som sedvanligt i de forskjellige Haandskrifter til forskjellige Aar, saaledes har Flats-Annalerne Michaels Vortreise fra Island ved 1389, Hols-Annalerne ved 1388, og Lagmands-Annalerne ved 1387; men da de tvende sidste sette den samtidigt med Bjørn Einarssøns Reise til Norge, der ifølge Brevet af 1389 skete i 1388, bliver altsaa dette Aar det rette.

personligt havde villet føre sin Sag. Imidlertid var Tilstanden heel mislig i Biskopsdømmet. Den af Michael indsatte Official døde allerede 1389, mange Prester vare døde, mange borte fra Landet, og de fleste, der endnu vare tilbage, berøvede sine Embeder. Michael, der for det første havde slaaet sig til No i Danmark, beftikkede derfra i 1390 en ny Official, Thorstein Snorresøn, efter først at have indviet ham til Abbed i Helgafells Kloster; ligeledes udnævnte han en Provst, men strax derefter frasagde han sig sit Biskops-Embedet¹⁾. Naar han døde vides ikke. Imidlertid sad den gamle Jon Erikssøn Skalle i god No som Biskop i Hole, efterat Gjyrdingerne endelig i 1371 havde underkafstet sig ham. Om hans Besøg i Norge 1375—76 er der ovenfor talt; forresten er der intet af Vigtighed at berette om hans Embedsforstel i de sidste Aar af hans Liv. Saavidt man kan see, var man i det Hele taget vel tilfreds med ham, og han synes i alle Fald at have haft et vaagent Oje med Biskopsstolens Ejendomme og Indtægter²⁾.

Om Begivenheder paa Grønland og Coloniens Handelsforbindelse med Norge er der ej stort andet at berette, end hvad der strax ovenfor er anført vedkommende Bjørn Einarsøns Ophold der. Man kan heraf danne sig en Forestilling om, med hvilken smaalig og ufornuftig Skinsyge Regjeringen og dens Udbudsmænd vaagede over Kronens Enehandel med Indbyggerne. Det betragtedes, seer man, som en Forseelse endog kun at anløbe Landet med fri Vilje uden udtrykkelig Tilladelse, og istedetfor at fornuftig Politik heller skulde have tilraadet at lette Farten derhen, og opmuntre saa mange som muligt til at handle derpaa, ved at tilstaa dem allehaande Lettelser, søgte man tvertimod at udestænge saa mange som muligt fra denne Sejlads og at vanskeliggjøre Udgangen til Landet ved alle optænkelige Indskrænkninger. Under saadanne Omstændigheder maatte det være umuligt for den allerede i sig selv svage Colonie at kunne bestaa i Vængden. Colonisterne, der leed saa føleligt under Trykket, at de, som vi have seet, benyttede sig af de rige Udlandingers Ankomst til endog at tiltringe sig Afsetning paa sine Varer, maatte alene længes efter at komme derfra; ikke nok med at de ideligt havde at kæmpe mod en ublid Natur, at de ofte i hele Aar vare affkaarne fra den øvrige civiliserede Verden, og at de nu dertil hvert Dieblis kunde vente sig øde-

¹⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 344, 348, de tre ny nævnte Annalhaandskrifter have ogsaa hver forskjellige Aar; da man imidlertid kan see saameget, at Arne Gunnlaugesøn døde Aaret efter sin Udnævnelse til Official, og at den nye Official kom til Jøland i det paafølgende Aar, have vi saaledes Aarene 1389 og 1390 bestemte, og Flats-Annalerne sejele, naar de flytte Begivenheden et Aar længer frem.

²⁾ See Finn Jonsøns iøsl. Kirkehistorie II. S. 205.

leggende Angreb af Eskimoerne, havde de ikke engang den Opmuntring at kunne gjøre sig sine majsommelige Erhverv saa frugtbringende som muligt; det er endog at formode, at de til sine Tider have lidt virkelig Mangel. Saaledes maa man antage, at Antallet af Colonisterne aftog Aar for Aar, medens ogsaa Antallet af de Skibe, der besøgte Colonien, Aar for Aar blev ringere, og snart endog Coursen derhen kun kjendtes af nogle Faa. Et Beviis paa, hvor ringe og sjelden den saa flinshygt bevogtede Samfersel med Norge var, have vi i den allerede ovenfor (S. 105) omtalte Omstændighed, at Biskop Alfs Død i Aaret 1378 ikke blev bekjendt i Norge førend paa sjette Aar derefter, da det forhen omtalte Skib Olafsuden, der i to Aar havde ligget fast i Grønland, ankom til Norge ¹). Under saadanne Forhold er det mere at undres over, at Colonien endnu i over femti Aar vedblev at friste et slags Tilværelse, end at man efter den Tid ikke hører mere til den. I den afdøde Alfs Sted indviedes, formodentlig i 1385 ²), den forhen nævnte Broder Henrik til Biskop i Grønland. Hvorfra han var, og hvorledes det gik til med hans Indvielse, vides ikke; man hører intet om ham, førend vi finde ham paa Danehofet i Nyborg i Juli 1386 tillsammans med Erkebiskop Magnus af Lund og Mikolas af Nidaros samt Biskoperne, Jens af Ribe, Jakob af Viborg og Even af Børglum. De udstedte her i Forening ikke færre end aatte, maaske flere, Indulgensbreve til forskjellige Kirkers Ophjælpelse, af hvilke Mariakirken i Oslo var een, og de øvrige danske; Brevene ere daterede paa forskjellige Dage fra 15de til 29de Juli; det for Mariakirken paa den 20de ³). Formodentlig er Henrik, som det sedvanligt skete i de Tider, bleven udnævnt ved pavelig Provision og indviet ved Curien. Hans Titel „Broder Henrik“ viser, at han var Ordensgeistlig, og formodentlig har han saaledes været en af de mange paa denne Tid begunstigede Predikebrødre, der fik Biskopsstole, ja maaskee har han endog været Pönitentiarius efter Michael, der kom til Skaaisholt. Han maa tillige være bleven begunstiget med flere Bemyndigelser, ej alene

¹) Der staar vel ikke udtrykkeligt i Annalerne (S. 334), at det var Olafsuden, der bragte Efterretningen til Norge, men det er dog at tage og føle paa, at det er den, som menes.

²) De isl. Annaler, Udg. S. 344, jvfr. Grl. hist. Mindeøm. III. S. 34, vakte mellem 1385, 1386, 1387 og 1389; men da vi af Indulgensbrevene fra Nyborg i Juli 1386 see at han allerede da havde faaet Embedet og Indvielsen, bliver det sandsynligst, at 1385 er det rette Aar. Længere Tid kan man heller ikke godt antage hengaaet efter Budstabet om Biskop Alfs Død, der i 1383 naaede Norge, og Curien formodentlig ej senere end 1384, inden en ny Biskop udnævntes.

³) See Grønlands hist. Mindeømker I. c., Dipl. N. IV. 530. Aarstallet er her borte, men de øvrige Breve oplyse noksom, at det kun kan være 1386.

de sedvanlige, som gjerne plejede at tildeles enhver Biskop af Curien ved hans Provision, som f. Ex. til at dispensere vordende Geistlige fra Mangel ved deres Fødsel, reconciliere vanhelligede Kirker, bestikke Tabbellioner o. s. v., men derhos ogsaa særegne, i Betragtning af at hans Biskopsstol laa saa fjernt fra den øvrige Verden, nemlig at udstede Indulgenfer og give Absolution for reserverede Tilfælde; siden han kunde deeltage i Udstedelsen af de nys omtalte Indulgensbreve, og siden han senere kunde meddele Vigfuus Flosessøn Absolution for den Excommunication, som ifølge efter det ham paalagte Skrift skulde søges i Rom. Men Henrik's Udnævnelse blev dog for ham kun etflags Udnævnelse in partibus, thi det lader ikke til, at han nogensinde kom til Grønland. I 1388 var han nemlig, som vi ville see, endnu i Norge, maaskee og i 1390 eller 1391, siden det udtrykkeligt angives, at Vigfuus Flosessøn, der i 1391 kom tilbage til Island, under sin Fraværelse fra Den havde ladet sig absolvere af ham, uden at gaa til Rom ¹⁾. Siden den Tid hører man ikke mere om Henrik. Vel nævnes ikke hans Eftermand førend ved 1408, og Henrik kunde saaledes dog meget godt omsider være kommen til Grønland og død der, men sandsynligt er det ej, at noget saadant er skeet, og man kan med temmelig Sikkerhed antage, at ingen af de aatte Biskoper, der herefter udnævntes indtil Reformationen, nogensinde satte sin Fod i det fjerne Land, men at de kun lod Embedet bestyre ved en Official. Saaledes blev Colonien alt mere og mere opgiven af dem, der skulde verje og forestaa den, og den gik med sterke Skridt sin Undergang imøde.

Færøerne ere gennem hele det Tidsrum, vi her have for os, begravne, kan man sige, i næsten fuldkommen Tavshed. De omtales kun en eller anden sjelden Gang i de islandske Annaler, naar Skibe paa Farten til eller fra Island bleve drevne did af Storme, eller forliste der, eller Embedsmænd og andre anseede Personer af en eller anden Aarsag kom til at anløbe dem og opholde sig der. Hvor lidet man endog veed Besteed om Biskopperne paa Derne, have vi i det foregaaende seet. Sysselmand paa disse Der synes den forhen omtalte Greip Ivarssøn, af den gamle Vnes-Slegt, at have været i en lang Rekke af Aar, maaskee lige fra 1380 til 1400. De islandske Annaler omtale ham udtrykkeligt som saadan i 1387, men allerede i 1383 synes han at have været i Embedet, da han i dette Aar med sin Faders Samtykke pantsatte Erlend Philipsøn, Fehirden i Bergen, to Gaarde paa Bors for tyve Hun-

¹⁾ Henrik nævnes blandt de Prælater, der i Februar 1388 vare forsamlede i Oslo og overdrog Rigshjælpen til Margrete. Det er meget muligt, at Vigfuus Flosessøns Absolution foregik paa samme Tid, thi af den Omstændighed, at han først kom til Island 1390 eller 1391, følger just ikke, at han blev absolveret umiddelbart forud.

dreder Vaadmaal, som han var ham skyldig i Skibslejer, halft i Pakke-
 Waadmaal og halft i det saakaldte Havnevaad: Varer, der netop udgjorde
 nogle af de vigtigste Udførsels-Artikler fra Færøerne og Island¹⁾.
 Siden erfare vi af de islandske Annaler, saaledes som det ovenfor er
 berettet, at han i 1387 paa Kronens Vegne lagde Besslag paa den
 voldsomme islandske Magnat Gudmund Drmsøns Gods, da denne under
 sit Ophold paa Øerne var forsvunden paa en mystisk Maade. Den
 Formodning ligger nær, at det var Greip selv, som hemmeligen havde
 ladet ham „forvinde“. Imidlertid var dette kun en Straf, som han
 ved sine Misgjerninger havde forskyldt. Siden den Tid høre vi intet
 om Greip Ivarsson, førend i 1399, da han d. 12te Mai 1399 opholdt sig i
 Skien og kjøbte af sin Frænde Gaute Eriksøn et Skib, hvormed han vilde
 sejle til Færøerne, for 200 Mk. og 24 Pakker færøist Waadmaal, hvil-
 ken Sum skulde betales i Bergen, saasnart hans Gods kom fra Færøerne,
 og for hvilken han stillede til midlertidig Pant og Sikkerhed Gaardene
 Hatteberg i Kvinnhered saavelsom Hausaa i Kinnserviks Sogn i Hardan-
 ger; endvidere overlod han ham sin Diet til Uga og Jaastad i Ullens-
 vangs Sogn, alt sit Gods i Færøerne, og alt hvad han kunde
 erhverve i Hjaltsland, for det Tilfelde at han døde, førend hine Penge
 vare betalte²⁾. Det maa antages, at Betalingen ej har fundet
 Sted, siden Hatteberg, og saaledes vel ogsaa de øvrige ovennævnte
 Gaarde, i 1412 var kommen i Gaute Eriksøns Eje³⁾. Paa den Tid
 var Greip, som imidlertid var bleven Ridder, død, og hans Eysster
 Hustru Elin Ivarsdatter samtykkede i, at Gaute overdrog Hatteberg til
 sin og hendes Frændkone Sigrid Gunnarsdatter Kane, gift med Svaaale
 Jonsøn Smør. Mere vides ikke paa lang Tid at berette om Fær-
 øerne, og man maa haabe, at den blotte Tausshed idetmindste vidner om,
 at ingen særdeles Ulykker have rammet dem, og at Indbyggerne i det
 Hele taget have været tilfreds, ihvorvel de, som Indbyggerne af de øvrige
 Skatlande, lede under Trykket af det strenge og urimelige Kron-Mo-
 nopol.

Paa Øerne var, som vi vide, Henrik St. Clair eller Sin-
 clair i 1379 bleven indsat til Jarl, og Hjaltsland var ligeledes lagt under
 hans Bestyrelse, efterat det lige siden Forliiget i Bergen 1195 mellem Kong
 Sverre og Harald Jarl havde været adskilt fra Øerne. Hvorledes
 han ved sin Udnævnelse stillede trende Gissler, hvoriblandt sin Frænde
 den urolige Malise Sperra, til Sikkerhed for Opfølgelsen af de For-

¹⁾ Dipl. N. III. 451.

²⁾ Dipl. N. II. 559.

³⁾ Brev af 11te Juni 1412, Dipl. N. VI.

pligtelser, han havde indgaaet, og hvorledes de dog Aaret efter fik Til-ladelse til at vende tilbage til Skotland paa sit Vres=Ord, for per-sonligt at paadrive Dpfsyddelsen, er ovenfor berettet (S. 96). Det maa i denne Tid have seet uroligt ud paa Verne. Biskop Willjam, der allerede lunge havde ligget i Strid med Kronens Ombudsmend, indtog fremdeles en mod disse fjendtlig Stilling, uagtet han i 1369 havde maattet indgaa hiint Forlig med Haakon Jonsøn, hvorom der i det foregaaende er talt. Thi een af Forpligtelserne i Jarlens Forsikrings-brev til Kongen var den, at han ikke uden Kongens Samtykke skulde indgaa noget Forbund med Biskopen eller slutte noget Venkab med ham, men derimod hjælpe Kongen imod ham, indtil denne havde ydet Kongen sin Aet og gjort hvad der var hans Skyldighed i de Stykker, hvorfor Kongen anklagede ham. At denne Strid egentlig har været en Nationalstrid mellem de indfødte Oboere af norsk Herkomst, og de efterhaanden mere og mere indtrængende Skoter, der begunstigedes af Biskopen og vel overhoved af den højere Geistlighed, hvis Medlemmer samtlige synes at have været af skotsk Herkomst, have vi i det foregaaende søgt at paavise ¹⁾. Det er Skade, at vi ikke have nøjere Efterretninger om denne Strid, hvis hele Gang og Enkeltheder det vilde have været af den største Interesse at kjende. Den maa have været ført med den største Hefstighed, siden endog Biskop Willjam selv mistede Livet derved, og det endog, som det synes, saaledes at hans Modstandere af Forbittrelse mod ham og med velberaadt Hu lode ham drebe; Beretningen derom i de islandske Annaler lyder nemlig saaledes, „at der i Drknerne skete den harmelige Tildragelse Aar 1382, at Biskop Willjam blev drept“, eller, „at Biskop Willjam blev drept ved en harmelig Død“ ²⁾. Et saadant Drab synes snarere at maatte være sket i et stort Folke-Dpløb, end i en Fejde mellem Jarlen og Biskopen alene. Det er lidet sandsynligt, at Jarlen, der selv var skotsk af Fødsel, skulde have omfat- tet de norstfødte Oboeres Interesser med saadan Hefstighed lige overfor Biskopen og sine øvrige Landsmend, at han endog vovede det farlige Skridt at lade Biskopen drebe, hvor tro og loyal han end synes at have været mod den norske Krone, og hvor stor Voldsomhed der end plejedes at øves i Fejder mellem skotske Magnater baade da og sildigere. Heller ikke er der nogen Efterretning om, eller endog mindste Tegns til,

¹⁾ See foregaaende Bind, S. 915.

²⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 336. Aaret angives forskjelligt, 1383 af Flats-An- nalerne, 1382 af Skaalholt-Annalerne, og 1381 af Lagmands-Annalerne; men da det udtrykkeligt tilføjes, at Drabet skete samme Aar, som Ginar Erikson i Batnøsfjorden omkom, og dette, som ovenfor viist, med Sikkerhed kan godtgjøres at være sket i 1382, bliver saaledes dette Aar det rette.

at Henrik Jarl blev excommuniceret, hvilket upaatvibeligt vilde være blevet hans Lod, hvis Biskopens Drab havde været tilregnet ham. Men desto mere er det at beklage, at vi ikke kjende de nærmere Omstændigheder ved denne mærkelige Sag. Usandsynligt er det ej, at der har foregaaet Bolds-scener af samme Slags, som de, der skete fyrretve Nar senere, og som vi paa sit Sted komme til at omtale, at halvvilde Høj-lendere, ligesom baade da og sidenefter, havde herjet hist og her paa Derne, og at overhoved andre Prætendenter paa Jarldømmet, begunstigede af Biskopen, have foruroliget Indbyggerne. Vi er det iallesald, at Uroligheder maa have været røde af den løsslupne Malise Sperra, trods hans Vresord om at vende tilbage til Norge inden saa Maaneders Frist. Han tilegnede sig nemlig, der siges ikke af hvad Grund, det Gods, som Fru Herdiis Thorvaldsdatter havde ejet paa Hjaltland, og hvortil Hr. Jon Hafthorsøn og Hr. Sigurd Hafthorsøn saavel som deres Sønner vare de lovlige Arvinger, ja som de endog havde besiddet, saavidt man kan see, uanfægtet efter hendes Død, lige indtil Malise tiltog sig Ret derover og indsatte sine Ombudsmænd i Ejendommene uden nogen Dom eller Bemyndigelse: hvilke Tiltag neppe kunne have fundet Sted uden Boldsomheder, thi de forudsatte, at Malise først maa have fordrevet Hafthorsønernes Ombudsmænd. Da disse Uroligheder forefaldt noget før 1386, altsaa paa det nærmeste samtidigt med Biskopens Drab, maa man formode, at begge Dele stod i den nøjeste Sammenhæng, saaledes at Malise og Biskopen havde gjort fælles Sag med hinanden mod Jarlen og Hafthorsønernes Tilhængere. Vi have seet, at Biskopen i sin Tid stod fjendtligt lige overfor Haakon Jonsøn, der naturligviis repræsenterede Hafthorsønnerne, medens Jarlen derimod stod i den nøjeste Forbindelse med Haakon Jonsøn, fik Penge laant af ham ved sin Udnævnelse i 1379, og fremdeles i 1389 ¹⁾, som det i det følgende vil blive nærmere omtalt. Saaledes synes Partiernes Stilling paa Derne at være temmelig nøje betegnet. Paa den ene Side Biskopen og Skoterne tilligemed Malise Sperra og maastee flere skotske Prætendenter, paa den anden Jarlen, de indfødte Oboere, Hafthorsøn- nernes Tilhængere og de øvrige kongeligt sindede. Der blev indgivet Klage, formodentlig af Hafthorsønnerne selv, over Malise Sperras Fremferd, og Sagen blev paadømt af Drottseten og en Deel af Raadet, som i October 1386 vare forsamlede i Bergen. Dommen lød saaledes, at da Malise havde taget Godsset uden Lov og Dom, og uden at Haf-

¹⁾ Dipl. N. II. 515. Af det eldre Gjeldsbrev af 1379 findes tvende bekræftede Gjensvarer udstedte, en i 1380, en anden i 1383 (Dipl. N. I. 465. III. 455), altsaa var vel Gjelden endnu ikke betalt i sidstnævnte Aar.

thorsønnerne eller deres Børn vare tilkaldte eller adspurte, skulde samme Guds fremdeles tilhøre disse, indtil det paa lovlig Vej blev dem fra-
vundet, og befalede Drottseten herved alle deres Landbønder, der sad
paa hine Ejendomme, herefter ikke at betale Landstyd deraf til andre
end dem selv eller deres Ombudsmænd ¹⁾. Om Malise holdt sig denne
Dom efterrettelig, erfares ikke, men at det dog paa en eller anden Viis
maa være kommet til et Forliig mellem ham og Jarlen saavel som Nor-
ges Regjering, kunne vi slutte deraf, at han i 1389 var Medlem af
Raadet og tilligemed Jarlen tilstede i Norge paa det større Raads-
møde, hvorved Erik af Pommerns Arveret til Norges Trone bekræf-
tes ²⁾, saaledes som det i det følgende vil blive viist. Da var Malise
endog bleven Ridder ³⁾; men da der ingen Ridder-Udnævnelse havde
fundet Sted i Norge siden Kong Haakon's Død, maa det være Kongen
af Skotland, som havde givet ham denne Titel: en Bestyrelse mere paa,
at han optraadte i Derne som skotsk Adelsmand og som Forsegter af
Skoternes Interesser. Det er meget muligt, at han havde tiltvunget
sig et Forliig, gunstigere end han egentligt fortjente, ved at tage Jarlen
til Fange, hvilket ifølge de islandste Annaler virkelig lykkedes ham,
skjønt det ej angives naar, og det er endog ikke saa usandsynligt, at et
nyt Laan af 140 Pund skotsk Sterling, som Jarlen fik af Haakon Jons-
søn under sit Ophold ved Raadsmødet om Sommeren 1389, blev optaget
for at skaffe tilveje en Deel af den Løsesum, som han efter de Tidens
Skik upaatvivleligen maa have forpligtet sig til at betale. Men efter
Tilbagekomsten til Derne hevnedes han sig, overfaldt Malise Sperra paa
Hjaltland og drepte ham, dog kun, saavidt man kan skjønne, efter et haard-
nakket Forsvar, thi der fortælles, at der foruden Malise faldt syv af dennes
Mænd, medens kun en Sven undkom paa en Seræring og slap over til
Norge ⁴⁾. Ifølge et Sagn paa Hjaltland skal denne Kamp have fun-

¹⁾ Dipl. N. I. 501. Dommen affagdes den 8de October 1386, og samme Dag
udstedte Jon, Thorsbroder ved Apostelkirken og Lagmanden Arnulf Gunnars-
søn den bekræftede Gjenpart deraf, efter hvilken Brevet er aftrykt.

²⁾ Paludan-Müller, *Observationes criticæ* etc. S. 108.

³⁾ Han kaldes saaledes udtrykkelig i ny nævnte Brev af 1389, ligeledes kaldes
han Hr. Malise Sperra i de islandste Annaler, hvor hans Drab berettes.
Ved Brevet af 1389 hænger endnu hans Segl, forestillende et Skjold med
to Sparrer, den ene over den anden. Hans Slegtstam med de svenske Spar-
rer maa vel derved ansees bekræftet; men da han, som man tydeligt kan see,
var fød i Skotland og havde levet sin meste Tid der, er det ej at undres
over, at han kun optreder som Skotte.

⁴⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 342. Der siges her udtrykkelig, at han forud
havde fanget Jarlen, og da Drabet, som det strax nedensfor vil sees, maa

det Sted paa Bejen mellem Scalloway og det nærliggende Thingvold, og en der opreist høj Steen være et Mindesmerke om Tildragelsen¹⁾. Dette er i sig selv nok saa sandsynligt, da Thingvold og dets Havn Scalloway i den Tid var de vigtigste Punkter paa Den, og Malise Sperra rimeligviis endog havde sit Tilhold i Scalloway, ligesom flere af de senere Jarler. Tiden, da Drabet skete, angives forskjelligt, til 1388, til 1389 og til 1391. Det første Aarstal er naturligviis urigtigt, da Malise, som vi have seet, levede endnu i 1389; men derimod er det meget sandsynligt, at Overfaldet har fundet Sted om Høsten 1389, maastee netop som Malise og Jarlen vare komne tilbage fra Mødet. Saa sildigt som i 1391 kan det neppe have været, thi allerede den 23de April 1391 overdrog Jarlen sin Broder David sine Godser Newburgh og Auchdale i Skotland for hans tro Tjenester og som Erstatning for den modrene Arv, der maatte tilkomme ham i Derne²⁾; og denne Overdragelse viser, at Jarlen nu ansaa sig at være i sikker Besiddelse af sit Arvegods i Derne, ligesom ogsaa de Tjenester, Broderen kan have vist ham, neppe have bestaaet i andet, end at han har hjulpet ham med at overvinde Malise Sperra. Siden den Tid synes Jarlen at have hersket i Fred og Ro. Erngisl Sunesøn førte vel endnu stundom Jarletitlen, men synes forlængst at have opgivet alle Fordringer paa Derne eller nogenstomhelst Deel deraf. Som Biskop efter Willjam nævnes en vis Henrik³⁾, om hvem intet forresten vides. Han forekommer allerførst i et Brev af 1394, udstedt paa et Møde i Helsingborg, hvor flere norske, svenske og danske Biskoper vare forsamlede; men han var død inden Sommeren 1397, thi da var hans Eftermand Jon allerede i Besiddelse af Biskopsstolen.

20. Kong Olaf opnaar Myndigheds-Alderen, men afgaar ej lenge derefter usformodentligt ved Døden. Ugrundede Beskyldninger, senere fremsatte mod Dronningen i den Anledning.

Imidlertid havde Kong Olaf mod Udgangen af 1385 fyldt sit femtende Aar. Tiden var saaledes kommen, da han kunde erklæres

have fundet Sted om Høsten 1389, ligger altsaa Jarlens Fangenskab forud for Besøget i Norge 1389, hvilket og i sig selv er det rimeligste.

¹⁾ See herom Hibbert, descr. of Shetland S. 268 og 458, saavel som N. Samll. VI. 491, hvor ogsaa de forvitrede Sagn ere anførte, som Hibbert ved sit første Besøg paa Stedet herte angive om Aarsagen til hiint Steen-Mindesmerkes Oprettelse.

²⁾ Dipl. N. II. 525.

³⁾ Pontoppidan ann. ecc. II. 243. Suhm, XIV. S. 332.

myndig, idetmindste for Norges Bedkommende. Men hvorvidt en saadan Act har fundet Sted, er af de forhaandenværende Brevstaber og sparsomme historiske Efterretninger umuligt at udfinde med Sikkerhed. At Dronningen neppe kan have haft noget derimod, maa man antage, fornemmelig af den Grund, at hendes Magt over Sønnen vistnok ligesuldt vilde vedblive uforandret, ja at hun siden endog vilde kunne herske endnu mere ubindret i hans Navn, end forhen som hans Formynderste med Raadet ved sin Side. Dog er der ingen Spor af, at Olaf om Sommeren 1386 — thi da maatte vel nærmest Myndighedserklæringen have fundet Sted — har været i Norge. Der findes et Barnadarbrev, udstedt i hans Navn fra Oslo den 15de April 1386 for en Civind paa Ottarsho i Fæmteland med Hustru og Børn, og hvorved Kongsgaarden Ottarsho overdroges ham og hans Børn paa Livstid mod sedvanlig Afgift og Tjeneste som andre Kongens Tjenerer ¹⁾. Men dette Brev er indseglet af Cantsleren paa samme Maade som hiint af Cantsleren i Kongens Fravær befeglede Bekræftelsesbrev af 22de August 1384; der nævnes ikke et Ord om, at Kongen var tilstede, og forsaavidt beviser dette Brev ikke stort. Overhoved vilde vel de fleste saadanne Kongebreve, om vi havde dem fuldstændigt, bevise lidet eller intet, siden allerede de, der udsferdigedes under hans Mindreaarighed i Dronningens Nærværelse, stedse udstedtes i hans Navn, uden at enten Dronningen, Drottsfeten eller Cantsleren nævnes, medens omvendt de Breve, der i hans Fraværelse udstedtes af Drottsfeten eller Cantsleren, selv om han var erklæret myndig, dog ikke kunde være affattet paa anden Maade end de tidligere; der er saaledes ingen Anledning til at antage, at hans Myndighedserklæring vilde gjøre nogen væsentlig Forandring i Brevenes Affattelsesmaade. Imidlertid kan det vistnok ikke betvivles, at en saadan Myndigheds-Erklæring var uundgaelig, idetmindste for Norges Bedkommende, thi Folket var nu engang vant til at see en Konge føre Regjeringen, om end kun af Navn, naar en saadan fandtes, og han havde den lovlige Allder. Desuden have vi seet, at alle Fornyerelser af Privilegier, Friheder o. a. desl., der hidtil vare udstedte i Kong Olafs Navn, ja endog flere Lovbestemmelser, som den om Islandsfarernes Sellegjeld, udtrykkeligt erklæredes kun at være midlertidigt gjeldende, indtil Kongen opnaaede „sine lovlige Aar“: de vilde saaledes ligesrem blive ugyldige ved Kongens femtende Fødselsdag, hvis han ikke da, eller snarest muligt derefter, erklæredes myndig for at kunne fornye dem: en Act, hvortil kun han eller den, hvem han overdrog sin Fuldmagt, var berettiget. Og denne Omstændighed gjør, at det nysomtalte Barnadarbrev af 15de April 1386,

¹⁾ Dipl. N. III. 466.

skjønt kun udsferdiget af Cantsleren, dog bliver af nogen Vigtighed med Hensyn til Spørsmålet, om Kong Olaf erklæredes myndig eller ikke. Det indeholder nemlig ikke hiin Clausul om at skulle gjelde indtil Kongens Myndighedsaar, som det dog, lige saavel som andre Barnadrebrev, upaatriveligt maatte have indeholdt, hvis Kongen endnu betragtedes som umyndig; og der maa saaledes dog ved Kong Olafs Indtrædelse i hans 16de Aar være foregaaet noget saadant som en foreløbig Myndigheds-Erklæring, maastee ledsaget af en lignende foreløbig Fornæelse af alle hine midlertidigt udstedte Forordninger og Frihedsbreve. En saadan Erklæring kan være skeet ved en simpel Bekjendtgjørelse i Kongens Navn under Drottsetens og Cantslerens Besegling, medens den højtidelige Myndigheds-Erklæring og Tilbageleverelsen af Storseglene maatte udsættes, indtil Kongen selv kunde komme til Norge og samles med Raadet.

Denne Act havde Dronning Margrete altsaa formodentlig i Sinde at lade foretage om Høsten 1386, siden hun paa Hansedagen i Lübeck den 13de Juli erklærede ikke at kunne søje Stæderne i at beramme det næste Møde i Bordingborg med deres Deputerede senere end til den 15de Septbr., paa Grund af store og vigtige Grender i Norge. Disse uopsettelige Grender synes fornemmelig at maatte have været en Myndigheds-Erklæring og hvad dermed stod i Forbindelse. Men da hun tillige bebudede, at hun ventede begge Nigers Raad, Norges saavel som Danmarks, til dette Møde, er det ogsaa muligt, at hendes Hensigt har været først at lade Myndigheds-Erklæringen skee i Danmark, under eet for begge Niger, og derpaa at drage til Norge med den unge Konge, for at anordne, hvad der maatte staa i Forbindelse med denne Act. Paa en saadan forestaaende Myndigheds-Erklæring, det være sig nu for begge Niger, eller for Norge alene, henpeger ogsaa hendes Ytring til Stæderne paa det samme Møde i Lübeck, „at Kong Olaf nu ej lenger vilde sidde for Stædernes Måning“, og „at hun med Bestemthed vilde vide, om Stæderne vilde forlige sig med ham i Betragtning af den Fordeel, de kunde have af ham“. Thi det fuldstændige Dpgjør, hvorom hun paa Sonnens Vegne foresatte et saa bestemt Ønske, synes nærmest at staa i Forbindelse med Kongens forestaaende Optreden som selvstændig Regent, idetmindste af Navn, ved hvilken han heel rimeligt maatte ønske at faa det indrillede Forhold bragt paa det Nene, saa at han herefter ikke mere behøvede at plagges dermed; og ved de Fordele, som Stæderne skulde kunne have af Kongen, kan hun ej have forstaaet andet end den Bekræftelse af deres Privilegier, som de saa lenge forgjeves havde ventet paa, og som nu allerbedst og med størst Gylldighed kunde meddeles dem af Kong Olaf selv i Egenstaa af Norges fuldmyndige Konge.

Dette Ansliggende var det vel saaledes især, der paakaldte Dronning

Margretes Nærværelse i Norge, og for hvis Skyld hun, som det lader til, gjerne endog var draget tidligere paa Naret herop, hvis ikke de vigtige Forhandlinger med Greberne af Holsten, og siden med Hansfestæderne samt maaskee med Kong Albrecht havde holdt hende tilbage i Danmark. Men saavidt man kan see, blev der intet af, at de norske Raadsherrer indfandt sig ved Mødet i Bordingborg, saaledes som Dronningen havde bebudet. Der er intet Spor af deres Nærværelse, tvertimod kan man endog bevise, at de fornemste Raadsherrer ej vare tilstede der, men meget langt borte. Thi Mødet sluttedes ikke før end efter den 29de September¹⁾, hvad enten nu Forhandlingerne vare langvarige eller, trods Dronningens foregivne Hastverk, begyndte senere end aftalt, og derimod var Norges Drottsfete Hr. Agmund Finnsøn, der mindst af alle kunde have manglet ved et saadant Møde, den 8de October i Bergen tilligemed flere andre Raadsherrer og affagde da hiin føromtalte Dom i Sagen mellem Malise Sperra og Hafthorsønnerne. At Hr. Agmund og maaskee flere Raadsherrer med ham skulde have været ved September Maanedes Udgang i Bordingborg og allerede den 8de October næstefter kunde være i god No i Bergen og der affige en vigtig Dom, hvortil vist flere Dages Forberedelse udfordredes, maa vel betragtes som en Umulighed.

At alt dette synes man saaledes at maatte slutte, at Dronningens og Kong Olafs paatænkte Rejse til Norge fremdeles udhalede, indtil det blev for sildigt at tænke derpaa i dette Aar. Imidlertid var der dog indtruffet en Begivenhed, der synes at maatte have gjort det dobbelt magtpaaliggende for Dronningen personligt at gjefte Norge. Erkebiskop Nikolas Muser var nemlig død — Tiden kjendes ikke nøje, men det maa vel have været i September, October eller November²⁾ — og det maatte saaledes være ønskeligt for hende nu at kunne være tilstede i Landet for des bedre at kunne indvirke paa Valget af hans Eftermand. Naar der alligevel ikke blev noget af Reisen, maa Marsagen formodentlig søges i langt vigtigere Anliggender, der paa denne Tid krævede hendes Nærværelse i Skaane. Der er nemlig, som forud antydet, al Anledning til at tro, at Kong Albrecht ved Sammenkomsten med Margrete i

¹⁾ Paa denne Dag sluttedes Freden med Sververne, s. o. S. 225.

²⁾ Han nævnes udtrykkeligt som Medudsteder af det sidste blandt hine føromtalte Indulgensbreve, dateret d. 29de Juli 1386, altsaa levede han vel endnu i Begyndelsen af August. Men senere end i October kan han neppe være død, da man altid maa beregne nogen Tid, for at hans Efterfølger Binalde i Bergen kunde erfare Dødsfaldet, begive sig først til Dronningen, siden til Italien, samt komme tilbage til Danmark i det allersildigste ved Begyndelsen af August Maaned i det følgende Aar. Ifølge Erkebiskopelisten i Scr. r. D. IV. 616 skal Nikolas have siddet som Erkebiskop i fem Aar, hvilket vil staa nogenledes til, naar vi sette hans Indvielse til Høsten eller Vintrens Begyndelse 1381.

Lübeck om Sommeren 1386 ved Stædernes og de øvrige forsamlede Fyrsters indstændige Megling ¹⁾ er bleven betvæget til at gaa ind paa en Stilstand eller en Overenskomst, hvorved han forbandt sig til at rømme de Hereder og Slotte i det østlige og sydøstlige Skaane, som han eller rettere hans tydske Lehnsherrer endnu havde inde (Gvinge, Gerde, Jerestads og sandsynligviis Hervestads-Hereder), saasnart han kunde faa udløst Panthaverne, og at Margrete har begivet sig til Skaane for at ordne dette Anliggende og paaastynde Rømnningen. Det er endog ikke usandsynligt, at hun eller hendes Venner underhaanden kunne have haft nogen Deel i en Bondeopstand, der just nu rasede i hine Hereder. Det berettes nemlig, at Kongens Foged paa Bjerghuusholm (i Hervestadshered ved Ystad), ved Navn **Büdelöb** — formodentlig Geward Büdelöb, der stod i nøje Forbindelse med Snakenborgerne og Wicke v. Wigen i Kalmar — anrettede ved Fastelavnstider (17de Febr.) 1387 et stort Nederlag paa Bønderne ved Masum Kirke i Gerde-Hered, og at „den tydske Tyran Snakenborg“, (formodentlig Heyne Snakenborg) fra Sjøtorp Slot ved Ystad tilføjede dem et lignende Nederlag; og begge disse Mænd stod wijselig endnu i Kong Albrechts Tjeneste ²⁾. Nu er det vistnok saa, at deres Regimente vel under alle Omstændigheder var haardt nok til at bringe Bønderne til Fortvivlelse; men at Opstanden just nu udbrød, synes dog at maatte have en nærmere Foranledning, og man har saaledes al Grund

¹⁾ At Stæderne maa have været meget interesserede i at faa de mecklenburgske Herrer vef fra Skaane og overhoved i at faa en Fred eller Stilstand bragt stand for Skaanes Befkommende, maa man slutte af de Klager, som i 1381 indløb til Hanskebagen i Lübeck over Fogderne i Trelleberg, Ystad og Symrethavn, at de jevnlig havde skadet og forurettet Kjøbmændene (Suhm, XIV. 97); dette maa netop have været mecklenburgske Fogeder, da idetmindste Ystad (i Hervestadshered) og Symrethavn (i Jerestadshered) stode under saadanne; disse Uordener skete vistnok under Paastud af Fejder mellem Mecklenburgerne og det danske Kongehus.

²⁾ Chron. af 1389 i Scr. r. Dan. VI. 534. Naar Büdelöb her kaldes „Kongens Foged“ (advocatus regis) skulde man let kunde antage det for at være Kong Olaf, som her menes ved „Kongen“. Men at det maa være Albrecht, som menes, sees deraf, at han øjensynligt er paa samme Parti som, og forbunden med, Heyne Snakenborg, der ikke underkastede sig Margrete sørend efter Slaget ved Falkøpling, hvor han stred paa Albrechts Side, som det i det følgende vil vises, og som nu siges udtrykkelig at være Foged i Jerestads Hered, hvilket Mecklenburgerne i 1378 pantsatte til Peter Duve (s. o. S. 74), der formodentlig igjen har overladt det til ham; endvidere see vi Büdelöb slaa Bønderne ved Masum i Gerde-Hered, hvilket Mecklenburgerne i 1378 pantsatte til Jakob Arelsøn (l. c.), medens Snakenborg vandt sin Sejr nærv. Büdelöbs Lehnslot. Geward Büdelöb nævnes tilligemed Wicke v. Wigen den yngre o. fl. som Forlover for Heyne Snakenborg, da han efter Nederlaget ved Falkøpling gik til Accord med Dronningen; siden indgik han ogsaa Fortløste for Dronningen paa et Gjeldebrev til Webege Bugenhagen (Suhm XIV. 259).

til at antage, at om den end ikke ligefrem stete efter hendes Tilstelning, og om Bønderne endog kun, ligesom Tyderne i 1340, have grebet til Vaaben for at fremstynde det længselsfuldt imødeseeede Djeblit, da de kunde blive de fremmede Herrer kuit, saa stete dette dog i hendes Interesse. I alle Fald havde hun den største Opfordring til at forblive i Skaane indtil Videre, for paa nærmeste Hold at varetage sin Tare og saavidt muligt at hjælpe sine Venner. Og om end Bønderne kom uheldigt derfra, saa lader det dog til, at Margrete opnaaede sit Ønske, at saa hele Skaane samlet under sit Herredømme, idet nemlig de fremmede Herrer maa have fundet det saa vanskeligt at holde sig der, at de deels have ladet sig affinde med en ubetydelig Løsningssum, eller deels endog ligefrem underkasted sig hende. I detmindste see vi een af Albrechts forrige Mend og Tjenere, der i sin Tid var nær forbunden med Raven Barnekow og andre mecklenburgske Høvdinger, Hr. Henrik Parow, fra nu af at optræde som dansk Adelsmand og Dronningens ivrige Tilhænger, saa at der vistnok er al Sandsynlighed for, at han netop ved denne Lejlighed er vunden af hende, og at han har haft en Forlening i det østlige Skaane, der saaledes er kommen tilbage under den danske Krone ¹). Og saavidt man kan see, findes der ikke Tegn til, at et eneste af Skaanes Hereder efter denne Tid stod under Mecklenburgernes Højhed. Altsaa er der den største Sandsynlighed for, at Skaanes fuldkomne Underkastelse under Margrete og Olaf netop skrives sig fra dette hendes Ophold der ²). Vi finde

¹) Henrik Parow nævnes allerede i Raven Barnekows Regnskab af 1365 som en af dennes Stalbrødre (Styffe, Bldr. S. 82); endvidere i 1370 som Forlover for Johan og Wicke Ummeroyse, Under-Pantelehnhavere af Hertug Albrecht paa Stefehelm m. m., der skyldte Penge til Johan Büzow og derfor pantsatte dette Slot med andre Besiddelser (Istedts. S. 125, 127). Endvidere nævnes han som mecklenburgsk Gesant til Hansedagen i Juni 1377 (Suhm, XIV. 37, efter Recessus Hansæ). Men i August 1387 nævnes han blandt de danske Herrer, der i Lund hylkede Dronning Margrete, og han faldt kæmpende paa hendes Side i Slaget ved Falköping 1389. Hans Overgang ligger saaledes imellem 1377 og 1387; og den største Sandsynlighed er vistnok for, at den maa søges under Margretes Ophold i Skaane og Bondekrigen der 1386—1387. Det var altsaa vel ved denne Lejlighed, at Kong Olaf ved sit Brev „undte ham at lese Peterstorp (paa Laaland) af Rickman von der Lancken“; Becker, Eldste danske Archivregistraturer I. S. 115.

²) I detmindste maa Nødværden være kommen i Margretes Besiddelse, siden Kong Olaf kunde orholde sig der i Juli 1387 (see Behrmann, om Kong Olafs Død, S. 3, 4), og det var vel netop her, hvor Büdelöbich var Foged. Ogsaa Lagaholms Tilbagegivelse synes nu at være bleven forberedt; idetmindste overdrog Kong Albrecht sin Panteret derover til Wicke v. Wiken, begge Snafenborgerne (Heyne og Gerhard) og Magnus Petersen; ved Brev af 19de April 1387 levede nemlig Henrik Andersson efter et halvt Aar fra Dato at tilbagegive baade Slot og Land til disse Herrer eller hjemsomhelst af dem, og, for det Tilfælde, at de forinden døde, til den, som kom med Kong Albrechts Brev og

hende i Skaane kort før Juul 1386 ¹⁾, og ligesaa baade hende og hendes Søn ogsaa i det følgende Aar ²⁾. Skade, at der ikke skal findes nærmere Oplysninger om disse for alle tre Rigers fremtidige Skjebne saa yderst vigtige Forhandlinger.

Denne Dronningens Fraværelse fra Norge hindrede dog ikke Erkebiskopsvalget fra at udfalde efter hendes Ønske, thi Nikolas Musers Eftermand blev hendes paalidelige Ven Provst Binalde, Magister Capellarum. Det er endog høist rimeligt, at han slet ikke blev valgt, men at Dronningen strax efter Erkebiskop Nikolas's Død stilledes Bud efter ham og sendte ham til Paven med sin anbefaling for at faa ham udnævnt ved Provision. Det samme havde hun vistnok tidligere gjort med hans Formand Nikolas Muser, og maaskee med flere; det kan desuden ansees som ganske vist, at Paven, saaledes som det dengang var Skik og Brug med alle Biskopsstole, allerede ved Nikolas's Udnævnelse havde reserveret Erkestolens næste Besættelse for den pavelige Provision, saa at Binalde, om han endog var lovligt valgt af Capitlet, alligevel vilde have maattet finde sig i at see dette Valg casseret, og i dets Sted at modtage Udnævnelsen provisionsviis. Vi finde ham atter i Danmark i de første Dage af August i det følgende Aar ³⁾, og da var han neppe umiddelbart kommen tilbage fra Rom. Vi ville see, at han her optraadte som en af Dronningens fornemste Tilhængere; men hvad det er paa-faldende er, at han ogsaa optraeder som dansk Prælat eller Lehnsherre — hvilken af Delene det nu har været, dog snarere det første. Det maa altsaa antages, og kan næsten ansees som vist, at han ved Margretes Indflydelse har faaet en eller flere Præbender i Danmark, hvad enten nu dette er skeet tidligere, eller at Pave Urban VI. overdrog ham dem ved Indvielsen. Dette maa nu være som det vil, vist er det, at Margrete maa have forskaaet at vinde denne megtige, og som det ogsaa lader, særdeles forstandige og forretningssdygtige Mand fuldkommen for sine Interesser og knyttet ham til sig med varig Hengivenhed. Som hans Eftermand i Provste- og Magister-Capellarum-Embedet nævnes Hr. Arnbjørn Sunnulfsson, men rigtignok ikke før end ved 1400 ⁴⁾, saa at man ikke

gjorde Rede for Pantefummen. (Etyffe, Bidrag No. 81, S. 189). Om Gøinge og om Rønneby i Bleking s. nedenf. S. 268.

¹⁾ Den 16de Decbr., formodentlig i Lund, udslede hun Brev paa den forom-meldte Gave af Turstorpss til Lunde Erkestol, s. Suhm XIV. 167.

²⁾ Den 16de Januar 1386 var Kong Olaf over i Sjælland, i Næsved (Suhm, XIV. 177), men længer ud paa Sommeren var han i Skaane og døde, som vi ville see, paa Falskebod.

³⁾ Han deeltog i Hylvingen i Lund d. 10de August, som det strax herefter vil sees.

⁴⁾ Dipl. N. I. 572.

med fuldkommen Visshed kan vide, om han fulgte umiddelbart efter ham, eller om der var nogen imellem.

Maret før Mikolas Muser, eller 1385, var ogsaa Biskop Jon af Oslo afganget ved Døden. Det er allerede ovenfor nævnt ¹⁾, at han tidligere havde været Prest til Gerpen og sandsynligviis ogsaa hørte hjemme paa den Kant, siden han i sit Testamente fortrinsviis synes at have betænkt Gerpens Kirke, saavel som det nærliggende Gimso Kloster og det saakaldte Michels-Berg, en Hule i Klippesiden paa den østlige Bred af Mornsjø (nu Morsjø), der betragtedes som et helligt Sted og havde et Alter, hvorpaa der af og til holdtes Messe, og hvor der offredes Gaver ²⁾. Til Gerpen stjænkede Jon alle Kvernerne ved nedre Forsheim hvor det nuværende Fosseims Jernverk er beliggende, og hvilke saaledes maae have været hans Ejendom. Det er ligeledes omtalt, at Jon maaste ganske kort Tid før sin Død, da han allerede maa have følt sig meget svag, overdrog Biskopsforretningerne til en Coadjutor og Official, der ikke nævnes ved Navn, men som dog umuligt kan have været nogen anden end hans Eftermand Gysteim Uslaksøn ³⁾. Denne Coadjutor og Official har saaledes udstedt Breve baade af 23de August og 19de September 1385. Men ved den sidstnævnte Tid maa dog vel Jon være død, thi af hans Liigsteen, der før ikke lang Tid siden endnu var nogenledes i Behold, sees det, at han døde eller blev begravet i September 1385 ⁴⁾. Forholder det sig saaledes — hvad man neppe kan betvivle — at Gysteim var hiin Coadjutor, da maa man ogsaa antage, at han af Capitlet er formeligt bleven valgt til Jons Efterfølger, ja man kunde af Titlen Coadjutor endog fristes til at antage, at Jon før sin Død havde ladet ham meddele biskopelig Indvielse. Men under alle Omstændigheder maa han efter den paa de Tider herskende Misbrug, der nu var bleven en næsten uforgæveslig Regel, have været nede ved Curien og der snarere faaet sin Udnævnelse ved Provision, end Bekræftelse paa sit Valg. Som Biskop har han hidtil ikke været fundet nævnt førend i et af ham selv i Oslo den 22de September 1386 udstedt Brev, der vedkom det samme Salg af et Herberge i Ghorsbrødregaarden, som han selv i Egenstab af

¹⁾ S. ovf. S. 10, Not. 1.

²⁾ Om Michelsberget, see Langes Meddelelse i Annaler for Oldkyndighed og Historie 1850, S. 288. Jvfr. Gysteims Register, fol. 29. b.

³⁾ S. ovenf. S. 143.

⁴⁾ Stenen, der tidligere maa have ligget i Domkirken, men siden er bleven brugt til Trappetrin, og endnu før et Snees Nar siden var at see udenfor et Hus i Oslo, er afbildet i Ejsborgs Fornlemn. I. Tab. 36., men kun enkelte Stykker af den Deel, der indeholder Aarstal og Maaned, kunne læses. Dog sees her tydeligt nok Aarstallet 1385 og Maanednavnet September.

Coadjutor paa Bisshop Jons Begne havde foretaget fort før dennes Død ¹⁾, hvoraf man vel tør slutte, at han da nys var kommen hjem og havde tiltraadt Biskops-Embedet: der var altsaa rundelig Tid for ham til at reise til Curien og modtage Indvielsen der. Han lader til at have været en af de nidjæreste og dygtigste Biskoper, som paa lang Tid havde været i Norge. Strax efter hans Hjemkomst finde vi ham allerede paa Bisshatstadsreise heelt oppe i Thelemarken, hvis Indbyggeres Bildhed synes at have ligget ham tungt paa Hjertet, og som han senere ved et indtrængende Hørdebrev søgte at raade Bod paa ²⁾. Fra denne Bisshatstadsreise kom han ikke tilbage førend i Februar eller Marts det følgende Aar ³⁾. Om hans virksomme Foranstaltninger til at optegne alt Kirkegodset i hans Diocese og sette Præbenderne paa en bedre Fod, vil der i det Følgende blive handlet. Allerede i Marts 1387 udvirkede han hos Cantfleren en i Kongens Navn udfærdiget Stevning til et Par Bønder i Gnindalen, som uden Lov og Dom havde tilegnet sig Malefisket ved Elgelid, der sagdes at tilhøre Biskopsstolen, om at møde paa Berby næste Botulfsmesse for hans Official, Kongens Ombudsmand Hr. Agmund Bolt, og en af Biskopen tilkaldt Lagmand, for at bevise deres Ret og siden modtage Dom. Denne Dom faldt ogsaa ud til Biskopens Fordeel og bekræftedes af Dronningen saavel som Erkebiskopen i 1388 ⁴⁾.

Dronning Margrete og Kong Olaf synes imidlertid, som ovenfor viist, at have tilbragt Størstedelen af Vaaren og Forsommeren i Skåne ⁵⁾,

¹⁾ Dipl. N. II. 497. Det Herberge, som folgtes, var det, som Gysleins egen Farbroder Sira Arnulf Stetnarsen havde ejet (s. o. S. 144), og som nu Erkepresten Kolbjørn kjøbte, men sidenester overlod til Sira Narve Matthiasen. Brevet af 23de August 1385 omhandler Kjøbet, det af 22de Septembr. 1386 er Bisshop Gysleins Dwittering for den sidste Deel af Kjøbesummen.

²⁾ Den 7de November var Bisshop Gyslein i Flaabugden i Thelemarken, hvor han modtog Bøder af en Mand, der i tolv Aar ej havde ydet „Biskopsstat“ eller gjort Keide“, samt taget Sacramentet i Forbud, og ikke holdt den ham for Manddrab ilagte Skrift. Dipl. N. IV. 534.

³⁾ Den 3de Decbr. var han paa Stofke (Vestfold), den 10de Decbr. paa Teige, hvor han formodentlig tilbragte Julen, den 7de Februar 1387 paa Hof i Rørdal (Vestfold) og endelig den 13de Marts i Oslo (Dipl. N. I. 506. IV. 536. III. 474. II. 501).

⁴⁾ Dipl. N. II. 501. 502. 508.

⁵⁾ At Kong Olaf i 1387 skulde have overværet et Concillium i Lunsberg, hvor alle Norges Biskoper vare samlede, som Pontoppidan siger i sin Kirkehistorie (II. 231), er saa meget mindre sandsynligt, som der neppe engang blev holdt noget Concillium paa den Tid, da der ingen Erkebiskop var i Landet. Formodentlig grunder Angivelsen sig paa en Fælltagelse eller en urigtig Beregning af Aarstallet. Man maa nærmest tænke paa Erkebiskop Mikolæs' og de øvrige Biskopers Nærværelse i Lunsberg d. 26de Aug. 1383; dog findes ingen paa den Dag eller ved den Tid udgiven Forskrift af saadant Indhold, som P. angiver, nemlig „at de Geistlige skulde have Deel i alle Bøder“, hvilket og i sig selv er lidet sandsynligt.

og Dronningen var formodentlig den hele Tid ivrigt beskæftiget med Underhandlinger og andre Foretagender, der sigtede til at faa de endnu ikke gjenvundne Slotte og Lehn tilbage. At dette ogsaa lykledes hende, have vi nys seet; navnlig erfare vi, at Hervestadsherred med Istad, og Gringe Herred, hvilket sidste Mecklenburgerne i 1378 havde pantsat til Jesse Duve, nu vare komne i hendes Bold, thi den 10de Juli var Kong Olaf selv i Istad og bekræftede den bleking ske Stad Rønneby's Privilegier ¹⁾ — en Omstændighed hvoraf man ogsaa kan slutte, at de østlige Landstaber nu vare komne tilbage til den danske Krone — og allerede i December 1386 var Jesse Duve hos Dronningen, da hun overdrog Turstorpsø til Lunds Domkirke. Dronning Margrete var selv i nye Underhandlinger med Kong Albrecht, og en Dag var berammet imellem dem ²⁾. Formodentlig underhandlede hun endnu ivrigere med de megtige svenske Stormænd, Bo Jonssons Testament-Executores, der netop paa denne Tid vare komne i den heftigste Strid med Kong Albrecht om dette Testamente, og der var vistnok de bedste Udsigter for Haanden til, at et overvejende Parti blandt de svenske Herrer vilde erklære sig for Olaf, og denne saaledes kunde vinde sine Forsfædres Trone tilbage, — da enhver saadan Forhaabning, hvor sterk eller hvor svag den kan have været, for det første kuldkastedes ved den unge Konges pludselige og uformodede Død. Hvad der har foranlediget den, om det var en heftig Sygdom eller et Ulykkestilsælde, vides ikke. Alle de nærmere Omstændigheder, man kjender derved, ere kun, at han døde paa Falsterbod Slot, medens Dronningen endnu var i Istad for at underhandle med Kong Albrecht, og at han havde mange Middere og Svener om sig, navnlig Hovmesteren Hr. Benedict Bjug, Brødrene Hr. Michael og Hr. Jens Muut, Hr. Folmar Jakobsøn og den foromtalte Hr. Jesse Duve ³⁾. Derimod er hans Dødsdag ikke ganske sikker, thi den nævnes kun i et Chronicon, der først er sammenskrevet efter 1523, og angives her til Inventio Stephani eller 3die August ⁴⁾, hvilket er

¹⁾ See Klinge's dissertatio de nomarchia Medelstad, berigtiget af Behrmann „om Kong Olafs Død“ S. 3, 4. Da Dagen her ovgives „die beati Regis et Martyris“, uden at noget Navn nævnes, kan det ligesaa gjerne være St. Knuts Dag, 10de Juli, som Olafsdagen, der af Behrmann antages for den rette, og saa meget heller hiin, som den er fjernere fra den Dag, da Kongens Lig blev aabnet og balsameret, nemlig d. 4de August.

²⁾ Det siges udtrykkeligt i Raadsherrernes Skrivelse til den tydske Højester af 1402, see Behrmann, l. c. S. 36.

³⁾ Dette siges ligeledes udtrykkeligt i det nysoptalte Brev til Højesteren af 1402, Behrmann S. 35.

⁴⁾ Chron. af 1523 i Scr. Rer. Dan. VI. S. 229. Dette Chron. har Petrus Olai igjen fordetmeste udfrevet og derfra hentet samme Dags-Angivelse, Scr. rer. Dan. I. S. 135.

lidet sandsynligt, naar man betænker, at hans Liig isølge en samtidig og sikker Kilde blev ført til Sors for der at begraves, allerede Dagen efter, den 4de August, efterat det var aabnet og balsameret, samt Indvoldene udtagne, for at bringes til Lund og der nedlægges i Domkirken foran Vor Frues Alter, hvilket ogsaa formodentlig strax efter skete ¹⁾). Thi det er dog ikke rimeligt, at den Afdødes Omgivelser skulde have været at foretage alt dette i flyvende Hast uden spørge Dronningen ad; men et Bud, om det end skyndte sig nok saa meget, kunde dog i hine Tider neppe tilbagelegge den henved sex norske eller over aatte danske Mile lange Vej fra Falsterbod til Ystad paa kortere Tid end en Dag ²⁾), og om han endog strax i al Hast vendte tilbage igjen, kunde han, selv for det Tilfelde, at Olaf var død om Morgenens den 3die August, neppe indtræffe saa betids i Falsterbod, at man allerede Dagen efter skulde kunne være færdig med Balsameringen o. s. v. Desuden er det høist rimeligt, at Dronningen selv efter Modtagelsen af Dødsbudskabet begav sig til Falsterbod for at see Sønnens Liig og foranstalte det Fornødne med Hensyn til hans Begravelse, og for hende var det vel endnu vanskeligere at rejse saa hurtigt. Man kan saaledes vistnok, endog med temmelig Sikkerhed, antage, at hiin Dags-
Angivelse beroer paa en Feiltagelse, der af de forhaandenværende Kilder ej lader sig eftervise, og at Olafs Død indtraf tidligere. Ved alt dette bortfalder den Bestyldning, som har været ført imod Margrete, at hun paa en upassende Maade skulde have hastet med at saa Sønnens Liig aabnet og bortbragt for siden en Tid at kunne holde hans Død hemmelig, indtil hun havde sikret sig Regjeringen efter ham. Snarere har hun holdt hans Død nogle Dage hemmelig, forinden Liget aabnedes og bragtes bort; men længe kan dog denne Hemmeligholdelse ej have været, hvor saa mange vidste Besked derom. Og skete Nabningen og Ligets Bortbringelse Dagen efter hans Død, kunde hun jo neppe engang selv have været vidende om eller givet Befaling dertil; men hvo af hans Omgivelser skulde vel have drevet sig dertil paa egen Haand?

¹⁾ Chron. af 1389, Scr. r. D. VI. 534, der udtrykkeligt angiver Søndagen for Laurentii, hvilken i 1387 falder paa 4de August, som Dagen, da hans Liig bragtes bort. Behrmann (l. c.) begaar her den usforklarlige Fejl at antage denne Søndag for 7de August, og Aarets Søndagsbogstav for B stædetfor F. Dette passer paa 1384 og 1390, men paa ingen af de mellemliggende Aar. (Sfr. Kysfer, den N. Kirkes Hist. II. S. 408). Behrmann begaar sammeflede ogsaa en anden væsentlig Fejl, idet han nemlig citerer Petrus Olaf, under Navnet „Dlaus Petri“, og hliint Chron. af 1523 som indbyrdes uafhængige og „omtrent samtlidige“ Vidnesbyrd for 3die August som Dødsdagen. Vidnesbyrdet er kun eet, da Petrus Olaf har udskrevet Krøniken, og denne er mindst 136 Aar yngre end Begivenheden.

²⁾ Man maa erindre, hvor flotte vi st Vejene i de Tider vare, i Sammenligning med nuomstunder.

En anden og langt mere krænkende Bestyldning, der ogsaa, og det endog temmelig tidligt har været fremsat imod Margrete, nemlig at hun selv skulde have ladet sin Søn tage af Dage ved Gift¹⁾ for at kunne bestige Tronen i hans Sted er endnu mere urimelig, og derfor dobbelt utilbørlig. Thi om hun endog havde været unaturlig nok til at lade sin egen Søn rydde af Vejen for at tilfredsstille sin Hersefsyge, saa er det af hvad vi ovenfor have anført, og end mere af hvad der nedenfor vil vises, let at indsee, at hun aldeles intet havde at vinde, men derimod overordentlig meget at tabe ved hans Død, især da den Udsigt, hun ganske vist havde til, at de misfornøjede svenske Herrer med det første vilde erklære sig for Olaf og hylde ham som deres Konge, nu atter blev stillet mere i det fjerne.

Ej mindre usandsynlig er derfor den Bestyldning, som ogsaa har været fremsat, at Margrete alene skulde have udgivet Olaf for at være død, men hemmeligt have holdt ham fangen, og at det virkelig skulde være ham, der, som det heed, efter at være undkommen af Fangenslaget, fremtraadte i 1402 som Kong Olaf og ved hendes Foranstaltning blev brendt som en Bedrager, hvilket paa sit Sted nærmere vil blive omhandlet. Om man end kunde tiltro Margrete en saadan Unaturlighed — hvortil hendes hele øvrige Ferd ikke giver mindste Anledning —, saa maatte dog, som nys paavist, Olafs Død just paa denne Tid være saa ubelejlig for hendes Planer, at den Uergjerrighed og Hersefsyge, der skulde være stærk nok til at kvæle alle moderlige Følelser hos hende, snarere vilde have tilskyndet hende til at anvende alt hvad der stod i hendes Magt for at holde ham i Live, ja endog til heller at udgive ham for levende, skjønt han var død, end til at udgive ham for død, medens han endnu levede.

At der imidlertid har været gaadefulde Omstændigheder forbundne med Kong Olafs Død og Begravelse, der kunde give Anledning til nogen Mistanke om, at det dermed ej var gaaet ganske rigtigt til, maa man slutte deraf, at hiin Bedrager virkelig kunde fremstaa og finde Tiltro hos Flere, saaledes som vi i det følgende ville see. Paa hvilken Dag end Olaf er afgaaet ved Døden, var den dog vistnok saa nær forud for Begravelsesdagen, at Beboerne af Rigets fjernere Egne og overhoved alle de, der ikke befandt

¹⁾ Denne Bestyldning er først antydet af den samtidige Johannes v. der Busille, udg. af Voigt S. 153. Stedet anføres ogsaa hos Behrmann, S. 25. Meuschenius henkaster den dog med nogen Uvisshed, (Olaf, siger han, omkom af en ubekjendt Sygdom, maaskee ved sin Moders hersefsyge Evg) i Scandia, I. III. S. 31; i Apologia (XII. S. 207) hævder han mere til den Tro, at Bedrageren i 1402 var den egte Olaf, men omtaler hans Fremtræden saa forvirret, at det næsten seer ud, som om han henførte den til 1387. Dahn siger i sin Historie (II. S. 575, Not.) „Margrete flegtede paa sin Fader og var ej ulig Dronning Blanche, (hvilken han, vel at merke, antager for at have ladet sin Søn forgifte), men jeg kan derom intet somme“. Sigelsen er imidlertid henkastet.

sig inden den første Dagsreise fra Falsterbod, neppe erfarede hans Død, førend samtidigt med Efterretningen om Begravelsen. Det kunde saaledes for dem letteligt synes, som om man havde brugt et usømmeligt Hæstverk, og ved Forsøgene paa at forklare dette kunde vel enkelte for Margrete mindre fordeelagtige Gjetninger opstaa, der efterhaanden gik over i Folketroen. For Nordmændene maatte det uventede Budskab om den unge Konges Død i hans blomstrende Ynglings-Alder være dobbelt sørgelig og nedslaaende. Ej alene maatte det smerte dem dybt, at den gamle Kongestamme, der nu i et halvt Aartusend havde styret Riget, og paa hvis yngre, af et kvindeligt Led fremspirede Green de havde overført al den varme og inderlige Hengivenhed, hvormed de havde hængt ved den ældre, nu med eet skulde udds. Men desforuden havde de i hiin lange Tid faaet det arvelige Kongedømme selv hjært, ligesom dette ogsaa i sig selv var mest overeensstemmende med Folkets Retsbegreber og Institutioner og afgav størst Betryggelse for Landets fremtidige Blomstren og Velvære, saaat Konge-Vtens pludselige Uddøen allerede i og for sig kunde give Anledning til de ængsteligste Anelser for Fremtiden, især da det ubeldigviis endog var tvivlsomt, hvorvidt der overhoved fandtes nogen lovsig Tron-Arving, eller, om en saadan end kunde findes, hvorvidt han vilde være Folket tjenlig. Alle disse Betragtninger, forenede med den Veemod, hvormed man altid erfarer en haabesfuld ung Mand eller Kvindes uventede Endeligt, maatte gjøre Smerten over Olaf Død dybere og mere almindelig, end den maaffter under andre Omstændigheder vilde have været. Og Sorgen har rimeligviis bragt Nordmændene til at smykke ham med Dyder, som han neppe engang havde haft Anledning til at legge for Dagen, og til at ansee Forhaabninger med ham begravne, som de efter sit ringe Kjendskab til ham neppe endnu i Virkeligheden vare berettigede til at nære. Det var derfor heel naturligt, at mange af dem ikke engang strax kunde gjøre sig fortrolige med Tanken om hans Død, men klyngede sig til den Tro, at han endnu var i Live, og med Tiden nok vilde fremstaa igjen, ligesom man i sin Tid havde troet det samme om Olaf Trygvessøn, da han var falden i Svolder-Slaget. Denne Tro, der fra Norge ogsaa maatte udbrede sig til Island, udtaler sig i nogle samtidige islandske Annalers Udsagn ved 1387, idet de omtale Olaf Død kun som en Forsvinden (hvors) ¹⁾. Ligeledes hedder det i den nys omtalte islandske Sagasamling, kaldet Flatabogen, ved Slutningen af en Fortegnelse paa Norges Konger fra Olaf tilbage til Harald Haarfagre: „Et Aar senere end før er sagt (der siges strax ovenfor udtrykkeligt, at Bogen var paabegyndt

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 340. Det er de til 1396 naaende Hole-Annaler, hvor dette findes. Vi ville ogsaa strax herester see, hvorledes man paa flere Steder i Norge endnu 1389 daterede efter Kong Olaf Regjerings-Aar, som om han ej var død.

1387 under Kong Olaf Haakonssøns Regjering) forsvandt Kong Olaf Haakonssøn; Danerne sagde, at han var død, men Nordmændene vilde ikke tro det¹⁾. (Tiden angives til 1388, fordi Efterretningen formodentlig først da er kommen til Island). Muligtviis menes ogsaa Kong Olaf, hvor det i de Annaler, der slutte hiin samme Flatsbog, fortælles ved 1393, at „Olaf Margretessøn efter Enkeltes Sigende skal have gaaet ud“, det vil sige, være reist udenlands eller draget i Pilegrimsferd, samtidigt eller maaskee endog tilsammen med nogle Islendinger, der havde deeltaget i en blodig Kamp med Bjørn Einarsøn og drebt eller saaret flere af dennes Følge, hvorfor det, som det synes, i Skriftemaalet var blevet dem paalagt at gjøre en sliq Pönitens-Reise. Rigtignok skulde man efter Sammenhengen snarere antage, at denne Olaf Margretessøn ligeledes var en Islending; men da en saadan af dette Navn ikke andensteds omtales, bliver det i alle Fald ikke umuligt, at Kong Olaf er meent²⁾. Men i saa Fald skulde man dog næsten formode, at der her tydes hen paa et Sagn, der ej lenge efter Olafs Død synes at være opkommen i Italien og endnu fortælles idetmindste i Perugia. I Maret 1415, heder det nemlig, den 13de Marts, „døde i Perugia Henrik eller Erik, en Søn af Kong Haakon og Dronning Margrete, Medlem af St. Franciscus's tredie Orden. Han havde fra Barndommen af haft mest Tilbøjelighed for den geistlige Stand, og hverken hans Moder Margrete eller Rigets Store kunde formaa ham til, enten ved sin Faders, eller ved sin Broder Olafs Død, at modtage Kongedømmet eller gifte sig for at faa Børn, men for at undgaa alt Overheng herom flygtede han bort til et affides, øde Sted, traadte ind i St. Franciscus's tredie Orden og henlevede flere Aar i den yderste Armod, optagen af aandelige Øvelser, Bønner og Betragtninger. Imidlertid blev han omhyggeligt eftersøgt af Sine, og tilsidst opdaget og bragt tilbage til Riget, hvorved han fik Anledning til at forberlige sit hellige Liv ved et Mirakel. Rigets Store vilde nemlig overdrage ham Regjeringen, men Moderen, hvad enten hun nu nødigt vilde give Slip paa Magten eller ikke troede, at han var hendes Søn,

1) Flatsbogen, Udg. I. S. 28. Stedet findes ligeledes i Fornaldar Sögur Nordrlanda, II. 3. 16. Det har ogsaa som Overstift „Hvarf Ólafs Konungs Hákonarsunar“ (Kong Olaf Haakonssøns Forsvinden), hvilket ere de selv samme Ord, der anføres paa nyomtalte Sted i Hole-Annalerne, saaat man næsten skulde antage, at disses Redskriver har haft Flatsbogen for sig.

2) Islandste Annaler, Udgaven, S. 358. Ordene: þá sögðu sumir menn at Ólafr Margrétarsun hafði útgengið, staa mldt inde i Beretningen om Slaget ved Snup mellem Bjørn Einarsøn og Thord Sigmundssøn og dets Følger for Deeltagerne, saa at man visstnok ved første Djekast snarest skulde falde paa, at denne Olaf Margretessøn var en Islending, der sejlede afsted i samme Skib som hine.

saafom hans haarde Spørgelser havde gjort ham ukjendelig, lod ham gribe og kaste paa et stort Baal, hvor han dog stod en Tidlang ganske uskadt, medens alt Folket saa derpaa og erkjendte det for et Tertejn. Imidlertid brød han sig ikke om at benytte dette mod sin Moder for at faa Kongedømmet, men forlod atter Riget, vedblev med sit strenge Levnet og gjorde en lang Pilegrimsreise til Italien for at besøge Apostlernes Grav og St. Franciscus's Hvilested. Men medens han var i Perugia, døde han af en Feber, efterat have aabenbaret, hvo han var. Ved hans Død ringede Klokkerne i St. Andreaskirken af sig selv, og da Biskopen hørte dette, kom han til med hele Kleresiet og lod Liget begrave i samme Kirke. Da Keiser Sigismund nogle Aar senere paa Reisen til Rom kom igjennem Perugia og hørte dette, gik han ind i Kirken, kysjede Gravstedet, tilbød hans jordiske Levninger, og bad om at maatte faa Deel i den hellige Mands Fortjenester¹⁾. Liget eller idetmindste Graven forevises endnu i Perugia, og der skal endog findes flere skriftlige Optegnelser derom i samme Kirkes Archiv²⁾. At der i Perugia virkelig paa hiin Dag er død en Mand, der paa sit yderste afgav en saadan Betjendelse om sig selv, er meget muligt og medfører maaskee endog Sandhed; men heraf følger ikke, at Feberpatientens Angivelse er sand, eller endog rigtigt opfattet af de Tilstedeværende. Fortællingen handler desuden om en foregiben Broder af Kong Olaf, hvorom hverken de danske eller de norske Kilder vide at berette det allermindste, og som heller ikke synes at have været til. Man har derfor tænkt sig, at de, der først nedskrev Beretningen, kunne have fejlet i at antage den foregibne Kongesøn og Helgen for at have været en Broder af Kong Olaf, men at han var denne selv, der altsaa ej skulde være død, og siden paa en saa vidunderlig Maade frelst fra Baalet. Men Beretningen bliver ikke derfor mindre usandsynlig, og det eneste merkelige ved den er, at den har kunnet opstaa og vedligeholde sig i det fjerne Italien. Det vilde derfor altid være af megen Interesse at kjende de nærmere Omstændigheder ved dens Oprindelse.

I Sverige maa der ogsaa være opkommet et Nygte, om at det ikke hang ganske saaledes sammen med Kong Olafs Død, som man foregav, siden den svenske Forfatter Ericus Olai, der compilede sin Krønike lidt efter

¹⁾ Wadding, *Annales Minorum*, Ed. 1734. T. XI. p. 375. jvfr. Gram, *Notæ ad Meursium* l. IV. p. 541. Wadding vaaberaaber sig her to Forsfattere, Marinus Florentinus (c. 8) og Marcus Ulstipyonensis (l. I. c. 31), af hvilke han udtrykkeligt siger, at den første næsten var samtibig med den foregibne Henrik. Den første af disse Forsfattere er endnu ikke udgIVEN i Trykken, og den anden findes i alle Fald neppe i nordiske Bibliotheker.

²⁾ Dette er i Rom blevet Forsfatteren meddeelt af Geistlige, der selv havde været i Perugia og seet saavel Optegnelserne som den foregibne Helgens Grav.

Midten af det 14de Aarhundrede, yttre sig om Olafs Død paa følgende Maade: „hvor der blev af hans (Haakons) Søn Olaf, eller hvor og paa hvad Maade han døde, vides ikke, undtagen at hans Moder lod en vis Olaf, der kaldte sig hendes Søn, opbrende“ ¹⁾. Men disse Ord synes at vise, at Nygtet neppe er opkommen, førend efterat den falske Olaf var fremstaaet og afstraffet, da Stemningen i Sverige var bleven mindre gunstig for Margrete, og de mange, der havde imod hende, med Glæde greb alt hvad der kunde siges til hendes Skade, medens derimod Tilstanden og Forholdene paa den Tid, da Olaf døde, ej lenger var i saa friskt Minde hos Mengden, at det kunde være denne ret klart, hvor urimelig Beskyldningen var. I de nærmeste Aar efter Olafs Død har vijt ikke en eneste Stemme rejst sig mod Margrete i denne Anledning, thi ingensteds maatte det staa saa klart for Enhver som netop i Sverige, hvilken ubetimelig Afbrudelse Olafs Død maatte gjøre i Margretes Planer. Har man der endog strax fundet Omstændighederne ved hans Død noget mistenkelige, da kunde dog Mistanken umuligt rette sig mod Margrete, men maatte snarere vende sig til den modsatte Side, nemlig mod **Mecklenburgerne og deres Tilhængere**, thi Albrechts Sager stod visselig nu saa slet, at hans sidste Haab om at kunne beholde Sveriges Trone maatte knytte sig til, at den gamle Konge-Vett aldeles uddøde paa Mandssiden, og de Svenske derved maasker vilde blive nødsagede til endog mod deres Vilje at beholde ham. Heller ikke kan man antage, at de svenske Herrer trods Olafs Død omsider vilde have taget Margrete til sin Herskerinde, dersom nogen saadan Mistanke havde hvilet paa hende. Og derhos kan man være temmelig forvisset om, at om endog kun den svageste Antydning til en saadan Mistanke havde været fremkastet, vilde Albrecht ikke have undladt at opdriste den blandt de andre Uartigheder og grove Beskyldninger, han yttrede mod Margrete, da hun aabenbart havde stillet sig i Stranken mod ham.

Det for Margrete trængende Nygte, at hun skulde have villet lade sin Søn forgive, maa ellers, som vi ovenfor have seet, temmelig tidligt være opstaaet i de pommerste og preussiske Stæder, siden det var fra denne Kant, at Bedrageren fremstod. Imidlertid tør det nok være muligt, at Nygtet selv allerførst blev sammensmedet umiddelbart før Bedragerens Fremkomst. Der maa her ogsaa have gaaet et andet Nygte, hvilket dog muligviis først har dannet sig i meget sildigere Tider, nemlig at Kong Olaf skulde være omkommen paa Egen i en Storm, medens flere af de øvrige, der var ombord paa Skibet, frelste Livet, og nogle endog paaafod, at Kongen selv skulde være kommen levende derfra, men under saa mislige Omstændigheder, at man ikke hørte noget til ham, førend

¹⁾ Scr. r. S. II. p. 112.

man gjenfandt ham som en fattig og ringe Mand i Graudenz ¹⁾: en Opdigting, der var alt for urimelig, til at man skulde antage, at nogen Samtidig virkelig for Ulvor har troet den ²⁾).

Margrete staa saaledes juldkommen reen for enhver Beskyldning, som Ubittighed eller ond Vilje senere kan have været at fremsætte imod hende paa Grund af Synnens pludselige Død. Men at det nok kunde have været hendes Onske at skjule Dødsfaldet saa længe som muligt, og det maaskee ej saameget for de Danskes Skyld, paa hvis Hengivenhed hun vel i alle Tilfælde kunde stole, som snarere for at hendes Planer med Hensyn til Sverige ikke skulde lide nogen Standsning, er baade høist rimeligt og meget undskyldeligt. Dog end ikke dette lod sig gjøre i saa lang Tid, at hun kunde have nogen Nytte deraf, thi om endog Olaf var død kort efter den 10de Juli, da han endnu var i Live i Ystad, bliver der alligevel i det højeste kun tre Uger til den 4de August, da Liget blev bragt til Sorø. Og da vi erfare, at saavel de holstenke Grever, som en Mengde andre anseede Mænd og Kvinder af begge Riger, Danmark og Norge, vare tilstede ved Jordfestningen, som maa have fundet Sted umiddelbart efter Ligets Ankomst til Sorø, maa

¹⁾ See den preussiske Skribent Caspar Hennebergers Beretning i hans „Erklärung der preussischen großern Landtafel“, S. 67, meddeelt in extenso af Behrmann, l. c. S. 16–18. Henneberger skrev ved Midten af det 16de Aarhundrede og beraaber sig paa den eldre Simon Grunau.

²⁾ Her kan man ogsaa merke, at ifølge et svensk Sagn skulde Smaalendingerne have drebt Kong Olaf og hugget ham i stykker Led for Led, fordi han kom ind i Landet uden Bispefølge, see Werlauff, „de hellige tre Kongers Kapel“, S. 68, hvor „Ewenska Faltburen“ VII. S. 103 citeres, og det her anførte Tilleg „som ännu tilseendes är utif Noyeskyrka“, meddeles med den Formodning, at der herved forstaaes Nöbbelövs Kirke i Kongahered i Smaaland, medens der dog snarere menes Christianopels Kirke i Bleking, da denne Sted i daglig Tale altid kaldes „Kapel“ eller „Nobel“. Dette Sagn knytter sig sandsynligvis oprindeligt til den Riddersfigur af Marmor fra det 14de Aarhundrede, der findes i nu nævnte Capel i Nöeskilde, og som er beskrevet samt afbildet i hiint Skrift af Werlauff S. 65 fgg. Denne Figur bestaaer nemlig af 13 forskjellige Stykker til at sætte sammen, men som rimeligvis aldrig have været sammensatte, og herom har da det Sagn været gangse, at Figurens Beskaffenhed skulde betegne enten den Tilstand, hvori de Svenske have tilbagefendt Olafs Legeme, eller den Naade, hvorpaa de truede med at ville behandle ham, hvis han faldt i deres Hænder (Werlauff l. c.). Altsaa maa enten Figuren have givet Anledning til Sagnet, eller maa dette, om det oprindelig var uafhængigt af Figuren, tidligt have været sat i Forbindelse dermed, saa at man næsten skulde antage det for en Fejltagelse, naar „Ew. Faltburen“ nævner „Nobel“ og ikke Nöeskilde. Hvad Figuren selv angaar, da har Werlauff (l. c. S. 70, 71) vist saagodt som til Evidens, at den neppe kan forestille nogen anden end Kong Valdemars i Juni 1363 afdøde Søn Hertug Christoffer (see foreg. B. S. 737), og at den har været bestemt til at smykke hans Gravsted.

de have været udtrykkelig indbudne eller tilfagte til at overvære den ; og denne Tilfagelse synes idetmindste at maatte have fundet Sted nogle Dage forud, om der end ikke godt kan være Tale om andre norske Mænd, men Kvinder, end dem, som allerede da befandt sig i Danmark, enten ved Hoffet eller andensteds. Man faar saaledes ikke stort længere Tid end 14 Dage, i hvilken Kongens Død kunde holdes skjult for dem, der ikke havde været tilstede ved hans Dødsleje, forsaavidt ellers nogen saadan Hemmeligholdelse kunde have været mulig, hvilket faar staa derhen. Men der er jo endydermere al Sandsynlighed for, at hans Død ikke forefaldt saa ganske nær efter hiin 10de Juli, paa hvilken han, som man maa antage, endnu fuldkommen frisk og vel befandt sig i Ystad med sin Moder.

Kong Olafs balsamerede Liig blev altsaa, som det nys er omtalt, begravet i Sorø Klosterkirke, hvor hans Fader og Farfader hvilede, i Overvær af de hollstenke Grever og mange andre geistlige og verdslige Herrer, Fruer og Jomfruer, saavel fra Norge som fra Danmark. Naar der blandt hine geistlige Herrer synes at være Tale om mere end een Erkebiskop, kan man kun have meent Erkebiskop Magnus af Lund og den formodentlig allerede fra Curien hjemkomne Binalde af Nidaros, hvilken vi saa Dage efter ville finde blandt dem, der i Staaene allerførst hylde Dronning Margrete som Danmarks Rigsforsstanderke. Hvilke de øvrige tilstedeværende norske Mænd eller Kvinder monne have været, lader sig nu ikke angive. De sidste maa have hørt til hendes Hof ; andre norske Kvinder have neppe paa denne Tid opholdt sig i Danmark, og blandt dem kunde man vel nærmest tænke paa den fremtalte Fru Christina Nikolasdatter, Alf Jarls Vtling og Dronningens Slegtning og særdeles Veninde, som det lader ; thi vel var hun den 16de Juli i Lunsberg²⁾, men dette hindrer dog ikke, at hun strax efter kunde

¹⁾ Dette siges udtrykkelig i det ovenomtalte Brev fra de danske Herrer til Højesteren af 17de Juni 1402 (Behrmann S. 36): „der (i Sorø) heber det, blev han stædet til Jorden med alle de Højtideligheder, hvormed en Konge plejer at begraves ; tilstede derved var de hollstenke Herrer med deres Naad, Erkebiskoper og Byskoper og mange gode Prælater og mange gode Riddere og Evene og Fruer og Jomfruer og andre gode Folk fra Stæderne i de to Kongeriger Norge og Danmark.

²⁾ Den 16de Juli 1387 indgik hun paa Biskopsgaarden Telge ved Lunsberg et Forlig med Biskop Gystein af Oslo, hvorved hun afstod til Loosene Kirke paa Sotanes i Maurike Gaardene Uppsala og Dvrebs, imod at Biskopen opgav Krævet paa al den Klende, hun skyldte Sognets Kirke. Dipl. N. IV. 530. Det er merkelligt nok, at Mæret her angives med Aarstal, ikke efter Kong Olafs Regjeringsaar. Skulde man allerede da have erfaret Kong Olafs Død? Det er dog neppe rimeligt.

have begivet sig til Danmark, da det forekommer os højest sandsynligt, at hun plejede stadigt at være om Dronningens Person. Olafs Gravsted findes endnu i Sorø Kirkes Chor paa Alterets nedre og venstre Side, fremvisende i Midten hans Skjold med den norske Løve, og Overkriften HIC JACET OLAVS FILIVS MARGRETE REGINE QVEM GENVIT EX HAQVINO REGE NORVEGIE¹⁾. Noogle andre, versificerede latinske Gravskrifter over ham ere fra sildigere Tider²⁾.

Den danske Chronist Huitfeld skriver om Olaf, at „han var en god og from Konge, stille og dydelig, holdt god Fred i sin Tid, holdt hver Mand ved Lov og Ret, og havde gjerne nogen af sit Raad med sig, hvor han foor frem, samt hørte gjerne Sager“³⁾. Det er øjensynligt, at denne Dom ej kan være hentet fra samtidige Beretninger, men alene støtter sig paa de i hans Navn udstedte Domme og andre Brevskaber, som Huitfeld benyttede ved Uffattelsen af sin Krønike. Olaf var ved sin Død for ung og havde udviklet for liden Selvvirksomhed, til at man overhoved kunde danne sig nogen Forestilling om hans Personlighed, eller at de Efterlevende kunde tillegge ham nogen særegen Character eller bestemte Regent-Dyder. Nordmændene elskede i ham den sidste mandlige Etling af deres Kongestamme og sørgede over hans Død, saavel fordi denne Stamme nu uddøde, som vel og fordi de ynkedes over ham, at han skulde blive bortrykket i en saa ung Alder. Men til personligt at lære at kjende og elske ham havde vel kun de færreste haft Tid eller Lejlighed.

21. Dronning Margrete hyldes som Rigshyrerinde, først i Danmark, siden i Norge.

Vi have allerede omtalt den Forlegenhed, hvori Kong Olafs pludselige Død nødvendigviis maatte bringe Dronning Margrete. Den var saa stor, at mangen en Mand i hendes Sted vistnok vilde have anseet sin Sag for tabt, og det kan alene have været i Bevidstheden om sin overlegne Dygtighed og Statsklogskab, at hun vovede at holde Stand og fortsatte sine Bestræbelser til Nordens Forening. At der ikke for det første

¹⁾ Suhm, XIV. S. 184.

²⁾ Den længere af disse Gravskrifter, der begge meddeles af Huitfeld S. 572 og af Suhm (l. c.) er forfattet af Ivar Bartholin c. 1570; den kortere antager Suhm for at være „gammel“, hvormed han vel mener „samtidig“; men saavel Latiniteten som Indholdet synes at vidne om en sildigere Tidælder. Desforuden meddeler Huitfeld ogsaa en Gravskrift i Prosa, om hvilken vi ikke behøve at melde mere, end at den lader Olaf arve Norges Kongedømme, før end han blev Konge i Danmark (!). Ingensteds anføres det, hvor i Kirken disse Gravskrifter egentlig staa eller stod; paa den lille Liigsteen kan det ikke være.

³⁾ Huitfeld S. 573.

kunde være nogen Tale om at vinde Fodseste i Sverige, er naturligt. Men dette var maaskee endda ikke det verste. Betænkligere var det, at hun kunde blive nødsaget til at fravige baade Danmark og Norge. Hidtil havde man nemlig ej haft noget Exempel paa, at en Kvinde var valgt til Tronfølgerinde i Danmark, om hun end var en Konges Datter, og Successionen i Danmark var desuden ved Tractaten af 1376 paa en vis Maade forbeholdt hendes Søstersøn Hertug Albrecht af Mecklenburg, forsaavidt som det her var vedtaget, „at Kong Olafs Valg ikke skulde komme ham til nogen Glæde med Hensyn til hans fremtidige Fordringer paa Kongedømmet“ ¹⁾. I Norge kunde der ogsaa, som vi ville see, være grundet Spørgsmaal, om ikke den samme Albrecht var nærmest arveberettiget til Tronen, medens derimod Margrete som Moder af den afdøde Konge kun havde en tvivlsom Arveret og dertil saa langt ude, at den næsten kunde betragtes, som om den ej var til ²⁾. Hvis Hertug Albrecht havde været det eneste Medlem af sin Stamme, vilde hun maaskee ikke have betænkning paa at strax at faa ham valgt og antaget til Konge i begge Riger. Det vilde saaledes da ikke findes nogen anden, der kunde gjøre hendes fremdeles Indflydelse over ham stridig. Men Ulykken var, at hans Farbroder Kong Albrecht i Sverige levede, havde formodentlig været hans Formynder, og vilde vel ogsaa efter hans Opbyrdelse paa Danmarks og Norges Trone udøve størst Magt over ham. Paa denne Tronfølge var det saaledes ikke for det første at tænke, om den maaskee og tilsidt vilde have ledet til en varigere Forening af Nordens Riger, end den, som det lykkes Margrete at bringe istand. Imidlertid var en anden Arving, der passede for Margretes Planer, ikke let at finde, uden at man dog holdt sig til den samme mecklenburgske Wett, som ved de tidligere statskløge Hertuger Henriks og Albrechts Fremsynthed havde giftet sig ind i begge de da regjerende nordiske Kongeretter og derved vundet Arveret efter dem begge. Det er derfor høist rimeligt, at Margrete allerede nu havde kastet sine Øjne paa en yngre Wtling af hiint Forstebuus. men som allerede stod Kong Albrecht fjernere, nemlig **Grik**, en Son af den pommerste Hertug **Bartislav VII.** og Hertug Albrechts Søster **Maria**, sølgelig Margretes Søsterdattersøn og saaledes heller ikke uden Arveberettigelse til Norge, som det i det følgende vil sees. Men til at faa hans Udsættelse bragt i Orden udkrævedes der Lid, og for det første maatte det være Margrete magtpaaliggende, at Tingene gik i sin sedvanlige Orden, idet hun midlertidigt blev bekræftet i Regjeringen,

¹⁾ See ovenfor, S. 75.

²⁾ Om alle disse Arvesforhold vil der nedenfor blive handlet udførligt.

førend Hertug Albrecht kunde gjøre sin Fordring gjeldende og skaffet sig et Parti. Dette lykkedes det hende ogsaa at udvirke, og det endog langt snarere, end man skulde have formodet: et umiskjendeligt Tegn paa, hvor stor hendes Indsigt og Anseelse maa have været, og hvor dygtige Hjelpere hun maa have haft til at agitere for sig. Thi hvad der nu skete, var unegteligt et Hastværks-Skridt, paa hvilket der i flere Henseender kunde være meget at sige. Det forstaaer sig af sig selv, at hun først søgte at firkte sig Regjeringen i Danmark, deels fordi hun just nu var tilstede der, deels ogsaa fordi hun som dansk Kongedatter og Kong Baldemars saavel som Kong Olafs Arving idetmindste efter den private Arveret her maatte have størst Udsigt til at betragtes som den nærmeste til Rigsstyrelsen, om just ikke ligesvem efter Loven, saa dog ifølge Billighed og Folkets Ønske. Saaledes blev hun allerede den 10de August, kun sex Dage efter Kong Olafs Tilgifelse, i Lunds Domkirke og paa Skaane Landsstthing, af flere geistlige og verdslige Herrer, saavel fra Skaane, som fra alle de andre Landsdele, udvalgt og antaget og hyllet til „fuldmægtig Fru og til Huusbonde og til hele det danske Riges Formynder i alle Maader, indtil hun og de tillsammans eendregtigt kunde komme overeens om at velge en Konge, dog saaledes, at de ikke skulde stilles fra hendes Tjeneste og Hjelp, førend hun selv viiste dem fra sig til samme med hendes og deres Raad og Vilje udvalgte Konge“. Som Bevæggrunde til Valget anføres, at Dronning Margrete, „Norges og Sveriges Dronning“, som hun kaldes, var Kong Baldemars Datter og Kong Olafs Moder, hvilke begge havde været deres Herrer, og at de i mange Maader havde prøvet hendes gode Vilje og Gunst“. De og hun, heder det fremdeles, vare komne indbyrdes overeens om, at de ikke vilde tage nogen Herre eller Hørding eller Konge, eller drage nogen Mand ind i Danmark, eller tage nogen Mand til Hjelp, der var imod dette, eller nogen- som helst anden uden hendes Raad og Vilje; slike Mænd vilde de derimod med hende søge at „forderve“. Derimod havde hun tilsagt dem, at de skulde nyde Skjel og Ret og de Privilegier, som hendes Forsedre og Søn havde givet dem¹⁾. Det merkeliage ved dette Brev er, at Erkebiskop Binalde af Throndbjem nævnes allerførst blandt Udstederne, medens derimod ikke den lundske Erkebiskop Magnus nævnes blandt disse, uagtet det udtrykkeligt heder, at saavel Udstederne, 14 i Tallet, som „Erkebiskoper og Lydbiskoper, Riddere og Evne, og flere Rigests Mænd og Menighed af alle

¹⁾ Vidnesbyrdet om denne Raaring og Hyliding findes endnu i det danske Geshime-Archiv; det er efter Originalen aftrykt i Nolbechs og Petersens „Udvalg af danske Diplomer og Breve“, I. No. 10. (S. 11—12).

Danmarks Lande" havde deeltaget i Valget ¹). Det første kan forklares paa den af os ovenfor anførte Maade, nemlig at Binalde ved Dronningens Indflydelse allerede tidligere havde faaet en Prælatur ved Lunds Domkirke, saaat han derved var berettiget til at optræde mellem Danmarks Geistlige ²). Men at Erkebiskopen af Lund ikke nævnes blandt Udstederne, uagtet han dog saavel som Biskopperne af Ribe og Aarhus var ved Hylvingen, bliver altid en Besynderlighed, skjønt man kan sige, at hans Deeltagelse i Brevet's Udstedelse ikke var absolut nødvendig, da dette kun indeholder et Vidnesbyrd om, hvad der skete, ligesom vi ogsaa senere see Hoeskildes Biskop paa samme Maade nævnt i Vidnesbrevet om Hylvingen paa Sjællands Landsting, uden selv at have deeltaget i Udstedelsen af dette. Muligt ogsaa at Biskopperne have givet særskilte Breve. Saameget kan man ellers vist trygt antage, at Erkebiskop Binaldes Indflydelse bidrog meget til at befordre Margretes Valg; men det meste maa dog vel den megtige og anseede Drottsfete Hr. Henning af Putbusch have udrettet, hvilken ogsaa nævnes først iblandt de verdslige Herrer. Af Geistlige nævnes foruden Erkebiskop Binalde kun Biskop Peder af Aarhus. Blandt de verdslige Herrer forekomme den afdøde Konges Hovmester Hr. Benedict Bjug til Gunnerslevholm og den fremtalte Hr. Henrik Parow, der saaledes nu optraadte som dansk Herremand, Jakob Muus til Lindholm, o. fl. Elleve Dage derefter, den 21de August, afslagde Biskopen af Hoeskilde med øvrige Prælater, Riddere, Evener og hele Almuen af Sjælland, Møn og Lolland samt andre Rigets Mend en lignende Hylving i St. Knuts Kirke i Ringsted saavel som paa Sjællandske Landsting sammesteds, og her sees ligeledes Hr. Henning af Putbusch at have været virksom, thi han er atter den første af de Herrer, der have udstedt Vidnesbyrd derom ³). Længere Tid tog det, inden Synboerne efterfulgte

¹) Udstederne ere, foruden Erkebiskop Binalde: Hr. Henning af Putbusch, Drottsfeten; Jens Andersson, Benedict Bjug, Henrik Parow, Nelmer Breide, Folmar Jakobsen, Alddere; Otte Jenssen, Henneke Olafsen, Konrad Wolteke den yngre, Jakob (Jep) Muus, Stiig Peterssen og „Albertus“.

²) Hvil Brevet kun omtalte Hylvingen, som en Act, hvortil Udstederne kun havde været Vidne, men hvori idetmindste ikke alle havde deeltaget, da vilde Erkebiskop Binaldes Optraaden blandt dem ikke være noget paafaldende, men der staar udtrykkelig: „vi og mange flere Rigets Mend — — kaarede, annammede og udvalgte“ — o. s. v.

³) Vidnesbrevet findes ligeledes i det danske Gehelmearchiv og er aftrykt blandt ovenanførte „Udvalg af Diplomer“ etc. No. 11, S. 13. Om Dagen, hvilken baade Jahn (S. 16) og Huittfeld (S. 574) angive urigtigt, ophører ved dette Aftryk af Originalen al Tvivl. Udstederne ere Hr. Henning af Putbusch, Jens Thurgilsen, Landsdommer i Sjælland, Benedict Bjug, Jens Ruut, Hovedsmand paa Vordingborg, Michael Ruut af Skjoldenes, Riddere; Jesse Offesen af Egebe, Finkenoge (en Broder af Erkebiskop Nikolås) og Hartvig Bruste.

Slaaningernes og Sjælandsfarernes Exempel, hvad nu Narfagen kan have været dertil; thi Hylningen i St. Knuts Kirke i Odense og paa Fyns Landsting skete ikke før end den 26de October af Biskopens Fuldmægtige, Prælater, Riddere, Riddersmænds-Mænd, Kjøbsteds-mænd og Almue m. m. fra Fyn, Langeland og Thorsland ¹⁾). En lignende Hylning skal og være sket i Nørre Jylland, altsaa vel paa Viborgs Landsting, men der findes ikke lenger noget Brev derom ²⁾). Saavidt man kan see, fandt den Sted tidligere end Hylningen i Odense, og denne maa saaledes have været den sidste ³⁾).

Maret var nu allerede langt henledet, og det gjaldt for Dronningen at stynde sig til Norge for ogsaa der at sikke sig Regjeringen. Imidlertid lod hun Erkebiskop Binalde drage forud derhen for at kunne bearbejde Gemytterne og forberede Sagen til hendes Ankomst. Thi den 8de September modtog Erkebiskop Binalde paa Bordingborgs Slot af Befalingsmanden sammesteds, Hr. Jens Ruut, paa Dronningens og det danske Rigsraads Begne, alle de Bøger og Klenodier m. m. som hans Formand Erkebiskop Nikolas havde ført til Danmark, og som efter hans Død sees at have været opbevarede der paa Slottet under Dronningens og Raadets Ansvar; og i Qvitteringsbrevet, som Erkebiskopen samme Dag udstedte, heder det udtrykkeligt, at han ligeledes skulde skaffe sit Capitels Qvittering, saasnart Dronningen kom med ham til Norge, men om hun ikke kom med ham, skulde han inden Nar og Dag nedlegge den hos Hovedsmanden paa Bordingborg eller paa Kalundborg ⁴⁾). Dette synes at vise, at Erkebiskopen nu var reiseferdig, men at det var uvidt, om Dronningen kunde reise op paa samme Tid. Da hun nu ej kan være kommen afsted før end efter Fynboernes Hylning den 26de October, er det klart, at Erkebiskopen maa være reist alene.

Imidlertid havde man naturligviis allerede for længe siden erfaret Kong Olafs Død i Norge. Der findes et Brev, dateret fra Oslo den 13de October „i det Nar, da Kong Olaf døde“, men allerede fra de

¹⁾ Brevet, der ej, som de to andre, er affattet paa Dansk, men paa Latin, meddeles af Huitfeld, S. 574, 575, og en Notarialakt derover hos Suhm XIV. 343. Udstederne ere Henniske Olafsen, Hovedsmand paa Nyborg, Verneke Skinkel paa Hingavil, Henneske Berg paa Kjestrup Slotte, Otte Skinkel, Landsdommer, Otte Strangesen af Lange, Luve Nikolassen, Borkvard Skinkel af Koltsted, Borkvard Lembeke, Evene. Om Dagen, der angives til Løverdag (Sabbatum) før Simons og Judæ Dag 1387, kan der ej være nogen Tvivl, Hønt Pal. Müller (obss. critica S. 8) angiver d. 27de October, og Notarialakten har d. 16de.

²⁾ Huitfeld omtaler Hylningen (l. c.), men siger udtrykkeligt, at han intet Brev har fundet.

³⁾ Suhm. XIV. 194.

⁴⁾ Dipl. N. I. 508.

første Dage af September findes der Breve, i hvis Datering Maret angives med Marstallet, ej, som sedvanligt, efter Kongens Regjeringsaar: et temmelig utvetydigt Tegn paa, at Udfæderne have erfaret Kongens Død ¹⁾. Og merkeligt skulde det være, om det ej var en blot og bar Tilfeldighed, at det foromtalte Brev fra Teige af 16de Juli om Overeenskomsten mellem Biskop Eysteim og Fru Christine Nikolasdatter ligeledes er dateret efter Marstal, thi isaafald kunde man dog let fristes til at tro, at Kongen allerede var død strax efter den 10de Juli, og at idetmindste Fru Christine og Biskop Eysteim vare vidende derom. Dette er nu vel mindre sandsynligt, men vist er det, at idetmindste efter Begravelsen maatte Efterretningen snart komme til Norge, og Erkebiskop Binalde maatte saamegetmere føle sig opfordret til at skynde sig derop, som det Tilfelde vel nu kunde ansees for indtraadt, der omtales i Landslovens Christendomsbaalk, Cap. 6, nemlig at ingen saadan Fronarving var til, som Konge-Arvetallet omhandler, og at alle Biskoper, Prælater, Hirdstjorer, Eysfelmend og udvalgte Bønder skulde samles med Erkebiskopen for at raadslaa om nyt Kongevalg, og det saa snart, at de skulde have begivet sig afsted inden en Maaned efter at de havde erfaret Kongens Død. Nu heed det jo rigtignok, at denne Sammenkomst skulde stee i Nidaros, nemlig „at de alle skulde søge nord til Nidaros til St. Olaf for at raadslaa med Erkebiskopen“. Men dette forudsætter som givet, at Erkebiskopen var i Nidaros. Naar derimod, som det nu var Tilfelde, Erkebiskopen just kom tilbage fra sin Indvielse og landede i den sydlige Deel af Niget, kunde der vist ikke være noget i Vejen for, at han berammede Mødet s. Ex. til Oslo, saamegetmere som dette vistnok for de fleste var et langt belejliger Sted, end Nidaros. Da nu et Naadsmøde, dette Anliggende vedkommende, blev holdt i Oslo strax i Begyndelsen af det følgende Aar, og Deeltagerne deri formodentlig allerede havde samlet sig til Julen, medens Sejladsen endnu var lettere, maa vi antage, at Erkebiskopen er kommen op til Norge i Løbet af September og strax har ladet Indkaldelser udgaa. Men der synes ikke lenger at have været Tale om nogen bogstabelig Efterfølgelse af Landslovens Bud, hvilket udtrykkeligt forestrev, at foruden Biskoper, Prælater og verdslige Høvdinger ogsaa tolv Bønder fra hvert Biskopsdomme, opnævnte af Biskoperne, skulde deeltage i Mødet. Man havde nu et Nigs-Naad og ansaa det, som det synes, tilstrækkeligt, naar kun saa mange som muligt af dettes Medlemmer mødte frem. Forsaaavidt som de ikke alle vare Eysfelmend, kunde vel endogsaa flere

¹⁾ Brev af 5te September, ligeledes et fra Soleim ved Skien af 27de September, begge med Marstal, aftrykte i Dipl. N. V. 357 og III. 476. Brevet af 13de October, „I det Aar, da Kong Olaf døde“, er aftrykt sfteds. IV. 540.

af dem regnes blandt hine saakaldte Bønders Tal, skjønt de rigtignok kun udgjorde en ubetydelig Deel af den Mengde (told fra hvert Biskopsdomme, altsaa i alt sexti), der skulde opnevnes. Heller ikke lader det til, at Indkaldelsen naaede saa langt som til Bergen og Thronhjem, eller at de her boende Raadsherrer vandt Tid til at indfinde sig ved Mødet. Thi saavidt vi kunne see, var der kun Mend fra Ostlandet, Agder og Nysfylke tilstede. De, som nævnes, og som sidenestefter udstedte de paa Mødet fattede Beslutninger, uden, ligesom det var skeet i Danmark, ogsaa at omtale andre uavngivne Deeltagere i Forhandlingerne, vare, foruden Erkebiskop Binalde, Biskoperne Gysstein af Oslo, Olaf af Stavanger, Sigurd af Hamar og den før omtalte Henrik af Gronland, der nu optraadte i Egenstab af norsk Raadsherre; Rigskansleren Provst Henrik Henrikson, Ridderne Ulf Holmgeirson og Ulf Jonsson, og Hirdmendene Haakon Jonsson, Gaute Eriksen, Jon Martinsen, Alf Haraldson, Benedict Nikolasen, Agmund Bolt, Jon Darre, Haakon Stumpe, Peter Nikolasen, Nikolas Galle, Finn Gyrdsen, Gudbrand Erlingsen, Thoralde Sigurdsen, Herleik Nasulfsen, Magnus Stoltekarl, Haakon Topp, Tappe Fastulfsen og Evaale Dittesen. Af disse vare Svogrene Ulf Holmgeirson og Ulf Jonsson, som vi have seet, næsten mere svenske end norske, skjønt den sidste var Jon Hasthorssens Søn; i alle Fald havde de sine Besiddelser og Syssler i den sydsørlige Deel af Landet, saavel som i Bermealand og paa Dal. Haakon Jonsson var vistnok maastee før Tiden kongelig Ombudsmand — Underfehirde eller Gjaldtere? — i Bergen, men han hørte dog egentlig hjemme paa Ostlandet og havde desuden sine særegne Grunde til at indfinde sig, som det strax vil sees. Gaute Eriksen havde Skidusylla, Jon Martinsen hørte nu hjemme paa Naumarike, Alf Haraldson formodentlig i Borgesyssel, (s. o. S. 164), Benedict Nikolasen havde hidtil været Foged paa Akershuus, Agmund Bolt kongelig Ombudsmand i Borgesyssel, Jon Darre var Fehirde paa Tunsbergshuus og Sysselmand paa Bestfold, Haakon Stumpe havde Besiddelser i Dølohered og paa Naumarike m. m., samt rimeligviis ogsaa en Syssel etsteds i de Egne; Peter Nikolasen havde vel tidligere været Sysselmand paa Haalogaland, men synes i denne Tid at have haft Syssel paa Eker (s. o. S. 211), ligesom han ogsaa rimeligviis havde sine fornemste Besiddelser paa Bestfold; Nikolas Galle hørte hjemme paa Bestfold og havde maastee allerede nu Syssel i Nobbyggelag, Finn Gyrdsen havde idetmindste Naret efter Syssel paa Lister. Gudbrand Erlingsen synes ligeledes at have hørt hjemme paa Bestfold, Thoralde Sigurdsen ligesaa (s. o. S. 161, 176), Herleik Nasulfsen, om hvem forresten intet synderligt vides, nævnes idetmindste i 1405 som opholdende sig i

Tunsberg ¹⁾, Magnus Stoltekarl havde Ejendomme baade i Viken og paa Baldres, forresten vides intet nærmere om ham ²⁾; Haakon Topp nedstammede sandsynligviis fra Erik Topp, Sysselmand i Gudbrandsdalen 1320, og har i saa Fald enten hørt hjemme i Viken eller paa Hedemarken ³⁾. Tappe eller Jakob Fastulfsøn, svensk af Fødsel, var, ligesom Gaute Erikssøn, Svigersøn af Otte Rømer, Fehirden i Throndhjem, og Svaale Ottessøn var dennes Søn, men heraf følger dog ikke, at nogen af disse tre havde hørt hjemme i det Throndhjemste, hvor Otte Rømer alene opholdt sig i Egenskab af Fehirde, medens Witten især havde mange Besiddelser paa Østlandet ⁴⁾. Altsaa seer man, at der ingen Embedsmænd eller megtige Godsejere fra den egentlige Gulathingsslag og Frostathingsslagen vare tilstede, og navnlig ikke de meest anseede af dem alle, begge Fehirderne, ligesaa lidt som Biskop Jakob i Bergen. Men man kan jo vistnok sige, at idetmindste Otte Rømer var repræsenteret ved sin Søn og begge sine Svigersønner; og overhoved betragtede vel ingen af disse Raadsherrer sig egentlig som Repræsentant for noget enkelt District, men kun som Medlemmer af en Forsamling, der var berettiget til med Stemmeleerhed at fatte en Beslutning om Tronarven og Rigsstyrelsen. Imidlertid viser den Omstændighed, at ingen fra Bergen og Throndhjem var tilstede, kjendeligt nok det Hastverk, man har haft for at faa et Møde og en Beslutning istand. Det samme kan ogsaa skjønnes deraf, at man ikke havde oppebiet Jarlen af Orkno, Norges fornemste Vasall, skjønt han sikkert enten allerede var, eller ogsaa strax efter blev indkaldt, da vi ville see, at han senere indsendt sig. Ved første Djekast kan det ogsaa synes besynderligt, at Drottsfeten, Hr. Agmund Finnsøn, og begge Hasthørsønnerne ikke vare nærværende. Men de sidste vare nu aabenbart saa gamle og svage, at de ganske havde draget sig tilbage fra alle offentlige Forhandlinger, og overgivet alle sine Anliggender til sine Sønner og Svigersønner. Det er endog kun tilfeldigtviis,

¹⁾ Herleif Nasulfsøn udstedte tilligemed Hr. Gyrð Gyrðsøn, Tidse Wästenacker og Lagmanden Jon Karlsøn den 4de Mai 1405 i Tunsberg Vidnesbyrd om en Overeenskomst mellem Hr. Alf Haraldsøn og Hr. Agmund Bolt, vedkommende Thunn. Dipl. N. V. 441.

²⁾ Magnus Stoltekarl gav før 1396 18 Laupers Land i Wislin i Hordini Sogn paa Baldres til Biskopsstolen i Oslo, ligeledes 1 Mk. Wool i Thorp i Ladgrena i Lundeims Sogn i Nordre Viken til Lundeims Kirke. (Bispe Agnets Register, fol. 121. b. og 176. b).

³⁾ Om Erik Topp see foreg. Bind, S. 426. Hans Hustru Ingerid Alfsdatter, død 9de Octbr. 1318, blev begravet i Ringsaker Kirke, see Nikolaysen, Norske Fornlevninger. S. 81), og senere var der en Dødgård i Romsdals Sogn, kaldet Toppen (maaskee efter denne Wtt), see Dipl. N. II. 1047), men 1339 sees Erik Topp at have været paa Esker i Eskedjehovs Sogn i Viken.

⁴⁾ See foregaaende B. S. 406.

at man erfarer, at de endnu paa denne Tid var i Live, saa ganske havde de begravet sig i Stilhed ¹⁾. Jon Hasthorskøns Plads udfyldtes af hans Søner og Sviger sønnen Ulf Holmgeirson, Sigurd Hasthorskøns af Sviger sønnen Jon Martinsen. Hvad Drottsfeten angaar, da var hans Embedsmyndighed som saadan egentlig allerede udløben med den officielle Efterretning om Kong Olafs Død, og det er saaledes ikke usandsynligt, at han ved Erkebiskopens Ankomst til Norge, hvis han forøvrigt da var i Oslo, og ikke fremdeles opholdt sig i Bergen, resignerede sin Myndighed i hans Hænder og begav sig hjem til Hestvø i Nysylke, saameget mere som det maa antages, at han allerede har følt sig svag og afkræftet, og at den Sygdom havde begyndt at yttre sig hos den gamle Mand, der allerede den 14de April 1388 lagde ham i Graven. Af denne Marsag var det vel heller ikke at tænke paa, at han skulde kunne indfinde sig til Raadsmødet i Oslo, saa meget mere som vi erfare, at han i sin sidste Sygdom, maaskee for bedre Plejes Skyld, maaskee og af religiøse Grunde, havde begivet sig til Halsnø Kloster, hvor han døde og formodentlig ogsaa blev begravet ²⁾. Hans Fraværelse kan saaledes ikke betegne nogen Ulyst til at betræfte Dronningen i hendes Regjeringsmyndighed; tvertimod maa man antage, at hans Hustru, Dronningens Plejehyster, har stemt ham paa det fordeeltigste for hendes Planer.

Mere paafaldende er det, at ingen Lagmand nævnes som tilstedeværende, uagtet en af de vigtigste Forretninger ved Mødet maatte være den, at granske Loven, for at afgjøre, hvo der skulde erkjendes for den rette Arving. Men dette vidner end mere om, hvad vi allerede i det foregaaende have viist, at Lagmændene ej lenger indtog den anseelige Stilling som hidtil, og at de ikke betragtedes som Medlemmer af Raadet, uden at de tillige vare Hirdmænd eller Riddere. Da ikke engang Lag-

¹⁾ J. Dipl. N. I. 640 siges der udtrykkelig, at Hr. Almund Finnsen i sin yberste Tids, altsaa 14de April 1388, erklærede, at Hasthorskønerne vare hans eneste Arvinger; dette skulde saaledes synes at vise, at de endnu levede ved den Tid. Men det er ogsaa meget muligt, at de forinden kunde være døde, uden at Drottsfeten havde erfaret det.

²⁾ Dipl. N. IV. 549. Brevet indeholder et Vidnesbyrd af Abbeden og Capitlet i Halsnø om, at de den 14de April 1388 i det lille Conventhuus hørte, at Drottsfeten, syg i Legeme, men ved sin fulde Bevidsthed, gav for sin Sjæl og til Sjælemedser betydelige Gaver til Chorsbrødrene i Stavanger. Brevet er udstedt samme Dag, og da der efter Drottsfetens Navn indskrives „Gud have hans Sjæl“, sees det, at han imidlertid var død. Det er forresten meget muligt, at han siden sit Ophold i Bergen i October 1386 ikke mere vendte tilbage til Oslo, hvorfra man heller ikke har noget af ham udstedt Brev, men at han forblev deels i Bergen, deels paa Hestvø, indtil hans sidste Sygdom.

manden i Oslo nævnes, uagtet han dog maa have været tilstede i Byen, er det tydeligt nok, at Lagmændenes Udelukkelse ej har været tilfældig, men grundet sig paa en bestemt Vedtægt.

Allerede før end Raadsherrerne samlede sig, maa Dronning Margrete være ankommen. Vi finde hende i Oslo den 2den Februar, da de vigtigste Raadslagninger allerede maa have været tilendebragte, og da man neppe kan antage, at hun rejste, op efterat Sejlsadsen var ophørt for Narstidens Skuld, maa man formode, at hun har forladt Danmark i Løbet af November og har tilbragt hele December Maaned, saaledes ogsaa Julen, og den paafølgende Januar Maaned, i Oslo. Raadsherrerne ere formodentlig komne til Julen, hvor hun da vist ikke har undladt at modtage dem paa det bedste og underholde dem med saa prægtige Jule-Gilder, som Sorgen over Kongens Død kunde tilstede. De egentlige Raadslagninger og Forhandlinger maa have fundet Sted i Januar, efter Jule-Højtidelighederne.

Her maa der da først og fremst have været anstillet Undersøgelser om, hvo den nærmeste Tronarving var. De, som stod den afdøde Konge saa nær i Slegtskab, at de muligvis kunde komme i Betragtning, vare følgende:

a) Hertug Albrecht af Mecklenburg. Hans Moder Ingeborg var Dronning Margretes kjædelige, egtesødte eldre Søster; han var saaledes Kong Olafs Søstnebarn paa mødrene Side, eller, som det hos os kaldtes, „Søstrung kommen af samfedre Søstre“, det vil sige, de vare begge tvende samfedre Søstres Børn.

b) Kong Albrecht af Sverige, Søn af Euphemia Gritsdatter, Kong Magnus's, Olafs Farfaders, Søster. Albrecht og Olafs Fader, Kong Haakon, vare saaledes hvad man hos os kaldte „Søstnebørn komne af samfedre“, det vil sige Børn af Broder og Søster, der havde felles Fader ¹⁾.

c) Grik, Søn af Hertug Bartislav d. 7de i Pomern og Dronning Margretes Søsterdatter Maria. Denne Maria og Olaf vare saaledes Søstrunger af samfedre Søstre, og Grik var altsaa beslegtet med Olaf efter den kanoniske Regnemaade i 3die og 2det Led.

¹⁾ Ved at sette Stavelsen gin til den omlydte Rodstavelse sad (af sadir), möd (af modir) og syst (af syster) betegnede man i vort eldre Sprog en Samling af to eller flere nærbeslegtede af forskjelligt Kjønn, saaledes ledgin d. e. Fader og Datter, mædgin d. e. Moder og Søn, og systkin (eg. systgin) d. e. Søster og Broder. Af „systkin“ kommer vort „Søsten“, men medens „Søstnebørn“ nu kun betegner Fettere og Cousiner i Almindelighed, betegner det i vort gamle Sprog kun dem, der staa i et saadant Fetterskab, at den enes Fader er den andens Morbroder, og den andens Moder er hans Faders Søster. Fettere, der ere to Brodres Børn, kaldes brædrungar, og to Søstres Børn søstrungar.

d) **Haakon Jonsøn**, efter det ovenfor paaviiiste upaatvibeleligt en Søn af Hr. Jon Hafthorsøn i andet Egteskab med Birgitte, Hertug Knut Vorses og Hertuginde Ingeborgs Datter. Birgitte og Kong Magnus vare saaledes sammødre Syften, og Olaf maatte med Hensyn til Haakon Jonsøn efter Lovens Udtryk kaldes hans „Syffenebarns Barn, kommen af sammødre Syften“. At Haakon, som det efter svenske Slegtboøger tidligere har været antaget, skulde være en Søn af den svenske Raadsherre Hr. Jon Magnussøn af Slegten Læma, og Måsa, Mra eller Anna, en Datter af Kong Magnus Erikssøn¹⁾, er saa meget mere usandsynligt, som der ingensteds ellers omtales, at Kong Magnus skulde have haft nogen saadan Datter, ligesaalidet som man nogensteds finder Spor af, at Haakon stod i et saa nøje Forhold til Kong Magnus, medens man derimod erfarer, at han var saa nær beslegtet med Sigurd Hafthorsøn, at han endog fandt det upassende at tviste med ham om sin Hustrus Arv²⁾.

e) Hr. **Sigurd Hafthorsøn** og dennes Søn **Haakon Sigurdsøn**, forsaavidt som de nedstammede fra Kong Haakon den femtes Datter Agnes. Naar vi her ikke tillige nævne Hr. Jon Hafthorsøn, da er det, fordi det efter nærmere Undersøgelser er blevet os end mere

¹⁾ See herom Lagerbring, III. S. 699. Han paaberaaber sig Beringskøls skrevne Ektebog og andre Genealogister. Dalin (S. 577) vil desforuden have Haakon Jonsøn til at nedstamme fra Knut Jarl, Haakon Galens Søn. Lagerbring har imidlertid i sit „Sammendrag“ af Sveriges Historie forladt hiin Mening og er gaaet over til den, som Thorkelin allerede efter Frankenau har opstillet i sine Analecta, p. XXIII, fgg., see N. Samll. I. 40, III. 484, og som senere er bleven den fedvanligt antagne, nemlig at Haakon Jonsøn var en Søn af Hr. Jon Hafthorsøn, og at denne skulde være en Søn af Agnes, Kong Haakons Datter, hvilket dog nok heller ikke er rigtigt, see nedenfor. Hine svenske Genealogister synes ikke engang at antyde, at den foregylne Måsa skulde have været uegte sødt: altsaa kunde hun ej være sødt tidligere end 1336; og da hun nu vel heller ikke kunde have haft nogen Søn, førend hun var 16 eller 17 Aar, altsaa ved 1352 eller 1353, bliver Haakon derved for ung til at kunne have været Eysfelmænd allerede i 1368 og 1369. Det lader næsten til, at en forvirret Efterretning om Agnes, Kong Haakons Datter, har foresvævet Genealogisterne, og at Måsa er Agnes, men indsat paa et urigtigt Sted. At Haakon ej fører Faderens, Hr. Jon Hafthorsøns Familienaaben, Rosen, lader sig forklare deraf, at han efter de Elders Skik, naar Mødrene-Atten var meget anseet, har antaget enten Morfaderens eller Mormoderens Naaben, enten Knut Vorses Gris (om han ellers førte en Gris, og ej en Løve) eller Hertuginde Ingeborgs norske Løve, med en Straabjælke. (Figuren synes nemlig paa de saa Gremplarer, man har af hans Naaben, ikke at være ret tydelig). Paa samme Naade optog Haakon Sigurdsøn, Hr. Sigurd Hafthorsøns Søn, sin Morfader Hr. Erling Bidfunnsøns Naaben, som Arving til Giske-Godset.

²⁾ Dipl. N. II. 572.

klart, at Hr. Jon Hafthorsøn kun var hans Halvbroder, født af et tidligere Egteskab, førend Hr. Hafthor Jonsøn egtede Kongedatteren Agnes. Thi medens Hr. Jon Hafthorsøn og hans eldste Søn (af første Egteskab) Hr. Alf Jonsøn, med deres Hertinger, alene bibeholdt sine fedrene Baabenmerke, Rosen, see vi Hr. Sigurd Hafthorsøn at forene denne med det norske Rigs- og Konge-Baabenmerke, Løven med Dren; i Urolighederne, som udbrød kort efter at Kong Magnus blev myndig, var det Sigurd, sjønt den yngre Broder, der spillede Hovedrollen, medens den eldre kun understøttede ham i Førstningen og senere drog sig tilbage; man finder heller ikke, at Kong Magnus, Kong Haakon eller Kong Olaf nogensinde har kaldet Hr. Jon „sin Frænde“, hvorimod de hyppigt og tilsidst altid benævnte Hr. Sigurd saaledes ¹⁾). Sigurd nedstammede i andet og hans Søn Haakon i tredie Led fra Kong Haakon den femte; Haakon Sigurdsøn var saaledes efter Lovens Udtryk „tredie Mand i Frændskab“ med Kong Haakon, Olafs Fader, og denne „fjerde Mand“ fra felles Stamfader; Slegtstabsgraden var altsaa, som vi ville see, ikke ganske udelukket i Loven fra Arveret.

f) Dronning Margrete selv som den afdøde Konges Moder, og under visse Betingelser arveberettiget efter den private Arvegangslov.

Der maa vel ogsaa have været Spørgsmaal om, hvilken Tronarvelov skulde ansees for den gjeldende, enten den, der oprindeligt fandtes i Landsloven, eller den, som Kong Haakon den 5te havde bragt istand 1302. Det heder rigtignok i Slutningen af denne, at „hvo der lader sig tage til Konge eller gjør Fordring paa Norges Rige, Mand eller Kvinde, anderledes end det foreskrives i dette Arvetal, er strax at ansee som Guds og alle Helgenes Uven og som Ubodemand, medens de, der samtykke med ham eller hjælpe ham, have forbrudt sit Liv og Gods“. Men Loven synes aldrig at have faaet den høitidelige Vedtagelse, som egentlig udfordredes, og saavidt man kan see, blev den og formeligt afføstet paa Rigs-mødet den 17de Juli 1344, hvor det udtrykkelig bestemtes, at hvis Kong Haakon, Kong Magnus's Søn, der nu bestemtes til Konge, døde uden nogen egtetfødt Søn, da skulde der forholdes efter den rette og gamle Konge-Arv i Norge: en Betegning der netop synes at udelukke den nye og tvivlsomme Konge-Arv af 1302 ²⁾). I nærværende Tilfælde vilde dog Spørgsmaalet ikke have været af saa stor praktisk Vigtighed, formeldt de Arveberettigedes fjerne Slegtstabsgrad, naar det ej var for to Omstændigheders Skyld, nemlig først at det gamle Arvetal aldeles ude-

¹⁾ Jævnfør ovenfor S. 202, og Norges gl. Love III. S. 215.

²⁾ See foregaaende Bind S. 298, 299, og IV. 2 B. S. 402, 403; Dipl. N. I. 290.

lukkede Kvinder, medens det ngere under visse Betingelser stede dem til Tronfølgen, dernæst, at kun det yngre udtrykkeligt paabød, at Slegtstabsgraden skulde regnes fra den sidst afdøde Konge, medens det eldre alene inden selve Konge-Arvetallet synes at fordre Slegtstabsgraden regnet fra hvilken som helst Konge, der havde siddet paa Norges Trone. Det er saaledes klart, at det yngre Arvetal vistnok maatte være noget fordeelsagtigere for Dronningens Planer, end det eldre. Men stor var Forskjellen ej i nærværende Tilfælde, og hun kan ikke have fundet noget af dem efter sit Onske, da de begge opstillede den uskrivelige Fordring, at Tronfølgeren skulde være „af den rette norske Konge-Vitt“, og desuden endogsaa det sidste kun stede Kvinder til Arv, forsaavidt Mend ei fandtes. Saaledes vilde hun, skjønt den afdøde Konges Moder, i ethvert Tilfælde blive udelukket fra Tron-Arven, naar man strengt skulde følge Lovens Bud. Thi hendes Nedstammelse fra den norske Konge-Vitt var umulig at bevise, om man end gik nok saa langt op i Tiden. Og dog var det Hovedsagen at skaffe hende Kongemagten.

Den nærmeste Arving vilde efter det eldre Arvetal være Kong Albrecht af Sverige som Kong Magnus's samsedre Syster'son¹⁾, forsaavidt dette ikke udtrykkeligt fordrede, at man skulde regne Frændskabet fra den sidst afdøde Konge. Men hans fjendtlige Stilling ligeoverfor Norge og Kongehuset gjorde det umuligt at lade ham komme i Betragtning. Han maatte ansees at have forbrudt sin Arveret.

Nærmeste Arving vilde dernæst efter begge Arvetal være Hertug Albrecht af Mecklenburg som den afdøde Konges „Systering af samsedde Syster kommen“ eller samsedre egne Moder'systers Son, hvis kun ikke ogsaa her den Fordring opstilledes, at begge Syster skulde være „af den rette Konge-Vitt“. Det eldre Arvetal setter dette Slegtstabsforhold i tolvte, det yngre i ellefte Klasse, men forresten er Bestemmelsen paa begge Steder eenslydende. Imidlertid kunde vel denne Fejl nogenlunde opvejes ved, at Albrecht selv nedstammede fra Konge-Vitten gennem sin Farmoder Euphemia og derved var „fjerde Mand“ fra Kong Haakon den 5te, samt saaledes ogsaa ellers arveberettiget lenger ud i Rækken. Men der kunde dog af andre Prætendenter opkastes grunder Tvivl mod hans Arveret som Systering, og da nu ogsaa Raadsherterne, som vi ville see, ikke ønskede ham til Konge og fandt, at han havde forbrudt sit Net, ved at han og hans Frænder havde ført Krig mod Norge og dets Konger, maatte han altsaa for det første settes ud af Betragtning.

¹⁾ Samsedre Syster'son staar i det eldre Arvetal i 9de, i det yngre i 10de Klasse.

Af de øvrige, der kunde nævnes som Prætendenter, var der ingen saa nær, at de kom ind under de i Konge=Arvetallet opstillede Klasser. Men begge Arvetal forordnede, at man, hvis det var nødvendigt at gaa fjernere i Frændskabet, skulde forholde sig efter den private Arvelov, dog med den Forskjel, at det ældre Arvetal aldeles udelukkede Kvinder, det nyere derimod stødte dem til Arv, forsaavidt ingen mandlige Arvinger var til. Her er der imidlertid igjen et Spørgsmaal, om Ordene „da tage Kvinder ligesaa nær beslegtede (Jafnskyldar)“ skal forstaaes saaledes, at Kvinder i nærmere Led skulde udelukke Mand i fjernere, eller om endog den fjernest beslegtede Mand skulde gaa forud for den nærmest beslegtede Kvinde. I første Tilfælde vilde Dronning Margrete, som Moder, have været den nærmeste (i tredje Klasse), hvis hun kun selv havde været af den norske Konge=Ætt.

Hvis man nu ogsaa fremdeles, efterat have forladt det egentlige Konge=Arvetal, skulde regne Slegtskabet fra hvilken som helst tidligere Konge, vilde efter den ældre Arvelov ingen være nærmere end **Haakon Jonsøn**. Thi han var Kong Magnus Erikssøns sammødre Systers egne Sø, og denne Slegtstabsgrad stiller det private Arvetal i 8de Klasse. Men det ligger aabenbart i Sagens Natur, at naar man først var kommen udenfor hiint kongelige Arvetal, hvorved Lovgiveren mere kan tænkes at have seet paa kongeligt Blod, end paa Frændskab med den sidst Afdøde, og man var gaaet over til den private Arvegang, hvorved der alene er Spørgsmaal om Slegtstabsgrad med Arveladeren, kunde der heller ikke være Tale om at regne Slegtskabet fra andre end Kong Olaf. I saa Tilfælde vilde vel rigtignok ogsaa Haakon Jonsøn blive arveberettiget, men kun i tolvte Klasse, hvor, som det heder, „en Mand tager Arv efter Systegebarns Barn af sammødre Systerne kommet“, det vil sige „efter sin Moders sammødre Broders Sønnebarn“. Dog kunde der vel ogsaa her være Tvivl om, hvilken Fortolkningsmaade var den rette. Var Haakon ærgjerrig og havde et Parti for sig, kunde han nok med etflags Skik af Ret paastaa at skulle opstilles i hiin nærmere Klasse, især da han tillige kunde have den Fordeel, virkelig at høre til Konge=Ætten.

Nærmest efter Haakon Jonsøn, om denne sættes i 8de, men foran ham, om han sættes ned i 12te Klasse, kom **Erik Bartislavssøn** af Pomern. Hans Slegtstabsgrad faldt i 9de og 10de Klasse. I niende opstilles nemlig det Tilfælde, at en Mand arver sin Systerens Barn kommet af samfødte Syster, det vil sige sin Moders samfødte Systers Sønnebarn, — to Led paa Arvetagerens, tre paa Arveladerens Side —; i tiende Klasse, at der under forresten samme Forhold ere tre Led paa begge Sider; altsaa ligger Eriks Tilfælde, — tre Led paa Arvetagerens,

to paa Arveladerens Side — i Midten, eller vel endog nærmere den niende Klasse. Hertil havde Erik den Fordeel, at hans Moder Maria som Sønnedatter af Euphemia Eriksdatter nedstammede fra den norste Konge-Vtt.

Endelig fulgte Hr. Sigurd Hafthorsøn, hvis Elegtstabsgrad vistnok kunde henregnes til 3die Klasse, endog foran den Ufødes Moder, hvis man gik ud fra hvilkensombestt Konge, men da man her maa have gaaet ud fra Olaf, falder hans Grad kun i 13de Klasse, der opstiller de saakaldte „Fermninger“ eller Vtlinger i 4de Led fra fælles Stamfader (næste Grad efter Nærystenebrn); thi vel nedstammede han selv kun i andet Led fra Kong Haakon, men Kong Olaf først i fjerde Led fra denne. Det lader heller ikke til, at der har været Spørsmål om ham eller hans Søn, siden der fandtes saa mange nærmere berettigede.

Bed alle Prætendenteres Net var der saaledes nogen Tvivl. Kunde man end ansee hver enkelt af dem berettiget, om han stod alene, maatte man dog være meget uvis om, hvad Net man skulde tilkjende ham lige over for de øvrige. En Bestemmelse var derfor vanskelig at træffe, og det kunde heller ikke ligge i Dronningens og hendes Benner's Interesse at søge denne Vanskelighed hævet, førend hun først havde sikket sig Magten ligesom i Danmark. Deres, og blandt dem vist fornemmelig Erkebiskop Binaldes Bestræbelser, saavelsom hendes egen Indflydelse, og vel heller ikke mindst den Omstændighed, at hun allerede havde faaet Regjeringsen i Danmark, maa derfor tilsammen have bidraget til, at man fulgte dette Lands Exempel og overdrog hende Rigsstyrelsen. Norge kunde maastee endnu mindre end Danmark taale i længere Tid at savne et Overhoved, der udøvede Kongemagten, og Omstændighederne vare nu saadanne, at Riget mere end ellers trængte til at have en statsklog og kraftig Herster. Vi ville see, at man antog en Krig at staa for Døren. Kong Albrecht laa allerede i aaben Feide med de svenske Hordinger, hvis Interesser nu ogsaa mange af Norges Raadsherrer deelte. Det var neppe muligt for Norge at undgaa at tage Parti, thi hvis Albrecht fik Overhaand, maatte man vente, at han under enhver Omstændighed vilde paaføre Norge Krig, naar man der tilside-satte hans eller hans Brodersøns Arveret til Tronfølgen; og disse to kunde og vilde man nu engang ikke vide af. Hertil kom vel ogsaa den Betragtning, at Dronning Margrete var i Besiddelse af det vigtige Baagahuus og de øvrige til hendes Morgengave eller Livgeding hørende Landskaber, hvilke Norge endog let kunde komme til at tabe aldeles, om man ikke satte hende selv i Spidsen for Regjeringsen. Thi at hun da let kunde komme i et mindre venstabeligt Forhold til Norge eller den, der blev Konge, forsaavidt som det ej var hendes Systerdattersøn, maatte

Enhver kunne forudsee, og hine Besiddelser vilde saaledes i Virkeligheden blive skilte fra Norges Interesser og nærmere forbundne med hendes danske Rige, medens hun paa den anden Side var for megtig, til at man skulde kunne fratage hende dem. Saaledes enedes man da om, ligesom man i Danmark havde gjort, at overdrage hende Rigsstyrelsen, idet de forsamlede, ovenfor nævnte Herrer, „eftersom Fru Margrete, af Guds Naade Dronning til Norge og Sverige, og ret Arving og Fyrstinde til Riget i Danmark, var deres kjære Herre Kong Haakons Huusfrue og deres kjære Herre den nys afdøde Kong Olafs Moder, og formedelst hendes Gunst og gode Vilje, som de altid af hende havde befundet og fremdeles haabede at nyde af hende, paa eget og hele Rigets Vegne eendrægtigt annammede, udvalgte og antog hende med god Vilje til alle deres og hele Norges Riges megtige Frue og rette Huusbonde“. Det er tydeligt nok at see, at man endog havde formet Beslutningens Ord efter de danske Hyltingsbreve. Men man gik endnu videre end i Danmark, thi medens man her kun havde overdraget Margrete Kongemagten, indtil et Kongevalg var skeet, overdrog man hende den i Norge strax paa Livstid. „Førnævnte Dronning Margrete“, heder det nemlig videre, „skal være fuldmægtig at forestaa og raade Norges Styrelse megtigt og veldeligen i alle Stykker over hele Riget i Norge, baade Land, Slot, Fæstninger og Tjegner saavel søndentil som nordentil over alt Norge og dets Skatlande i alle hendes Levedage med Guds Hjælp, og vi alle foranskrevne saavel som enhver særdeles for sig skal styrke og hjælpe hende i al hendes Ret og intet hindre, som hun har Ret til“. Endvidere enedes Herrerne om, at ingen af dem skulde holde flere Huuskarle og Sedesvene (setusveinar) d. e. faste Huustjenere, end Lovbogen og Hirdskraaen foreskrev. Man sees altsaa, at de megtige Mænd fremdeles have plejet at omgive sig med et stort Antal Folk eller „Hovmænd“, til Skade for Landefreden. Endelig samtykkede de forsamlede Herrer i, at paa Grund af den Nødvendighed, som nu paalaa Riget baade nordentil og søndentil, skulde Almuen i et Aar udrede fuld Almending over hele Norge fra Ende til Ende. Dette viser altsaa noksom, at man ansaa Krigen uundgaaelig. Paa Grund af disse Beslutninger aflagde alle de Herrer, som havde deltaget deri, Huldskabs- og Trostabs-Ged til Dronningen, medens hun igjen aflagde den sedvanlige Konge-Ged paa at holde Lov og Landsens Ret, saa længe hun levede. Herom udsferdigede derpaa de samme Herrer et aabent Brev til alle Mænd i hele Norge saavel som i Skatlandene, under deres Indsegl, hvori de meddelte Beslutningerne og bad og raadede alle og Enhver at aflegge den samme Trostabs-Ged, som Sysselmændene skulde modtage, hver i sin Syssel, samt overhoved at være hende og hendes Ombudsmænd lydige og søjelige, saa meget mere som hun

paa sin Side havde befalet alle Sysselmændene og deres Udbudsmænd, at enhver i sin Syssel skulde holde og styrke Lov og Landens Ret. Brevet er dateret fra Oslo, den 2den Februar 1388, formodentlig umiddelbart efter at Beslutningen selv var fattet¹⁾.

At denne Foranstaltning afveeg saavel fra Norges skrevne offentlige Ret, som fra hvad der hidtil fra umindelige Tider havde været Skik og Brug, eller de da levende Mænd og deres Forfædre oplevet, lader sig ikke negte. At den desuagtet blev sat igjennem, vidner saavel om Dronningens Magt og Anseelse, som om hendes Tilhængeres ivrige Bestræbelse for at sikkre hende Regjeringen. Som hørende til disse Tilhængeres Tal maa man saaledes vel først og fremst betragte Brevets Udstedere eller rettere dets Beseglere, nemlig fire og tyve eller fem og tyve af de ovenfor nævnte ser og tyve geistlige og verdslige Herrer; thi uagtet de alle nævnes som Udstedere, er der dog den Betydelighed, at een eller to af dem ikke har villet eller kunnet besegle med, saasom aldrig flere end fire og tyve eller fem og tyve Segl have været festede ved Brevet²⁾. Og da nu desuden flere af Seglene ere affaldne eller stærkt beskadigede, er det ikke engang muligt med Sikkerhed at see, hvilke de oprindeligt manglende have været, eller med andre Ord, hvilken af de opregnede Herrer maastee kan antages at have været uenig i Beslutningen. Man skulde

¹⁾ Brevet findes endnu i det kgl. danske Geheime-Archiv og er derefter aftrykt i i Dipl. N. III. 477, saavel som Suhms Nye Saml. III. 385, 387, og Grenlands hist. Mindesm. III. 131—134.

²⁾ I Dipl. Norv. siges der at have hængt 25 Segl ved, i Grenl. hist. Mindesmerker derimod kun 24. Altsaa maa een eller to af de nævnte 26 Udstedere have undladt at besegle. I Dipl. N. siges der, at der af de Segl, der oprindelig hang ved, nu kun findes 14 hele, nemlig 1, 2, 3, 9, 10, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25; men derimod siges der ikke, hvilke af de øvrige ere aldeles bortfaldne og hvilke kun beskadigede. Hine hele Segl skulde saaledes, forudsat at kun den 26de Udsteders Segl manglede, være Erkebiskopens (1), Biskop Gysleins (2), Biskop Olafs (3), Haakon Jonsøns (9), Gaute Erikssøns (10), Agmund Bolts (14), Haakon Stumpes (16), Peter Mikolasøns (17), Finn Gyrdssøns (19), Gudbrand Erlingsøns (20), Thoralde Sgurdsøns (21), Herleif Nasulfsøns (22), Magnus Stoltefarls (23) og Jappe Fastulfsøns (25). Med hensyn nu s. Er. en af de første 8 Udstedere havde undladt at besegle, vilde Haakon Jonsøns Segl blive det 8de, og det kommer da an paa, om det 8de Segl kun er beskadiget, eller affaldet. I Grenl. hist. Mindesmerker siges der, at 15 Segl ere beskadigede (altsaa ikke egentlig mangle) men da det derhos udtrykkeligt angives, at Biskop Henrik's Segl hænger ved, skjønt beskadiget og med ulæselig Omkrift, saa at man alene har kunnet gjenkende Seglet som hans af dets kjendelige, aflange Form og dets Blads, er det saaledes klart, at ingen af de fem Biskoper have unddraget sig Beseglingen. Det maa altsaa være en eller to af de verdslige Herrer, som ej har villet være med. Noget ret Besked faar man ej herpaa uden ved en nærmere Undersøgelse af selve Originalbrevet.

lettelig falde paa at tro, at Haakon Jonsson først og fremst havde været en af disse, naar man ikke af hans egen Erklæring, som strax nedenfor vil blive omhandlet, vidste at han slet ikke tænkte paa at gjøre sin Arveret gjeldende, eller endog betragtede sig som arveberettiget lige overfor Erik Bartislavsson. Vi see ogsaa af hele hans øvrige Ferd, at han maa have været Dronningen oprigtigt hengiven. Endeligt maa han vel ogsaa have skjønnet, at om han end havde været ærgjerrig nok til at tragte efter Kronen og for Kongeverdigheden at sette Landets Fred og Ro, ja maaskee endog dets ydre Sikkerhed i Fare, vilde han vel neppe engang kunne skaffe sig et Parti stærkt nok til at sette sine Fordringer igjennem. Thi den Omstændighed, at man endog gif videre end de Danske og tilstod Margrete Regjeringen paa Livstid, viser noksom, hvor stor hendes Ansæelse og Indflydelse var, og hvor vel idetmindste Fleerheden anfaa sig tjent med hendes Styrelse. Haakon Jonsson, der altid synes at have været en rolig og forsigtig Mand, mere betænkt paa at forøge sin Formue end lysten efter at indlade sig i vovelige Foretagender, maatte derfor, hvad end hans inderste, egentlige Attraa monne have været, fuldkommen indsee, at det bedste, han kunde gjøre, var at holde gode Miner, og ikke engang at udtale noget ærgjerrigt Onske¹⁾.

Vi have allerede nævnt, at Dronningens Udvelgelse til Rigsforstandereste med fuldkommen Kongemagt var exempellos i Norges Historie. Men den er ikke det eneste Exempel paa, hvorledes Nordmændene nu stiktiende begyndte at afvige fra hidtil herskende Vedtægter, eftersom det tydske Lehnsvæsen og de i Forbindelse dermed staaende statsrettlige Begreber ved den i de sidste Tider saa hyppige Berørelse med Nordtydskland og Indstrømningen af tydske Fyrster og Herrer, isærdeleshed i Danmark og Sverige, begyndte at faa Indpas i Norden. At man ved at nedlegge saa stor Myndighed i Margretes Hender for Livstid havde for Dje, at hun idetmindste efter den private Arvelob var sin Søns nærmeste Arving, er vel utvivlsomt, men da begge Tronfølgelove paa det bestemteste udelukkede Myndigheden af at overdrage hende Kronen som formelig Arv, og saaledes gjøre hende til Dronning i hendes egen Ret, var der ingen anden Udvej for dem end den, som de her havde valgt. At Margrete, som det af en enkelt Historiegransker²⁾ har

¹⁾ Dalin (l. c.) har her atter med sin sedvanlige Driftighed fremstillet en selv-gjort, fuldkommen urigtig Gjetning eller Combination som et ubestrideligt og notorisk Factum, idet han lader Dronningen „sikre sig Haakon Jonssons Person“ og derved astvinge ham hans Fravigelse af enhver Fordring paa Tronen.

²⁾ Paludan Müller, i hans hyperlige, skarpsindige Afhandling om Kalmar-Unionen (*Observationes criticae* o. s. v. S. 9).

været udtalt, skulde ved saaledes at lade sig Kronen overdrage have haft til Hensigt at tilveiebringe et nyt Udgangspunkt for Beregningen af Arveretten til Kronen og derved gjøre Erik Bartislavssøns Ret endnu mere utvivlsom, bliver uantageligt endog af den Grund alene, at Margrete lod sig udnævne til Rigets „megtige Frue og Hunsbonde“, ej til „regjerende Dronning“. Men desuden var dette Skridt nødvendigt for at staffe Erik Tronsfølgen, naar hun kun var sikker paa Haakon Jonsøn, at ikke denne opstillede nogen Fordring. Endelig kunde der vel og, hvis Margrete først var bleven erkjendt som Dronning ifølge sin egen Ret, eller om man saa kunde sige, som kvindelig Konge, fra hvilken herefter Arveretten skulde regnes, ikke være Tale om at granske Arveretten nærmere, eller opbøje nogen til Konge, saaledes som vi ville see, at det skete med Erik, førend Margrete var død. Men Sagen var tvertimod den, at det under alle Omstændigheder var nødvendigt at udnævne en Konge, deels fordi Nordmændene nu engang vare vante til at have en Konge, idetmindste af Navn, og ikke godt kunde finde sig i at undvære en saadan, deels ogsaa fordi Kongenavnet virkelig var uundværligt til at give visse Rets- og Regjerings-Handlinger Gyldighed, saasom Landsvistbreve og andre lignende Cancellisager. Men forat den saaledes udnævnte Konge ikke selv, naar han var myndig, skulde tage Magten fra Dronningen, eller at man endog i hans Mindreaarighed skulde kunne ordne Regjeringen paa en Maade, hvorved hun indskrænkedes for meget i sin Myndighed, lod hun sig viseligen denne Regjeringsmyndighed overdrage paa Livstid, førend Tronsfølgen endnu var erkjendt. I Danmark havde hun vist gjerne seet, at den var hende overdraget paa lige saa lang Tid, og har vel heller ikke undladt at gjøre hvad hun kunde for at sette det igjennem, men Raadsherrerne maa ikke have været at formaa dertil. Vi ville ogsaa see, at hun ogsaa i Norge snart maatte opgive denne Fordeel.

Saaledes var da Margrete ogsaa bleven Herskerinde i Norge, idetmindste den søndenfjeldste og sydvestligste Deel; men med temmelig sikker Udsigt til, at ogsaa de nordenfjeldste Raadsherrer vilde følge de øvriges Exempel. Hun skreed ogsaa strax til Udførelsen af alle Regjeringshandlinger, hvortil en Konges Mellemkomst ikke var uundgaaeligt nødvendig. Allerede den 7de Februar bekræftede hun og Erkebiskop Binalde i Forening den af Officialen i Oslo og Lagmanden assagte Dom om Malesket i Einvidals-Maen, som ovenfor er omtalt ¹⁾. Det herom udstedte Brev er ikke medbesejlet af Cantsheren, naagtet han var tilstede i Oslo. Men

¹⁾ Dipl. N. II. 508, jvfr. ovenfor S. 267.

hans Cantsler-Embede var ogsaa nu egentlig til Ende ved Regjeringens Overdragelse til Dronning Margrete, saa at han derfor strax efter kun optræder som Provst til Mariekirken. Et noget senere Brev viser dog, at Dronningen atter overdrog ham Embedet som sin og Rigets Cantsler.

Imidlertid skreed de forsamlede Herrer til at behandle Spørsmaalet om Tronsfølgen, og derom kom man snart til Enighed. Egentlig havde man vel allerede underhaanden opgjort, hvad Resultatet skulde blive. Dronningen forelagde Raadet, heder det, det Spørsmaal, hvo der var nærmest Arving til Riget og til at styre det som Konge, naar hun var afgaaet ved Døden. Hun havde, tilføjede hun, helst seet, at hendes Søstersøn Hertug Albrecht af Mecklenburg kunde blive Manden. At dette skulde være hendes oprigtige Mening, er vistnok høiligt at betvivle. Hun var, som vi snart ville see, allerede saa godt som enig med de misfornøjede svenske Herrer om at støde hans Farbroder Kong Albrecht fra Sveriges Trone og overhoved at gjøre det umuligt for Mecklenburgerne at erhverve yderligere Fodfeste i Sverige; hvor lidet rimeligt er det ikke da, at hun i samme Djeblik skulde have oprigtigt ønsket at see Albrecht den yngre som sin Efterfølger? Men hun kunde trygt fremsætte Ønsket, da Sagen vel allerede underhaanden var afgjort, og hun saaledes altfor vel vidste, at der ej var nogen Fare for, at Raadet vilde indlade sig derpaa; men imidlertid tog det sig godt ud i den Kundgjørelse, der siden blev udstedt om disse Forhandlinger, at hun, uanseet det fjendtlige Forhold mellem hende og Kong Albrecht, dog ikke havde undladt at lægge et godt Ord ind for hans Brodersøn, der tillige var hendes Søstersøn. Raadsherrerne „beviiste ogsaa skjelligt“, heder det, efter deres Lov, at Hertug Albrecht og hans „fedrene Foreldre“, der havde været imod Norges Rige og dets Konger, ikke med nogensomhelst Ret kunde vorde Arvinger af og Konger i dette Rige, men at derimod Kong Olafs Moder Dronning Margretes eldste Søsterdattersøn, nemlig Hertug Bartislav af Pomerens Søn, var den rette Arving til Riget og skulde være Konge derover, samt at hans rette Arvinger, Søn om han er til, Broder og fedrene Frænder, om hine ej er til, igjen ved hans Død skulde arve Tronen efter ham, een efter den anden, saaledes at Konge-Arvetallet nu skulde begynde fra ham. For det Tilfælde, at denne Dronning Margretes Søstersøn og hans Venner „kunde det forskyldte af hende“, at hun vilde have ham til Konge i Norge endnu i sin Levetid, og dette virkelig skete med hendes Raad og Vilje, da skulde hun dog beholde sin fulde Magt til at forestaa Riget, saa længe hun levede. Da vi ville see, at Erik allerede i det følgende Aar ogsaa virkelig blev tagen til Konge, og der saaledes ingen videre Lejlighed havde været for hans Venner til at „forstyldte det af hende“, uden maaske forsaavidt som de ej

tog Parti med Kong Albrecht, og at endnu mindre Erik selv, der kun var et Barn, havde kunnet gjøre sig saa fortjent, er det klart, at denne hans Dphøjelse paa Kongetronen allerede har været en mellem Raadet og Dronningen aftalt Sag, og at den vel endog var et Offer, hun bragte de norske Statsinstitutioner og Stemningen i Landet, medens hiin Talemaade om at gjøre sig fortjent til Tronen og hendes Samtykke alene var en Bending, man gav Sagen af Høfligheds-Hensyn mod hende. Beslutningen herom blev udfærdiget allerede den 16de Februar paa Aftershuus af nitten Raadsherrer, nemlig Erkebiskopen, Biskop Gvstein, Biskop Olaf, Biskop Sigurd og Titularbiskopen Hallgeir; Provst Henrik, der her ikke kalder sig Cantfær, Haakon Jonsøn, Gaute Eriksøn, Henrik Michelstorp, Jon Martinsøn, Alf Haraldsøn, Benediet Nikolas-søn, Ngmund Bolt, Jon Darre, Haakon Stumpe, Peter Nikolasøn, Simon Thorgeirssøn, Nikolas Galle og Finn Gyrdssøn¹⁾. Man seer altsaa, at af de 26 Herrer, der 14 Dage forud udstedte Brevet om Regjeringens Overdragelse til Dronning Margrete, vare nu ti fraværende, nemlig Biskop Henrik af Grønland, Hr. Alf Holmgeirssøn, Hr. Alf Jonsøn, Gudbrand Erlingsøn, Thoralde Sigurdsøn, Herleif Masulfsøn, Magnus Stolttekarl, Haakon Topp, Tappe Fastulfsøn og Svaaale Ottarsøn, medens der var tre andre, som hiin Dag ej havde været med, nemlig Biskop Hallgeir, Henrik Michelstorp og Simon Thorgeirssøn. Disse trende Mænd have sandsynligviis først nu naaet frem til Mødet; muligt endog at Henrik Michelstorp har været i Dronningens Grønde i Sverige for at underhandle med en eller anden af de misfornøjede svenske Herrer, navnlig den med hans Broders Enke giste Algot Magnusson; og paa samme Viis er det højst rimeligt, at Svogrene Hr. Alf Holmgeirssøn og Hr. Alf Jonsøn, der begge havde Besiddelser i Sverige, strax efter Beslutningen af 2den Februar ere afreiste til Vermeland eller Dal for at melde den til Hr. Erik Ketilssøn og Dronningens øvrige Tilhængere paa den Kant, medens derimod de syv andre Herrer, endnu kun Hirdmænd og vistnok de yngre i Laget, siden de nævnes sidst, ere blevene afsendte til forskellige fjernere Kanter af Landet for at bekjendtgjøre Beslutningen og paaasthynde Troslabsedens Afleggelse. Biskop Henrik er formodentlig bleven syg eller er reist sin Vej, saasom man efter denne Tid ej mere hører ham omtale.

Imidlertid maa der dog nok have yttret sig enkelte misbilligende

¹⁾ Brevet findes endnu i det danske Geheime-Archiv og er aftrykt i Val. Müllers „Observ. critica“ S. 105—108. Af de nitten Segl, som oprindelige har hængt ved, mangle nu det 9de (Henrik Michelstorps), det 10de (Jon Martinsøns), det 14de (Jon Darres), det 15de (Haakon Stumpes), det 17de (Simon Thorgeirssøns).

Stemmer mod det udenlandste Fyrstebarns Ophjælse paa Norges Trone, saa lenge der blandt Landets egne Børn fandtes en saa anseet og dygtig Mand, som **Haakon Jonsson**. Thi ellers vilde vel Dronningen ikke have fundet det nødvendigt, to Dage efter at Erik var erklæret for den rette Tronarving, at lade Haakon udstede en **udtrykkelig Erklæring** om, at han hverken havde tragtet efter at blive Konge i Norge, eller havde nogen Ret dertil. En saadan Erklæring afgav Haakon Jonsson virkelig under Fed paa Akershuus den 18de Februar 1388 i Overvær af Dronningen selv og flere geistlige og verdslige Raadsherrer, blandt hvilke Erkebiskop Binalde, Biskopperne Olaf og Sigurd, Gaute Eriksson, Benedict Nikolasen, Haakon Stumpe, Jon Darre, Simon Thorgeirsson og Finn Gyrdson udstedte et loyformeligt Vidnesbyrd derom, saa lydende, at Haakon Jonsson, personligt fremstaaende i Dronningens, deres og andre Raadsherrers Nærværelse, lagde Haand paa Bogen og svor, og bad den almechtige Gud, hans hellige Moder og alle hellige Mend i Himlen saa sandt at hjælpe sig, som han aldrig havde lagt an paa at blive Konge i Norge, tilstod at han ikke i mindste Maade havde nogen Ret til eller Fordring paa Norges Rige, og aldrig vilde trakte derefter eller befatte sig dermed; hvilket altsammen han besvor og erklærede ikke tvungen, men aldeles frivilligt. Til Bekræftelse paa dette Vidnesbyrd satte hine ni Udstedere sine Segl derfor ¹⁾. Da det her udtrykkeligt siges, at Haakon afgav denne Erklæring af sin egen fri Vilje, og da han heller ikke siden tilbagekaldte den eller stillede sig i nogen Opposition mod Dronningen, er man heller ikke berettiget til at antage, at nogen legemlig eller moralsk Trængsel her har været anvendt. Imidlertid har dog den Sigelse virkelig været henkastet, at Dronningen skulde have bemægtiget sig Haakons Person og derved tvunget ham til at frasige sig sin Ret: en Sigelse, der maastee for en Deel kun støtter sig dertil, at Fravigelsen skete paa Akershuus Slot, hvor Haakon da muligvis kunde være bragt i Forvaring. Men den Omstændighed forklarer sig simpelt hen deraf, at Akershuus Slot nu, efter Regjeringens Overdragelse til

¹⁾ Det derom paa Latin udstedte Brev findes endnu i det kgl. danske Geheime-Archiv, og er aftrykt i Dipl. N. III. 478. Alle Seglene henge ogsaa ved. Huitfeldt meddeler det S. 578, men siger ved denne Lejlighed fejlagtigt om Haakon Jonsson, at han var Drottsfete; idetmindste maa man vel saaledes forstaa hans Ord: „Paa de Tider levede en Herremand i Norge, ved Navn Haagen Jonsson Dross, fød af kongelig Stamme, som og aatte Guds ubi Evertige“. Den urigtige Angivelse, at han var Drottsfete, skjønt Hr. Agmund endnu ikke var død, og ingen Drottsfete udnavntes efter ham, er siden kommen ind i de fleste historiske Verker, hvor disse Begivenheder omtales, ogsaa i Haandfr. af de Islandskt Annaler, Udg. S. 351, indtil Munthe paa-pegede Feljtagelsen i N. Samll. IV. S. 590, 591.

Margrete, var hendes Residens. Ogsaa Beslutningen af den 16de Februar, om Eriks Arveret, blev udstedt her, og Haakon Jonsøn var en af Udstederne; han kan dog aabenbart ikke have deeltaget heri som Fange. Og hvad mere er, Haakon var jo med i at fatte Beslutningen af 2den Febr., der egentlig allerede affaar ham alt Haab om at blive Konge, hvilket han saaledes endog da maatte have slaaet af Tankerne, om han ellers nogensinde havde næret det; men Forhandlingerne og Beslutningen herom skete i Oslo, altsaa udenfor Akershuus Slot, og saaledes at enhver Tanke om Evang, anvendt mod Haakon, her maa falde bort. Vi have allerede ovenfor berørt de vigtige Grunde, han maatte have til at holde sig rolig, og ikke at lade sig forlede af Ergjerrighed til noget farligt Skridt. Havde der fra hans Side skeet mindste Tegn dertil, vilde ikke Dronningen fremdeles have viist ham fuldkommen Tillid, og i det følgende Aar, maaskee endog medens Udfaldet af Krigen med Kong Albrecht endnu ikke var afgjort, have betroet ham en saa vigtig og ansvarsfuld Post, som Hirdstjore- og Fehirde-Embedet i Bergen.

Efterat saaledes baade Regjeringen var ordnet og Sporsmaalet om Tronfølgen var bragt i Rigtiighed, sluttede, som man maa formode, Raadet sine Forhandlinger, uagtet Erkebiskopen saavelsom Biskopperne i Stavanger og Hamar fremdeles en Tidlang bleve tilstede i Oslo¹⁾. Erkebiskopens Bestræbelser kunde Margrete vel fornemmelig tilskrive, at alt gik hende saaledes efter Ønske, og saavidt man kan see, undlod hun heller ikke at vise ham sin Taknemmelighed ved betydelige Gavnstbeviisninger. Det er allerede ovenfor omtalt, at hun forundte ham Sparbyggesylke som Lehn eller Sæmsel paa Livstid, en Overdragelse, der vistnok skete nu, eller i alle Fald kort derefter. Ogsaa erfarer man, at ogsaa de øvrige Biskoper eller deres Kirker rigelig betænkes af hende. I sit Testament, som hun oprettede i alle Fald før Midten af det følgende Aar, gav hun Bergens Domkirke hundrede Mark brendt Sølv, og en lignende Sum skjenkede hun sikkert ogsaa hver af de øvrige Kirker, da det var Skik og Brug ej at give den ene mere end den anden²⁾. Det var saaledes formodentlig den selvsamme testamentariske Gave, hvorfor Dronningen allerede den 6te Marts 1388 stillede Biskopen af Oslo og Capittet Rider og Njotars til Pant, idet hun tillige gav den nærmere Bestemmelse, at der for disse Penge skulde bygges et nyt Alter i Kirken og kjøbes Jordegods til Bestridelse af Messeholdet, saavelsom til Prestens Underholdning, hvilken hun og hendes Efterfølgere skulde præsentere — dog kun en Nordmand — og som hver Dag skulde holde visse foreskrevne Messer³⁾.

¹⁾ Det var der den 6te Marts, see nedenfor.

²⁾ Dipl. N. II. 514.

³⁾ Dipl. N. I. 510.

Ogsaa Biskop Jakob i Bergen, der dog ikke havde været tilstede ved Naadsmødet, blev i det følgende Aar personligt betænkt, som det allerede i det Foregaaende er berørt¹⁾, og herefter nærmere vil blive omtalt. De øvrige større geistlige Stiftelser kom vist heller ikke til at savne vægtige Beviser paa den Iver, hvormed hun søgte at sikke sig Geistlighedens Gunst. At hun den 13de Marts stadfestede Privilegierne for Mariekirken i Oslo²⁾, var vel mere en simpel ForretningsSag, men desforuden har den upaatvivleligt modtaget andre rige Gaver.

De øvrige Herrer, der havde bidraget til at ordne Sagen paa en for hende saa fordeelagtig Maade, havde hun Lejlighed nok til at vise sin Erkjendtlighed ved at bekræfte dem i deres Syssler, forflytte dem til fordeelagtigere, eller give dem særskilte Forleninger; thi det var nu naturligtviis nødvendigt, som ved alle Tronskifter, at der udstedtes nye Sysselbreve. At de fleste bekræftedes i de Syssler, som de allerede havde, kan man af flere Omstændigheder slutte; dog skete der ogsaa enkelte Forflyttelser eller Ombytninger. Saaledes have vi allerede seet, at Agmund Bolt nu blev Foged paa Agershuus, medens Benedict Nikolassøn, der hidtil havde været det, fik paa sin egen, sin Hustrus og sine Børns Levetid, Eiker, Modheim og Tverdalene, med alle Kronens visse Indtægter og al Sagorene, Tvegngilde og Fredkjøb, overhoved al Kongelig Ret undtagen Ubodemaal, hvoraf han hver Gang kun skulde have 20 Mkr.; fremdeles Koparviken i Dramn med Skibstold og Kongskjøb, altsammen til at gjøre sig saa nyttigt som han kunde, som Pant baade for de Penge, Kong Haakon allerede var ham skyldig, og tillige for dem, han endnu ikke havde opbaaret af Oslo Syssel, indtil den betydelige Sum af 200 Mk. brendt var bleven ham eller hans Arvinger udbetalt af Kronen. Brevet herom er beseglet af Erkebiskopen, Biskopperne i Oslo, Stavanger og Hamar, Haakon Jonssøn, Gaute Eriksøn og Jon Martinsøn³⁾, og da det er dateret fra Agershuus d. 6te Marts, samme Dag Biskop Gystein udstedte sin Kundgjørelse om, at Dronningen havde skjenket hinc 100 Mk. Sølvtil Domkirken og stillet Eider og Njotars til Pant, maa man formode, at alle de nye Sysselbreve, idetmindste for Sysselmændene i det sydlige Norge, paa denne Dag bleve udfærdigede.

Margrete udnævnte, som ovenfor nævnt, Provst Henrik atter til Cantstler, i Egenstabs af „hendes og Rigets Cantstler“, men han beklædte det ikke længe, da han synes at være død i samme eller i Begyndelsen af det følgende

¹⁾ See o. S. 108.

²⁾ Dipl. N. VI. Danst Magasin, I. S. 339.

³⁾ Dipl. N. I. 511, jvfr. ovfr. S. 120, 169.

Nar¹⁾); allerede i 1390 nævnes hans Efterfølger, baade som Proust og Cantsler. De første Breve, som hun udstedte, har hun formodentligen beseglet med sit Secret, og til Bekræftelse ved saadanne, hvortil egentlig Storseglet udfordredes, ladet flere Herrer af Raadet indsegle med sig²⁾). Hvad Narets Betegnelse i Brevenes Datering angaar, da skete den, naar man ikke anvendte Narstal, sedvanligviis ved at regne fra hendes Antagelse til Rigsstyrelsen d. 2den Febr. 1388. Denne Betegnelse („i det første Nar, som vi vare tagne til Norges Riges Styrelse) brugte hun i Sysselbrevet for Benedict Nikolasen af 6te Marts 1388, og saaledes har den og vel været anvendt i alle de øvrige³⁾). Man finder den anvendt allerede i et Brev fra Gjeleid (vestre Sleidsmo) paa Nedre Raumarike af 19de og i et fra Hadeland af 25de Februar 1388⁴⁾), en Bestyrkelse paa, at Beslutningen af 2den Februar sjelskkeligen maa være bleven omsendt til Kndgjørelse og Trostabseden aflagt, thi foruden den har man vel ikke paa noget Sted begyndt den nye Narsregning. Dog findes der ogsaa enkelte Breve, hvor Naret regnes fra Kong Olafs Død; saaledes et fra Dodalen af 11te Februar 1388 („samme Nar som Kong Olaf døde“), og et andet fra Moland i Fyresdal, sydvestligt i Thelemarken, af 26de April 1388 („andet Nar fra Kong Olafs Frafalde“⁵⁾); men da det første udstedtes i Dodalen, havde man der neppe endnu faaet Efterretningen om hvad der var skeet den 2den Februar, og i en saa affidesliggende Egn som Fyresdal kunde det nok være muligt, at man ikke engang i April 1389 vidste nøje Bested om Regjeringens Overdragelse til Dronning Margrete, eller svoret hende Trostabsæd. Bespønderligt er det, at der findes et Brev fra Hvamshered i Øvre Valdres af 14de Marts 1388, og et andet fra Birkreim i det Indre af Nysfylke af 7de April 1388, fra „Kong Olafs, Norges, Daners og Goters Konges 7de Regjeringssaar“, som om han endnu ikke var død⁶⁾). Men det er højst sandsynligt, at man ikke paa noget af disse Steder endnu havde aflagt Trostabsæden, saamegetmere som Valdres vistnok hørte til den Deel af Landet, hvorfra ingen Sysselmand eller Raadsherre havde indfundet sig ved Mødet, og Sysselmanden i Nysfylke, Hr. Ugmund Finnsøn, i Begyndelsen af April laa paa sit Yderste, og allerede den 14de afgik

¹⁾ Henrik nævnes for sidste Gang i hiint Privilegiebrev for Marielirken af 13de Marts 1388. Her kaldes han „vor og Riges Cantsler“.

²⁾ Saaledes skete det ogsaa, som nys paavist, i Lehnabrevet for Benedict Nikolasen af 6te Marts 1388.

³⁾ I Bekræftelsesbrevet af 7de Februar brugtes der kun Narstal.

⁴⁾ Dipl. N. IV. 542, III. 479.

⁵⁾ Dipl. N. IV. 541. V. 330.

⁶⁾ Dipl. N. II. 509. IV. 546.

ved Døden. Man foretrak saaledes maaskee at betegne Maret, enten med Marstal, eller efter Kong Olafs Regjeringsaar, saa meget mere som jo Nordmændene, eller idetmindste en Deel af dem, ifølge de islandste Annalers Udsagn ikke vilde tro, at Kong Olaf var død, hvilket vel især gjelder om dem, der boede fjernere fra de Steder, hvor man kunde have nøjagtig Underretning om de nærmere Omstændigheder ved hans Død og Begravelse. Endnu længere hen paa Sommeren, da den nye Eysfeldmand rimeligviis var ankommen, daterede Lagmanden i Nysylke, Ivar Sveinsson, et Brev, som han udstedte paa Eidsa, fra 5te Juni „i Kong Olafs af Guds Naade Norges, Dans og Sveriges Konges 7de Regjeringsaar, og i første Aar af Dronning Margretes Rigsstyrelse“: dette kunde maaskee udlegges som et Tegn paa, at uagtet Margrete nu maa have været hyldet paa de Kanter, var dog ikke engang Lagmanden ganske sikker paa, at Kong Olaf var død ¹⁾. De endnu opbevarede Breve fra denne Tid, der ere udstedte i Bergen eller de nærmeste Landskaber, have alle kun Marstal, indtil et Brev fra Bors, udstedt den 27de Mai 1389, for første Gang regner Maret efter Dronning Margretes Antagelse til Rigsstyrerinde. Da et tidligere Brev, dateret fra Bors den 22de Februar 1389, kun setter Marstallet, skulde man vel saaledes slutte, at Margrete først i Mellemtiden mellem Februar og Mai 1389 har været hyldet paa de Kanter ²⁾. Fra det Thronhjemske have vi ingen Brevskaaber udstedte i de Aar.

Der findes ingen Efterretning om, hvorledes Margrete efter Cantslærens Død ordnede Regjeringen i Norge for den Tid, hun var udenfor Landet, og der findes ikke engang noget Brev, hvoraf man med Sikkerhed kan slutte det, uagtet der dog vist maa have indtruffet hyppige Tilfælde, hvor der var Spørgsmaal om Udøvelser idetmindste af de løbende Forretninger, der ellers plejede at besørges ved Cantslæren. Man kan dog ikke godt antage andet, end at Raadsberverne have andraget om en saadan Foranstaltning, og det indstændigt nok; men man maa ogsaa formode, at Dronningen kun nødigt har villet indlade sig derpaa, og at hun virkelig har tænkt sig Muligheden af at kunne styre Norge fra Danmark eller Sverige af, og at hun helst vilde bringe det dertil, at Indbyggerne af det ene af de forbundne Riger ikke længer skulde betragte det andet som fremmed Jordbund ³⁾. Men

¹⁾ Dipl. N. IV. 550. I et andet Brev, som samme Lagmand udstedte fra Stavanger den 23de Juni, betegnede han Maret med Marstallet, maaskee med Hlid, for at undgaa hien dobbelte, om hans Tvivl vidnende, Betegnelsemaade. (Munkellvæb. S. 118).

²⁾ Dipl. N. I. 514. 512.

³⁾ Brevet af 29de Juni 1389, hvorved hun stadfæstede den bergenske Bisfop Za-

saadant har neppe rundet Nordmændenes Bifald, og om de end for det første fandt sig deri, saa maatte dog snart saa mange Ulemper opstaa ved Carnet af et Cancellie eller Regjeringscontor i Norge, hvorfra de løbende Forretninger kunde afgjøres, at dette sandsynligviis endog især har fremskyndet den nys antagne Tronarvings Udnævnelse til Konge og den væsentlige Forandring i den tidligere Bestemmelse, at hendes Styrelse og Raadighed over Riget ikke skulde vedvare længer, end indtil den unge Konge naaede Myndigheds=Ålderen. Herom ville vi i det følgende komme til at handle nærmere; nu bliver det nødvendigt at gaa noget tilbage i Tiden for, at betragte Forholdene i Sverige og vise, hvorledes det lykledes Margrete ogsaa her at vinde Magten.

22. Tildragelser i Sverige. De svenske Stormænd i aabenbar Fejde med Kong Albrecht, henvende sig til Margrete og overdrage hende Styrelsen.
Kong Albrecht slagen og fangen ved Falkøping.

Det er allerede forhen omtalt, hvorledes Misfornøjelsen med Kong Albrecht mere og mere tiltog i Sverige siden hans senest ubeldige Forsøg paa at aflaste Raadets og Stormændenes Magt, og hvorledes Dronning Margrete og hendes Tilhengere sandsynligviis allerede da benyttede enhver Lejlighed til at udvide Bruddet og bringe de svenske Hordinger til atter at slutte sig til sin gamle Konge=Vett, hvis eneste Repræsentant hendes Søn nu var. Vi have ligeledes seet Kong Albrechts forgjebes Forsøg paa at erhverve de tydske Stæders Bistand mod Dronningen paa Hansedagen i Stralsund 1385, hvorimod det ikke er usandsynligt, at han kan have skaffet sig flere Bundsforvante blandt endeel nordtydske Fyrster, som under hans Ophold i Tydskland om Sommeren 1386 besøgte ham i Wismar, hvor han holdt en pægtig Turnering, der varede i flere Dage ¹⁾. Smidlertid synes det dog, som om han strax efter paa Hansedagen i Lübeck, hvor han personligt kom sammen med Dronningen, blev nødsaget til at indgaa en ny Stilsstand, ja endog til at give Slip paa

sees Friheder og forlenede ham med to Skibreder, er saaledes udfærdiget i Helsingborg (Dipl. N. II. 514), men rigtignok, som det nedenfor vil sees, paa et Møde af norske Raadsherrer, og saaledes beriser dette endda ikke saa meget. Naar man kun havde Landsvistsbreve for 1388 og første Halvdeel af 1389, da vilde de give mest Oplysning, men saadanne findes ej, og man skulde halv om halv formode, at ingen har været udfærdiget efter Cantilerens Død, netop fordi der ej var nedsat nogen Regjering i Norge, der kunde udfærdige dem.

¹⁾ Dette fortælles af Granz, Bandalia L. I. IX, Cap. 14. Blandt Fyrsterne nævnes Wenzeslav Hertug af Saren, Bugislav Hertug af Wolgast, Erik Hertug af Saren-Lauenburg, Mikolas Greve af Holsten, Adolf Greve af Schauenburg, Otto Greve af Hoya, Günther Greve af Lindow, Laurentius Herre til Werle. Af disse stred idetmindste Günther af Lindow paa Albrechts Side i 1389.

de Dele af det østlige Skaaene, som hans Mend endnu havde inde, saaledes som det i det foregaaende er viist, og det er ikke usandsynligt, at netop den Omstændighed, at Kong Albrecht nys forud havde haft saa mange Fyrster hos sig, hvis Venskab og Bistand han kunde have sikket sig, var Hovedgrunden til, at Margrete selv indfandt sig i Lübeck og underkastede sig Ubehageligheden af en personlig Sammentkomst med sin Fjende for desto eftertryffeligeres at kunne modarbejde de Planer, han maatte have aftalt eller vilde aftale.

Da Albrecht efter dette Møde kom tilbage til Sverige, i August eller September 1386, forestod der ham nye uventede Ubehageligheder. Drottseten **Bo Jonsøn** var død, i Midten af August Maaned ¹⁾, og Spørsmaalet opstod saaledes om Ivertsettelsen af hans testamentariske Forføjninger. Det er allerede ovenfor (S. 58, 232) nævnt, at Bo Jonsøn paa denne Tid var den rigeste og megtigste Mand i Sverige, langt megtigere end Kongen selv. Han var Drottsete og Generaalembudsmand og havde efterhaanden vidst at tilvende sig Slottene Tavastehuus og Viborg, senere Nabo med Åland og Korsholm, saa at han havde hele Finland, fremdeles Nyköping, Stekeholm og Ringstadholm med en stor Deel af Östergötland, Numblaborgs Lehn med Jönköping i Smaaland, Forsholm med den tiliggende Deel af Västergötland, hele Helsingeland, en stor Deel af Dalarna m. m. foruden flere Lagmends-Embeder, og havde endelig, som vi have seet, i den sidste Tid ogsaa faaet Öpensteens og Öresteens Slotte med Kind og Marks Hereder i Västergötland ²⁾, formodentlig efter venstabelig Överenskomst med Dronning Margrete, hvem han maaskee allerede havde givet Løfte om, at han vilde virke for hendes Søn Olaf og skaffe hendes Søn hans Foredres Krone i Sverige. Hans Testament, som han opsatte i Vadstena den 17de April 1384, synes ogsaa, som vi allerede have antydnet, kjendeligt at vidne om en saadan Forstaaelse. De aatte Executorer, som han udnævnte, vare Biskopperne Nikolas i Linköping og Thord i Strengnes, Ridderne Karl Ulfsson (af Tofte), Byrge Ulfsson (St. Birgittes Søn), Erik Ketilsson (den gamle Kongeættens tro Tilhænger), Steen Benedictsøn (Marck, Örngisl Jarls Stiffson), og Örngisl Nikolassøn, samt Svenerne Ulf Jonsøn (Blaa), Steen Boessøn (Bo Jonsøn nærmeste Fedrenesfrende), og Karl Matthiassøn; og Suppleanterne for enhver af disse (see ovf. S. 233) vare: Knut, Karl Ulfssøns Søn, Algot Magnusson, Ketil Jonsøn, Thord Bonde, Magnus Kase, Knut Boessøn (Cantor i Linköping, Steen Boessøns Broder)

¹⁾ See de Biskopske Minoriters Diarium, Scr. r. Sv. 1. 34, og Vadstena-Diaristiffteds. S. 102.

²⁾ Om Bo Jonsøns Besiddelser, see især Styffe's Bidrag S. LXXIII. frgg.

og Arvid Benedictsson. At flere af disse, foruden Hr. Erik Ketilsson, allerede maa have været Kong Olaf og Margrete mere hengivne end Albrecht, er mere end sandsynligt, og man kan deraf nok slutte, hvilket Parti Bo Jonsøn selv vilde have taget, om et længere Liv havde været ham undt. Imidlertid vidste Kong Albrecht neppe endnu ret Besked om Testamentets Indhold og hilsede derfor vistnok Efterretningen om Bo Jonsøns Død med Glæde, ej alene fordi han nu var befriet for en saa besværlig Underfaat, men ogsaa i Haabet om, at han i Egenkab af Formynder for hans Enke og Børn selv skulde faa hans store Besiddelser under sin Naadighed. Men just dette havde Bo Jonsøn søgt at forebygge ved at udnevne hine Executorer og overdrage dem Formynderstabet. Kong Albrechts Forsøg paa at tilvende sig dette mødte saaledes strax Modstand, og derved maatte der igjen indtræde et meget spændt Forhold mellem ham og Executorerne. Allerede den 23de September indkaldte han Executorerne, saavelsom alle Bo Jonsøns Fogder og Ombudsmænd, til at møde for ham med de Beviisligheder, de kunde fremlegge for sig, under sikkert Lejde, der skulde vare indtil næste Kyndelmesse, og for dem fra Finland endnu længer, hvis Jis eller Uvejre ikke tillod dem at drage hjem før end senere ¹⁾. Allsaa seer man heraf, at han endog selv ej ventede, at Executorerne uden Lejde vilde indfinde sig hos ham, uagtet Hr. Erik Ketilsson, hans aabenbare Fjende, ikke engang var indkaldt. Blandt Slotsfogderne nævnes Johan List, for saa Nar tilbage Dronning Margretes Hovedsmand paa Dypensteen, og endnu vistnok i samme Stilling under Bo Jonsøn: ligeledes et Tegn paa den hemmelige Forstaaelse, der maa have fundet Sted mellem denne og Dronningen. Det lader ikke til, at Executorerne lystrede Indkaldelsen, medens de derimod uden Videre foretog Pantsettelse af flere til den Afdødes Efterladenskabs hørende Ejendomme og saaledes tydeligt nok lagde for Dagen, at de ikke agtede at give Slip paa den dem overdragne Bestyrelse ²⁾. Dog erklærede de sig efter nogen Tids Forløb villige til at lade Spørsmålet afgjøre af uvillige Mænd blandt Rigsraadet, hvis Kjendelse baade Kongen og de lovede at underkaste sig; og til den Ende udstedte han den 21de Juni 1387 et nyt Leidebrev for dem, hvorefter de i Fred og Sikkerhed med Benner og Tjenere skulde kunne indfinde sig.

¹⁾ Leidebrevet findes i det Schwerinske Archiv og er astrykt blandt Etyffe's Bidrag No. 74, S. 186.

²⁾ Den 26de October pantsatte Hr. Steen Benedictsson, Hr. Byrge Ulfsson, Hr. Erngisl Nikolassøn, Ulf Jonsøn, Steen Voessøn og Karl Magnussøn, som Executorer af Bo Jonsøns sidste Vilje, endel Fordegods, hvoriblandt Duftra i Østre Refarne i Sødermanland. Brevet derom, dateret fra Westeraas, findes i det svenske Rigsarchiv.

i Kungshavn ved Stockholm for der at faa Sagen afgjort ¹⁾). Men allerede to Dage efter tiltog Kongen sig at forseje over Nabo Slot og Lehn, uden at afvente nogen saadan Voldgiftskjendelse, paasthydende, at Bo Jonsenss Enke, Greta Dume, der synes at have været tydsk af Fødsel, efter hendes Venners og Frænders Raad havde valgt ham til sin og sine Børns Formynder og Bestjermer ²⁾). Dette viser, at der ej lenger var Tale om noget mindeligt Forlig mellem Kongen og Executorerne, hvad enten han nu aldrig havde meent for Alvor at underkaste sig nogen Voldgiftskjendelse, eller Executorerne havde foretaget noget, som han ansaa at være et Brud paa Overenskomsten. Der tales ogsaa om andre Tviste-Emner, ej alene mellem ham og Executorerne alene, men ogsaa med hele den øvrige Frelsestand. Han skal nemlig have fordret hver tredie Gaard tilbage af det fordums Krongods, som Frelsemændene og deres Forfædre havde tilvendt sig, eller han har maaskee idetmindste truet med at ville foretage en saadan Reduction, der i sig selv var billig og retferdig nok, men som det dog var yderst ulogt just nu at bringe paa Bane ³⁾). Vist er det, at allerede inden Udgangen af August var Opstanden almindelig og den indvortes Krig i fuld Gang, saa at Biskop Nikolas af Linköping i et Brev til Archidiaconen i Roskilde skildrede Tilstanden med de mørkeste Farver. „Ingen“, sagde han, „kunde gaa frit og sikkert fra og til sit Hjem, eller reise fra Sted til andet, uden at være udsat for at tages til Fange og miste baade Gods og Heste“. Paa samme Tid rasede Bondekrigen, som vi have seet, i de østlige skaanske Landskaber, der endnu stod under Albrechts Herredømme, men nu forstørstedelen kom i Kong Olafs eller rettere hans Moders Vold, medens hun selv opholdt sig i Skane og vistnok hvert Øjeblik ventede paa, at de misfornøjede Herrer vilde henvende sig til hendes Søn og tilbyde ham hans Forfædres Krone. Ogsaa Kong Albrecht maa i denne Nød have

¹⁾ Lagerbring, Sv. H. III. S. 701, 703, jvfr. Kong Albrechts Brev af samme Dag til Jeppe Abrahamssøn paa Nabo Slot, om at bestyre Lehnet for Enken og Børnene, under Forbehold af at underkaste sig Kjendelsen; Styffe's Bidrag, No. 82, S. 191.

²⁾ Kong Albrechts nye Fuldmagtsbrev for Jeppe Abrahamssøn, dat. 23de Juni; sammesteds No. 83, S. 193. Her nævnes hendes fire Brødre, der alle have tydske Navne. See ogsaa nærmere herom steds. Fortalen S. LXXVII.

³⁾ Om denne hans Fordring eller Trusel nævnes der ingensteds i de samtidige Brevskaber, men alene i de visbyiske Minoriters Chronicon (Scr. r. Sv. I. S. 45) og i Rikskrøniken (steds. S. 58), saaat det nok turde være mulligt, hvad Styffe halv om halv antager (Bidrag S. LXXIX), at den hele Beretning er en Sammenblanding af Albrechts Tvist med Testament-Executorerne og Margretes Reduction, om hvilke begge Dele hverken hiint Chronicon eller Rikskrøniken melder det allerringeste.

nærmet sig hende og gjort hende Fredsforslag, siden det heder, at hun just skulde holde en Dag med ham, da hendes Søn døde. Hun beherskede saaledes aabenbart Stillingen, og denne vilde vel allerede om Sommeren 1387 være kommet til Udvikling, hvis Olaf var bleven i Live.

Men Olafs pludselige Død maatte nødvendigviis medføre en Standsning heri, saaledes som vi allerede i det Foregaaende have paapeget. For de svenske Herrer maatte der være stor Forskjel paa at underkaste sig Olaf, deres egne Kongers sidste Vtling, under Margretes Formynderskab, og efter Olafs Død og Folkunge-Vttens Ophør at underkaste sig hende alene, som selv ikke ved Blodets Baand var forbunden med den gamle Vtt, og dertil med var en Kvinde. Desuden maatte det først og fremst være Margrete magtpaaliggende at sikke sig Regjeringen i Danmark og Norge. Saavidt man kan see, undgik hun endog med Flid at gjøre de første Stridt til et aabenbart Forbund med de svenske Herrer mod Albrecht, vel vidende, at hun kun behøvede at see Tiden an, for at de dog omsider skulde blive nødsagede til at søge hendes Bistand paa hvilketomhelst Vilkaar. Alene vilde de nemlig vanskeligt kunne faa Bugt med Albrecht. Af tydske Fyrster havde de haft nok, og saaledes var der dog tilsidst ingen anden, de kunde henvende sig til, end hende, som desuden allerede var i Besiddelse af ikke ubetydelige Stykker af Riget, hvilke man derved kunde haabe at see gjenforenede med dette ¹⁾). Margrete lod saaledes Krigen i Sverige gaa sin Gang, roligt afvæntende Øjeblikket, da de svenske Herrer maatte ty til hende og tilbyde hende Regjeringen paa de Vilkaar, hun vilde foreskrive. Naar disse Underhandlinger aabnedes, vides ikke, ligesom man overhoved sabner enhver Underretning om, hvad der skete i Sverige ligesaa Slutningen af August 1387, da Biskop Nikolas gav hiin sørgelige Skildring af Tilstanden, og til Begyndelsen af det følgende Aar. Sandsynligviis begyndte de strax efter at Margrete var kommen op til Oslo i November eller December 1387, hvis hun ikke — hvad der ej er usandsynligt — har lagt Vejen om Bardberg eller Baagahuus og her modtaget Udsendinger fra de misfornejsede svenske Herrer. Formodentlig have dog de foreløbige Underhandlinger været førte i Vermeland og paa Dal, under Hr. Erik Ketilsøns Ledning. Thi vel havde endnu ikke han og de øvrige Herrer i de Dele af Sverige, der forbleve Folkungerne tro, formeligt hyltet hende, og de væntede vel først paa, hvad Nordmændene vilde gjøre, men saa meget er dog aabenbart, at deres Hengivenhed for hende ikke i mindste Maade var rokket. Ligeledes synes ivrige Underhandlinger at have været

¹⁾ Denne Gjenforening tilfagde Margrete, som vi ville see, udtrykkeligt de Svenske, da de underkastede sig hende.

førte mellem hendes paalidelige Mend i Halland, nemlig Nisse Svartestaaning og Abraham Brodersson paa Kongsballe samt Jakob Muus, der nu var Befalingsmand paa Vardberg, og de svenske Grændsehøvdinger paa den Kant, thi ved deres Medvirkning maa det vel især have været, at **Algot Magnussøn**, der hidtil paa Bo Jonssons og Arvingers Begne havde haft Slottet Dresteen, og nu tillige havde faaet Dpensteen, allerede den 5te Januar aabenbart erklærede sig for Dronningen og udstedte sit Reversbrev, hvorved han erkjendte, at han havde modtaget hine tvende Slotte med tilhørende Lehn, Mark og Kind af sin „Frue Dronning Margrete“, hverken for Pant eller Penge, men for at være hende behjælpelig med dem og holde dem aabne for hende til enhver Tid, ligesom han ogsaa lovede ubørgeligt at give dem tilbage, naar hun maatte forlange det, og, hvis hun døde, førend hun havde krævet dem igjen af ham, da at overgive dem til Biskopperne af Roskilde, Ribe og Aarhus, samt tvende danske Riddere. Jakob Muus, Nisse Svartestaaning og Abraham Brodersson beseglede selv tilligemed flere andre Herrer som Medforlovne dette Brev, der udstedtes paa Gekholm, et Sted, som formodentlig maa søges i Nærheden af Grændsen mellem Halland og Vestergotland ¹⁾. Det er forresten ilde, at vi ej kjende den nærmere Sammenhæng med denne Transaction, thi det kunde jo nok være muligt, at det allerede ved Overdragelsen af disse Slotte til Bo Jonsson var aftalt mellem ham og Dronningen, at de efter hans Død skulde falde tilbage til hende. Imidlertid seer man dog saa meget heraf, at Algot Magnussøn allerede nu havde underkæstet sig Dronning Margrete, og det endog saaledes, at han paa en Maade erkjendte Forleningerne som henhørende under den danske Krone, siden det alene var danske Herrer, til hvem han i Tilfælde af Dronningens dødelige Afgang skulde overgive dem.

Hvorledes Hoved-Underhandlingerne forresten have været drevne, og hvad Indflydelse de kunne have haft paa det norske Raads Beslutninger, vides ikke, kun saa meget seer man af Resultatet, at Margrete maa have gjort sig kostbar, og at hun ikke gav noget Tilfagn, førend hun fik Bestingelserne vedtagne saaledes, som hun vilde have dem, og hvorved de

¹⁾ Brevet er meddeelt i dansk Paraphrase hos Huitfeld, S. 580. Hvor Dateringsstedet Gekholm ligger, vides ej med Visshed. Luneld (Sv. Geogr. II. S. 287) nævner en Herregaard ved Navn Gekholm i Vestergotland, men har i sit Verk anvendt den ufornuftige Methode alene at opregne de større Godser og Sædegaarde alphabetisk, uden særskilt at angive deres Beliggenhed. Andre Gaarde af Navnet Gekholm nævnes i Østergotland (S. 71), og i Smaaland (S. 148), men om dem kan der her ej være Tale, snarere om en i Vermeland (S. 326) og i Gunnarsnes Sogn paa Dal (S. 341, jvfr. Lignell, Beskr. af Dal, II. S. 53). Men de hallandske Herreris Medbesegling gjør det sandsynligt at søge Gekholm i Nærheden af den hallandske Grændse.

svenske Herrer maatte gjøre Indrømmelser, som de fra først af neppe havde været forberedte paa, og som det aldrig havde kunnet nyttet Kong Albrecht at forsøge paa at sette igjennem. Det er forhen nævnt, at Svogrene Hr. Ulf Holmgeirsson og Hr. Ulf Jonsøn, sandsynligviis kort efter Margretes Hyliding i Norge, begav sig til Vermeland og Dal for at meddele Efterretning om denne og maaskee ogsaa aftale en Sammenkomst mellem Dronningen og de svenske Herrer. Denne Sammenkomst fandt Sted paa Daleborg ved Benern, hvor Hr. Erik Ketilsson boede, eller idetmindste etsteds ganske nær derved, Palmesøndagen den 22de Marts 1388, kort efter at Dronningen havde forladt Oslo, hvor hun endnu opholdt sig den 13de Marts. Paa Testament-Executoremnes Begne indfandt sig Hr. Byrge Ulfsson og Hr. Steen Benedictsøn, samt paa de Andres Begne Steen Steensøn og Arvid Benedictsøn. De øvrige af Executorerne, Opstandens egentlige Hoveder, synes ikke at have været tilstede ¹⁾. Hine Herrer optraadte her ganske, som om de havde Fuldmagt fra hele det svenske Folk, eller, som de udtrykte sig „paa alle deres Benners, Frænders, Hjelperes, menige Rigets Vends og selve Rigets Begne“, en Fuldmagt, som Executorerne viist havde tiltaget sig uden at spørge Menigmand ad. De erkjendte og erklærede Dronning Margrete for alle deres og det svenske Riges „fuldmegtige Frue og rette Huusbonde“, lovede aldrig at lade sig dagthinge fra hende, aldrig at slutte Fred med Kong Albrecht og hans Hjelperer eller hendes øvrige Fjender, uden med hendes Samtykke; forpligtede sig og deres Med-Executorer til at overlevere og oplade hende alle de Slotte og Lande, som Bo Jonsøn havde haft, naar hun kom ind i Sverige og krævede dem; endvidere lovede de at være hende behjælpelige til at faa alle de Slotte og Landstæder tilbage, som havde tilhørt Sveriges Krone, over hele Riget, ligesaa at de svenske Vender, der nu boede i Danmark og Norge, kunde faa de Gjendomme i Sverige tilbage, som de havde mistet. De og hele Sveriges Rige skulde beholde Margrete som fuldmægtig Frue og ret Huusbonde, i Nød og Lyst, saa længe hun var i Live og ej selv overgav det; ja de lovede endog, at den, som hun vilde, at de og Sveriges Rige skulde have til Konge, enten i hendes Levetid eller efter hendes

¹⁾ I Ratificationsbrevet af 20de Mai 1388 tales der udtrykkeligt kun om Hr. Byrge og Hr. Steen som Besuldmægtigede hos Dronningen, og blandt dette Brevs Udstedere nævnes sex af Executorerne, der ogsaa omtales som Udstedere af Hyldingsbrevet; det er saaledes tydeligt, at de ej have været tilstede ved Udstedelsen af dette, men enten sat sine Segl for en af hine to Herrer medbragt Blanket, eller tilføjet Seglene bagefter. Detimod seer man af Margretes Brev fra Bjodhuus af 23de April, at Steen Steensøn og Arvid Benedictsøn ogsaa havde været hos hende.

Død, ham skulde de ogsaa erkjende og beholde som sin retmæssige Konge. Dronningen lovede igjen troligt at hjælpe dem mod Kong Albrecht og hans Tilhengere og ikke at stilles fra dem, førend Krigen var bragt til Ende, samt tilfagde alle svenske Mænd, hver i sin Stand, Bekræftelse af alle Friheder og Privilegier, som af forrige Konger var dem forundte, førend Kong Albrecht kom til Sverige. Men hun vilde heller ikke tilstaa dem en Tøddel mere. Over alle de Slotte og Landskaber, som Rigets Mænd i Sverige overdrog hende, eller hun siden ved deres Hjælp kunde faa, vilde hun forsøje, som den svenske Lovbog bestemte; kun indrømmede hun Executorerne under visse Betingelser Nykøping med tilliggende Fogderi, Vestmanland, halve Dalarne med det halve af Kobberberget og Jærnberget, samt Viborg i Finland med Tilbehør, og selv disse Slotte skulde holdes aabne for hendes Folk, hvis det behøvedes. Alle de øvrige Slotte og Landskaber skulde overgives til hende; de, som nu havde underkastet sig hende eller siden gif over til hende, kunde vel beholde de enkelte Godser og Hereder, som de havde i Pant, men ingen Slotte eller Lehn. Derimod lovede hun, at naar alt dette var bragt i Orden, vilde hun lade Sveriges Landemerker blive saaledes, som de fra Alders Tid havde været, det vil sige gjenforene Vermeland, Dal og de øvrige i saa lang Tid fraaklittede Landskaber med Riget. Alle disse i de svenske Fuldmægtiges Djne yderst haarde Betingelser, underkastede de sig dog, da de nu engang ikke havde noget andet Valg. Saavel Herrernes Hyldingsbrev som Dronningens Gjenbrev til dem udsferdigedes samme Dag (22de Marts), det første i samtlige verdslige Executorers og flere andre Herrers Navn, undtagen Biskoppernes og Hr. Erik Ketilsøns, hvilken sidste Dagen efter paa Daleborg gav sit særegne Brev paa, at han havde været nærværende ved Overeenskomsten, at den var stekt i alle Maader og med hans Vilje, og at han i Egenkab af Executor vilde holde alle de Breve, som hans Med-Executorer havde udstedt. De to Biskoper, der ogsaa vare indsatte til Executorer, nævnes vel i Dronningens Brev, men derimod ikke i Hyldingsbrevet: de have saaledes neppe endnu vovet at erklære sig aabenbart for Dronningen, og Biskop Thord af Strengnes modtog endog endnu i Juni 1388 et Bestyttelsesbrev af Kong Albrecht. Men paa den anden Side traadte de heller ikke fjendtligt op mod Margrete, og saaledes var deres Forsigtighed ikke til videre Hinder for hendes Planer. Samme Dag, som Overeenskomsten med Margrete blev sluttet, overdrog de svenske Herrer hende ogsaa Fuldmagt til at underhandle med de holstenske Grever om den Panteret, de havde i Kobberverket, og indløse eller stadfæste den, eftersom hun fandt det tjenligt; ligeledes fik hun fuldkommen Frihed til at dagtvinge paa Herrernes Vegne med Vike v. Vigen i Kalmar og bekræfte de tydske

Stæders og Kjøbmænds Privilegier i Sverige. Det er merkeligt nok at see disse overmodige Herrer, der før ikke havde villet lystre nogen lovlig Myndighed, nu vise sig saa estergivende og underdanige mod Margrete 1).

Fra Daleborg begav Dronningen sig til Eggen ved Gota-Elven, hvor vi den 23de April finde hende i Bjodhuus. Formodentlig havde hun sit egentlige Tilhold paa Waagahuus, der hørte til hendes Livgeding. Hr. Erik Ketilsøn og de fire svenske Udsendinger synes at have ledsaget hende for at aftale nærmere Forholdsregler, thi paa hiin Dag udsferdigede hun, upaatvivleligt til Udsendelse med hine Udsendinger, der nu vendte tilbage, et slags Proklamation til Indbyggerne i Östergötland, Thjust og Kind, hvori det heed, at da Hr. Erik og hine fire Herrer saavel som andre Rigets Mend i Sverige havde været hos hende og højsligen klaget over den Nød og Skade, som de længe og dagligen havde lidt af Kong Albrecht og hans Hjelpere i Boldgestninger, Nød, Brand, ulovlige Skatter m. m., var hun nu kommen overeens med dem om, at hun vilde forhjælpe alle dem, der med Kjærlighed og Troskab traadte i hendes Tjeneste, til Fred, Lov og Ret, naar Gud vilde, at hun kom til Sverige og ved Guds og deres Hjelp blev det megtig, hvorfor hun raadede dem til at lyde de sørnævnte Herrer i alt, hvad disse paa hendes Begne kunde tilsige dem, og gjøre alt efter deres Tillsagn. Breve af samme Indhold er formodentlig ogsaa blevne udsferdigede til Indbyggerne i de øvrige svenske Landskaber, og med disse Breve vendte da Udsendingerne, i Følge med Hr. Erik Ketilsøn, tilbage til de øvrige Herrer, der nu ej længe efter — den 20de Mai — fra Nyköping tilskrev Dronningen sit Bekræftelsesbrev, hvori de „takkede hende ydmygeligen for den store Kjærlighed, hun saa mangfoldigt havde beviist dem, og som de gjerne vilde vise sig verdige, hvor de kunde“; forsikrede hende, at de med al Kjærlighed og Troskab og alles Samtykke vilde holde og efterkomme alt, hvad hine Herrer med hende havde dagtinget og afgjort, og bad hende endelig ikke at lytte til, hvad mange maaskee kunde ville tale mellem hende og dem, for at sette Splid, saasom hun maatte være forvisset om, at de med Troskab og Kjærlighed, som det sømmer Dandemend, vilde blive ved hende 2).

Saaledes var da det afgjørende Skridt gjort, og Margrete i aaben Feide med Kong Albrecht om Sveriges Krone. Denne synes i Førstningen at være bleven mere forbittret end forstrækket. Han skal endog til Trods have antaget Titel af Norges og Danmarks Konge, hvortil han vel nærmest tog Anledning af sin Brodersøns, Hertug Albrechts

1) Hyltingsbrevet, see Huitfeldt S. 582. Margretes Forsikringsbrev, s. Hadorph S. 51.

2) Lagerbring, III. S. 709. Ogsaa i dansk Paraphrase hos Huitfeldt, S. 584.

Død, der indtraf ved denne Tid, thi han har maaskee betragtet sig som nærmeste Arving efter ham ¹⁾). Han skal derhos have givet sin Forbitrelse Lust i allehaande Smæde=Ord og Ogenavne mod hende og søgt at tilføje hende anden personlig Gaan. Men imidlertid merkede han snart, eftersom Størstedelen af Landet ifølge Hyltingsbrevet kom i hendes Hender, at han ikke i Landet selv havde tilstrækkelig Stykke til at gjøre hende Modstand, og begav sig over til Mecklenburg for der at skaffe sig Forstærkning, efterat have forordnet, at i Tilfelde af, at han døde eller blev fangen, skulde hans Søn Erik blive Konge efter ham, samt om ogsaa Erik døde eller fangedes, hans Broder Magnus's Søn, Hertug Johan. Stockholms Borgerklub maatte udstede Forsikring paa, at det i disse Tilfelde kun vilde holde sig til disse tvende Herrer (24de Juli ²⁾). Efter at være ankommen til Tydskland søgte han at sette Himmel og Jord i Bevægelse for at reise Fjender mod Margrete, eller idetmindste at tilvejebringe Megling af andre, ham gunstige Magter. Saaledes indfandt han sig paa en Forsamling af Deputerede fra Lübeck, Wismar, Stralsund og Rostock i denne sidstnævnte Stad ved Midten af September Maaned og beklagede sig paa det bitterste over Dronningen, de danske Herrer og sine egne Undersaatter af Sverige, der, som han sagde, inden Felighed (Grid) og en sikker „Haand=Fred“ dog havde tilføjet ham stor Ubillighed og Skadé, hvorfor han forbeholdt sig sin Ret og Retferdighed, „for Herrer, for Fyrster, for Middere, for Evne, for Venner, og isærdeleshed for hine fire Stæder“, da de ligesom han selv ikke kunde undvære sin Ret formedelt den Tvedragt, der nu herskede mellem ham og Dronningen. De forsamlede Naads=Sendebud lyttede ogsaa forsaavidt til hans Klager, som de strax (d. 19de September) tilskrev Dronningen derom og udtalte sit Onske om, at hun vilde beramme en Dag paa et belejligt Sted, hvor begge Parter kunde medbringe sine Venner for at forsøge, om en Megling kunde tilvejebringes, da de i modsat Fald befrygtede, at større Skade kunde opstaa, hvorved baade Land og Folk fordervedes; de bad Dronningen at svare med Overbringerne af Brevet. Om Dronningen har svaret, vides ikke,

¹⁾ At Albrecht antog hine Titler, siges af Huitfeldt S. 579 og Rudloff, Meckl. Gesch. II. 516. Det forholder sig vel derfor saaledes, uagtet vi ej mindes at have seet Breve, hvori han kalder sig saaledes. Hvad Tid paa Aaret Hertug Albrecht døde, vides ikke, men kun, at han døde i 1388, (Detmar S. 343), og sandsynligviis i den første Halvdeel, da Albrecht ellers vist vilde have opført ham som eventuell Tronfølger efter sin Søn Erik, da han den 24de Juli tog den Forsikring af Stockholmerne, som strax nedenfor skal omtales.

²⁾ Styffe, Bidr. S. LXXXI. Rudloff, S. 517.

men kun dette, at hun ikke ensede Opfordringen ¹⁾. Albrechts Optraadelse til Fyrsterne var derimod ikke frugtesløs; flere Fyrster samlede sig til ham, lig Grev Günther af Lindow, Herre til Ruppin, Grev Albrecht af Holsten, uanseet at han for to Aar siden havde svoret den danske Krone Troskabsæed, hvis han ikke ellers nu betragtede Albrecht som Danmarks rette Konge ²⁾. Maafee havde denne allerede aftalt med flere af dem ved Sammenkomsten i Wismar 1386, at de i et saadant Tilfælde som dette skulde hjælpe ham. Han skal paa denne Maade have faaet en stor og veludrustet Hærstyrke samlet. Til Betryggelse af sit Urveland Mecklenburg indgik han den 28de November en Forbundstractat med Markgrev Jost af Mähren og Brandenburg ³⁾. Derpaa ilede han i Hjertet af Vinteren ⁴⁾ tilbage til Sverige med sin tydske Hær og sine Bundsforvandre og skal nu have anseet sig saa sikker paa Sejren, at han sendte Dronningen et formeligt Fejdebrev, hvori han erklærede at vilde bringe sine oprørske Underfatter til Lydighed, og fraraadede hende at besatte sig med dem, men skal tillige have ledsaget Brevet med mange Grovheder ⁵⁾.

Dronning Margrete havde imidlertid allerede begyndt Fjendtlighederne, forinden Aaret var omme, og mod Udgangen af dette var hun nede paa de danske Øer ⁶⁾, formodentlig for at samle en Hær, og vel ogsaa for at holde Øje med Kong Albrecht. I Norge havde hun allerede med Naadets Samtykke udbudt fuld Almenning, som det ovenfor er berettet. Hun skal saaledes have tilvejebragt en betydelig Styrke, baade

¹⁾ Concepten til Brevet, frevet paa et løst Stykke Papir, og dateret Klost, Løvedag i Dvatembergen efter Korsemese om Høsten, findes i det wismarske Archiv, henlagt i en Pakke for 1376, men Datum og Indholdet viser nøjsom, at Brevet ikke kan henhøre til noget andet Aar end 1388.

²⁾ Denne Günther af Lindow og Ruppin, som hos Lagerbring og flere urigtigt kaldes Otto, var en Sønnens Søn af Ulrik af Arnstein og Lindow, Dronning Euphemia's, Kong Haakon den 5tes Hustru's, Broder. Naar Lagerbring (III. S. 710) efter Chemnitz siger, at en „Grev af Lindow var med at føre Tropperne til Sverige“, synes han ikke at have bemærket, at denne netop er den samme som Greven af Ruppin.

³⁾ Gudnu den 16de Decbr. var han i Mecklenburg, see Rubloff, S. 517.

⁴⁾ Om denne Krigserklæring fortælles der af Ericus Olai og i Kampviserne, men ikke af samtidige Chronister. Heller ikke vide vi at fortælle om Albrechts Grovheder.

⁵⁾ Rubloff, II. S. 517.

⁶⁾ Den 30te November var Dronningen i Ekenborg i Fyn og stadfæstede her Byen Tøborgs Friheder. Suhm, XIV. S. 547. Maafee gjorde hun endog et hurtigt Besøg i Holsten for at forvisse sig om Grevernes Troskab (skjænt forgjeves), thi i Pløn den 6te December qvitterede Grev Adolf hende for et Afdrag paa hans Allgodehavende fra Kong Valdemars Tid (seeds).

til Lands og Vands ¹⁾), som hun lod drage ind i Sverige for at forene sig med de svenske Herrer og møde, Kong Albrecht. Formodentlig ankom de norske Udbudsdropper, som sedvanligt ved slige Leiligheder, til Elven, medens de danske sandsynligviis samlede sig ved Bardberg, hvor hun selv begav sig hen for der at afvente Stridens Udfald ²⁾). Men hvor mange Stridsmænd hun fik fra Norge, og hvilke norske Herrer der anførte dem, derom have vi desværre ingen Underretning. At de fleste af Sysselemændene, idetmindste fra de sydlige Landstaber, vare med, torde man maaske kunne slutte deraf, at der netop fra den Tid, da Krigstoget stod paa, ikke forefindes et eneste Brev, udstedt i Norge af nogen Sysselemænd. De svenske Herrer synes i den længste Tid at have holdt sig samlede i eller ved Nyköping under Overbefaling af Hr. Erik Ketilsøn, der nu atter indtraadte i sit Embede som Sveriges Marsk, medens Hr. Steen Benedictssøn aflagde denne Titel ³⁾). Her have maaske ogsaa allerede enkelte danske Herrer indfundet sig enten med Hjælpetropper eller som Udsendinger fra Dronningen; thi allerede i October finde vi den megtige og anseede Jakob Muus, Hovdingen paa Bardberg, tilligemed en anden dansk Herremænd, Stiig Pedersøn, paa det nogle faa Mile sydvestligt for Nyköping beliggende Slot Ringstadholm ved Braaviken, et af dem, som Bo Jonsøn havde haft til Pant ⁴⁾). Men imidlertid havde Margrete ladet paabegynde Belejringen af det vigtige Arevalls Slot, der beherskede Vejen fra Västergötland til øvre Sverige. Da Hovedsmanden og Besætningen, der maa have været Kong Albrecht særdeles troe og derfor sandsynligviis vare Tydske, ikke vilde opgive Slottet, og hun vel heller ikke endnu havde saa mange Tropper samlede, at man kunde storme det, lod hun det blokere for ved Hunger at tvinge det til Overgivelse. Dette Foretagende betrodtes Hr. Nisse Svarteskanning paa Kongsballe; thi Dronningen lod, som der siges, bygge en Skandse foran Arevall, og satte Nisse Svarteskanning til Hovedsmand derover. Efter en Tids Forløb blev derfor ogsaa Besætningen paa Slottet bragt i den yderste Hungersnød ⁵⁾).

Da landede Albrecht med sine tydske Hjælpetropper i Sverige, for-

¹⁾ Dette siges udtrykkeligt i Chron. af 1389, Scr. r. D. VI. 535.

²⁾ Saaledes Detmar, S. 345.

³⁾ Vi have seet, at de svenske Herrer var i Nyköping, da de ratificerede Overeenskomsten med Margrete, og findes Hr. Erik Ketilsøn og flere paa det nærliggende Ringstadholm i October. Dette synes at vise, at de mestendeels have holdt sig paa dette Slot, et af dem, der ved Overeenskomsten var forbeholdt Herrerne.

⁴⁾ Brev af 12te October, meddeelt i Uddrag af Suhm, XIV. 223.

⁵⁾ Detmar ved 1388, S. 354.

modentlig i Begyndelsen af Februar. Han skal være gaaet i Land i Kalmar, hvilket ogsaa i sig selv er det sandsynligste, især da Overreisen derved blev kortere, hvilket paa denne Aarstid maatte være af stor Bigtighed¹⁾. Djæbligt begav han sig paa Vejen for at komme det betrængte Arevall til Hjælp, og maa undervejs have bemegtiget sig Numblaborg ved Jonköping, siden vi erfare, at det sidenester var besat af hans Folk. Men imidlertid havde Dronningen ogsaa faaet sine Tropper samlede og affendte strax en Hær af femtenhundrede væbnede Ryttere — Fodfolkets Antal angives ikke — under Anførsel af Henrik Parow, hvad enten hun nu allerede vidste Besked om Kong Albrechts Forehavende, og hun saaledes vilde hindre dette, eller hendes Hensigt kun var at paastynde Arevalls Indtagelse. Blandt disse af Henrik Parow anførte Tropper var formodentlig ogsaa de norske Ledingsfolk og Udbudstropper, siden han udtrykkeligt i en samtids Kronike kaldes „Norges Hovedsmand“ (Capitaneus Norwegiæ²⁾); men det største Antal, idetmindste af de „Væbnede“, var dog vel Danske under Anførsel af Hr. Ivar Lykke, Fikke Norby og Lyder Rabolt³⁾. Da denne Hær kom til Jonköping — den maa altsaa være gaaet ud fra Vardberg over Opensteen⁴⁾ — var Kong Albrecht allerede nær ved Arevall; men aldrig saasnart fik han høre, at Fjenden var kommen til Jonköping⁵⁾, førend han, begjerlig efter Striden, som det heder, strax ilede imod dem, og det saa hurtigt, at flere af hans egne Folk ikke kunde følge med. Men imidlertid havde ogsaa de svenske Herrer under

1) At han landede ved Kalmar, siges udtrykkeligt, sjænt uden nogen Angivelse af Kilde, hos Suhm, XIV. S. 227. Det bekræftes af, at Numblaborg sees at være kommet i hans Bold, hvilket vanskeligt kan have steet ved anden Lejlighed end denne, ligeledes at Wicke v. Wiggen, Befalingsmanden i Kalmar, havde sluttet sig til Hæren og deeltog i Slaget.

2) Chron. af 1389, Scr. r. D. VI. 535. Maafee? var han kun Hovedsmand paa Waagahuus.

3) Huitfeldt, S. 584.

4) De Norske kunne vel ogsaa være dragne den lige Vej fra Waagahuus og have forenet sig med de andre undervejs.

5) Vi hidsette her Detmars Beretning i nøjagtig Overfættelse: „I Maret 1389, St. Matthias Dag, stod der i Sverige en stor Strid ved Arevall. Dronningen af Norge havde sendt hid vel femtenhundrede Væbnede, hvis Hovedsmand var en Ridder ved Navn Hr. Henrik Parow. Da de kom til Jonköping, fik Kong Albrecht det at vide, medens han allerede var paa Reisen og vilde undsætte Arevall. Da lod han af, og drog mod sine Fjender, „nemlig Danerne og en Deel af de Svenske“. Det er tydeligt nok, at Larsmaanden „Jonköping“, som findes i det Uddrag af Detmars Kronike, der meddeles i Gerdes's 9de Samling medl. Urkunden, 1744, S. 49, er rigtigere end „Nyköping“, som findes i Grautoffs Udgave af Detmar, S. 344, thi det er umuligt, at Henrik Parow kunde være kommen lige til Nyköping, førend Kon-

Hr. Erik Ketilsøn Marsk begivet sig vestover, formodentlig ved Efterretningen om Kong Albrechts Ankomst og Tog til Arevall, og havde forenet sig med den dansk-norske Hær. Saaledes kom det til et Hovedslag, da begge Hære mødte hinanden omtrent halvvejs mellem Arevall og Jønkøping, nemlig paa Falen, eller Sletterne ved Falkøping¹⁾, d. 24de Februar 1389²⁾. Kong

gen vendte sig imod ham, og at Slaget alligevel kunde staa ved Falkøping. Hvorledes vi end forklare Ordene og tænke os Kongens Marsch, bliver det aabenbart, at han var kommen ganske nær ved Arevall, da han fik høre om Bjendernes Ankomst til Jønkøping, samt at han da strax vendte sig imod dem og mødte dem paa Falen. Endog om Kongen var landet ved Stockholm og havde taget Vejen over Drebro, vilde dette alligevel ikke have forandret hans Stilling ligeoverfor hans Fjender; han har dog under alle Omstændigheder for det første opgivet at gaa mod Arevall og har vendt sig sydøst mod Henrik Parow. Men først Almelighed er der, som sagt, for, at Kongen er kommen fra Kalmar, siden han havde Vike v. Vigen i sit Følge og erhvervede Numblaborg, og dette kunde vel forklare, hvorfor Henrik Parow gik heelt til Jønkøping (nemlig for at gjenerobre Numblaborg) i stedet for at gaa mere lige til Arevall, over Borgefund, hvis man ellers ikke maa antage, hvad der dog vel bliver det sandstynligste, at det allerede forud var bestemt, at han i Jønkøping skulde mødes med de svenske Herrer, der kom fra Nykøping, og neppe kunne have taget anden Vej end over Ringstadholm, Norrkøping, Linkøping og Holaveden. Om de Svenskes Forening med Margretes Hær tales der, mærkeligt nok, ikke et eneste Ord, skjønt man deraf, at de var med i Slaget, og at Hr. Erik Ketilsøn endog førte Overbefalingen, noksom kan slutte, at Foreningen havde fundet Sted. Hr. Erik var vel brudt op fra Nykøping omtrent samtidigt med Albrechts Opbrud fra Kalmar og maa, ligesaavel som Henrik Parow, være kommen til Jønkøping strax efterat Kong Albrecht havde været der og var dragen nordøst; deres Hast for at indhente eller forekomme ham og udsætte Blokadestyrken forklarer noksem, at de ikke strax søgte at tage Numblaborg tilbage.

¹⁾ Falen og Falkøping nævnes som Stedet, hvor Slaget stod, i de fleste Kilder. Tvende Krøniker fra Midten af 15de Aarhundrede, der dog synes at have benyttet een og samme Kilde, men forresten høre til de paalideligere, nævne Asle d. e. det nuværende Aasled, en Kirke og Gaard noget øst for Falkøping, som Stedet. Formodentlig har Slaget staaet mellem Falkøping og Aasled. Jahns Mening, som han fremsætter saagodt som med fuldkommen Bløshed (S. 25), at Slaget fornemmelig stod ved det endnu sydligere Leaby, bliver derved uetterrettelig, at han grunder den paa den Forudsætning, at Kongen kom søndenfra, de Allierede nordensfra.

²⁾ At dette er den rigtige Dag, og ikke, som Rimkrøniken og Hultfeld antage, 21de September (forverlende St. Matthia Dag med Matthai Dag), sees af alene af de eldste og bedste Kilders eensstemmige Vidnesbyrd, men ogsaa af et Brev i det sv. Rigsarkiv, udsedt af Hr. Heyne Snakenborg i Kalmar den 15de September 1389, hvori han allerede omtaler det Slag, hvori Albrecht blev fangen, som en forblgangen Tildragelse. Jvfr. Styffe, Bidrag S. LXXXI, hvor dog Heyne Snakenborgs Brev urigtigt siges at være af 21de September. Jahns, der (S. 13—27) giver en, paa de saa sikkre Data og forresten paa Øieninger grundet, udførlig og meget findrig Beskrivelse over

Albrechts Hær, der angives til 18,000 Mand, skal have været meget talrigere, end den svenske, danske og norske tilsammen, men hans altfor store Hidtsighed berøvede ham dog Sejren, som han formedelt sin Folkeemon ansaa sig vis paa. Vi ville her ikke opholde os ved Enkelthederne af dette mærkelige Slag, der afgjorde Nordens Skjebne for alle kommende Tider, og som vist ej alene var det største, der i lange Tider havde staaet i Norden, men ogsaa et af de mere blodige — forsaavidt der i denne Tid kan være Tale om blodige Slag, da man mere synes at have lagt an paa at tage hinanden til Fange, for Løsepengenes Skyld, end at slaa hinanden ihjel —; Udfaldet blev, at Albrecht, uagtet han aabenbart havde mange flere og bedre bevæbnede Folk, end hans Modstandere, dog blev aldeles slagen og fangen med sin Søn Erik og alle de nysnævnte tydske Fyrster, samt tyve Riddere, hvad enten dette nu skyldte hans egen Uforsigtighed, eller Hr. Gerhard Snakenborgs Feighed eller Forræderi, om hvem der fortælles, at han samme Dag var dubbet til Ridder, men desuagtet strax efter Slagets Begyndelse tog Flugten med sexti fornemme Stridsmænd. Blandt de mange Riddere og Evne, der skulde være faldne paa begge Sider, nævnes af Albrechts Mænd Wicke v. Wizen, Befalingsmanden i Kalmar, og af Dronningens Mænd Hr. Henrik Parow¹⁾. Om nogen af Riddermændene faldt, vides ikke. Da Dronningen, som vistnok med ængstelig Forvæntning havde oppebiet Stridens Udfald paa Wardberg, fik Bud om den vundne Sejr, begav hun sig strax i stor Glæde til Båagahuus og lod her sine fornemme Fanger, der imidlertid vare førte til Bjodhuus, bringe for sig. Hun skal nu, fortelles der, have gjengjeldt Albrecht i fuldt Maal de Forhaanelser, han før i sin blinde Harm og Overmod havde fremsført mod hende²⁾: en Gjengjeldelse, der vistnok kunde siges at være mindre ædel mod en vergeløs Fange, men som han dog ogsaa paa en vis Maade havde forskyldt ved sine uridderlige Udladelser mod en Kvinde, og dertil en Dronning. Mindre vilde det lade sig undskyldte, at hun den paafølgende Nat skal have ladet ham

Slaget, hvilken dog tilfældt kun bliver et Phantasiwerk, vil (S. 23), at Slaget stod paa en Fredag, hvilket er urigtigt, da Søndagsbogsstavet for 1389 var c, og den 24de Febr. saaledes faldt paa en Onsdag.

¹⁾ Chron. af 1389, Scr. r. D. S. 535; Detmar, S. 344, 345. De visbyttede Minoriters Chron. af 1412, Scr. r. Sv. I. 46, af 1415, sst. S. 59; de øvrige Beskrivelser over Slaget ere yngre og have liben Verb, allermindst Erasmus Lætus's latinske Heltedigt af 1571, hvis Udsagn meddeles hos Suhm, XIV. 226.

²⁾ Historien om den store Hette, hun skal have sat paa ham, formedelt hans ubesindlige Løfte om ej at gaa med Hette, førend han havde vundet Danmark, saavel som om hendes haanlige Spørsmål er saa bekendt, at vi ej behøve at gjentage del her. See Suhm, XIV. S. 232.

tvinge ved legemlige Piinsler til at afftaa Arevall, Numblaborg og Dreb-
bro ¹⁾, om denne Beretning forresten var sandsynlig, hvilket er heel tvilsomt.
Thi det udhungrede Arevalls Fald synes heller at maatte have været en umid-
delbar Følge af, at Albrecht ved Nederlaget hindredes fra at komme det til
Undsetning, saa at ingen Afftaelse fra hans Side var nødvendig; ligesaa
synes det rimeligst, at Sejerherreerne umiddelbart efter Slaget benyttede sig
af den første Stræk, hvori deres Fjender befandt sig, til at tage Numblaborg
tilbage; og hvad Drebros angaar, da legger hiin samme Beret-
ning udtrykkeligt til, at dette Slot for det første ikke kom i Dronningens
Hender, fordi dets tydste Hovedsmand forstod sig bedre paa Krigs-
dønt, end de andre. Beretningen grunder sig saaledes maastee alene
paa løst Folkesnak. Fra Baagahuus bragtes Albrecht og hans Søn
Erik siden til Lindholms Slot i Skaane, hvor de hensattes i streng
Forvaring, efter Sigende endog i Vaand og Lænker, efter de Tidens
barbariske Skik. De øvrige fornemme Fanger bleve senere frigivne mod
Forskrivninger paa Løsepeng ²⁾.

Sejren ved Falköping var i enhver Henseende afgjørende og bragte
den største Deel af Sverige i Margretes Magt. De fleste Slotsbøddinger
havde allerede underkastet sig hende og fik beholde sine Lehn; de fleste maatte
nu følge deres Exempel, saaledes overgav Claus v. Wiggen, den i Slaget
faldne Vike v. Wighens Søn, der synes at være bleven fangen i Slaget,
baade Kalmar og Sølvesborg mod 1000 Mk. Sølv, og Tilfagn om at
beholde sine Ejendomme i Landet ³⁾; og selv Drebros, hvis Hovedsmand
intet havde villet høre om at aabne dets Porte for Margretes Føl-
strar efter Slaget, var dog allerede Maret efter i hendes Bold ⁴⁾. End-

¹⁾ Det er Detmar, som beretter det. Hans Ord ere: „in dersulven nacht leet
se koning Alberte so wee doen (d. e. „so weh thun“), dat se eme (d. e. „ihm“)
afschattede Axewalde unde de Rummelborch; ok wolde se eme afge-
schattet hebben Orebro, men dat kunde er (d. e. „ibr“) nicht werden;
de sake was: de hovetman, de dat inne hade, de was en dudesche,
unde wyste meer van orloges donde, wen en ander“. Denne „Affta-
ning“ kan alene betyde, at han maatte udstede Brev til vedkommende Fog-
der, at de skulde overgive Slottene. Men med Arevall og Numblaborg var
dette, som sagt, overflødig, med Drebros hjalp det til intet. Bemerkes maa
det ogsaa, at Verdes (l. c.) ikke læser „so wee doen“, men „so wol doen“.

²⁾ Griens Olaf, Scr. r. D. Sv. II. S. 115. 116. Suhm, XIV. S. 231.

³⁾ Allerede paa Baagahuus, strax efter Slaget, blev der dagthlinget herom (Suhm,
XII. 231), hvoraf man altsaa maa slutte, at Claus v. Wiggen har været en
af de Fagene.

⁴⁾ Detmar, S. 346; Kalmarborgernes udaterede Hylingsbrev til Margrete,
hos Huitfeldt, S. 586, jvfr. Claus og hans Brødre Vike og Hermann v.
Wighens Dwitteringsbrev til Nløse Svartestaaning af 23de Aug. 1390, Suhm,
XVI. 260. Heyne Snakenborgs Salgsbrev til Margrete, dat. Kalmar 25de

og flere af Albrechts Landsmænd og Tilhængere, som Snakenborgerne, underkastede sig Margrete ¹⁾ og kom siden til megen Heder og Verdighed, hvorfor det vel ikke er saa usandsynligt, at der var Forræderi med i Spillet, da Gerhard Snakenborg flygtede ved Falköping: han havde tidligere viist sig troløs mod Kong Magnus. Endnu under sit Ophold paa Baagahuus, den 14de Marts, udstedte hun et Forbud mod, at Uvedkommende befattede sig med Badstena Klosters Gods, og det er betydningsfuldt nok for hendes Forhold til Badstena og St. Birgittas *Utt*, at dette er det første Brev, vi have fra hende som Sveriges Herskerinde ²⁾. Kun Stockholm, hvor den største eller idetmindste megtigste Deel af Befolkningen bestod af Tydskere, holdt endnu ivrigt fast ved Albrecht, og disse sidste lod endog paa en svingagtig Maade alle de svenske Mænd i Staden gribe og aflive, af hvem de kunde vente nogen Modstand (12te Juni ³⁾). Om Besiddelsen af Stockholm drejede sig nu fornemmelig Krigen herefter, men blev, som vi ville see, ubehagelig nok saavel for Sverige, som de to andre Riger. Men Albrechts Fangenskab og de svenske Stormænds Underkastelse havde dog givet Margrete et saa fuldstændigt Overtag, at Albrechts Kongedømme fra nu af kunde siges at være forbi, og hendes Regjering at tage sin Begyndelse.

23. Erik af Pomern tages til Konge i Norge.

Da Margrete nu saaledes ej alene havde sikret sig Kongedømmet i Sverige, men endog Netten til at besette dets Kongetrone, var der ej lenger noget i Vejen for at skride til Udnævnelsen af den Konge, der under og efter hende skulde herske over Nordens trende Riger. Uagtet hun allerede havde udseet sin Søsterdatter søn Erik af Pomern til denne Verdighed, og dette formodentlig ej længer var nogen Hemmelighed i noget af Rigerne, vare disse dog endnu ikke saa nøje forbundne, at hun kunde lade lade ham udraabe til Konge i dem alle tre paa een Gang, hvilket hun vistnok helst havde ønsket. Hun maatte lade det skee i hvert af dem enkeltviis, og saaledes var det naturligt, at hun gjorde Begyn-

Septb. 1389, formodentlig samtidig med Stadens Overgivelse, vil nedf. blive omtalt. Man skulde næsten tro, at Snakenborgerne efter Nederlaget havde tyet til Kalmar.

¹⁾ Brev af 6te Mal 1390 i det sv. Rigsarchiv, *Euhm*, S. 555.

²⁾ *Euhm*, XIV. S. 234.

³⁾ *Scr. r. Sv.* I. 2. S. 212; samtidig Beretning. *Jevnsør Lagerbring*, III. S. 709—712.

delsen med Norge, hvor Eriks Arveret allerede var erkjendt, og hvor desuden Udnævnelsen af en Konge paa Grund af de statsrettlige Forhold var mere nødvendig. Hun udfkrev i den Hensigt paany et større Naads-Møde til St. Hansdags Tider, hvortil Indkaldelserne allerede maa have udgaaet næsten umiddelbart efter Sejren ved Falkøping, siden baade Jarlen af Orkney, Erkebiskopen, Biskopperne af Bergen og Stavanger, samt de tvende nordensjældske Fehirder, Erlend Philipsøn og Otte Rømer her vare tilstede, hvis ellers ikke flere af Herrerne, navnlig de, der ikke deeltog i det forrige Møde i Oslo, allerede havde indfundet sig ifølge den da udgangne Opfordring. Men betegnende for Margretes fremtidige Politik og den Naade, hvorpaa hun nu vilde have Forholdet mellem Nigjerne indbyrdes betragtet, var det, at hun til Samlingssted bestemte Helsingborg og lod Herrerne samle sig der, udenfor Nigets Grændser, istedetfor at hun jo egentlig skulde have begivet sig til Norge for der at samles med dem ¹⁾. Uden Exempel var det vel ikke, at slige Naadsmøder havde været holdte udenfor Niget, saaledes f. Ex. Mødet paa Bardberg 1343; men fra denne Tid af blive saadanne Forsamlinger af norske Naadsherrer paa dansk eller svensk Bund mere hyppige, ligesom det da ogsaa var nødvendigt, naar Foreningen mellem Nigjerne skulde bestaa, at det enes Naadsherrer stundom samledes med de øvrige. Det er ikke usandsynligt, at ogsaa danske Naadsherrer her kom sammen for at raadslaa med de norske, og at man paa denne Naade søgte at tilvejebringe den Sammenkomst af det danske og norske Naad, hvorom Hansfestæderne saa ibrigt havde andraget, og som allerede tidligere havde været berammet, men forhindret ved Kong Olafs Død, Krigen og andre Omstændigheder. Imidlertid tales der ikke utrykkeligt om nogen saadan Sammenkomst af Naadsherrer fra begge Niger.

¹⁾ Vel indeholder hverken den norske Gjenpart af den paa dette Møde udsendte Erklæring (trykt i Paludan-Müllers *Observ. Criticæ* S. 108—110), eller den latinske (trykt hos Huitfeld S. 577, og i *Dipl. N. III.* 484) nogen Angivelse af Sted eller Datum; men at Mødet holdtes i Helsingborg sidst i Juni Maaned, og derfor vel var sammenkaldt til St. Hansdag, sees deels af det oftere omtalte Stadfestelseskæbrev paa Biskop Jakobs Friheder og Lehn, som Dronningen udsædte i Helsingborg den 29de Juni 1389, og hvor Eriks af Pomern allerede omtales som Konge og medbesglende; deels af Henrik Jarls Gjelbsbrev til Haakon Jonsøn, ligeledes udsædt i Helsingborg d. 9de Juli 1389 (see *ndf.*); thi af disse Breve erfares det, at nogle af de vigtigste Deeltagere i Mødet, nemlig Dronningen selv, Eriks af Pomern, Jarlen, Biskop Jakob og Haakon Jonsøn ved den Tid var forsamlede i Helsingborg, og at Eriks Erkjendelse som Konge allerede da maa have fundet Sted. Huitfeld daterer vel den latinske Gjenpart fra 1388, men Afstryket i *Dipl. N.* viser, at der i Originalen efter octogesimo hverken staar tydeligt octavo eller nono, men at Tallet enten er ubeladt eller halv udsættet.

De norske Herrer, som mødte, vare tyve i Tallet, nemlig Erkebis-
kop Binalde, Henrik Jarl, Biskop Jakob af Bergen, Biskop Cy-
stein af Oslo, Biskop Olaf af Stavanger, Hr. Malise Sperra, —
hvorledes det nu end hang sammen dermed, at han kunde vise sig i Norge
efter hans sidste Utilbørligheder i Derne; Haakon Jonsøn, Otte Rø-
mer, Erlend Philipssøn, Gaute Eriksøn, Benedict Nikolasøn,
Agmund Bolt, Jon Darre, Nikolas Galle, Peter Nikolasøn,
Finn Gyrdssøn, Thorvalde Sigurdssøn, Gudbrand Erlingsøn,
Herleik Nasulfsøn og Svaale Rømer, altsaa tre Biskoper og tolv
verdslige Herrer af dem, der havde deeltaget i Hyltings-Mødet 1388,
samt desforuden Henrik Jarl, Biskop Jakob og Hr. Malise Sperra;
de, som havde været med i 1388 og nu ikke indfandt sig, vare foruden
Biskoperne Sigurd og Henrik, af hvilke den første maaskee var paa Vi-
sitats ¹⁾, den anden allerede havde forladt Norge, Cantfleren Provst
Henrik, der ved denne Tid maa være død; Ulf Jonsøn, Hr. Ulf Holm-
geirssøn, Hr. Jon Martinsøn og Tappe Fastulfsøn, der formodentlig
alle ejede Godser i Sverige, som de nu ifølge Overeenskomsten af 22de
Marts 1388 havde faaet tilbage, og med hvis Indfordring de derfor
maaskee vare beskæftigede; Ulf Haraldssøn, der ligeledes maa have haft
Ejendom i Sverige, siden han var med i Forliget til Gedsviken; Haakon
Stumpe, Magnus Stoltekarl og Haakon Topp. Altsaa var Forsamlingen
saa fuldtallig, som man efter Omstændighederne kunde vente det. Dronningen
medbragte den syvaarige Troneandidat, der formodentlig nu først var
bleven hentet fra Fedrenehjemmet ²⁾, og paa hvis Arveret man nu var
saa meget visere, som Hertug Albrecht, der kunde gjøre ham den stridig,
var død. Forhandlingernes Gang kjendes ikke, men det synes næsten,
som om Dronningen nu har mødt noget mere Modstand, end ved det for-
rige Møde, forsaavidt som det nu blev udtrykkeligt bestemt, at Dronnin-
gens Regjering ej skulde vedvare længer, end til Erik blev myndig, tvert-
imod den tidligere Bestemmelse, at hun skulde beholde Magten for Livs-
tid. Da det ikke kan antages, at hun med sin gode Vilje har foreslaaet
denne Forandring, maa man saaledes ansee den for en, idermindste ved
Opinionens Tryk, tvungen Indrømmelse, som hun gjorde Nordmændene,

¹⁾ I 1389, sandsynligvis om Sommeren, vistede Biskop Sigurd paa Rom, saaledes som det sees af Dipl. N. III. 485.

²⁾ Dette siges udtrykkeligt hos Huitfeld, S. 587. At Erik var tilstede ved dette Møde sees deraf, at han beseglede Brevet af 29de Juni, som nedenfor em-
tales, derimod er det tydeligt, at han ej var nærværende ved Mødet i Febr.
1388, hvor man neppe engang synes at have kjendt hans Navn. Om det
urigtige Foregivende af Mierall, at Erik ved denne Tid skulde have været 13
Aar gammel, see Euhm XIV. S. 239.

der kunde gjøre sig fortrolige med Tanken om at have en Kvinde i Epidfen for Regjeringen lenger end hvist nødvendigt, og af hvilke maastee netop de, der ej havde deeltaget i forrige Møde, nu viiste sig mindre medgjorlige. Beslutningen, som blev fattet, og hvorpaa de forsamlede Herrer udstedte sit aabne Brev, kom derfor til at lyde saaledes: „at de efter den omhyggelige Granstning af Lovbøgerne i Norge fandt, at den norrøne Lov udviiste, at Kong Erik, Hertug Bartislavs Søn af Pomern, var den rette Arving til at være Konge i Norge og besidde det med al den Ret, som Kongerne før ham havde besiddet det; at naar han døde, tilkom det hans Søn at arve Norges Rige, eller hans Broder, om Søn ej er til, eller om Broder ogsaa mangler, Faderbroder, samt om alle disse fattes, den nærmeste Frænde, fra Kong Erik at regne; at de samtykkede og stadfestede alt dette paa egne og hele Rigets Vegne, og annammede og antog herved Kong Erik, eller hans rette Arving efter ham, til sin og hele Norges Riges Konge og rette Herre; at Dronning Margrete skulde nyde al sin Ret inden Riget uforkrænket, og synderligen besidde og beholde sin Morgengave i Norge, nemlig **Baagahuus** og alt hvad dertil laa, saaledes som Brevene derom udviiste; at det Testament, hun havde gjort, skulde holdes, og at hun fremdeles skulde raade over hele Norge, baade Slotte og Festninger, ind- og affette Fogeder og Sjsfelmend, og fuldstændigt forsoje over Riget efter sin Vilje, indtil Kong Erik eller Arving kom til sin lovlige Alder, og da være fritagen for alt Regnskab“. Til Bekræftelse tilsojede alle de tyve Udstedere sine Segl. Det Brev, hvis Indhold vi saaledes have gjengivet, er forfattet paa Svensk; men der udstedtes ogsaa en Gjenpart paa Latin, hvoraf dog Artiklerne, der handle om Dronningens Morgengave og om hendes Regjerings Ophør ved Kongens Myndigheds-Alder, ere udeladte, uvist hvorfor. I denne Gjenpart nævnes heller ikke Hr. Malise Sperra blandt Udstederne, maastee fordi han ved Uffattelsen allerede havde forladt Mødet, af Frygt for Henrik Jarl og dennes Benner. Beshynderligt er det ogsaa, at Angivelse af Sted og Dag savnes i begge Gjenparter, saa at det skulde synes, som om man med Flid har villet udelade dem, for at Brevene om en saa vigtig Beslutning ikke skulde være daterede fra udenrigs Sted. Imidlertid kan der ej være nogen Tvivl om deres Gyldighed, da de begge endnu ere forsynede med samtlige Udstederes Segl ¹⁾. Merkeligt er det, at Erik allerede her kaldes Konge og fremdeles vedblev at kaldes saaledes, idetmindste inden Hoffet, uagtet han ikke

¹⁾ Det er ovenfor nævnt, at begge Gjenparter findes i det danske Geheime-Archiv, og at det paa Svensk er aftrykt i Paludan-Müllers *Observ. crit.*, det paa Latin i *Dipl. Norv.* III.

endnu var hyllet paa Dretting og havde Kongenavn paa forefrevne Viis, men alene ved denne Act var bleven erklæret for Norges Konge. Erik deeltog endog umiddelbart derefter i Regjeringshandling, og befeglede allerede med eget Segl, saaledes navnlig da Margrete den 29de Juni stadfæstede de Friheder, Biskop Jakob havde faaet af de forrige Konger, lod ham beholde Lindaas og Herde Skibrede paa Livstid uden Afgift, fritog ham for at betale Seklegjeld af islandske Varer til nogen anden end hende selv eller hendes dertil særskilt beskikkede Ombudsmand, og overlod ham den hende tilhørende Mattendepart i Fane=Skibet, der nu ventedes hjem fra Island ¹⁾. Det er allerede ovenfor berørt, at dette maa ansees for at være en Belønning, som Biskopen fik for de Tjenester, han i denne vigtige Tid havde viist hende. Ligeledes skete der andre Forfremmelser. Haakon Jonsen blev endnu i dette eller det følgende Aar udnævnt til Fehirde og Hirdsjore i Bergen istedenfor Erlend Philipsen, som fratraadte, formodentlig af Alderdomsvagthed, da han efter denne Tid synes ganske at have draget sig tilbage fra alle offentlige Embeds=Sysler, ligesom Haakon Jonsen allerede i nogen Tid synes at have været stillet ham ved Siden som Underfehilde ²⁾. Endvidere var det vel ogsaa ved denne Lejlighed, at Peter Nikolausson fik Syslen i Nysfjke efter Drottjeten. Formodentlig beskikkedes ogsaa allerede nu en Provst til Marielirken og Cantler i den afdøde Hr. Henrik Henriksens Sted, nemlig Hr. Arne Sigurdsen, om hvis tidligere Livsbane intet vides ³⁾; thi en Cantler kunde man ikke undvære til de løbende Regjeringsforretninger i Kongens Fraværelse, helst da der ikke udnævntes nogen ny

¹⁾ Dipl. N. II. 514.

²⁾ De isl. Annaler, saavidt det af Udgaven kan sees, Hole- og Skaalhølls=Annalerne, melde for 1390, at „der skete Ombtning af Fehirde i Bergen, idet Erlend Philipsen nedlagde Embedet, og Haakon Jonsen tiltraadte det“, medens Lagmands=Annalerne synes at hense forandringen til 1390, og Hole=Annalerne til 1391; (Udg. S. 346); men man ser af Flats=Annalerne (Udg. S. 350), sammenlignede med de øvrige, at Haakon Jonsen i 1389, 90 eller 91 var i Besiddelse af Embedet; det rimeligste synes derfor, at han beskikkedes ved Raadsmedet. At han tillige blev Hirdsjore, sees af Brev af 4de Febr. 1392 i Munkelivsb. S. 52, men at han allerede i Mai 1389 udsfærdte Fehirde=Forretninger, erfares af det allerede forhen omtalte Brev, vedkommende de Islandinger, der havde drevet Handel i Grenland. Erlend Philipsen nævnes endnu i nogle faa Breve lige til 1405 (han døde 1407), men ikke længer som Embedsmand, kun som Hirdmand og anset Bidne ved Retssager. (Dipl. N. II. 511, I. 589, 604, II. 587). Hans Søn Gindride var imidlertid fra 1397 traadt frem som Medlem af Raadet, ja endog Ridder, saaledes som det i det følgende vil sees.

³⁾ Det første Brev, man har fra Arne som Provst og Cantler, er fra 12de Juni 1390, Dipl. N. III. 489.

Drottjete; og allerede i Midten af det følgende Aar see vi Hr. Arne allerede i Besiddelse af begge Embeder.

Saaledes var da Erik, uagtet sin spæde Alder, erklæret for Norges retmæssige Konge. Nu stod det kun tilbage at fremstille ham paa Drething for der at lade ham hylde efter eldgammel Etik og Lovens Bud. Dette skete ogsaa kort efter, og man maa formode, at Dronningen strax traf de nødvendige Foranstaltninger til, at han umiddelbart fra selve Mødet kunde følge med flere af de hjemvendende Raadsherrer lige til Nidaros og efter fuldbragt Hylдинг atter snarest muligt bringes tilbage til hende. Hun selv drog ikke den lange Vej til Throndhjem, da hun havde saa mange vigtige Anliggender, der krævede hendes Nærværelse i de sydlige Egne. Det faldt af sig selv, at Erkebiskopen maatte staa i Spidsen for de Mænd, der fik det vigtige Tillidsbrev at føre den unge Konge til Nidaros og besørge det Nødvendige med Hensyn til Hyldingen; foruden ham nævnes Biskop Gystein af Dslo, Biskop Sigurd af Hamar, Haakon Jonsøn, Almund Bolt, Alf Haraldsøn og Haakon Stumpe¹⁾. Biskop Sigurd og de to sidstnævnte have vel altsaa sluttet sig til Følget efter Ankomsten til Norge. End flere Raadsherrer, hvis Navn ikke angives, fulgte med, og blandt dem maa nødvendigviis Otte Rømer have været, der som Fehilde og Hirdstjore hørte hjemme i Nidaros. Formodentlig kom man dog neppe fra Helsingborg førend længst hen i Juli eller først i August, hvad enten nu de øvrige Forhandlinger paa Mødet tog saa lang Tid, eller andre Hindringer kom i Vejen. Thi den 9de Juli var baade Haakon Jonsøn og Jarlen endnu i Helsingborg, saasom Haakon paa den Dag fik et Gjeldsbrev af Jarlen paa 145 Pund skotske Sterling, der afdragsviis skulde tilbagebetales i fire Aar, og som maaskee vare de Løsepenge, Jarlen havde maattet give Malise Sperra, der siden fik undgjelde for, at hun havde understaaet sig at tage Jarlen til Fange²⁾. Men den 3die Juli havde Margrete forladt Helsingborg, og paa den Tid var da vel ogsaa den unge Konge med sit Følge kommen paa Vej³⁾. Vejen lagdes over Dslo og Dplandene, hvor

¹⁾ Dette sees af Brevet ang. Dydølingerne, som strax nedenfor omtales.

²⁾ Dipl. N. II. 515.

³⁾ Den 23de Juli, paa Falsterbod, indgik Hertug Bugislav af Stettin et Forbund med Danmark og Dronning Margrete og forbandt sig til at tjene hende og Riget. Ved denne Lejlighed synes Margrete at maatte have været tilstede paa Falsterbod. Idetmindste var hun i Malmø den 6te August (St. Sixti Dag), thi paa denne Dag er det Brev dateret, som hun og Erkebiskop Magnus af Lund strev i Forening til Lapperne, og hvorom vi i det følgende komme til at handle nærmere. (Suhm, XIV. 243, 550). Det skulde ellers synes, som om nogle af Hertug Bugislavs Mænd havde været med i Slaget

altsaa vel Biskop Sigurd af Hamar har sluttet sig til Følget, og videre over Dovre, samt gennem Dpdal. Men formedelst Tronfølgerens spæde Alder kan Reisen ikke have gaaet hurtigt, især da man og vel oftere standsede undervejs for at give Folket Lejlighed til at see sin unge Konge, og tillige for at modtage Forestillinger fra Almuen og besørge allehaande foresaldende Regjerings-Anliggender. Saaledes erfares det udtrykkeligt, at da man kom til Dpdal, fritog Raadsherrerne paa Kongens Vegne Dpdalingerne for at udrede mere i Udfareledning end til halvtredie Hamle paa Grund af den store Bekostning, de havde med at skyde til og fra Dovrefjeld, vedligeholde Bejene, og modtage Kongen og Raadet til Gjestning paa Gjennemreisen ¹). Paa denne Maade er det let at forstaa, at man ej kunde naa frem til Nidaros før end hen i September. Dagen, da Erik blev hyldet paa Dretning, angives ingensteds, men flere Omstændigheder vise, at det enten maa have været Korsmesse d. 14de September, eller Matthæusmesse d. 21de September, eller en af de to Søndage, den 12te eller 19de September. Den, som gav Erik Kongenavn ²), var ingen anden end Haakon Jonsson, end et Brev paa, i hvilket venstabeligt Forhold han stod til Dronningen og den unge Konge, og hvor usandsynligt det er, at hans Afkald paa al Ret til Tronen skulde have været ufriwilligt eller fremtvunget. Umiddelbart efter Hyldingen maa man have tiltraadt Tilbagereisen, da det allerede var seent paa Naret. Naar Erik kom tilbage til Margrete, vides ikke; det maa vel have været i October, medens hun maaskee opholdt sig paa Wardberg eller Baagahuus for derfra at drage ind i Sverige, som det nedenfor vil sees. De løbende Expeditioner besørgeedes i Kongens Navn af Santsleren i Oslo ³).

Paa denne Viis var da den pomerse Hertugs søn bleven Norges Konge, og Margrete herefter egentlig kun hans Formynderesse, saaat endog

ved Falkøping og vare blevne tagne til Fange, thi han lovede ved sit Brev ogsaa, „at de af hans Mend, som Dronningen for hans Skyld lod løs, skulde aldrig tjene mod hende eller Rigerne“.

¹) Herom vibner Erkebiskop Nslafs Brev af 3die Septbr. 1440 (Dipl. N. III. 760), hvori han forteligen meddeler Indholdet af „det Brev, som Kong Erik udgav, da han for til Thronhjem og blev tagen til Konge“. Her nævnes ogsaa de nye omtalte Medlemmer af Raadet, der ledsagede ham.

²) See herom hvad der anføres i Dipl. N. I. S. XXXI, XXXII, jvfr. N. Samll. IV. 588 ff. Det gæltgjøres her af flere Breve, at Eriks Regjeringsaar regnes fra en Dag mellem 11te og 25de Septbr. 1389; og da en saadan Højtidelighed altid skulde see paa en Søn- eller Festsdag, kan man kun velge mellem de fire ovennævnte Dage, af hvilke det dog altid er rimeligst at regne den tidligste, der alligevel indtraf seent nok i Forhold til den Tid, da man havde tiltraadt Reisen.

³) Saaledes Landskabsbrevet af 12te Juni 1390, Dipl. N. III. 489.

Maret i offentlige Brevstaber ikke lenger regnedes efter Regjeringens Overdragelse til Margrete, men fra Eriks Huldingsdag den 12te eller 14de September 1389, som „Eriks, af Guds Naade Norges Konges og Sveriges rette Arvings 1ste, 2den og 3die o. s. v. Regjerings-Mar ¹⁾“.

At Nordmændene forresten ikke var synderlig tilfreds med at faa ham til Konge, det være sig nu formedelsf hans Ungdom eller hans fremmede Hertomst, siges udtrykkeligt i de samtidige islandste Annaler: „Paa Drething toges til Konge over hele Norge en Mand ved Navn Erik, Barn af Alder; Haakon Jonsøn gav ham Kongenavn og døde kort efter; han sagdes at være en Søstersøn af Dronning Margrete og at have sin Fedrene-Vett i Tydskland. Alle Nordmænd tyktes daarligt om denne Forandring, og allermeest i Skatlandene“ ²⁾. Det lader her til, at flere endog have tvivlet om, at det hang rigtigt sammen med Eriks foregivne Frændskab til Dronningen, ligesom ogsaa at man maastee har tilskrevet Haakon Jonsøns Død — der forresten ikke indtraf førend tre Aar efter — Gremmelsen over at have været et Medskab til hans Ophøjelse paa Kongetronen. Forresten maatte det netop under disse Omstændigheder ansees som et Gode, at han var et Barn, thi der var da al Udsigt til, at han ved at opdrages i Norden vilde kunne blive aldeles nationaliseret der. Erik var nu omkring syv Aar, da han efter de bedste Oplysninger, man har derom, maa være født 1382 ³⁾. Hans Fader, Hertug Bartislav af

¹⁾ Der siges vistnok, at nogle saa Breve skulle forefindes, udstedte i Kong Eriks Navn, der regnes fra et tidligere Datum, og uagtet det i sig selv ikke er saa besynderligt, om enkelte, som vidste nærmere Besked om Forhandlingerne i Helsingborg, have regnet fra hiint udaterede Brevs Udstedelse, (altsaa c. 24de Juni 1389), da det jo er aabenbart, at Erik fra den Tid af bar Kongetitel, saa vil dog nok nærmere Undersegelse vise, at man i hiin Antagelse har fejlet. Saaledes er det vistnok urigtigt, naar Brevet i Dipl. N. I. 513 er henført til 16de Mai 1389, fordi den angivne Dag (Søndag efter St. Hallvard i Kong Eriks første Aar) vilde i 1390 blive Vintsedag. Det er her saameget mere ugjerligt at sette Dagen til 16de Mai 1389, som Erik da ikke engang forelebigt havde faaet Kongetitel; hertil kommer, at ved at sammenligne dette Brev med Dipl. N. II. 517, af 31te Januar 1390, seer man tydeligt, at dette maa være eldre end hiint. Altsaa maa man antage, at trods den Besynderlighed, at Vintsedagen kun er betegnet som Søndag efter Hallvardsmesse, bliver Brevet dog af 1390, og at Udstederne, Lagmænd i Oslo, have anset den foregaaende St. Hallvardsdag for saa stor en Festdag, at Vintsedagen i Sammenligning dermed blev en Ubetydelighed. Denne Datering er ogsaa rettet i et af de senere Bind.

²⁾ Jøf. Annaler, Udg. S. 350.

³⁾ I det raakdelige, med Begivenhederne samtlige Diarium Vadstenense siges der udtrykkeligt, at Erik ved Udvelgelsen til Everiges Konge d. 11te Juni 1396 var „en Dreng paa 14 Aar eller ubetydeligt derover“. Scr. r. Sv. I. 109). Jfr. ogsaa Chron. af 1415, Scr. r. D. I. 59. Om de forskjellige mindre paalidelige Angivelser af hans Alder, see Suhm, XIV. 317, 374.

Pomern (almindeligviis kaldet den 7de, var en Søn af Bugislav den 5te (død 1374) Hertug i Bagpomern, og Sønneseen af Bartislav den 4de (død 1326), der havde baade Forpomern, hvilken gif i Arv til hans eldste Søn Barnum den 4de, og Bagpommern, der tilfaldt Bugislav den 5te og hans Broder Bartislav den 5te. Man vil vide, at Erik skal være døbt „Henrik“ efter sin Morfader, men at Navnet ved hans Ankomst til Norden forandredes til „Erik“¹⁾). Vi ville ikke benegte, at det maaskee kan forholde sig saaledes, især da man ogsaa har andre Exempler paa, at Navnene „Henrik“ og „Erik“ have været forvexlede, f. E. ved den nys omtalte foregibne Søn af Dronningen, der skulde være død i Perugia. Men paa denne Tid var dog Navnet „Henrik“ allerede blevet saa almindeligt i Norden, at nogen Forandring ikke synes at kunne have været saa nødvendig, medens paa den anden Side ogsaa Navnet „Erik“ ved Opkaldelser fra det danske Kongehuus ej var blevet saa sjældent i Nordtyskland. Men derimod er det vistnok aldeles urigtigt, naar den svenske Niumkrønike siger, at han først heed Bugislav²⁾). Dette grunder sig vist paa en Forvexling mellem ham og hans Syffenebarn af dette Navn, om hvem der i det følgende vil blive Tale.

Uagtet Eriks Hylдинг i Sverige endnu forestod, kan man dog neppe antage andet, end at de Landskaber af dette Rige, der saa længe havde været forenede med Norge, eller idetmindste staaet under Norges Konger, nu atter gjenforenedes med de øvrige Landskaber, eller at Sverige „fil sine gamle Landemerker tilbage“, saaledes som Margrete havde lovet. Det var egentlig kun en naturlig Følge af, at Sverige kom under Margretes Herredømme, thi ogsaa tidligere havde de kun adlydt Kong Haakon i hans Egenkab af Sveriges Konge, fordi de Naadende blandt Indbyggerne ikke erkjendte Kong Albrechts Herredømme, og saa længe Kong Olaf levede, ventede de vel altid, at han omsider skulde vinde sine Fedres Rige tilbage. Imidlertid havde den langvarige politiske Forbindelse medført mange private mellem vestsvenske og norske Familier indbyrdes, som fremdeles holdt sig en Tidlang, ligesom ogsaa Nordmænd fremdeles ejede Gods i Sverige, og omvendt³⁾).

Hverken om Margretes, eller om Kong Eriks Hylдинг paa Island findes der nogen bestemt Efterretning. Det er meget muligt, at Mar-

¹⁾ See Euhm, XIV. 317.

²⁾ Niumkr. i Scr. r. Sv. I. 2. S. 60, Ericus Olai i Scr. r. Sv. II. S. 105. Claus Petri, udg. af Klemming S. 159.

³⁾ Man seer saaledes, at da Raadmanden i Oslo, Nielse Bjørnson (maaskee selv en Vermelending) var død, overdrog Dronningen Bisfop Gystein i Oslo og Agmund Bolt det Hverv at kjøbe hans Arv i Vermeland, og i den Anledning overdrog disse igjen Raadmanden i Vermeland, Hr. Agmund Hatt, at indkræve hans udestaaende Forbringinger (Dipl. N. III. 498).

grete slet ikke blev hylbet der, uagtet det bestemte Bud til alle Sysselmen-
dene, ogsaa i Skatlandene, der indeholdtes i Raadets Hyldingsbrev af
1388. Thi paa Island herskede der i denne Tid netop stor Forvirring
med Hensyn til Hirdstjornen og Syllernes Bestyrelse. Hirdstjoren An-
dres Sveinsson reiste i 1387 over til Norge, formodentlig ved Budskabet
om Kong Olafs Død, efterat have overladt Thorstein Gjulfsson sit Em-
bede at bestyre; men denne Bestyrelse kan ikke have varet mange Uger,
thi endnu samme Aar kom den forhen omtalte Boldsmand Erik Gud-
mundsson ud til Island, beklippet til Hirdstjore af Drottseten Hr. Ag-
mund Finnsson. Med ham fulgte ogsaa Narve Sveinsson, hvilken
Drottseten ligeledes havde udnævnt til Lagmand for den ene Deel af
Landet. Disse tvende Udnævnelser fandt Islendingerne, heder det, at
være noget nyt og ubørt. De have saaledes anseet dem ulovlige. For-
modentlig maa de da være skeet efter Kongens Død, da Drottsetens
Embede egentlig skulde have ophørt. Imidlertid forvoldte dette ikke no-
gen Vanskelighed for Narve, der synes at være bleven nok saa vel mod-
tagen; men Erik Gudmundsson, der vistnok var uverdigg til at beklæde
en saa anseelig Post, og som alene kan have faaet den ved at indsmigre
sig hos Drottseten, blev drebt allerede Aaret efter: et Tegn paa, at han
maa have været meget forhadet ¹⁾. Altsaa var der nu ingen ordentligt be-
klippet Hirdstjore, og om Syllerne, der ved Kongens Død egentlig vare
blevne ledige, opstod der store Tvistigheder, hvis nærmere Bestaffenhed vi
dog ikke erfare. Men under saadanne Omstændigheder er det ikke sand-
synligt, at Dronningens Hylдинг har kunnet foregaa, førend allerede
Erik var bleven udnævnt til Konge, og da var det vel ham, hvem Hyl-
dingen egentlig maatte gjælde ²⁾. At han blev hylbet paa Island kan
man vel neppe betvivle, uagtet intet bestemt Udsagn derom forefindes;
thi at ingen saadan Act skulde være foregaaet paa Island før end i 1419,
da Thing-Almuen tilskrev Kongen, „at de lovede ham sin tro Tjeneste
og vilde hylde ham og have ham til sin rette Konge o. s. v.“ ³⁾, er ikke
vel tænkeligt, og det skal derhos paa sit Sted vises, at den egentlige
Hensigt med Brevet af 1419 slet ikke var at give eller fornye noget
Undersaatsløfte, men alene at underrette Kongen om, at man mod

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 338, 340.

²⁾ Suhm siger vistnok (XIV. S. 290), at Margrete hylledes af alle Islendere i
1391; men naar man sammenligner det Uddrag, han her leverer af Annalerne,
med disses Text, da bliver det aabenbart, at hine Ord kun ere en unojagtig
Gjengivelse af Annalernes „hældust öll dróttningar völd á Islandi“, hvilket
kun betegner: „paa Island vedblev Dronningens Herredømme fuldstændigt“.
Men dette antyder jo vistnok, at hendes Herredømme der var anerkjendt.

³⁾ Sagn til sögu Islands II. 1. S. 172.

sin Vilje havde været nødsagede til at handle med Fremmede, og ved at forudstille hiin Forsikring om sin undersaatlige Trostid og Lydighed vilde man kun reservere sig mod enhver Sigtelse for Mangel paa Loyalitet. Hine Ord kunne derfor snarere siges at hentyde til den tidligere Hyltings-Akt, om hvilken Annalerne tie. Men det er meget muligt, ja endog sandsynligt, at denne Hylting ikke fandt Sted saa tidligt, som Dronningen havde ønsket det eller hendes og Naadets Breve maaffee havde tilfagt. Imidlertid seer man dog, at de Embedsmænd, Dronningen udnævnte, blev antagne uden Modsigelse. I den drebte Erik Gudmundssøns Sted bestilte hun til Hirdstjore over hele Landet Vigfus Svaresøn, en Søn af den forhen omtalte Svar Vigfusson af Holm, Hirdstjore fra 1354 til 1357. Han synes ej alene at være bleven vel modtagen og have tiltraadt sit Embede uden Hinder, men endog at have nydt mere end almindelig Yndest og Ansæelse, ligesom han ogsaa forblev meget længere i Embedet, end nogen af sine Forgængere ¹).

24. Margrete overtager Regjeringen i Sverige. Krig med Mecklenburgerne og Vitaliebrødrene. Bergen herjet af diæse. Fredsslutning ved Lindholm. Kong Albrecht kommer paa fri Fod.

Allerede medens Kong Erik endnu var oppe i Norge for at hyl-des paa Dretning, var Dronningen ibrigt paa Ferde for at sikke sig

¹) Vigfus Svaresøns Ankomst berettes i de forskjellige Haandskrifter af Annalerne under 1388, 1389, 1390 (Udg. S. 344). Men det rimeligste er, at Sandheden her, som sedvanligt, ligger i Midten, thi Dronningen maatte først have erfaret Erik Gudmundssøns Døds i 1388, før end hun kunde udnævne hans Eftermand. Naar man senere finder i Annalerne, ved 1403 (S. 376): „Vigfus kom ud med Hirdstjore og sin Hustru Gudrun Ingemundsbatter, norff af Fødsel, 15 Aar gammel“, da er dette urigtigt allerede af den Grund, at han var gift med Gudrun længe før den Tid; man har saaledes et Brev af 27de April 1397, hvorved han bekendtgjorde, at denue hans Hustru ejede fem Hundreder, baade paa Island og i Norge (Safn t. s. Islands II. I. S. 76). Beretningen staar vistnok umiddelbart efter en anden, der ligesaaledes herer til 1403, nemlig om Kong Eriks Valg til Konge i alle tre Riger, altsaa om Kalmar-Unionen af 1397, og man kunde saaledes opstille den Formodning, at Beretningen om Vigfus's Ankomst med sin unge Hustru herer til dette Aar, samt at han af Erik var bleven bekræftet i sit Embede. Men Unionsacten skete først i Juli, og allerede i April 1397 var Vigfus, ifølge det ovennævnte Brev, med Gudrun paa Island. Man har altsaa kun den Formodning tilbage, at den her meddeelte Notits egentlig herer til 1389 og kun ved en Fejltagelse er sat i Forbindelse med Unionsacten af 1397 isærlig med Valg-acten af 1389 samt at Vigfus før sin Afreise fra Norge har egtet Gudrun. Det er ej usandsynligt, at denne Gudrun har været en Datter af den anseede Hirdmand i Rysfylke Ingemund Uthymesøn og Holmfrid Anunds-datter, beslegtet med Tolge-Øtten (s. ovfr. S. 157).

det nyserhvervede Herredømme i Sverige. Men det er et smukt Træk, at en af hendes første Handlinger, førend hun havde betraadt svensk Grund, var i Forening med Erkebiskopen af Lund, fra Malmö den 6te August at tilskrive de hedenste Lapper, fornemmelig dem, der stod under svensk Herredømme, et Brev, hvori hun opfordrede dem til at antage Christendommen, og fremstillede dennes Hovedlærdomme for dem paa en fattelig Maade. Maa man end indrømme, at denne Maade at tiltale dem paa vistnok var forfejlet, og at Brevet's Indhold uden nærmere Forklaring ikke vilde have været dem forstaaeligt, endog om det havde været affattet i deres eget Sprog, endfige paa Latin, saa var det dog i alle Fald velmeent. Dette er ellers en af de første Gange, hvor man hører Navnet „Lapper“ anvendt; det er tydeligt opkommet i Sverige og betegner egentlig kun den Deel af den finske Nation, som havde sit Tilhold i Sverige og Finland ¹⁾. Fra Malmö har hun formodentlig begivet sig gennem Skane og Bleking til Solvesborg og Kalmar, hvilke vigtige Punkter, der endnu vare i v. Birgernes Bold, hun nu først og fremst søgte at faa i sin Magt, hvilket ogsaa, som vi have seet, lykkedes hende, skjønt imod store Penge-Dyppelser. Ved denne Lejlighed var det vel ogsaa, at Heyne Snakenborg, d. 15de September, overlod Dronningen endeel Ejendomme, som han havde faaet med sin første Hustru Birgitte Gøtstavsdatte (hvoriblandt Bederholm i Västergötland), for hvilke hun, som det heder, gav fuld Betaling, „mere af sin Naade, Dyd, og Godvilje, end for hans Aets Skyld“, skjønt han havde været med i den Strid, hvori Kong Albrecht blev fangen, og havde her været hans Hjælper og Tjener, saavel imod Dronning Margrete „af Guds Naade Sverige, Danmarks og Norges Dronning“, som imod hele Sveriges Rige ²⁾. Naar det her heder, at Dronningen kjøbte Ejendomme af ham for fuld Betaling, skulde man fristes til at tro, at denne Betaling, hun skulde give, kun var Løsepenge, som hun eftergav ham, imidlertid seer man dog, at hun siden lod ham udbetale Penge for dem, og at det saaledes dog har været et virkeligt Kjøb, skjønt det vel er muligt, at Betalingen ej har været stor. Heyne Snakenborgs Brødre Gerhard og Johan vare ogsaa tilstede ved denne Act, og siden den Tid fremtreder Hr. Heyne Snakenborg som en af Dronningens mest betroede Mænd. Kalmar og Solvesborg var særdeles vigtige Punkter for den Krig, som nu fortes med Kong Albrechts Underfaatter

¹⁾ Brevet er aftrykt hos Suhm. XIV. 550. Navnet „Lapper“ forekommer, saavldt vides, allerførst i Drottsfeten Knut Jonssens Brev om Helsing og Virksarle af 15de Septbr. 1328, Dipl. Sv. No. 2675; dernæst i Flatsbogen (Udg. Cap. 106), der er fra samme Tid som Dronningens Brev.

²⁾ Br. i sv. Rigsarchiv.

og Hjelpere i Tydskland, thi disse havde hidtil kunnet lande der for at føre Hjelpetropper til Landet; nu vare alle Havne stengte for dem undtagen Stockholm. Af de øvrige Slotte, forsaavidt de stode under Executorernes Naadighed, vare formodentlig de fleste allerede komne i Margretes Besiddelse, med Undtagelse af de finlandse, til hvis Modtagelse hun vel endnu ikke havde faaet gjort de nødvendige Foranstaltninger, paa Grund af deres fjerne Beliggenhed. Men dette skete nu paa et Møde, som hun i de sidste Dage af October holdt i **Søderköping** med Raadets fornemste geistlige og verdslige Medlemmer, fornemmelig Testament-Executorerne, og paa hvilket hun saa at sige først overtog den egentlige Regjering af Landet. De forsamlende Herrer bekjendtgjorde nemlig her først og fremst, at de havde modtaget det Forsikkringsbrev af hende, som hun havde afgivet den 12te Marts Aaret forud, og som alt-saa formodentlig nu først blev offentliggjort ¹⁾. Nu viiste det sig, hvor stor hendes Magt over de hidtil saa myndige og umedgjærlige svenske Stormænd allerede var, eller ogsaa hvor stor de ansaa Faren at være, idet de nemlig i Betragtning af „den store Naade, Trøst og Hjælp, som den højbaarne Fyrstinde, deres kjære Frue, Dronning Margrete, Sveriges og Norges Dronning og Danmarks rette Arving og Høvding, havde gjort og beviist Riget i denne store Drøvelse og Nød og denne store Drøg og Ufred, der havde været i Riget, men som de haabede vilde med Guds og hendes Naad og Hjælp faa en god og rasl Ende“, saavel som ogsaa formedelt andet utalligt godt, de havde nydt af hende, og fremdeles haabede at skulle nyde“, vedtog „med Samtykke og god Vilje at give hende en **Hjælp** over det hele Rige, saavel over Biskoper, Klerker, Kirker og Klostre, Riddere og Svener, Landboer og Børdnede, som over alle Rigets Skattebønder, i hvilket som helst Biskopsdømme eller Lagfognd de bo“, nemlig saaledes at enhver Mand for sig, Bønde eller Landbo, skulde inden næste Faste-Indgang have givet hende en Mark svensk, enten i rede Penge eller i Varer til en ved samme Lejlighed nøje bestemt Tært. En saadan Skat vilde det neppe have kunnet lykkes Kong Albrecht at udvirke. Bekjendtgjørelsen derom er udfærdiget den 24de October, af Erkebiskop Henrik i Uppsala, Biskopperne i Linköping, Strengnes, Westeraas og Abbo, Erngisl Jarl, Erik Ketilsøn Marst, Karl Ulfson, Byrge Ulfson, Bo Boesson, Steen Benedictsøn, Erngisl Nikolassøn, Stephan Ulfson, Ulf Jonsøn, Steen Boesson, Anund Jonsøn, Steen Steensøn og Thure Benedictsøn, alle Riddere og

¹⁾ Suhm, XIV. 245. Byrge Ulfson og Steen Benedictsøn bevidnede, heber det her, i Søderköping, men før den 24de October, „at de og flere Rigets Mænd fik et Brev fra Dronningen til Sveriges Forsikkring“, nemlig det forhen, omtalte Brev af 1388.

Riget's Raadgivere. Den slutter med Befaling og indstændig Opfordring til alle og enhver, om at udrede denne Hjælp med god Vilje og fuldkommen Lydighed uden noget Mej eller nogen Forklaring, og at de ville tænke paa hendes store Kjerlighed og Hjælp, der „maa og skal med Guds og hendes Naade bringe Fred over Riget, saa at enhver kan under ret Naad og Landslov ved sit eget leve og bo“¹⁾. Tre Dage efter (den 27de October) udstedte de forsamlede Herrer, blandt hvilke nu ogsaa Biskopen af Begsjø og flere andre Riddere og Evne nævnes, en Bemyndigelse til Dronningen om at kunne pantsætte Gods af Uppsala Ode saavelso m andre Kronejendomme, de murede Slotte og Fæstninger undtagne, for dermed at udrede en Gave af 1000 Mk. brendt, som hun i taknemmelig Erkjendelse af den Naade, Gud havde viist hende ved at lade hende opnaa Regjeringen over alle tre Riger med Indbyggernes gode Vilje, og i Betragtning af at Kirken havde lidt saa meget af „umilde Mend“, nu med det svenske Raads Samtykke havde besluttet at give til Domkirken samt de øvrige Kirker og Klostre i Riget, til Namindelse af hende selv, saavelso m andre Fyrster og Herrer, hvilke hun var Tak skyldig. Derhos tilsaagde de hende paany sin Understøttelse til Opretholdelse af hendes Herstab²⁾. Vi see her, hvorledes Margrete klogeligen blev sin Politik tro, at holde sig inde med Geistligheden, om det endog skulde koste betydelige Opostelser; det bar dog i Længden gode Frugter for hende. Denne Gave kunde vel endog efter de Tiders Begreber paa en vis Naade ansees nødvendig, eftersom den sjensynligt skulde svare til, hvad hun allerede for Danmarks og Norges Vedkommende havde forordnet i sit Testament, hvilket idetmindste i Norge ansaes saa vigtigt, at det endog udtrykkeligt blev bekræftet i Raadets Forsikkringsbrev om at tage Erif af Pomern til Konge. Men de svenske Herrer's Højelighed i først at bevilge hende en betydelig Skat, og derpaa at tillade hende at pantsætte Krongodsset, er derfor ikke mindre merkelig. Det var den samme Dag, paa hvilken de geistlige og verdslige Executorer af Testamentet underrettede Magnus Kase, hvilken Bo Jonsøn havde sat til Hovding paa Tavastehuus i Finland, om den med Dronningen sluttede Overenskomst, ifølge hvilken alle Slotte skulde stilles til hendes Raadighed, og derfor befalede ham, saasnart hun krævede det, at overlevere Tavastehuus med Fogderi til Jakob Abrahamsøn paa Nabo og Thord Bonde paa Naseborg, hvilke Dronningen havde givet sin Fuldmagt til at modtage det³⁾. Endelig blev der nu ogsaa rettet paa de Ubehageligheder, hvori Erke-

¹⁾ Originalen i det sv. Rigsarchiv. Uddrag deraf hos Suhm XVI. 245, 246.

²⁾ Suhm, XVI. S. 244.

³⁾ Arwidsson, Handl. til upplysn. af Finlands häfder, VIII. 1.

biskopen og den uppsalste Geistlighed hidtil havde befundet sig med Hensyn til Jemteland, idet hun ved en Skrivelse af 28de October meldte alle sine Fogder og Ombudsmænd saabetsom alle andre Bønder og Bøskarke i dette Landskab, at hun havde taget Erkebiskopen og hans undergivne Geistlighed samt alt, hvad dem tilhørte i Jemteland, under sin kongelige Bestyrelse, og befalede derfor alle, til hvem Brevet var henvendt, at gjøre denne sin Skyldighed ¹⁾. Hine store Bevilgninger synes strax at have sat Margrete istand til at indløse endeel pantsat Gods og afdrage endeel Gjeld ²⁾.

Dette merkkelige Møde hævedes ikke førend efter October Maanedes Udgang ³⁾. Dronningen blev fremdeles en Tidlang i Sverige, hvor hendes Nærværelse nu var paatrængende nødvendig til Fredens snarest mulige Gjenoprettelse. Dog synes hun først at have villet sikke sig fuldkommen Besiddelse af Slottene og selve Landet, førend hun stred til noget Angreb paa det velbefestede Stockholm, Mecklenburgernes sidste Besiddelse og Tilhold i Landet, efterat nu ogsaa Kalmar var falden i Dronningens Hender og Örebro idetmindste kort efter havde samme Skjebne ⁴⁾. Dog maa Forbindelsen mellem Stockholm og det omliggende Land have været temmelig afstaaret, siden endog det ikke langt derfra liggende, vigtige Slot Steket, der beherskede Opsejlingen til Sigstuna og Uppsala, var i Dronningens Besiddelse og under Befaling af Hr. Steen Boesjøn, en af Executorerne ⁵⁾. Sit egentlige Standkvarteer synes Dronningen at have taget i sit kjære Vadstena, hvor hendes Ungdomsveninde, Ingegerd Knutsdatter, Maret forud var bleven højtideligt indviet til Klosters første Abbedisse ⁶⁾. Men heller ikke under sit Ophold her var Margrete ledig, og man kan vel egentlig sige, at de i Søderköping begyndte Forhandlinger med Raadet ogsaa fortsattes i

¹⁾ Dipl. N. V. 341. Jvst. Suhm, XIV. 247.

²⁾ Den 30te October, endnu i Søderköping, qvitterede Hr. Karl Ulfssøn, Lagmand i Uppland, Dronningen for 400 Mk. brendt Sølvs, hvorsfor Bjærkelinds Hered havde været ham og hans Søn pantsat. Dette Pant har hun saaledes nu indløst. Strax efter lod hun ogsaa tilbagebetale den hollandske Ridder Benedict af Alefeld endeel Penge, som hun havde laant af ham. (Suhm, XVI. 248).

³⁾ Dette sees deraf, at hun, endnu den 30te Octbr. var i Søderköping, som det nyansførte Brev udviser.

⁴⁾ Om Örebro er det ovenfor talt. Da Dronningen daterede deraf den 6te Mai, er det klart, at hun da allerede havde det i sin Magt.

⁵⁾ Brev fra Hr. Steen Boesjøn af 7de Febr. 1390, dateret fra Almarna-Stek, i det sv. Rigsarchiv. Ligesaa af 14de Februar.

⁶⁾ Dette var den 18de Mai 1388, ifølge Diar. Vadstenense, Scr. r. Sv. I. S. 102.

Badstena, hvor vi inden November Maanedes Udgang finde flere Biskoper og en stor Mængde af Rigets fornemste Mænd forsamlede hos hende. De overbar, heder det, Højtidelighederne, da den ovenfor omtalte norste Huusfrue Brynhild Josephsdatter og Gyrid Gudleifsdatter, ligeledes fra Norge, bleve optagne i Klostret den 28de November, saavel som tvende Brødre ¹⁾, men man kan være temmelig overbevist om, at der var andre og vigtigere Anliggender end disse Højtideligheder, der havde kaldt dem sammen, om der end ikke erfares anden umiddelbar Følge af Dronningens Ophold i Badstena, end at hun to Dage efter hiin Højtidelighed udstedte et Barnadarbrev for Klostret ²⁾. Men der kan vel neppe tvivles om, at hun allerede nu forberedede et vigtigt og for hende yderst fordeelagtigt Skridt, der kom til Udførelse paa en ny Sammenkomst, som hun den paafølgende Sommer havde med Executorerne paa Slottet Stekeborg ³⁾; her enedes nemlig disse om at overdrage Bestyrelsen af Bo Jonssens Gods og de Panter, Dronningen havde stillet hans Børn istedetfor de opladte Slotte, til Hr. Steen Boesøen alene, som Børnens nærmeste Frænde paa fedrene Side, medens de øvrige Executorer herefter skulde være ganske frie for alt Ansvar, (20de Juli 1390). Herved fik nemlig Margrete med ham alene at gjøre, istedetfor en heel Deel myndige Herrer.

I hele denne Tid synes Dronningen at have opholdt sig i Sverige for at befeste sig paa Tronen og træffe Foranstaltninger til sine Rigers Forsvar, naar Fjendtlighederne atter brød ud ⁴⁾. I det første Aar efter Slaget ved Falköping var endnu alt roligt, hvad enten nu Mecklenburgernes Stridskræfter for det første var udtømte, eller — hvad der vel er det sandsynligste — at der har været indgaaet en Stillestand, indtil man havde dagtinget om de Fangnes Befrielse. Det er højt rimeligt, at de mecklenburgske Herrer en Tidlang haabede at kunne bewirke Albrechts Frigivelse, og at de saa længe indstillede alle Fjendtligheder, dog hindredes de ogsaa ved en Fejde med Brandenburg ⁵⁾.

¹⁾ Scr. r. Sv. I. S. 103.

²⁾ Brev af 30te Novbr. i det sv. Rigsarchiv.

³⁾ Brev af 20de Juni, i det sv. Rigsarchiv. Alle Executorerne vare tilstede, undtagen Marffen. Som Cautionister for Hr. Steen Boesøen befeglede hans Naager Hr. Thorkil Haraldsøen og Algot Magnuøsen; som Vidner Dronningen, Hr. Stephan Ulføsen, Magnus Benedictøsen, Thord Bonde og Knut Boesøen.

⁴⁾ Den 22de Juli var Dronningen i Nyköping (Brev i sv. Rigsarchiv); den 23de August sandsynligvis i Kalmar, da hun indgik et Vægjer med Brødrene v. Blken (Suhm, XIV. 260); den 31te Octbr. var hun i Linköping (Suhm, XIV. 561); den 17de Novbr. paa Elfsborg (Dipl. N. I. 528).

⁵⁾ Mecklenburgerne (eller, som Detmar udtrykker sig, den svenske Konges Mænd

Den samtidige lübeckfle Chronist siger udtrykkelig, at Dronningen i Maret 1390 „tog mange Dage med Kong Albrechts Mend og Stæder, nemlig Rostock og Wismar, men holdt ingen“, det vil sige, indfandt sig ikke, eller sendte ingen Befuldmechtigede til de aftalte Møder¹⁾). Lenger ud paa Maret, formodentlig seenhøstes, da Stilstanden maaskee enten var løben ud, eller man saa, at der ikke kom noget ud af Underhandlingerne, udrustede Kong Albrechts Farbroder, Hertug Johan af Mecklenburg-Stargard²⁾, en Hær og Flaade for at komme Stockholm til Hjælp, men paa Overfarten fik han en heftig Storm, hvorved et af Skibene strandede paa Oland, og de, der vare ombord, mange Riddere og Svene, deels omkom, deels bleve tagne til Fange. Et andet Skib førte Befalingsmanden troloft lige til Kalmar, saa at det faldt i Fjendens Hænder med hele sin Besætning³⁾). Herved nødsagedes Hertugen til at vende tilbage med uforrettet Sag, og saaledes forskaaedes Landene i hele dette Aar for Krigens Onder, naar undtages de smaa Fegtninger, der vel altid fra Tid til anden have fundet Sted i Omegnen af Stockholm, hvis Besætning og Indbyggere vist ikke lod sig afstenge fra det øvrige Land uden Modstand.

I det følgende Aar gjorde Mecklenburgerne nye Anstrengelser for at undsette Stockholm og vinde et Fodfæste i Sverige, der kunde sikke Kong Albrechts Frigivelse. Stæderne Rostock og Wismar forbandt sig i Mai 1391 med Hertug Johan af Stargard og hans Søner, den unge Hertug Johan Magnussøn, og alle disses Riddere og Svene i Mecklenburg om at staa Margrete og hendes Riger imod og aldrig indgaa noget Forlig med hende, førend Albrecht var kommen fri. Flere mindre Stæder i Mecklenburg, navnlig Schwerin, sluttede sig til Forbundet. Hertugerne søgte ogsaa at faa baade de tydske Riddere i Preussen og den romerske Konge Wenzeslav draget ind i Forbundet⁴⁾). Herved saa Hertug Johan sig istand til atter at samle en stor Styrke, med hvilken han imod Udgangen af August⁵⁾ sejlede til Stockholm, idet

i Mecklenburg) havde i 1389 en stor Sejde med de Markiske (i Brandenburg), og især havde de Ulemper af en Genrik v. Bülow, hvilken ifølge Detmars udtrykkelige Udsagn var Aarsag til, at Kong Albrecht fik faa Ilden Hjælp af sine egne. Detmar S. 349.

¹⁾ Sammenfæds, S. 340.

²⁾ Han nævnes udtrykkelig i Detmar, saa at man maa ansee det for ganske vist, at det var ham og ikke Johan den Dugre, der drog over, som flere har antaget. Johan den Dugre kom senere til Stockholm.

³⁾ Detmar S. 351.

⁴⁾ De forskjellige Breve herom, daterede fra 3die til 5te Mai, meddeles i Udtog hos Suhm, XIV. 278, 278. Jvfr. Rudloff, II. S. 520.

⁵⁾ Mellem begge Mariemæsser (15de Aug. og 8de Septbr.) siger Detmar, S. 353.

han undervejs anløb Bornholm og Gotland og herjede og brandstattede paa begge Steder. Da han kom til Stockholm, fandt han Staden indsluttet af en dansk Hær, som Dronningen, der om Vaaren havde været nede i Danmark, formodentlig havde faaet samlet og afsendt ¹⁾, og til hvilken vel og endeel svenske Stridsmænd havde sluttet sig. De Danske havde bygget tvende Skanser foran Staden; den ene tog Mecklenburgerne strax, men den anden, der laa paa en Klippe, forsvarede sig saa længe, at Hungersnød tilsidst tvang begge Parter til at indstille Fjendtlighederne og dagtvinge. Dronningen, der atter havde begivet sig til Sverige, underhandlede selv med de mecklenburgske Herrer, maaskee i Nyköping, hvor hun befandt sig den 21de October ²⁾. Der blev indgaaet en Vaabenhvile indtil 8 Dage efter Pints, eller 9de Juni 1392, til hvilken Tid hun skulde samles med de mecklenburgske Fyrster og Deputerede fra Stæderne Moskoo og Wismar paa Falsterbod for at underhandle nærmere om Kong Albrechts og hans Søns Frigivelse. Disse skulde imidlertid forblive i Fangenskab, medens derimod de Fanger, som Fyrsterne havde taget, skulde have Dag indtil Mødet, som det heder, det vil vel sige sættes i Frihed mod sit Vresord og Caution for de Løsepenge, som de havde at betale. Til dette Møde skulde ogsaa de øvrige Stæder anmodes om at sende Deputerede, formodentlig for at Underhandlingerne kunde skee under deres Mægling ³⁾. Denne Anmodning blev strax efter fremsat paa en større Hansedag, som ved Mortensmesse (11te November) holdtes i Hamburg, til Bileggelse af en Uenighed, der i længere Tid havde hersket mellem den tydske Hansa og de Flamske; nogen fælles Beslutning blev dog ikke fattet, men de Deputerede lovede kun at forelægge Sagen hver for sit Stads Raad til nærmere Afgjørelse, og siden tilskrive hine to Stæder derom. Imidlertid skal Hertug Johan være vendt tilbage til Tydskland med de øvrige Fyrster og sin Hær. Naar det heder, at han skal have provianteret Stockholm, kan det ikke have stort at betyde, siden det udtrykkelig berettes, at Hun-

¹⁾ Dronningen var formodentlig d. 17de Januar i Lund (Suhm XIV. 284), den 6te Marts i Næstved (Suhm XIV. 273, 560); den 6te April i Kalundborg (Suhm XIV. 276, Pontoppidan, *Annal.* II. 239), den 17de Mai i Aalborg (Suhm, XIV. 277). At Abraham Brodersøn og Algot Magnússøn, som Suhm antager (S. 278), skulde have anført denne Hær, er ikke sandsynligt; den eneste, der omtaler dem som Anførere for en Belejringshær, er Ericus Olai, og han sætter dette tydeligt i Forbindelse med Stockholms anden Belejrning i 1394. See herom nedenfor.

²⁾ I Nyköping udstedte Dronningen den 21de October en bekræftet Gjenpart af Hr. Steen Boesøns ovenfor omtalte Overenskomst med de øvrige Creutorer af 20de Juni 1390; Gjenparten er endnu i det svenske Rigsarchiv.

³⁾ *Detmar*, S. 353, 354, *Recessus Hansæ*, i Uddrag hos Suhm XIV. S. 282.

ger ikke mindre tvang ham end de Danske og Svenske til at indgaa Stils-standen.

Der blev saaledes atter voligt i et halvt Aars Tid; idetmindste nævnes der ikke om nogen Fjendtligheder i den øvrige Deel af 1391 og den første Halvdeel af 1392. Men desto ivrigere forberedede man sig paa begge Sider til at optage dem, naar Stilsstanden var ude. Det berammede Fredsmøde paa Falsterbod blev ikke holdt. I de islandske Annaler heder det, at Tydskerne udeblev ¹⁾, og det er heller ikke usandsynligt, at Vitaliebrødrene, som vi strax nedenfor komme til at omtale nærmere, allerede nu gjorde Farvandene saa usikre, at ingen Gesandter vovede at drage over til Skaane. Men Dronningen synes i alle Fald ikke at have svigtet Aftalen, uagtet hun endnu i April havde holdt et Raadsmøde i Norge ²⁾, thi hun var i alle Fald tilstede ved Danehofet, der i de første Dage af Juli holdtes i Bordingborg, saaat hun altsaa var nær ved Haanden, og der var her endog svenske Herrer tilstede, som Biskop Thorstein af Skara, Gerhard og Heyne Snakenborg, Karl Baat, ligesom det ogsaa er høist sandsynligt, at Biskop Thord af Strengnes agtede sig did, da han, som det nedenfor skal berettes, paa Vejen blev anfaldt og tagen til Fange af hine Sørøvere ³⁾. Den sandsynligste Grund til Mecklenburgernes og deres Hjælperes Udeblivelse torde vel være den, at de imidlertid havde faaet Wisshed om, at de ingen videre Bistand havde at vente af de øvrige Stæder. Disse stod vel paa en nok saa venstabelig Fod med Kong Albrecht i hans Egenkab af mecklenburgsk Hertug og undte ham nok saa gjerne Friheden; men derimod vilde de nødigt have ham tilbage paa Sveriges Trone og ønskede for Djeblikket helst, at Foreningen af alle tre Riger under Margretes Herredømme maatte vedblive, da de, som det heder, deraf spaaede sig alt muligt godt. Formodentlig havde deres Handel lidt saa meget under den mangeaarige Fejde mellem Mecklenburgerne og Dronning Margrete, især ved de Sørøverier, hvortil denne Fejde gav saa rigelig Vejledning, at de med Glæde hilsede en Tingenes Orden, der lovede dem varig Fred og Ro, idet de vel altid haabede, ligesuldt at kunne hevde sin Handels-Overlegenhed. Dog siges det ogsaa udtrykkeligt, at den formaacende Borgermester i Lübeck, Henrik Westhof, var en personlig Ven af Dronningen og benyttede sin store Indflydelse i denne Stad, som var den ledende i Hansesforbundet, til overhoved at

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 350.

²⁾ Næmlig den 5te April, om hvilket Raadsmøde og den der udgivne Forordning vi nedenfor ville komme til at handle.

³⁾ Suhm, XIV. 265. 296. Paa dette Danehof var det ogsaa, at den nye Forening sluttedes mellem Dronningen og de hollstenske Grever, som vi nedenfor komme til at omtale.

stemme dette til Gunst for Dronningen og Rigerens Forening¹⁾. Herover opstod megen Forbittelse i Rostock og Wismar, og disse Stæder greb nu til en Udvej, som vistnok fremskyndede Kong Albrechts Befrielse og saaledes paa en Maade svarede til sin Hensigt, men som tillige blev yderst fordærvelig for Stædernes Handel og Skibsfaar og i en lang Række af Aar bragte usigelige Ulykker over Norden. De lod nemlig bekjendtgjøre, at hvo, der paa egen Haand havde Lyst til at herje paa Nordens tre Kongeriger, skulde finde sikker Tilflugt og Bistand hos dem, og kunde frit løbe ud og ind i deres Havne, og der selge alt det Bytte, de maatte gjøre. Paa den Maade, siges der, samlede der sig en trøjeløs Mængde af alle Slags Folk, Hofmend, Borgere fra mange forskellige Byer, Bønder og andre, som sagde, at de vilde tvinge Dronning Margrete til at frigive Kong Albrecht, og at de ikke vilde gjøre andre nogen Skade end dem, der understøttede Dronningen med Gods og Hjelp. Men desuagtet anfaldt de baade Venner og Fjender og forurosligede den hele Sø og alle Kjøbmænd; og fornemmeligt, siges det, skal man i Rostock og Wismar have glædet sig, naar de kom med Bytte, som var røvet fra Lübeckerne, fordi man især gav disse Skylden for, at Kong Albrecht endnu holdtes fangen. Søroverne selv lod offentligt bekjendtgjøre, at alle Misdædere, Landflygtige og Fredløse blot kunde komme til dem: de skulde strax blive optagne og faa sikkert Tilhold i deres Byer, Borge og faste Steder. De kaldte sig *Vitaliebrødre* (egentlig „*Victualiebrødre*“) hvad enten nu fordi de foregav som deres egentlige Bestemmelse at bringe Victualier eller Levnetsmidler til Stockholm for derved at sette Staden istand til at udholde Blokaden desto lenger, eller fordi de selv maatte skaffe sig det fornødne til sin Underholdning, det vil sige, ved at drive det skændigste Søroveri i Fleng²⁾. Blandt Anførerne nævnes især en vis Henning Mandüvel, Arnold Stuke, Nikolaus Gylge af Schwerin, Olaf og Heine Schutke, en vis Gunnar o. fl., hvilke Navne allerede vise, at de ej alle vare Tydske, men at der ogsaa fandtes Nordboer iblandt dem. De søgte

¹⁾ Dette siges udtrykkeligt af Corner (Occard II. S. 1126), hvis Ord det ikke er uden Interesse her at gjengive i sin Heelhed: „Margrete — blev efter Kong Albrechts Tilfangetagelse Dronning over de tre Riger med Raad og Bistand af Søstæderne, især Lübeck, hvis Borgermester Henrik Westhof for en stor Deel satte dette i Verk. Af denne Forening mellem Rigerne, som dengang ansaaes fordeelagtig, fulgte der siden mange Ulejligheder for hine Stæder og Kjøbmændene“.

²⁾ Detmar, S. 359. / Corner, S. 1164. Jahn (S. 30) anfører uden at angive Kilden, at Hertug Johan gav et lignende Tilfagn for Havnens Ribnik og Gollnik, som den, Rostock og Wismar havde givet.

at skaffe sig faste Tilhold i flere af Østersøens Afkroge, hvor det ej var saa let at angribe dem. Saaledes samlede der sig allerede om Høsten 1392 over femtenhundrede i de liflandske Farvande, der søgte at sette sig fast paa Biskopen af Nevals Enemerker, altsaa formodentlig paa en af Smaærerne ved Indløbet til den finste Bugt; og deres Antal tiltog her Dag for Dag. Men kort efter bemegtigede de sig Gotland i Kong Albrechts Navn og havde her et endnu bekvemmere Mid- del- og Udgangspunkt for sin skammelige Bedrift. I den sydlige Deel af Østersøen huserede de saaledes, at Stæderne indtil videre maatte for- byde Sildesfisket ved Skaane, og denne indbringende Syssel ophørte i tre Aar. I Sverige opstod der formelig Dyrtid af Mangel paa Tilførsel. Hertug Albrecht af Bayern, Greve af Holland, Zeeland og Hennegau, forkyndte allerede i September for alle Bor- germestre og Raad i de hollandske og zeelandske Stæder, at han havde faaet Brev fra Bismar og Nostock om den store Krig og Orlog, der nu rasede mellem Dronning Margrete paa den ene, og Kong Albrecht og hans Venner og Stæder paa den anden Side, og befalede derfor de samme Borgermestre ikke at tillade Borgere af hine Stæder at fare paa Danmark, Norge eller Sverige, saa længe Krigen stod paa, end mindre at bespise eller understøtte Dronningens Fjender ¹⁾). Lignende Forbud have sandsynligviis ogsaa andre Fyrster givet. Sørøvernes Frelshed gif endog saa vidt, at Arnold Stuke og Nikolas ansaldt Biskop Thord af Strengnes, til hvem de vel især havde et ondt Dje som en af Testament-Ex- cutorerne, da han omtrent paa samme Tid med sin Capellan og et stort Følge skulde drage til Dronningen for at deeltage i Mødet paa Fal- sterbod eller i Vordingborg; de fangede ham og alle hans Folk og bragte dem til Stockholm, hvor Hertug Johan den yngre af Stargard, Albrechts Fætter, som imidlertid havde overtaget Befalingen der, holdt dem fængslede i halvandet Aar, efter det almindelige Nygte endog med Lænker om Hals og Fødder ²⁾). Dronningen gjorde alt hvad der stod i hendes Magt for at møde det truende Uvejr, førend det brød løs, og siden for at standse

¹⁾ Dipl. N. V. 353.

²⁾ Bunge, Liv-Gst.-Kurl.-Urkunde No. 1333, 1334, jvfr. Suhm, XIV. 399. Hine af Bunge meddeelte Breve ere Skrivelser fra Ordensmesteren i Lifland deels til Paven, deels til Ordensprocuratoren i Rom, daterede den 12te October; i det sidste af Brevene berettes der om Biskopens Paagrøbelse, og siges der, at den „nylig“ (noviter) havde fundet Sted, hvilket efter de Tidens Brug ogsaa kan betegne nogle faa Maanedes forud. At han skulde til et Raads- møde (parlamentum) sees af det Pavebrev, hvoraf Suhm l. c. meddeeler Ud- drag. Nu kan der naabenbart ikke være Tale om noget andet Raadmøde i de nærmeste Maanedes fer Begyndelsen af October 1392, end netop hiint Møde paa Falsterbod eller Danchojet i Vordingborg. Men heraf sees, hvor tidligt Sørgverne allerede var ude.

dette Uvæsen, men desværre lykkedes dette hende ikke saa godt, som ønskeligt kunde være, paa Grund af det Forsald, hvori Søforsvarsvæsenet nu var kommet, siden Hansæaterne havde bemegtiget sig Skibsfarten i Norden, og Ledings-Indretningen i Danmark og Sverige neppe engang længer bestod af Navn, medens den i Norge langtfra var hvad den tidligere havde været. Først og fremst søgte Dronningen at sikke sig de farlige holstenfle Grevers Neutralitet ved at indgaa en ny Overeenskomst med dem paa det nysomtalte Danehof i Bordingborg, den 12te Juli 1392, i Følge hvilken der skulde være en evig Fred mellem begge Parter, og den ene ikke befatte sig med den andens Lande. Dernæst søgte hun at skaffe Krigsskibe til Veje, og da, som sagt, den gamle Søforsvars-Indretning var aldeles forfalden i Danmark og Sverige siden Rusttjenestens Opkomst, maatte hun endog sende en Gesandt til England for der med Kong Richards Tilladelse at faa lejet Skibe, hvilket ogsaa lykkedes, idet Kong Richard ved Brev af 20de April, „formedelt det Venstabs Forbund, der var mellem ham og hans kjære Syster Dronningen af Norge, Sverige og Danmark“, tillod Sven at leje trende store Krigs-Skibe, der laa i Havnen ved Lynn, med Befalingsmænd og Mandskab, og ubindret at føre dem over til hendes Landes Forsvar ¹⁾. I Norge, hvor Dronningen allerede i April 1392 havde holdt et Raadsmøde, som det nedenfor nærmere skal omtales, lod hun i Kong Eriks Navn ²⁾ ved Breve, udstedte fra Oslo i Begyndelsen af Marts 1393, udgaa Opbud af fuld Almenning „paa Grund af den store Ufred og Orlog, som Kongens Fjender, Tydskerne, agtede at gjøre alle Begne i Kongens Riger og Lande“. Mandskabet skulde være rede med Skibe, Baaben og Levnetsmidler senest aatte Dage efter Paaste i Oslo, til at fare saaledes, som Fehirden paa Akershuus nærmere skulde tilsige, under Landraadesags Straf for Overhørighed ³⁾. Til Island sendte hun allerede om Sommeren eller Høsten 1392 et Sendebud, ved Navn Thjodbjørn, med et Brev, hvori hun fordrede en

¹⁾ Brevene ere astrykte hos Suhm, XIV. S. 574, 575.

²⁾ Da Udbudsbrevet, der udstedtes i Kong Eriks Navn i Oslo den 2den Marts 1393, ikke er besejlet af Cantleren og overhoved ikke nævner noget om Besegling, maa man vel antage, at Dronningen selv har udstedt det, og at hun saaledes har været i Oslo paa den Tid. Den 25de Marts var hun paa Arevall i Vestergotland, see Suhm, XIV. S. 316, Lagerbring, III. 747.

³⁾ Dipl. N. II. 535. Dette Brev er egentlig kun til Indbyggerne af Land, Thorpen og Sinnen paa Dplandene, men Indholdet viser, at lignende Breve maa have udgaaet til alle de øvrige Dele af Riget. Imidlertid er det vel muligt, at Oslo ikke har været fastsat som Samlingssted for andre Tropper end dem, der kom fra Dplandene; de øvrige ere formodentlig som sædvanligt stevnedet til Elven eller Landemærket.

overordentlig Skat af een Mark forngild for hver skattepligtig Mand, ligesledes under den Trusel, at Enhver, der vegrede sig ved at betale, skulde ansees som Landraademand. Hun stattede sig vel her til, at hun ingen Privilegier havde fornpet, siden endnu ingen egentlig Hylдинг havde fundet Sted. Hvorledes Almenings-Udbudet blev optaget af Nordmændene, er ikke bekjendt, og da der ej senere tales om, at der udgik nogen Leding fra Norge, medens vi derhos ville see, at Fjenderne ligesuldt hjem-søgte det, er det nok muligt, at Ledingen er bleven indstillet eller fik en anden Anvendelse. Paa Island mødte Skattepaabudet vel nogen Modstand, men havde dog tilsidst ret god Fremgang. I Forstningen, da Thjodbjørn var kommen med Brevet, svarede næsten alle, at de ikke vilde indlade sig derpaa. Men siden, da den forhen omtalte Hovding Bjørn Einarsøn i Vatnsfjord holdt sin Datters Bryllup d. 14de October, benyttede Hirdstjoren Vigfus Jvarssøn sig af denne Lejlighed, da saa mange anseede Mænd vare tilstede, til at komme frem med Brevet, og formodentlig ogsaa paa bedste Maade at anbefale Sagen; og han havde den Tilfredsstillelse, at mange af de bedste Mænd strax erklærede sig villige til at underkaste sig Ydelsen. Det følgende Aar fremsatte hun Dronningens Anmodning paa Thinget, og her forbandt alle de bedste Mænd sig, paa Gysfjordingerne nær, til at give hver 8 Allen Havnevaad (almindeligt Vaadmaal) for Vigfus's Skyld, dog saaledes, at dette ikke skulde kaldes nogen Skat eller oftere kræves. Gysfjordingerne vilde slet intet give ¹⁾. Denne Ydelse blev saaledes vistnok ikke saa stor, som Dronningen havde fordret den, men noget, og vel ej saa ganske ubetydeligt, maa dog altid være kommet ind.

Disse Forberedelser, og Ledings-Udbudet i Norge, hindrede dog ikke, at Sørøverne fremdeles spillede Mester i de danske og norske Farvande. De herjede Svenborg og Helsingborg, og hjemsogte endelig Bergen paa en Maade, der endog minder om Vendernes Nagreb paa Kongehelle i 1136. I Paaske-Ugen 1393, altsaa mellem 6te og 13de April, ankom der til Bergen fire store Skibe ²⁾ med ni hundrede Skytter, formodentlig Hageskytter, under Anførsel af en tydsk Herre, beslegtet med Kong Albrecht, hvis Navn i de islandste Annaler, der berette herom, forvandles til Enis, og en anden, der kaldes Mækenborg eller Mecklenburg ³⁾,

¹⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 362.

²⁾ I de isl. Annaler siges det, at Skibene vare atten i Tallet. Men dette Tal synes dog at være vel stort, og derfor have vi holdt os til den bergenske Krimtrønikes Angivelse.

³⁾ Det er tydeligt nok, at Manden kun har været kaldet „Gr. N. N. fra Meck-

der ligeledes skal have været Kong Albrechts Frænde. De paastod, siges der, at Kong Albrecht nu var retmæssig Arving og Konge til Norge, og derfor maa man formode, at de, idetmindste for et Syns Skyld, opfordrede Befalingsmanden og Indbyggerne til at undertaste sig med det Gode, førend de skred til Angreb. Jon Darre var nu Fehirde og Hirdsfjore i Bergen, efterat Haakon Jonsøn var død Vaaren eller Sommeren forud ¹⁾. Til ham nyttede det ikke at komme med en saadan Opfordring. Sørøverne gjorde derfor Landgang den 17de April indenfor Nordnes ²⁾, men Bymændene mødte dem under Jon Darres Anførsel og forsvarede sig med megen Tapperhed, især roses Jon Darre selv og en Henrik Nslaksøn, der var Merket. Der faldt mange paa begge Sider, dog flest af Tydfkerne, blandt dem endog hiin saakaldte Mecklenburg, der blev skudt af en Nordfarer ved Navn Erik. Den haardeste Strid og det største Mandefald skete indenfor Minoriterklostret (nu Domkirken), hvorhen Nordmændene vel efterhaanden drog sig tilbage. Thi Sørøverne fik dog omsider Overhaand, formodentlig paa Grund af sin større Mængde og bedre Vaaben; Bymændene havde ogsaa det Uheld, at Befalingsmanden, Jon Darre, blev fangen, og at Merkesmanden, Henrik Nslaksøn blev drept af et Skud gjennem Hovedet, just som han løstede paa Staalbuen for at afkøle sig lidt. Byen blev nu priisgIVEN for den skrækkeligste Plyndring, og mange Menneſker bleve drepte; Nøverne sparede hverken Kirker, Klostre eller Kvinder og ranede alt hvad der havde nogen Verdi, og det saa grundigt, fortelles der, at de endog heller skændte ned paa Søen, hvad de ikke kunde saa med sig, end at de lod Indbyggerne saa beholde det. Ogsaa Skibe med deres Ankere tog de, men et Anker, der kaldtes Langbein, og som Kong Olaf (den hellige?) havde ejet, skal de ikke have kunnet roklet fra sin Plads. Tilfidsst satte de Ild paa Byen. Biskopen og Lagmanden, Arnulf Gunnarsson, saavelsom flere andre Mænd paa Borgerſkabets Vegne, bleve ved Trusler nødte til at sverge Kong Albrechts Troſkabs-Eed, dog lader det til, at det kun skete med det

lenburg", og at Nordmændene eller idetmindste den, der berettede herom til Annalsforfatteren, har antaget dette for hans eget Navn.

¹⁾ Haakon Jonsøn nævnes i de hidtil foresundne Brevſaber allerſidsst som Hirdsfjore og Fehirde i Bergen den 4de Februar 1392 (Munkellsbogen S. 52), og Jon Darre allerſidsst i samme Egenſkab den 23de September samme Aar (Dipl. N. V 352); i Mellemtiden falder altsaa Haakens Død.

²⁾ I Flats-Annalerne ſtaar der udtrykkeligt, at Sørøverne ankom til Bergen i Paaskeugen og gjorde Landgang Thorsdagen derefter, det vil altsaa ſige Thorsdagen efter Paaske-Ugen, eller anden Thorsdag efter Paaske, der i 1393 bliver den 17de April. Helt-Annalerne nævne derimod som Landgangs dagen næste Dag før Jon Halebiskops Messedag, altsaa 22de April. Snarere ſkulde man antage, at dette var den Dag, da de atter forlod Staden.

Forbehold i Eeden, „om han var Konge med Nette“. Paa egne Sørsverviis lod Hr. Enis sine egne faldne Krigeres Liig bringe ud paa Baagen og der sænke ned; kun sin Medansfører lod han ordentlig jordsfeste, og det med stor Højtidelighed, ved Minoriterkirken. I den aatte Dages Forløb droge de bort igjen, efterladende en tydsk Besetning i Borgen, og medbringende sine Fanger, hvoriblandt Jon Darre ¹⁾). Et af deres Skibe skal dog strax efter være blevet erobret, formodentlig af hine i England lejede Krigsfartøjer, der just paa denne Tid maa have været paa Vejen til Danmark, og saaledes kunde støde sammen med Høverne i Nordsøen eller Kattegattet. Besetningen paa dette Skib, 80 Mand, bleve alle henrettede som Sørovere ²⁾). Den i Bergen efterladte Besetning fik ogsaa snart sin fortjente Straf, thi Fehirden i Nidaros, Otte Rømer, samlede strax, som der siges, endeel Krigsfolk — maaskee kom han kun tilfældigviis strax efter til Bergen med de Ledingstroppe, som han ifølge Udbudet havde samlet — og søgte først at indhente Hoverskibene, men vendte sig, da disse allerede havde faaet for stort Forspring, mod den tydske Besetning i Bergen, der nu, som der siges, skareviis blev drept ³⁾). Jon Darre forblev imidlertid i Fangenskab, omtrent et Mars Tid, og kom da paa fri Fod, imod Forfrevning om at betale Løsepenge ⁴⁾). Dog kom han ikke for det første tilbage til Norge eller sit Embede i Bergen, hvor Otte Rømer fremdeles synes at være forbleven. Samtidigt med dette Angreb paa Bergen, eller maaskee endogsaa tidligere, gjorde Tydskerne i Stockholm, eller maaskee snarere Søroverne, der nu forsamlede sig der i Mængdeviis, ødeleggende Tog omkring i de nærmeste Landskaber, opbrendte Besteraas, Genkøping, Nykøping og Linkøping, skjendte og brendte rundt om i Herederne, og nedfaldte en Bondehær, der vovede at gjøre

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 360, 362.

²⁾ Beretningen herom findes kun hos Hultfeld, S. 592. Det vil erindres, at Vitaliebrødrene forlod Bergen den 22de April, og at Kong Richards Ordre til Skibsbefalingsmændene i Lynn er af 20de April; det er saaledes højt rimeligt, at begge Eskadere kunde støde sammen. Detmar (S. 360) henfører Vitaliebrødrenes Anfald til 1392, hvilket man strax vil see er urigtigt.

³⁾ Bergens Rimmønise i „Norske Magazin“ I. S. 33, jvfr. Bergens Fundats sammesteds S. 536, 537. Liden angives paa første Sted urigtigt til 1397, hvilket vel, naar det kommer til Stykket, alene torde være en Skrivfejl.

⁴⁾ See Uddrag af Recessus Hansæ hos Suhm XIV. 339, hvor man seer, at Jon Darre var paa fri Fod i Mai 1395 og havde givet Forfrevning for Løsepenge før Mødet i Helsingborg, der holdtes i Midten af August 1394. Hos Suhm staar der rigtignok „i Helsingborg“, men dette er urigtigt, thi i Originalrecessen staar der „er (d. e. „før“) dem daghe to Helsingborch“.

dem Modstand, ved Sillinge ¹⁾ Stort bedre gik det vel heller ikke til i Omegnen af Bergen, saa længe Noverne holdt sig der.

Silstanden var nu bleven saa utaaelig overalt i de nordiske Farvande og paa Kysterne, og Stædernes egen Handel og Skibs fart havde lidt saa voldsomme Stød ²⁾ at de alvorligt maatte være betænkte paa en virksom Fredsmægling. Den 22de Juni holdtes der en Hansedag i Lübeck, hvor der blandt andet blev bestemt, at formedeltst Ufredens Skyld maatte endnu i et Aar ingen drage til Skaane for at nedsalte eller opkjøbe Sild ²⁾; men ved samme Lejlighed blev formodentlig ogsaa et Nøde aftalt og berammet, som ved Michelsdagsstider holdtes i Skanør eller paa Falsterbod, og hvor saavel Dronningen og hendes Raad, som Hertug Johan af Mecklenburg og hans Raadgivere indfandt sig for under Stædernes Mægling at dagtvinge om Freden. Begge Parter erklærede sig villige til at antage denne Mægling, dog Dronningen med det Forbehold: „saavidt hendes Ore tillod det“. Dronningen fremsættede nu sine Nedsættelsesgrunde og Paastande, medens Hertugen fordrøede, at man skulde hente Kong Albrecht fra Lindholms Slot, for at han selv kunde svare dertil. Herpaa vilde dog Dronningen ikke indlade sig, sigende at dette ej stod til hende at gjøre — hvilket synes at antyde, at hun har stillet det svenske Raad Sikkerhed for, at Albrecht ej skulde komme ud af Fængslet uden dets Tilladelse — men at der intet var i Vejen for, at Hertug Johan og hans Raad kunde saa Albrecht i Tale paa selve Lindholm og der indhente hans Instructioner. Dette syntes dog igjen Hertugen og hans Raad ikke om; maaskee frygtede de for, at Dronningen og hendes Mend vilde svige dem. Efter megen Tale frem og tilbage foreslog endelig Stædernes Gesandter (hvoriblandt Henrik Westhof) følgende Afgjørelse, der siden ogsaa blev Grundlaget for den endelige Fredsslutning: at Kong Albrecht skulde frigives paa to eller tre Aar med Forpligtelse til da igjen at indstille sig i Fængselskabet, hvis han ikke imidlertid var bleven forsligt med Dronningen, og at Stockholm til Sikkerhed for dette Løftes Opfyldelse skulde overgives til fire Mend af begge Parter Raad, eller som opnævntes af Stæderne, for siden at gives Kongens Mend tilbage, hvis han atter indstillede sig i Fængslet, eller i modsat Fald at overgives til Dronningen. Herimod havde Hertug Johan ikke synderligt at indvende, og heller ikke Dronningen, undtagen at hun ikke fandt Sik-

¹⁾ De visbytte Minoriters Diarium, Scr. r. Sv. I. S. 46, jvfr. Græns Dlat, seds. II. S. 117. Naar han her siger, at det Sted, hvor Bunderne bleve slagte, heraf fik Navnet Boudaberg eller Skadaberg, da er dette aabenbart kun en selvgjort Forklaring eller i alle Fald et utilforladeligt Almuesagn, thi „Boudaberkana“ omtales allerede i Petrus Gervasi's Regnskab af 1334.

²⁾ Suhm, XIV. S. 313.

ferheden betryggende nok. 'Hun undskyldte sig med, at hun først maatte tale med sit norske og svenske Rigsraad, som nu ikke var tilstede, men som havde taget den Forpligtelse af hende, at hun i denne Sag intet skulde foretage sig uden dem; siden, formodentlig efterat Hertugen allerede var dragen bort igjen, sagde hun ligefrem til Gesandterne, at hun gjerne vilde søje sig efter deres Afgjørelse, naar kun **Stæderne selv** stillede hende og hendes Riger fuldkommen Sikkerhed for, at hun til den bestemte Tid enten fik Kongen igjen i sin Forvaring, eller Stockholm i sin og Raadets Magt. Forresten lovede hun halvt om halvt at meddele Stæderne, hvad Beslutning hun og hendes Raad havde taget, naar disse holdt sin næste Hansedag, hvilken foreløbigt berammedes til førstkommende Kyndelmisse ¹⁾).

Saaledes kom endnu intet Forlig i stand, og de trende Riger, nemlig Sverige og Danmark, maatte fremdeles lide under Sveroverkrigens Nædsler. Det skal have været i dette Aar, at Høverne endog rovede at angribe et stærkt Stralsunderskib, uagtet de meget godt vidste, og det tillige blev dem sagt, at det ikke tilhørte de Danske, men de Tydske. Men denne Gang kom de til kort, deres eget Skib blev taget, og noget over hundrede tagne til Fange, hvilke Sejerherrerne af Mangel paa Baand og Lænker stoppede ind i Tønder og forvarede i Skibsrummet, indtil de kom hjem, hvor de da bleve tagne ud een for een og halsbugne ²⁾). Dette viser, hvor stor Forbittrelsen maa have været imod dem, endog blandt deres egne Landsmænd. Siden gjorde ogsaa Dronningen alvorlige Foranstaltninger til at forjage dem fra Stockholm og vinde denne Stad tilbage. Hun valgte dertil Vintertiden, maaskee fordi det da var vanskeligere for Høverne at komme Staden til Undsetning, og overdrog Befalingen over Belejringshæren til **Abraham Brodersøn** og **Algot Magnusson**, der nu var Hovding paa Drebroy ³⁾). De danske Tropper have saaledes formodentlig især været samlede fra Dronningens eget Landskab Halland. Selv begav hun sig til Kalmar, hvorfra hun den 25de Januar tilstrev Stæderne og bad dem undskyldte, at hun ikke kunde sende Nogen af sit Raad med noget afgjørende Svar til Hansedagen i Lübeck, da Siden havde været for knap til at faa indhentet begge Rigsraads Erklæring; imidlertid havde alle de Medlemmer af disse, som hun enkeltviis havde talt med, fundet, at hun ligesaa vel som Hertugen kunde betroe sig til Stæderne, naar hun kun fik tilbørlig Sik-

¹⁾ Recessus Hansæ, i Uddrag hos Suhm, XIV. S. 313—317.

²⁾ Corner, S. 1166. Reimar Røck, hos Grantoff I. S. 494. Han henfører dette, neppe med Rette, til 1392.

³⁾ At de to nævnte Herrer vare Anførere for Belejringshæren siges, som ovenanført, af Ericus Olai. Algot Magnusson kalder sig i et Brev af 30te Mai 1392 (i det sv. Rigsarchiv) Høvedsmand paa Drebroy.

ferhed for sig og sit Rige, hvilket hun ogsaa haabede, at Stæderne ej vilde negte hende, da hverken hun eller hendes Mend med sit Vidende havde fornærmet dem, ligesom det heller ikke var hendes Skyld, at nogen endelig Fred ej var kommen istand paa Følsterbod, da hun her ikke havde kunnet gaa videre i sine Tilbud. Hun henstillede det derfor til Stæderne at holde et nyt Fredsmøde med hende i Danmark, og bad om Svar herpaa, saabelfsom om hvorvidt de i Forening med hende vilde bekriige Sørøverne ¹⁾. Imidlertid fortsattes Belejringen af Stockholm med saadant Eftertryk, at Staden nær havde maattet overgive sig formedelst Hungersnød, hvis ikke Hertug Johan i den yderste Tid havde sendt nogle Skibe fra Wismar til Undsetning. Disse havde vel mange Banfeligheder at kæmpe med, da de frøs inde ved Dalars og bleve angrebne af en overlegen dansk Styrke, men ved Anførernes Klogskab fik de dog slaaet Angrebet tilbage, og da der strax efter indtraf Løvejr, udrettede de sit Grend og forsynede Staden med Levnetsmidler for længere Tid, saa at ogsaa denne Belejring blev frugtesløs ²⁾. Harde det lykkes Dronningen at faa Staden indtaget, da er det vel et Spørmaal, om Kong Albrecht nogensinde vilde have faaet sin Frihed igjen. Dette indsaa vist ogsaa hans Tilhængere meget vel, siden de med saadan Haardnakketbed forsvarede Staden. Det Held, som Sørøverne havde med sig, gjorde dem endnu dristigere end forhen. Det var vistnok i overmodig Forventning om, at Stæderne nu vare blevne alvorligt bange, at Hertug Johan og Afendinger fra Moskoo og Wismar indfandt sig paa Hansedagen i Lübeck, der afholdtes en Maaned senere end efter den første Bestemmelse, og søgte at aflukke Stæderne Løftet om, i Nødsfald endog med Vaabenmagt at ville tvinge Dronningen til at give Kongen løs, idet de gav hende al Skylden for, at man ikke ved forrige Møde paa Følsterbod var kommen til Fred og Enighed. Men herpaa vilde Stæderne naturligviis ikke indlade sig, uagtet de ellers erklærede sig villige til at megle Fred; tvertimod vedtog de endog at udruste endeel bevæbnede Skibe for at frede Sven — altsaa i Virkeligheden for at understøtte Dronningen —, uagtet hine Sendebud forsikrede, at man her efter vilde afholde sig fra at angribe Stædernes Skibe, ja endog tilbød Erstatning for den Skade, der allerede var dem tilføjet. Det er tydeligt nok, at Stæderne ej troede paa disse Forsikringer. De udstedte endog et Forbud til alle hanseatiske Skibe mod at sejle gjennem Drefund, men skrev forøvrigt til Dronningen, at siden hun ønskede et Møde med dem i Danmark, skulde deres Sendebud indfinde sig hos

¹⁾ Recessus Hansæ, i Uddrag hos Suhm, XIV. S. 322.

²⁾ Corner, S. 1168, Suhm, XIV. S. 323.

hende til St. Hansdag, om hun ellers til den Tid kunde faa sine Raad samlede ¹⁾). Dmtrent samtidig hermed var formodentlig en Stridelse, som den fremtalte Hertug Albrecht, Greve af Holland og Zeeland, henbødte til Dronningen, og hvori han underrettede hende om, at Søroverne fra Wismar og Rostock havde plyndret en Amsterdamer for 6000 Gylden, og at han derfor havde givet sine Undersaatter Tilladelse til at sejde paa disse Stæder, hvortil han anholdt om Dronningens Bistand ²⁾). Det nyttede dog altsammen intet. Søroverne forsatte fremdeles sit Uvæsen. I Juli 1394 herjede og opbrændte de Malmø ³⁾), og man erfarer, at de højt anseede Mend Hr. Jens Ruut fra Danmark og Arvid Benedictsøn fra Sverige omtrent ved denne Tid eller maastee noget tidligere vare faldne i deres Hender og maatte give Forfkrivning paa Besæpning for at komme fri.

Disse Uroligheder var maastee Aarsag i, at den Sammentkomst, der skulde holdes i Danmark ved Midsommerstider, blev udsat til de første Dage i August. Den holdtes i Helsingborg. Om Dronningen her havde faaet det norske og svenske Raad samlede, saaledes som det var aftalt, vides ikke, men saa meget er vist, at der foruden Erkebiskopen af Lund var tre danske Biskoper, tre norske, nemlig Gystein af Oslo, Henrik af Orkney og Birkhold af Færø, og to svenske, Thord af Strengnes og Henning af Begsjø, tilstede, foruden en Titulærbiskop ⁴⁾). Det er derfor ikke usandsynligt, at ogsaa idetmindste nogle af de verdslige Herrer have været der, skjønt neppe i tilstrækkeligt Antal. Stædernes Gesandter indfandt sig strax efter den 15de August, men der blev enten ingen Underhandlinger af, eller ogsaa bleve de snart afbrudte formedelsi et voldsomt Slagsmaal, der opstod mellem nogle Danske og Tydske paa et Vertshuus og kostede en Borgermester i Stralsund Livet ⁵⁾). Imidlertid blev dog et nyt Møde aftalt og berammet til førstkommende Christi Himmelfartsdag i 1395 paa Skanør og Falsterbod. Denne Gang blev Underhandlingerne ikke frugtesløse. De førtes ogsaa aabenbart med langt større Oprigtighed og redelig Vilje til at faa Freden oprettet, end forhen. Der indfandt sig nu virkelig Raadsherrer fra alle tre Riger i til-

¹⁾ Recessus Hansæ, i Uddrag hos Suhm, XIV. S. 324, 325.

²⁾ Udateret Brev i Dipl. N. V. 368.

³⁾ Detmar, S. 362.

⁴⁾ Man har endnu et Par Indulgensbreve, udfærdte i Helsingborg den 6te og 10de August, af de nævnte norske Biskoper tilligemed Erkebiskop Jakob af Lund, Peder af Aarhus, Tette af Odense, Wfil af Ribe og Thord af Strengnes, for nogle danske Rikter, see Pontoppidans Annaler II. S. 243, Suhm, XIV. S. 332.

⁵⁾ Detmar, S. 363.

strækkelig Mengde, fra Norge Erkebiskop Binalde, Biskop Eysteinn af Oslo og Biskop Jakob af Bergen, Hr. Ulf Holmgeirsson, Jon Darre, Jon Martinsen, Finn Gyrdsen, Ulf Haraldsson, Otte Romer og hans Son Svaaale, Gudbrand Erlingsen og Haakon Topp¹⁾, fra Sverige Erkebiskop Henrik, Biskopperne af Strengnes, Linköping og Alabo, Hr. Erik Kerilsson, Hr. Karl af Tofta, Hr. Steen Boesson, Hr. Amund Jonsen, Hr. Ulf Jonsen, Hr. Heyne Snakenborg, Jakob Abrahamsen, og mange flere; fra Danmark Erkebiskopen og fire Biskoper, foruden en stor Mengde verdslige Herrer. Sendebudene fra Stæderne, nemlig Lübeck, Stralsund, Thorn, Elbing og Danzig, samledes allerede paa Skanør fra 10de til den 20de Mai, Dronningen ankom den 24de Mai, ligesaa modte Hertug Johan og Gesandter fra den tydske Orden. Der blev ivrigt underhandlet, først paa Skanør og Følsterbod, og siden paa Lindholm, siden Kong Albrecht ogsaa maatte være tilstede. Stædernes Gesandter og formodentlig ogsaa mange af Raadsherrerne maatte her tilbringe 16 Dage i Telte, da Slottet ej kunde rumme dem. Det vilde her blive for vidtløftigt, Skridt for Skridt at følge disse Underhandlinger; det er tilstrækkeligt at anføre, at Betingelserne omtrent bleve de samme som de, Stæderne allerede ved Underhandlingerne i 1393 havde opstillet, men med saadanne Garantier for Dronningen, som hun kunde være tjent med. Det bestemtes nemlig, at Kong Albrecht og hans Son Hertug Erik skulde sættes paa fri Fod mod en Lospenge af 60000 Mk. brendt Sølv, og at der for det første skulde være Fred mellem dem og deres samt Dronningen og hendes Mænd paa tre Aar, fra førstkommende Michelsdag at regne. Blev til den Tid hverken Pengene betalte eller Stockholm overgivet, skulde Albrecht og hans Son gaa ind i Fangenskab igjen og Freden opsiges med ni Ugers Frist; bleve Pengene betalte,

¹⁾ Disse Herrer nævnes udtrykkeligt blandt de mange Medforlovere paa Fredsbrevet af 17de Juni (Suhm, XIV. S: 593, 591, efter Recessus Hansæ). Rigtignok ere enkelte Navne heel fordrejede, som „Ulf Gregersøn“ i stedet for „Ulf Holmgeirsson“ hvilket derimod staar rigtigere i det andet Forsikringsbrev af 8de September, nemlig „Halingsen“, d. e. Holmgeirsen, forkortet, (sammesteds S. 602); nu kunde det vel altid være tænkeligt, at ikke alle disse Forlovere have været tilstede, men naar man seer hen til, at Hansestædernes Forsikringsbrev af 8de September udtrykkeligt nævner ibetmindste Agmund Bolt, Ulf Haraldsson, Finn Gyrdsen, Otte Romer og Jon Martinsen, og at de tre Biskoper endog ere Medudstedere af Fredsbrevet, er det klart, at i alle Fald disse 8 have været nærværende. At Jon Darre ligeledes var tilstede, sees af andre Breve; og de øvrige, der desuden, paa Haakon Topp nær, ogsaa nævnes som Medforlovere for Dronningens Forsikringsbrev af 8de September, blive da for saa og tildeels for libet betydende til, at man skulde ville have navnt dem eller æftet deres Caution, naar de ikke virkelig havde været tilstede.

da skulde den kunne opsiges med eet Mars Frist; men blev Stockholm overgivet, skulde den vedbare fremdeles. Kongen, hans Søn og Hertug Johan skulde beholde Visby med den Deel af Gotland, som deres Mend havde inde den 24de April, og Dronningen ligeledes hvad hun paa den Tid endnu havde inde; kunde de til den Tid ej forliges derom, skulde Freden dog først kunne opsiges med et Mars Frist. Saalenge Freden varede, skulde al Skibsfart og Handel være frei, og imidlertid skulde ingen bygge nye Slotte i Sverige eller paa Gotland. For Freden indestod de ovennævnte forsamlede Herrer fra de tre Riger paa Dronningens Side, de tre Erkebiskoper, ni Bysbiskoper, femti Riddere og tre og femti Svener; paa Kong Albrechts og de mecklenburgske Hertugers og deres Tilhængeres samt Stæders Begne ligeledes en Mengde Riddere, Svener og anseede Borgere, hvilke dog ikke alle vare tilstede, men bagefter tilføjede sine Segl. Det vedtoges ligeledes, at Freden strax skulde indtræde til Søs, og at ingen Kaperflibe skulde være i Sæen efter 24de Juli; endvidere at de tre i sin Tid fangne Herrer Jens Ruut, Arvid Benedictsøn og Jon Darre, der allerede før Dagthingningen i Helsingborg havde lovet Løsepenge, skulde have udløst sig til næste Mars Paaste. Sikkerheden for, at de 60000 Mark bleve betalte, overtog Stæderne at stille, imod at de imidlertid fik Stockholms Slot og By i Forvaring. De syv Stæder, Lübeck, Stralsund, Greifswalde, Thorn, Elbing, Danzig og Neval, skulde udstede sit Forsikringsbrev paa, at de under de foransførte Vilkaar om tre Mar, fra Michelsdag af at regne, enten skulde udlevere Albrecht og Søn igjen til Dronningen paa et af de fire Slotte, Kalmar, Borningborg, Helsingborg eller Nyborg, eller og betale hende de 60000 Mk. brendt, eller endelig overgive Stockholm. Dronningen derimod lovede at ville med al sin Magt hjælpe dem til at faa Staden tilbage, om den i Løbet af de tre Mar blev dem fravendt ved Forræderi, Magt eller paa anden Maade, og forpligtede sig til, om eller naar hun fik Staden igjen, at bekræfte dens gamle Rettigheder og Friheder, samt overhoved Kjøbmændenes Privilegier i hele Sverige. Da det baade for Stæderne og Dronningen var magtpaaliggende, at Freden snarest muligt sluttedes og forkyndtes, for at Sorøverne desto før kunde betages ethvert lovligt Paa- skud til at fortsætte sit Uvæsen, bleve de Breve, der kun vedkom Freden selv, allerede strax verlede og udsferdigede den 17de Juni. Kong Albrechts Frigivelse kunde derimod ikke finde Sted, førend de Sikkerhedsbreve, som i den Anledning skulde udstedes, nemlig om Løsepengene, om Stockholms midlertidige Overgivelse til Stæderne, m. m. vare beseglede og udverlede; men for ikke at tabe nogen Tid bleve de dog strax skrevne, og daterede den 8de September, til hvilken Dag man antog, at Beseglin-

gerne fra alle Kanter kunde være tilbejbragte. Paa denne Dag skulde Gesandter fra Stæderne paany samles med Dronningen og hendes Raad i Helsingborg for efter Brevenes Udberling at modtage Kongen. Hermed stiftes man ad for denne Gang. De norske Raadsherrer drog formentlig hjem, i alle Fald kun paa nogle faa nær, navnlig Jon Darre, der maaskee ikke torde reise bort, førend han havde betalt sine Løsepenge. Ogsaa de øvrige droge hver til sit, Stædernes Gesandter medbringende de Breve, som af de syv Garant-Stæder skulde besegles ¹⁾.

Imidlertid var det ikke muligt at faa alt dette besørget i saa kort Frist, som Aftalen lod. Først nogle faa Dage før Michelsdag indfandt Gesandter fra Lübeck, Thorn, Elbing og Reval sig med de beseglede Breve i Helsingborg, og Dronningen havde da ikke endnu faaet det Brev, som hun og de trende Rigers Raad skulde udstede om Stockholm, mere end halv beseglet, da der, som vi have seet, vare henved 114 Indsegl, som skulde tilveiebringes. Stæderne vilde derfor i Førstningen ikke tage derimod, men denne Vanskelighed bortryddedes derved, at Dronningen og flere Raadsherrer, hvoriblandt Jon Darre, gav sin Forsikring om, at et nyt og fuldstændigt Brev inden næste Midsommer skulde blive indsendt

¹⁾ Det nærmere om disse Forhandlinger har Suhm efter Recessus Hansæ meddeelt XIV. S. 337—348, og tillige aftrykt de vigtigste af de udberlede Breve sammesteds S. 590—607. Vi kunne derfor henvide hertil. See ogsaa Lagerbring III. S. 730—734. Jfr. Detmar ved 1395 S. 368, 369, og Paludan-Müllers Observ. criticæ, S. 25—30. Ogsaa Bunge, Liv-Øst-Kurl. Urkunden. Her meddeles ogsaa, efter Breve i det Revalske Raads-Archiv, en Skrivelse fra de tre preussiske Besuldmegtigede ved Fredscongressen til deres Committenter, dateret Skanør den 19de Juni, der indeholder flere interessante Oplysninger. Man ser deraf, at idetmindste disse Sendebud ankom til Skanør allerede den 10de Mai, og at Dronningen kom 14 Dage efter, altsaa den 24de, hvorefter Forhandlingerne begyndte; men da der blev Tale om Stockholm, og Kongens personlige Nærværelse var nødvendig, lod hun ham og hans Søn bringe til Lindholm, hvorhen da ogsaa alle de øvrige begav sig og laa 16 Dage paa Marken (zu Felde) udenfor Slottet, indtil Sagen blev afgjort. (Altsaa var Kongen og hans Søn tidligere lke paa Lindholm, men hvor vare de da?) Den 18de Juni kom Gesandterne tilbage til Skanør og afventede Aeternes Keenskrivning. Dronningen ventedes til Falskerbod d. 19de, og Kongen skulde blive hos hende, indtil Brevene fra de Stæder, der afgave Forløste for ham, vare beseglede. De sendte dette Brev for Sikkerheds Skyld dobbelt og anmodede den første Stad, der fik det, om at meddele Højmeesteren det, paa det at han strax, da ingen Tid var at tabe, kunde opfordre Revalerne til at bringe sit Segl til Preussen for at kunne indsegle med de øvrige. Denne Opfordring afgik ogsaa allerede under 27de Juni. Af Stockholms nye Besetning skulde Lübeck, Stralsund og Greifswalde udrede Halvdelen, de preussiske Stæder og Reval Halvdelen. Man formodede, at der fra begge Sider skulde være 200 Bøbnede og Skytter, med gode Plader og Armbryst.

til Lübeck. Derimod maatte de syv Stæder, saavelsom Moskø, Wismar og selve Stockholm, udstede et eget Forsikringsbrev for Kong Albrecht, om at han ubrødeligt skulde holde alle Dagthingningens Artikler. Saaledes kom da endelig Albrecht og hans Søn paa fri Fod den 26de September, efterat han havde maattet prøve Fangensskabet i ligesaa lang Tid, som Kong Magnus: en merkelig Gjengjeldelse. Den 29de September var han ankommen til Traven og begav sig efter nogle Forhandlinger med det lübeckste Raad til Moskø, hvor han saaledes efter 6 Mars Fangenskab atter kom til sit Arveheretugdømme og maatte herefter lade sig nøje med dette, uagtet han endnu hverken opgav Kongetitlen eller sine Fordringer paa Sverige. Men Margrete havde nu sikret sig saa godt, at hun ikke mere frygtede ham. Stockholm var ej lenger i hans, men i de med hende fredeligt forbundne Stæders Magt; hun kjendte for vel hans Hjælpelider, og vel ogsaa hans Sorgløshed og Odselhed, til at hun ikke skulde være vis paa, at det vilde være ham en Umulighed at tilvejebringe den store Løsesum: altsaa vilde hun dog under alle Omstændigheder kunne gjøre sikker Regning paa Stockholm. Det var maastee endog den kloge Margrete ikke saameget imod, at Albrecht ej reent ud frasagde sig sin Fordring paa Sverige, thi farlig kunde han ej lenger være hende, og hun vilde dog altid derved have større Klemme paa de selvraadige svenske Herrer, naar den Tid kom, at Erik af Pomern ogsaa af dem skulde tages til Konge, og hun derhos, som vi ville see, rykkede frem med Paastanden om en gennemgribende Reduction af de Kronen fratømne Ejendomme.

Freden var nu gjenoprettet mellem de egentlige krigsførende Magter; det stod kun tilbage at frede Søen for Vitaliebrødrene. Men dette havde store Vanskeligheder. Deres Frelshed var snarere tiltagen end aftagen. Om Høsten 1394 havde de endog bovot at opbringe nogle Gesandter, som Højesteren af Preussen havde affendt til Dronningen for at handle om Kong Albrechts Udløsning, saa at der ikke blev noget af det hele Gesandtskab ¹⁾. Det var, som vi have seet, bestemt, at Søen skulde erklæres fredet strax ved Fredens Afslutning den 17de Juni, og der skikledes ogsaa Sendebud omkring for at forkynde dette, navnlig for Mecklenburgerne og Vitaliebrødrene, tilføjende, at hvis disse ikke havde rømmet Søen inden den 25de Juli, eller efter denne Dag gjorde Kjøbmændene nogen Skade, vilde de blive straffede ²⁾. Man havde alligevel

¹⁾ See Højesterens Skrivelse af 27de Juni til Revals Raad, Bunge, Liv-Gis-Kurl. Urk. B. No. 1381.

²⁾ Dette siges i førnævnte Skrivelse fra de preussiske Gesandter i Klæng af 19de Juni, Bunge IV. S. 64.

ikke synderligt haab om, at de vilde rette sig derefter, og derfor var man allerede enig om at holde en Hansedag strax efter Kongens Frigivelse for at beslutte, hvad der i saa Fald var at gjøre. De viiste sig ogsaa intet mindre end fredelige. Paa samme Tid, som man underhandlede i Skaane, drog en stor Mengde af dem til Lifland, hvorhen allerede den unge Hertug Albrecht af Mecklenburg-Stargard hemmeligt havde begivet sig hen og nu opholdt sig hos den mod den tydske Orden sjeendeligt sinnede Biskop i Dorpat: det heed sig ganske vist, at dette var en Aftale mellem Sververne og Albrecht, som ved deres Hjelp vilde tilføje Ordenen Skade ¹⁾. Just ved denne Tid gjorde Hr. Knut, Søn af Bo Jonsøn, Fordring paa sin Faders Pantelehn i Finland og troede nok snarest at kunne opnaa hvad han vilde ved at støtte sig til Kong Albrecht, der nu snart skulde komme paa fri Fod. Han fik endog Jakob Abrahamssøn til at afstaa ham Nabo, Castelholm paa Aland m. m., mod visse personlige Fordele, og herfledede saaledes, da han formodentlig allerede havde Viborg, næsten over hele Finland, og paa det nærmeste uafhængigt. Heraf fulgte ganske naturligt, at han kom i et venstabeligt Forhold til Vitaliebrødrene, navnlig til dem, der stod i Forbindelse med den nysnævnte Hertug Albrecht, og at han gav dem Tilhold og Fredland i de finlandste Havne, hvorfra de nu gjorde de liflandste Stæders Handelsfartøjer megen Fortred ²⁾. Det var derfor

¹⁾ See Højesterens Skrivelse af 18de og 19de Juni til Ordensmesteren i Lifland, Hertug Johan i Mecklenburg, Borgerne i Rostock og Wismar, og den ved Fredscongressen i Skaane liggende Gomthur af Schwes. Den her omtalte „unge Hertug Albrecht“ var en Søn af Johan af Stargard, og saaledes Syffeneburn til Kong Albrecht. Han maa have været indtraadt i den geistlige Stand, thi Biskopen af Dorpat gjorde ham fort efter til Coadjutor, men han kom allerede i 1397 tilbage til Mecklenburg. See Rudloff, II. S. 536, og Detmar, S. 373.

²⁾ Knut Boesøns Brev af 15de August 1395, hvorved han erkjender at have faaet Nabo og Castelholm paa Aland m. m. af Jakob Abrahamssøn, og derimod tilstaaer denne visse Fordele, samt tilføjer ham sin Bistand mod Dronningen, er astrykt blandt Styffe's Udtag, No. 26. S. 200. Et Brev fra Ordensmesteren i Lifland til Borgermesteren i Reval oplyser, at man maatte tilskrive Hr. Knut Boesøn og Jakob Abrahamssøn for at faa det Gode tilbage, som Vitaliebroderen Stafe m. fl., der nu stod i den nøieste Forbindelse med den ovennævnte Hertug Albrecht i Dorpat, havde rovet ved Sviasferene. Dette viser aabenbart, at Knut, Hertugen og Sververne stod i Forbund med hinanden, (Bunge, I. c. No. 1157, hvor Brevet forresten er urigtigt henført til 1381); ligesom Knut i hiint først omtalte Brev udtrykkelig antyder Muligheden af, at han kommer til at underhandle med Kong Albrecht. Endelig sees det af en Skrivelse fra Raseborg uden Aarsal, men dateret Fredag før Mariemesse sidre, sandsynligvis 7de Septbr. 1397, fra Erngisl Nikolasson, Steen Boesøn og Thord Bonde, Befalingsmand paa Raseborg, at Vitaliebrødrene da havde Tilhold i Nabo og andensteds i Fogderiet (Bunge, I. c. No. 1403).

paa høi Tid, at Stæderne gjorde Alvor af at rense Farvandene for dem, saameget mere som de ingen Mine gjorde til at lystre Fredsbudet, uagtet Stæderne, for at give dette desto større Eftertryk, allerede samtidigt havde ladet en Flaade løbe ud for at krydse om efter dem lige til efter Michelsdag, og Stralsunderne havde været heldige nok til atter at fange en heel Deel af dem, der næsten alle bleve grumt henrettede ¹⁾. Alt dette synes ikke at have haft anden Virkning paa Fribytterne, end at en Deel af dem løb ud i Nordsjøen og vendte sig mod Bergen, der nu anden Gang blev plyndret og brendt, førend Byen vel endog var fuldstændigt opbygget igjen siden den sidste Odeleggelse i 1393. De udplyndrede, siges der, baade de tydske Kjøbmænd og Nordmændene og tog en Mengde Gods, Klenodier i Guld, Sølv og dyrebare Klæder, Huusgeraad og Skreid. Formodentlig var Otte Rømer endnu ikke kommen tilbage fra Mødet i Helsingborg, saa at der ej var nogen til at stille sig i Spidsen for Borgerne og opmuntre dem til Forsvar. Med sit rige Bytte sejlede Røverne tilbage til Rostock og Wismar, sandsynligviis efterat Stædernes Fartøjer havde endt sit Krydstog, og solgte det der med god Fordeel, da begge Stæders Borgere, som der siges, brød sig lidet om, enten Godsset var vundet med Net eller med Uret ²⁾. Men imidlertid havde Stæderne holdt den omtalte Hansedag i Lübeck, samtidigt med Kong Albrechts Frigivelse, og besluttet, til næste Aars Paaske at udruste en ny velbemandet Flaade, ligesom de ogsaa fik Kong Albrecht til at give det Tilsagn, at han ikke vilde tage dem i Forsvar ³⁾. De fandt det derfor nu raadeligst, idetmindste paa nogen Tid at forlade den sydlige Deel af Østersjøen. De deelte sig ad; nogle gik til Nordsjøen og herjede paa Frisland, ja lige til den spanske Sø, hvor de gjorde Handelskfibene megen Fortred; andre gik til den finske Bugt, hvor de samlede sig i stor Mængde ved Viborg, løb ind i Nevafloden og røvede fra Russerne ⁴⁾, og fremdeles begunstigede

¹⁾ Suhm, XIV. S. 341, Detmar, S. 366.

²⁾ Detmar, S. 371. Granz, Norvag. VIII. pag. 750. Merkeligt nok, at dette nye Angreb paa Bergen net ikke er omtalt i de isl. Annaler.

³⁾ Suhm, XIV. 350, efter Recessus Hansæ. Jvfr. Stædernes Brev til Dronningen fra samme Hansedag om Vitaliebrødrenes Ankomst til Viborg, Suhm, XIV. S. 609.

⁴⁾ Rufus's Krønike, see Grautoffs Detmar S. 371. Detmar selv har en eventyrlig Fortælling, der ogsaa er optagen af Corner (S. 1171), om at de siden forr vild paa Søen og kom forbi det hellige Land og „Caspjen“, hvor Indbyggerne antog dem for at være „røde Jøder“, og samlede sig i saadan Mængde, at de ikke vovede sig i Land, men efterat have drebt endeel fra Skibene, sejlede videre, kom til vilde Folkeslag, og flakkede omkring i Verden, indtil de endelig fandt en Lybster, der vilste dem Velen hjem, hvor de omsider

af Knut Boesfærn. Heller ikke lykkedes det Margrete førend efter tre til fire Mars Forløb, som vi ville see, at komme i Besiddelse af Finland saavel som de nordligste Dele af Sverige. Men den største og bedste Deel af Riget adlød dog Dronningen. Mecklenburgernes Magt i Landet var fuldstændigt tilintetgjort. Freden var gjenoprettet inden Riget og i de nærmeste Farvande om alle de tre Riger. Norden havde faaet Pusterum efter den langvarige usikre Krigstilstand, og Margrete havde frie Hender til at udføre sin længe nærede og forberedede store Plan, at knytte de tre Riger nærmere sammen i en blivende Forening under eet fælles Overhoved.

25. Forholdene i Norge. Biskopperne Jakob og Gnslein. Dronningen og Raadet udsteder Ketterbod. Begivenheder paa Island og Uroligheder paa Færøerne.

I de sex Aar, som vare forløbne fra Eriks Opbrud paa Norges Kongetrone indtil Fredens Gjenoprettelse synes ingen Begivenheder af nogen særdeles Merkeligbed at have indtruffet i Norge, idetmindste omtales ingen saadan, hvilket iallefald indeholder et middelbart Vidnesbyrd om, at der ej forefaldt noget, der i væsentlig Grad forstyrrede Fred og Ro i Landet. Bergens Plyndring af Vitaliebrødrene synes at have været den eneste større Ulykke, som bjemsøgte Norge. Imidlertid kunde man vel ogsaa sige, at Stadens Indbyggere trængte til en saadan alvorlig Opvekkelse og Straf for det ryggesløse Levnet, de i den senere Tid havde ført, og som Biskop Jakob i et Advarselbrev, han lod udgaa i Marts 1390, skildrede i de mørkeste Farver, skjønt rigtignok saaledes, at man her snarere maa antage, at han har haft de tøjsløse, overmodige tyske Handelsmænd for Oje, end den norske Deel af Befolkningen, der dog vel neppe har kunnet undgaa at smittes af det daarlige Exempel. „Widnes“, skriver han, „til at advare Eder mod det urenlige og syndige Levnet, som hersker i Bergen, og aldrig mere end nu, nemlig Frillelevnet, der øves mere i denne lille Stad end i nogen af samme Størrelse i hele Christenbeden; hvorfor utallige Folk komme til Skade, baade til Søs og til Lands, til Liv og til Sjæl, ej alene de, som selv forbrude sig, men ogsaa andre med dem, og Tomfruer, gode Wends Døttre, skjemmes og vanæres; ligesom og det hellige Egteskabs Baand foragtes og

ankom, efterat Halvdelen vare omkomne i Kamp og ved Hunger. Skulde der ligge noget sandt til Grunden for dette, saaledes at disse Erovere maaskee have været fordrevne til Amerikas Kyster og der have bestaaet en Kamp mod de Bilde? Og skulde dette maaskee ogsaa staa i nogen Forblindelse med de Begivenheder, der omtales i Forbindelse med Zenlernes Reiser, hvortom nedenfor?

kræntes, Heredet legges vde derved, og alt Landet paadrager sig det daarligste Ord og stort Banrygte 1)“. Vi ville haabe, at det ikke stod slet saa daarligt til i de andre Egne af Landet, hvor der var mindre Tilløb af Fremmede; men i Oslo og Tunsberg var det dog neppe stort anderledes, thi vi have allerede ovenfor (S. 85) seet, hvor frekt de fremmede Handelsmend i Stæderne tilfidesatte Anstændigheden i det her omhandlede Henseende. Biskop Jakob yttrede i sit Brev, at han ej lenger kunde forsvare at lade dette gaa saaledes hen, og satte Vedkommende en tredobbelt Friist af 8 Dage, inden hvilken de skulde have skilt sig ved sine Friller eller ogsaa udeluftes fra Sacramentet. Om denne velmeente Advarsel hjalp, erfares ikke, men man har desverre ikke synderlig Grund til at antage det, og derfor kan man fristes til at betragte den Nød, der overgik Bergen ved Vitaliebrødrenes gjentagne Plyndringer, som et Fingerpeg for Indbyggerne til at gaa i sig selv og forandre sit Levnet; i alle Fald gav de dem for det første andet og alvorligere Ting at tænke paa. Dette Brev viser forøvrigt, at Biskop Jakob roosverdigt har taget sig af den egentlige Sjælesorg. Denne Noos tilkommer ogsaa Biskop Gystein i Oslo, fra hvem vi endnu have et merkeligt Hyrdebrev, som han paa en Visitationsreise, han foretog til Skidusfjæssel om Høsten 1395, kort efter sin Hjemkomst fra Fredscongressen i Skaane, lod udgaa til Indbyggerne af de Hereder i Thelemarken, der hørte under hans Biskopsdomme, nemlig Hviteseid, Tyresdal, Nissesdal, Fyresdal, Skafsaa og Mo. Han yttreer her, at han allerede for ni Aar siden, da han var hos dem (nemlig om Høsten 1380, see ovenfor S. 267), havde fundet mange Misligheder i deres Seder og Levnet, der vare vaadelige for deres Sjæle, ligesom de ogsaa havde forebragt enkelte Tviste-Emner, der herskede mellem dem og Presterne. Han havde derfor med Raad og Samtykke af sine Chorsbrødre og de bedste Bønder, der til den Ende indfandt sig hos ham, gjort en Bestemmelse, som han herved fornepede, skjønt han hidtil, som han siger, desverre kun havde sporet liden Forbedring. Først og fremst fandt han, at det stod daarligt til med den indbyrdes Kjærlighed imellem dem, da **Manddrab** desverre foresaldt oftere blandt dem end i noget andet Bygdelag, og flere endog først modtog Gjæld og Bøder efter sine drebte Frænder, men bevnedede sig dog ligesuldt sidenester, en Fremgangsmaade, der med Rette gjorde dem for-tjente til at kaldes Gvidninger og til at settes i Klasse med Forræderer Judas. Dernæst fandt han, at de ikke vogtede sig tilbørligt for bannsatte Mend eller saadanne, som var i Kirkens Forbud; saadanne maatte de fly som de fuleste Edder-Orme. Den Kirkens Tjeneste, som alle tog

1) Dipl. Norv. III. 487.

om Paasken, skulde de modtage med al Vrefrygt og Idmyghed een Gang om Aaret, og ikke af nogen anden end deres Sogneprest, uden med dennes Tilladelse, heller ikke naar de selv vare i Forbud; han mindede dem om, at Christenretten satte Utlegds Straf for den, som i tre Aar forsamte dette. Han gav dernæst endeel særskilte Bestemmelser med Hensyn til Udredelsen af Biskopens og Presternes Rettigheder, hvoraf det fornemmelig fortjener at udhæves, at han her skjelner mellem de Egne, hvor Tiende ydedes, og dem, hvor dette endnu ikke stete; i de første skulde Presterne modtage og underholde Biskopen paa hans Visitatsrejden noget Tilskud, i de sidste skulde Bønderne udrede Kost og Hestehold (Reide), men i intet Tilfelde skulde der tages noget af Kirkens Gods. Da Bønderne i Thelemarken havde vedtaget at yde Biskopen Skat hvert Aar, og den nysnævnte Reide, naar han drog om for at ferme Børn, ligesaa Reide til Presten for de to Dele af Tienden, og med den tredie holde sine Kirker vedlige, bestemte han herved, at hiin Biskopsreide skulde til den Tid, Biskopen foreskrey, være samlet og ferdigt leveret under Kirkevergens Opsigt paa de Gaarde, hvor Biskopen tog ind; blev der noget tilovers, kunde Bønderne faa det tilbage; slog det indkomne ej til, maatte de tilskyde det manglende; Kirkerne maatte i intet Tilfelde tynges. Med Hensyn til Presternes Indtægter bestemte Biskopen, at hver Prest herefter for fuld Udferd eller Liigbegængelse skulde lade sig nøje med en Ko eller en Koes Verd: en Betaling, der efter vore Forestillinger synes meget rundelig, og som vekker Forestilling om, at Sogneprest-Embederne maa have været meget indbringende. Fattige skulde dog betjenes for intet, og de, som ikke formaaede at give fuld Udferd, slippe med halv eller mindre. Dog var Presten skyldig at yde al Tjeneste „kjøbeløst“, det vil sige, at han ikke forud maatte tvinge om Betalingen; men paa sin Side vare Bønderne ogsaa pligtige, efter modtagen Tjeneste at yde ham, hvad her var foreskrevet, ja Presten havde endog Ret til at tvinge den Gjenstridige, saavel som den, der ikke vilde yde Presten hans Reide, til at efterkomme sin Skyldighed, ved Trusel om at negte ham alt Kirkens Embede¹⁾. Dog maatte Presterne ogsaa vogte sig for at forholde nogen dette Embede vrangeligen, og de skulde overhoved være greide og tjenstvillige mod sine Sognemend, medens disse igjen skulde hedre sine Prester, være lydige og søjelige mod dem, optage deres Lærdom med Kjærlighed, holde

¹⁾ Brevet haves ej lenger i Original, men i en Afskrift, indført i Biskop Gyseins Register ved hans Efterfølger Biskop Jens's Foranstaltning, og forsynet med hans Bekræftelse i 1426. Det er aftrykt i Munch & Ungers oldn. Læsebog S. 133—136, oversat paa Latin i Pontoppidans Annaler II. 244—248. Et udsærligt Udtag, til hvilket vi her kunne henvisse, findes i Kejsers Norske Kirkehistorie II. S. 426—429.

Guds ti Budord, vogte sig for de syv Hovedsynder, hedre Gud og elste sine Medmennesker. De maatte alle omhyggeligt iagttage at yde Numastat, nemlig hver Mand, der nød Sacramentet, en talt Pening, af det mindste Slags, der myntedes paa Kongens Mynt. Fremdeles skulde de ikke forsømme at højtideligholde Christi Legems-Fest. Biskopen hedrede endelig deres Kirker med visse Indulgenjer for dem, der besøgte dem paa de større Festsdage, Kirkemesedagene og Kirkehelgensdagene; ligeledes tilgav han Bønderne i Molands og Mo Sogne for et Dploh, de havde gjort, da Biskopen sidste Gang vifiterede, saasom de nu bød sig til at gjøre Bod og Bedring; men Bønderne af Skafsaa, sagde han, havde gjort sig selv uverdige til nogen Naade, da deres Trods og Ondskab tiltog iftedesfor at aftage. Derfor fik heller ikke deres Kirker nogen Indulgens. Dette Brev, der foruden at vidne om Biskopens kirkelige Nidkjærhed og Forstand til at anvende baade Mildhed og Strengthed, naar det behrvedes, ogsaa udmerker sig ved sit for den Tid usedvanligt rene norske Sprog, er dateret fra Gimsø Kloster den 11te November 1395. Det kaster et merkeligt Lys over Tilstanden i hine Fjeldegne paa de Tider og bekræfter, hvad vi ovenfor have yttret om Thelebøndernes vedholdende Vildhed og Uregjerlighed ¹⁾.

¹⁾ Som et oplysende Exempel paa, hvorledes flere af de ovenfor omtalte Rettigheder søgtes hevdede, og hvorledes Biskopen selv ogsaa, naar det her gjaldt, kunde gaa frem med Strengthed, tjener et Brev, der udstedtes netop under hiin tidligere omtalte Visittats, som Gyslein foretog i Thelemarken 1386. En vis Grjotgard Nikolausøn havde i tolv Aar ingen Biskops-Skat ydet, havde ikke skaffet Reide til Biskopen som andre Bønder, havde ej udført den Skat, som var ham paalagt for Manddrab, og havde dertil vovet at tage Sacramentet, hønt han var under kirkeligt Forbud. Da nu Biskopen ved hiin Visittats opholdt sig i Flaabygden, maatte Grjotgard forpligte sig til at udbetale Biskopen 10 forngilde Merker, samt til Afdrag derpaa strax give en Dre, beregnet for 3 Mkr., samt en Hud, til næste Paaste 3 Huder, og endelig til den derefter følgende Petersmesse 8 Pund Hardstene, hvilket alt til den bestemte Tid skulde udredes i Skien. Til Sikkerhed pantsatte han 1 Mk. Wool i Hundefang i midtre Kile i Hviteheids Sogn (Dipl. N. IV. 534). Deene Straf synes dog ikke at have frugtet synderligt, ligesom det heller ikke lader til, at Bøgene, Huderne eller Hardstenene bleve udredede, thi da Biskop Gyslein i 1395 atter var paa Visittats i Thelemarken, fort serend han udstedte hiint Hvrdebrev, og opholdt sig paa Gaarden Kilen i Hviteheid, maatte den samme Grjotgard indgaa et nyt Forlig, hvorved han ej alene overlod Biskopen til bestandig Ejendom den for ni Aar siden pantsatte Deel af Hundefang, men formedelst andre særlige Forbrydelser, der havde paadraget ham Bøder baade til Kirken og Kronen, forpligte sig til at udrede til Biskopen og Sysselmannden Gaute Griksson hver 8 Pund Hardstene i hvert af de tre paafølgende Aar, altsaa tilsammen 24 Pund til hver, hvilke hver Gang skulde erlægges i Skien ved Tredivase (8de Juli), og til Sikkerhed herfor pantsatte han til Biskopen 12 Dresbool i Østena ved Tjaalgefund, samt Resten af Hundefang, $\frac{1}{2}$ Mks. Wool, og til

Om de øvrige Biskopers kirkelige Virksomhed paa samme Tid veed man mindre Bested, Erkebiskop Binalde selv ikke undtagen. Vi see denne, upaatvivleligt meget dygtige Mand, gribe kraftigt ind i de politiske Begivenheder og understøtte Dronningen ved sin megtige Indflydelse ej alene i Norge, men ogsaa i Danmark, og maaskee i Sverige: men hvorledes han bestyrede sin egen Kirke og Kirkeprovins, og hvad han isvrigt gjorde, eller om han overhoved gjorde noget for at forbedre sin undergivne Geistligheds Sæder og opbjelpe det vistnok meget forfaldne kirkelige Liv: derom veed man intet. Skulde man antage, at der under hans Styrelse dog gjordes nogen Skridt til Forbedring, da kunde man fristes til at tilskrive dette ej saa meget hans, som derimod Dronningens Indflydelse, da der af saamange af hendes Regjeringshandlinger og andre Træk af hendes Liv umiskjendeligt fremgaar, at hendes Fromhed og Religiositet efter de Tidens Maalestok baade var oprigtig og ivrig; og dertil bidrog vel allermest den Paavirkning, hun i sin Barndom havde modtaget i Fru Mærete Ulfedatters Hus, saavelsom den Indflydelse, den hellige Fru Birgittes Lærdomme og Grundsetninger fremdeles maatte vedblive at udøve paa hende under hendes fortsatte stadige Forbindelse med denne hellige Frues Familiekreds og det nys oprettede Kloster i Vadstena. Thi hvor meget dette maaskee end senere kan være forfaldet i Disciplin, maa det dog i alle Fald nu, umiddelbart efter Oprettelsen, og medens Fru Birgittas egen Disciple og Discipelinder endnu vare i Live og vedligeholdt det friske Indtryk af hendes merkelige Personlighed, fuldkommen have svaret til den umaadelige Anseelse, det nød, og maa fjern og nær have udøvet en megtig Indflydelse blandt Nordboerne, der maatte være dobbelt velgjørende i disse ellers saa lovlose og urolige Tider, og som igjen omvendt maatte bidrage overordentligt til at befeste Dronningens egen Magt. Vi have allerede omtalt, at Klostret omtrent samtidigt med Margretes Antagelse til Sveriges Regentinde fik sin første Abbedisse i hendes Barndomsveninde Ingegerd Knutsdatter. Tre Aar efter, den 27de October 1391, skete Fru Birgittes høitidelige Canonisation i Rom ved Pave Bonifacius den 9de, ifølge Dronningens og alle Svenskes ivrige Bestræbelser. Den Anseelse, hvori Dronningen stod ved Curien, bidrog vist ikke lidet til at fremskynde Sagen ¹⁾. Om denne Anseelse har man flere Vidnesbyrd. Alt Cardinal-Collegiet ved Pave Urbanus den 6tes Død

Gaute, for hvem Biskopen her optraadte som Fuldmægtig, 2 Ms. Bøol i Eplatreit i Bruggebergs Sogn, det sidste bog under Forbehold af Gautes Vedtagelse, hvorfra Orjetgard skulde indfinde sig hos Gaute, saasnart Biskopen var kommen til Soleim, Gimsø eller Geryen (Dipl. N. IV. 652.)

¹⁾ Chron. i Scr. R. Sv. I. 30. Vadstena-Diarlet, steds. S. 105. Jvfr. Suhm, XIV. S. 291.

(15de October 1389) allerede Dagen efter underrettede hende derom i de ærbødigste Udtryk, vil endda maaskee ikke sige saa meget, thi dette var en Høflighed, der viistes de fleste regjerende Fyrster, som stod sig godt med Curien ¹⁾); men langt mere betydningsfuld er den Beredvillighed, hvormed Curien udnævnte de af hende anbefalede Candidater til Biskopsstole, og især sees det af et Brev, dateret 15de October 1390, som Urbanus's Eftermand, Bonifacius den 9de, sendte hende med Erkebiskop Peder af Lund, der havde været nede i Rom for at hente Palium. Han takkede hende i dette Brev for de mange Breve og store Foræringer, hun saavel med Biskopen som med andre havde sendt ham, roste hende for hendes Tro og Fromhed, bad hende at vedblive i denne, og forsikrede hende om, at han altid var rede til at hedre hende med særdeles Indest og Naade, og det endog i højere Grad end hendes Forfædre, idet han herved sendte hende et Signet, hvis Aftryk han forvarede, for at hun med dette kunde besegle de Breve, hun tilskrev ham i større Fortrolighed ²⁾. I dette Brev falder Paven hende „Danmarks, Norges og Sveriges Dronning“, skjønt hun jo ikke egentlig var berettiget til den første Titel, og skjønt Cardinalerne i hiint føromtalte Brev alene kaldte hende „Norges Dronning“. I 1388 havde Pave Urbanus udfkrevet et Jubilæum, der skulde holdes i Rom 1390, og siden hvert 33te Aar (til Grindring om at Christus havde naaet denne Alder), men han oplevede det ikke, saaledes at det blev hans Efterfølger Bonifacius, der fik Goren og Glæden af at holde det og gav rigelige Indulgenser for dem, der i dette Aar besøgte Roms Hovedkirker. Der strømmede ogsaa mange Pilegrime til fra alle Kanter, Norden iberegnet, og navnlig berettes det, at flere Raadmænd fra Bergen skulle være omkomne i nogle Uroligheder, der synes at have fundet Sted mellem de Fremmede og Stadens Indbyggere ³⁾. Formodentlig

¹⁾ Dipl. N. VI. 328.

²⁾ Suhm, XIV. 555.

³⁾ Jøsl. Annaler, Udg. S. 340. Jubilæet er her urigtigt henført til 1387 eller 1388, maaskee fordi det paabødes i dette Aar. Annalerne udtrykke sig saaledes: „I Rom var der stor Ufred for Pilegrimene; der omkom mange Raadmænd fra Bergen“. Ogsaa Detmar siger (S. 349), „at der var stor Tilstrømning til Rom, saa at ogsaa mange Folk døde der“. Blandt Norske, der ved denne Lejlighed drog til Rom, nævnes en Hustru Margrete Brynjulfsdatter, Enke efter en Ketil Ginaréson, der før sin Afreise, den 20de April 1390, gjorde sit Testament, og for det Tilfælde, at hun døde paa Rejsen, stjenkede Marielirken i Oslo hele den nordlige Deel af den saakaldte Brandsgaard i denne Stad, dog saaledes at en Sigrid Bjarnedatter, der formodentlig var i Elegt med hende, skulde beholde en Stue m. m. deri, saa længe hun levede. Da Margrete allerede den 20de September s. A. omtales som død, maa hun altsaa høre til deres Tal, der døde paa Pilegrimsferden (Dipl. N. VI. 579, 583). Der omtales ogsaa en Elgrib Jonsdatter, der i 1390 døde „paa Ro-

var det ogsaa flige Pilegrime, der havde medbragt flere af de ovenfor omtalte Breve og Forrøinger fra Dronningen til Paven. Dronningen selv havde haft stor Lyst til at drage affted med sine nærmeste Dngiv- velfer, men da dette naturligtvis ikke lod sig gjøre, ansøgte hun om og fik bevilget af Paven (ved Bulle af 9de September 1390), at naar hun og hendes Hoffolk besøgte visse Kirker i hendes egne Riger, paa samme Maade, som de vilde have besøgt hine Kirker, kunde hendes egen Skriftestader meddele dem samme Indulgenfer, som de derved vilde have nydt, dog saaledes, at den Møje og Udgift, som Pilegrimsreisen vilde have udfordret, opvejedes ved andre Fromhedsgjerninger, og at det Offer, som de personligt vilde have bragt til de romerske Kirker, usortøvet og redeligen sendtes derhen ¹⁾. Men da mange andre, der havde gjort Løfte om at drage derhen, heller ikke kom til at reise, gjorde Paven paa Dronning Margretes Anmodning endog for dem den Lettelse (ved Bulle af 1ste April 1394), at alle de Personer af hendes trende Riger, der ikke efter sit Løfte havde kunnet besøge Rom i Jubelaaret, skulde nyde samme Indulgens, naar de besøgte Badstena, hvortil Biskopen af Lins- løping skulde bestikke tredive Prester ²⁾. Forresten undlod Curien ikke paa sedvanlig Viis at kræve ret betydelige Bidrag fra Norden, hvis Indsamling omkring 1390 var betroet en **Frederik Ditmarsøn**, Chors- broder i Hoeskilde. Ved Bulle af 18de April 1391 forlængede Pave Bonifacius hans Indkrævningsvirksomhed, og fem Dage derefter beordrede han ham endog til enten selv eller ved Undercollectorer at oppebære paa Curiens Vegne alle Indtægter af ledigblivende geistlige Embeder, indtil disse igjen vare besatte, samt alle **afdøde Geistliges** Løssore og **ude- staaende Fordringer**, af hvad Navn nævnes kunde (med Undtagelse af hvad de havde arvet eller ved personlige Arbejder, uafhængige af deres geistlige Embede, havde lagt sig til, hvilket skulde tilfalde deres Arvinger), en Reservation, hvorpaa man idetmindste i Norden hidtil ej havde haft Exempel, og som talende vidner om den Trang, hvori Curien nu under Schismet befandt sig. Siden bestiktede Paven ved Bulle af 26de Februar 1395 **Biskop Gystein** til Generalcollector i Norge ³⁾, saaat hiin Fuldmagt for **Frederik Ditmarsøn** derved middelbart tilbagekaldtes. Det viser, at Biskop Gystein maa have været meget anseet ved Curien. Ligeledes vise,

merferd", gift med en vis Erk, der synes at have haft hjemme i Bergheims- hered (Dipl. N. I. 540). Ogsaa den før omtalte islandse Hovding Bjørn Ginarssen og flere andre Islendirer drog affted og kom tilbage det følgende Aar. (Isl. Annaler, Udg. S. 348, 350).

¹⁾ Dipl. N. V. 344.

²⁾ Euhm, XIV. S. 331, 332.

³⁾ Dipl. N. VI. 344.

som sagt, hine ovenfor omtalte Begunstigelser, der blev Dronningen til Deel, at hendes Ansæelse og Formaaendhed ved Curien maa have været mere end almindelig. Og saavel herved, som ved sin kloge Venlighed mod Geistligheden hjemme i sine Riger, og sin Gæmildhed mod Kirker og Klostre opnaaede hun igjen en Magt over denne Geistlighed, som saa Fyrster før hende synes at have besiddet, og som igjen maa have været hende til stor Hjælp ved Udførelsen af hendes politiske Planer.

Vi have allerede seet, at Dronningen efter Erik's Udnævnelse til Konge sjældnere besøgte Norge, da Sverigesj Anliggender og Krigen med Mecklenburgerne for Djeblicket maatte optage det meste af hendes Tid. De lobende Regjerings-Expeditioner besørgeedes som sedvanligt af Cantsleren, og forresten maa vel Fehirderne, der nu sedvanligviis ogsaa tillige vare Hirdstjorer, have forestaaet det Administrative. Det er i det foregaaende viist, hvorledes Haakon Jonsøn i 1389 eller 1390 afløste Erlend Philipsøn i disse Embeder for Bergens Vedkommende og ved sin Død 1392 efterfulgtes af Jon Darre, der allerede Maret efter bortførtes i Fangenskab af Vitaliebrødrene, samt at Otte Rømer, der befriede Bergen for dem, ogsaa blev hans Eftermand, efter at han hidtil i en lang Række af Aar havde forvaltet de samme Embeder i det Thronhjemste. Da Jon Darre forflyttedes til Bergen, var han Fehirde i Tunsberg; hvo der fulgte ham i dette Embede, kan af de forhaandenværende Brevskaber ej tydeligt sees. Fehirdslen i Oslo synes at have været betroet Biskop Gystein og Hovedsmanden paa Mershuus, Agmund Bolt, i Forening, eller ogsaa maaskee Biskopen som egentlig Fehirde, med Fogden ved sin Side som Medhjælper. Idetmindste see vi dem tilsammen udføre Forretninger, der ellers synes at maatte have paaligget en Fehirde¹⁾. De fornemste Raadsherrer og Sysselmænd, der forresten stod ved Dronningens Side i de Aar, vi nu have gennemgaaet, ere allerede tilforn lejlighedsviis omtalte. Vi have seet, hvorledes Mændene fra Kong Magnus's Dage efterhaanden forsvinde, medens nye trede i deres Sted. Drottseten, Hr. Agmund Finnsøn, er den første; han døde allerede d. 14de April 1388, som det ovenfor er berettet, og med ham uddøde hans Utt. Han erklærede selv oftere før sin Død og ligeledes paa sin

¹⁾ Det er saaledes ovenfor (S. 327, Not. 3) paapeget, hvorledes Dronningen ved Raadmanden i Oslo, Niase Bjernsøns, Død overdrog Biskopen og Agmund Bolt det Hverv at kjøbe den efter ham faldne Arv, hvorfor de ved Brev af 28de Juli 1391 overdrog Hr. Amund Hatt, Lagmanden i Vermland, at indkræve hans udestaaende Fordringer i dette Landskab paa deres Vegne. Dipl. N. III. 498. Ligeledes ville vi nedenfor see, at da Gudbrandsdegerne undfog sig for at hde Biskere, klagedes der herover til hne tvende Herrer, og de tilstrev de Gjenstridige det i den Anledning nødvendige Adbarelsesbrev.

Dødsfeng, at han ingen lovlige Arvinger havde uden Haffthorsønnerne; og havde allerede ved et tidligere Gavebrev bestemt, at hans Hustru Fru Katharina Knutsdatter skulde have Eidsa og Tolga, ligesom hun ogsaa beholdt Hovedgaarden Hestebø efter ham. Dog var der ogsaa en Thore Uspakssøn, kaldet Røgr, som var ham saa nær beslegtet, at han vilde have været hans retmæssige Arving, naar hans Fader kun havde været egtesødt, og han gjorde flere Aar derefter denne Ret saa eftertrykkelig gjeldende, at han virkelig fik sig Arven tildømt; men hvorledes dette hans Elegtsskabsforhold til Drottseten har været bestaffent, kan ikke sees¹⁾. Fru Katharina blev, som det synes, fremdeles boende paa sine Gaarde i Norge, idet hun dog af og til besøgte Dronningen eller sine Venner og Frænder i Sverige; i September 1396, paa samme Tid som Dronningen opholdt sig i Sverige i Anledning af Kong Eriks Valg m. m., som det nedenfor vil blive omhandlet, var hun saaledes i Badstena og bekræftede der som Medlem af St. Birgittes Familie alle de Gaver, som denne selv, der var hendes Modermoder, hendes Moderbroder Hr. Byrge Ulfssøn, hendes Modersystre Fru Katharina Ulfsdatter og Fru Cecilie Ulfsdatter, hendes Halvbroder Hr. Peder Ribbing, og hendes Søster Ingegerd Knutsdatter (nu Abbedisse) havde skjenket til Klosteret²⁾. Senere ville vi see, hvorledes Dronningen ved Kong Eriks Giftermaal lod hende hente fra Norge og udnævnte hende til den unge Dronnings Hovmesterinde, i hvilken Egenkab hun kort efter døde³⁾.

Om **Haakon Jonssøns Død** i 1392 som ovenfor viist veed man kun, at den faldt mellem 4de Februar og 23de September 1392. Børn synes han ej at have efterladt. Hans Enke Hustru Margrete Giliusdatter overlevede ham i mange Aar. Hun maa kort efter Haakons Død have giftet sig med en Mand, der var Ridder, siden hun saa Aar efter kaldes „Fru Margrete“; men ogsaa efter dette Giftermaal var hun Enke allerede i 1396, og egtede kort efter sin tredje Mand, Tydskeren **Tideke Wüstenacker** eller **Westenacker** (Navnet skrives forskjelligt), øjensynligt til megen Ergrelse for sine megtige Frænder⁴⁾. Man maa antage, at Haakon Jonssøns Fader, Hr. Jon Haffthorsøn, ikke oplevede Sønnens Død; men at han var død noget før, sjønt vi have seet, at han endnu levede i 1388. Moderen Fru

1) See herom især N. Samll. III. S. 590—562. Jevnser Dipl. N. I. 640. II. 674, 875. I. 493, 619, 620.

2) Brev i det svenske Rigsarchiv.

3) Abbedisse Margretes Chronicon om St. Birgitte, ved Nieß, S. 205. Hun døde i 1407. og blev begravet ved Badstena, see Badstena-Diarlet, i Scr. r. Sv. I. S. 124.

4) See ovenfor S. 154.

Birgitte Knutsdatter døde endnu tidligere, men Mæret vides ikke; man erfarer kun, at hun døde før sin Mand paa Gaarden Huseby i Onse, og at hun ved sin Død testamenterede betydelige Gaver til Mariekirken i Oslo, hvor hun og hendes Mand vilde begraves, og hvor der skulde opføres et Altar over deres Gravsted ¹⁾. Hr. Sigurd Hafthorsøns Dødsaar er ligeledes ubekjendt, men man har dog al Grund til at antage, at det var 1393, thi da Biskop Gysstein i December 1393 visiterede paa Sudreim, havde hans Svigersøn og Arving til Sudreimsgodset, Jon Martinsøn, just skødet til Sudreims Kirke Godset Nordre Vestby, som Sigurd havde skjenket dertil ²⁾. Jon Martinsøn arvede formodentlig de fleste af hans oplandske Besiddelser; Giske- og Bjærks-Godset derimod eller Arnungestammens egentlige Høttegods, saavel som de øvrige Ejendomme, som Sigurds Hustru Ingeborg Erlingsdatter havde arvet efter sin Fader, fik Sønnen Haakon Sigurdssøn, der formodentlig ogsaa fik Syssel paa Søndmøre, og efter 1397 for en kort Tid nævnes som Medlem af Rigsraadet. At han var gift med Sigrid, Datter af Erlend Philipsøn paa Losna, er tidligere omtalt. Forresten spillede han ingen fremragende Rolle og berømmes endog udtrykkeligt for sin Nøjsomhed og Uegennyttighed. Han maa derfor saavidt muligt have holdt sig borte fra det offentlige Liv og offret sin Virksomhed paa Bestyrelsen af sine store Godser. Heri fulgte han Svigerfaderen Erlend Philipsøns Exempel, som nu ganske havde trukket sig tilbage, overladende det til sin Søn Eindride at indtage sin Plads i Raadet, af hvilke vi finde ham som Medlem allerede i 1397 ³⁾.

Blandt Dødsfald i denne Tid, der middelbart vedkom Norge, maa vi ogsaa nævne Titulær-Jarlen af Orkno, Hr. Erngisl Sunesøns Død i Mæret 1392, den 2den August. Hans sidste Hustru Ingeborg Magnusdatter var død to Aar forud, og de bleve begge begravede ved Badstena, der ligesaavel som andre geistlige Stiftelser betænkedes rigeligt af ham med Gaver ⁴⁾. Fire Aar efter, om Sommeren 1396, døde den for-

¹⁾ Dipl. N. IV. 649, 657.

²⁾ Biskop Gyssteins Register, fol. 97 b.

³⁾ See ovenfor S. 323, Not. 2

⁴⁾ Badstena-Diarie, S. 104, 107. Allerede i 1360 skjenkede han Gods paa Vland til Nonneklosteret i Kalmar til Sjølebod for sine to Hustruer Mæreta og Annot. Sit egentlige Testament gjorde han i 1378, og endelig bekjendtgjorde han ved Brev af 19de Januar 1392 sin sidste Vilje, hvorved han til Guds, Jfr. Marias, St. Elgfrids, St. Andreas's og Allehelgeners Ære, samt til Sjølebod for sin Fader, Hr. Sune Jonsøn, sin Moder Fru Katharina, sin Søster Fru Margrete, sin Broder Hr. Peter Jonsøn og sine tre Hustruer samt andre Frænder, og endelig for sig selv, skjenkede endeel Jordegods i Østergötland til St. Andreas-Gavellet i Beggsö Domkirke. Breve i det sv. Rigsarkiv.

tjente og ved sin virkelige Trostfab mod Kongehuset hederverdige Hr. **Erik Retilssøn**, Marst, Sejerherren ved Falkøping, i sin Tid Medlem og-
saa af Norges Riges Raad, og Indehaver af flere Forseninger i Norge. Han blev begravet i Badstena strax efter den 21de September, og da blev ogsaa hans tidligere afdøde Hustru Fru Ingerid Magnusdatters Liig flyttet did¹⁾. Endnu ved sin Død havde han endeel Besiddelser i Nancikes Eysfel, hvoraf noget tilfaldt det kongelige Capell, St. Michaels-Kirken i Tunsberg, eller maastee egentlig hvededes for det af Kongedømmet. Til Bru Kirke i hiin Eysfel havde han med sin Hustrus Samtykke givet Gaarden Bru sammesteds, 3 Mk. Bool, paa den Betingelse, at der hver Uge skulde læses en Messe for dem²⁾.

Vi have allerede seet, at Dronningen efter Rigsrådet i Oslo 1388 kun sjeldent gjeftede Norge, naar man ikke hertil regner de Tider, da hun opholdt sig paa Baagahuus, hvilket formodentligt indtraf temmelig ofte, men her ej kan komme synderlig i Betragtning, hvor der er Tale om at optrede i Hertet af Landet, og i Spidsen for Regjeringen. De svenske Anliggender og Krigen optog hende næsten udelukkende, og saaledes maatte hun den meste Tid opholde sig enten i Sverige, eller ej langt derfra. Derfor see vi ogsaa, hvorledes især det vestlige Skaane blev et slags Middelpunct for alle tre Riger, hvor Raadsmøder holdtes og felles Anliggender afgjordes. Man kan ej med Bestemthed paavise, at Dronningen siden hiint Møde i 1388 var i Oslo og personligt bestjeftigede sig med Regjerings-Anliggender, førend i April 1392, da hun her holdt det ovenfor berorte større Raadsmøde, ved hvilket Erkebiskopen, Biskop Jakob af Bergen, Biskop Gystein af Oslo, Biskop Sigurd af Hamar, Titulærbiskopen Hallgeir, der nu kaldte sig Biskop af Færøerne, Gaute Eriks-
søn, Jon Martinsøn, Otte Rømer, Benedict Nikolasen, Alf Haralds-
søn, Ugmund Bergthorsøn, Brynjulf Jonsøn, Jon Darre, Haakon Stumpe, Tappe Fastulfsøn, Nikolas Galle, Finn Gyrdsøn og Herleik Nasulfsøn nævnes som tilstedeværende. Hovedsæmmedet med dette Raadsmøde var vistnok at anholde om Hjelp til Krigen, thi det var strax derefter, at der, saaledes som det allerede ovenfor er berettet, sendtes Brev til Island med hiin Anmodning om overordentligt Bidrag, der først mødte saa megen Modstand. Heraf skulde man maastee kunne slutte, at noget lignende har været vedtaget for Norges Bedkommende, især da vi have seet, at der, i Kongens Navn udgik Opbud af fuld Almenning, en Foranstaltning, hvortil nok Raadets Samtykke kunde synes nødvendigt, da Vitaliebrødrenes Angreb paa Bergen endnu ikke havde fundet Sted,

¹⁾ Badstena-Diarlet, S. 109.

²⁾ Biskop Gysteins Register, fol. 7, fol. 171. Dipl. N. IV. 673.

og saaledes neppe mere end halv Almenning ifølge de gjeldende Bestemmelser kunde opbydes. Men foruden dette er det ikke saa usandsynligt, at Raadet har vedtaget at give Dronningen et overordentligt Krigsstyr. Hermed staar maaskee en Omstændighed i Forbindelse, der omtales i et Par Brevstaber, men formedelst Mangel paa nærmere Oplysninger ikke tilfredsstillende lader sig forklare. Mod Udgangen af Aaret 1393 klagede Provsten ved Mariekirken i Oslo og hans Chorsbrødre over, at Indbyggerne af søndre Gudbrandsdalen nu ikke vilde udrede Bisøren saa fuldstændigt som før, henholdende sig til nogle Privilegier, som de paastod at have. Men i den Anledning tilskrev Biskop Gyslein og Agmund Bolt dem (i Egenkab af Hirdstjorer og Fehirder?) fra Oslo den 6te Februar 1394 og forestillede dem, at da de hidtil ikke havde benyttet disse foregibne Privilegier, og desuden Dronningen, der nu var Rigets Styrrerske, ikke havde stadfestet dem, gjorde de fornøftigst i at udrede Bisøren som før, idetmindste indtil Dronningen igjen kom til Riget og da selv kunde afgjøre, hvorvidt hun vilde bekræfte Privilegierne eller ej. Ti Dage efter udfærdigedes der endog i Kong Eriks Navn, man erfarer ikke af hvem, fra Akershuus en alvorligere Skrivelse om denne Sag til samme Almue; Provsten og hans Chorsbrødre, heder det her, havde klaget over deres Vægring, og dette havde forundret Kongen saa meget mere, som denne Almue hidtil havde haft det Ord, at ingen anden saa vel havde efterkommet sin Skyldighed til Kongedømmet; Kongen befalede dem derfor at udrede Bisøren ligesaa fuldstændigt som før, og indstevnte de Gjenstridige til at møde for ham selv eller Raadet og Lagmanden i Oslo paa en af de tre Syknedage efter forstkommende St. Hansdag for der at stande til Rette. Dette Stevningsbrev blev strax sendt affted og læst paa hver Thingstevne i søndre Gudbrandsdalen, og dette, saavel som hiint venstrelige Raad fra Biskop Gyslein og Agmund Bolt, havde til Følge, at de Gjenstridige strax gav efter; Froons Almue gjorde Begyndelsen den 9de Februar, og sidenefter de øvrige Almuer, paa Thingstevne efter Thingstevne. Nu skulde det vel næsten synes, som om denne Bisøre snarere kom Mariekirken, end Kronen til Gode, og at den saaledes allerede tidligere havde været tilstaaet hiin begunstigede Kirke, thi det sees ikke rettere, end at Provst Arne, idet han klagede, her ej optraadte i Egenkab af Cantler, men kun som hiin Kirkes Formand. Spørgsmaalet maa lades uafgjort, da intet nærmere meddeles om denne Sag ¹⁾.

Men paa det nysomtalte Raadsmøde, som Dronningen holdt i April 1392, blev der ogsaa vedtaget en egen Retterbod eller Samling

¹⁾ Dipl. N. 539. IV. 628. 630.

af nye Bestemmelser til Udtydning eller nærmere Forklaring af Loven, saaledes som det ogsaa tidligere havde været sedvanligt. Disse Bestemmelser vare: a) at naar en Mand, der intet ejede, men derimod var i Gjæld, blev drect, skulde Mandeboden for ham anvendes til Afdrag paa denne Gjæld og ikke gaa til hans Arvinger; b) at den Bestemmelse i Loven, at den Mands Gods, der blev utlæg for Brud mod Christenretten, tilfaldt halvt Kongen, halvt Biskopen, ogsaa skulde komme til Anvendelse med Hensyn til Kronens Tilgodehavende, om endog Angjældende gif til Skrift og Bod, førend han blev lyst utlæg, „saasom onde Gjæringer altid skulde hades, og Hestens Mildhed gav Mange fri Tjyle til Synd“; c) at naar nogen, efterat have affvoret en Kone, med hvem han stod i utilladelig Forbindelse, siden brød denne Sed, skulde han derfor svare Kronen hvad Lovbogen foreskrev for Meneed, baade Sekt og Utlegd, og Biskopen kun hvad Christenretten bestemte for ulovligt Samliv og Eedsbrud; vilde han have Fred tidligere, end Lovbogen angav, da skulde han købe den af Kongen; d) naar Nogen festede sig en Kvinde, og uden at oppebie Kirkens Dom, og levede med hende, skjønt vidende at hans tidligere Festekvinde endnu var i Live, skulde dette være Utlegdsverk, og hans Gods være forfaldet til Deling mellem Kongen og Biskopen, hvis han ej aflod fra hende, førend Dommen faldt; e) Ingen skulde have flere Herre-Evne og ingen fordre større Skerding (Afslag) i Bedingen, end Lovene tillod; f) med Landkjøb og Strandkjøb skulde der forholdes som før; g) Ingen skulde købe eller selge i Kjøbsteder uden paa det rette Torv, og hvis Kongens Foged mistenkte Nogen for at have overtraadt dette Forbud, da skulde han verge sig ved Sed selv tredie, eller ogsaa strax overlade Fogden det købte til Indkjøbs Pris, hvis denne onsker det til Kongens Behov. — De første Artikler synes at vidne om, at der ved Behandlingen af de kirkelige eller halv kirkelige Sager, for hvilke der ogsaa skulde bødes til Kronen, havde indsneget sig en for denne ufordeelagtig Praxis, idet den geistlige Autoritet paa egen Haand eftergav ogsaa Kronens Tilkommende, naar Angjældende gjorde Bod og Bedring; vistnok i Medhold af den Bestemmelse i Erkebiskop Jons Christenret § 62, „at naar en Mand begaar en Forbrydelse, der felder ham til Utlegd efter Christenretten, og gaar til Bod, førend Utlegden er ham paalyst, da har Kongen intet at fordre“. Her seer man saaledes et Exempel paa, at Geistligheden fremdeles holdt sig til Jons Christenret, skjønt den ikke var udtrykkelig vedtagen, men man seer ogsaa, at Dronningen ikke lod det saaledes gaa hen, og at de tilstedeværende Biskoper selv maatte finde sig i at erkjende hendes Ret. Den 5te Artikel vidner atter om, at de fornemme Mænd omgav sig med et utilbørligt Antal „Fornemend“ og fordrede en større Skattefrihed, end Lovene tilstod dem.

Til Slutning vedføjes Retterboden den udtrykkelige Clausul, „at den blot skulde staa ved Magt, indtil Kongen blev myndig, og at Kongens Ret hermed ikke var bortgIVEN, men skulde være ubeskæaren i alle Dele“. Man seer heraf, hvor lidet Nordmændene kunne finde sig i at staa under en Kvinde's Regjering, hvor dygtig hun end kunde være. Margrete har her maattet finde sig i, hvad hun ikke kunde faa endret eller forebygget, og hendes Opgave maatte nu kun være at sikkre sig saa stor Magt over Kongen selv, at hun dog i Virkeligheden blev den herskende. Retterboden, samtykt og beseglet af de ovennævnte geistlige og verdslige Raadsherrer, er dateret fra Oslo Kærlesøndag eller 5te April 1392 ¹⁾. Paa det samme Møde synes det og, som om Dronningen i Kong Eriks Navn har stadfæstet endeel Bevillinger og Sysselsbreve; idetmindste udfædtes en saadan under 16de April for Benedict Nikolasøn, angaaende hans Forlening med Eker, m. m. ²⁾, og da Kongen neppe var tilstede, eller, om han var der, neppe havde kunnet udøve nogen Regjeringshandling paa egen Haand, saasom han endnu ikke var myndig, maa det være Dronningen selv, der udfædte Bekræftelsen og beseglede den i hans Navn.

Efter dette Møde kan det ej paavises, at Dronningen gjorde noget nyt Besøg i Oslo, med mindre det skulde være i Begyndelsen af det følgende Aar, da Kong Eriks forhen omtalte Almennings-Opbud af 2den Marts 1393 er udfædte paa samme Maade som det nys omtalte Bekræftelsesbrev, i Kongens Navn, men uden at Cantfleren eller overhoved nogen Besegling omtales. Det er i sig selv ikke usandsynligt, at Margrete var personligt oppe i Norge for at paadrive Udrustningen eller idetmindste Ledingens Udredelse, og da vi den 25de Marts, lidt over tre Uger senere, finde hende paa Arevall ³⁾, kan hun da gjerne have været paa Tilbagereisen fra Norge. Men usikkert bliver det altid, saa meget mere som hiint Stevningsbrev fra Kong Erik til Gudbrandsøerne, dateret fra Akershuus den 16de Januar 1394, ogsaa er affattet paa samme Maade som hine, uagtet Dronningen da neppe kan have været i Oslo, siden vi den 25de, altsaa ni Dage derefter, finde hende i Kalmar, hvor hun endog synes at have været i længere Tid for at være sin Hær noget nærmere, saa lenge Stockholm belejredes ⁴⁾. Saaledes bliver det altid uvist, hvad man i dette Stykke skal antage. I de nærmest paafølgende Aar findes ingen Tegne til, at hun nogensinde har været i Norge.

¹⁾ Originalen findes endnu i det danske Geheime-Archiv og er aftrykt i Dipl. Norv. VI. 338.

²⁾ Dipl. N. I. 539.

³⁾ Suhm, XIV. S. 308.

⁴⁾ Sammensteds S. 322.

Der skal i Aarene 1391 og 1392 atter have været en smitsom Sygdom og **Mandedød** i Norge, saavel i det nordlige, som i Viken. Vore egne Brevskaber melde intet derom, og det er endog vanskeligt efter disse at paapege nogen bekjendt Mand, der kunde være bortrykket af Sygdommen, med mindre det skulde være Haakon Jonsøn og Haakon Stumpe, hvis Død falde netop i 1392. Derimod opregne de islandste Annaler over 50 Islendirer, som ved denne Lejlighed døde i Norge, og søje til, at der foruden dem var mange andre, baade islandste og norske, samt at Sotten ophørte „efter Juul“¹⁾, uden at man dog kan see, om der hermed menes Julen 1391—1392, eller den følgende. Under disse Omstændigheder vidner det forresten om Behjertethed hos Dronningen, at hun just paa den Tid, da Sotten endnu rasede, eller i alle Fald kun for ganske lidt siden havde ophørt, vovede sig op til Norge; men paa den anden Side kan man ogsaa deraf slutte, hvor paatrengende nødvendig denne Reise var for hende.

Paa Island var der i denne Tid et langt mere bevæget Liv, end her i Norge. Den mest fremragende Personlighed var den østere omtalte Hovding **Bjørn Ginarsøn** i **Vatnsfjord**. Det første, han paa sin usfrivillige Reise til Grønland havde aflagt, at gjøre en Pilegrimsreise til det hellige Land (s. o. S. 248), udførte han først senere, men derimod drog han til Rom for at nyde godt af Jubilæet i 1390, og kom tilbage derafra i 1391. Med sin Hustru **Solveig** havde han to Børn, **Thorleif** og **Christine**. Den første, en haabesuld ung Mand, skulde om Vinteren 1391—92 drage til **Gjaforden** for at holde Bryllup, men Skibet kantrede ude paa Fjorden, og han omkom med alle Folkene. Efterretningen herom gjorde saa sterkt Indtryk paa hans Søster, der i længere Tid havde været svag og sengeliggende, at hun strax stod op og blev frisk. Faderen bortgiftede hende derpaa til den anseede **Jon Guthormsøn**, Broder af **Loft Guthormsøn**, kaldet den megtige, paa **Madrevalle**, om hvem der i det følgende vil blive Tale²⁾. Bryllupet stod med megen Stads i **Vatnsfjord** omkring den 14de October 1392. **Hirdstjoren**, **Wigfus Jonsøn**, og mange andre anseede Mænd vare Gæster, og det var her, at **Hirdstjoren**, som vi have seet, benyttede sig af Lejligheden til at komme frem med Dronningens Brev om Krigsstyr, og overtalte Stormendene til at gaa ind paa Fordringen. I det følgende Aar kom **Bjørn** i Uenighed med en anden megtig Hovding i **Vestfjordene**, **Thord Sigmundsøn**, der havde været sammen med ham paa **Romerferden**. Aarsagen angives ikke; man veed kun, at Striden an-

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 350. 354.

²⁾ Gæpolins Islands århækr I. S. 113. 114.

tog en alvorlig Character, thi det kom endog til et formeligt Slag mellem dem under Nuup i Dyrasfjorden, hvorved to af Bjørns Mend faldt og han selv saabelsom de fleste øvrige blev haardt saarede, (Thorsdagen den 20de November). Bjørn flygtede med sine Folk til nærmeste Kirke og forlod den først Dagen efter. Der blev siden prøvet Forlig imellem dem, men forgjæves; imidlertid havde flere af Thords Følge og Medkæmpere i Slaget forladt Island (d. 22de November) for at drage i Pilegrimsferd. Bjørn benyttede Vinteren til at reise om og sikke sig de mechtigste Mends Bistand. Det følgende Aar, den 23de Juli, reed Bjørn ifølge med Hirdstjoren, Lagmanden Thorstein Gjulfsson, flere Prestes og mange andre, i alt henved nitti Mend, de fleste i fuld Rustning, til Thord Sigmundsson, hvilken Hirdstjoren nu stjernede til Mosfell for sig og Lagmanden til næste Thorsdag og Fredag, for her at svare for hine to faldne Mends Drab. Til den Tid „tog Thord Dag“, som det kaldtes, af Hirdstjoren og Bjørn. Han indfandt sig med femti Mand, hvoriblandt tyve vel bevæbnede, men dette hindrede ikke Dommen fra at udfalde saaledes, at han og fem andre skulde være utlæg, og deres Landsviift afhængig af Kongens Naade. Imidlertid blev der dog ved de bedste Mends Megling allerede den 23de August indgaaet et midlertidigt Forlig mellem begge Hovedmændene, saaledes at Bjørn skulde have Balget, om han selv vilde affigge Dpgjøret, eller nævne gode Mend dertil. Han valgte det sidste, nævnedes Hirdstjoren, Lagmanden og endeel andre; og Kjendelsen lød, at Thord skulde udrede til Bjørn Varer eller Penge til en Verdi af femti Hundreder, samt indbyde ham med Hustru og Evne til et sømmeligt Gjestebud. Dette skete, og hermed synes Striden at have faaet en Ende¹⁾.

Der berettes fremdeles om saa mange Landeplager og voldsomme Naturoptrin, der i disse Aar hemsøgte Island, at man næsten maa antage, at dette har været en af de stundom tilbagevendende Perioder, hvor de vulkanske Kræfter i Jordens Indre ere mere end almindeligt virksomme og Elementerne i usedvanligt Oprør. I 1389 skete der et voldsomt Udbrud af Hekleffjeldet, med saadan Gny og Don, at det høretes over hele Landet. To Gaarde, Skard og Tjaldestad, blev ødelagte; der faldt saa mange Pimpstene ned, at en Hest drektes deraf, og Afsefaldet ødelagde en heel Deel Fæ. Der opkom Ild ej alene fra selve Fjeldet, men ogsaa i en af de nærmeste Skovstrækninger, ovenfor Skard, og med saadan Voldsomhed, at der dannede sig to Fjelde med en dyb Kløft imellem dem. Om Hysten regnede det saa sterkt og vedholdende paa Nordlandet, at der efter Mortensmesse blev en Flom, hvis Mage

¹⁾ Isl. Annaler, Udg. S. 356 -366.

man ikke i Mands Minde havde seet. En Mengde Sauter omkom, og voldsomme Jordstøder ødelagde Skove og Græsgange. Hele Gaarden Hjallesland i Vatnsdal blev borttagen af en saadan Jordstøde, og ser Mennesker omkom derved, ligeledes Gaarden Budarnes med tolv Mand; men den største Ulykke skete paa Langelid i Hørgaardal den 18de November (see o. S. 246), hvor Lagmanden Ravn Botulfsøn, hans Kone Ingeborg Thorsteinsdatter, deres to Børn og flere andre, i alt serten Mennesker, mistede Livet. Jorden, siges der, sprak under selve Huset, saa at der løb Vand op i Stuen, og Gaarden med tilhørende Kirke, samt to andre Gaarde, sank ned. Der blev strax sat over hundrede Mand til at lede efter de drebte og deres Gods; man fandt ogsaa nogle af dem, hvoriblandt Huusfruen, men næsten intet af Godset. I det følgende Aar (1390) var der saa beftigt et Jordstøvel paa Sønderlandet i Egnen om Grimsmes, Floen og Olvus, at fjorten Gaarde nær vare ramlede ned, tre gik ganske til Grunde, og Jorden sprak paa flere Steder, hvor der siden kom Vand op. Ogsaa Havet var uroligt, og der tales om flere Skibbrud. Dette var maastee Aarsagen til, at der i 1389 ikke kom noget Skib fra Norge til Island, medens derimod syv blev liggende over¹⁾. Derved maatte Tilførselen og Handelen lide betydeligt og Tilstanden end mere forverres. Og desuagtet synes det, som om Autoriteterne i Norge nu med fordoblet Strengthed søgte at hevde de ufornuftige Bestemmelser, der forbyd Fremmede at handle paa Landet. Skibsfarten paa Island fra Norge synes nu ene at have været i Hænderne paa enkelte fornemme og rige Folk eller geistlige Stiftelser i Norge, der ejede sine egne Skibe, som disses Navne vise, f. Ex. Keymars- eller Romers-Suden, Sunnivesuden (formodentligt tilhørende Bergens Domkirke), Kane-Baaden, Haakon Jonssøns Skib, Hustru Margretes Skib²⁾, o. s. v., og desto større Interesse havde derfor Magthaverne i Norge af at sikke sig Monopolet. De synes endog ikke sjelden at have gaaet videre, end Netten hjemlede dem, og ofte ej engang at have villet tillade Islendingerne selv at udføre sine egne Varer. Der berettes saaledes, at Haakon Jonsson kversatte eller lagde Beslag paa det Gods, den islandske Prest Sira Paal Thorsteinsøn havde med sig, da denne i 1391 kom over til Norge, men at han rigtignok ogsaa maatte høre ilde derfor³⁾. Ikke engang Danske og Svenske taaltes, uagtet de nu led

¹⁾ Sammensteds, S. 342—648.

²⁾ Romersbaaden omtales ved 1370 (Ann. S. 320), Sunnivesuden ved 1375, (S. 326), Kanebaaden ved 1402 (S. 372), Haakon Jonssøns, og Hustru Margretes Skibe 1384 og 1385 (S. 336).

³⁾ Jøf. Ann. Udg. S. 350.

under samme Scepter som Norge ¹⁾). De ansaaes fremdeles som Ulden-
dinger. Men vi ville see, at denne ufornuftige Handelspolitik tilfids
netop havde de Følger, at engelske og andre foretagelseslystne Fremmede,
lokkede af den store Fordeel, som Landets Afsperring aabnede dem, be-
gyndte en Snighandel, som altfor meget understøttedes af de Indfødte
selv, til at det kunde lykkes Autoriteterne at forebygge den.

Vi have tidligere viist, at Hirdsjoren paa denne Tid var **Bigfuus
Ivarsøn**, og Lagmand fra 1387 **Narve Sveinsøn** og **Ravn Bjorns-
søn**. Da Ravn var omkommen ved Ulykken i Langelid, beskikkede Hird-
sjoren hans Svigersfader **Thorstein Gjulfssøn** endnu engang til Lag-
mand, og dette Embede beklædte han lige til sin Død, henimod 1402.
Denne Thorstein Gjulfssøn maa nu have været en meget bedaget Mand,
da han allerede i 1358 blev Sysselman, og kort derpaa Lagmand, som
tidligere af os berettet ²⁾). Biskoperne paa Island i 1389, da **Erif**
blev tagen til Konge i Norge, var **Michael** i **Staalholt** og den gamle
Jon Skalle paa **Hole**, som vi ovenfor have seet (s. S. 252). Men
Michael var allerede i 1388 dragen til Danmark, hvorfra han i 1390
beskikkede **Thorstein Snorresøn**, **Abbed** i **Helgafell**, til **Official** i sit
Sted. **Biskop Jon** døde den 24de August 1391. Men imidlertid maa
man ved **Pavestolen** have faaet en falsk Underretning om, at han alle-
rede tidligere skulde være død, thi i Begyndelsen af April 1391, medens
Jon endnu levede, beskikkede **Paven** ved **Provision** en **Estersfølger**, „da
han“, som det heder, „havde faaet sikker **Efterretning** om, at **Jon** var
afgaaet ved **Døden**“ ³⁾). Denne **Estersfølger** var atter en **Predikebroder**
og pavelig **Poenitentiarus**, samt dansk af **Fødsel**, nemlig **Broder Peter**
Nikolasøn, der formodentlig havde fulgt **Michael** i **Poenitentiar**-Embe-
det. Den gamle **Ginar Havlidesøn** forvaltede imidlertid **Biskopsstolen**
som **Official**. Den nye **Biskop** ankom om **Høsten** 1392, med en **Deel**
danske **Prestes** og **Tjenere** i sit **Følge**, paa det eneste **Skib**, som da gif

¹⁾ Dette sees af den islandske **Almues** **Skrivelse** til **Kong Erif** af 1431 (**Safu**
til S. Isl. II. 175), hvor det blandt andet heder, at de paa **Althinget** „sagde
de **Danske** ud af **Landet**“, ligesaa vel de som de engelske og tydske. Naar dette
kunde see i 1431, maa det end mere have været **Lilsfeldet** 40 Aar tidligere.

²⁾ See o. foreg. B. S. 919, 926.

³⁾ **Brev** fra **Curiens** **Camerarier** af 6te April 1391, **Dipl. N. VI. 333** **Jøl. Ann.**
Udg. S. 348. **Enkelte**; **Annalhaandskrifter** henføre ogsaa **Jons** **Død** til 1389
eller 1390, og var det ikke fordi **Annalerne** **ndtryffeligt** sige, at **Estermanden**
Broder Peter **beskikkedes**, medens **Jon** endnu levede, og vi med **Visshed** vidste,
at denne **Bestikkelse** skete i April 1391, kunde vi være fristede til at antage,
at **Dødsfaldet** skete 1390; thi det er dog **besynderligt**, at **Brevet** af 6te April
1391 **ndtryffeligt** **paaberaaber** sig den **Indløbne** „**sikke** **Efterretning**“ om **Jons**
Død. Skulde **Annalerne** saaledes dog have fejlet?

fra Norge til Island, nemlig den saakaldte Petersbolle. Det strandede ved Krifuvik, men Biskopen og alle de øvrige, der vare ombord, kom dog derfra med Livet; han drog strax til Hole og blev uden Modsigelse antagen, baade af Læge og Lærde. Hertil bidrog maaskee ikke lidet, at den ærverdige, højt ansete Einar Havlidesøn sluttede sig venligt til ham, ligesom ogsaa Biskopen var klog nok til indtil videre at lade ham beholde Officialatet. Dog synes ogsaa Peter selv at have været en dygtig og nidkær Mand ¹⁾. Einar Havlidesøn døde allerede i det følgende Aar (22de September 1393), 89 Aar gammel, begravet af alle ²⁾. Han var uimodsigeligt en af Dens dygtigste og mest fortjente Mænd paa den Tid, og blandt hans Fortjenester er dette ikke den ringeste, at han i sin hele Levetid holdt Aarbog over de samtidige Begivenheder, som han oplevede baade paa Island og i Norge. Uden disse Optegnelser, som desværre dog ikke nu have fuldstændige, vilde vi være i Uvidenhed om mange vigtige Begivenheder. Han skrev tillige sin Ungdoms-Beskytter Biskop Laurentius's Saga, saaledes som det ovenfor er nævnt ³⁾. Biskop Michael havde imidlertid ganske frasagt sig Staalholts Biskopsstol i 1391, og der bestilledes ham en Efterfølger i Broder Vilkin, Prior ved Predikerklostret i Bergen ⁴⁾. Efter nogles Sigende blev han indviet i Rom, efter andres af Erkebiskop Vinalde; formodentlig blev han udnævnt af Paven ved Provision, men ikke indviet førend efter sin Hjemkomst til Norge ⁵⁾. Den Omstændighed, at han var Predikebroder, gjør det højt sandsynligt, at ogsaa han i kort Tid har forestaaet Pönitentiar-Embedet efter Broder Peter. Som Prior for Predikebrødrene i Bergen havde han bygget et Taarn for sit Kloster, og han skal overhoved have været en virksom og nidkær Mand, hvad ogsaa hans Embedsførelse som Biskop viser. Forresten skal ogsaa han have været dansk ⁶⁾, skjønt hans Navn snarere synes at vidne om nedertydsk Herkomst. Til Island kom han ikke førend i 1394, og holdt sin første Messe i Staalholt Korsmesjedagen den 14de September, ved hvilken Lejlighed han

¹⁾ Isl. Ann. Udg. S. 352.

²⁾ Sammensteds S. 356.

³⁾ See foregaaende Bind, S. 138.

⁴⁾ At han havde beklædt dette Embede, sees af den Bemærkning i Isl. Annaler S. 378, hvor hans Død i 1405 omtales, at han „lod bygge Taarnet ud til Brødrene, da han der var Prior“; Predikerklostret i Bergen kaldtes nemlig i daglig Tale „út til brødra“ medens Minoriterklostret kaldtes „inn til brødra“. See Langes Klosterhistorie S. 329, 339.

⁵⁾ Islandste Annaler, ved 1391, Udg. S. 350, og ved 1394, Udg. S. 364.

⁶⁾ Dette siges af Finn Jonsøn i hans Kirkehistorie II. S. 135, men ingen Hjemmel anføres, og Annalerne nævne intet derom.

gjorde et Gjestebud, hvis Mage i Pragt og Faltrighed ingen da levende havde seet paa Island. Storfluen, siges der, var besat med en tredobbelst Mængde af anseede Mænd fra Ende til Ende, og der blev ikke drukket andet end tyndt Æl og endnu kostbarere Drickkevarer. Om hans Virksomhed paa Island ville vi i det følgende komme til at berette.

Om Skatlandene, og navnlig om Færøerne, iagttage fremdeles vore egne Kilder en næsten fuldkommen Tavshed. Derimod have vi andenstedesfra en dunkel Hentydning til ikke uvigtige Begivenheder, som skulle have foregaaet der ved disse Tider, og som tillige er ledsaget af saa mange andre merkkelige Omstændigheder, at den her fortjener en nærmere Omtale. I Mæret 1390 udrustede den rige og anseede venetianske Ridder Niccolò Zeno et Fartøj, for at see sig om i Verden og besøge fjerne Lande. Han sejlede gjennem Strædet og heelt op i Nordhavet, hvor han blev overfaldt af Storm, kom ud af sin Cours og strandede paa en Ø, som han kaldte Frisland, men som man tydeligt nok af flere Omstændigheder kan skjonne var Færøernes Øgruppe. Han frelst Mandskabet og den største Deel af Ladningen, men vilde være kommen i den største Nød, da de nærmeste af Beboerne angreb dem, hvis ikke en mægtig Høvding var kommen til, havde frelst dem og taget dem i sin Tjeneste. Denne Høvdings Navn fordreies i den herom forfattede italienske Beretning til „Zichni“, hvilket sandsynligviis er en falsk Opsatning af den færøiske Udtale af Navnet Simon, thi et Sagn paa Færøerne omtaler netop en Simon Buesøen, Velling af Sigmund Prestesøen, der i denne Tid skal have haft Færøerne i Lehn og hersket næsten uafhængigt. Ifølge den italienske Beretning skal denne Zichni eller Simon Mæret for Niccolò Zenos Ankomst have overvundet den norske Konges Folk og gjort sig uafhængig. Niccolò blev hos ham i lang Tid og fulgte ham paa flere Tog til andre Der; han sendte endog Bud efter sin Broder Antonio, der ogsaa udrustede et Skib og med dette ankom til „Frisland“ i 1392. Kort efter drog Zichni med dem begge, Niccolò som Anfører for Flaaden til Hjaltsland (fordrejet i Beskrivelsen til „Estland“), som de herjede, men trak sig tilbage, da Kongen af Norge — her menes vistnok Jarlen af Orkney — kom dem i Møde med en overlegen Styrke; dog edelagdes dennes Skibe i en Storm; imidlertid drog Zichni til Island, hvor han satte sig fast paa nogle Udoer og efterlod Niccolò med en Besætning. Niccolò gjorde herfra en Reise til Grønland (Engroneland), men døde strax efter Tilbagekomsten til Færøerne. Hans Broder Antonio forblev endnu ti Aar hos Simon og gjorde i Løbet af denne Tid med Høvdingen en Opdagelsesreise til nogle fjerne saakaldte Der i Vesten, af hvilke man i en, som Beskrivelsen kalder „Estotiland“, tror at gjenkjende Nova Scotia. Her skal Zichni have anlagt en Coloni. Antonio forblev paa Færøerne

til omkring 1405, hvorpaa han vendte tilbage til Italien. Efter hans Breve og Meddelelser er Beretningen om Brødrenes Reiser senere fort i Pennen af hans Etling i 5te Led, Niccolo Zeno den yngre. Det er vel muligt, ja endog høist rimeligt, at der i denne Beretning efter saa mange Mars Forløb kan have indsneget sig mange Fejl, og at især Navnene ere blevne end mere forvanskede, end de oprindeligt var; men den er dog altid heel merkelig, idet den vidner om krigeriske Foretagender og Opdagelsesreiser fra Færøerne af, om hvilke vore egne Kilder ganske tie stille ¹⁾. Man kan vanskeligt tilbageholde den Formodning, at efter 1395 ogsaa Vitaliebrødre, af dem, der vare dragne vestover, have taget Deel i disse Foretagender, og at det er hertil, Detmar kan have sigtet, naar han fortæller om deres eventyrlige Ferd til de sjerne Farvande ved „Caspian“.

26. Erik af Pomern tages til Konge i Danmark og Sverige og krones i Kalmar under eet for alle tre Riger. De tre Rigers Forening.

Efter saaledes at have betragtet de i sig selv ikke synderlig vigtige Tildragelser, som i disse sidste Aar forefaldt i Norge og Skotlandene, sjernt fra Hovedbegivenhedernes Skueplads, vende vi atter tilbage til Dronningen for at iagttage, hvorledes hun nu, befriet fra Krigens mest trykkende Sorger, fuldførte sin Unions-Plan. Vi have allerede seet, hvorledes hun ligesaa det første Øjeblik, da hun fik Magten i Hende efter Kong Haalons Død, stadigt arbejdede til dette Maal, og at ikke engang Kong Olafs pludselige Dødsfald kunde affkræfte hende deraf, om det end rimeligviis voldte nogen Forhaling, som ellers ikke vilde have opstaaet. Men hun vidste at overvinde alle Hindringer, saa misligt det end i Førstningen saa ud. Hun havde dog nu faaet sig selv Regjeringsmyndigheden overdraget i alle tre Riger; hun havde faaet en Tronfølger opstillet, som i Norge endog allerede var antagen til Konge, medens man i Sverige paa Forhaand havde lovet at velge den til Konge, som hun maatte foreslaa; og Mecklenburgernes Fodfeste og Indflydelse i Sverige havde hun saa fuldstændigt vidst at tilintetgjøre, at der heller ikke fra denne Kant kunde øjnes nogen Hindring. Hun stod altsaa nu paa det nærmeste ved Maalet og havde alene tilbage at legge den sidste Haand paa Verket.

Margrete havde ingensinde lagt Skjul paa denne sin Hensigt, at forbinde de tre Riger nærmere og varigere sammen, end en blot og bar

¹⁾ Nærmere Meddelelser herom findes i Bredeborffs Afhandling om Brødrene Zeno's Reiser, i „Grønlands hist. Mindesmerker“, III. S. 529—624.

Personal-Union, tilfældigt opstaaet, formaaede. Vi have allerede ovenfor (S. 125) omtalt, hvorledes der endog er al Sandsynlighed for, at der efter Kong Haakons Død i 1380. oprettedes en Unions-Act mellem Norge og Danmark i Liighed med den forrige mellem Norge og Sverige, og at dens Artikler maaskee endog have været de selvsamme, der siden optoges i den større Unions-Act, hvorom vi her komme til at handle. I sine vigtigere Regjeringshandlinger og i sin hele politiske Virksomhed synes Margrete med Flid at have lagt an paa at bibringe sine Under-saatter i de tre Riger den bestemte Forestilling, at disse herefter lige over for Ulandet skulde udgjøre eet, deres politiske Anliggender betragtes som felles, og afgjøres ved felles Raadslagning og under gjensidigt Ansvar. Hendes Hensigt var aabenbart endog den, med Tiden at drive det dertil, at alle tre Riger kun kom til at danne et eneste Rige, og Indbyggerne i dem alle et eneste Folk: deraf formodentlig hendes endog tildeels forhastede Bestræbelser for at faa danske Mend ind i vigtige norske geistlige og verdslige Embeder, og — hvo veed om ikke ogsaa enkelte Nordmænd anvendte i Danmark. Under hele Krigen og de sidste Freds-underhandlinger var Unionsprincipet allerede saaledes anerkjendt endog af de meglende tyske Stæder, at man endog kan sige, at det dannede Grundlaget for Underhandlingerne. Vi have seet, at da der i 1393 var Tale om at give Kong Albrecht fri, ja endog blot om at bringe ham fra Lindholm til Falsterbod, erklærede Dronningen, at hun ej kunde indlade sig derpaa, uden at have indhentet det norske og det svenske Raads Samtykke. Ved Forhandlingerne paa Skanør, Falsterbod og Lindholm i 1395 var derfor ogsaa alle tre Rigers Raad tilstede; Raadsherrer og anseede Mend fra alle tre Riger maatte besejle Dronningens Fredsbreve som Løstsmænd, og betydningsfuld bliver især Slutningsartiklen i de syv Stæders Forsikringsbrev til Dronningen om i de ovenfor anførte Tilfælde enten at ville tilbagevende Kong Albrecht eller overgive Stockholm: „at hvis Dronningen inden den bestemte Tid af tre Aar døde, eller ikke var inden sine tre Riger, saa skulde Kong Erik af Norge ganske træde i hendes Sted som den, til hvem disse Forpligtelser skulde efterkommes, eller hvis han ogsaa døde, skulde dette skee til „samme Konges og Dronnings og Arvingers troe Haand, nemlig hendes Riges efterskrevne Raad og Tjenere“; herefter opregnes Raadsherrerne og Høvdingerne fra alle tre Riger ved Navn. Dette viser noksom, at Erik, uagtet han endnu kun var Norges Konge, dog allerede betragtedes som Tronfølger i de tre øvrige Riger, og at de tre Rigers Raad tilsammen lige over for Stæderne og det øvrige Uland betragtedes som et eneste Felles-Rigsraad. Unionen var saaledes allerede i Virkeligheden anerkjendt og gaaet ind idetmindste i Raadsherrerenes Bevidsthed. Der manglede kun, at Erik

toges til Konge i de to andre Riger, og at en gjensidig Unionsact oprettedes.

Dronningen havde klogeligt benyttet sig af den Omstændighed, at Norges Tronfølge var arvelig i sedvanlig og strengere Forstand, ej, som Danmarks og Sveriges, med Valgfrihed inden Kongehusets Medlemmer, til at faa Erik tagen til Konge i det forstnævnte Rige. Herved var allerede det meste vundet: Erik havde faaet Kongenavn, og Folket i de tre andre Riger maatte derved blive vant ved at kalde ham saaledes, uden vel overhoved at gjøre sig ret klart, at han alene var Norges, ikke ogsaa Sveriges og Danmarks Konge. Og var man først enig om, at Rigerne herefter ej skulde stilles ad, maatte Tronfølgen i Sverige og Danmark allerede derved være ham vis. Fra de Svenske havde jo Margrete desuden hiint udtrykkelige Løfte om at erkjende den Konge, hun gav dem, og hun havde endog ladet Erik antage Titel af „Sveriges rette Arving“ ¹⁾. Det var altsaa egentlig kun de Danskes Samtykke, som det endnu stod tilbage for Dronningen at indhente. Men hendes Ansæelse i Danmark var saa stor, at hun vist heller ikke her havde nogen Vanskeligheder at frygte for. Saavidt man kan see, blev ogsaa Erik valgt til Danmarks Konge endnu i 1295, og maatte endog paa det selvsamme Møde, hvorved Raadsherrerne vare forsamlede for at underhandle om Freden. Thi allerede den 24de Januar 1306 blev Erik hyldet som Danmarks Konge af Jyderne paa Viborg Landsþing, og af det Forsikkringsbrev, som Kongen ved denne Lejlighed paa hans Vegne udstedede, sees det, at han endog tidligere var bleven hyldet i de øvrige Landstaber: hans Omreise i disse maa saaledes have fundet Sted i de sidste Maaneder af Aaret 1305, saasom hans Antagelse som Danmarks Konge var tilendebragt, ej begyndt, paa hiint Landsþing i Viborg. Men forøvrigt blev det udtrykkeligt bestemt og vedtaget, at Dronningen fremdeles skulde føre Regjeringen, indtil han blev myndig ²⁾.

Der er endvidere al Grund til at antage, at Dronningen paa hiint selvsamme Møde i Skaane ogsaa aftalte det Fornødne med de svenske Raadsherrer om Eriks Valg eller Antagelse til Konge i deres Fædreland. Thi efter dette Møde havde Dronningen ingen Sammenkomst eller

¹⁾ Saaledes (Sviarikis röttr eringi) kaldes Erik allerede i Landevistbreve af 1391 og de følgende Aar, see Dipl. N. I. 529. 539. 548.

²⁾ See herom især Paludan-Müller, obss. critt. S. 34—36, Suhm, XIY. S. 360—366. At Erik ikke kaldes Danmarks Konge i de Fredsbreve, der dateredes den 8de September 1305, hindrer ikke, at han dog allerede kan være valgt under Nødel paa Lindholm og Falsterbod i Juni Maaned, thi vi have seet, at hine Breve allerede bleve ferdigt skrevne samtidig med Fredens Afslutning den 17de Juni og alene forsynedes med et senere Datum.

Overlegning med disse Raadsherrer førend i Midten af det følgende Aar. Og den svenske Kronicke, hvis Uffattelse neppe ligger 50 Aar senere end disse Begivenheder, siger endog udtrykkelig, at Margrete, førend Erik hylledes i Sverige, sammenkaldte sit Raad af alle tre Riger og fik dem til i Forening at beslutte Eriks Antagelse til Konge i dem alle, for at Rigerne fremdeles kunde blive samlede. Kronicen meddeler endog enkelte af Forhandlingerne, der synes at vise, at hun i Førstningen stødte paa Vanskeligheder. „Da Herrerne vare komne sammen“, heder det, „sagde hun til dem, at de burde tage sig en Konge, medens hun endnu levede, for at Rigerne kunde blive samlede. Herrerne raadslog da først og sagde, uden at frygte for hendes Unaae, at saa lenge Gud lod hende leve, da onskede de ikke nogen anden Herre. Men da svarede Dronningen hastigt og meget vred: jeg har raadet Eder til det bedste, og vil I nu ej gjøre det, da staar Riget i Fare, og efter min Død faar I Riv, thi Rigerne blive da vissest ikke tilsammen; men jeg kan vel tænke, at I forsmaa den Herre, fordi han er af min Vett! Da blev Raadsherrerne ilde til Mode og gjorde ganske, som hun vilde, for at stille hendes Vrede; de erklærede, at de gjerne vilde følge hendes Raad; hun takkede dem og lod Erik strax hylde af alt Rigets Raad“, det vil da sige, at hun lod sig give et foreløbigt Tilfagn baade af det danske og af det svenske Raad om, at de vilde velge Erik til Konge ¹⁾. Hvis det virkelig er gaaet saaledes til, kan det ej have været paa noget andet Møde end det nys omtalte i Skaane; og Beretningen er ej alene sandsynlig, men bestrækes endog deraf, at enkelte svenske Herrer netop efter dette Møde sees at have været misfornøjede og draget sig bort fra Margrete, ja endog nærmet sig Mecklenburgerne, som Jakob Abrahamson, om hvem vi allerede have berettet, at han deeltog i Fredsmødet, men strax efter gjorde felles Sag med den egenmægtige Knut Boesson i Finland.

Fra Jylland, hvor Kongen og Dronningen efter Hylningen opholdt sig i nogle Uger, drog de først til Alsens i Fyn for at handle med de holstenske Grever om den nye Forlening med Sønderjylland, der nu skulde finde Sted, men som dog ikke skete formedelst Greb Claus's Betænkeligheder ²⁾. Derpaa begav de sig til Sverige, man veed ikke bestemt naar, men i alle Fald saa betimeligt, at de i de første Dage af Juni kunde samles med Erkebiskopen, Biskopperne og endeel verdslige Raadsmedlemmer til et Møde i Skara, som formodentlig allerede forud havde været aftalt, og hvor det egentlige Valg skulde foregaa. Her valgtes han da den 11te Juni og blev sidenester, den 23de Juli, efter svensk Lov og Vedtægt hylbet

¹⁾ Scr. r. Sv. l. 2. S. 60.

²⁾ Sammensteds, S. 370, 611.

paa Allsherjetting ved Uppsala, og opbøjet paa Mora-Stenen, ved hvilken Lejlighed mange bleve dubbete til Riddere¹⁾, dog vel neppe af Kongen selv, da han endnu var umyndig, men af en eller anden anseet Ridder paa hans Begne. I Hyldings-Geden, som Erik afslagde, forpligtede han sig blandt andet udtrykkeligt til at betro Rigets Slotte alene til Indfødtte, og ikke at paalegge Skat, men nøje sig med Rigets sedvanlige Indtægter, undtagen i Krigstilfælde.

At dette Valg ingenlunde var alle de svenske Herrer til Behag, ikke engang alle dem, der vare tilstede og samtykkede deri, tør man saavel af hvad vi allerede have seet, som hvad der sidenefter skete, antage som vist, og dersom vi nærmere kjendte Forhandlingernes Gang, vilde vi sikkert finde denne Antagelse udtrykkeligt bekræftet. Flere ere vist endog ganske udeblevne, navnlig alle de, der gjorde felles Sag med Hr. Knut Boesøen i Finland. Dog finder man heller ikke paa den anden Side, at de indlagde nogen Protest, og Eriks Valg og Hylding var saaledes fuldkommen retsgyldigt. Man kan overhovedt her ikke tilbageholde den allerede ovenfor udtalte Formodning om, at Margrete med stor Klogskab har benyttet den nu løsslupne Kong Albrecht som et Skærmsel til at gjøre de svenske Stormænd mere medgjærlige og kvæle den Opposition, der ellers kunde reise sig iblandt dem. Og navnlig maa vi gjette paa noget saadant, naar vi see den Driftighed og tillige det Held, hvormed hun under de nuværende, tilspøneladende saa ugunstige Forhold, fik drevet en Foranstaltning igjennem, der blandt de Store og Frelsemændene i Landet var ligesaa forhadt som nogensinde de agrariske Love blandt Optimerne i den gamle romerske Republik, og næsten lige saa farlig for dem, der søgte at sette den igjennem. Dette var den Ræft eller Vindication af det Kronen i de sidste tredive Aar frafomne Guds, hvorom der saa længe havde været Tale, uden at det dog havde været muligt at faa den udført. Man kan vel endog sige, at det egentlig var Forsøget paa at sette en saadan, om end kun deelviis, igjennem, der skilte baade Kong Magnus, og siden Kong Albrecht, ved Kongedømmet. Men Margrete forstod langt anderledes at sette sig i Respekt. Hun var ej alene Mand for at faa Raadet til at beslutte Foranstaltningen, men ogsaa for at faa den bragt i Udførelse efter at være besluttet. Der er vistnok saa

¹⁾ Vadstena-Diarlet, Ser. r. Sv. 1. S. 109. Hyldingsdagen angives udtrykkeligt (som Søndag efter Maria Magdalenes Dag) i Nykyplings-Recessen af 1396, og ligeledes (som St. Apollinaris-Dag) i Chron. af 1430, Ser. r. Sv. 1. S. 66. Begge Angivelser betegne den 23de Juli. Blandt de Riddere, som dubbetes, maa Algot Magnusson og Thord Bende have været, thi de optræde herefter med Riddertitel. Af andre Breve sees, at Enatenborgerne, Hr. Niels Svartestaaning og flere navngivne Herremænd have været tilstede.

af den store Dronnings Foretagender, der gibe os en saa klar Forestilling om den oberordentlige Indflydelse, hun maa have vidst at udøve paa alle dem, med hvilke hun kom i Berørelse, som netop denne Kest. Thi vel havde Stormendene ved hendes Antagelse til Regentinde givet sit Tilsagn om, at en saadan Kest skulde finde Sted, men et andet var dog at tage dem paa Ordet og gjøre dette Tilsagn til Virkelighed. Saa meget ønskeligere vilde det derfor have været, om vi af samtidige Optegnelser havde kunnet erfare, paa hvad Maade hun gik frem for at faa denne Sag bragt saa vel paa Blid. Vi kjende nu kun Resultater. I September 1396 samlede Dronningen og Kongen med Erkebiskopen, alle Biskopperne, flere verdslige Raadsherrer, og mange andre Riddere og Evne samt nogle Prælater paa et stort Rigsmøde i Nykøping, og her blev der den 20de September vedtaget en Række af Bestemmelser, hvoraf de fleste sigtede til atter at inddrage det Guds under Kronen, som var den skafkommen, lige siden Kong Albrecht allerførst kom til Sverige, eller overhoved at bringe den Ejendomsstilstand med Hensyn til Jordegods tilbage, som da fandt Sted. Spørsmålet om, hvilke Ejendomme der paa ethvert Sted kom ind under denne Kest, skulde afgjøres paa Kestething, for hvis Afholdelse endog Tiden bestemtes, saa at det Hele kunde være afgjort inden et Mars Forløb, dog med Undtagelse af Finland, for hvilket intet endnu kunde bestemmes, saa længe Hr. Knut Boesøn ikke havde underkastet sig. Der blev ogsaa udtrykkeligt bestemt med Hensyn til denne, at Sagen mellem ham og Kronen skulde henstaa til først kommende Pints; indfandt han sig da ikke og kom til Forlig med Dronningen og Kongen, maatte han finde sig i, at de Ejendomme, han sad inde med, tildømtes Kronen eller de Bønder, der for Kong Albrechts Tid havde ejet dem. Der bestemtes fremdeles, at ethvert Slot, der var bygget, efterat Kong Albrecht kom til Landet, skulde nedbrydes, hvis Kongen eller Dronningen ej vilde have det staaende; at de Rigsens Mend af Sverige, Norge og Danmark, som i denne Fejde havde mistet sit Gods, skulde hver komme til sit igjen med Rette; at Dronningen skulde beholde i sin Levetid med al kongelig Ret først hendes egen Morgengave, alt Ostergötland, samt desforuden Numblaborg og Jönköping med tilhørende Lehn, Västergötland med Kind og Mark, Dal, Vermeland og Mo-Hered, samt alt hvad der tilhørte Kongedømmet i Skara Biskopsdømme og Ostergötland, Västeraas By med Nordbohered og Dalarne, Kobberberge og Jernberge; at ligeledes Hr. Abraham Brodersøn skulde begolde Berend og Finnveden, Hr. Nisse Svarteskanning Mark, og et Par andre Herrer nogle mindre Hereder og Pantelehn paa saa lang Tid, som Dronningens Brev derpaa angav. Dette ere Hovedomridsene af de Bestemmelser, der vedkom den egentlige Kest.

Men denne vigtige Sag var ikke det eneste, som Dronningen her bragte paa det Aene. Hun gjorde ogsaa et forberedende Skridt til at bringe et almindeligt Rigsmdde fra alle tre Riger til Beje for at raadslaa om Rigerens nærmere Forening, idet hun fik følgende Bestemmelse vedtagen, der indførtes som en egen Artikel i den Acces eller Act, der udfædtes om Mødets Beslutninger: „Item skulle vi, saa mange vi ere af Riget i Sverige med fuld Magt, naar vor Herre Kong Erik eller Dronning Margrete os tilfiger og vil, paa hvad Sted, han eller hun vil, møde Rigsens Mend af Danmark og Norge og med dem da overeens vende paa fornævnte vor Herre Kong Eriks og alt Sveriges Riges Begne efter fornævnte vor Herres og Frues Raad og Vilje, samt efterdi vi alle af disse tre Riger have een Herre og Konge, som er fornævnte vor Herre Kong Erik; og ville og skulle vi da derom enes og gjøre dem en saadan Forbaring, samt igjen tage en saadan af dem, at baade fornævnte vor Herre og Frue og vi alle af disse tre Riger ere forvarede derved i alle Stykker efter fornævnte vor Herres og Frues Raad og Vilje, som før er sagt, og skal det da jo saa bevares af alle disse tre Riger, at ikke et af disse tre Riger skal nogen Tid orloge eller prange paa det andet.“ Hermed var allerede Grundtreffene til den vordende nærmere Forening givne, og Dronningen havde tydeligt tilkjendegivet sin Hensigt, med det første at sammenkalde alle tre Rigers Raad for at bringe denne Forening istand ¹⁾.

En saadan Fælles-Raadsforsamling blev ogsaa afholdt i Midten af det følgende Aar. Margrete havde tilbragt hele Mellemtiden i Sverige ²⁾, hvor hendes Nærværelse formodentlig maa have været mest nødvendig, deels for den nu allerede paabegyndte Messis Styld, deels ogsaa

¹⁾ Den hele Act er aftrykt i danske Paraphrase hos Huilsfeld, S. 600 fgg., der efter igjen hos Haborph, omsat paa Svensk, og siden, efter Originalen i det danske Geh. Archiv, som det heder, men dog nok snarere efter en der beroende Afskrift, hos Suhm, XIV. S. 616—624. Men ved denne Afskrift og Huilsfelds Afstryk er der den store Afvigelse, at blandt Udsedernes Navne savnes hos Suhm mellem Steen Benedictssøn og Arvid Benedictssøn, de fire Herrer Erngisl Nikolassøn, Steen Boesøn, Amund Jønsøn og Thure Benedictssøn, der nævnes hos Huilsfeld. Udeladelsen skyldes maaskee kun en Uagtsemhed hos Afskriveren, der let kan have sprunget fra det ene „Boyntssøn“ til det andet, udeladende hvad der er smellem; men skulde virkelig hine Navne savnes i den Original, der findes i det danske Archiv, vilde dette have megen Betydning, da det i saa Fald vidnede om, at Hr. Steen Boesøn og Erngisl Nikolassøn m. Fl. ikke have været tilstede.

²⁾ Hun var den 1ste November i Badstena (Diarlet S. 110), hvor hun vel ogsaa især har epholdt sig; den 13de December i Rjedhuus, hvor allerede Messetjing holdtes (Suhm XIV. S. 391), den 17de Februar 1397 paa Arevall (stedt. S. 627).

fordi hun vel der havde størst Modstand at bekæmpe og flest Hindringer at borttrydde. Det var, som man af det senere paafulgte erfarer, hendes Hensigt, allerede at begynde dette Møde med en Act, der paa den tydeligste og mest iøjensaldende Maade skulde vise, at Rigerne herefter skulde betragtes ikke som et Statsforbund, men som en samlet **Forbundsstat**, og Foreningen ej lenger skulde være en blot og bar Personal-Union. Hun agtede nemlig at lade Erik krone til Konge over alle tre Riger under eet. Hvorledes hun har indledet dette, om det allerede var aftalt paa Mødet i Skaane 1395, eller om hun agiterede derfor under Opholdet i Sverige, vides ikke; vi erfare kun, at hun ogsaa satte dette igjennem, saa paafaldende det end maa have forekommet de fleste. Indkaldelser maa i betimelig Tid have været omsendte til Raadsherrerne i de to andre Riger, og alle de øvrige Mænd, om hvis Nærværelse der kunde være Tale. Til Samlingssted bestemtes **Kalmar**. Hvorfor dette Sted valgtes, og ikke heller et i det vestlige Sverige eller Halland, der kunde være de Danske og Norske belejliger, vides ikke, men der maa have været særegne Grunde derfor. Naaste ønskede Dronningen og de svenske Herrer netop at være de østlige Farvande og Gotland saa nær som muligt, for samtidigt at kunne holde Dje med Vitaliebrødrene og Kong Albrechts Søn Hertug Erik, der ved deres Hjælp nys havde sat sig fast paa den sidstnævnte D, som det i det følgende vil blive berettet. Her i Kalmar samlede der sig da ved Pinstid, henimod Midten af Juni Maaned, en Mængde anseede Mænd fra alle tre Riger, af hvilke følgende Nordmænd udtrykkeligt nævnes: Cantsleren Provst Arne, Almund Bolt, Gaute Eriksøn, Jon Martinsøn, Jon Darre, Alf Haraldsøn, Gindride Erlendsøn af Losna, Gudbrand Erlingsøn, Haakon Topp, Gyrð Gyrðsøn, Sigurd Thoraldsøn, Thoralde Sigurdsøn og Jon Haraldsøn, samt desforuden Biskop Jon af Orkno, der dog ikke var Nordmand, og formodentlig aldrig havde været enten i Norge eller i sit eget Biskopsdømme ¹⁾. Bespønderligt nok, at hverken Erkebiskop Binalde eller nogen anden af de norske Biskoper vare tilstede. Det er muligt, at Kroningen netop kan have været Skyld deri, da der vel kunde opstaa Spørs-

¹⁾ De Tilstedeværendes Navne kjendes i det Hele taget kun, jorfaavidt som de senere have været med at udstede Kronings-Acten. Men at mange flere have været tilstede, sees deraf, at Kongen kunde create 133 Riddere. Et Indulgensbrev, meddeelt i Pontoppidans Annaler II. S. 251, viser, at scruben de danske Biskoper, der udstedte Kroningsacten, vare Biskopperne af Ribe og Viborg tilstede idetmindste d, 6te Juli. Biskop Jon af Orkno var vel snarest en Pommer, da vi i 1389 finder ham som Vestyret af Cammins Biskopsstol, see Rango, Pomerania antiqua, S. 107. Han har vel endog en Tidlang ikke været betragtet som lovligt valgt eller unævnt, siden vi finde Hentif som Biskop af Orkno 1394 (s. o. S. 259), efter hvem Jon igjen kommer frem

maal om, hvo der var nærmest til at forrette den, Lunds eller Nidaros's Erkebiskop, og at Binalde heller valgte at blive borte med sine Lydbiskoper, end at indlade sig i nogen ubehagelig Mangstrid¹⁾). Derimod vare alle de svenske Biskoper tilstede, undtagen maaskee Biskopen af Nabo, og alle de danske, undtagen Biskopen af Slesvig. Kroningen stete med stor Højtidelighed Trefoldighedsøndag, den 17de Juni. Skade, at der ingen nærmere Beskrivelse er os levnet om Maaden, hvorpaa den fandt Sted, thi der kan ej være nogen Tvivl om, at nye og særegne Former have været anvendte for at betegne, at Kroningen gjaldt alle tre Riger; det er endog højt sandsynligt, at en egen ny Krone har været forferdiget, der betegnede Tredobbeltheden af Kongedømmet, ligesom vi see, at nye Storsegl indrettedes for hvert af Rigerne, der ved Siden af vedkommende Riges egentlige Vaabenmerke ogsaa indeholder de to andre Rigers²⁾). Alt, hvad vi saa at vide om Højtideligheden, er alene dette, at Kroningen udførtes af begge Erkebiskoper, Jakob af Lund og Gentil af Uppsala, og at Kongen dubbete 133 Mend fra alle tre Riger, hvoriblandt alle de nys opregnede norske verdslige Herrer³⁾, og formodentlig ogsaa endeel andre tilstedeværende Nordmend, thi der havde

¹⁾ Om Erkebiskopen af Uppsala kunde der ej opstaa nogen Tvivl, da han altid ansaaes som noget ringere end Erkebiskopen af Lund, „Sveriges Prinds“.

²⁾ Under Kong Griks Bekræftelse af Hansestædernes Privilegier i Norge af 1398, der findes i Lübeck's Archiv, hænger endnu hans norske Rigssegl, og en Afbildning deraf, saavel som af det danske, er meddeelt i „Illustreret Nyhedsblad“ for 1859, No. 17. Det norske Rigssegl fremstiller Kongen siddende paa sin Trone i Kroningskrud, med et Hjerteskjold paa Brystet, hvori formodentlig de tre Kroner, og to Skjolde paa hver Side, overst til Højre Norges Løve, nederst sammesteds formodentlig Gotaløven (Afstryket er utydeligt); overst til Venstre maaskee Danmarks eller i alle Fald Sjllands Vaaben, tre eller to Leopardter (ogsaa dette er utydeligt), nederst til Venstre den pomerke Gris. Overkriften er: S. Erics dei gratia Norvegie Dacie Svecie Gotorum Slauorumque regis et dncis Pomern. Det danske Rigssegl af samme Aar er noget større, fremstiller et af en Engel holdt, ved et Kors studeelt Vaabenskjold, med et Hjerteskjold i Midten, hvori Norges Løve; det øverste Feldt til Højre er Danmarks Vaaben, de tre Leopardter med mellemstrøede Hjertes og et Korsbaner, det nederste Feldt til Højre er Gotaløven, det øverste til venstre har de tre Kroner, og det nederste til venstre den pomerke Gris. Overkriften er: S. Erics dei Gratia regnorum Dacie, Svecie, Norvegie, Sclauorum Gothorumque regis ac dncis Pomerarie. Griks svenske Rigssegl have vi ej haft Lejlighed til at see; men af Analogien fra de to andre at slutte skulde man næsten antage, at det som Hjerteskjold har indeholdt det danske Vaaben, overst til Højre de tre Kroner, nederst Gotaløven, øverst til Venstre Norges Løve og nederst Griffen.

³⁾ Dette sees deraf, at de i Kroningsacten af 13de Jull alle optrede som Aldere, medens tidligere Ingen af dem havde denne Verdshged.

nu ikke fundet nogen Midderudnævnelſe Sted i Norge ſiden Kong Haakon's Dage, og der var ſaaledes mange, ſom kunne gjøre Fordring paa denne Verdighe'd.

Herefter begyndte de egentlige Forhandlinger om Unionsſpørgsmaalet og vedvarede, ſom man ſeer, i lidt over en Maaned. Men de ledede ikke ganſke til det Reſultat, ſom Dronningen fra førſt af viſnok havde tilſigtet. Der udfædtes kun een fuldgjldig Stats-Aet paa dette Møde, og dette var alene et Vidneſbyrd om Kroningen, udfædt den 13de Juli af 67 geiſtliche og verdſlige Raadsherrer og Rigſembedsmænd fra alle tre Riger, hvoriblandt de ovennævnte norſke. Aeten indeholder intet om Rigerne's indbyrdes Forhold og handler kun om Kroningen ſelv, og den Troſkab, ſom Rigerne's Indbyggere ſkyldte den ſaaledes kronede Konge ¹⁾. Der affattedes viſnok ogſaa en Unions-Aet, om hvis Hovedpunkter man ſynes at være bleven enig, men det blev kun ved Udkafſtet. Aetens Breve, beſeglede og fuldgjldige Gjenparter deraf udfærdigedes ikke. Udkafſtet, der endnu er til, indeholder, at eſterat de tre Riger nu havde valgt Erik til ſin felles Konge, og han eſter alle Rigerne's gode Vends Samtykke var bleven kronet i Kalmar ſi'dſteden Trinitatiſſøndag, var der blevet dagtvinget mellem alle tre Riger's Raadgivere om en ſtadig og ubrødelig Fred og Forbindelſe mellem Rigerne, og med Kongens og Dronning Margre'tes Samtykke var man bleven enig om følgende Punkter:

1) De tre Riger ſkulle herefter ſtedſe have een Konge og aldrig mere adſkilleſe.

2) Eſter denne Konges Død ſkal een Konge velges over alle tre Riger, og ikke flere, og det ene Rige ſkal ikke tage eller velge ſig nogen Konge, men Valget ſkal ſkee eendragtigt af alle tre Riger.

3) Eſterlader den ſi'dſt afdøde Konge flere Sønner, da ſkal kun een af dem velges til Konge over de tre Riger, de øvrige Brødre ſkulde affindes med Forleninger.

4) Der Kongen barnløs, ſkulle Rigerne's Raadgivere og Mend eſter bedſte Skjen og Samvittighed velge hans Eſterfølger med ret Samdrægt af alle tre Riger.

5) Alle tre Riger ſkulle forblive i Samdrægt og Kjarlighed, og det ene ej drage ſig fra det andet; hjemſøges det ene af Drlog eller Udlandinger's Angreb, da ſkal dette gjelde dem alle, og de ſkulle gjensidigt hjelpe hinanden.

6) Hvert Rige bliver dog ved ſin ſærſtilte Lov og Aet, og Kon-

¹⁾ Aeten er medbeelt hos Huittfeld S. 610 ſgg. og eſter denne igjen hos Enhm, XIV. S. 406.

gen skal styre hvert af dem derefter, og ingen Lov eller Ret bør drages ud af det ene Rige og ind i det andet, hvor den hidtil ikke har gjeldet.

7) Naakommer der et af Rigerne Krig, da skulle de andre to Riger, naar Kongen eller hans Ombudsmænd paa hans Vegne tilsige dem det, komme det troligen til Hjælp, enten det saa er til Lands eller Vands, dog saaledes, at det Rige, der nyder godt af Hjælpen, skal holde de til Hjælp kommende Krigsfolk med Kost og Foder. Ingen skal heller herefter unddrage sig fra at yde saadan Hjælp under det Naastud, at han ikke er pligtig til at gjøre Tjeneste udenfor sit eget Lands Grendser, thi nu skal den ene hjælpe den anden, efterdi alle tre Riger ere og skulle blive som eet Rige.

8) Al Feide og Tvedragt, som før har været mellem Rigerne, skal nedlægges.

9) Bliiver Nogen i et af Rigerne fredløs for sin Forbrydelse, da skal han være det i dem alle; ingen skal forsvare ham, og hvor han tiltales, der skal han straffes.

10) Skeer der nogen Underhandling eller Dagthingning med fremmede Herrer eller Stæder, eller deres Sendebud komme til Kongen, da har denne, i hvilket som helst Rige han monne befinde sig, med sit tilstedeværende Raad, hvoriblandt der dog bør være nogle Medlemmer fra hvert Rige, Magt til at bestemme i saa Henseende, hvad der synes tjenligt for alle tre Riger.

11) Alle disse Artikler skulle overholdes, som foreskrevet staar, og udtyses og menes paa den Maade, som bedst bliver Gud til Ære og Kongen og Riget til Gavn; handler nogen herimod, skal man af alle tre Riger hjælpe Kongen og hans Embedsmænd med god Tro og al Magt til at raade Bod derpaa og derover at rette, som ret og vederligt er.

12) Dronning Margrete skal med al kongelig Ret beholde og bestyre, saa længe hun lever, alt hvad hendes Fader og Søn forundte hende i levende Live og i deres Testament, i Sverige hendes Morgengabe og alt andet, som Rigets Mænd havde overladt hende; i Norge ligeledes hendes Morgengabe og hvad hendes Mand Kong Haakon og hendes Søn Kong Olaf have undt og givet hende; ved hendes Død skulle vel Land og Slotte atter falde tilbage til Kongen, men de Gaver og Udbetalinger, hun forresten i sit Testament kan have foreskrevet, skulle staa ved Magt.

13) Til desto større Sikkerhed for, at alle disse Stykker evindeligen og ubrødeligt overholdes, skal der udstedes Breve paa Pergament, to for hvert Rige, ganske af det samme Indhold som nærværende

Udkast, og indsegles med Kongens, Dronningens, Rigernes Raads og Mends, samt Kjøbstædernes Segl.

Udkastet, der er forfattet paa Dansk, slutter med en Bevidnelse af de tvende Erkebiskoper, Biskopperne i Roskilde og Linköping, og fjorten andre Herrer fra alle tre Riger, blandt hvilke Nordmændene Provst Arne, Nymund Bolt, Alf Haraldsøn og Gaute Eriksson, „at alle disse Stykker ere saaledes aftalte, og at de i alle Maader skulle saaledes fuldbyrdes, som foranstreuet „aar“, hvorefter de til Bekræftelse have ladet sine Segl henge for dette Brev, der blev skrevet i Kalmar St. Margretes Dag (20de Juli) 1397 ¹⁾.

Men ingen af disse sytten Segl henger for, derimod findes der kun ti, eller rettere Spor af ti, stjødesløst paatrykte selve Udkastet, der desuden kun er paa Papir, ikke engang i sedvanlig Documentform, og fuldt af Rettelser ²⁾. Det er saaledes ene alene et Concept, uden nogen

¹⁾ At Dagen er den 20de, ikke, som mange, og blandt dem Paludan-Müller, (Observ. criticae, S. 46), have antaget, den 13de Juli, er klart og aldeles ulmødfælgigt, ej alene af den Grund, at Kroningsacten, der er udstedt den 13de Juli, betegner den som „Fredag efter St. Knuts Dag“, hvilken Betegnelsemaade ogsaa vilde have været anvendt i Udkastet, om det havde været dateret fra samme Dag; men ogsaa, og fornemmelig, fordi man hverken i Danmark, Sverige eller Norge forstod nogen anden Dag ved St. Margretes Dag, end den 20de Juli. Jeg har i den Anledning gjennemgaaet Kalenderierne i alle de danske og svenske Misfaler, som endnu findes, saavel som en Mengde andre, trykte og utrykte, og i dem alle findes Margrethedagen ansat til 20de Juli, undtagen i det slesvigske, der efter tydske Maade sætter den til den 13de. Men dette er dog vist kun en sildigere, i den slesvigske Kirke foretagen Forandring, og i alle Fald var der ingen Biskop af Slesvig tilstede ved Mødet, og om han havde været tilstede, vilde man dog ikke have rettet sig efter ham. Ved Margrethedagen kunde der desuden saa meget mindre opstaa nogen Fejtagelse, som det var Dronningens egen Navnedag; hun havde dog baade under sin Opdragelse i Fru Mæretas Hus og de mange Aar, hun henlevede i Norge, været saaledes vant til at højtideligholde sin Navne- og Skytshelgens-Dag den 20de Juli, at hun og hendes Omgivelser umuligt kunde tage Fejl af Dagen. Formodentlig havde hun samme Dag endog nyss før Udkastets Tilbliven hørt Møse til sin Skytspatronindes Vre. Den 13de Juli som Margrethedag er overhoved ej indkommen i danske Almanaker sene efter Reformationen, ved tydske Alronomer eller Almanakforfattere. I Norge regner Almuen endnu den 20de Juli som Margrethedagen.

²⁾ Documentet er først meddeelt af Huitfeldt S. 611, og efter ham hos Hadorph S. 58; siden nøjagtigere i „Nye danske Magasin“, III. S. 64 fgg. og dernaa endnu nøjagtigere hos Suhm, XIV. S. 630, samt endelig Vidtisen af 1425 i Paludan-Müllers „observ. criticae“, S. 53 fgg. Dette ypperlige Skrift, der bortregdder alle de Vildfarelser, mere eller mindre ufrithse Forfattere have gjort sig skyldige i, denne Sag angaaende, og som de endog saaaftige have staaet fast i de flestes Bevidsthed, har jeg her i det Væsentlige fulgt, anseende det uundværbigt her, atter udsærligt at documentere, hvad han fuldstændigt har godtgjort.

Retssgyldighed, og de ti Herrer, der satte sine Segl paa, blandt hvilke man med Visshed veed, at Erkebiskopperne og Steen Benedictsøn have været, kunne hermed alene have haft til Hensigt at sikkre Udkastet mod Forsalfkning, for det Tilfelde at der senere skulde blive Spørgsmaal om at drage det frem igjen og benytte det ved nye Forhandlinger om denne Sag. Først ved at renskriveres paa Pergamentet i de sex Exemplarer, som Udkastet antyder, og forsynes med de her foreskrevne Segl, vilde Acten faa bindende Kraft. Men saadanne Gjenparten have aldrig været udstedte, og selv om Udkastets Tilværelse vidste kun de færreste nogen Besked, sevend Erik af Pomern i 1425 lod tage en verificeret Afskrift deraf. Saaledes blev ingen Unions-Act oprettet, uagtet dette aabenbart havde været Dronningens Hensigt. Aarsagen dertil lader sig ikke tilfredsstillende forklare. Man kan tænke sig, at Sagen har medt en uformodet Modstand hos enkelte indflydelsesrige Mænd i Nigernene, og at Dronningen selv ej har været tilfreds med Bestemmelserne, der ikke gik ud paa en saa fuldstændig Sammensmeltning af Nigernene, som hun maaskee havde tilsigtet, og at hun heller valgte at stille Sagen i Bero, end at gaa ind paa, hvad hun fra sit Standpunkt alene maatte betragte som halve Forholdsregler; man kan endelig tænke sig, at Mødet hastigt er bleven afbrudt ved et pludseligt Overfald af Vitaliebødrene, og at der siden er kommet Hindringer i Vejen for Gjenoptagelsen af de afbrudte Forhandlinger. Vist er det kun, at ingen Unionsact endnu kom istand, og at det eneste, som ved dette Møde i Kalmar udrettedes til Nigernes nærmere Sammenknytning, men som i sig selv var vigtigt og betydningsfuldt nok, var Kongens Kroning for alle tre Niger paa een Gang. Det er saaledes urigtigt, naar man forestiller sig Kalmar-Unionen i 1397 som en virkelig Unionsact, en formelig Overeenskomst mellem Deputerede fra alle tre Niger om Foreningens Vilkaar. Unionen bestod kun i Felles-Kroningen, og man kan maaskee endog med større Ret regne Unionen fra Mødet paa Falsterbod og ved Lindholm 1395. Men da hiin Felles-Kroning dog paa den mest iøjnefaldende Maade betegner Unionens factiske Tilværelse, ville vi ikke afvige fra den nu næsten hevdede Skik, at regne Foreningens Stiftelse fra dette Møde i Kalmar, og nærmest fra denne Kroning, der saaledes aabner et nyt Tidstrum i vort Fedrelands Historie.

Chronologisk Register.

	Side
1371. Guldo de Cruce, pavelig Nunciuss og Collector for Norden, død	42
7 Mai. Bisshop Henrik af Slesvig udnævnes til Nunciuss og Collector for Norden	42
14de August. Overeenskomst mellem Kong Valdemar og Hertug Henrik af Mecklenburg. Dennes Søn Albrecht loves Danmarks Krone efter K. Valdemars Død	6
Høst. Kong Magnus overtager atter Bestyrelsen af sin Deel af Riget	7
27de September. Begge Konger i Ljodhuus	24
22de October. Pave Gregorius den 11te. udnævner Thronb Garbarsøn til Erkebiskop	8
21de November. Kong Magnus i Gimsø	7
1371—1372. Juul. Kongerne Magnus og Haakon i Oslo	8
1372. Bisshop Hallvard i Oslo død	9
Jen, Chorsbroder i Oslo, udnævnes til hans Eftermand	10
25de, 27de Februar. Begge Konger i Oslo	24
Marts og April. Begge Konger i Nidaros. Raadsmøde	8
7 April. Jakob Jensson, pavelig Penitentiariss for Norden, udnævnes til Bisshop i Bergen	9
3 Mai. Kong Haakon paa Nordmøre	8
August. Kongerne Magnus og Haakon i Bergen	8
8de August. K. Haakon udsteder en Forordning til Fordeel for de tydske Stomagere i Bergen	27
8de September. Begge Konger i Lunoberg. Forhandlinger med Hansestæderne	18
30te September. Stilstanden med Hansestæderne forlænges paa 2 Aar	21
1373. 13de Januar. Pave Gregorius udsteder Bulle om en ny Cetaarstiende af geistlige Indtægter	45
Februar. Bisshop Henrik i Stockholm	45
18de Marts. Kong Haakon paa Trauner i Liler	24
1ste Mai. Hansedag i Lübeck. Forhandlinger om Lwismaalene med Norge	23
25de Mai. Begge Konger i Lunoberg	24
26de—28de Juli. Raadsmøde i Bergen. Kong Magnus tilstede	28
14de September. Bisshop Henrik opfordrer K. Magnus til at indfri sit Laan	45
15de September. Kong Haakon forordner, at Lomter, der ligge øde uden at svare Afgift, skulle være hjemfaldne til Kronen	25
1373—1374. Juul. Begge Konger i Bergen	24
Haard Vinter paa Island	103
Andres Sveinsson kommer som Hirdstjore til Island efter Thorgaut Jonsen, der tilbagefalbes	32
1374. 3die Februar. Bisshop Gottskalk af Linköping dreses af Ridderen Hr. Matthias Gotstafsson.	57
8de Marts. Begge Konger i Bergen, udstede Forbud mod Fjordefjød	31
21de April. Bisshop William paa Sybernerne død	46
20de Juli. Kong Haakon i Karmtsund	25
Høst. Kong Haakon og Dronning Margrete i Danmark	53
6te November. Pave Gregorius befraster Jen Doncans Valg til Bisshop paa Sybernerne	46
1ste December. Kong Magnus Eriksson død	33
1374—1375. Haard Vinter og Hungersnød paa Island	103
1375. 11te Januar. Kong Haakon paa Lunoberghuus	33
Dronning Margrete saar Elvefyssel i Mergengave	50
Fejrtden i Oslo, Hr. Hallvard Jonsen Napa, dregt af Thorbjorn Aell	107
Juni. Hansedag i Lübeck. K. Haakon klager ved sin Notarius, Decanen Gottskalk, over de tydske Ridsments Fjød i Norge og forlanger Afstifter af deres Privilegiebreve	54

30te Juni. Raadsmøde i Oslo. K. Haakon forlener Alexander de le Urd med Jar-	47
ledømmet over Dødsneerne for eet Aar	47
Sommer. Hertug Henrik Valdemarsen af Sønderjylland død	52
Hirtshjoren Andres Sveinsson og Lagmanden Thorstein Eysulfsson komme fra Is-	
land til Norge og blive bekræftede i sin Embeder	50
K. Haakon befaler Jæntingerne at aflægge ham Trokabsæd	50
24de October. Kong Valdemar død	59
November (eller December). Møde i Odense for at raadslaa om Trensølgen i Danmark	61
10 November. Dronning Margrete i Kalundborg	60
13de November. Kong Haakon i Lunsberg	60
December. Kong Haakon i Kalundborg	60
7 December. Kong Haakon og Dronning Margrete i Slagelse	60
1375—1376. Juul. Kong Haakon i Danmark?	67
Haard Vinter paa Island	103
1376. 20de Januar. Møde i Wismar af Deputerede fra Lübeck, Rostock og Stralsund i An-	
ledning af det danske Trensølge-Spørgsmaal	62
21de Januar. Hertug Albrecht og de holsenske Grever slutte et Krigsforbund om	
Danmarks Erøbring, hvortil Kong Albrecht af Sverige slutter sig	63
4de Marte. De skaanske Herrer løse at understøtte Jyderne i at vælge Junker Olaf	
til Konge. — Hertug Bugislaw af Stettin slutter Forbund med Olaf og erkjen-	
der ham som sin Lehnsherre for Rügen	64
23de Marte. Hansetag i Stralsund. Forhandlinger om den danske Trensølge	63
Jyderne vælge Olaf til Konge paa Viborg Fbing	64
30de Mai. Danehof i Slagelse. Olaf vælges til Danmarks Konge	65
18de Mai. Hansetag i Stralsund, hvor Gesandter møde paa begge Rigers Vegne.	
Mødet hævdes, da Uffendinger mangle fra de fleste Stæder	67
Mai—Juni. Kong Haakon i Bergen	67
19de (eller 20de) Juni. Hansetag i Stralsund. Forhandlinger om det danske Kongevalg	
Stæderne sende Gesandter til Norge og Danmark	68
Sommer? Mikolas Broddesson, forsken Lagmand paa Island, henrettet	102
August. Bieby Indbyggere sende Kong Olaf sit Føltingsbrev	65
14de August. Fred sluttes mellem Norge og Stæderne i Kalundborg, mellem Danmark	
og Stæderne i Korsør, hvorved disse anerkende Olaf som Danmarks Konge	68
16de August. Kong Haakon og Dronning Margrete i Korsør	72
September. Hertug Albrechts Tog til Skane	74
21de September. Dagtilingning i Kjøbenhavn mellem Kong Olaf og Hertug Albrecht	
Hest. Krig mellem Norge og Sverige	79
Pave Gregorius den 11te forlader Arignon og begiver sig til Rom	109
21de October. Kong Haakon i Nordskille, slutter Forbund med de pomeriske Hertuger	
1ste November. Kong Haakon i Kalundborg, slutter Forbund med Hertug Erik den	
ynge af Saren	76
November (eller December). Provincialconcilium i Bergen	108
Krig mellem Danmark og Mecklenburg	77
1376—1377. Juul. Kong Haakon i Oslo	79
1377. Hr. Binalte Henricksen udnævnes til Magister Capellorum	140
Januar. Raadsmøde i Oslo	83
19de og 24de Januar. En Statut-Samlng for Nidarøes vedtages af Bymændene	90
29de Januar. Kong Haakon udsteder en Handelsforordning vedkommende Hansæaterne	
Naaren. Serna Sogn negter at yde Kongen Krigsbid	83
15de Mai. Kong Haakon i Nidarøes. De tydske Skomagere i Nidarøes saa 20 Aars	
Frihed for at gaa Vaabengang	93
Uroligheder paa Island	102
September. Dronning Margrete i Lund, inkasjer Elfsberg	79
1377—1378. Juul. Kong Haakon i Bergen	80
1378. Biskop Alf paa Grensand død	105
27de Marte. Pave Gregorius den 11te død	109
18de April. Erkebiskop Bartholomæus af Bari Irones som Pave under Navnet Ur-	
banus den 6te. Det saakaltte Skisma begynder	109
30te Mai. Kong Haakon i Bergen, tilgiver Indbyggerne i Serna Sogn deres Ulybghed	
— — Hansetag i Stralsund. Stæderne tilskrive Kong Haakon med Anmodning	
om at frede Søfarten	80
Juni. Kong Haakon Magnusson den eldres Regulativ for Presse-Indtægterne i Jem-	
teland (af 1305) bekræftes	79
Juli. Kong Haakon i Lunsberg	60

	21de September. Et stort Parti blandt Cardinalerne erklære Urbanus den 6tes Valg ugyltigt og vælger Cardinal Robert af Gent til Pave, under Navn af Clemens den 7de	109
	Hofst. Kong Haakon i Narvik	80
1378—1379.	Juul. Dronning Margrete i Norge	81
1379.	Estrålingerne herje den norske Coloni i Osterbygden paa Gronland	105
	Den sybligste Deel af Oslo odelægges ved Ildbrand	113
	18de Februar. Hertug Albrecht af Medlenburg død	78
	Koppe-Epidemi i Norge	104
	Bisshop Oddgeir og Andres Sveinson Hirdsjore drage over til Norge i Anledning af Uro- sighederne paa Island	102
	10de Juli. Dronning Margrete i Lund	81
	(29de Juli?) Kong Haakon i Marstrand, udnævner Henrik af St. Clair til Jarl paa Orfno	96
	August. Kong Haakon i Marstrand. Rigsmøde? Stillsand sluttes med Sverige	81
	November. Kong Haakon paa Daleborg ved Venern	81
1350.	18de Martz. Dronning Margrete i Roeskilde	117
	26de Martz. Kong Haakon paa Lunsbergshuus, lader udgaa Lovbogenspub til Ind- byggerne i Sogn	81
	(Maar?) Kong Albrechts Tog til Slaane og Halland	82
	Juul. Kong Haakon i Lunsberg. Raadsmøde. Almindelig Retterbod vedtagen paa Haugathing	86
	Juli. Nordmandene og de Danske giøre Indfald i Sverige og opbrænde Ekara, Dre- bro, Westeraas og Jonloping	82
	Kopperne bringes fra Norge til Island	104
	August. Provincialconcilium paa Hamar	108
	(August eller Septbr.) Kong Haakon død (paa Alershuus?)	115
	Bisshop Magnus af Hamar død, til hans Eftermand udnævnes Sigurd	133. 134
	Bisshop Arne paa Færøerne død	139
	(1351?) Bisshop Botulf i Stavanger død. Eira Hallgeir Akmundsson bliver valgt og indviet til hans Eftermand, men maa vige for Olaf Brand, der af Paven udnævnes ved Provison	133
1381.	11te Januar. Dronning Margrete paa Alershuus, stabsfører de Markkirken i Oslo tilsligere givne Privilegier	122
	19de Januar. Kong Olaf i Slagelse	122
	7de April. Slaaningerne slutte en Stillsand med Kong Albrecht	126
	Andres ubvalgt Bisshop paa Færøerne	139
	Juni. Fønsedag i Lübed. Udsendinger fra de tydske Kjøbmænd i Oslo og Luns- berg Klage over Forurettelser og Skattepaalæg tværtimod Privilegierne. Stæ- derne tilskrive i den Anledning det norske Rigsråd	217
	Koppe-Epidemien og Misvæxten vedvarer paa Island	105
	28de Juli. Dronning Margrete paa Vardbergs Slot	126. 218
	29de Juli. Olaf bliver tagen til Konge paa Dretthing	122. 127
	Hr. Ugmund Finnsson udnævnes atter til Drottsfete og Hr. Henrik Henriksen til Cantler	122
	August. Erkebiskop Thrond Barbarsson død. Eira Haakon Ivarsson vælges til hans Eftermand; Valget annulleres af Paven, der ved Provison udnævner Nikolas Ruser	133. 134
	7de August. Kong Olaf i Nidaros	129
	15de August. Bisshop Oddgeir af Staalholt død i Bergen	138
	28de August. Det norske Rigsråd tilskriver Stæderne ianledning af Kjøbmændenes Klager og henviser dem til Dronningen	217
	September. Møde i Slaane af Deputerede fra Stæderne. Underhandling med Dronningen angaaende Stædernes Privilegier i Norge	217
	(September?) Grev Henrik af Holsen død	223. 226
	9de October. Kong Olaf i Danmark	130
1382.	Erik af Pomern fød	326
	Urosligheder paa Orfnoerne. Bisshop William drebte	101
	August. Kong Olaf og Dronning Margrete i Oslo	226. 227
	October. Hovtingemøde i Bergen	228. 233
	31te October. Dronning Margrete paa Vardberg	223
1383.	Martz. Hertug Henrik (Suspensor) af Medlenburg død	226
	26de August. Hovtingemøde i Lunsberg	238
	18de September. Kong Albrecht indgaaer paa Gripsholm et ydmygende Forlig med de sveenske Færrer	229

	Den pavelige Penitentiarius for Norden, Michael, udnævnes til Biskop i Staalholt	138
1384.	17de April. Bo Jønsøn opretter sit Testament i Vadstena	223
	24de April. Hansedag i Stralsund. Dronning Margrete tilføje, lover Stæderne Hjælp mod Søroverne og aftaler et nyt Møde	220
	Midsommer. Raadsmøde i Bergen	238, 243
	Sommer. Kong Albrecht gjør et Krigstog til Slaane og Søndre-Halland og erobrer Lagaholms Slot, men flygter tilbage til Sverige ved Dronning Margretes Nærrelse med en Hær	235
	August. Rigsmøde i Lüneberg	238
	9de October. Møde paa Fælterbod mellem Dronning Margrete og Stæderne, der sødrer Erstatning for den dem af Søroverne tilføjede Skade	220
	23de October. Vadstena Kloster indvies	237
1385.	Hertug Magnus af Mecklenburg død	236
	Mai. Stæderne tilbagelever de dem pantsatte Slotte i Slaane	222
	27de, 28de Mai. Kong Olaf hyltes af Slaaningerne	222
	Henrik Chorsbroder udnævnes til Biskop i Grønland	253
	Kong Olaf opnaar Myndigheds-Alderen	259
	Biskop Jon af Oslo død. Eystein Melalofsen udnævnes til hans Eftermand	266
1385—86.	Ruøferne herje Finnmarken	244
1386.	Juli. Dronning Margrete overdrager Greverne af Holsten Sønderjylland til arveligt Lehn	223
	13de Juli. Hansedagi i Lübed. Dronning Margrete og Kong Albrecht med flere Fyrster tilføje. Dronning Margrete og Kong Albrecht slutte en ny Skiftsand, hvorved den sidste forbinder sig til at romme Slaane	237, 263
	August. Drottsete Bo Jønsøn i Sverige død. Uenighed om hans Testament mellem Kong Albrecht og Erclutrerne	304
	15de—29de September. Møde i Bordingborg mellem Dronning Margrete og Stæderne	225, 261
	29de September. Fred sluttes med Søroverne	225
	Høst. Erkebiskop Nicolas Russer død	262
	(For Juul). Dronning Margrete i Slaane	265
1387.	16de Januar. Kong Olaf i Nestved paa Sjælland	265
	Binalte Henrikfson udnævnes til Erkebiskop i Ahdaross	265
	17de Februar. Kong Albrechts Fogder Geward Bütelobach og Heyne Snaalenborg tilføje de oprørske Slaaninger et stort Nederlag ved Nasum Kirke i Gerde Hered	263
	10de Juli. Dronning Margrete og Kong Olaf i Hbad. Underhandlinger med Kong Albrecht	268
	Juli. Kong Olaf død i Fælterbod	268
	Erik Gudmundesen kommer ud til Isoland som Hirdsjøve	328
	10de August. Dronning Margrete hyltes i Lunds Domkirke og paa Slaane Landsting som Regentinde i Danmark	279
	21de August. Dronning Margrete hyltes i St. Knuts Kirke i Ringsted og paa Sjællandsfare Landsting	280
	26de October. Dronning Margrete hyltes i St. Knuts Kirke i Odense og paa Fyns Landsting	281
	De svenske Herrer begynde at underhandle med Margrete	307
1387—1388.	Juul. Dronning Margrete i Oslo	286
1388.	Januar—Februar. Raadsmøde i Oslo	282
	2den Februar. Rigshjælperen i Norge overdrages Dronning Margrete	292
	16de Februar. Erik af Romern erklæres for Tronsfølger	296
	18de Februar. Haakon Sønson erklærer sig uberettiget til Norges Krone	298
	Henrik Henrikfson udnævnes atter til Rigets Cantler, men dør snart efter	296
	13de Marts. Dronning Margrete i Oslo	300, 309
	22de Marts. Sammenkomst paa Daleborg ved Venern mellem Dronning Margrete og de svenske Herrer, der overdrage hende Regjeringen i Sverige	309
	14de April. Drottsete Agmund Jinnson død i Halsens Kloster	285
	23de April. Dronning Margrete i Fjodhuus	311
	Juli. Kong Albrecht af Sverige drager til Lybfland for at erholde Hjælp mod Dronning Margrete og de svenske Herrer	312
	Altsting paa Isoland. Misforholdelsen med Biskop Michael saa sterkt, at han maa forlade Landet	251
	Hertug Albrecht af Mecklenburg d. y. død	311
1389.	Bispuus Ivarfson udnævnes til Hirdsjøve paa Isoland	329
	Februar. Kong Albrecht vender tilbage til Sverige med tytte Hjelpetropper og drager fraar Arevaall til Umbsetning	313

21de Februar.	Slag ved Falsjøping. Kong Albrecht bliver slagen og tilligemed sin Søn Erik fangen; de dringes til Baagahuus og derfra til Lindholm Slot	316
12te Juni.	De Lydste i Stockholm anrette et Bloddad paa de Svenske i Staden	319
	Naadsmøde i Helsingborg. Erik af Pomern udnavnes til Norges Konge	320. 322
	Yngre Sigurdsøn bliver Nigseantstfer	323
6te August.	Dronning Margrete opfordrer Lapperne til at antage Christendommen	330
12te (eller 14te) September.	Erik af Pomern tages til Konge paa Dretbling	325
	Høst. Henrik Jarl af Delno overfalder og dræber Malise Sperra	258
October.	Møde i Søderjøping. Dronning Margrete overtager Regjeringen i Sverige	331
15de October.	Pave Urbanus den 4te død. Bonifacius den 9de bliver hans Eftermand, (kronet d. 9de Novbr. s. A.)	359
1389—1390.	Voldsomme Naturrevolutioner og Landeplager hjemføge Island	369
1390.	Pave Bonifacius udnavner Frederik Ditmarsøn, Chorebroder i Neeskilde, til Collector for Nerden	360
	Høst. Hertug Johan af Medlenburg-Stargard samler en Hær og Flaade forat drage Stockholm til Undersejning, men maas formedelst Storm vende tilbage	335
1391.	Bisbold udnavnes til Bisfop paa Færøerne	139
	Bisfop Michael frasiger sig Staalholts Bisfopssto. Til hans Eftermand udnavnes Wlkin, Prior ved Prebiterloftet i Bergen	252
Mai.	Kosted og Blismar ferbinde sig med Hertug Johan af Stargard og hans Søner samt Hertug Johan Magnuvsøn med Dronning Margrete, indtil Kong Albrecht frigives	335
August.	Hertug Johan af Stargard drager altes med en stor Etyrke Stockholm til Undersejning og gjør Fremgang	335
24de August.	Bisfop Jon Skalle paa Høle død	371
21de October.	Dronning Margrete i Nyjøping, underhandler med Medlenburgerne og slutter en Vaabenhvile med dem indtil 9 Juni 1392	336
27de October.	Fru Birgitte kanoniseres	358
1391—1392.	Mandebød i Norge	368
1392. April.	Storre Naadsmøde i Oslo. Dronning Margrete anholder om Hjelp til Krigen	364
	5te April. En ny Retterbød til Utydning af Loven vedtages	365
	20de April. Kong Richard af England tillader Dronning Margrete at leie trende store Krigsskibe mod Vitaliebrodrene	340
	Vaar (eller Sommer). Haakon Jonsøn død	362
	12te Juli. Dronning Margrete paa Danehofet i Verdingberg, indgaar en ny Overeenskomst med de hollenske Giever om en evig Fred	337. 340
	Sommer (eller Høst). Dronning Margrete paabytter en overordentlig Skat paa Island til Hjelp mod Vitaliebrodrene	340
	2den August. Hr. Erngist Suncofsøn død	363
	Høst. Peter Nikolausøn, pavelig Penitentiarus og udnavnt til Bisfop i Høle, kommer ud til Island	371
	(Jor Juni). Vitaliebrodrene bemegtige sig Gotland i Kong Albrechts Navn	339
1393. 2den Martis.	Dronning Margrete lader utgaa Opbud af sultt Almennig over alt Norge	340
	25de Martis. Dronning Margrete i Arevall	367
	17de April. Vitaliebrodrene herje Bergen	341
	(Høst ?) Hr. Sigurd Hastborsøn død	363
	22de September. Eira Einar Havildesøn død	372
	September—October. Forgjæves Fredsmøde i Staner eller paa Kistebød mellem Dronning Margrete og Hertug Johan af Medlenburg under Stædernes Negling Stockholm belejres. Hertug Johan undsetter Staden	345. 346
	Uroligheder paa Island	369
1391. 25de Januar.	Dronning Margrete i Kalmar, tilskriver Stæderne og foreslaar et nyt Fredsmødes Afholdelse og et Forbund med Sveroverne	345. 367
	Juli. Vitaliebrodrene herje og opbrænde Malmo	347
	August. Nyt forgjæves Fredsmøde i Helsingberg	347
	Wlkin, Bisfop i Staalholt, kommer ud til Island	372
	Høst. Vitaliebrodrene opbringe de af Heimesferen af Preussien til Dronning Margrete laant. K. Albrechts Udloosning assendte Gesandter	351
1395. 26de Februar.	Pave Bonifacius beskikker Bisfop Eyslein til General-Collector i Norge	360
	Mai—Juni. Møde i Staner og Kistebød, foreløbige Underhandlinger. Fredsfongres paa Lindholm	347
	17de Juni. Fred slutes paa 3 Aar mellem Dronning Margrete og Kong Albrechts Tilhængere	347

	26de September. Kong Albrecht og hans Søn Erik frigives	351
	October? Bergen hjemføges paa ny af Vitaliebrødrene	353
	Erik af Pomern vælges til Danmarks Konge	376
1396.	24de Januar. Erik af Pomern hylbes som Konge af Syderne paa Viborg Landstæthing	376
	11te Juni. Raadsmøde i Skara. Erik af Pomern vælges til Konge i Sverige	377
	23de Juli. Kong Erik hylbes paa Allsherjething ved Uppsala	377
	Sommer. Marsk Erik Keilseføn død	363
	20de September. Stort Rigsmøde i Nyköping. Det den svenske Krone siden K. Albrechts Tronbestigelse skafomne Gøds indbrages	379
1397.	Kong Albrechts Søn Erik sætter sig fast paa Gotland ved Vitaliebrødrenes Hjælp	381
	Juni. Almindeligt Rigsmøde fra alle tre Riger i Kalmar	380
	17de Juni. Kong Erik krones i Kalmar for alle tre Riger under eet	382
	13de Juli. 67 geistlige og verdslige Raadsherrer og Rigsembedsmænd fra alle tre Riger udstede et Vidnesbyrd om Kong Eriks Krøning	383
	20de Juli. Udkast til en Unions-Act forfattedes og vedtoges	383

W e r s i g t s - T a b l e

over de til den norske Trone foruden Dronning Margrete nærmest berettigede, og deres Slægtskabsforhold til Kong Olaf VI.

(Se S. 286—288.)

^a	^b	^c	^d	^e
Valdemar IV.	Haakon V.	Valdemar IV.	Haakon V.	Haakon V.
Ingeborg.	Ingeborg.	Ingeborg.	Ingeborg.	Ingeborg.
Albrecht,	Magnus V.	Margrete.	Ingeborg,	Agnes.
Hertug.	Euphemia.	Olaf VI.	s. m. 1. Hertug Erif. 2. Knut Porse.	Alfred Haf-
	Albrecht,	Maria.	Magnus V.	thorsøn.
	s. i Overrige.	Erif af Pømern.	Haakon VI.	Haakon Sigurds-
			Olaf VI.	søn.
				Haakon VI.
				Olaf VI.

Slægt - T a v l e r.

1.

Konge-Stem i Norge, Sverige og Danmark.

Haakon V, 9. A. + 1319*^{*)},
 6. m. Euphemia af Armpeth + 1312.

Ingeberg, f. 1301, † c. 1360.

6. m. 1. Hertug Erik Magnusen i Sverige, † 1318.
 6. m. 2. Hertug Knut Perse til Halland, † 1330.

1. Magnus V, 9. A. f. 1316, † 1374.
 6. 1335 m. Blanche af Namur, † 1363.

Erik, 8. i Sverige,
 6. m. Beatrix af
 Brandenburg, ††
 1359.

Olof VI, Konge i
 Norge og Danmark,
 f. 1370, † 1387.

6. m. Hertug Albrecht af Mecklenburg, † 1379.

1. Euphemia, † c. 1370.

Erik (Suspensor),
 Hertug i Mecklenburg,
 † 1283, 6. m. Inge-
 berg Badknektedatter
 af Danmark.

Albrecht,
 Hertug af
 Mecklenburg,
 † 1388.

6. m. Maria,
 Hertuginde af
 Pommern, f. 1382,
 Ironet 1397 som Konge i
 alle tre Riger.

6. m. Hertug Knut Perse,
 † 1350.

2. Haakon og Knut Perse,
 Hertuger i Halland, ††
 Ingeberg,
 6. m. Henrik II,
 Greve af Holsten.

2. Birgitta, 6. m.
 Hr. Jon Saffthorsjon.

Hr. Haakon Soneson, † 1392,
 6. m. (form.) Margarete El-
 lisebatter af Haubdal.

*) Med HenSyn til Kong Haakon V Lattir Rikes's Velt henvisse til Tavle 17.

Hvaals-Etten.

Son Staal paa Hvaal.

Brynjuif Jonsen.

Fr. Son Brynjuif Jonsen. Fru Ingerib Brynjuifs-
batter, † e. 1314.

Inga.

Brynjuif Jonsen, Ingebjerg, s. m.
† for 1314. Gaute Stafsion til Tolga.
(f. Tiste 4.)

Fatter.

s. m. Fr. Sigurd
Sveinesen.

Ovein Sigurdson.

Mareete Brynjuifs-
batter, s. m. Mikolas
Engesen.

Tolge-Etten.

Fr. Staf Gautesen paa Tolga.

Fr. Gaute Stafsion,
s. m. Ingebjerg Jonsbatter
af Hvaal.

Cecilie,
s. m. Martin
Ljorviffsen i
Ettsaa.

(form.) Eivar Gautesbatter,
s. m. Gaaton (af Hvitte-Etten?)

Gaute Paafensson paa Tolga.
† for 1373.

Vænes- eller Mel-Væten.

	Fr. Gaut Sønson paa Mel, † 1270.	
Fr. Finn Gautsøn til Mel.	Gaut den unge til Patterberg, s. m. Margarina Svare- datter paa Foghvad.	uifstib.
Fr. Son Sjarnesøn, † 1324.	Tore Gautsøn til Patterberg.	
	Jost Thoresøn Grelp, til Patterberg.	
	Hustru Elin Svarebatter	Fr. Grelp Svaresøn til Patterberg.

Rosne-Væten.

	Erkend Pihlpsøn paa Rosna.	
	Pihlps Erkendestil Rosna, † c. 1340. s. m. 1. Ingebjørg Er- kendebatter. 2. H. H.	
	1. Margrete, 1322 s. m. 1. Arnalb Jostensøn. (2. Pallbor Sønson, Thoresdatter).	2. Erkend Pihlpsøn, f. c. 1335.
	2. Son Pallborsøn, (attestet 11 Septbr. 1335).	Fr. Einbride Er- kendesen.
		Erkend, c. 1398 s. m. Paa- son Sigurdesen til Gifte.

Hvammð: og Fimmur: Metterne.

Guðfríð Stefánsson Magnússon, † c. 1337,
 þ. m. Saurbrúð Einbrúðabatter af Hvamm.

Dotuif Guðfríðsdóttir af Hvamm.

Einbrúðer Þorsteinnsson af Hvamm. Þorsteinn Þorsteinnsson.

Dotuif Einbrúðer af Fimmur, † 1384.

þ. m. 1. Guðfríð Stefánsson, † 1371.
 2. Ragnfríð Stefánsson, † c. 1410.

1. Einbrúðer. 1. Samson. 2. Þorsteinn. 2. Dóttir. 2. Ragnfríð.
 † 1438, þ. m. † 1430.
 Guðfríð Stefánsson.
 Batter Hólmur.

Stæfanore: Metterne.

Stæfanore.

Stæfanore, 1351
 Stæfanore i Stæfanore i Stæfanore.
 Stæfanore i Stæfanore i Stæfanore.
 Stæfanore i Stæfanore i Stæfanore.

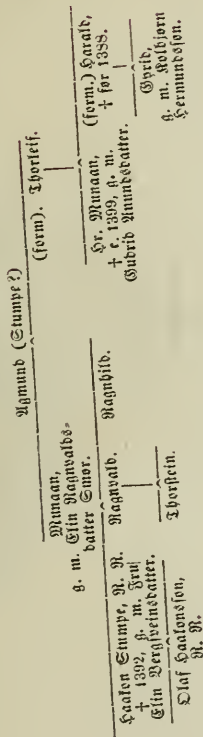
Stæfanore.

Stæfanore, 1385
 Stæfanore i Stæfanore.
 Stæfanore i Stæfanore.
 Stæfanore i Stæfanore.

Stæfanore, 1385
 Stæfanore i Stæfanore.
 Stæfanore i Stæfanore.
 Stæfanore i Stæfanore.

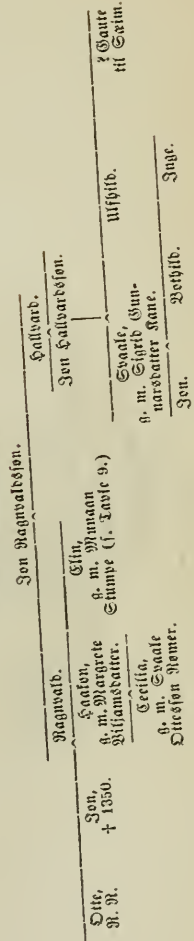
9.

Metten Stumpe.

10.

Metten Emor.

11.

Nøgne-Ætten.

Øbb paa Nogn.

Kalle paa Nogn. Øbb paa Metin.
 Øbb paa Nogn. Paavarb Svein
 g. m. Brynild paa Metin. paa Nogn.
 Sigurdatter.

Maja, Margrete.

† c. 1410, g. m.
 Borch Gimbret-
 sen paa Rinner.
 (s. Taale 7).

12.

Ætten Nømer.

Misc.

Evaale Mivesen Nømer,
 N. N. † 1362.

Fr. Dtte Evaalesen Nømer til Stovreim, N. N.
 g. m. Verthrud Eringsdatter.

Evaale Ditesen, Margrete, Esfede, Sigrid,
 N. N. g. m. Cecilia g. m. 1350 g. m. g. m. Sabob g. m. Sarnitt
 Svanedatter Smor. Gaute Erifs- Poshusjen, N. N. g. m. Dolt.
 sen Galtung. N. N.

13.

Netten Galtung.

Erst.

Gaute Erichsen, N. N.
 9. m. 1. Dageberg Sjø-
 vidbatter, † c. 1380.
 2. Margrete Østvedbat-
 ter Romer.

Gyrd, 9. m.
 Gunnar Skane,
 N. N.

Thorvalde, Nikolao. Sigrth.
 († Tavlerne 10 og 14.)

14.

Netten Skane.

N. N. Skane.

Thorvalde Skane.

Gunnar Skane, N. N.
 Gyrd Erstedatter Galtung.

Thorvalde, Nikolao. Sigrth.
 9. m. Ewaale
 Sønsgen Smor,
 Gultormsbatter.

Kolf. Selga.
 Gaute,
 9. m. Fru Mar-
 grete Svarebatter.

15.

Netten Galle.

N. N. Galle.

Thorvalde Galle.

Er. Nikolao Galle, N. N.
 † 1392, 9. m. 1. Sufiru
 Margrete haa Brylao.
 2. Dageborg (Erstingsbatter?)

2. Erling,
 † for Batern.

Sundby-Ætten.

Sigurd Ebiarn til Sundby.

Fr. Erlend Eigrvesson til Sundby.

Fr. Sigurd Eriksesson Gunnar Eriksesson til Sundby,
til Sundby, f. m. Gud-
run Svareddatter, † u. D.
f. m. Jartrud, Datter af Paal
Eriksesson Merkesmand.

Paal til Sundby.

Jartrud paa Sundby,
f. m. Hallvard Alfsson
Dott.

Sundheim-Ætten.*)

Jon Svaresen Raud til Sundheim.

Fr. Haffher, † 1329, f. m. 1. R. R.
2. Agnes, Kong Haakon's Datter.

1. Fr. Jon Haffherosen, R. R.
f. m. 1. R. R. 2. Biggite, Knut
Porfs Datter.

1. Ulf til Gervalla.
1. Svar. 2. Saakon Sensesen,
R. R. (form.) f. m. † 1411, f. m.
Margrete Gilleddat-
ter, †† u. D.
Fr. Ulf Svulm-
getrison.

1. Cecilia,
f. m. 2. Saakon Eigrvesson
til Gille, R. R., † 1388
f. m. 2. Erlingebatter.
2. Agnes,
f. m. Jon
Martinson
til Sundheim,
R. R.

Magdib, f. m. Fr. Thorsvald
Thoresen af Haffland.

Thorsvald, f. m. 1. Evin
f. 1340 m. Egrvesson, 2.
Hjalpa Paar
Eriksesson, † 1354.
f. m. 1. Evin
Egrvesson, † 1354.

Fr. Sva., † c. 1369.

Sundheim, f. m.
Fr. Sigurd Eriks-
son til Sundby.
(f. Tabte 16).

*) Færvæd berigtiges Tasterne 1 og 5 i Anden Færvædskafdelings 1ste Bind.

Alfabetisk Register.

I dette Register ere „anten Hovedafdelings“ 1ste og 2det Bind betegnede med Bogstaverne *a* og *b*.

- A** i Heidalømo *a* 892.
Aabo *a* 69.
Aake Jvarksen *a* 681.
Aalborg *a* 807.
Aalholm Slot paa Laaland *a* 778.
Aamunde Andresen *a* 55. — Borgars-
 sen *a* 54. 87.
Aaranes Kongsgaard i Kinnahered *a*
 786. 845.
Aas Cistercienser-Kloster i Nordre-Halland *a*
 461. 464. 466. — Gaard i Namnes *b* 142.
Aasa Grimsdatter *b* 108. — Gaavards-
 datter *a* 913. *b* 187 f. — Petersdat-
 ter *a* 257. — Salmundsatter paa Sel-
 vif *b* 171. — paa Tunin *a* 218.
Aasbrekke-Broen i Vørå *a* 384.
Aasmund Gautesfen *b* 165 f. — Nols-
 sen *a* 892. — Nult *a* 87. —
Abraham Andresen *a* 867. — Broders-
 sen *b* 308. 345.
Adolf, Greve af Holsten *a* 642 f. 692 f.
 719.
Aflangerud paa Helgeøen *a* 579.
Algaten Gaard i Dølv *b* 179.
Agder *a* 424.
Agmund Arnsteinsfen, Lagmand *a* 514.
 — Aflaksfen *b* 107. — Bergthorsfen,
 se Volt. — Berserf *b* 145. — Clemens-
 fen *b* 146. — Einarsfen paa Berg *b*
 146. — Finnsfen d. æ., Drottsfete *a*
 203. 291. 395. 402. 424. 442. 475.
 477. 515. 553. 555. 580. 622. 774.
 790. 805 f. 809 f. 814 f. 822. 836.
 905. *b*. 10. 12. 28. 81. 98. 122.
 129. 149 ff. 158. 212. 301. 361 f.
 — Finnsfen d. y. *a* 395. — Guth-
 ormsfen, Hirdstjore *a* 189. 291.
 373. 417. 427. 477. 483. 582.
 584. 906 f. — Mat *a* 867. —
Nikolasfen *a* 439 ff. — Olafsfen
a 556. — Olafsfen Raabein *b*
 145 ff. — Ormsfen *a* 441. 908. —
 Sagesfen *a* 431. 504. — Stolle *a*
 55. — paa Spaanheim *a* 396. — Sture
a 43. 45. — Sefinnsfen *a* 323. 379.
Agnes Haakonsdatter *a* 5. — Sigurds-
 datter *a* 903. *b* 152. 239.
Agvald Knæsbusen, Ekib *a* 312.
Aker i Stoffe *a* 391.
Akershuus *a* 204. 224 ff. 241. 421.
Alan, Bistop paa Eyderøerne *a* 64.
Alberti Antichi, florentinsk Handelshuus
a 603.
Albrecht, Greve af Holsten *b* 313. —
 Hertug af Bayern *b* 339. — Hertug
 af Mecklenburg *a* 41. 186 f. 191 ff.
 253 f. 275. 277. 494 ff. 565—574.
 583—590. 642 ff. 649—653. 659.
 689 ff. 743 ff. 753—789. 795—822.
b 59 ff. 73—78. — Hertug af Mecklen-
 burg-Strargard *b* 6. 59 ff. 278 ff. 352.
 — Hertug af Sagen *a* 272. — Konge
 i Sverige *a* 643. 744. 755—789. 795—
 822. 826—832. 837—840. *b* 6. 55—
 59. 81 ff. 226—238. 303 ff. 311—319.
 — Prest *a* 269 f.
Alexander de le Arb *a* 635. 648 f.
 914. *b* 47 ff. 95 f. — Brun *a* 132 f.
 — af St. Clair *a* 918.
Alf, Bistop i Grenland *a* 930. *b* 105.
 — Haraldsfen, se Volt. — Jarl Er-
 lingsfen *a* 154. — i Klostret *a* 55. 87.
 — Petersfen *a* 226.
Alfgils Sure *a* 55.
Alfinn Brynjulfsfen *b* 213.
Alfvin paa Rakkven *a* 383.
Algot Benediktsfen *a* 531. 690 ff. — Gun-
 narsfen *a* 867. — Magnusfen Sture *b*
 184. 234. 304. 308. 345.
Alveim Kongsgaard i Halehered *b* 78.

- Amager *a* 282. 806.
 Amsterdam *a* 797.
 Amund Gyvindsen, Fehirde *a* 811.
 Andanes *a* 422.
 Anders Jatobsen *b* 67. 74. 77. —
 Offesen *a* 801.
 Andre's, Abbed i Hyskloster *a* 339. — Abbed
 i Vido *a* 309. — Arnesen, Eysjelm. *a*
 424. — Bistop paa Færoerne *b* 139. 146.
 — Giflesen, Hirdsjjere *a* 919. 922. 926.
 929. *b* 50. — Guldstepp *b* 108. — Gyrd-
 sen *b* 185 f. — Jearesen, Eysjelm. *a* 866.
 Nikolasen *a* 644. 646. 697. — se Flytt.
 — Sigurdson *a* 682. — Sigurdson
 Kyrning, Eysjelm. *a* 11. 54. 425. 427.
 — Sveinzen, Hirdsjjere *b* 50. 246. 328.
 — Wtilsen *a* 532.
 Andrew Hartelaw, Jarl af Carlisle *a*
 131 f.
 Anger *a* 384.
 Anibaldi af Frascati, Kardinalbistop *a*
 147.
 Anklaam *a* 264. 712 f.
 Annet, Mahse Jarls Datter *a* 594.
 Antonio Malabaya, Kjobmand fra As-
 ti *a* 542. 685. — Zeno *b* 373 f.
 Anund Arnesen *a* 891. — Borgarsen
a 3. 5. 11. — Gatt *a* 831. — He-
 mingesen *a* 711. — Sture *a* 95. 102.
 531.
 Apostelkirken i Bergen *a* 19 ff. 34.
 849. 897.
 Arald, Chorsbroder *a* 99.
 Aranes i Neshered *b* 180.
 Arnald, Abbed *a* 329. — Josteinzen *a*
 360. 407.
 Arnar Thordzen *a* 305.
 Arnwald af Bosenes *a* 102.
 Arnbjorn Munaanszen *a* 644 f. 907 f.
 — Sunnulfzen *b* 265.
 Arne, Abbed *a* 319. — Alfinnszen *a*
 381 f. — Andreszen *a* 226. — Arnthor-
 zen, Fehirde *a* 514. — Aflakszen, Bistop
 i Stavanger *a* 342. 444. 475. 482 f. 511.
 518 ff. — Bistop paa Færoerne *a* 557.
 — Bistop i Gronland *a* 64. 313. 321.
 — Bistop i Slaatholt *a* 27. 62. —
 Bonde i Holmwik *a* 404. — Chorsbroder
a 102. — Einarszen (Vade), Erke-
 bistop *a* 233. 330. 470 f. 490 f.
 500. 547 f. — Gjavnvaldszen, Fehirde
a 55. 327. 378. 421 f. 431. — Gunn-
 laugesen *b* 251. — Helgeszen, Lagmand
a 327. 378. — Ketilszen *a* 549. 553.
 555. 563. — Lagmand *a* 378. — Lau-
 rentiuszen *a* 138. — Nikolaszen *a* 891.
 — Ormszen *a* 54. — Predikebroder *a* 338.
 — Prior *a* 362. — Sigurdzen, Cantfler
b 323. 381. — Skolemester *a* 24. —
 Svæla, Bistop paa Færoerne *a* 557. 675.
 927. *b* 139. — Taure, Eysjelm. *a* 422. —
 Thordzen, Hirdsjjere *a* 919. 922 f. —
 Thorsteinszen *a* 549. 555.
 Arnegaarden i Bergen *b* 160.
 Arnfinn Crittszen *a* 43. — Hallvorszen
a 913. — Skafszen *a* 410. — Orms-
 zen *b* 213. — Peterszen *a* 500. —
 Sigurdzen, Lagmand *a* 378. 422.
 429.
 Arngeir, Prest *a* 410.
 Arngrim, Abbed *a* 921. 925.
 Arnold Henrikszen *a* 823. — Stuke *b*
 338 f.
 Arnulf, Abbed *a* 532. 536. 578. 580.
 854. — Gunnarszen, Lagmand *b* 196.
 342. — Steinarszen *a* 501. *b* 141 f.
 Arnvid Gotstavzen *a* 711. — Sig-
 hratszen, Eysjelm. *b* 212.
 Arvid Benediktszen *b* 305. 309. 347.
 Asbjorg Aflatsdatter *a* 395.
 Asgerd Aflatsdatter *b* 142 f. 173 f.
 Asgrim, Prest *a* 309.
 Askevoll i Søndfjord *a* 351.
 Askeim i Aas *b* 107.
 Aslvik i Land *b* 179.
 Aflak Arneszen *a* 308. 333. 451. 470.
 624. — Brattszen *a* 380 f. — paa
 Folberg *a* 395. — paa Lyng *a* 405.
 Olafszen *a* 11. 169. — Ormszen *a*
 891. — Ragnvaldszen *b* 185. — Stei-
 narzen paa Staanere *b* 141 ff.
 Asleif Hallvardszen (?) *a* 87.
 Asjur paa Lyng *a* 405. — Prest *a*
 670 f.
 Aste Bjergulfszen, Eysjelmmand *a* 515.
 866. *b* 180.
 Audfinn, Bistop i Bergen *a* 6. 19—25.
 30 ff. 63. 72. 78 f. 88 ff. 96 ff. 103
 —114. 137 ff. 322.
 Audun Jonszen *a* 369. — paa Glinde
a 408. 410. 423. — paa Stodle, Prest
a 680. — Thorbergzen Raude, Bistop

- i Hole *a* 7. 27. 63. — Vigleiksfjen paa Lyng *a* 405.
- Audunargaarden i Bergen *a* 893. *b* 239.
- Aupudal i Hardanger *a* 396.
- Aurdal Gaard *a* 380 f.
- Aurland i Sogn *a* 351.
- Avram Tyniatstoj *a* 481. 488 f.
- Axel Ketilsfen *a* 774. 831. *b* 215.
- Azevalle Slot i Vestergotland *a* 66 f. 756. 785. *b* 314.
- B**aagahuus (Baahuus) *a* 15. 240. 359. 363. 421 f. 579. 712. *b* 24 f. 50 f.
- Baage i Baahuus *a* 899.
- Baard *a* 139. — Bjernsen *a* 549. 551. — Dees *b* 25. — Eindridesen *a* 549. — Eivindsen *a* 819. 831. — paa Graute *a* 409. — Petersen, Lagmand *a* 107. 395 ff. 421. 424. 429.
- Baffinsbugten *a* 314.
- Bakke Kloster *a* 896.
- Balte, Chorsbroder *a* 167.
- Bancho Davantini, florentinsk Kjobmand *a* 603.
- Barnim, Hertug af Pomern *a* 53. — IV. Hertug *b* 327. — Hertug af Stettin, Fyrste af Rugen *a* 494. 653.
- Bartholomæus, Guldsmed *b* 13. — Poesadnik *a* 75.
- Basilius (Basily), Erkebiskop i Novgorod *a* 481.
- Beatriz, Dronning i Sverige *a* 468. 611. 639. 657.
- Bekkelaget ved Oslo *a* 577.
- Benedikt Algotssen *a* 572. 589—595. 610 f. 639—645. 658 ff. 668. 693 f. 736. — Anefeld *a* 773. 801. — Biskop af Skara *a* 15. — Bjug *b* 268. — Kolbeinsfen *a* 304. 627. 923. — Mikelasfen *b* 120 f. 129. 165. 168 ff. 210. 283. 300. 321. — XII, Hæve *a* 342. 344 f. 535. — Philipsen *a* 709. 711. 719. 725. 741. 787. 827. 832. *b* 16. — Ringstad, Biskop i Bergen *a* 849 f. *b* 9. — Salmundszen *a* 309. — Thureszen *a* 531. 915.
- Benekin Wulf *a* 276.
- Berg Hermundszen, Lagmand *a* 866. *b* 11. 193 f. — Soffesen, Abbed *a* 308 f. 313. 933.
- Berg paa Oter *b* 142. 173. — i Steidsmo *b* 179. — i Sudrheim *b* 168.
- Bergar i Medalheim *a* 890.
- Berge-Broen i Voss *a* 383.
- Bergen *a* 25 ff. 33. 128. 255—259. 269 f. 273 f. 313. 381. 419 f. 429. 507. 514. 519. 552. 610. 674. 729 f. 773 ff. 799. 802. 804 f. 893 f. 897. *b* 8. 22 f. 25 ff. 90 ff. 341 ff. 353. ff.
- Bergheim *a* 197. 340 f.
- Bergliot *a* 139.
- Bergthor Kolbeinsfen, se Volt.
- Bernabo Visconti *a* 842.
- Bernard af Mont-Balran, Nuncius *a* 48. 77. — de Ortolis *a* 80. 89. 93—102. 356. 535.
- Bernhard, Biskop paa Sybererne *a* 64.
- Berse Bergthoresen, Lagmand *a* 514. *b* 196.
- Berthold Skalle (calvus) *a* 465.
- Bertram Wulfam. *b* 69.
- Bertrand, Biskop i Lübeck *a* 841. — de Sucioliis *a* 65. 71. 78. 96. 101 f.
- Bingen paa Oter *b* 170.
- St. Birgitta, se Birgitta Byrgesdatter.
- Birgitta Baardsdatter *a* 409 f. — Byrgesdatter *a* 180. 486. — Gestavsdatter *b* 330. — Knutsdatter *a* 394. *b* 153. 363.
- Birke paa Voss *a* 412.
- Bjarke *a* 71. 390.
- Bjarnarthveit ved Forøgrund *b* 180.
- Bjarne Amundszen, Lagmand *a* 429. — Audunszen, Sjøsfelm. *a* 3. 5. 11. 27. 62. 421. 445. — Erlingszen *a* 114. 205. 223—228. 273 f. 281. 291. 330. 372. 378. 389. 392. 412. 475. 477. 479. 482 f. 523. 620. — Munk *a* 329. — Prest *a* 388. — paa Strand *a* 370.
- Bjerknes i Østleytes Sogn *b* 141.
- Bjordsen i Rygge *b* 169.
- Bjergulf Alteszen paa Mardin *a* 367. 369. 435. — Gudfat *a* 367.
- Bjorn Amundszen *a* 54. — Einarszen (Jordsalafare) *b* 248 ff. 368 f. — paa Hælestad *a* 913. — (Nlova-), Lagmand *b* 246. — Olafsen, Lagmand *a* 430. — Saxbjernsen *a* 368. — Steinarszen *a* 383. — Thordszen, Lagmand *a* 421. 428 f. 514. — Thoreszen *b* 28. — Thorleifszen *b* 11. 211. 156. 179 f. — Thorsteinszen, Abbed *a* 308 f.

- Blanche af Namur, Norges og Sveriges Dronning *a* 185 ff. 319 f. 531 f. 579 ff. 592. 605. 654. 657 ff. 665 ff. 737 ff. 859.
- Blanka af Aſter *a* 391.
- Blekinge *a* 282. 286.
- Bo, Biftop i Vegſje *a* 50. — Falk *a* 643. 697. — Jonsen, ſvenſt Generalembedsmand *a* 711. 719. 741. 745. 785. 787. 827. 832. *b* 57 ff. 231 ff. 304. — Nikolaſen *a* 39.
- Bode-Boen i Vorſ *a* 382 ff.
- Boden *a* 422.
- Boigenburg *a* 700.
- Bolt, Agmund Bergthorſen *a* 906 f. *b* 129. 162 ff. 167 f. 211. 283. 300. 321. 381. — Alf Haraldſen *a* 819. 831. 906. *b* 69. 81. 98. 129. 162 f. 283. 381. — Bergthor Kolbeinsſen *a* 906. — Borghild Haakonſdatter *a* 400. — Cecilie Haakonſdatter *a* 196. 399. *b* 107. 145. — Elin *a* 196. 399. — Haakon Agmundſen *a* 27 f. 43. 54. 75. 87. 148. 160 ff. 185. 291. 398 ff. 425. 445. 505. 906. — Hallvard Alfsen *a* 866. 906. *b* 164. 214.
- Bonde Wiik *a* 790.
- Bonifacius XI, Pave *b* 359.
- Boothild *a* 521. 555. 593.
- Borgar Anundſen *a* 475. 482 f. — Audunſen *a* 445. — Bjarnesſen, Eysfelmand *a* 424. — paa Hæm *a* 369. — Vetredeſen *a* 381.
- Borgargerde ved Carpsberg *a* 393. *b* 179.
- Borgesysſel *a* 154 ff. 579. 614 ff. *b*. 11.
- Borghild Haakonſdatter, ſe Bolt.
- Borgholm Slot *a* 708. 724. 784. 796.
- Borgund paa Søndmore *a* 895. *b* 26. 243.
- Borrabranden, Skib *b* 226.
- Botulf Andrefſen *a* 305. — Aſbjornſen, Biftop i Stavanger *a* 549. 553. 555 f. 563. 846. 933. *b* 10. 133. — Biftop i Hamar *a* 7. 25. 62. — Eindridesſon *a* 412. 912 f. *b* 108. 187 f. — Haakonſen *a* 21 f. — Kane, ſe d. D.
- Brand Gunnarſen, Lagmand *b* 194. — Thordſen *b* 154.
- Brasegaard i Raupanger *a* 410.
- Bratsberg ved Skidan *a* 897.
- Breande ved Lebingen *a* 422.
- Brekke i Hvalerne *b* 185. — paa Jdd *b* 179. — Sogn i Femteland *a* 371.
- Bremen *a* 44. 482. 719.
- Bru i Ranrike *b* 364. — i Sondfjord *a* 351.
- Brunſberg i Vorſ *a* 384.
- Brynild Joſephſdatter *b* 189 f. 334. — Sigurdsdatter *b* 187. 189.
- Brynjulf Agmundſen *a* 422. — Givilſſon *b* 188. — Haraldſen *a* 349. 556. — Jonsen paa Hvaal *a* 387. — Jonsen, Cantſler *a* 580 f.
- Brunlaa i Lunem *b* 177.
- Buagaarden i Bergen *a* 412.
- Budarnes paa Jøland *b* 370.
- Bugſlav, Hertug af Stettin *b* 64. — V, Hertug i Bagpomern *b* 327.
- Burchard Biftop *a* 106. — Ploge *a* 823.
- Bugdøen ved Dølo *a* 577.
- Byrge Gregoriusſen *a* 677. 842. — Magnusſen, Konge i Sverige *a* 1 f. 9. 16. 19. 41. 70. — Peterſen, Lagmand i Uppland *a* 50. 358. — Alfsen *b* 234. 304. 309.
- Byy *a* 22.
- Cecilie Haakonſdatter, ſe Bolt. — Hſaksdatter *a* 401. — Jonsdatter *b* 155. — Sigurdsdatter *a* 904.
- Ceciliegaarden i Bergen *a* 909.
- Christine Bjernsdatter *b* 368. — Nikolaſdatter *b* 182 ff. — Suneſdatter *a* 594 f. — Thoreſdatter *a* 133. 392.
- Christkirken i Bergen *a* 897. — i Nidaros *a* 479. 851. *b* 9.
- Christopher, Konge i Danmark *a* 17 ff. 36. 48 f. 51 f. 65. 83—86. 115—122. — Kong Valdemars S. *a* 691. 700. 723 f. 737. — Michelſterp d. æ. og d. y., ſe diſſe D.
- Claus, Greve af Holſten *a* 268. 276. 289. 567 f. *b* 223 f. — Lembeke *a* 287. — Stueſven *b* 14. — af Werle *a* 288. — v. Wiſen *b* 318.
- Clemens VI, Pave *a* 343. 345. 348. 390. 450. 470 ff. 507. 535. 543. 546. — VII, Pave *b* 109.
- Clemenskirken i Nidaros *a* 896.
- Cola di Rienzi, ſe Nicolaus.

- Daavo a 68.**
 Dagfinn Tovesen *a* 55. 87.
 Dale Kirke paa Luster *a* 111.
 Dalby paa Ringsaker *b* 135.
 Daleborg ved Venern *b* 309.
 Dansborg i Mecklenburg *a* 37.
 Darre, Jon Reidarsen *b* 28. 30. 129. 156.
 158. 165 f. 210. 283. 321. 342 f. 381.
 — Reidar Jonsen, Fehirde *a* 514. 810.
 866. 923.
 David Bruce, Konge i Skotland *a* 317 f.
 915. — Grykton *b* 98. — af St.
 Clair *b* 100. 259.
 Demetrius Michaelovitsh *a* 73.
 Digreslytningen Gaardi i Oslo *b* 142.
 Dolbin i Bergs Sogn *b* 177.
 Dordrecht *a* 797.
 Dorpat *a* 530.
 Dragsmarken, Ekib *a* 362.
 Dragor *a* 143.
 Duncan Andersson *a* 649. 914 f.
 Dnyngjuhuus *a* 521.
 Dynjande *a* 341.
Eberhard Borse a 823. b 69. — v.
 Leheniz *a* 280.
 Edvard II, Konge i England *a* 126. 131 f.
 — III, Konge i England *a* 317. 319.
 Fedsviken *a* 832.
 Ferballa i Narike *a* 905.
 Eggard af Brockdorp *a* 144.
 Egge i Sofndal *a* 411.
 Egghard af Bassew *a* 685 f.
 Egidius Correnbiter *a* 331.
 Egil Gjulfason, Biskop i Hole *a* 145.
 174. 179. 305 f. 308. 321. — Sal-
 mundson *a* 303.
 Eidesmyrene i Bors *a* 383.
 Eidsfjord i Hardanger *a* 396.
 Eik paa Aker *b* 173.
 Eiken i Sandsberv *b* 175.
 Eilif Arnesen Kortin, Erkebiskop *a* 6.
 11 f. 39. 54. 57 f. 89 f. 129. 145. 321.
 — Brynjulfsen *a* 912. — Eilivsen
a 291. 390. 466 f. 475. 477. 580.
 621. 674. — i Naustdal *a* 11. — Prest
 paa Aas *b* 145. — Prest i Oslo *a*
 683. — Stenke *b* 192. — Thorbjorns-
 son *a* 868 f.
 Einar Umboeson, Fehirde *a* 87. — An-
 dresen, Lagmand *a* 385. 430. — Auge

a 381. — Erikssen i Vatnesfjord *b* 248.
 — Havliresen *a* 138. 451 f. 624. 922.
 933. *b* 371 f. — Lagmand *a* 368. —
 Pinnung *a* 412.

Eindride Asbjornsen, Lagmand *a* 514.
 — Botulfesen d. æ. *a* 409 f. — Bo-
 tulfesen d. y. *a* 913. — Erlendesen *a*
 912. *b* 159. 381. — Hviit *a* 409. —
 Svaresen, Sysfelm. *a* 424. — Petersen
a 11. — Simonsen, Sysfelm. *a* 423.
 429. — Svale *a* 55. — Tholfsen, Lag-
 mand *a* 430.

Eivind se Eyvind.

Elfsborg Slot *a* 751. *b* 78.

Elfteleid i Sandsberv *a* 891.

Elgeseter Kloster *a* 406. 896.

Elias af Vodron, Nuncius *b* 45.

Elin Bergveinsdatter *a* 907. *b* 12. 166 f.
 — paa Bjernthveit *b* 180. — Haa-
 lonsdatter, se Volk. — Svardsdatter *b*
 255. — Ragnvaldsdatter, se Smor. —
 Ranesdatter *b* 171. — Thoresdatter *a*
 61. 133. 391 f. 408. — Viljamsdatter
a 412. 912 f.

Elisabeth (Elsebe), Grev Gerhard's Dr.
a 709. 732 f. — Grev Gerhard's Sy-
 ster *a* 118.

Elvesysfel *a* 579. *b* 51.

Engelbert, Biskop i Dorpat *a* 195.

Engelbrecht Lyning *a* 32 f. 79. 82.
 349. — de Wersten *a* 270.

Enis af Mecklenburg (?) *b* 341 ff.

Erby i Sverige *a* 583.

Erik Abbed *a* 309. — Arnesen *a* 411. —
 Biskop i Stavanger *a* 62. 89 f. 98. 173.
 321. 327. 329 f. 334. — Erlendesen *a*
 411 f. 912. — Gysteinsen *a* 844. — paa
 Forneby *a* 375 f. — Geirmund *a* 362.
 Gudmundsen *b* 247. 328. — Hertug
 af Jylland *a* 84. — Hertug af Sagen
a 191. 690 f. 697. 700. 750. 776.
 784. — d. y. Hertug af Sagen *a* 461.
b 76. — Karlsen *a* 741. — Ketilsen
 Bute *a* 748. 750. 767. 823. 828 f.
 831. 836 ff. *b* 12. 59. 69. 98. 155.
 214. 234. 304. 314. 364. — R. M-
 brechts S. *b* 312. 381. — R. Christophers
 S. *a* 84. 117 f. 121. — R. i Dan-
 mark *a* 1. 16 f. — Magnusen, R. i
 Sverige *a* 229. 273. 287. 292 ff. 468.
 554. 638—658. — (Norsfarer) *b* 342.

- af **Domern**, Unionskonge *b* 278. 319
—386. 374—378. — **Elembe**, Lagmand
a 514. — **Steinarssen**, Lagmand *a*
430 f. — **Steinbjornssen**, Hirdstjore p.
Island *a* 304. 307. — **Thorfeldsson** *b*
179. — **Thuresen** *a* 9. 39. 50. —
Topp, Eysjelm. *a* 54. 426. — af
Torge *a* 197. — **Valdemarsen**, Hertug
i Slesvig *a* 18.
- Erkebiskopsgaarden i Bergen *a* 893.
- Erlend Hauksen**, Lagmand *a* 134. —
Jenssen *a* 681. — **Josteinsson** *a* 329.
— **Karlshovedsson** *a* 410 f. — **Philips-**
son d. æ. *a* 407. — **Philipsen d. y.** *a*
408. 434. 823. 909. 912. *b* 12. 30 f.
69. 81. 98. 156 ff. 213. 321. 323. —
Serkesen *a* 391. — **Silfestsen** *a* 410 f.
— af **Upsa**, Lagmand *a* 7.
- Erling Alfsen** *a* 154. — **Einarssen**, Eys-
jelm. *b* 160 f. 213. — **Gullesen** *a*
148. 341 f. — paa **Haukavit** *a* 368 f.
— **Nikolasen**, se **Galle**. — **Brest** *a*
328. — **Bidfunnsson** *a* 3. 7. 11. 47.
54. 58—62. 81. 86 ff. 102. 103—8.
122. 126 ff. 152—163. 203 ff. 218 f.
223 ff. 269 f. 289 ff. 312. 330. 363.
389—392. 401. 406. 408. 422 f. 477.
483. 505. 509. 580. 620 f. 674.¹
- Ergjisl Nestonungesson** *a* 43. 49. 81.
261. — **Nikolasen** *b* 304. — **Eunes-**
sen *a* 318. 531. 580. 594 f. 610 f.
634. 641 f. 644. 648 f. 654. 658. 693.
699. 709. 711. 719. 725. 748. 914 f.
b 17. 49. 363.
- Estland** *a* 278. 285. 457 ff.
- Ethra-Na** *a* 461.
- Euphemia**, Hertug **Erifs Datter** *a* 41.
185 f. 191. 859.
- Eurepa** *a* 73.
- Eustathius**, **Thysiatstoj** *a* 75.
- Ey** (Uya) paa **Hjaltland** *a* 637.
- Eysteinn Arnesen** *a* 54. — **Algrimssen** *a*
310. 630 f. 920. 924 ff. 933. — **Alaks-**
sen, **Bistop** i **Delo** *b* 141. 143. 266 f.
283. 321. 347. 355. 360. — **Gissesen**
a 55. — **Gudmundssen** *a* 55. — **Isaks-**
sen Mugga *a* 409 f. — **Ormsen** *a*
668.
- Eyjulf Brandsen** *a* 920. 924 f. —
Markusson *a* 844.
- Eyvar Gautesdatter** *a* 360. 402.
- Eyvind Alsbjornssen**, Lagmand *a* 869. —
Hallvarðsson, Lagmand *a* 431. — paa
Ottarstjo *b* 260. — **Ranesen** *b* 171. —
Saalesen *a* 54. — **Eigurðsson** *b*
189.
- Falkenberg Slot** *a* 460.
- Falkheim** *b* 180.
- Falkeping** *b* 316 f.
- Falsterbod** *a* 643. 806.
- Falu Kobberverk** *a* 473.
- Faludals-Økogen** i **Serna** *a* 672.
- Fane Kirke** *a* 20. 34. 479.
- Fartbegn** af **Helsingeland** *a* 583.
- Feodor Danilovitsch** *a* 481.
- Ferne** paa **Vors** *a* 396.
- Fikke Moltefe** *a* 725 f. — **Norby** *b* 315.
- Finland** *a* 69. 278.
- Finmarken** *a* 246. 931 f.
- Finn Agmundssen** *a* 3. 11. 27. 39. 54.
86 f. 134. 153. 203 f. 368 f. 395.
424. — **Gautsson** *a* 402. — **Gyrdz-**
sen *b* 212. 283. 321. — **Haldorsen** *a*
3. 7. 20. 22. 72. 114 f.
- Finnboge Thoresen**, Lagmand *b* 193.
- Finnegaarden** i Bergen *a* 387.
- Finnen** paa **Vors** *a* 411.
- Finnkel Guthormssen** *a* 395.
- Finvid Ragnarsen** *a* 650.
- Firdaahlke** *a* 111.
- Fivelhellen** i **Vors** *a* 384.
- Fjeld** paa **Ringerike** *a* 853.
- Fjellar Piiik** *a* 748. 818. 831.
- Flastemelle** *a* 285.
- Flatabogen** *b* 250.
- Flosepeningen** *a* 883 f.
- Folkestad** i **Stebjohofs Sogn** *b* 140.
- Follo** *a* 341.
- Folmar Jakobsen** *b* 268.
- Forneby** i **Jemteland** *a* 375.
- Fors** i **Hardanger** *a* 391. — paa **Nau-**
marike *b* 141 f.
- Fosnes** i **Arndals Sogn** *b* 179.
- Fossen** paa **Ofer** *b* 175.
- Frauner** i **Lider** *b* 24.
- Frederik Dimarsen** *b* 360. — v. **Lo-**
chen *a* 273 f. 276. — **Markgreve** af **Meis-**
sen *b* 75. — **Suderland** *a* 784.
- Freyhof** i **Thrygstad** *b* 168.
- Fulco** af **Villaret**, Stormester *a* 76.
- Fylkißberg** i **Svarteborg** *b* 175.

- Færoerne *a* 315. 557. 614. 918. *b* 254 f. 373 f.
- G**aata *a* 764.
- Gadefusch *a* 42. 700.
- Galle, Erling Nikolasen *b* 178. — Haavard *b* 178. — Nikolas, Sysselmænd *b* 161. 177 f. 212. 283. 321. — Eigrid Nikolasdatter *b* 178.
- Galtung, Gaute Eriksen *a* 403. 818 f. 823. 828. 910 f. *b* 11 f. 14. 18. 69. 81. 98. 129. 156. 181. 210. 283. 321. 381.
- Garde i Gronland *a* 633.
- Gaucelin, Abbed *a* 599 f. — Kardinalbiskop af Albano *a* 471.
- Gauldalen *a* 388.
- Gautagaarden i Tunøberg *b* 165.
- Gaute (Gaut) Askaksen, Lagmand *a* 430. 514. — Eriksen, se Galtung. — Gautsøn *a* 402. — Gaatonæsøn *a* 402. *b* 30. 158. — Isaksen *a* 410. — Isaksen paa Tolga *a* 11. 400 f. 424. — Jonson *a* 402.
- Gedimin, Fyrste af Litauen *a* 73.
- Geirne-Broen i Sogn *a* 383.
- Geirmund Erlingsen *a* 368. — Thorbroder *a* 167.
- Geitkafeter i Hardanger *a* 391.
- Gemlastad i Nordfjord *b* 157.
- Georg, Jarl af March *b* 98. — (Jurje Danilovitsh), Storfyrste af Novgorod *a* 71. 73.
- Gerð Smidsøn, Sysselmænd *a* 291. 427. 505.
- Gerde-Kleven i Sogn *a* 383.
- Gerhard af Attendern *a* 823. — v. Brinde *a* 823. — Greve af Holfstien-Rendsburg *a* 42. 51. 84 ff. 115—122. 243 f. — Grev Gerhards Sen *a* 268. 276. — Grev Henriks Sen *b* 223. — Kind *a* 823. — Snafenberg *a* 766. *b* 235. 317.
- Gerlach Speckin *a* 557.
- Gerthrud Erlingsdatter *a* 406. 621. 910. — Hallvorsdatter *a* 555.
- Gerward Büdelsbach *b* 263.
- Gestgaarden i Eskidan *a* 370.
- Gilbert, Biskop paa Eyderøerne *a* 64. — Erlendsen *b* 112.
- Gimso Kloster *a* 897. *b* 7.
- Gisbrift, Biskop i Bergen *a* 330. 503. 509 f. 512. 549. 553. 555. 557. 580. 846. 848 f.
- Gjfte *a* 390. — Gods *a* 620. — paa Dninøher *a* 432.
- Gjfl Glinesen *a* 9. 39. 68.
- Gjile Philippsen *a* 624.
- Gjarrvald Ivarsen *a* 167.
- Gladen, Ekib *a* 320.
- Glambe i Skaane *a* 37.
- Goswin Eodelfinsen *a* 823.
- Gotland *a* 706 ff. 724.
- Gottorp *a* 84.
- Gottskalk, Kollektor *a* 99. — Faldal, Biskop i Linkeping *a* 742. 772. 834 ff. 843. *b* 57. — Notarius *b* 54 f. — Skarpenberg *a* 750. 759. 769. 801. 930.
- Grande Hallvardsen *a* 422.
- Grannes nedre, Gaard *a* 398.
- Graute i Lørdal *a* 409.
- Grauten i Bergen *a* 409.
- Gressensjøen *a* 341.
- Gregorius Magnussen, svensk Drottsete *a* 162. 182. 204. — XI, Pave *a* 851. *b* 109. — Peteresen, Prest *a* 559. — Styrbjernesen *a* 532. 583. — Sverthing *a* 784.
- Greifswalde *a* 264. 280. 284. 694. 712 f.
- Greip Ivarsen *a* 403. *b* 159. 254 f. — Thoresen, Lagmand *a* 505. — Thoresen *a* 403. 429.
- Greta Dume *b* 306.
- Grim Drmsen *a* 20. 31. 33. 79. 321. — Skutasen, Biskop i Skaalholt *a* 62 f. — Thorsteinsen, Hirdstjore paa Island *a* 7. 303. 305. 385. 454. 623 f.
- Groa Eriksdatter *a* 375.
- Grov ved Steig *a* 671.
- Grund i Gjassjorden paa Island *a* 923.
- Gronland *a* 313 ff. 633. 930 f. *b* 105 f. 252 ff.
- Gudbrand *a* 135. — Askfen *b* 69. — fra Audunargaarden *b* 154. — Erlingsen *b* 283. 321. 381. — paa Gellin *a* 383. — Gudbrandsen *a* 55. — — Mulsan *a* 55. 87. — Petersen Klerk *a* 411.

- Gudbrandsdalen *a* 426.
 Gudheims Kloster i Sverige *a* 591.
 Gudlaug *a* 310.
 Gudleif Gindridesen *a* 55.
 Gudmund Grein *b* 78 f. — Drmsen
b 247. — Sigurdsen, Lagmand *a* 303.
 — Snorresen, Syssemand *a* 624.
 631.
 Gudrid Anundsatter *b* 168. — Aud-
 finnsdatter *a* 411.
 Gudrun Hallsteinsdatter *a* 933. — Ivars-
 datter *a* 394. — Sabjornsdatter *a* 395.
 Guido de Cruce, Nuncius *a* 841. 843
 — 846. *b* 42. — Greve af Namur *a*
 186. 319 f.
 Guillaume de Bega *a* 467.
 Gullfuden, Etib *a* 320.
 Gunnar Alfson *a* 909. — Anundsøn
b 157. — Thorsbroder *b* 146. — Er-
 lendsøn *a* 395. — Hjarandesøn, Lag-
 mand *a* 514. 866. 909. *b* 11. 30. 158.
 195. — Hvitt *a* 224. 245 ff. 383. 409.
 420. 431. 477. 483. 505. — Kane, se
 b. D. — Raasvein *a* 25. 431. — Thor-
 aldesøn *a* 475. — paa Bambestad *a*
 374. — Vitaliebroder *b* 338.
 Gunnarspeningen *a* 883 f.
 Gunne Jernsidesøn *b* 147.
 Gunnhilde Atlesdatter *a* 551. — Berg-
 sveinsdatter *a* 907. *b* 164.
 Gunnvar Gyridsdatter *a* 380 f.
 Gunzelin, Greve af Schwerin *a* 42.
 Guthorm Agramsen Elbjarn *a* 630. —
 Bergsveinsøn *b* 166. — Eriksøn, Sys-
 selmand *a* 55. 87. 426. 440 f. 483.
 — Gudbrandsen, Lagmand *a* 514.
b 11. 192. — Haakonson *a* 405.
 — Haavardsen *a* 361 f. — Haf-
 thorsen *a* 395. — Haraldsen, Prest
a 681. — Helgesen *a* 3. 5 f. 11. 43.
 377. 424. — Kolbjornsen, Lagmand *a*
 3. 5. 11. 27 f. 43. 56. 65. 101. 105 ff.
 134. 159. 418. 422. 430. — Paals-
 son, Biskop i Stavanger *a* 114 f. 240.
 247. 335. 408. 420. 450. 477. 502.
 510 f. — Rolfsen *b* 142. 173 f.
 — Sigurdsen *a* 11. — Sparre *a*
 318. — Thorlaugsen, Prest *a* 551.
 892.
 Gyltan Gaard i Bergen *b* 108. 187.
 Gynter, Greve af Lindow *b* 313. —
 Greve af Schwarzburg *a* 275. ff. —
 af Wedhausen *b* 81. 98. 218 ff.
 Gyrð Atlesen, Biskop i Stavanger *a*
 539. 544 f. 552. 554 f. 584. — Gyrd-
 sen *b* 186. 381. — Haakonson *b* 177.
 186. — Ivarsen, Biskop i Skalholt
a 329. 510. 626 f. 629 f. 924 ff.
 Gyrid Andresdatter *a* 403. — Eriksdatter
b 156. 176. — Erlingsdatter *a* 390 f.
 466 f. 621. 674. — Gudleisdatter *b*
 334. — Haraldsdatter, se Stumpe. —
 Drmsdatter *a* 380 f. — Sigurdsdatter
a 360.
 Gotstav Arvidsen *a* 531 ff. 715. —
 Nikolasen *a* 142. — Suneisen *a* 39.
 68. 227. 532. 572.
 Haakon Anundsøn *a* 682. — Ag-
 mundsøn, se Volt. — Biskop i Stav-
 anger *a* 4. 7. 12. 25. 27. 31. 62.
 — Thorsbroder *a* 682. *b* 146. — Ei-
 narsøn *a* 412. — Erlingsen, Bi-
 skop i Bergen *a* 114. 145. 159 f. 173
 —178. 203 ff. 230 ff. 269 f. 306 ff.
 312. 315. 321. 328—335. — Gy-
 steinsøn *a* 147. — Gyvindsen *b* 12.
 18. 81. 98. — Guthormsen *a* 405. —
 i Hererne *b* 172. — Ivarsen, Erke-
 biskop *b* 133 ff. 147. — Jonesen *a*
 394. 823. 828. 836. 865. 901 f. 904 f.
 909. 915 ff. *b* 12. 30. 69. 81.
 98 f. 127. 129. 151. 153 f. 158.
 283. 287 ff. 294. 298. 321. 323 ff.
 362. — Knut Forsets Søn *a* 119.
 505. — Lama *a* 43. 49. — V. Mag-
 nusson (Haalegg), Norges Konge *a* 1 f.
 76 f. — VI. Magnusson, Norges
 Konge *a* 252. 273. 291 ff. 468. 515 ff.
 554. 579 f. 609—934. 654 f. 659 f. 661
 —675. 709. 717 f. 734 f. 856 ff. 878
 —887. *b* 1—121. 113. ff. — Munans-
 son, se Stumpe. — Notarius *a* 250.
 — Ragnvaldsen, se Emer. — Sigurds-
 son *a* 903 f. *b* 152. 363. — Topp *b*
 283. 381. — Thoresen, Syssemand
a 11. 43. 54. 133 ff. 366. 636.
 Haalogaland *a* 71 f. 422. 428. 514.
 614 f.
 Haavard, Biskop paa Færøerne *a* 315.
 557. — Biskop i Hamar *a* 512. 539.
 545. 549. 552 f. 555. 557. 580. 846 f.

- Botulfsen *b* 188 f. — Galle, se *d. D.* — Jonsen *a* 332. 336. — Sigurdsen, Lagmand *b* 11. 195.
- Haderslev Slot *a* 84.
- Hafthor Finttelesen *a* 395. — Graut *a* 54. — Jonsen *a* 3 ff. 427. — Thoresen, Sysselman *a* 426.
- Hakasteins Kirke ved Skidan *a* 897.
- Halland *a* 282. 286. 565 ff. 643. 705 f. 780.
- Hallbor Agmundsen *a* 148. — Gyvindsen, Sysselman *a* 423. — Jonsen *a* 332. 408. — Olafsen Duuk *a* 411 f. 913. — Ormsen *b* 110.
- Haldora Runulfsdatter, Abbedisse *b* 251.
- Halle Oddsen *a* 412.
- Hallgeir Asmundsen, Biskop i Stavanger *b* 133. 135. 139 f.
- Hallkell Hallkellsen *a* 11.
- Hallstein Vaardsen *b* 108. — Josteins-
son *a* 412. — Petersen *a* 531. 640. 644. — Simonsen *a* 477. — Thorleifsen, Sysselman *a* 371. 377.
- Hallvard, Abbed i Halsna *a* 329. — Abbed i Nidarholm *a* 509. 854. — Agmundsen, Lagmand *a* 231. 378 f. 475. — Alfesen, se Volt. — Arnaldsen, Erkeprest *b* 143. — Biskop i Hamar *a* 25. 27. 29 ff. 33 f. 43. 54. 62. 79. 89 f. 96 ff. 157 ff. 204. 207 ff. 216 ff. 321. 327. 425 f. 451. 477. 479. 483. 490. 502. — Bjarnesen, Biskop i Oslo *a* 539. 555. 675. 819. 846. *b* 9. — Erlingsen *a* 368. — Hallvards-
sen *b* 107. — Jonsen Napa *a* 399. 811. 865. *b* 10 f. 18. 107. — Jonsen Smor, se *d. D.* — Matthiassen *b* 144. — Emid *b* 79. — Thordsen *a* 370. 377.
- St. Hallvardskirken i Oslo *a* 898. *b* 106.
- Halmstad *a* 766.
- Halsaug Gaard *b* 212.
- Halsna Kloster *a* 111. 329.
- Hamar *a* 895. 898. — Kirker *a* 78. — i Sandstver *b* 175.
- Hamburg *a* 273 f. 280. 284. 719.
- Hamershuus paa Bornholm *a* 18. 49. 83.
- Hamradal i Fenteland *a* 446.
- Hans v. Buch *a* 275 f. — Klingenberg *a* 280. — Meinhardsson *b* 69. — Mynter *b* 13. — Panne *b* 67. — Ritter *a* 280. — Rode *a* 196. 261. — Ruge *b* 69. — Volmesten *a* 823. *b* 69.
- Hanseater *a* 710—716. 719—728. 744. 773 ff. 789—826. *b* 7. 17 f. 53 ff. 67—73. 216—222. 225.
- Hapsal i Estland *a* 526.
- Harald Alfesen, Lagmand *a* 430. — Gudmundsen, Sysselman *a* 423. — Haafenssen, Lagmand *b* 195. — Kolbjernsen, Lagmand *b* 193. — Magnusen *b* 16. — Nikolasen, Fehirde *a* 421. 423. 428. 505. — Sysselman *a* 338. 378.
- Hardanger *a* 424.
- Harderwyck *a* 797.
- Hatteberg *a* 402 f. *b* 159.
- Haugathing *a* 16.
- Haug's Kirke paa Eger *a* 77. 349.
- Hauk Erlendsen *a* 11. 134. 136. 257. 304. 429.
- Haukavik Gaard *a* 368.
- Haukthveit i Ulensvang *a* 913.
- Havlide Steinesen, Prest *a* 933.
- Havudsegl (Hadsel) i Westeraalen *a* 556.
- Hedemarken *a* 425.
- Heilvig, danst Dronning *a* 244. 587.
- Heimdalsvatn i Gudbrandsdalen *a* 394
- Heine (Heyne) Schutte *b* 338. — Sna-
lenborg *b* 235. 330. — Styve *a* 574.
- Hekla paa Island *a* 310.
- Helga Paalsdatter *b* 146. — Thoralds-
datter Kane, se *d. D.*
- Helge, Biskop i Oslo *a* 7. 25. 27. 31. 54. 62. — Geirmundsen *a* 369. — Hallsteinsen, *a* 681. — Hvarsen Laft *a* 250. 431. — Steinarsen *b* 142. — Thordsen, Abbed *a* 925. — Thor-
geirsen *a* 367.
- Hellebek i Steinkirke Sogn *b* 166.
- Hellingbern v. Hetvelse *a* 280.
- Helsingborg *a* 2. 141. 143. 279. 569. 691 ff. 697. 700. 721 ff. — Slot *a* 151. 652. 655 f.
- Heming, Erkebiskop i Uppsala *a* 325. 456. 532. 544. 601.
- Henning, Biskop i Veggsø *b* 347. —

- Mandüvel *b* 338. — Meynstorp *b* 135.
 — v. Putbusch, dansk Drottsete *a* 803.
 820. *b* 53 f. 61. 218. 220. — Tdgi-
 flesfen *a* 39.
- Henrik *a* 340. — Andersfen *b* 236. —
 Alstasfen *b* 342. — Biscop, Chors-
 broder *a* 607. 676. 679 f. 685—689.
 841 ff. *b* 42—45. — Bistop i Gren-
 land *b* 253 f. 283. — Bistop paa
 Drfnærne *b* 259. 347. — Cinarssfen
a 408. — Erlebistop i Uppsala *b* 382.
 — Grev Gerhard's *S.* *a* 195. 266—
 269. 273 ff. 289. 487. 523. 567 —
 574. 583. 690. 709. 719 f. 743.
 771. 795—822. *b* 223. — af Heirten
a 823. — Henriksfen, Cantler *a* 862 ff.
b 11 f. 83. 122. 129. 140. 283. 300 f.
 — Hertug af Mecklenburg *a* 643.
 694. 743 f. *b* 226. — Hertug Valde-
 mars *S.* *a* 803. — (Love) af Mecklen-
 burg *a* 37. 41—48. 51 f. 65. 85. —
 Michelstorp, se *v. D.* — Pape *a* 280. —
 Parow *b* 264. 315. 317. — af Reisach
a 275 f. 278. — Scupelenberg *b* 69.
 — af St. Clair, Jarl af Drfno *a* 133.
 915. 918. *b* 49. 95—102. 255—259.
 321. — *v.* Sulten *a* 280. — Valde-
 marsfen, Hertug af Sonderjyland *b* 52.
 — Wardenberg *b* 220. — Westhof *b* 337.
- Herbjørg Bergulfsdatter *b* 181.
- Herda breid Fjeld paa Island *a* 311.
- Herdiis Thorvaldsdatter *a* 135. 389. 360.
 392. 636 f. 737. 760.
- Herdla Kirke *a* 479.
- Herlaug Pedersfen *b* 181.
- Herleik Masulfsfen *b* 283. 321.
- Hermann *v.* Esfen *a* 280. — Lyse *a* 280.
 — af Sfenbrügge, Borgermester *a* 816.
 823. 835. *b* 22. 69. — af Dven *a* 823.
 — Provst i Lübeck *b* 46. — *v.* Wicede
a 280. — *v.* Wigen *a* 719. 722. 732.
- Hermund Bergsfen Klerk *a* 866.
- Hermundvandet i Serna *a* 672.
- Heyne, se Heine.
- Hildegaarden i Bergen *b* 160.
- Hisingen *a* 573.
- Hjalleland paa Island *b* 370.
- Hjalparegaarden i Oslo *b* 192.
- Hjallland *a* 315. 614 f. 636 ff.
- Hnappavalla-Søkelen paa Island *a*
 311.
- Hobolstfad paa Efer *b* 173. 175.
 Holbek *a* 459 f.
- Hole i Ramnes *b* 141. 175.
- Hollrodd paa Ringheim *a* 412.
- Holmedalen i Bergen *b* 25.
- Holmfrid Anundsdatte *b* 30. 157. —
 Erlingsdatte *a* 360.
- Holtamanna-Kepp paa Island *a* 310.
- Holte Gunnarsfen *a* 865. 867. 909. —
 Thorgrimsfen, Hirdstjore *a* 383 ff. 429.
 454. 625 f. 630.
- Horn paa Sæderen *a* 397.
- Hornbøresund *b* 129.
- Hofstveit i Sandsfverv *b* 175.
- Hovden i Aler *a* 869.
- Hoveds Kloster *a* 78. 189. 577 f.
- Hovin i Mosfedal *b* 141.
- Hugo, Jarl af Ross *a* 318. — Konge af
 Cypren *a* 450. — af Lokim *a* 823.
- Humlaborg Slot *a* 785.
- Hunaborg paa Raumarike *a* 361.
- Hunehals *a* 66 ff.
- Huney Alfesfen *a* 372.
- Huseby i Dnsø *a* 393.
- Hval al i Sogn *a* 361. 400 f. 410.
- Hvalberg i Stoffe *b* 175.
- Hvam m paa Borgund *a* 409. — i Hafslo
a 409 f. *b* 187 f.
- Hvannanes i Saude *b* 180.
- Hveden *a* 282. 286. 806.
- Hvitheim paa Vørø *a* 411.
- Hyllen paa Vørø *a* 411.
- Hyndulstjød *b* 250.
- Hæm Gaard *a* 368.
- Hængsø ved Oslo *a* 577.
- Honsebussen, Etib *a* 319.
- Høyland i Ryshille *b* 160.
- I**dre Sogn *b* 79.
- Inga Sondsdatte *a* 400 f.
- Ingebjørg, Bistop Gils's Syster *a* 470.
 — Erlendsdatte *a* 407. — Erlings-
 datte *a* 289. 389. 392. 620. 903. *b*
 152. — Sondsdatte *a* 400 f. — Paals-
 datte *a* 405. — Petersdatte af Vedsø
a 257. 396. — Simonsdatte *a* 412.
 912. — jfr. Ingeborg.
- Ingeborg, dansk Dronning *a* 16. —
 Erling Cinarssens Datte *b* 160. 178.
 — Erlingsdatte (Jarl Alfs Syster) *a*
 134. 392. — Haakonsdatte, Hertuginde

- a** 1. 8 ff. 12—19. 29. 35—41. 69. 86. 91—93. 132. 143. 230 f. 267 f. 339 f. 461. 577 f. 859. — Hertuginde af Dland **a** 196. 646. — Magnusbatter **a** 915. **b** 363. — Munaansdatter **a** 499. — Petersdatter paa Huusstad **b** 154. — Thorsteinsdatter **b** 370. — Ulfsdatter Sparre **a** 593. 595. — Kong Valdemars Datter **a** 468. 496. 573. — jfr. Ingebjørg.
- Ingegerd **b** 156. — Finnsdatter **a** 402. — Knut Algotssøns Datter **a** 736. 911. **b** 333. — Knut Algotssøns Datter (?) **a** 911. — paa Mardin **b** 180.
- Inge mar Ragnvaldsen **a** 241. 431.
- Inge mund Sønssøn, Lagmand **a** 430. 514. — Uthyrmsen **b** 30 f. 157 f.
- Ingerid **a** 553. — Brynjulfsdatter **a** 400. — Karlsdatter **b** 165. — Magnusbatter **b** 364. — Thorbjørnsdatter **b** 173. 175.
- Ingjald Guthormsøn, Sælselmand **a** 865 f. 904. **b** 215. — Sønssøn, Prior **a** 538. 681. 854.
- Ingulf Eivindsen **a** 888.
- Innocentius VI, Pave **a** 510. 546 f. 599 f. 842
- Isabella, Enkedronning i Norge **a** 131 f. 646. 674. — Malise Karls Datter **b** 100. — Petersdatter **a** 403.
- Isak Gautesen **a** 400 f. — Thorgilssøn **a** 410.
- Island **a** 25 ff. 62 f. 136 ff. 302—313. 454. 614 ff. 623—633 918—930. **b** 32 f. 47. 50. 102—105. 245—252. 327 ff. 368—373.
- Israël, Biskop i Westeraas **a** 39. — Byrgssøn, Lagmand i Uppland **a** 488. 506. 523. 526. 532.
- Ivar Agmundsøn Nova, Drottsfete **a** 3. 11. 27. 43. 45. 56. 62. 87. 92 f. 95 f. 117. 134. 143. 153. 156 f. 160 ff. 185. 188 f. 202 ff. 222—228. 285 f. 291. 362. 367 ff. 421 f. 424 f. 442. 448. 475. 477. 479. 483. 504. — (Ulfssøn?), Lagmand **a** 383. 428. — Andressen, Lagmand **a** 385. 408. 424. 429. 580. — Arnesen **a** 890. — Arnesen, Lagmand **a** 429. — Audunsøn **a** 148. 184. — Vaardsen, Prest **a** 314 f. 348 f. — paa Bleiden, Sælselmand **a** 424. — Gæsling den Gamle **a** 394. — Haraldssøn, Sælselmand **a** 427. — Hvitt **a** 168. — Sønssøn **b** 146. — Sønssøn Holm **a** 632. 918 f. 928. — Kraak **a** 101. — Lykke **b** 315. — Mikolassøn **a** 62. — Olafssøn **a** 54. — Olafssøn, Cantler **a** 3 ff. 11. 38. 47. 62. 316. — Ona **a** 250. 407. 431. 553. — Sveinssøn, Lagmand **b** 195. — Thoresen **a** 403. — Vigfusson Holm, Hirdstjore **a** 631 f. 844.
- Jadar i Ramnes **b** 141. 177.
- Jakob Abrahamssøn **b** 332. 377. — Agelssøn **b** 235. — (Gæppe) Fastulfsen **b** 161 f. 283. — Sønssøn, Biskop i Bergen **b** 9. 107 f. 321. 354 f. — Luce af Prato **a** 557. — Muus **b** 79. 308. 314. — Mikolassøn, Erkebiskop i Lund **a** 640. 644. 653 f. 686. **b** 382. — Olafssøn **b** 135. — Paalssøn **a** 288. — Plestow, Borgermester i Lübeck **a** 794. 835. **b** 69.
- Jama i Ingermanland **a** 524.
- Jammælt Thoresen **a** 55. 87.
- Jappe Fastulfsen, se Jakob.
- Jardar Erlingsen, Lagmand **b** 196.
- Jardthrud Paalssøn **a** 395. — Einbridesdatter (?) **a** 409 f.
- Jemteland **a** 322 f. 371—380. 431. 514. 878 f. **b** 11. 112 f.
- Jens, Biskop af Roestilde **a** 267. — Henrikssøn **b** 186 f. — Nyberg **a** 164. — Offssøn **a** 144. 219 f. 230. 234. — Knut **b** 136. 268. 347. — Thorbernsen Grand, Erkebiskop af Lund **a** 49.
- Jeskis **a** 73.
- Jesse Duvé **b** 268.
- Johan af Bordeaux, Guldsmed i Bergen **a** 101. — Christinesen, hvenst Generalembedsmand **a** 442. 454. 488. 531. 697. 748. — Coppensen **a** 823. — Frike **a** 793 f. — Fule **a** 917. — Greve af Holsten **a** 17 f. 42. 65. 84 ff. 115—122. 142 f. 244. 268. 272 f. 276. 288. 457 f. — Greve Johan af Namur S. **a** 186. — Greve af Namur **a** 185. — Grupendal **b** 219 f. — Hagenberg **a** 234. — Hertug Magnus af Mecklenburgs S. **b** 312. 335. 339. — Hertug af Mecklenburg-Stargard d. æ. **a** 494. **b** 335 f.

- Karlsson, svensk Cantler *a* 646. —
 Kenge i Frankrige *a* 767 f. — Leblanc,
 Kjøbmand i Oslo *a* 682. — Liste *b* 233.
 305. — Offensen, se Jens. — Pawe-
 mund *a* 823. — Prest *b* 532. — Ruut,
 se Jens. — de Serone *a* 80. 89. 93
 —102. 356. 535. — af Warenne, Jarl
 af Surrey *a* 317. — af Werle *a* 266.
 288. — af Winterthur *a* 932. — Wit-
 tenborg, Borgermester i Lübeck *a* 723.
 785 f. — Wolmesten, se Hans.
- Johanne, Sir Jon Menteiths Datter**
a 318.
- Johannes Faber, Prest** *a* 602. — Gui-
 laberti, Nuncius *a* 523. 529—543. 545
 599—609. 640. 675—689. — Hertug
 af Sagen-Lauenburg *a* 118. — Kyrn *a*
 43. — Maurelli, pavelig Generalkam-
 mer-Auditor *a* 602. 606 f. — Palasini
a 602. — XXII, Pave *a* 342. 344.
- Jon Alfesen** *b* 111. — Alstafesen, Lag-
 mand *b* 196. — Afsursen *a* 196. *b*
 107. — Baardsen *a* 367. — Bæsfat
b 108. — Bistop paa Orkno *b* 259.
 381. — Bistop i Oslo *b* 10. 129. 266.
 — Bjarnesen, Over-Fehirde *a* 3. 11.
 27. 47. 61. 402. 420. — Bergarsen
a 87. — Brynjulfesen d. æ. *a* 400.
 580. 620. 674. — Brynjulfesen d. y.
a 401. — Chorsbroder *b* 146. — Dans-
 sen *b* 81. 98. — Doncan, Bistop paa
 Eyderøerne *b* 43. 46. — Eindridesen,
 Bistop i Staalholt *a* 308. 329 f. —
 Eriksen *b* 108. — Eriksen Skalle,
 Bistop i Hol *a* 313 f. 336. 510. 549.
 553. 558. 919 ff. 926 f. *b* 103 f. 252.
 371. — Engilfsen Hjerne *a* 711. 719.
 748. 823. 828. 837. *b* 12. 181 ff. —
 Finnsen *a* 402. — Gudmundesen
a 55. — Guthormesen *b* 368. —
 Guthormesen Skaadeiva, Lagmand *a*
 919. 922 ff. 930. — Hatthorsen *a*
 152—163. 205 ff. 291. 392 ff. 477.
 483. 580. 584. 643 f. 819. 828. 836.
 865. 904 f. *b* 11 i. 81. 98. 151 ff.
 211. 362. — Hallvorsen *a* 408. —
 Hallvorsen, Bistop i Staalholt *a* 54.
 63. 136 f. 174. 179. 295 ff. 313. 321.
 — Hallsen *a* 305. — Hallvardsen *b*
 171. — Hallvardsen, se Emer. — Ha-
 raldsen *b* 381. — Hemingsen *a* 422.
- Hjerne d. y., se Jones. — Holms-
 son *b* 245. — Karlsson, Lagmand *b*
 165. 194. — Ludolfesen, svensk Prest
a 555. 559. — Martinsen *a* 903. *b*
 12. 129. 152. 239. 283. 381. — Niko-
 lasen *a* 39. — Oddesen *a* 831. *b* 12.
 81. 98. 236. — Prest paa Trilbesland
a 886. — Prest paa Vangen *a* 913. —
 Ragnvaldesen, se Emer. — Raud *a*
 395. — Reidarsen, se Darre. — Rot-
 geresen, Prest *a* 559. — Saulesen,
 Lagmand *a* 431. — Sigurdsen *a* 381.
 — Sigurdsen, Bistop i Staalholt *a*
 308 f. 334. 623—626. — Silfestsøen
a 411. — Staal *a* 400. — Tholfsen *a*
 39. — Thorvaldesen *a* 819. — Thorbs-
 sen, Prest *b* 250. — Thorhølsen, Lag-
 mand *b* 196. — Thorleifsen *a* 539
 — Thorsteinsen, Lagmand *a* 430. 454.
 625. — Thrugotsen *a* 644. — Øine-
 sen *a* 546.
- Joneta, Walter Haliburtons Datter**
b 100.
- Jonskirken i Bergen** *a* 329.
- Jorunn** *b* 177.
- Joseph Karlehovedsen** *a* 410 f. 622.
 866. *b* 189
- Jost, Markgreve af Mähren og Branden-
 burg** *b* 313.
- Jostein paa Sande** *a* 383.
- Jurje Danilovitch, se Georg.**
- Jenes Jonesen Hjerne** *b* 184.
- Jenseping** *a* 531. 644.
- Jørgen Wittenbøke** *a* 280.
- Jørund Arnesen** *b* 188. 213. — Hafst-
 sen, Lagmand *a* 379. 514. — Vad *a*
 383.
- Kalmar** *a* 533. 784.
- Kalundberg** *a* 267. 275. 287. *b* 69.
- Kalb hage i Fylkebygden** *a* 411.
- Kampen** *a* 187. 262. 270 f. 610. 791 f.
 797. .
- Kane, Botulf** *b* 177. — Gunnar *b* 156.
 176. — Helga Thorvaldesdatter *b* 175.
 — Nikolas Gunnarsen *b* 156. 176.
 — Rolf Thorvaldesen *b* 175. — Sigrid
 Gunnarsdatter *b* 156. 176. — Thorvalde
b 175 f. — Thorvalde Gunnarsen *b*
 156. 175 f.
- Kane-Baaden Skib** *b* 370.

- Karl, Biskop af Linköping *a* 9. 11 f. 14 f. 39. 50. 67. — Erkebiskop af Lund *a* 83 f. 141 f. 164. — Gamalsen *a* 867. — IV Kæiser *a* 494. — af Lugemburg *a* 494. — Magnússon *b* 304. — Resonungesen *a* 43. 49. 81. 182. 227. 531. 572. — Lukesen *a* 532. — Ulfesen af Tofta, *sv.* Marff *a* 644. 693. 709. 711. 719. 741. 761. 827. 832. *b* 16. 80. 234. 304. — Ulfesen af Ulfasa *a* 741.
- Karls hoved Arngeirsen *a* 410. — i Kaupanger *a* 410 f.
- Kasimir, Konge i Polen *a* 536.
- Kastelle Kloster *a* 584.
- Katharina Jonsbatter *b* 163. — Knutsdatter *a* 905. *b* 149 f. 362. — Magnús Drfnjar's Hustru *a* 31. 133. 317. 391. — de Spina *a* 214.
- Kaupanger *a* 410. 895.
- Kaupmannsnes i Sandsøverb *a* 900.
- Ketil Glysing *a* 532. — af Hovland *b* 14. — Jonsen *b* 304. — Ormsen *a* 891. — Thorlakesen, Hirdsjore paa Island *a* 7. 27 ff. 136. 304. — Vigleiksen, Eyselmand *a* 866. 893. *b* 11. 210.
- Kiel *a* 719.
- Kinjedal i Urnes *b* 160.
- Kirkeberg paa Efer, *se* Berg.
- Kjøbenhavn *a* 267. 274. 277. 282. 806.
- Klep i Namnes *b* 141.
- Klove i Vore *a* 384.
- Knarren, Etib *a* 633.
- Knive i Skoge Sogn *b* 171.
- Knut Algetesen *a* 644 f. 736. 748. 831. — Voesen *b* 304. 352. — Folkesen *a* 227. — Hertug Knut Norges Sen *a* 119. 505. — Jonsen, Drottsfete *a* 39. 50. 81. 123 f. 227. — Karlsen *b* 304. — Magnússen, *svenskt* Lagmand *a* 9. 39. 67. 227. — Norge *a* 9. 12 ff. 17. 36-53. 56. 64-69. 82. 93. 103. 116-119.
- Kolbein Benedictsen *a* 627. — Eindribsen *a* 553. — paa Falle *a* 87. — Jonsen, Lagmand *a* 428.
- Kolbeinsrud paa Efer *b* 166.
- Kolberg *a* 712 f.
- Kolbjørn Giltesen, Erkeprest i Oslo *b* 144. — Gamalsen *a* 55. — Hermunds-
- sen *b* 167. — Ketilsen *a* 819. 823. 828. — Thorgilssen *b* 169.
- Kolding *a* 266.
- Konghelle *a* 87. 275. 806. 895. 899.
- Konrad Ingulfesen, Prest *a* 559.
- Koparviken ved Dramms-Elven *a* 899. *b* 300.
- Koporje i Ingermanland *a* 524.
- Kormak, Archidiaconus paa Eydererne *a* 31. 321.
- Korskirken i Nidaros *a* 896. — i Vedsø *a* 895.
- Korsør *a* 458. *b* 69.
- Kosma Iverdiavittsh *a* 488 f.
- Krosen i Urnes *b* 160.
- Kroftstad i Huseby Sogn (Byrgse-Skaun) *b* 172.
- Kvarehval i Vore *a* 384.
- Køge i Sjælland *a* 278.
- Køln *a* 793. 797 f.
- Laduvoll Gaard *a* 368.
- Lambert Volbevinsøn *a* 270.
- Langeland *a* 84.
- Langelid i Hergaardal paa Island *b* 246. 370.
- Lapper *b* 330.
- St. Laurentii Kirke i Oslo *a* 349. — i Lunseberg *a* 5. *b* 20. 32.
- Laurentius Jonsen, dansk Drottsfete *a* 83 ff. 121. — Ralsen, Biskop i Høle *a* 63 f. 136 f.
- Laurent's Bjørnsen *a* 811. 818 f. 828. 830. 837. 865. 867. — Gunnarsen, Lagmand *a* 372. 378. — Karlsen *a* 532. 644. — Petersen *a* 765. — Sunesen *a* 867.
- Lede Kirke *a* 479.
- Leikang (Lefum) i Gidsberg *b* 162.
- Leikvalle i Affer *b* 166.
- Lemmich v. Bokem *a* 896.
- Lengjuvit i Finmarken *a* 931.
- Lidvardsnes *b* 178.
- Liid paa Efer *b* 170. — i Hvaleerne *b* 185.
- Lille-Hered paa Island *a* 633.
- Lindheim Gaard *a* 368.
- Lindhelm Slot *a* 144. 150. 188. 234. *b* 348.
- Lister *a* 282. 286.
- Ljodhuus *a* 10. 15. 188. 643. 806.

Lodin, Biskop paa Færøerne *a* 64. — Givindesen *a* 725. 750. 819. 823. 828.
— Thoresen *a* 500. 509. 553. 682.

Lofoten *a* 422.

Loft Gudmundsen paa Madrevalle *b* 368.
— Thordsen *a* 304.

Lohede *a* 121.

Lomedalen *a* 197. 340 f.

Lorenzo Spinelli, florentinst Kjøbmand
a 603. 843.

Loena i Sogn *a* 407.

Lübeck *a* 17. 254. 258. 264. 269 f. 273 ff.
280. 284. 574. 583. 664. 694. 712 f.
889.

Ludolf *a* 280. — af Namur *a* 447. 583.

Ludvig Albrechtsen, dansk Mark *a* 17 f.
49. 52. 83 ff. 117. — af Anjou *a* 767.
— Kæjser *a* 273. 468. — Markgreve af
Brandenburg *a* 276. 468. 494 ff.

St. Ludvigs Kirke i St. Denis *a* 479.

Lund i Skaane *a* 52. 648.

Lunds Domkirke *a* 141.

Lyder Rabolt *b* 315. — af Kyrn *a* 43.

Lykke Petersen *b* 108.

Lyng i Verdalen *a* 405 f.

Lysebuksen, Skib *a* 312.

Lyseløster *a* 340. 520. 578.

Maanselka *a* 73.

Madrevalle Kloster paa Føland *a* 137.
623.

Magnhild Ketildatter *a* 397 f.

Magnus Næsuresen, Høvelmand *b* 212.

— Biskop i Bergslum *a* 697. — Biskop

i Hamar *b* 133. — Biskop i Vesteraas

a 725. 787. 842. — Byrgesen *a* 19.

— Chorbroder *a* 465. — **V Erikssen**,

Norges og Sveriges Konge *a* 1—

934. 122 ff. 139 ff. 179—187. 478 ff.

609 f. 638—661. 679 f. 717. 764 ff.

839. 856—859. *b* 1—42. 33 ff. —

Erkebiskop i Lund *b* 126. — Gi-

slesen *a* 531. 583. — Gregoriusen

a 759. 879. — Gudmarsen *a* 532.

915. — Hering af Mecklenburg *b* 236.

— Jonsen *a* 680. — Kase *b* 304.

332. — Knutsen *a* 532. — Magnus-

sen, Orknojarl *a* 7 f. 28. 133 f. 317.

— Nikolaussen, Fehirde *a* 422. 465. 644.

— Nikolaussen, svensk Raadsherre *a* 43.

— Petersen *b* 53. — Porse *b* 126. —

Slangestorp, Biskop i Hamar *a* 847.

b 10. — Stoltefarl *b* 283. — Sture

a 748. — Thorhøllsen, Prest *b* 250.

— Østeinsen af Surunda *a* 463. 467.

Malise Guthormsen Sperra *a* 918. *b*

49. 96. 98 f. 101 f. 257 ff. 321. — af

Stratherne, Jarl af Orkno *a* 317 f.

634 f.

Malmsø *a* 691.

Mare i Sogn *a* 410.

Margrete *a* 400. — Arnbjergsdatter *a*

397. — paa Bjernthveit *b* 180. —

Brynjulfsdatter *a* 400. — paa Brynlaa

b 177. — Gilvdsdatter af Naustdal *a*

621. 902. *b* 154. 362. — Erikdatter

a 23 f. — Holmsfridsdatter *a* 360. —

— Ottedatter, se Rømer. — Peters-

datter *a* 257. 360 — Philipsdatter *a*

360. 407 f. — Svaalesdatter, se Rømer.

— Sveinsdatter *b* 188. — Valdemars-

datter d. æ. af Danmark *a* 468. 496.

Valdemarsdatter, Unionedronning *a*

587. 654 f. 734 ff. 830. 860 ff. *b* 12 ff.

50 f. 60 ff. 121—131. 216—238. 277

—386. 292. 309. — Viljamsdatter *a*

909.

Margretedalen *a* 197. 340 f.

Marie Kirke i Bergen *a* 329. — i Ni-

baroes *a* 896. — i Oslo *a* 5. 7 ff. 47.

148 f. 185. 197. 213. 340 f. 417. 479.

584. 674. 898. *b* 27. 253. 363. — i Stav-

anger *a* 396. — i Tolga *a* 556. —

i Tunsberg *a* 391. *b* 166. — i Vedsø

a 895.

Marieholten, Skib *b* 104.

Markland, se Nova Scotia.

Markus, Chorbroder *a* 679.

Markvard Stove d. æ. *a* 274. 277. —

Stove d. y. *a* 274 f.

Marstrand *a* 579. 712. 806. 899.

Martin af Hude *a* 41. 43 f. — Thor-

olsen i Gidsø *a* 401.

St. Martins Kirke i Stavanger *a* 396.

Mathilde, Malise Jarls Datter *a* 635.

Matthias, Abbed *a* 844. — Gøtstavsen

b 57. — Ketilmundsen, Rigsforstander

i Sverige *a* 8 f. 14. 38. 43. 45. 49.

— fra Lauten *a* 55. — Nikolaus *a*

49. — Thorgeirsen, Fehirde *a* 421.

Maurits af Moray *a* 318.

Mel paa Søndhordland *a* 402.

- Michael, Bistop i Skalholt *b* 138. 251. 371 f. — Huut *b* 268.
 St. Michaels Kirke i Nidaros *a* 388. — ved Lunsberg *a* 898.
 Michelsberget ved Nornsjø *b* 266.
 Michelsstorp, Christopher d. æ. *b* 184. — Christopher d. y. *b*. 185. — Henrik *a* 819. 823. 828. 831. *b* 12. 129. 184 ff. — Otte *b* 184.
 Midafær paa Efer *b* 166. 170.
 Mjøskaftet ved Ringsaker *a* 158.
 Moland i Ordoost *b* 165.
 Mora-Stenene ved Uppsala *a* 14.
 Moses, Erkebistop i Novgorod *a* 75.
 Munaan Agmundsen d. æ. *a* 908. — Agmundsen d. y., se Stumpe. — Baardesen *a* 11. 43. 908. — Bistopsen *a* 908. — Stumpe, se d. D.
 Munkeliv Kloster *a* 216. 316. 340. 391. 897. *b* 239.
 Myllegaarden i Dslo *a* 576.
 Mylnedal (Mjondalen) paa Efer *b* 175.
 Myre i Strømmen *b* 171.
 Mælkholm, Bistop i Katanes *b* 112.
 Mærdin ved Skidan *b* 180.
 Mæreta *a* 594. — St. Virgittas Datter *a* 736. — Boesdatter *b* 184.
Manne Arnbjørnsen Sparre *a* 748.
 Marve, Bistop i Bergen *a* 20. 24. 72. — Hr. *a* 774. 777. 828. — Ingevaldsen *a* 749. 761. 769. 811. 823. *b* 11 f. 28. 30. 69. 79 ff. 98. 158. 214. — Lensmand *a* 425. — Matthiassen, Prest *b* 144 f. — Sveinsson, Lagmand *b* 328. — Thordsen *b* 142. — Thorlaksen *a* 320.
 Mæbbe Slot paa Sjælland *b* 60.
 Merid Jonssen *a* 369.
 Mesodden *a* 341.
 Nestved *a* 457.
 Niccolò Zeno *b* 373.
 St. Nicolai Capell i Undrabal *a* 562. — Kirke i Carpsborg *a* 899.
 Nicolaus (Cola) di Rienzi *a* 472.
 Nidarholmens Kloster *a* 896.
 Nidarnes Kongsgaard *b* 212.
 Nidaros *a* 313. 323 ff. 388. 421. 429. 514. 894. 896. *b* 25 f. 90. — Kirker *a* 78.
 Nigel Duncam *a* 132.
 Nikolas Aakesen *a* 531. — Abrahamsen *a* 697. — Arnbjørnsen *a* 39. 185. 227. 531. 583. 644. — Agelsen, Provst *a* 686. — Bistop i Linkøping *b* 57. 304. — Bistop i Roskilde *b* 67. — Bistop i Ekara *a* 678. 709. 827. 842. — Bjørnsen *a* 49. — Brodesen, Lagmand *a* 930. *b* 102. — Dannaes *a* 532. — Grilsson *a* 773. — Erkebistop i Lund *a* 733. — Galle, se d. D. — Glob *a* 801. — Greve af Holsten *a* 709. 771. — Gunnarsen Stane, se d. D. — Gylge *b* 338 f. — Hallsteinsen *a* 380. — Ingevaldsen *a* 531. — Jakobsen Ruser, Erkebistop *b* 134—138. 228. 262. — Jenson Svartestauning *b* 126. 219 f. 308. 314. — Lembeke, danst Drottsfete *a* 457. 568. 773. 801. — Magnusen *a* 531. — Markusen, Bistop i Linkøping *a* 465. 531. 544. 606 f. 654. 658. 711. 719. 741 f. 787. 827. 832. 839. — Munaanen *a* 397. — Olafsen Bille *a* 36. 43. 52. — Paus *a* 256. 431. 475. 505. — Petersen *a* 816. — Petersen (Djafn), Sysselm. *a* 373 ff. 378. 380. 446. 515. 583. 720 f. 866. — Petersen, Hirdmand *a* 867. — Plogpening *a* 499. — Predikebroder i Nidaros *a* 682. — Predikebroder i Dslo *a* 682. — Prest *a* 362. — Penitentiar *a* 546. — i Revlaste *a* 532. — Sigurdsen, Lagmand *a* 514. — Sigurdsen, Sysselm. *a* 422. — Silfesten *a* 411. — Stigsen *a* 400. — Thuresen, svenst Drottsfete *a* 300. 506. 523. 531 ff. 606. 644. 649. 654. 711. 719. 725. 741. 745. 761 f.
 Nils Ebbesen *a* 244. 266.
 Nisje Bjørnsen *a* 852. — Knutsen *b* 81. — Svartestauning, se Nikolas.
 Njotaro Kirke *a* 78.
 Nollarteig i Ramnes *b* 174.
 Nonneklostret i Bergen *a* 897. — i Dslo *a* 189. 340. 898.
 Nova Scotia (Mariland) *a* 314. *b* 373.
 Novgorod *a* 75.
 Nyborg *a* 84.
 Nyljøbing Slot paa Falster *a* 116. 278. 806.
 Noteborg (Drechovet) *a* 73. 488 f. 524.

Dalen *a* 426.

Ddd Agmundsøn *a* 913. — Botulfsøn *b* 188 f. — Gallesøn paa Rogn *a* 382 ff. 412. — Oddsøn paa Notin *a* 412. — paa Rogn *a* 412.

Dddgeir Thorsteinsøn, Bistop i Staalholt *a* 549. 681. 928. *b* 46. 138. 146.

Ddensland i Austreim (Kirkebo) Sogn *a* 408.

Dlaf (Dle) Ulfson *a* 475. 477. 483. — Nutunsøn *a* 891. — Bistop i Hamar *a* 511. — Bistop i Stavanger *b* 283. 321. — Bjarnesøn *a* 372. — Bjarnesen, Hirdstjore paa Island *a* 630 ff. — Brand, Bistop i Stavanger *b* 134. 138. — Erkebistop i Nidaros *a* 503. 509. 539. 549—554. 580. 606 f. 834. 836. 843. 846 f. 850 f. — Erkebistop i Uppsala *a* 11. 14. 47. 50. 322 f. — VI Haakonssøn, Norges og Danmarks Konge *a* 830. 861 f. *b* 61 ff. 121—277. 268 ff. — Helgesøn *a* 475. — Hr. *a* 102. — Hermannsøn *a* 422. 429. 505. — Hirdstjore *a* 867. — Ivarsøn *a* 54. — Ivarsøn *b* 146. — Lang *a* 316. — Magnussøn *b* 80. — Petersøn, Hirdstjore paa Island *a* 923 f. 926. — Prest *a* 174. — Pæ *a* 376 f. — Salvesøn, Foged *b* 11. 214. — Schutte *b* 338. — Simonsøn *a* 681. — paa Strand *a* 370. — Ulfson, Eysfelu. *a* 866.

St. Olafs Kirke i Nidaros *a* 896. — i Sarsborg *a* 899. — i Stavanger *a* 396.

Dlafsbollen, Skib *b* 248.

Dlafsfuden, Skib *a* 925.

Dlvik i Hardanger *a* 391.

Do paa Thotn *a* 865.

Dos i Bergs Sogn *b* 167.

Dplandene *a* 431. 514.

Dppensteen Slot i Kindsøhered *a* 777. *b* 232.

Dpplaa i Sogn *a* 410.

Drdoost i Elveshøsel *a* 478 f. 579.

Drechoveh, se Noteborg.

Drkedalen *a* 389.

Drknoerne *a* 315—319. 431. 634 ff. 914—918. *b* 47 f. 95—102. 255—259.

Drn Agmundsøn *a* 563. — Aflafsøn,

Bistop i Hole *a* 169. 308. 310. 450 f. 454. 510. 553. 623—630. — i Veinagaarden *a* 55. — Gilivsøn Jarl *a* 908. — Gysteinsøn, Drottsfete *a* 425. 475. 477. 479. 482 f. 515 ff. 521. 531 f. 555. 580. 584. 593. 596. 602. 606. 610 f. 617 f. 643 f. 663 f. 667. — Munt *a* 330. — Petersøn *a* 411. — Snorresøn, Lagmand *a* 923. 926. 930. *b* 247. — Steinsøn, Bistop i Staalholt *a* 62. — Thorsteinsøn, Bistop i Staalholt *a* 62. — Underollektor *a* 98.

Drnstad i Thrygstad *b* 171.

Drnstein Thorkellsøn *b* 171.

Dslo *a* 4. 6. 53 f. 87. 204. 421. 430. 455 f. 490. 514. 575 ff. 624. 669 f. 802. 853. 894 f. 898. *b* 113. — Bistopsgaard *a* 10. — Nonnekloster, se d. D.

Dsfeberg i Slagens Sogn *b* 175.

Dtiar paa Lyng *a* 405.

Dttarholt i Verpen *b* 180.

Dttarsjø Kongsgaard i Femteland *b* 260.

Dtte i Luster *a* 411. — Michelstorp, se d. D. — Ragnvaldsøn, se Smor. — Svaaesøn, se Romer.

Dtto, Kong Christophers S. *a* 121. 182. 266. — af Stettin *a* 49.

Dgnørne ved Dslo *a* 577.

Paal Baardsøn, Erkebistop *a* 23. 35. 78. 82. 88 ff. 126. 146 ff. 172—179. 210 ff. 238 ff. 275. 316. 321 ff. 332—339. 362 f. 445. 451. 469 f. 562 f. — Ginarsøn, Lagmand *a* 55. 122 f. 430. — Grikssøn, Merkesm. *a* 3 ff. 11. 27. 43. 54. 87. 205. 225. 395. 416. 420. — Erkeprest *a* 167. 362. — Gyrdsøn *b* 177. 186. — i Hvamm *a* 410. — Knutsøn, Lagmand *a* 429. 514. 634. — Mag. *a* 100 f. — Matthiasøn *a* 55. — Paalsøn *a* 147. — Styrsaarsøn Klerk *a* 146. 148. 184. 239. — Eure *a* 405. — Thoresøn *a* 309. — Thorsteinsøn, Prest *b* 370.

Padeborg *a* 457 f.

Paschedag paa Albrumstorp *b* 220.

Paule i Fittheim *b* 175.

Perozzo Corjini, florentinsk Kjobmand *a* 603.

Petajoki *a* 73.

Peter, Abbed *a* 844. — Ubo, pav. Po-
nitiar *a* 331. — Andresen, se Plytt.
— Bønde *a* 711. 719. — Erikssen, Cant-
fler *a* 579 j. 584. 618 j. 662. 674. 752.
818 j. 852. — Erkeb. i Lund *a* 267 j. 280.
282. 286 j. 338 j. 472. 532. 601. 640.
— paa Finnen *a* 411. — Fleming *a* 774.
— af Gent, Nunciuz *a* 528. — Hall-
dorsen *a* 303. — Jakobsen Finkenoge
b 135 ff. — Jonsen *a* 182. — Li-
kvidsien *a* 39. — de Linariis *a* 102.
331. — Lindermesen *a* 531. — af
Manhania *a* 101. — Nikolasen, Bi-
stop i Hole *b* 371 j. — Nikolasen,
svenskt Raadsherre *a* 43. 45 j. — Niko-
lasen, Eyselm. *a* 750 f. *b* 170 ff.
211. 214. 283. 321. 323. — Olafsen
a 226. — Petersen *a* 395 j. — Phi-
lipssen, Erkebistop i Uppsala *a* 324 ff.
— Børse *a* 751. 774. — Prest til
Nas *a* 328. — Prest paa Hamar *a* 111.
— Strus *b* 111. — Thorgilssen, Erke-
bistop i Uppsala *a* 343. 472. 531. 536.
544. 606. — i Uds *a* 257.

St. Peters Kirke i Vedo *a* 895.

Petersbolle, Etib *b* 372.

Petersgaarden i Bergen *b* 25.

Petrus Gervastii, Nunciuz *a* 156. 163
—172. 356 f.

Philip Erlendesen paa Loesna *a* 360.
407 f. — Grev Johan af Namurs *S.*
a 186. — Gudbrandesen, Bistop paa
Faro *b* 139 j. — Ulfesen *a* 39.
50.

Plauc Slot *a* 700.

Plytt, Andres *a* 403. — Peter Andres-
sen *a* 11. 403 ff.

Poel ved Wismar *a* 496.

Postolajuden, Etib *a* 312.

Predikebrødrenes Kloster i Bergen *a*
28.

Ragna Botulfsdatter *b* 188 ff.

Ragnid *a* 406. — Jonsdatter *a* 136.

Ragnhild *a* 32. 398. — Gysteinsdatter

b 145. — Hallvardsdatter *b* 107. —

Herleiksdatter *b* 194. — i Hvamm *a*

410. — Jonsdatter *a* 360. — Mun-

naansdatter, se Stumpe. — Thomas-

datter *b* 145. — Tregagaas *a* 138 f.

Ragnvald Alaksson *a* 28. 32. 398. *b*

Reg. t. Munchs Hist. 2den Hovedafdel.

185. — Haakonssen *a* 55. — Jonsen
se Emor. — Magnusen *a* 39. —
Munaansjen, se Stumpe.

Raimund af Galance, Nunciuz *a* 599.

— af Lamena *a* 71 j. 78. 102. 168.
331.

Rakkeby Kongsgaard i Sverige *a* 591.

Ranahylke *a* 614 ff.

Rane Givindsen, Fehirde *a* 731. 751

b 170 j. — Jonsen *b* 182.

Rangaarvalle paa Island *a* 311.

Rannveig Reppesdatter *a* 360.

Ranrike *a* 579.

Raumarike *a* 426.

Raundalen i Bors *a* 384.

Raven v. Barnetow *a* 763. 765 ff. 785.

Ravn Botulfsen, Lagmand paa Island
b 246. — Svaresen paa Glaumbo *a*
305.

Ravund *a* 326 j. 371.

Reginald, Bistep af Valencia *a* 602. —
Ghena *a* 318.

Reidar *a* 97. — Jonsen, se Darre.

Reval *a* 278. 285.

Richard, Konge i England *b* 340.

Riga *a* 526.

Ringerike *a* 425.

Ringheim paa Bors *b* 188.

Ringsted *a* 118.

Robert Bruce, Konge i Skotland *a*
131 ff. — af Namur *a* 447.

Rogn i Bors *a* 382. 412. *b* 187 ff.

Rolf Bergulfsen *b* 181. — Gorthorms-
sen *b* 174. — Saulesen paa Berg *b*
142. 173. — Thoraldeksen Kane, se
d. D. — se Uppsala-Rolf.

Rostof *a* 37. 245. 264. 276 j. 280.
284. 494. 565. 575. 583. 694. 712 j.
b 16.

Rudolf, Hertug af Sogland *a* 42.

Rügen *a* 494.

Runulf, Prest *a* 306 j. 330. 451. 624.

Rusland, Russer *a* 69—76. 480 j. 485
—490. 522—528. *b* 244.

Ruud ved Fjllheim *b* 175.

Ryhylke *a* 424. 430. 514.

Rygnaholms Slot i Sverige *a* 693 j.

Ræling paa Raumarike *b* 142.

Rofsvall *b* 180.

Romer, Elsebe Ottesdatter *b* 161 j. —

Margrete Ottesdatter *b* 156. 161. —

- Margrete Ebaalesdatter *a* 910. — Ditte Ebaalesen *a* 406 f. 621. 810. 823. 866. 910. *b* 10. 12. 26. 28. 30. 81. 98. 156. 158. 161. 213. 321. 343. — Sigrid Dittesdatter *b* 161. — Ebaale Alveesen *a* 406. 422. 514 f. 580. 910. — Ebaale Dittessen *b* 161. 283. 321.
- Romerz-Suden, Skib *b* 370.
- Rønneby i Blesinge *b* 268.
- Røren paa Eter *b* 169.
- Røtin i Sogn *a* 412.
- Røvhoop i Holte Sogn *b* 107.
- Salomon Thoraldessen, Biskop i Oslo *a* 30. 34. 54. 62. 72 f. 87. 125. 129. 138. 158 f. 171. 173 f. 205. 321. 327 f. 331. 391. 442. 451. 475. 477. 479. 483. 490. 502. 510. 543. 549. 553.
- Salve, Chorsbr. i Bergen *a* 100. — Chorsbr. i Stavanger *a* 168. — Steinsen paa Brekke *a* 891.
- Samson Botulfessen *a* 889. 913.
- Samso *a* 143 f.
- Sandbrekke i Hvaløerne *b* 185.
- Sande i Eidsvold *b* 166.
- Sandungevandene *a* 341.
- Sarpsborg *a* 899.
- Sande i Sande Sogn *b* 180.
- Savolax *a* 73.
- Sagegaarden i Oslo *a* 898.
- Segeberg *a* 275.
- Sekkegjeld *b* 240 f.
- Selvik i Sanden Sogn *b* 171.
- Serna Sogn *a* 672. *b* 79.
- Sestra Na (Systerbekk) *a* 73.
- Sida paa Island *a* 310.
- Sigfrid, Biskop i Oslo *a* 511. 543 ff. 552. 554 f. 580. 584. 606 f. 674. — Witte *a* 280.
- Sigge, Biskop i Skara *a* 601. — Halssteensen *a* 9. — Magnussen *a* 532.
- Sighvat Kolbeinsen, Lagmand *a* 316. 431. 635. — paa Leirhole *a* 11. — Vigfusen Lande *a* 404.
- Sigmund, Biskop i Strengnes *a* 600. — Vuessen *b* 373. — Einarsen *a* 309. — Trengisleson *a* 39. — Retildorsen *a* 39.
- Signar, Biskop paa Færøerne *a* 22. 27. 64. 315. 321. 334. 557.
- Sigrid Eindridesdatter *a* 409. — Erlendsdatter *a* 912. *b* 152. — Erlingsdatter *a* 390. 621. 674. — Finnsdatter *a* 908. — Gunnarsdatter Kane, se b. D. — Guthormsdatter *b* 192. — Nikolasdatter *a* 593. — Nikolasdatter, se Galle. — Sveinsdatter *a* 135. — Thorsteinsdatter *b* 190.
- Sigurd *a* 362. — Urnessen *a* 11. — Baardsen, Lagmand *a* 430. — Biskop i Hamar *b* 134. 283. — Brynjulfsson, Lagmand *a* 396. — Eindridesen *a* 372. — Eldjarn *a* 394. — Eriksson, Lagmand *a* 514. 868. *b* 11. — Erlendsen til Sundbu *a* 394 f. 621. — Gautsson, Fehirde *a* 420 f. — Gudmundsson, Lagmand *a* 303. — Guthormsen *b* 189. — Gyrdson, Lagmand *a* 514. *b* 11. 194. — Hasthorssen *a* 152—163. 205 ff. 223—228. 289 ff. 389. 392 ff. 427. 431. 477. 482 f. 514. 553. 580. 584. 596. 619 f. 759 f. 773 ff. 810. 825. 836. 900 ff. *b* 10. 12. 47 f. 81. 98. 127. 151 f. 363. — Hermundsson Fyrd, Sghselmand *a* 372. 446. — Ivarsson, Chorsbroder *a* 553. 681. — Jodgeirsen Lande *a* 134. 403 f. 421 f. — Jonsson, Lagmand *a* 11. 406. 422. 428. — Kolbeinsen *b* 25. 33. — Krafz *a* 405. — Loftsson (Hvitfoll) *b* 103. 248. — Nibb *b* 141. — Ottarsen paa Lyng *a* 406. — Reidarsen *a* 844. — Sighvatsen, Lagmand *a* 316 f. 431. 635. — Sveinsen paa Hval *a* 400. 411. — Thoraldessen *b* 381. — Thordsen *b* 142. Vinaldesen, Prest *a* 556.
- Sigvid Nibbing *a* 234. 262 f. 265. 272. 283. 447.
- Simeon, Storfyrste af Rusland *a* 489.
- Simon Frederiksen *a* 823. — Gunnarsen, Fehirde *a* 385. 420. — Rodde *b* 98. — Thorgeirsen *b* 179.
- Sjoge i Thjodling *b* 177.
- Sjælland *a* 52 f. 278. 287.
- Sjovborg *a* 143. 267. 288.
- Skaalholt paa Island *a* 311.
- Skaane *a* 46. 52 f. 141—145. 220 ff. 282. 286. 565 ff. 642. 689—705. *b* 263 ff.
- Skaften Gaard i Bergen *a* 909.

- Stanor *a* 806. — Slot *a* 643.
 Skara *a* 49 f. 67. 226.
 Skard paa Island *b* 369.
 Skardaberg i Skiringsfal *b* 185.
 Skeide i Rastestad *b* 166. — i Numedal *b* 169.
 Skelduvik Gaard i Oftergotland *a* 151.
 Skeninge *a* 273. 293.
 Skjeppeningen *a* 884.
 Skidan (Skien) *a* 430. 514. 673. 894. 897. *b* 7.
 Skidusjysfel *a* 366 ff. 613 ff.
 Skien, se Skidan.
 Skjaldbreid paa Vestfold *a* 5. 54.
 Skog i Svarteberg Sogn *b* 175.
 Skogen Gaard i Oslo *b* 142.
 Skoggestad i Ramnes Sogn *b* 141.
 Skollegaarden i Raupanger *a* 410.
 Skore i Soleer *b* 155.
 Skotlandsegg paa Gjeleid *b* 166.
 Skutu-Grim, se Grim Skutasen.
 Sledavaag i Slagens Sogn *b* 175.
 Slinde i Sogn *a* 408. *b* 157.
 Sluys *a* 320.
 Smid Andresen, Hirdstjore *a* 922 ff. — Eriksen *a* 11. 54. 421. 427.
 Smor, Elin Ragnvaldsdatter *a* 908. *b* 166. — Haakon Ragnvaldsen *a* 908 f. — Hallvard Jonsen *a* 908. — Jon Hallvaldsen *a* 908. — Jon Ragnvaldsen *a* 908 f. *b* 166. — Otte Ragnvaldsen *a* 908. — Ragnvald Jonsen *a* 908. — Evaale Jonsen *b* 255.
 Snara Aklaksen *a* 11. 424.
 Snorre Narvesen, Lagmand *a* 27. 303.
 Snæulf Sumarlidesen, Prest *a* 179. 306.
 Sodje i Raumsdal *a* 391.
 Sognskoven *a* 341.
 Solberg i Baahuus *a* 899. — paa Eker *b* 175.
 Soleim Gaard i Skoge Sogn *b* 171.
 Solveig i Buagaarden *a* 412. — Olafs-datter *b* 146.
 Spaanheim i Hardanger *a* 395 f.
 Spilde i Graven *a* 913.
 Stargard *a* 496.
 Stavanger *a* 894. 897.
 Stavern *a* 797.
 Stebje i Sogn *a* 351.
 Stebjekollen, Skib *a* 312.
 Steen Benedictsøn, svensk Marss *b* 59. 80. 234. 304. 309. — Boesøn *b* 304. 334. — Steensøn *b* 309.
 Stegeborg paa Meen *a* 37.
 Steigen *a* 422.
 Steigs Capell *a* 670 f.
 Stein paa Ringerike *a* 888.
 Steinulf Thordsen *a* 368.
 Steinunn Ravnødatter *a* 305.
 Stephan, Abbed *a* 309. — Erkebistop af Toulouse *a* 545 f. 602. — Koriksen *a* 9. 39.
 Stettin *a* 712 f.
 Stig Andersøn *a* 697. 773. 801. — Haakonson paa Mannvik, Sjøselmand *a* 135. 159. 202. 224. 367. 391 f. 425. — Pedersen *b* 314.
 Stigande Stephansøn, Erkeprest *a* 675.
 Stillestad Kirke *a* 479.
 Stockholm *a* 465. *b* 319. 345 f.
 Stokke i Nedal *b* 179.
 Stoppen i Eider *b* 174.
 Stovreim *a* 330. 390. 407.
 Stralsund *a* 17. 264. 280. 284. 583. 694. 712 f.
 Stratherne Jarledomme *a* 317 f.
 Stumpe, Gyrid Haraldsdatter? *b* 167 f. — Haakon Munaansøn *a* 907 ff. *b* 166 f. 283. — Munaan *a* 868. — Munaan Agmundsen *a* 907 f. — Munaan Thorleifsen *b* 167. — Olaf Haakonson *b* 167 f. — Ragnhild Munaansdatter *a* 908. — Ragnvald Munaansøn *a* 908 f. — Thorstein Ragnvaldsen *b* 179.
 Styrbjørn, Bistop i Strengnes *a* 44.
 Sudrheim paa Raumarike *a* 393. *b* 152.
 Sundbu i Vaage *a* 906.
 Sune Jonsen *a* 318.
 Sunniva Brynjulfsdatter *a* 360. 396.
 Sunnivesuden, Skib *b* 50.
 Sunulf Ivarsen *b* 215.
 Sutaregaarden i Bergen *b* 27.
 Evaale Alvesen, se Romer. — Jonsen, se Emor.
 Svein (Evein) *a* 135. — Vasjesøn *a* 829. — Bistop i Arhus *a* 267. 287 f. — Brynjulfsen *a* 396. — Eriksen *a*

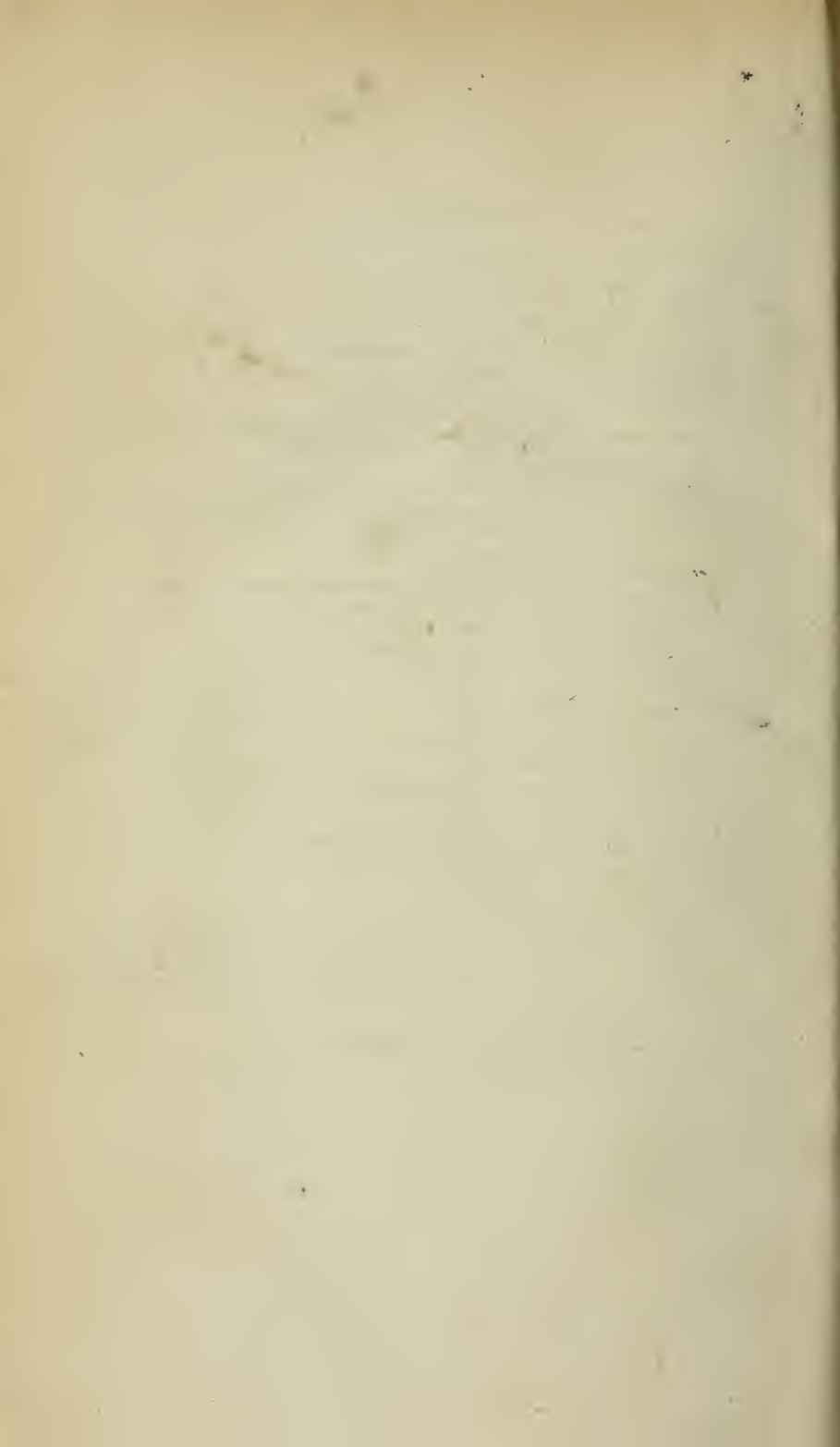
147. — i Grisen *a* 107. — af Liobhuns *a* 465. — Rolfssøn, Prest *b* 174. — Sigurdsøn paa Hvaal, Fehirde *a* 62. 105. 108. 135. 159. 389. 391. 400 f. 420.
- Eveinung Thordsøn, Lagmand *b* 196.
- Evelgjande i Vør *a* 384.
- Evidre i Liber *b* 169.
- St. Ewituns Kirke i Stavanger *a* 396.
- Eyderverne *a* 320. *b* 46 f.
- Eyfting i Vessen *b* 173.
- Sunnstevitt i Thjodling *b* 168.
- Sæbjørn Helgesøn *a* 3. 11. 27.
- Sæmund Thorgilsøn, Lagmand *b* 195.
- Søderkeping *a* 659.
- Solvesborg *a* 656.
- Søndmore *a* 423.
- Sorkve Arnesøn *a* 428. 514.
- Talleyrand, Cardinalbiskop af Albano *a* 556.
- Tappe Hede ved Viborg *a* 183.
- Teige i Sondals Sogn *a* 913. — paa Njotaro *b* 114.
- Telgarheim *a* 391. 509.
- Tesen i Dslohered *b* 166.
- Thessevandet *a* 440.
- Thiderik, Provst *a* 102.
- Thingehyre Kloster paa Island *a* 137.
- Thjodbjørn *b* 340.
- Thjotta *a* 391. 509.
- Tholf paa Eifen *a* 370.
- Thomas, Biskop paa Eyderverne *a* 321. 513. — Biskop i Vegsjo *a* 536. 606. 842. — v. d. Hagen *b* 219. — St. Clair *a* 915. 918. — Thoautflager *a* 270. — Withardson *a* 917.
- St. Thomas Kirke i Canterbury *a* 479.
- Thora Willjamsdatter *a* 404.
- Thoralde Brandsøn, Lagmand *a* 55. 123. 430 f. — Gunnarsøn Kane, se d. D. — Kane, se d. D. — Sigurdsøn *b* 175 f. 283. 321. 381. — Steinbjørnsøn, Lagmand *b* 11. 195.
- Thorarin Pentur *a* 307 ff. — Sigurdsøn, Biskop i Staatholt *a* 926 f.
- Thorbjørn Aëgrimsøn, Lagmand *b* 192 f. — Røll *b* 107. — Olafsøn *a* 380 f. — Thoraldesøn, Lagmand *b* 195. — Thorsteinsøn, Prest *a* 309.
- Thord, Biskop i Strengnes *b* 304. 347.
- Bonde i Dslo *a* 55. — Bonde paa Raseborg *b* 304. 332. — Bonde, svenskt Ridder *a* 39. — Vuuf *a* 87. — Egilsøn *a* 303. — Eriksøn, Lagmand *a* 431. 475. — Eriksøn, Lagmand *a* 625. — Orjotgardeøn *a* 370. — Jonsøn *b* 247. — paa Laduvoll *a* 368. — Lagmand *a* 55. — Sigmundsøn *b* 368 f. — Steinarsøn *b* 142. — Thorgilsøn, Lagmand *a* 370. 430. 514.
- Thore Biskop *a* 24. — Biskopsøn, Eysfelm. *a* 424. — Bjergulfsøn „Fitt“, Lagmand *a* 430. — Breid *a* 78. 349. — Frederiksøn, Prest *a* 111. — Gautsøn paa Hatteberg *a* 402. — Gutthormsøn *a* 349. 562. — Haakonssøn, Eysfelm. *a* 5. 366. 391. — Hallvorsøn, Lagmand *a* 430. 514. — Hallvardsfrønde *a* 349. — Jonsøn *a* 369. — Prest til Fane *a* 328. — Prest paa Hovin *b* 145. — Rolfssøn *a* 892. — Thjostulfsøn, Prest *a* 551. — Thorkellsøn *a* 549. — Uspafsøn Røgr *b* 362.
- Thorfinn Eriksøn *a* 549. — Gynodsøn, Lagmand *a* 428 f. — Lagmand *b* 196. — Sigurdsøn, Eysfelm. *a* 411. 423. — Sigvaldesøn, Eysfelm. *a* 409.
- Thorgaut Benedictsøn *b* 170. — Jonsøn, Hirdstjore *a* 868. 907. 929. *b* 32. 164. 169.
- Thorgeir, Thorsbroder *b* 146. — Hr. *a* 362. — Prest *a* 411. — Simonsøn *a* 3. 6. 11. *b* 179. — paa Stedje *a* 408. — Sveinsøn *a* 396. — Thorsteinsøn d. æ. *a* 500. — Thorsteinsøn d. y. *b* 30. 158.
- Thorgerd, Abbedisse *b* 251.
- Thorgils, Thorsbroder i Skara *a* 46. — Leieprest *a* 329. *b* 146. — Smidsøn, Fehirde *a* 421. 425. 439 f. 479. 482 f. 505.
- Thorkell, Abbed *a* 309. — Erngilsøn *a* 711. 748. 751. 759. 766. 790. *b* 126. — Mattul, Erkeprest *a* 77. 93. 97. 101 f. 349. — paa Valle *a* 376 f.
- Thorlak, Abbed *a* 137. 309. 623.
- Thorleif Bjørnsøn i Vatnsfjord *b* 368. — Thorsbroder *a* 100. — Gregoriusson, Eysfelm. *b* 212. — Gudmundsøn, Lagmand *b* 11. 195. — Narvesøn,

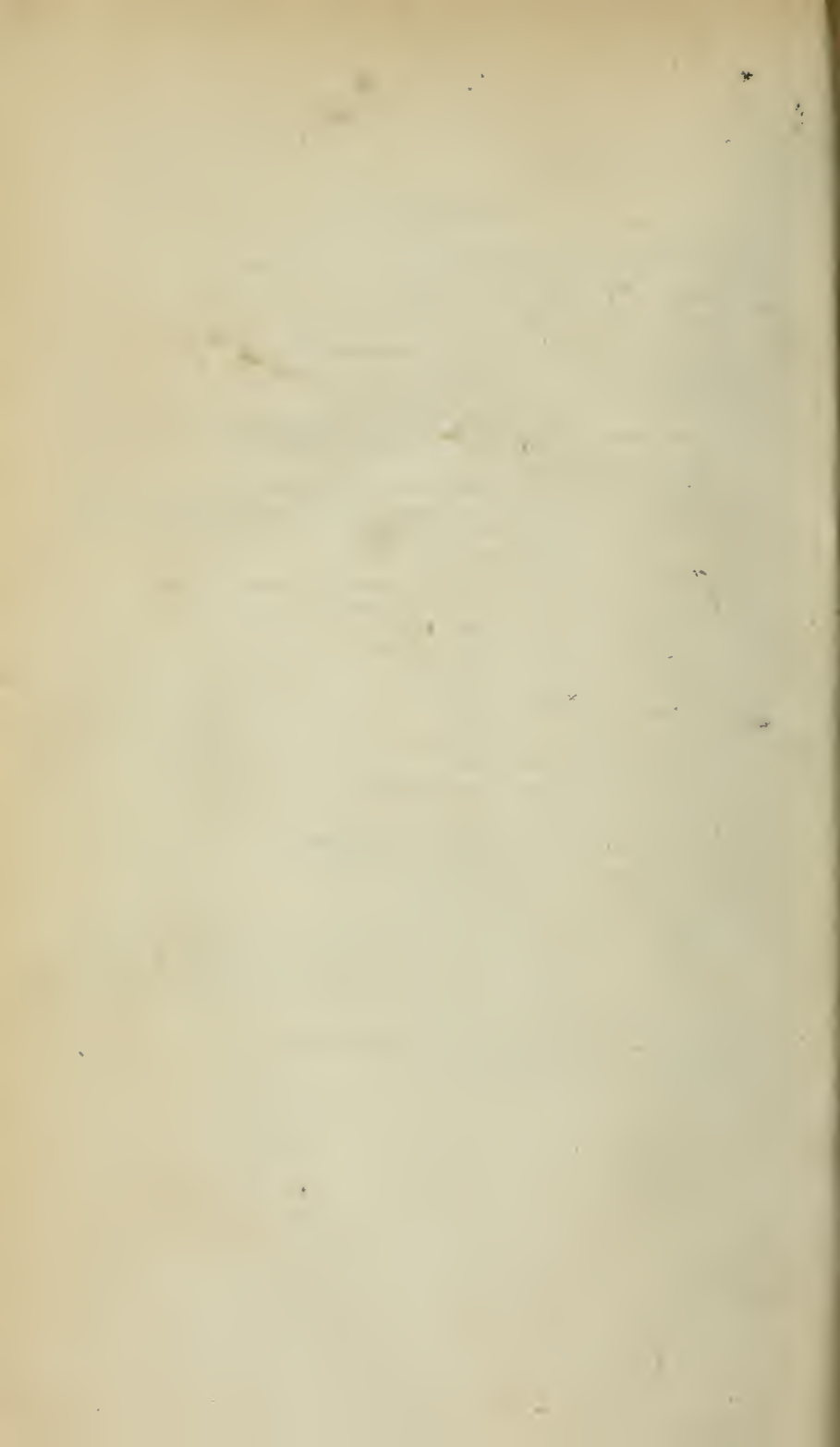
- Lagmand *a* 514. — Saxbjørnsen *a* 368. — Thordesen *a* 309.
- Thormod Balthjovsøn *b* 181.
- Thorsbærg *a* 765.
- Thorsbøvi i Nabbhygge *b* 162. — i Dølohered *b* 179.
- Thorstein, Biskop i Bergen *a* 335. 450. 477. 502. — Botulfsen *a* 410. — Brynjulfsen *b* 103. — Butt, Provst *a* 309. — Gjulfesen, Lagmand *a* 919. 922 ff. 926. 929 f. *b* 50. 328. 371. — Gunnarssen, Lagmand *b* 11. — Hallgrímsson, Provst *a* 851 f. *b* 30. 158. — Hallssen, Official *a* 921 ff. — Jonsen, Lagmand *a* 514. — Runpe *a* 349. — Nikolasen paa Gunnarsholt *a* 305. — Snorreessen, Abbed *b* 252.
- Thorvald Thoresen af Papp, Eyselm. *a* 135. 636. — Thorvaldsen *a* 135 f. 636.
- Thorvard Haavardsen *a* 11. 43. 54. 87. 361.
- Thorvid Throndeesen, Lagmand *a* 65. 430.
- Thoske i Haalogaland *a* 72.
- Thronb Bjarnessen, Lagmand *a* 514. — Gardarsen, Erkebiskop *b* 8 f. 30. 46. 127. 133. 135. 146. 158. — Hallvardssen *a* 11. — Krakesen, Lagmand *a* 373. 407. 418. 421. 426. 434. 440 f. 477. 483. 505. 514. — Reidarsen *a* 892. — Stage *a* 54.
- Throndenes *a* 422.
- Throndstad i Hudreim *b* 164 f.
- Throtte Petersen *a* 460. 532. 644. 658. 748.
- Thunn i Rode Sogn *a* 427. 906. *b* 167 f.
- Thure Ketilsen *a* 39.
- Thurid Arnesdatter *a* 138. — Guthormsdatter *b* 174 f. — Hallsteinsdatter *b* 108.
- Thveit i Namliks Sogn *b* 212. — i Rodal *b* 177.
- Thyrgils, Biskop i Strengnes *a* 677. 709. 842.
- Tidese Wüstenacker *b* 362.
- Tidemann Güstrow *a* 196. 261. — af Lübeck *a* 257 f. — Ulfredsøn *a* 463. 467. — Witte *a* 280.
- Tjaldestad paa Jøland *b* 369.
- Tjubekil i Lykke Sogn *b* 108.
- Tole i Visker *a* 913.
- Tolga i Rysfste *a* 400 ff.
- Tranekjer Slot *a* 84.
- Trode-Hagen i Vørø *a* 384.
- Tromsø *a* 931.
- Tubbe Critsøn *b* 17. 236.
- Tuke, Biskop af Berglum *a* 118 f.
- Tuneim i Ranrike *b* 119.
- Tunjum i Sogn *a* 351.
- Tunskberg *a* 10. 421. 430. 514. 730. 799. 802. 894. 896 ff. *b* 18 ff. 86 f. 114.
- Tunskberghuus *a* 3. 152. 187. 239.
- Tube Galen, Gjaldfere *b* 74. 77. 126 f.
- Tvilde i Vørø *a* 382.
- Tomter paa Efer *b* 175.
- Tøn i Vørø *a* 384.
- Ulf Arnbjørnsen Sparre *a* 142. 318. 363. 593 f. — Gudmarsen *a* 227. — Holmgeirsen *a* 823. 831. *b* 12. 81. 98. 155. 283. — Jonsen *a* 394. 749. 819. 823. 831. 836. 904. *b* 12. 69. 81. 98. 153 ff. 283. — Jonsen Blaa *a* 828 f. 831. 836 f. *b* 234. 304. — paa Liid *a* 383. — Olafsen, Prest *b* 167. — Sagesen *a* 39 ff. 87. 152—163. 206 ff. 216 ff. 291. 442. 475. 483. 505. — Thordesen, Lagmand *a* 514.
- Ulfshild Thorgautsdatter paa Throndstad *b* 120. 164. 169 ff. 174.
- Ulfsviks Kirke i Hardanger *a* 396.
- Ullinshov i Ullinaker *a* 671.
- Ulvaldestad paa Vørø *b* 188.
- Une Petersen, Eyselm. *a* 371. 377.
- Uppsala *a* 14 ff. 301. 323 f. 339.
- Uppsala-Roli *a* 304.
- Urbanus V, Pave *a* 742. 842 f. — VI, Pave *b* 109 f.
- Usbek Khan *a* 73.
- Utstein Kloster *a* 173. 176 ff.
- Waagen paa Haalogaland *a* 422. 895. *b* 26. 243.
- Wadstena, Gaard i Oftergotland *a* 646. — Kloster *a* 478 f. *b* 37 f.
- Baldemar IV Christophersøn, Konge i Danmark *a* 242—245. 254. 263—269. 273 ff. 282 f. 285 ff. 301. 447. 457—

461. 468 f. 493—497. 537 f. 565—574. 585 ff. 641 ff. 651. 689—708. 720—737. 770 ff. 778—789. 792—822. *b* 51 ff. 59. — Erikssen, Konge i Danmark *a* 84 ff. 119. 243. 266. 268. 568. 652. 700.
- Baldres *a* 423.
- Ballaftad i Syllingdal *b* 170.
- Balter, Predikebroder *a* 681.
- Balthjof Baardsen paa Rogn *a* 886. *b* 187.
- Bardberg *a* 36. 38. 240. 285. 289. 642. 780.
- Bargohuus Slot *a* 239. 246 f.
- Barlaa paa Eker *b* 175.
- Barna Hospital-Kloster *a* 76 f.
- Barnemünde. *a* 37.
- Bartislav IV, Hertug af Pomern *a* 49. 84 f. *b* 327. — V, Hertug af Pomern *b* 327. — VII, Hertug af Pomern *a* 787. *b* 326 f.
- Basily, se Basilus.
- Bayland de le Ard *a* 318.
- Bedø i Raumsdal *a* 895. *b* 26. 243.
- Benreid i Gloppen *a* 351.
- Wenzeslav, Hertug af Sæglund *a* 42.
- Bermeland *a* 67.
- Westfal *b* 13.
- Bestfold *a* 613 ff.
- Bettahered *a* 579.
- Biborg Slot i Finland *a* 70 f. 526.
- Bicke v. Wigem *b* 235. 317.
- Bigsuus Flosesen *b* 247 f. — Ivarssen af Holm, Hirdstjore *b* 329. — Jonsen, Hirdstjore *a* 929. — Prest *a* 170.
- Bigsleif Askaksen *a* 405 f. — Stallare *a* 405.
- Bik i Sogn *a* 351. — i Slagens Sogn *b* 175.
- Birkbold, Bistop paa Færøerne *b* 139 f. 347.
- Bifen *a* 431. 514.
- Bifing, Lensmand *a* 423.
- Bilkin, Bistop i Skaalholt *b* 372 f.
- Billjam d. α., Bistop paa Orkno *a* 27 f. 31 ff. 64. 79. 82. 89. 137. 315 f. 321. 513. — d. γ., Bistop paa Orkno *a* 316. 321. 513. 635. 915 ff. *b* 256. — Bistop paa Eyderøerne *a* 513. *b* 46. — Crpton *b* 98. — Dalvell *b* 98. — Erikssen *b* 30. 158. — Jarl af Douglas *b* 98. — Jonsen af Buchan *a* 638. 915. 917. — af Bareto, Nuncius *a* 528. — Planesa *a* 530. — Spynie, Dr. *b* 112. — af St. Clair *a* 318. 918. — Word *a* 917.
- Binalde Henrikssen, Erkebistop *a* 753. 811. 862 f. *b* 129. 140. 265. 279 ff. 321.
- Bişby *a* 280. 708. 726 f.
- Bisingss Slot *a* 151.
- Wismar *a* 280. 284. 565. 583. 694. 712 f. 800. *b* 16.
- Vitaliebødrene *b* 338—347. 351 ff.
- Bislav af Rügen *a* 49. 84.
- Bordingborg *a* 85. 277. 459 f.
- Bors *a* 382—386. 423 f.
- Borsevangen *a* 383.
- Bæten paa Bors *a* 408.
- Bjosthuus paa Karmt *b* 173.
- Blye Skjæl *a* 422.
- Bjægebroen i Bors *a* 385.
- Bnes i Søndhordeland *b* 190.
- Bsa Haafonsdatter *a* 135. 636.
- Bsbjørn Blaapanne *b* 16.
- Bsger, Erkebistop af Lund *a* 18. 48.
- Bland *a* 706 ff. 724. 784.
- Blye Borgarsen *a* 369.
- Bresteen Slot *b* 232.
- Bsterdalen *a* 426. 662. 671 ff.
- Bvrestredet i Bergen *a* 105.
- Dykren i Dølshered *a* 503. 853.
- Dyulffstad i Liber *b* 171.

Rettelser.

- Side 24 i Texten, Linje 12 f. n. „Februar“ l. „Marts“.
 — 29 i — — 3 f. o. „Stade“ l. „Slade“.
 — 34 i Noten, — 7 f. n. „Steninge“ l. „Slesvig“.
 — 59 i Texten, — 12 f. n. „verdig fer“ l. „verdig til“.
 — 63 i — — 1 f. n. „med“ l. „med“.
 — 64 i Noten, — 2 f. n. „Allherjartþinget“ l. „Allsherjartþinget“.
 — 73 i Overskriften 7, „Norge“ l. „Sverige“.
 — 83 i Texten, Linje 13 f. o. „1377“ l. „1376“.
 — 102 i — — 2 f. n. „1382“ l. „1381“.
 — 113 Ved Note 3 tilføjes: „Dgsaa i Bisfop Gysteins Brev af 2den Marts 1392 (*Dipl. Norv. IV.* 601) tales der om den store Brand i Oslo“.
 — 117 i Texten, Linje 12 f. o. „de te“ l. „de“.
 — 135 Ved Note 2 tilføjes: „Af en Paategning fol. 57 i den merkkelige Codex af norske Kongefogeder No. 47 fol. i den arnamagnæanske Samling, kaldet *Eirspenill*, sees, at den har tilhørt Erkebiskop Thrond, medens han var Chorsbroder (*Fornmannasögur VIII. S. XIII.*)“
 — 136 i Noten, Linje 3 f. o. „hvor“ l. „at“.
 — 139 i — — 7 f. o. efter „været“ tilføjes: „blev drevet til Fæverne og Hjaltestrand“.
 — 139 i — — 7 f. n. „*Nidrosiensia*“ l. „*Nidrosiensis*“.
 — 152 i — — 2 f. o. „1414“ l. „640“.
 — 166 i Texten, — 13 f. o. „1390 eller 1391“ l. „1392“.
 — 175 i — — 17 f. o. „Ustrid“ l. „Ugerb“.
 — 176 i — — 2 f. n. „Sigurd“ l. „Sigfrid“.
 — 192 i — — 6 f. o. „1830“ l. „1380“.
 — 193 i — — 11 f. o. „1831“ l. „1381“.
 — 224 i — — 15 f. n. „Greven“ l. „Greverne“.
 — — i — — 14 f. n. „den“ l. „dem“.
 — 237 i — — 6 f. n. „holdtes“ l. „holdtes i Lübeck“.
 — 258 i Noten. — 6 f. n. „to“ l. „tre“.
 — 265 i — — 5 f. n. „1386“ l. „1387“.
 — 274 i Texten, — 1 f. o. „14de Marhundredet“ l. „15de Marhundredet“.
 — 276 i — — 14 f. o. „Fader og Farfader“ l. „Morfader“.
 — 280 i — — 6 f. o. „Ribe“ l. „Næstilde“.
 — 280 i Noten, — 1 f. n. efter „Nikolas“ tilføjes et „?“.
 — 296 i Texten, — 7 f. n. „Systeren“ l. „Systerdatteren“.
 — 299 i Texten, — 13 f. n. mellem „derester“ og „Dgsaa“ indskydes: „hun fik endvidere til Nidaros Domkirke eller Bisfopsstol den overvættede store Sum af 1000 Mk. brendt, uden at man finder omtalt, hvad Vederlag hun fik derfor. (*Dipl. Norv. VI. 357.*)“
 — 302 i — — 10 f. o. „Dansk“ l. „Danmark“.
 — 304 i — — 4 f. n. „Karl Mathiasen“ l. „Karl Magnussen“.
 — 304 i Noten, — 3 f. n. „Diarist“ l. „Diarist“.
 — 324 i Texten — 4 f. n. „hun“ l. „han“.

24898

HScan
M9636n

Author Munch, Peter Andrew

Title Det norske Folks Historie. Part II. Vol. 2.

DATE.

NAME OF BORROWER.

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not
remove
the card
from this
Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU

